PAMĚTI

FRANTIŠKA J. VAVÁKA

SOUSEDA A RYCHTÁŘE MILČICKÉHO

Z LET 1770–1816.

VYDÁVÁ

JINDŘICH SKOPEC.

KNIHA PRVNÍ (ROK 1770—1783).

ČÁST I.

(1770—1780.)

KNIH „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ ČÍSLO 95.
PODÍL ÚDŮ „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ NA ROK 1907 Č. 2.

V PRAZE 1907.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA. — NÁKLADEM „DĚDICTVÍ SV. JANA NEPOMUCKÉHO“.

Imprimatur.

Ex archiep. Ordinariatu Pragae, die 3. Maii 1906.

Fr. Brusák,
vic. generalis.

Paměti Vavákovy nejsou českému dějepisci dílem neznámým. Ať se jedná o střední Polabí a Poděbradsko zvláště, ať o české dějiny 18. věku vůbec a jmenovitě o lidovědu a děje tehdejšího hnutí náboženského, vždy jsou „Paměti“ vítaným, ano namnoze nezbytným pramenem, z něhož lze výhodně a bohatě těžiti. I v krásném písemnictví nezůstaly bez povšimnutí. Čtěte jen Jiráskova „F. L. Věka“, skvostný ten obraz z dob národního našeho probuzení, a přesvědčíte se, jak mistrně zde použito „Paměti“ k výrazné kresbě postavy samého Vaváka i k příběhům podružným a k dobovému zabarvení vůbec. Však i mezi lidem, dokud byly rukopisy v soukromém majetku příbuzenstva, šly, jak mi bylo vypravováno, z ruky do ruky. Ovšem, jsouce jen v jediném prvopise zachovány, nemohly se dostati v širší známost českého čtenářstva, a teprve nyní uvádějí se v ni, rozmnoženy tiskem tisíceronásobně, jak téměř dosavad bylo lze právě jen „Dědictví Svatojanskému“ českou knihu rozšiřovati tak hromadně. A není snad licha naděje, že bude vlídně uvítána kronika Vavákova členstvem téhož „Dědictví“ a českým lidem vůbec, jenž tak rád vždy slýchal vypravovati o tom, jak bývalo za starých časů. Střídáť se v „Pamětech“ obraz za obrazem, tu podrobnější, tu zas většího rozsahu, z pohnutých dob vlády Marie Teresie, Josefa II., Leopolda II. a Františka: Vojny s Prusy, Turky a Francouzy, korunovace a slavnosti církevní, toleranční patent a jeho následky, páni a poddaní, robota a selská povstání, lidové zábavy a zvyky, pověsti a pověry, zprávy místopisné a dějepisné, úvahy a polemiky, záznamy hospodářské, přírodní úkazy a živelní pohromy, — a vše to, byť slohem prostým, lidově povídavým a s hojnými vložkami veršů, do nichž již jako mimovolně přelétala prósa Vavákova třeba uprostřed vypravování, vytvoří vám před očima obraz od knihy ke knize vždy jasnější, jak tehdy u nás bývalo. Postřehnete i ne nemnohý stín, z dřívějška i nově nanesený, o porobě lidu a našeho jazyka zvláště, ale již i také zaradujete se nad červánky nového probuzení a nového života, díla to nadšených buditelů národních a upřímné vlastenecké lásky. Současně pak s dobou a jejími ději kreslí se v „Pamětech“ zřetelně

i sama osobnost spisovatelova. Podivíte se jeho neobyčejné sečtělosti a obeznalosti hlavně v náboženství a ve vlastivědě, — pravý to písmák staročeský a lidový filosof, — jeho houževnaté vytrvalosti ve snaze po nových vědomostech, vniknete v jeho smýšlení a jednání a poznáte i v těch přemrštěnostech některých, dobou a stavem omluvitelných, jeho vždy poctivé a s každým to upřímně myslící srdce, z něhož pak nade vše opět a opět vyzařující vroucí žár dvojí veliké a krásné lásky i vás mile ovane, potěší a nadchne, — oddané lásky to k víře a k vlasti. A to hlavně vzbudilo touhu a snahu, učiniti „Paměti“ — a to právě za našich časů — přístupnými širokým vrstvám českého lidu.

Ze života Vavákova buďtež zde prozatím uvedeny jen údaje nejhlavnější. Chciť dle svého plánu — dá-li Bůh - podati dodatkem k „Pamětem“ obšírnější vylíčení Vavákova života a jeho doby, rovněž i rozbor a ocenění jeho díla i co kde dosud z něho a o něm bylo kdy již psáno, a mezitím se také snad podaří i ostatní jeho roztroušenou literární pozůstalost, pokud se zachovala, shledati, probádati a co cenného, spolu vydati, ať již v „Dědictví Svatojanském“, bude-li lze, či jinde. A bude snad lze dokonati celé dílo k prvnímu stoletému výročí jeho úmrtí, kterýžto den nezůstane zajisté alespoň v rodném jeho kraji bez vážného povšimnutí.

František (či jak někdy se po vlastenecku psával: Franěk) Jan Vavák narodil se ve vsi Milčicích u Sadské, dne 26. října r. 1741. Milčičtí byli tehdy poddanými komorního panství poděbradského a krajským úřadem patřili do Nového Bydžova. František, hoch velice nadaný a bystrý, toužil po studiích, avšak pro chudobu otcovu nemohl se jim oddati. Zůstal tudíž doma při otci, stále pilně se vzdělávaje v soukromí četbou českých knih, kde jaké se mohl dopíditi, až roku 1761 převzal otcovu chalupu a 5. února 1762 oženil se s Barborou Poupovou. Rodinný jeho život byl vždy spořádaný a spokojený. Roku 1778 zdědil s manželkou svojí po svém tchánovi statek číslo 16. v Milčicích (nyní číslo 24., kde jeho pravnuk hospodaří), čímž se jeho poměry valně zlepšily. Měl devět dítek, z nichž pět ho přežilo. Hned jak převzal živnost otcovu, povolán byl do obecní správy a roku 1779 jmenován byl rychtářem od poděbradského vrchního, Baierwecka, kterýž byl Vavákovi velice nakloněn a k němuž také Vavák oddaně lnul. Za své výborné působení byl často a významně pochválen a odměněn, mimo jiné roku 1786 i stříbrným penízem záslužným od císaře Josefa II. Roku 1812 slavil se svou manželkou zlatou svatbu, po níž však již dlouho pospolu nezůstali; zemřelať žena jeho na počátku října 1815 a za necelých čtrnáct měsíců následoval stařičký písmák a vlastenec věrnou družku svoji do hrobu, zesnuv tiše dne 15. listopadu 1816 a pochován na hřbitově při starobylém kostele skramnickém, kdež jeho hrob kryje

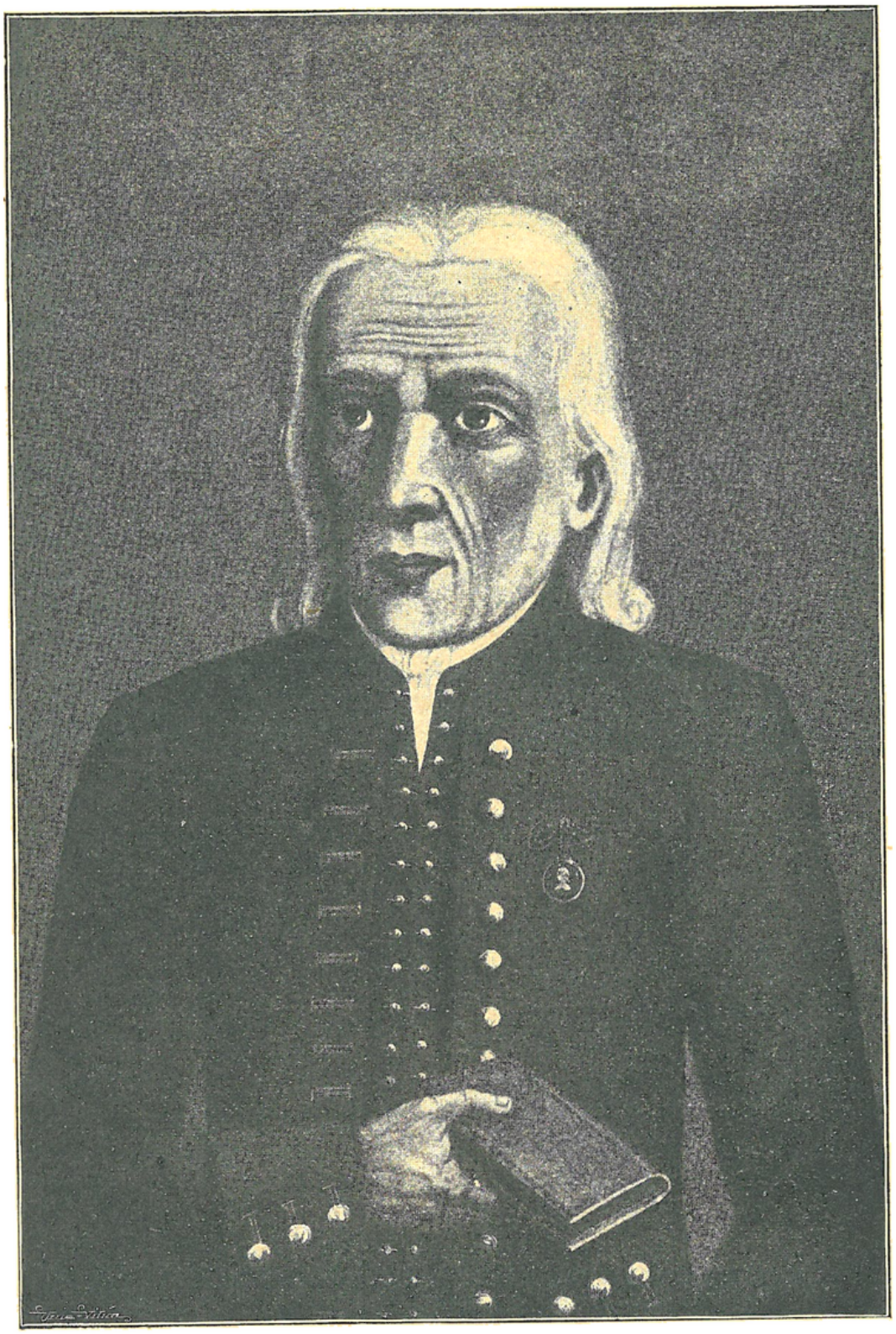

Frant: Ján Wawák.
Mjlčický,
Městěnjn Vlzenský.

veliký kámen a nad ním na zdi presbytáře mramorová deska z novější doby hlásá prostými verši jeho památku.

Knihám a spisování zůstal Vavák věren od ranné mladosti až do sklonku svého života. Dojímají slova, jež si poznamenal na začátku ledna roku 1816 při zprávě, že přestal odbírati a čísti české noviny Krameriusovy. Dostane li je prý odjinud do rukou, vypíše z nich, co bude pamětihodného. „Ač již“ — dokládá — „na sobě cítím, že dlouho psáti nebudu.“ A nepsal. Poslední zpráva jeho rukou v „Pamětech“ psaná je z 10. dubna téhož roku a k ní ještě přidělal si na uzavírku křížek. A něco přes půl roku na to dělali jemu na vychladlé čelo zarmoucení přátelé křížek poslední . . .

Hlavním dílem Vavákovým, nejrozsáhlejším a pro nás nejdůležitějším jsou právě jeho „Paměti“, či, jak někdy je nadpisuje, „Spisy pamětní“, dosud v rukopise chované, jež začal rokem 1770 a pokračoval v nich až do dubna 1816, jak svrchu praveno, a naplnil jimi sedm knih. Prvních šest jest uloženo v knihovně Musea království Českého, sedmá jest ještě v majetku soukromém. První kniha obsahuje léta 1770—1783, druhá 1784—1790, třetí 1791—1801, čtvrtá 1802—1806 a spolu „vojnu sedmiletou a ohně milčické“, pátá 1807—1810 (12. srpna dopsána), šestá 1810 (19. srpna začata) — 1814 (8. dubna dopsána), sedmá 1814 (1. máje začata) — 1816 (10. dubna dopsána). Tu a tam jsou v „Pamětech“ pozdější Vavákovy i cizí dodatky. Rozdělení knih a počítání dle nich, dosud při citování „Paměti“ obvyklé, zůstane i v tisku zachováno, toliko že první tři objemnější knihy nutno pro „Dědictví“ vydávati vždy ve dvou částech. Rejstříky, obsahy a jiné přílohy budou vždy na konci knihy, tedy u knihy v tisku rozdělené vždy při druhé její části.

Správa „Dědictví Svatojanského“ ustanovila se oživiti vypravování Vavákovo obrázky, čímž se zajisté čtenářstvu velice zavděčí. Aby pak bylo vyobrazení co možno s textem v souladu, vybírám pro ně staré kresby a zvláště rytiny osob, míst, výjevů a p. i mapky, pokud se jich lze dopátrati, z doby současné neb nejbližší, jejichž soupis a vysvětlení bude vždy na konci každé knihy při rejstříku.

První kniha „Paměti“ o 80 arších, jak udává Vavák, dostala se do Musea před několika lety darem od p. Josefa Vaváka v Milčicích. Chatrnou její vazbu dal nahraditi novou univ. professor Dr. Josef Kalousek, jenž ke zprávě o úpravě knihy přidal i několik vět srdečného ocenění jejího obsahu i pisatele. V knize několik stránek schází, jiné jsou chybně přeloženy a rovněž číslování jejich bylo neúplné. Nahradil jsem je tudíž novým, aby číslice odpovídaly skutečnému počtu stran a uvádím stránkování to ve hranatých závorkách v textu. První část první knihy zaujímá vypravování z let 1770—1780, druhá část, na příští rok do tisku chystaná, bude míti další tři roky. Z první části otiskl ve zvláštním spisku redaktor J. Miškovský „Selské povstání r. 1775.“ (V Českém Brodě, 1886.) Je to dosud největší výňatek z „Paměti“ v celosti uveřejněný.

O způsobu vydání svého uvádím zatím ve stručnosti toto: „Paměti“ mají býti vydány v „Dědictví“ především jako četba lidová, mají však

býti také zároveň spolehlivou edicí k bádání vědeckému. Proto text bude věrně podán — ovšem úprava pravopisná byla již prvním účelem vydání tohoto nutně podmíněna — a doplňky, opravy, zkratky a výpustky náležitě označeny.

Pravopis a úprava grammatická vůbec řízeny dle nynějších pravidel. Avšak všude a hlavně co do skladby jednáno dle zásady: Pokud možno, nehýbati původním zněním slov a vět, a spíše, neuráží-li příliš, je ponechati; stane-li se pak oprava vážnější či záměna celého slova či vazby větové, ohlašuji vždy v poznámce, kdež *R* značí původní čtení rukopisné. Chyby důsledně se vyskytující jsou již bez poznámky opravovány, na př.: předložka „mimo" v rukop. s genitivem, zájmena „jenž" a „an" v rukop. nesklonná; nebo rukopisné čtení: čechský, prahský, vloni (loni) a podobně. Latinská jména měsíců, jichž Vavák se zálibou užívá, obyčejně chybně psaná (jakož i „dito" = téhož), nahrazena vesměs názvy českými. Cizí slova dílem našimi nahrazena (s rukop. čtením v poznámce), dílem ponechána a vysvětlena dle toho, jakého jsou původu, jak psána a jak lidu známa. O tom všem šíře v závěrečném rozboru. Společné nějaké pravidlo a důsledně všude prováděné vedlo by sice k většímu vytříbení textu, ale také k četnějším změnám a k setření rázu Vavákovy mluvy. Proto jednáno leckde spíše podle úvahy okolností, nežli podle jednotného pravidla. Věrnými ukázkami originálu Vavákova jsou jeho zamilovaná hojná „chronographica", u nichž bylo ovšem nutno otisknouti původní čtení, aby zůstala zachována písmena letopočetní.

Všecky věcné úpravy textu jsou naznačeny závorkami, a to: hranaté [ ] závorky naznačují vše, co jsem já do textu vložil, buď abych jej doplnil, (co zůstalo nejednou nedopsáno), buď opravil, (chybná data, hrubá slova a taková místa dobrý vkus urážející, která by jistě i jiný vydavatel vynechal a zvláště v četbě do rodin určené), buď abych obsah vynechaných míst (závadných či se opakujících či výpisů ze známých tisků a pod.) pro potřebné zachování souvislosti ve vypravování naznačil. Vše to hlásím zároveň vždy v poznámce. Vytečkování značí vypuštění jednotlivých hrubých výrazů. Musím-li vynechati celé věty takové i jiné pro kontext nepotřebné, oznámím pod čarou. Zprávy o počasí, úrodě a pod. pojal jsem také do textu, věda, že venkovský lid, jenž tvoří jádro členstva našeho „Dědictví", rád se jimi zabývá. Jsou-li některá místa příliš rozvláčná a je-li jejich obsahu potřebí pro souvislost, uvádím jej svými slovy v ostrých < > závorkách. Kulaté ( ) závorky mají v textu svou obvyklou platnost znamének rozdělovacích.

Obsah a výbor poznámek rovněž budiž laskavě posuzován dle obojího účelu, jemuž toto vydání „Pamětí" slouží. Snažil jsem se pak čerpati své doplňky a jiné doklady, pokud možno, z pramenů původních a zpravidla méně přístupných neb méně známých, aby i odborník nalezl tu a tam zprávičku sobě příhodnou a vítanou. Vavákova data, výpisy a poukazy — citujeť on často z paměti — bylo nutno stále kontrolovati i činil jsem tak, pokud bylo možno, z pramenů původních. Mnoho z té práce zůstane ovšem čtenáři skryto, když jsem totiž buď marně hledal, nebo se přesvědčil nalezenými doklady o pravdě údaje Vavákova.

Tisku v „Pamětech" použito jest v textu dvojího. Větší podává

souvislý tok vypravování událostí současných. Menším tiskem podány jsou zpravidla výklady, úvahy, obsahy, výpisy, vzpomínky z minulosti, polemiky, samostatné vložené články a pod., zvláště však zprávy hospodářské (o úrodě, počasí, cenách obilních). —

Uzavíraje první svazek Pamětí Vavákových, uctivé díky vzdávám především slavnému výboru Musea království Českého za laskavé svolení k vydání jich a vysoce důst. ředitelství a redakci „Dědictví sv. Jana Nep." za blahovolné svěření mi práce té a přijetí jí do nákladu. K vlídné radě a pomoci byli mi vždy ochotni slovut. pánové, univ. prof. dr. Josef Kalousek, jenž také dal první podnět k tomuto vydání „Pamětí", univ. prof. dr. Čeněk Zíbrt, vsdp. kanovník dr. Antonín Podlaha, spisovatel a redaktor Jan Hellich v Poděbradech, od něhož podané zprávy uvádím se značkou (H), p. Frant. Kvapil, sekretář Musea král. Českého, p. Ant. Truhlář, ředitel akad. gymnasia, prof. Ot. G. Paroubek, od něhož jsou všecky zprávy z cenného rukopisu „Dějinopis města Sadska" od F. A. Paroubka, p. A. Borovský, kustos Uměl. prům. Musea, p. Ferd. Tadra, kustos universit. knihovny, P. Cyrill Straka, bibliothekář na Strahově, dp. Frant. Tischer, archivář k. a. konsistoře, slavné správy knihovny Musea král. Českého, archivu zemského a místodržitelského. Ze svých archivů děkanských, farních a klášterních na moje dotazy laskavě mi zprávy podali veledůst. pánové: Jos. Lev ve Skramníku, Al. Kašpárek v Č. Brodě, † Ad. Pažout a Ant. Audrlický v Sadské, Jos. Rejzek v Nymburce, dr. Jos. Rydvan v Kostomlatech, P. Vavř. Wintera, O. S. B. v Broumově, P. Frant. Žák, S. J. v Praze, Hynek Matějovský ve Lstiboři, Josef Dyškant v Čern. Kostelci, Fr. Pecka v Náchodě, Jos. Buchar v Krůtech, Fr. Kahoun v Uhřiněvsi, Václav Ešner v Přistoupimi, Jan Matouš a Ant. Soukup v Brandýse n. L., Jos. Mejsnar v Klecanech, K. Schneider v Bříství, V. Sixta v Kolíně, Jos. Olejček v Líbeznicích a Jos. Řeháček v Tuklatech. Z jiných pak pramenů přispěli mi pp.: Jos Miškovský, redaktor v Česk. Brodě, F. J. Čečetka, učitel a spisovatel v Nymburce, a Jos. Vavák v Milčicích, jenž mi ochotně zapůjčil u sebe chované památky po svém pradědovi a podal místní zprávy milčické. Všem buďtež uctivé a upřímné díky!

Dopsáno v Praze, v listopadu 1906.

JINDŘICH SKOPEC.

Omyly tiskové:

Na str.	71.	3.	řádek	v textu	shora	místo	[131]	čti [129].
„ „	„	3.	„	„	zdola	„	[132]	„ [130].
„ „	86.	4.	„	v pozn.	shora	1878		„ 1788.
„ „	119.	1.	„	„	„	1420		„ 1720.

Někde písmenka a značky, snadno opravitelné, mezi tiskem odpadly.

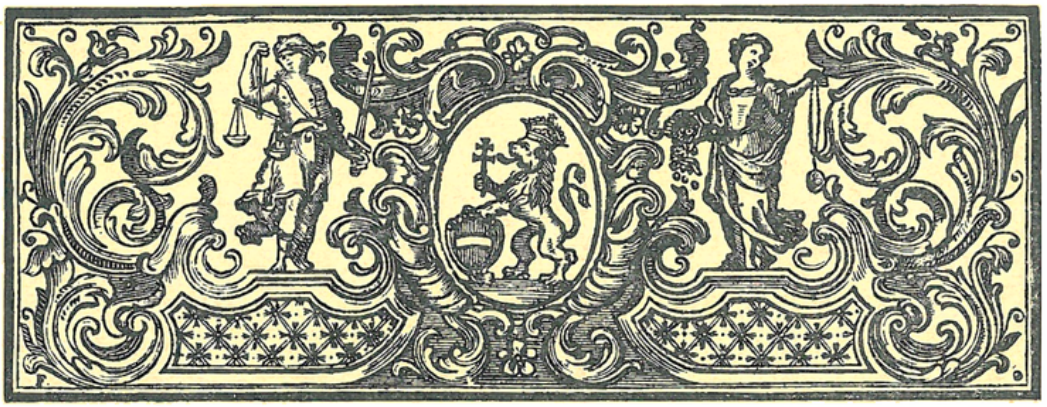

Léta 1770.

[1] [1]) Zima byla víc mokrá než suchá, větším dílem deštivá. Bylo tak velké zle, že nikam žádný s naloženým vozem jeti nemohl. Takové mokré časy začaly se již na podzim, v listopadu 1769. Mnozí formani deset až i dvanáct koní do mnohého vozu zapřahali, zase vytahovati dali, i v cestách tak pod nebem mnoho dní někde vozy stály, že nimi žádný hnouti nemohl.

Okolo 12. března začaly se časy, načež lidé začali sít jarní osení. Dne 8. března, v neděli Kýchavnou, začal trošku padat sníh <a padal téměř ustavičně a hojně až do neděle>. Pak žádný nikam ani ze stavení do stavení, tím méně ze vsi do vsi jíti neb jeti nemohl, nebo v poli nebylo vidět na 10 neb 15 kroků od sebe. Napadlo přec toho sněhu na rovinách a polích více než jeden loket zvýši mimo co vítr sehnal. Závěje neb zámětě na zahradách, v cestách a příkopích [2] převeliké byly. Trval ten sníh v své podstatě na rovinách víc než dvě neděle; okolo neděle Smrtné pustil skoro najednou tak asi ve třech dnech, z čehož pošly převeliké povodně jak na řekách a potocích, tak na polích. Pro takové vod rozhojnění odtud z Milčic do Sadské přes dvě neděle žádný nemohl jíti, ani vojáci granatýři na vartu (NB. kteří zde od sadské kompagnie[2], leželi), ano obyčejnými cestami nechodilo se do Sadské více než čtvrt léta pro mokra, ale tou cestou k Střebestovicům na Pinkasův neb Poupův mostek,[3]) odtud na Ostrovy [4]) a teprv ke kamenným mostům.

---

[1]) Vybledlé písmo na první stránce jest pozdější rukou přepsané. — [2]) Byli tehdy ubytováni v Sadské granátníci od pluku Wallisova. V dubnu r. 1770 odešli do Vídně. Viz o tom dále str. [64. a 65.] — [3]) Nynější usedlost čís. p. 24. v Milčicích (dřívější 16.) míval soused Jan Pinkas. U jeho pole na veřejné cestě vedoucí k Třebestovicům býval a dosud jest můstek, který se podle něho nazýval „Pinkasův". Od něho koupil usedlost tu r. 1760 Václav Poupa, tchán Vavákův, proto „Poupův mostek". Viz dále str. [172.]. — [4]) *R*: „Vostrovy". Je to část pozemků výše položených směrem k Sadské, kolem nichž vedoucí cesta bývala v deštivé době sjízdnější než jiné. „Kamenné mosty" pak jsou již v katastru sadském na silnici okresní od Milčic k Sadské. Silnice tato byla zřízena

Dne 15. dubna byla Veliká noc, po ní ten týden, kdo mohl pro mokro, zase začínal sít ječmen. Ten sníh vzdělal veliká mokra v polích, tak že jsme dlouho zasít nemohli. Po sv. Jiří nejlepší setí nastalo. Dne 28. dubna, v sobotu před nedělí Misericordia,[1]) poslední deštík spadl, nato začaly se jasné časy. Přes celý měsíc máj slunce velmi prudce a horce svítilo a suchota býti začínala, země po vrchu se zavřely, obilí růsti nemohlo, nejprv pro mokro, neb voda na něm stála, potom pro sucho. Žita a pšenice po tom velikém sněhu velice vyhynuly, že jich maličko zůstalo, nejvíce pak žita, a to jak v dolních tak v horních zemích; pak zas pro sucho spraviti se nemohly. [3] Též přes ten celý měsíc idé ječmeny seli až do sv. Ducha, ano ještě po sv. Duše v červnu. Kdo nemohl dříve síti pro mokro, pak zase pro sucho, nechal pole k prosu.

<Mimo malý deštík v máji nepršelo od konce dubna až> dne 17 června, v neděli po Božím těle, hojný déšť spadl, po němž začali nejlepší prosa síti a seli je přes celý měsíc červen až i po sv. Janu Křtiteli.[2]) Však kde bylo veliké mokro, nebylo nic sklizeno, kde pak nebylo příliš mokro, byla pěkná prosa, která se klidila až po sv. Václavu.

Takového pozdního setí žádný před tím nepamatoval, neb obyčejně jedenáctý týden po vánocích začínávali sít ječmeny, a otcové naši za nedbalce drželi toho, kdo by do svátku Zvěstování Panny Marie nezasel ječmena, do sv. Jana Nepom. prosa Někdy taky začínávali sít devátý a desátý týden po vánocích. Okolo sv. Josefa hříbata, okolo Zvěstování P. Marie hovězí dobytek se veřejně pásal, ano okolo toho svátku i přížinky na pšenicích bývaly, okolo pak sv. Jiří veřejné přížinky a někdy žita se metávala, jakož posledně v roce 1755 se stalo a toho roku v posledních dnech dubna chrpa kvetla a před sv. Prokopem začaly se žně; do 1. srpna málo co na polích bylo, ale vše doma, a od toho roku nebyly tak časné žně.

[4] Toho roku 1770 dne 11. června, v pondělí po sv. Trojici, přijela z Pardubic do Poděbrad[3]) cís. král. komissí z Vídně od dvoru vyslaná, vysoce urozený pán p. hrabě [František] z Khevenhüllerů[4]) a urozený pán [Jan] Kocián[5]) a kancilista. Toho

až r. 1860 a dřívější cesta tudy byla velmi klikatá a za dešťů vůbec nesjízdná, proto se jezdívalo směrem svrchu popsaným. — [1]) Neděle „Misericordia“ jest druhá po velikonocích. Vavák užívá rád starobylého způsobu označovati dny, zvláště neděle, latinskými názvy, kterýmiž jsou vždy první slova z mešního introitu toho dne. Tak na příklad o druhé neděli po velikonocích začíná vstupní modlitba slovy: „Misericordia Domini plena est terra“ (t. j. „Milosrdenství Hospodinova plna jest země“), proto latinský název této neděle: Misericordia. — [2]) Doplněk ze str. [19]: „I já sám sel jsem proso na Ohrádce za Brtkovi dne 23. června, z něhož však nic nebylo pro ustavičné mokro.“ — [3]) Doplněk ze str. [15.]: „kdež byla od zámeckého oficírskůru, item od městského magistrátu velmi slavně vítána,...“ — [4]) Hrabě František Antonín Khevenhüller-Metsch, říšský dvorní a skutečný tajný rada, zastával postupně různé úřady a hodnosti u cís. dvora. Když zřízena r. 1771 urbární komise pro Čechy k úpravě poměrů poddanských, jmenován byl jejím předsedou. Po více let byl praesidentem dvorní účtárny, posléze dolnorakouským zemským maršálkem a několik měsíců před svou smrtí jmenován byv nejvyšším dvorním maršálkem, zemřel ve Vídni 23. prosince 1797 u věku 60 let. — [5]) Na str. [15.] psáno: „A s nimi jiní dva páni.“ Jan Kocián, úředník při

dne, když z Pardubic jeli, prohlídli revír a les za Libicí, dne 12 téhož les Bor mezi Klukem a Osečkem, dne 13. téhož, ve středu, jedouce[1]) odtud do Brandýsa[2]) prohlídli Kersko.[3]) Ostatní věci nejvíc strany oficírského[4]) hospodářství se týkaly. Někteří z poddaných své rozličné potřeby jim přednášeli, s malým však aneb žádným prospěchem.

Dne 16. června, v sobotu po Božím těle, prohlášen jest patent neb nařízení[5]) o přestání pastvy hovězího dobytka, k jehožto slyšení měli jsme dřív poručeno do zámku se sejíti. Jest pak toho patentu neb vyrčení tento nejpodstatnějších věcí výtah:

I. Předně hned na krátce: Pastvy všelikého rohatého, to jest hovězího dobytka mají přestati, nýbrž má se takový dobytek v domích na svých stájích a chlívích senem, travou, jeteli atd. živiti a vždy doma zavřený býti, v létě časem ven propustiti, aby vyvětral a se proběhl, a k tomu cíli nějaký průhon u každé obce aby se zanechal, do něhož by dobytek časem propuštěn, zase však bez pasení na zpětohled domů vehnán býti mohl.[6])

[5] II. Pro koňská hovada a dobytek potažitý, kterýž pracuje, má něco pastvy zanecháno býti a v tom se dále kontinuirovati neb pokračovati.

III. Pro dobytek ovčí, item[7]) svinský má též kus drnovaté země vyzůstati, však tak, aby se každý zvlášť pásl a v hromadu se nesháněl.

IV. Všecky ostatní obce,[8]) kteréž jaké město, vesnice, dvůr neb kdokoliv má, mimo ty vynechané průhony a páše,[9]) mají užívané býti skrze orbu a obilní setí; kde by pak se pole vzdělávati nemohla, tak aby byly luka, lesy, vinice, chmelnice atd. a jiné jakékoliv lepší výnos dávající vymyšlenosti, toliko jen aby se nepáslo. Bylo-li by pak kde na takových obcích jaké trní, hloží, roští a jiné neužitečné porostliny, to se má svobodně od každého, bez nejmenšího ohlášení se u vrchnosti neb u myslivosti vyklučiti a z kořene vyvrátiti. (NB. Kteréžto věci, že i na svém poli, v příkopích, na mezích, lukách atd., buď ono to třebas dost starodávní, jeden každý hospodář že vykořeniti a vypleniti může a má, to na našich cís. král. panstvích hned v roce 1767 dovoleno a nařízeno bylo, když Jeho císařská Milost jägerpartaj neb myslivost[10]) zrušiti ráčil.) A tak, co která půda neb grunt kde vynésti může, vyzkoumati[11]) a s vzděláváním toho dáleji na budoucnost kontinuirovati neb pokračovati.

---

komorních panstvích v Čechách, byl později (po Grimovi) vrchním ředitelem panství kolínského a zemřel náhle, mrtvicí raněn, v Kouřimi u krajského soudu, 15. prosince 1791. (H.) — [1]) *R*: jedouc. — [2]) Na str. [15.] psáno: „Do Přerova a na Brandejs." — [3]) Kersko sluje les mezi Třebestovici a Hradištkem u Sadské. — [4]) Oficíry zvali se tehdy i zámečtí úředníci. — [5]) Z 24. března 1770. — [6]) Poslední tři slova opravena později ve: vehnal. V prvních dvou arších nalézá se více oprav, značně pozdějších (snad již ne Vavákových), jimiž hlavně cizí slova přeškrtávána a česká jen ponechávána. Převzal jsem většinou původní text. Smysl jest opravami nedotčen. [7]) Item = rovněž. Užíváno podle starého způsobu. — [8]) Obec = občina, obecní půda (pastvina). — [9]) Páša, paše = pastvina. — [10]) Viz dále o lesní správě celý článek na str. [310.—320.]. — [11]) *R* původně: vyprubovati.

*

[6] V. Takové obce mají se v každé dědině neb osadě mezi sousedy a kontribuenty neb danětníky rozděliti dobrým a spravedlivým způsobem, tak aby odtud jeden každý danětník v lepším stavu státi a své postulata neb poplatky snáze vybývati mohl, buďto podle usedlosti gruntův, obzvláště tu, kde by rovnost v živnostech a gruntech byla, aneb na ten způsob, jaký v témž neb onom sousedstvu v jiných věcí rozdělování od starodávna zachováván býval.

VI. Po rozdělení takových obcí má jeden každý s tím díem, co naň připadl, vedle své libosti nejináč než jako se svým vlastním gruntovním polem zacházeti, jej vzdělávati, jak chce a může, ohraditi; kde by pak zvěř škodu činila, má se odtud psy,[1]) již by jho na krku uvázané měli, zaháněti a svobodně lapati.[2])

VII. Baráčníci a podruzi, kteří mají své chaloupky[3]) a byť neměli, mají dovoleno, kde by chtěli a mohli, stavěti na jakýchkoliv panských neb obecních gruntech. Mají z těch obcí také nějaké díly užíti a ty jim mají od kontribuentů upuštěné býti, tak aby oni je vzdělávajíce živi býti mohli a budoucně též z nich platili. Mezitím v větších gruntech kontribuenti jak v městech, tak ve vesnicích mohou své grunty na dva, na tři i na čtyři aneb na kolik třebas dílův rozděliti a je svým dětem neb přátelům aneb komuž by koliv chtěli, pustiti a přivlastniti, tak aby více gruntův a více lidu bylo.

[7] VIII. Z těch v nově vzdělaných polí, luk, vinic, chmelnic, zahrad atd. nemá se žádný plat ani desátek ani jakákoliv jiná povinnost vybývati za pořád sběhlá tři léta, až by se takové náležitě vzdělaly Při tom též má se jednomu každému jeho díl, kterýž by vzdělával, k jeho gruntu do jeho gruntovního zápisu, též do knih grutovních při- a zapsati nejináč než jako jeho dědičné pole, s tou ale notou neb pamětí, že takové od obce pochází a sem od roku N. N., toho a toho, přivtěleno jest.

IX. Ultimo neb posledně: Do prvního dne měsíce příštího, Juli neb července, mají se v celé zemi takové obce rozměřiti a mezi kontribuenty rozděliti a nato hned v červenci [4]) takové invencí neb nálezu začátek učiniti a v tom dále na věčné časy pokračovati.[5]) A od toho dne 1. července kdo by se opovážil dobytek pásti, 50 tolarů pokuty dáti má, kdo by pak proti tomu něco jednal aneb jiné k neplnění toho ponoukal, na dvě léta k dílu do pevnosti odsouzen aby byl.

NB. Toto vyrčení nejprve dané jest ve Vídni léta 1768 dne 5. listopadu[6]) a nato v březnu[7]) roku následujícího, 1769, v Čechách prohlášeno. Chtěje[8]) pak Jeho císařská Milost do-

---

[1]) *R* psima. — [2]) *R*: trapírovati. — [3]) Doplněk ze str. [16.] a [17.]: „Chalupníci, to jest baráčníci, kteří mají své nějaké chaloupky, baráky na jakýchkolivěk panských neb obecních gruntech, — neb při zvýšenostech takoví lidé chalupníci slovou, onino pak chalupníci robotní zároveň se [se] sedláky kontribuenty neb danětníky jmenují, — s těmi též baráčníky podruzi, kteří by chtěli a mohli sobě příbytky stavěti, mají k tomu obzvláštní dovolení, ano nařízení, aby sobě chalupy na jakýchkoliv gruntech stavěli . . .“ — [4]) *R*: in Julio. — [5]) Doplněk (poznámka) ze str. [17]: „NB. Taková nařízení k vyplnění nepřišla.“ — [6]) *R* omylem: 5. Decembris. — [7]) *R*: in Marti. — [8]) *R*: Chtíce.

konale zvěděti, může-li to býti anebo ne, tehdy nařiditi ráčil, aby z vesnic sedláci, města i páni takové věci, budou-li platné anebo ne, v spisích podali. A protož každý pán a rytíř od sebe a jménem celého panství svého podal jeden spis, |8| každé královské město jeden spis, na císařských pak panstvích každá vesnice jeden spis, — a měli jsme poručeno, abychom takové spisy žádnému písaři nedali psáti a sami doma abychom psali, buď ona skriptura neb písmo jaká buď. Jménem naší vsi Milčic takový spis jsem já dělal, jsa k tomu od sousedů dožádán,[1]) jakož i za ves Kostelní Lhotu. V těch spisích každý vedle našeho starého zvyku pastvu zastával a aby k zrušení nepřišla, všeliké příčiny, jaké jen vymyšlené býti mohly, představoval, neb se to každému nemožné býti zdálo, aby pastvy přestaly, o rozdělení pak a užívání obcí žádný nestál. Ale vše nadarmo. Všecky ty příčiny nebyly podstatné takovou věc vymluviti. Nicméně ten rok 1769 dovolilo se pásti, protože žádný nebyl dobře potravou a setím jetelů zaopatřený.

Proč pak to hovězího dobytka pasení má přestati, v patentu příčiny byly, totiž že na takový dobytek doma hlídaný nikdy žádný mor neb pád nepřijde, že jest užitečnější k vzdělávání omastku, že mnoho mrvy neb hnoje doma nadělá a jej neroznosí, že po zorání pastev více bude polí, z nichž větší užitek a budoucně plat vycházeti může atd.

Když tehdy žádná příčina v těch spisích podaná přijata nebyla, protož tohoto roku 1770, jak výš praveno, tím ostřeji k vyplnění téhož dokročíno a skrze veřejné patenty |9|[2]) pro hlášeno. Ale zase k skutku nepřišlo, poněvadž, jako loni, zase žádný potravami takovými, které by dobytku dával, zaopatřen nebyl, nýbrž sotva se každý jara a pastvy dočkal; neb v minulém roce 1769 málo se sena sklidilo, ale skrz deště a povodně zkázu vzalo, podobně i otavy. Když sem ta král. komissí přijela, pan hrabě Khevenhüller zle s tím byl spokojen, že tu posavad paseme,[3]) a řekl, že ani nevíme, co za užitek míti budeme, když pásti přestaneme.

Po prohlášení těch patentův začali hospodářští neb zámečtí páni oficíři u vesnic obce měřiti na provazce, tak prozatím, toliko aby se vědělo, co jich u které vsi jest a jaký čeho výnos dáti mohou.

---

[1]) V rukop. psáno ještě: „dne...," avšak datum jest vynecháno. — [2]) V rukopise nyní stránky přeloženy: Stránka 9. jest až po čtyřech listech za str. 8. a jdou pak správně za sebou str. 9.—14. Nato další složka (str. 15. 22.) jest opět mezi stránkou 8 a 9. vevázána, obsahujíc čtyři listy původnějšího a stručnějšího textu „Paměti" z roku 1770 a 1771, které pak Vavák přepsal rozšířené a složku tuto starší omylem či snad zúmyslně do své knihy přibral. Co jest v tomto starším úryvku odlišného či doplňujícího, to podáno zde na příslušných místech v poznámkách. — [3]) V rukop. omylem: nepaseme.

Dne 9. července pan sirotčí [Václav] Wildt, pan důchodní [Ferd. Gracián] Štika a pan obroční [Karel Ipoldt][1]) měřili obce u Kostelní Lhoty a u nás. Napadli pak za Třmenem,[2]) v Kačíně a na Zadní louce, jakož i na Prostřední i v Žaboškrtech samou vodu. Jezírko pak s Obíckou[3]) toho roku bylo zahájené na seno — jakživo ponejprv za naší paměti, — protože jsme jinde pro vodu nemohli sekat. Protož ti páni přiřkli, abychom to vždycky loukou nechali, neb tam byla pěkná tráva. Změřili také v Kavanství,[4]) bahna za Močidly, za Roudníkem, za Mostkem neb za Troubou,[5]) proti Slouhově louce a Slouhovou louku; pak za hrází Zadního rybníka sedli a psali sčítajíce[6]) provazce. Odtud jeli do Chotouně, kdež bylo právě posvícení, to bylo v pondělí.

[10] Toho též měsíce nařízeno, aby se každý k budoucímu 1771. roku potravou a pící pro dobytek zaopatřil, že, dá Pán Bůh, z jara dokonce se pásti nebude. Ale všemohoucí Pán Bůh všecko jináč zřídil, neb tohoto roku z jara netoliko dobytek neměl co jísti, ale ani lidé. Někomu nedostávalo se nejen[7]) sena a slámy, ale taky došků na střeše, a protož jak sami páni se svým dobytkem, tak lidé vesničtí tak rádi pastvy čekali, jak jim dobytky a jeho užitky mily jsou. Ještě k té vší nouzi a bídě nezačala se pastva až po Filipu-Jakubu okolo 8., 9. a 10. máje i déle, a protož to jaro ani cítit nebylo, aby pastvy přestaly.[8])

Item téhož června měsíce spolu s patentem o pastvy prohlášen jest druhý patent[9]) z strany budoucně odvádění rekrut aneb lidu na vojnu: Že takové mocně braní a odvádění lidu, jakéž až posavad bylo, jest[10]) velmi nebezpečné, odvážlivé, naříkanlivé a žalostné, a protož naší nejmilostivější královně a císařovně nelibé a vždy na srdci ležící, — protož z zemomateřské náklonnosti pro uvarování všech takových bezpráví, naříkání, proklínání atd., jakož i nejmilostivější císař pán, Josef II., spolu panující, budoucně chtíti ráčí, aby dodávání lidu na vojnu bylo

---

[1]) Jména v závorkách doplněna dle výpisků p. Hellichových. Štika psal se: Styka. — [2]) „Na Třmeně" jsou pozemky pode vsí, asi 5 minut vzdálené, skoro ve směru severním ležící. Část tato má podobu třmenu. Za nimi jsou louky „Kačíny" zvané. „Zadní louka," nyní „Velká louka" jménem, leží v témž směru. „Prostřední loukou" míní se asi dnešní „Čejkovna", jež leží ve směru ke Kostelní Lhotě. „Žaboškrty" jsou mokré pozemky směrem k Vel. Chválovicům. — [3]) *R*: Vobíckou. — „Jezírko" s „Obíckou" byla luka, nyní většinou polnosti, směrem k Sadské položené. — [4]) „Kavanství" slují polnosti ve směru mezi Hořany a Třebestovicemi „Močidla" byla pode vsí, kde se nyní rybník nachází. „Roudník" byla luka směrem k Hořanům. Pole za nimi se rozprostírající slují dosud „Za Roudníkem". — [5]) Toto pojmenování jest nyní neznámé. „Slouhova louka" nachází se ve směru k Hořanům. „Zadní rybník" snad býval v katastru tateckém, na hranicích katastru milčického. — [6]) *R*: sumujíc. — [7]) V rkp. omylem: jen. — [8]) Následuje v rukp. zcela stručná povšechná zmínka o současných vítězstvích ruských nad Turky, že jim „v obou armádách štěstí sloužilo." — [9]) Z 10. a 27. března 1770. — [10]) Doplněk ze str. [18.]: „od jedné i druhé strany na všecken způsob . . ."

dobrovolné vedle starodávního přísloví: „Kdo pán, měšťan, sedlák, ten taky jest voják.“ A protož panští, [11] oficírští, městští, sedlští synové a buď on kdokoliv, jen když se bude šikovati a když potřeba bude, aby dobrovolně bez braní a nucení na vojnu šel. K tomu cíli stalo se hned ještě toho měsíce popsání všeho lidu mužského podle let a odvedlo se do zámku, odtud na krajské ouřady, dle čehož zvědělo se, jak mnoho a jakého lidu před rukama jest.

Okolo 31. července nejčasněj začaly se žně, ale z dopuštění Božího byly velmi skrovné, obzvláště na žitách, která z většího dílu sekali netoliko hrabičními kosami, ale i trávními a tak jako seno domů vozili. Zajisté oblíbilo se Pánu Bohu českou zem potrestati, nebo pro to jarní mokro, potom pro sedm neděl trvající sucho velmi veliká byla všech věcí neouroda. Žita obzvláště po tom velikém sněhu vyhynula, tak že jich bylo velmi maloučko, z čehož následovala hned po žních drahota v obilí, to jest okolo sváťku Narození Panny Marie. Mnozí, co žita vyseli, tolik ho nesklidili.[1])

V posledních dnech měsíce srpna a v prvních dnech září začaly se zas vlhké časy a trvaly do sv. Matouše, pro něžto a pro pozdní jarní setí klidily se ječmeny, prosa a vikve okolo sv. Václava, též po něm za dvě i za tři neděle, ano též okolo Všech svatých, bobové hrachy okolo sv. Martina i po něm.

[12] Měsíce září začalo platit obilí: Pšenice za 3 zl. 30 kr., žito za 4 zl.[2]) Do půl září pak bylo: Pšenice za 4 zl., žito za 5 zl., ječmen za 3 zl. V Praze pak bylo okolo Narození P. Marie žito za 5 zl. 30 kr.[3])

Toho měsíce dle Jejich římsko-cís. král. katolických Majestátností nařízení sjížděli se do Prahy z kraje kouřimského, do Bydžova z kraje hradeckého z dílu bydžovského, do Hradce z druhého dílu toho kraje, do Boleslavě z kraje boleslavského a tak dále, kde páni krajští hejtmani bydlí, do král. krajského ouřadu páni děkanové, farářové, aneb na svém místě své pány kaplany vysílali a museli mít s sebou matriky kostelní, z kterýchž učinili výpis všeho tam zapsaného zrozeného lidu od roku 1. až do 40. Z vesnic pak také popsání všeho lidu v nich se na živě nacházejícího se učinilo a do zámeckých kancelářův odvedlo, tak že skrze to popsání nevyzůstal ani jediný člověk v zemi, kterýž by zapsán nebyl.[4])

[13] Měsíce října a měsíce listopadu v těch místech, kteří páni děkanové aneb farářové se svými matrikálními výpisy při krajských ouřadech hotovi byli, začala se psáti numera aneb

---

[1]) Doplněk ze str. [19.]: „Pšenice byla o něco lepší než žito a nevyhynula tak silně. Ječmeny, ačkoliv místem byly pěkné, však ale přeci ne tak jako jindy bývají.“ — [2]) Doplněk ze str. [20.]: „ječmen za 2 zl.“ [3]) Doplněk ze str. [20.]: „. . . . na českou míru, ale zas potom spadlo.“ [4]) Napočteno tehdáž v Čechách 2,493.878 obyvatelů. Následuje několikařádkový pozdější (neúplný) přípisek o polním ležení pro české pluky u Prahy, do něhož i císař zavítal, v září 1770.

počty na domích a sice nejprve v Praze, ku kterémužto popisování byli zřízeni páni krajští komisaři a páni vojenští od vojenských regimentů aneb hluků hejtmanové a ti byli z většího dílu hrabata aneb z rytířského stavu. S nimi též byli jeden neb dva kaprálové a dva vojáci, dobří skribenti aneb písaři, majíce s sebou jak ten výtah z matriky, tak výtah z kanceláře všech ve vsi a v každém stavení se vynacházejícího lidu. Do domu přišedše [1]) zase lid ten i děti vidět musili a v nově do jiné knihy zapisovali, nejprv hospodáře, vždy příjmením napřed, jménem vzadu,[2]) po hospodářovi nejmladšího syna, po něm nejstaršího, pak ty prostřední. Co se ženských v domě vynacházelo, ty psali sumou do třech klasův a sice od malých až do 15 let tolik, od 15 až do 30 tolik, od 30 až do sešlosti věku tolik. Mezitím, když psali mužské, vždy nejvýš dobrotu a celost zdraví šetřili a kdo nějakým neduhem trefen byl, toho k jeho jménu přiložili, že jest takový a takový. Jeden pak z nich voják vždy venku na domě ta numera psal, v některých krajích takto: N: 1, 2 a tak dále, v našem pak kraji česky ℵ dělali, totiž: ℵ 1 aneb 2... [14] Mezitím, když se ta numera začala psáti, skrze ostré král. krajské nařízení každý musil na své panství aneb odkud jest, jíti a pokudž by kde sloužiti aneb zůstávati chtěl, tak musil sobě konsens aneb povolení písemné při své vrchnosti obdržeti a s takovým jíti a sloužiti.

Toho roku podzimek byl pohodlný, tak že jsme mohli zimní obilí síti, kdy a jak jsme chtěli, kromě že v mnohých místech vždy jsme nemohli pro od jara trvající mokro a zdvižení vnitřních vodních žil a pramenů. Dobytek se pásl až do adventu, při lesích až do vánoc ano i přes vánoce.

Obilí vždy pořád připláceno; okolo vánoc bylo žito za 5 zl. 30 kr., pšenice též, ječmen za 3 zl. 30 kr.

Toho roku hovězí dobytek onde i onde v tomto království českém morem hynul, že skrze to mnozí taky do veliké nouze přišli.

Léta P. 1771.

[23] Zima byla o něco sušší než předešlá, a protož cesty lepší; v posledních dnech února napadlo drahně sněhu a při tom byly mrazy tuhé až do 12. března.

V lednu a únoru pro nedostatek chleba a drahotu málokdo čeládku do služby bral, a protož mimo jiné mnohé nespočítatedlné žebráky mnoho té chasy obojího pohlaví dům od domu chodilo chleba žebrajíce, tak že mnohdy za den přišlo 40, 50, 60, 70 i 100 žebráků a to trvalo až přes velkonoc.

---

[1]) *R:* přijdouce. — [2]) *R:* zádu.

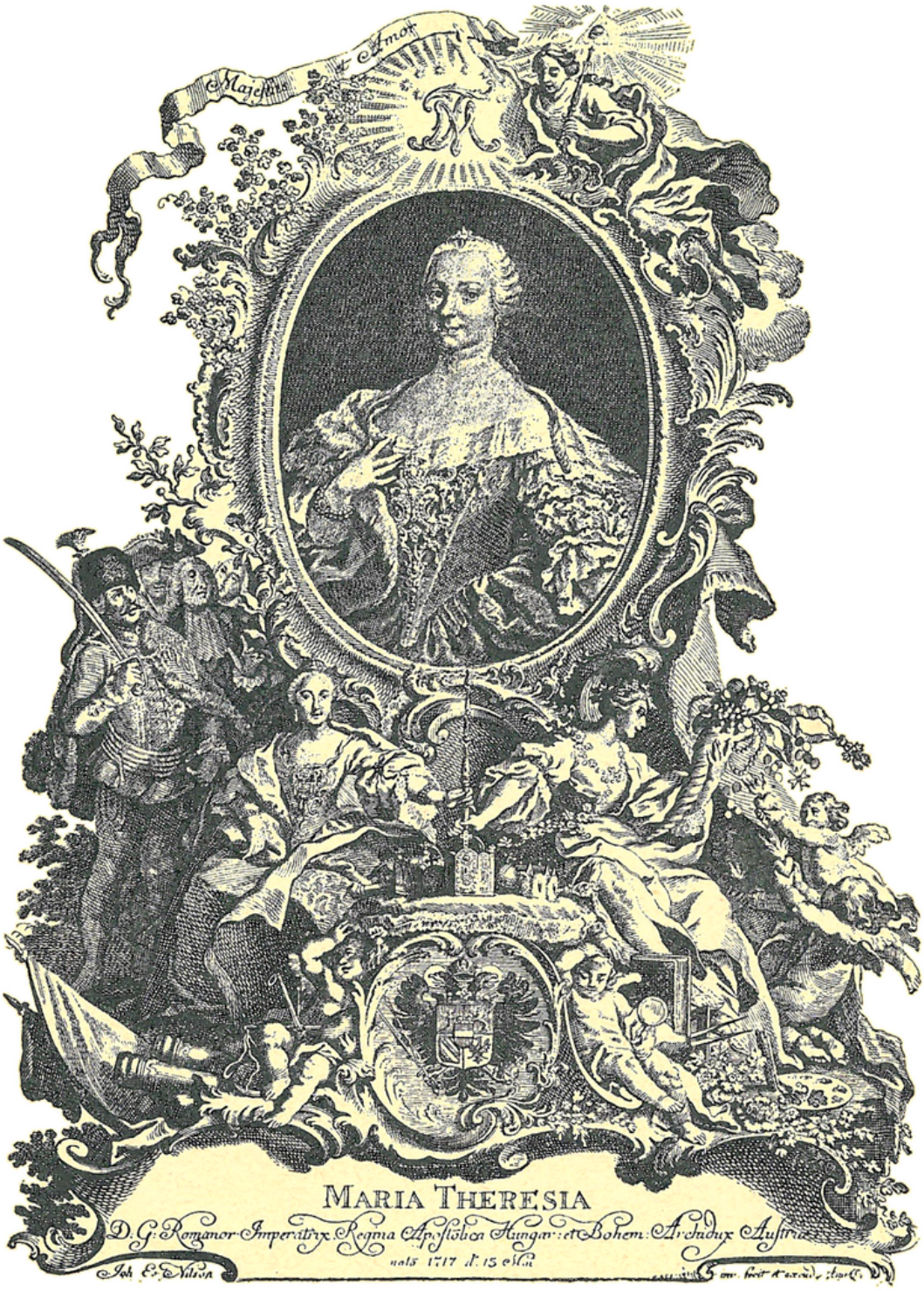

Císařovna Marie Teresie.

V témž únoru pšenice za 6 zl., žito za 6 zl. 30 kr., ječmen 4 zl. 30 kr.; v posledních dnech února a na začátku března místem bylo žito za půl sedma i za 7 zl., ječmen za 5 zl. Nato následovala taxa neb cena královská a sice od 1. března, někde pak nebyla prohlášena a držena až v polovici téhož měsíce, jako i zde. Podle té ceny bylo obilí v hraničních země krajích a v trhovních městech 1 rakouská měřice pšenice s žitem za 2 zl. 30 kr., ječmen za 1 zl. 30 kr., hrách za 4 zl.; v prostředních pak krajích, jako v kouřimském atd., každé obilí o 30 kr. lacinější než v jiných. Na českou míru podle té ceny přišel strych pšenice a žita za 6 zl. 35 kr. |24| Ta taxa aneb cena chudým lidem byla prospěšna, a protož z toho oučinku Pána Boha velebili, ale ti, kteří obilí na prodej měli, velmi se rmoutili a žádnému podle ní prodati nechtěli, čekajíce, až by pominula, tak že mnozí dva, tři i více dní s penězi chodili, avšak strych obilí koupiti nemohli a tak potom ze zoufalství a malomyslnosti mnozí tu cenu kleli a na ni láli, aby radši byla nepřišla.

Těch časů na našem poděbradském panství hůř než kde jinde bylo, a to proto, že na panských špejchařích žádných obilních forotů nebylo, jedno, že málo obilí u dvorů bylo sklizeno, druhé, málo lidí vydluženého obilí po žních oplatili, protože ho sami neměli, a k tomu ještě mnoho okolo sv. Havla panské pšenice prodati nechali, kteroužto pšenici někteří rychtářové a šafářové bez peněz ujali, ji do Prahy vozili a s dobrým ziskem prodavše,[1]) teprv do důchodu peníze odvedli. A poněvadž nyní ostré cís. král. poručení přišlo všem vrchnostem a hospodářským oficírům, aby se každému kontribuentu neb danětníku tolik obilí k zasetí jarnímu půjčilo, co ho kdo potřebuje, tak aby nic nevyzůstalo, co by zaseto nebylo, protož naši, nemajíce sami tolik obilí, co ho na panství bylo potřeba, kupovali je jinde, kde mohli, jak ječmeny tak ovsy, na dvě, na tři i na čtyři míle vzdáli, však s tím se vším dost neučinili a žádnému tolik nepůjčili, co on potřeboval, obzvláště pak na chléb, z čehož nastala veliká nouze a bída i naříkání.

|25| Toho měsíce března následovalo vysoké král krajské nařízení, dle kterého vysláni byli komisaři krajští po panských špejchařích vesměs a ti přeměřili všecko zastižené suté obilí — (NB V slámě ho málokde co bylo a větším dílem nikde nic) — a zapsali. Nato páni hospodářští oficíři, vzavše[2]) zprávu od poddaných jak sousedů tak podruhů, co by na chléb až do žní kdo spotřeboval, takovou do krajských ouřadů podali, a tak podle toho přes ten počet, co lid poddaný spotřebuje, nic nikam z toho zapsaného obilí nesměli prodati, ale k další potřebě chovati.

Ale na Poděbradsku, poněvadž pro potřebu poddaných obilí se nevynacházelo, protož dle krajského poručení prohlídlo

---

[1]) *R:* prodajíce. — [2]) *R:* vezma.

a zapsalo se obilí po vesnicích u sedláků a u koholiv; kdo jen jakých pár strychův neb měřic nazbyt měl, takové nikam pod velikou pokutou a trestem prodati nesměl, ale do důchodu podle ceny nechati. Tím způsobem vynašlo se v městě Poděbradech, v Sadské a v některých vesnicích v panství ležících přes 500 měřic rozličného obilí, jakož i zde v Milčicích u Matěje Brtka, Jakuba Vozába a Václava Mráze, krejčího, <celkem 245 měřic> [1]). V jiných vesnicích co se ho kde a u koho našlo, bylo by obšírno psáti.

Do týchž vesnic a míst, kde takové obilí se nacházelo, vysláni byli od král. krajského ouřadu vojáci od kompagnií od tu v králohradeckém kraji ležícího slavného hraběcího Ahrenberského [2]) regimentu neb pluku a sice větším dílem kaprálové. [26] V Sadské byli dva kaprálové a jeden frajt od kompagnie neb houfu z Králového Městce, zde byl kaprál jeden a v Pečkách jeden a ti byli od kompagnie ze Žiželic. (NB. Tehdáž v Poděbradech ani v Sadské žádných vojáků na kvartýru nebylo, co granatýři, již tu prv byli, do Vídně loňského, 1770. roku dne 13. dubna odešli.[3]) Ti kaprálové takové zastižené a zapsané obilí pod ochranou měli a když je páni těm, kteří se je dlužili, vykazovali, tak ti kaprálové je těm lidem vydávali a z něho oučet do zámku poděbradského činili. Taková invencí ale nebyla všudy, toliko v králohradeckém kraji. To trvalo zouplna šest neděl.

Okolo sv. Josefa začaly být pěkné časy, a protož lidé začínali jarní obilí síti. Ale brzy to setí přestalo, nebo dne 24. března, v neděli Květnou, sníh padati začal a padal až do Zeleného čtvrtku dnem nocí. V outerý a v středu s tím sněhem spolu vál převeliký vítr, tak že žádný nikam jíti ani jeti nemohl, a závěje místem byly veliké, že v nich trval sníh až do Božího Vstoupení, které bylo 9. máje. U Veliký pátek, v Bílou sobotu a přes celé velikonoční svátky byly mrazy ukrutné s jinovatkou, tak že okna u světnic ani nerozmrzala. Do kostela po ty všecky dni když jsme šli, vlasy a vousy omrzlé jsme měli.

Po tom sněhu opět pole tak se rozkvasila a rozmokla a vnitřní vodní žíly se zdvihly, že zase velmi dlouho jarní setí trvalo. K tomu pršelo jednak přes celý duben až do 5. máje. V ten čas kdyby ta královská cena byla nepřišla, bylo by obilí na velikou drahotu vystoupilo a hned od té doby byla by drahota lidi trápila.

[27] Mezitím byl převeliký nedostatek v píci dobytčí; jeden centnýř sena byl za 1 zl. 30 kr., jeden mandel žitné dlouhé slámy za 2 zl. V některých vesnicích došky se střech trhali a na řezanku řezali, jakož pak mnoho statků jest viděti docela otrhaných

---

[1]) V rukop. podrobně vypočítáváno. — [2]) Je to pěší český pluk č. 21., jehož majitelem byl od r. 1754 do 1778 Karel Raimund vévoda z Arenbergů, jenž se vyznamenal ve válce o dědictví rakouské a ve válce sedmileté. Odvodním okresem pluku toho bylo tehdy Novobydžovsko. Vojáci měli bílé kabáty, výložky barvy mořské zeleně a knoflíky žluté. — [3]) Vrátili se r. 1772. Viz o nich dále str. [64.] a [65.].

Od 5. máje až do 2. června nepršelo a časy byly tak prudké a horké, že zas hrozná suchota začínala býti; žita nemohla dobře růsti, jakož i zaseté ječmeny nemohly vycházeti a právě všecko smutno bylo v polích viděti.

Před sv. Vojtěchem tu noc jednak po celém království na vojnu mocně se bralo a dosazovali se k regimentům ti muži, kteří před tím od každé kompagnie devět mužů jich do Uher odmaršírovalo aneb co jich pomřelo, a tak skrze tyto nové lidi zase se regimenty doplnily. N.B. Zde vzali Jana Vrátila, sirotka po Jakubovi Vrátilovi, ale při odvodu v Kolíně nebyl přijat, přišel zas domů.

15. máje, před sv. Janem Nepomuckým tu noc z vesnic Odřepes, Choťánek a Libice všickni vesměs lidé uďáli sobě kvalt neb bouřku na Nový mlýn [1]) u Odřepes ležící, v něm co obilí mlynářového zastihli, všechno vzali, jakož v druhém mlýnku podál od tohoto stojícím a témuž mlynáři patřícím. Dle čehož poděbradský jemnostpán vrchní [2]) obávaje se, aby se toho více nestalo, vyžádal do Poděbrad od král. krajského ouřadu jednu kompagnii vojáků od slavného hraběcího Ahrenberského regimentu, kteří na ten největší spěch [3]) na hod slavný Seslání Ducha sv. do Poděbrad přišli, a nato v pondělí přijel i sám pan král. krajský hejtman z Bydžova. Potom v outerý svatodušní, dne 21. máje, byli ti lidé z těch [28] vesnic, kteří to obilí brali, jménem krajského pana hejtmana do zámku poděbradského voláni, kamž také bez strachu přišli a od král. krajského i od zdejšího pánů hejtmanův vyslýcháni byli, při čem toho pohnutí začátek na čtyřech toliko osobách zůstal a ty byly do šatlavy dány; rychtářové pak odřepeský a libický, že taky při tom byli, ti jsou z rychtářství složeni, — v Odřepsích byl Petr Novák, [v Libici Frant. Pivokoňský, [4])] — ostatní lidé všichni v dobrém propuštěni a nařízeno jim, aby budoucně to obilí, co ho kdo vzal, tomu mlynáři vedle královské ceny zaplatil. Onino pak čtyři, kteří v arestu zůstali, časem v panské zahradě aneb na cestách dělali.

Po svatodušních svátcích dali páni poděbradští ty špejchary, na kterých ještě jakou trochu obilí měli, nočním časem hlídati, a to sice na Srpcích a ve Velimi; na Srpcích skrz vo-

---

[1]) Správně: „Nové mlýny", jak také na okraji psáno. — [2]) Michael Hroznata Briccius, byl vrchním panství poděbradského, kolínského a statku Hodkova od r. 1758 do 1771. (H). — [3]) *R.* kvalt. — [4]) Doplněno dle protokolu sobotního jednání z 3/2 1770. Avšak o jeho složení není tam zmínky, jako vůbec o onom útoku na obilí. Petr Novák složen až dne 14. června 1771 pro nedbalost, že dovolil lidem obilí k setí prodati, a zvolen místo něho Václ. Bacílek, mimo něhož uvádějí se v roce 1771 čtyři noví rychtáři, ale tři z nich (v Senicích, ve Zvěřínku a v Polabci) zvoleni proto, že předchůdcové jejich zemřeli, v Činěvsi pak byl starý rychtář ustanoven rybničním holomkem (Fischknecht). Rychtář Frant. Pivokoňský v Libici popustil pro stáří a neschopnost k práci svoji chalupu o 6 kopách rolí svému synu Karlovi až r 1772. (H.)

jáky od té kompagnie sem příchozí, ve Velimi pak skrz 12 sousedů z těchto vesnic: Z Pískové Lhoty 4, z Kostelní 4, z Vrbové 2, z Milčic 1, z Chotouně 1, a ti se museli každou noc do dvora velimského sejíti a tam špejchar strážiti tak dlouho, dokad tam co bylo; doma pak na to hlídání chodili pořádkem toliko ti, kteří se dlužili.

Mezitím přes měsíc máj cena neb taxa začínala se trhati, ačkoliv nebyla zrušena, ale žádný podle ní prodati nechtěl, obvzláště ten, koho Jidáš měšcem uhodil. Někteří pak nebozí kupující lidé sami přes taxu peníze dávali, jen aby na chléb dostati mohli, a protož v posledních dnech máje bylo obilí na českou míru: 1 strych pšenice za 9 zl., žita za 8 zl., ječmena za 7 zl., hrachu za 11 i za 12 zl.; těm pak, kteří prodávali, ještě málo se zdálo, a protož ještě více chtěli.

[29] Item to jaro o přestání pastev dobytčích ani cítit nebylo, nýbrž kdyby byla hned před velkonoci se začala, jak páni tak sedláci byli by ji rádi měli a dobytek pásli, poněvadž netoliko hůry a stáje prázdné byly bez slámy, ale i latě na krovích byly bez došků.

Též toho měsíce máje v městech pražských nedostatek potrav i hlad veřejný povstal, poněvadž tam žádný nic na trh nevezl. Mlynářové pražští sami po zemi jezdili, obilí, kde mohli, vyptávali, kupovali a do Prahy na svůj groš vozili, majíce s sebou listy od slavného král. gubernium, aby kde jaké obilí zastihnou, jim hned, buď ono čí buď, prodáno bylo.

Před svátkem sv. Jana Nepom. a letnicemi veřejné král. patenty prošly skrz země českou, moravskou, rakouskou, Slezsko, Lužici, Sasy a Bavory, aby žádný do Prahy na pout nechodil, kdo by s sebou potravu neměl, tak aby v Praze nic k potravě nekupoval. A protož také kdokoliv tam šel nebo jel a potravy své s sebou neměl, žádný tam puštěn nebyl. To trvalo až do sv. Trojice, do dne 26. máje, a sice do 1. června.

V posledních dnech máje dodávati se tam začalo obilí uherské na zrně jakož i mouka na tu největší rychlost, a to z přičinění Jeho Milosti císařské Josefa II., kteréžto mouky navezlo se tam mnoho tisíc centnýřů a vozili ji pořád až přes celý měsíc červen, a tu začalo být v Praze laciněji, tak že byl bochníček chleba 4 libry těžký za 10 kr., před tím pak na začátku máje byl bochníček pět čtvrtí libry těžký za 6 kr. a prodával se toliko ráno v 8 hodin a po poledních ve dvě s poledne a ještě skrz vojanskou silnou vartu se dostával. Vojanský pak chléb, an jest 4 libry těžký, platili za 20 kr. před dostáním té mouky.

[30] Dne 2. měsíce června, jenž byla neděle po Božím těle, večer začalo pršet a pršelo v pondělí i v outerý celé ty dni a noci Z toho přišlo veliké vod rozhojnění. Sem přišla voda od Poříčan tak veliká, že již přes 30 let taková zde nebyla, k čemuž připomohla nová struha,

kterouž Černokostelečtí od Poříčan pod Černou oboru[1]) vedouce před touž povodní dodělali a její zadní konec pod hořanská pole k panským poděbradským lukám dovedli. Začali pak ji dělat minulého roku z jara, totiž 1770., a to proto, že jim předešle z mlýnské struhy voda na luka panská, jež pod Poříčany jsou, vycházela. Protož chtíce oni lukám pomoci, tuto struhu vymyslili, aby zbyteční voda budoucně tou struhou chodila. Proti té struze mlynář střebestovský, Karel Šustr, silně bojoval, aby k vykonání nepřišla, protože se mu budoucně může tudy voda přejímati, ale pro nepřičinlivost brandýského pana vrchního nic nespravil. Naši taky mohli jí zabrániti, ale nic neřekli, až vždy struha dodělána byla. K tomu ještě jalová struha, kteráž skrz panská luka naše okolo chalupy a senné kůlny jde, velmi zarostlá jest, že ní malá částka vody projíti může. Tak tehdy největší nával[2]) vody obrátil se z té nové struhy na malou stranu našich luk, odtud na tatecká luka[3]) a k nám, kdež vzdělala na polích a lukách převeliké množství škod, že se to na několik set podle nynější drahoty vztahovati může V Kavanství na Vozábovém, Vavákovém a Hotovcovém poli byla voda od příkopa hlavního až do polovic pole, pod hony div že již brázdami zase k obci netekla; u Vobícky po Kvízovém poli, jež Biřička[4]) [31] slove, šla voda nahoru k Sadské až za šraňk[5]) a tam přes cestu zas na Vozábovo a Vavákovo pole a odtud na Opatova luka, tak že ta pole u Opatových luk celá zatopena byla. Z tateckých také luk šla voda, co jí do Kavanství přejíti nemohlo, přes Vránovo pole, co běží k Střebestovicům a přes cestu střebestovskou a přes Kvízovo pole na Mokrou louku,[6]) z Mokré louky přes ta všecka pole k Opatovým lukám, tudy přes sadskou cestu a hořanská pole. Na té obci ke Lhotě bylo vody až téměř po samou Vránovu zahradu, Vavákovi na Ohrádce[7]) šla skrz plot na pole. Dle toho každý může pomysliti, jaká to povodeň byla a jakých škod nadělala. Dne 6. června ty vzdělané škody a zatopené obilí jsme sobě sepsali a jemnostpanu vrchnímu podali, ale nic jsme nezřídili.

Dne 9. června, v neděli, František Vavák a Václav Vozáb šli do Radimě k panu direktorovi tamnímu[8]) s tou žádostí, aby ten radimský příkop, kterýž od chalupy loučné střebestovské mezi lukami poděbradskými panskými a lukami tateckými nahoru k hořanským polím jde, vydělán byl, aby tak budoucně voda přes něj na táž luka tatecká a odtud k nám nechodila. K vyplnění toho pan direktor velmi ochotným se ukázal, těm sousedům, že jsou ho o tom zpravili, poděkoval a zpátky celou obec milčickou pozdravoval. Nato dne 10. téhož, v pondělí, hned k tomu příkopu přijel, jej prohlídl a tateckým sousedům s tou největší rychlostí a na dobrý způsob jej vydělati poručil. Dvacet chalupníků na dva dni

---

[1]) Černá obora (zvaná též Prasečí) mezi Poříčany a Sadskou. — [2]) *R:* kvalt. — [3]) Říkalo se tak asi dílu luk kolem bývalého „Zadního rybníka". Viz str. 10. — [4]) Jsou to polnosti směrem k Sadské. — [5]) „Šraňk" byl (dokud potok milčický nebyl regulován) brod přes potok na Zadní (nyní Velkou) louku. Z „Opatových luk" (150 měr) jsou nyní pole směrem k Sadské. — [6]) „Mokrá louka" je směrem k Třebestovicům. — [7]) *R*: „na Vohrádce". Jsou to pole nedaleko pode vsí. — [8]) Direktorem byl Josef Peduzzi, o němž více ve II. díle „Paměti".

k pomoci jim přidal a když oni řekli, [32] že s sebou vezmou taky podruhy, on těm podruhům, aby prý nekleli, jedno vědro piva dáti připověděl, jakož i dal. Ten příkop oni Tatáci hned druhý a třetí den, to jest 11. a 12. téhož, udělali, ale ne tak dobře, jak sobě poručeno měli; nicméně přece tak mnoho vody sem jíti nemůže jako prve, sice kdyby nebyl aspoň tak opravený, jak téměř od těch časů až dosavad celý měsíc červen prší, ustavičně by sem voda šla a na našich polích, lukách a obcích stála, an jí tak beztoho dosti jest, až v ní žáby na polích co v rybnících kuňkají a křechcí.

Item dne 10. června, v pondělí po 3. neděli svatodušní, v Jičíně na trhu bylo obilí placeno: Pšenice za 14 zl., žito za 12 zl., ječmen za 8 zl. 30 kr. i za 9 zl., hrách za 15 i za 16 zlatých a toho času v horách za Jičínem byl hrách za 18 i za 19 zlatých.

Dne 11. června dle král. krajského ouřadu nařízení dali jsme consignatio aneb poznamenání všeho obilí, co ho kdo jak zimního, tak jarního vysel a mnoho-li z něho dle požehnání Božího zase na zrně očekává.

Zase dne 21. téhož dali jsme z poručení král. krajského ouřadu poznamenání, co který soused má rolí orných, v kolika kusích a jak se který jmenuje, následovně, co na tom kterém kuse má seto ozimu, co jara, co ouhorem necháno a co ladem leží aneb co vymoklo. A poněvadž tato konsignací na veliký spěch se psala a hned rychle do Poděbrad jíti musila, protož nezůstal originál doma, an sice při jiných všech popisováních vždy jsme první kus doma nechali a extrakt poslali.

[33] Dne 15. června, to jest na den sv. Víta, popisovali jsme zase všechny lidi podle numer aneb počtů, jakožto od předešlého numerýrování a konskripcí ve čtvrt létě Při kterémžto popisování největší zřetel na mužské pohlaví jest veden, zdaliž který v kterém numeru ubyl aneb přibyl, odkud přibyl, z kterého numera, z které vesnice, z kterého panství a kraje; aneb když ubyl, kam ubyl, zdaliž umřel a kterého dne aneb kam se dostal, do kterého numera, do které vsi neb města, na které panství a do jakého kraje. Taková popisování z vesnic do zámku a odtud do ouřadu krajského dodána byla.

NB. Ta numera neb počty zde v Milčicích se psaly roku přítomného 1771, dne 5. března, v outerý po neděli Oculi neb Kýchavné, při kterémž numerýrování popsáni byli všechni lidé — a tak nyní zase dálo se nové popsání, aby se vědělo, zdaliž a jak mnoho a kam zase lidu přibylo neb ubylo, jakož při tom i potažní hovada, koně a voli.

Pořádek numer aneb počtů v Milčicích tento jest: Nr. 1. Josef Hotovec, 2. Kateřina Kvízová, 3. Václav Vozáb, 4. František Vavák, 5. Matěj Doležal, 6. Anna Hotovcová, nyní manželka Jakuba Vozába od roku 1762, 7. Václav Šlechta, 8. obecní kovárna, 9. obecní pastouška, 10. Jakub Vozáb, 11. Václav Hotovec, 12. Jan Čermák, 13. Václav Vrána,

14. Karel Vavruška, 15. Matěj Brtek, 16. Václav Poupa, 17. Jan Baštecký, 18. Kateřina Vaváková, to jest hospoda.

[34] Dne 17. června, v pondělí po 4. neděli svatodušní, v Jičíně na trhu spadlo, kdež byla pšenice za 9 zl. 30 kr. a nejvýš za 10 zl., žito za 8 zl. 30 kr. a ječmen za 7 zl., hrách za 11 a za 12 zlatých.

Toho dne zde na panství odváželo se obilí panské ze dvora velimského do Poděbrad, o čemž zvěděvše [1]) lidé ve vesnicích, jako ve Lhotách, v Sokolči, Vosečku, Pňově a Předhradí, sešli se u velikém množství do lesa, Bor řečeného, a do jeho okrajku, jenž „Porostliny" slovou, a tu na ty fůry, jež to obilí vezly, čekali s tou intencí,[2]) že je všechno poberou. Zatím stalo se, když ty fůry ze dvora začaly vyjížděti, že z nich přední dvě velimští podruzi uchytili a je ze vsi vzhůru k nové silnici, do Plaňan do mlýna míníce,[3]) obrátili, čehož dověděv [4]) se rychtář tamní, Vojtěch Vokřál, a Karbula, opatrovník,[5]) a Frant. Souček, šafář, za nimi běželi, ty podruhy uprosili, aby toho nečinili, a tak ty dvě fůry i ostatních 14 zase zpátky do dvora obrátili. Nato v největší rychlosti do Poděbrad poslali a toho zprávu dali. Nato pan vrchní (poněvadž, jak výš praveno, schválně pro takové věci jednu kompagnii vojáků v Poděbradech choval) hned tam proti těm fůrám 60 mužův poslal. Ti do Velimě přišedše,[6]) polovic jich šlo s těmi fůrami do Poděbrad a polovic jich zůstalo ve Velimi při ostatním tam ležícím obilí. Když pak tito za Sokoleč k Boru přijeli, lidé tu čekající na ně výpad učinili a to obilí z moci vzíti chtěli a fůry zastavili. Když pak kaprál nejprv po dobrém jak mohl jim odporoval a jemnou řečí je krotil, toť ti, již ve Velimi zůstali, těmto na pomoc přišli, ani o tom tito zde při fůrách [35] jsoucí nic nemyslili. Ale ti velimští vojáci se toho dříve skrz nějakou ženu dověděli, že v tom a v tom lese na sta lidu čeká, a protož hned za fůrami běželi a právě k té štaci neb zastavení se trefili, a tak když se obojí vojáci sešli, ty lidi od toho braní odvrátili, největších pak 16 chtícobráčů zajali a do Poděbrad s sebou vzali, z nichž se však jeden podruh vysvobodil takto: Zůstal jako s přirozenou potřebou pozadu, při němž stál jeden voják, aby neutekl; podruh pak hledě svého fortele užíti, ostal sedět tak dlouho, až dobře fůry poodjely a vojáci poodešli. Potom řekl tomu vojáku, aby šli na pravo pěší cestou, že jim nadejdou. Když pak přišli k jedné hluboké a široké struze, kdež žádné lávky nebylo, staral se voják, jak tu vodu přejde, jemuž podruh odpověděl, že ho přenese. A tak

---

[1]) *R*: zvědouce. — [2]) Intentio = úmysl, záměr. — [3]) *R*: míníc. — [4]) *R*: dovědíce. — [5]) V rukop. omylem psáno: „rychtář tamní, Karbula, a Vojtěch Vokřál, opatrovník . . ." Rychtářem byl však Vojt. Vokřál a sice přes 30 let, od r. 1761 do 1790 držel ve Velimi čís. 5., rychtu s krčmou hořejší, výsadní, proti kostelu, Karbula pak, jenž se mezi sousedy vůbec neuvádí, byl asi ve službě při panském dvoře. (H.) — [6]) *R*: přijdouce.

vzav ho i s ručnicí [1]) na záda, jej nesl a když uprostřed struhy byl, tak jej se sebe do té vody shodil a přešed [2]) na druhou stranu vody do olšin utekl. Voják pak, jenž Němec byl, veliké štěstí měl, že se z té struhy živý dostal. Čemuž se jiní všichni jakož i celé Poděbrady i páni dosti nadivili i nasmáli.

Mezitím od 2. dne června skrze celý ten měsíc jednak každý den pršelo, málokterý vymíníc, skrz kteréžto deště mnoho obilí vymoklo a zkaženo bylo, zvláště ječmeny, ty také na těch polích, i kde mokro nebylo, nikam od země nerostly a jako v čas velikého sucha vymetati se nemohly. K tomu okolo sv. Víta některé dni a noci tak zima bylo, jako bývá v listopadu, že až v nohy záblo a bez kabátu choditi se nemohlo, dle čehož prosa zastydla a sežloutla.

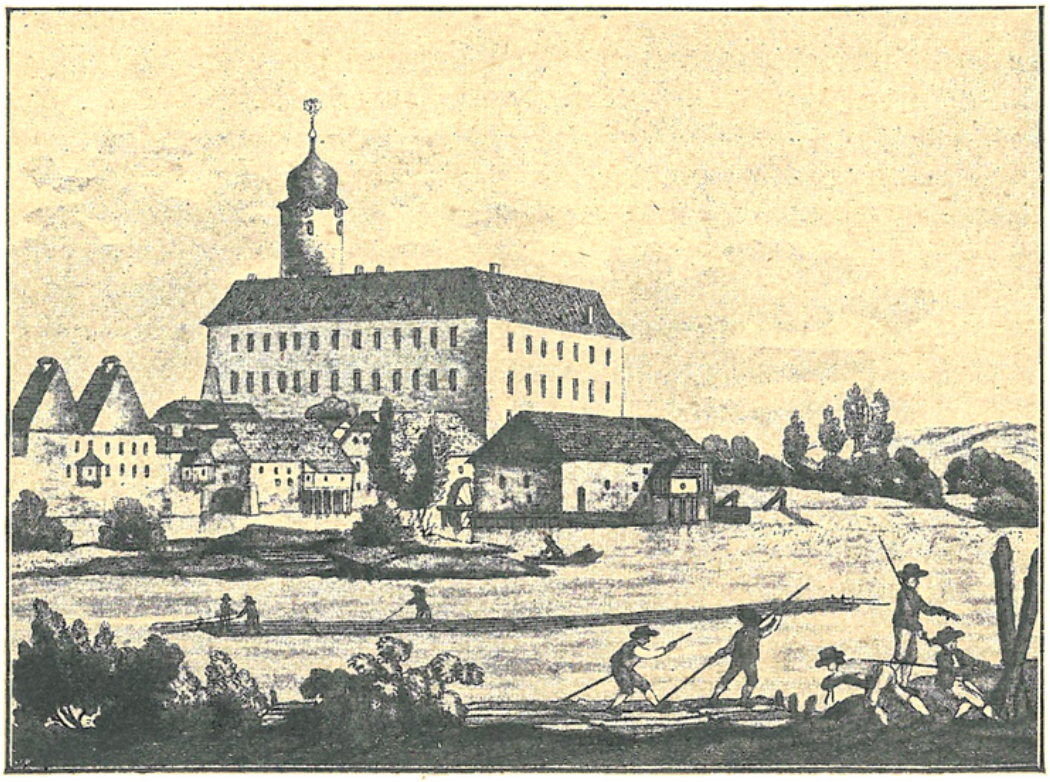

Poděbradský zámek.

[36] Při konci června a na začátku července již cena královská v obilí dokonce utichla, a prodával, kdo ještě co měl, jak nejvýše mohl a taky, kdo peníze měl, rád platil, jen když obilí dostati a chleba se najísti [3]) mohl. Ale kdo peněz neměl, ten od žádného, ani od přítele, ba od bratra na žádné závazky, prosby, ouroky nic na dluh neb čekání dostati nemohl. Někteří lidé i zde tak zatvrzelí byli, že před prosícími domácími sousedy a lidmi obilí zapírali, že ho nemají, a jinam je prodávali, což proto činili, že odjinud hotové peníze a hned najednou

[1]) *R*: vezma ho i s kverem. — [2]) *R*: přejda. — [3]) *R*: najezti.

dostali, ač pak mohli ještě dráž doma prodati, ale zle se jim zdálo čekati. Dne 27. června Matěj Brtek, soused zdejší, 10 strychů pšenice do Poděbrad pekařovi Vachovi prodal po 9 zl. a aby doma lidé neřekli, proč jí zde neprodal, protož vzav [1]) ji na svůj vůz, jako by do mlýna vezl, za ves do Loužku [2]) ji dovezl, kdež pekař se svou fůrou čekal a ji z vozu na vůz přeloživ [3]) domů vzal.

Bylo by mnoho vypisovati rozličných a mnohých falší, podvodů, lichev, šalby a nemilosrdenství, kterak jedni nad druhými, možnější nad chudými provozovali a je zžírali, majíce pěknou výmluvu, že za to nemohou, poněvadž tak platí. Platilo mnoho, a oni chtěli ještě více, až právě beze všeho všudy svědomí. Když kdo uslyšel, že tam neb tam se prodává za tolik, on chtěl ještě více, a tak nikde a žádný den cena stejna nebyla. Mnohý boháč každý den tisíc příležitostí měl nebe získati, ne aby co komu darmo dával, — ač by mnohem lepší skutek učinil, — ale toliko aby chudý lid byl laskavě slyšel, [37] jim pěkně odpovídal a na tak hrozné prosby a závazky aspoň něco a podle dobrého svědomí půjčil a uší svých od prosících neodvracel, neb to od nich Pán Bůh žádá. Ale však to mnohý všecko zmeškal a více miloval to, co pomine, nežli to, co na věky zůstane, nepomysliv [4]) ani na to, co sv. Jakub v své epištole v kapitole 5.[5]) píše: „Nuže nyní, boháči, plačte kvílíce pro bídy svoje,[6]) kteréž mají přijíti na vás: zboží vaše shnilo a roucho vaše od molů snědĕno; zlato vaše a stříbro zrezavělo [7]) a rez jejich bude na svědectví proti vám a žráti bude těla vaše jako oheň; shromáždili jste sobě hněv k posledním dnům."

Na začátku července místem platilo žito za 9 zl., místem za 10 zl. i za 11 zl. i za 12 zlatých, pšenice též tak, ječmen někde za 7 zl., někde za 8, někde za 9 zl., hrách za 12, za 13, za 14, za 15, za 16 zlatých.[8])

Na den sv. Prokopa, našeho milého vlastence, ti lidé, kteří na ty fůry dne 17. června z Velimě do Poděbrad obilí vezoucí outok učinili a od vojáků zjímáni jsouce v šatlavě seděli, byli z poručení král. krajského ouřadu do Bydžova vezeni a tam arestem stiženi, mezi nimiž byli z Kostelní Lhoty dva sedláci, sousedi, totiž Jan Šafránek, Václav Doležal a Václav Jiroušek, podruh, a ti tři mimo tento outok na ty fůry ještě jiných několik pěkných krádeží spáchali a ačkoliv při těch fůrách zajati nebyli, ale že zas před sv. Janem Křtitelem tu noc v Klučově na panském špejchaře pšenici brali, kdež z několika vesnic k podivu každému člověku takoví lidé se sešli a tu 61 měřic pšenice odnesli, protož vzati a do Bydžova vezeni jsou. Jak dále s nimi bude, to nyní napsati nemohu. S těmi Lhotskými byli ještě čtyři podruzi z Velimě, totiž Markytán, Žák, Málek, Ruda.[9])

---

[1]) vezma. — [2]) „Loužek", nyní „Loužka", jsou polnosti u okresní silnice, jdoucí k Velkým Chválovicům, na hranicích katastru milčického. — [3]) *R*: přeložíce — [4]) *R*: nepomyslíc. — [5]) Verš 1—3. — [6]) *k*: vaše. — [7]) *R*: zzerzavělo. — [8]) Po straně: na českou míru rovnou. — [9]) Poslední jméno připsáno tužkou.

[38] Dne 3. července, ten den před sv. Prokopem, Josef Hotovec a Kateřina Kvízová, sousedé zdejší, poněvadž již nikde žádným způsobem strych obilí dostati nemohli a neměli jej zač koupiti, zvlášť pro takové draho, protož přinuceni býti se nalezli zeleného žita nažíti a takové v pecích a na kamnách sušili a mlátili. Někde zase lidé žito zelené z klasů vymítali a v hrncích je vaříce tak jedli. Při horách pak hned okolo slavnosti Ducha svatého lebedu, kopřivy, openec, požínky a jiné rozličné byliny lidé vařili a jedli, po čemž jim žaludky opuchaly, že mnoho lidu od toho pomřelo. Mnozí pak i zde za štěstí sobě pokládali jen otruby dostati, ač i ty velmi drahé byly, místem za 12 kr. i za 15 kr. jedna čtvrtce; z těch chléb, vdolky atd. neb kaši dělajíce za chutný pokrm měli.

Mezitím, 3., 4., 5., 6., 7. července, sváděli se — kde koho mohli dostat — do Poděbrad ti lidé, kteří v Klučově na panském špejchaře tu pšenici brali, a byli z našeho panství někteří, z Hradištka, z Zvěřínka, ze Lhoty Kostelní, z Velenky, a někteří taky z kosteleckých vesnic; všech dohromady bylo přes 40.

Tuto bezděk dotknu o drahotě v Bavořích a v říši, nebo tam taky minulého 1770. roku veliká všech věcí neouroda byla, a protož hned okolo vánoc bylo v Bavořích žita strych, ač sice jest větší nežli náš český, za 16 zl., v říši za 18 zl. Když pak Bavoři zde v Čechách obilí kupovali, které sobě od Jeho Milostí císařské dva měsíce kupovati dovoleno měli, po 8, po 9 i po 10 zlatých náš český strych rovný platili a tak skrze to ještě okolo Klatov, Domažlic a Písku špejchary vyprázdnili a tím větší bídu tam způsobili, neb tam veliký nedostatek chleba hned o masopustě roku přítomného, 1771. byl, neb tam bylo hned v postě žito za 12 zl., Bavoři pak je kupovali hned okolo sv. Václava a sv. Havla v minulém 1770. roce. [39] Nyní pak jest žito okolo Klatov za 15 zl., hrách za 18 zl., ječmen za 12 zlatých. V Bavořích a sice v Pasově na den sv. Petra a Pavla bylo žito za 25 zl., místem za 28 zl a někde za 30 zl., v říši okolo Norimberka, Augsburgu, Würzburgu [1]) za 30 zl. a místem za 36 zl. Tomu že tak jest, očití svědkové, kteří tam byli, jistili.

Dlouze by bylo nynější drahotu a všecky bídy a nedostatky zde v Čechách vypisovati, a jak kde v kterém kraji platilo, — což bych i učiniti mohl, kdybych krátkosti užívati nemusil pro nedostatek času k psaní svému.[2]) Toliko známo činím, že dne 13. července v městečku Sadské byla prodána pšenice, vrchovatý český strych, za 12 zl., žito též za 12 zl., ječmen za 9 zl. Dle toho každý může mysliti, když zde v našem kraji tak jest, jak jinde a při horách býti nemusí.

Takovou drahotu žádný nejstarší člověk zde v Čechách nepamatuje, jakož pak ani v kronice české od prvního knížete Čecha sem přišlého až do nynějšího panování Marie Teresie skrze 1127 let takovou drahotu sem nenašel. A tak před námi nikda ještě zde v Čechách tak draho nebylo, — aCh raCžIž DátI MILostIWI Pán BVoh, abI již více a po nás zase nebylo!

---

[1]) *R*: Normberka, Augšpurgku, Wircpurgku. — [2]) *R*: mému.

K té vší[1]) bídě a hladu žně dlouho se nezačínaly, pro ustavičné deště a studena obilí zráti nemohlo, nebo od 2. června pořád každý den pršelo, jestli který den zde ne, tak jinde stranami, a když nepršelo, zas studené větry vály, protož obilí nemohlo schnouti a tvrdnouti. Na řekách a potocích ustavičné povodně, vody přes břehy přelívání, v polích v brázdách [40] vody stání, luk a sena i pastvin zatopení, místem že posavad sekati se nemůže. Kde pak sekali, zas pro deště skliditi nemohli, protož ho mnoho shnilo; někde zas všecko blátem zanešeno a zakaleno.

Při tom převelice zlé cesty, že jsme ani hnoje do ouhorů voziti, ani ouhory orati žádným způsobem nemohli; na poli voda, v cestách voda a všudy marast. Skrze ty zlé cesty dobytek jak drobný tak velký velmi byl hubený a pro vody málo se na obcích napásl. Krávy velmi maloučko dojily, ovce a svině v těch bahnách po cestách zůstávaly, doma pak nebylo co (ani těch otrubů) sviním dáti, jakož ani slepicím, ani husám, — všecko to jen tak travou, ač velmi bídně, živo bylo, ale mnoho pohynulo.

Dne 12. a 13. července, po ty dva dni přece bylo trošku jasno a teplo, protož lidé místem něco sena sklidili, jakož i my zde sklidili jsme louku obecní na Varhánkách[2]) a to ponejprv jakživi na dvě trávy, ana před tím vždycky pod jednu trávu bývala a po žních se klidívala. Bylo pak tam více toho sena pod jednu, nežli jinda pod dvě trávy bývá, jakož i jinde všude jak u nás na našich lukách, tak na jiných pěkná sena byla, ale že se pro vody sekati nemohla.

Když pak na panských lukách tu u Střebestovic a u Vrbové Lhoty podruzi z roboty sena sekali, tak dostávali chléb, který se jim z Poděbrad vozil, — o němž se sice pravilo, že jej budoucně musejí zaplatiti, — a tehdy každý rád na robotu šel, aby ten chléb dostal. Jinak ale hned od vánoc velmi mdle a slabě robota se odbývala a to jak od sedláků, tak chalupníků, tak od podruhův pro nedostatek chleba a potravy a píce hovadům.

[41] Mezitím od měsíce dubna až do tohoto času, a sice do začátku žní lidé chudší houfně jednak z celého království českého do městečka Hořic pro vodu šli, kteroužto milostivý Pán Bůh skrze přímluvu a zásluhy sv. Gotharda, někdy biskupa hildeshaimského v říši, požehnati ráčil, že kdo jí s důvěrností a čistým svědomím užíval a těsto jakékoliv s ní zadělal, k podivení a právě zázračně téhož těsta přibylo, že o mnoho víc chleba, dolků, kaše a čehokoliv napekl a navařil, bylo, nežli by přirozeným způsobem býti mělo, což i zde v Milčicích někteří zkusili; dávali pak té vody jen malou trošku do kvasu jakéhokoliv. Nemocní pak a zvláště zimnici mající lidé z všelikých nemocí sobě pomohli, když tu vodu s důvěrností pili, a nejvíce malé dítky.

---

[1]) *R*: všechne. — [2]) „Na Varhánkách", nyní „pod Varhánky", jsou luka ve směru ode vsi k Hořanům.

Někteří lidé užívajíce té vody,[1]) nepoznali žádného příbytku a přispoření, někteří pak poznali mnoho, jiní méně a to sice tak: Někdo dav [2]) ji do kvasu chlebního do díže, z které jindy napekl 10 pecnů chleba, tak nyní napekl 12, někdo 13, jiný 14 a někdo taky 15. Některá žena zadělavši [3]) pro čtyry osoby na vdolky neb buchty a přidavši [4]) té vody, napekla vdolků neb buchet, že se 6, 8 i 10 osob do sytosti najedlo a ještě zbylo. Mnozí lidé vidouce takový div Boží, radostí plakali a Pána Boha z toho velebili, ale taky mnoho těch bylo, kteří s Lutherem známost majíce, z toho posměch měli.

[42] Mimo tu vodu, kteří pro ni chodili, také tam odtud zrní popáleného obilí, žita a pšenice, jakož i kousky rumu nosili a takové do obilí ve mlýně dávajíce mleli aneb doma na prach stloukli a do mouky dávali a z toho přispoření nemalé znamenali. [?] Vybírali pak to zrní a ty kousky rumu z jakýchsi tam zřícenin někdy bývalého stavení, — ač obecně lid mluví, že tam býval klášter, ale já prohlídnuv [5]) kroniky české, Hájkovu i Beckovského,[6]) téhož kláštera aneb jací by v něm mniši byli, najíti jsem nemohl, toliko že tam hrad aneb zámek býval, — má jej Hájek v sepsání hradů a Beckovský též na listu 1030., — kterýžto hrad okolo léta 1421 [7]) od Žižky zkažen jest. A tak tyto zříceniny a v nich se nacházející obilí bude spíš z toho hradu nežli z kláštera. Leží to městečko Hořice 12 mil od Prahy v kraji králohradeckém. Jedouc od města Bydžova ke Královému Dvoru, zůstane na levé ruce neb straně a jest tam od starodávna kostel farní ve jméno sv. Gotharda vystavený; za městečkem pak k straně východní jest kapla zavřitá a pod ní studánka, oboje pod jménem toho svatého posvěcené, a z té studyňky tu vodu pověděnou lidé brali a to tak hojně, že okolo ní kolem na hony někdy méně, někdy více lidu ve dne i v noci stálo a ustavičně berouce [8]) přebrati jí nemohli, — div Boží. Zříceniny výš psané a kapla nad tou studánkou na vrchu jsou. To městečko nyní náleží starožitnému rytířskému rodu z Vlkanova a na Miletíně.

[43] Dne 15. července, na den sv. apoštolů Rozeslání, veřejně jsme začali žita žíti, kteráž byla velmi zběžná a k sklizení schopná, ale zas přišly nečasy a trvaly jednak do sv. Bartoloměje a protož žně se velmi prodloužily. Místem dosti pšenic a zvláště panských, jak ležatých na hrstech tak na stojatě, zrostlo, jakož i u Radimě, kdež okolo Narození P. Marie ještě pšenice klidili.

---

[1]) *R*: užívajíc tu vodu. — [2]) *R*: dadouc. — [3]) *R*: zadělajíc. — [4]) *R*: přidada. — [5]) *R*: prohlídna. — [6]) Václava Hájka z Libočan „Kronika česká", v Praze 1541. Jana Beckovského „Poselkyně starých příběhův českých" díl I., v Praze 1700. Klášter v Hořicích nebyl. Město r. 1738 vyhořelo, po ohni pak r. 1741 vystavěn nový kostel farní a r. 1749 nynější zámek na místě staré tvrze Oněmi zříceninami, jež pověreční lidé roznášeli, rozumějí se snad spíše pozůstalé po požáru zbytky stavení. — [7]) R. 1423 v dubnu zvítězil zde Žižka nad Bořkem z Miletínka a Čeňkem z Vartemberka. — [8]) *R*: berouc.

Byly to právě časy divné, neboť jsme nesměli svázané obilí do druhého dne na poli nechati, ale hned za vázači bráti a domů voziti. Někdy tři, čtyři dni ženci doma seděli a vázati nemohli. Ječmena také obzvláště málo a mnohem méně než loni jsme naklidili z příčiny již napřed pověděné aneb od nás samých proti Pánu Bohu provedené.

Ve žni žito nové začali platit za 4 zl. 30 kr., ječmen za 3 zl., oves pak vystoupil až na 5 zl., protože starého nebylo a nový ještě neuzrál a proto, kdo měl rychlík, v Praze jej zpeněžil. Okolo sv. Vavřince, kdo měl zralou červenou pšenici, prodal ji v Praze za 8 zl., žito bylo za 6 zl., ječmen za 4 zl., oves ještě za 5 zl. Okolo sv. Bartoloměje zde bylo žito s pšenicí za 5 zl. 30, některé žito o něco laciněji, ječmen 3 zl. 30 kr.

Toto ještě patří k měsíci červenci, že v jeho posledních dnech ti velimští a jiní podruzi, kteří ty fůry s obilím dne 17. června uchvacovali, sebráni a do Bydžova dodáni jsou, za nimižto dne 4. srpna z Velimě rychtář, šafář, opatrovník a poklasný jíti a tam, jak se stalo, přisahati musili.

[44] Dne 10. září na král. krajské poručení dali jsme poznamenání, jak mnoho každý hospodář obilí na zrně obdržel a co zase na celý rok k setí, k chlebu a k jiným záležitostem potřebuje.

V těch dnech žito se zde platilo za 6 zl., pšenice též, ječmen za 4 zl, oves též tak.

Mezitím pestilencí aneb mor, který se v posledních dnech srpna v Praze začal a nejvíce pánů a kněží sklidil, více se rozmohl, tak že tam bylo za den 100 i více lidu pochováno; potom již nočně na vozích mrtvé vozili a do šachet házeli. Ale že nebyl mor veřejný, toliko z nemocí rozličných pocházející, protož přece tam lidé šli a jeli a věci k jídlu potřebné vezli. Venku také po celém království českém všeliké nemoci v lidech vznikly a nejvíce ty zimnice, tak že nevyzůstal v každém gruntě jediný člověk, aby nestonal. K tomu také byl nezdravý dobytek, zvláště ovčí a nejvíce tu, kde velká mokra byla, jakož i zde v Milčicích a po celém poděbradském panství, že se k budoucímu roku žádná ovce nemůže nechati, nebo mají játra i plíce zkažené. Okolo dne 16. září povídalo se, že v Praze již pomřelo lidu přes 4400.

Okolo sv. Matouše žito za 6 zl. 15 i 30 kr., pšenice též a ječmen za 5 zl., hrách za 8 zl., proso za 6 zl. i za půl sedma, v trhovních pak městech, jako v Praze, v Hradci Králové, v Jičíně, v Mladé Boleslavi jednak dráž, jednak laciněji bylo, jak se kdy fůry na mnoze neb mále sjely. [45] Podle toho každý může poznati, jaká ouroda byla, když hned po žních tak hrubě obilí platilo. A abych jen něco maličko o té neourodě dotkl a spravedlivě ať dím, někdo nesklidil ani to, co vysel jak zimního tak jeřního osení a u Lhot zde na Poděbradště někteří sousedé nic dokonce nesklidili a protož jak z hovad tak z jiných věcí se vyprodali. Někdo sklidil 5, 6, 8, 10, 15 mandelův žita a tolik nebo méně ječ-

mena, pšenice; hrachu, prosa nic. Někdo zas více sklidil pšenice nežli žita, někdo opět každého obilí trochu sklidil, ale že to vše v malé částce pozůstávalo, z toho všeho nic odprodati nemohl — a tak z toho nemalý strach každého podjímal, jak dále živ bude. Po těch Lhotách mnohý soused svou všecku ourodu na jeden neb dva vozy složiti mohl a protož také tam někteří hned do Narození P. Marie, mnozí do sv. Václava, jiní do sv. Havla, co sklidili, snědli.

Ale nechaje jiných, přespolních, jeden neobyčejný příběh domácí, abych nezapomněl, tuto nyní oznámím: Dne 22. srpna, v čtvrtek před sv. Bartolomějem, zde v Milčicích v stodole Kateřiny Kvízovy ženci obilí mlátili a jedné chvíle jiskru velikou, ana se kdesi mezi cepy v slámě vzala a nahoru nad hlavy jim vylítla, spatřili, jížto se oni všichni ulekli a ji chytali, ale ona se až k patru nahoru vyzdvihla a sem tam létajíc se ztratila. [?] Toho příběhu ulekla [1]) se ona Kvízová a Matěj, syn její s ní hospodářství již od roku 1748 vedoucí, rychtáři Václ. Poupovi to oznámil a v celé vsi brzo se to rozneslo a každý nad tím ustrnul, maje [2]) to za zlé znamení, snad zase brzkého ohně, čehož všemohoucí [46] Pán Bůh uchovati rač. A protož na ten oumysl, aby nás Pán Bůh od ohně uchovati ráčil, dala se za obec sloužiti mše svatá 26. srpna ve Škramníce od celé obce a 27. téhož od Kateřiny Kvízovy druhá. Nato v noci mezi 29. a 30. dnem téhož měsíce srpna ze Škramníka a ze Žher viděli mnozí lidé velikou jasnost nad naší vsí Milčici a to bylo v pátek ráno hned do vsi donešeno. Tehdy pro lepší pozornost na oheň a jakožto taky před posvícením ustanoven jest ponocný nějaký chodec, Jan Čejka jménem, kterýž někdy v pluku Thürheim [3]) za bubeníka sloužil, a ten ponocuje podnes. Nato zase po posvícení v úterý dala se od obce zpěvová mše svatá sloužiti, aby nás Pán Bůh od ohně zachovati ráčil. Což učiniti rač, náš nejmilejší Tatíčku, pro čest a slávu jména svého svatého. Amen.

Okolo sv. Václava slyšeti se dalo, že se nebudou piva vařiti pro nedostatek ječmena, jen toliko ve velikých pivovařích; kde pak se vaří na 20 sudův, tu nic aby se nevařilo. A sice nebylo třeba zapovídati, nebo přestávali někde sami od sebe vařiti, protože neměli z čeho. — Pálené pak aneb kořalku, tu málokde pálili a ještě dost darebnou, větším dílem z mláta, a přece byla jeden žejdlík za 10 i za 12 kr. Lepší pak, kde jaká se vyskytla, ta za 24 i za 30 i za 36 kr. placena byla. Někde ji ze švestek a z jablek pálili, zvlášť okolo Mělníka a Litoměřic, jakož i z vinných šlupek, a takové byly velmi dobré i zdravé a platily se za 12 kr. Někde ji také z zemských jablek dělali a ta byla za 10 kr. Ze žita pak kořalku páliti byla veliká zápověď.

---

[1]) *R*: ulekna se — [2]) *R*: majíce to. — [3]) *R*: „Tirhaim". Je to nynější uherský pěší pluk č. 25, jehož majitelem byl od r. 1757 do 1873 František Ludvík hrabě Thürheim. Pluk ten měl tehdy za odvodní okres pracheňský kraj v Čechách. Vojáci měli bílý kabát, výložky barvy mořské zeleně, knoflíky bílé.

[47] Okolo slavnosti našeho nejmilejšího dědičného krále a patrona, sv. Václava, nemoci rozličné a divné jednak po celém království se rozmáhaly [1]) a obzvláště zimnice, tak že v každém stavení jak v městech, tak ve vesnicích tři, čtyři i více lidu leželo, což také ani malých dítek i u prsu neminulo a v pravdě nevyzůstal jediný snad člověk a dítě, aby zimnici aneb jiný neduh neměl. A toho času v Praze přestávali lidé mříti.

Při tomtéž času v obilí tato cena placena byla: 1 český strych pšenice za 7 zl., žita 7 zl., ječmena 5 zl., ovsa 3 zl., hrachu za 8 i 9 zl., 1 centnýř konopí za 28 zl., 1 strych švestek za 2 zl syrových, 1 strych zemských jablek za 2 zl.

Též okolo toho času přišla na zdejší panství poděbradské jedna král. vojanská komissí, která záležela v jednom panu hraběti de Evisi [?], hejtmanu jedné kompagnie od Ahrenberského pluku, s nímž byl jeden kaprál a ze zámku našeho jeden písař, Švarc nazvaný. Ten pan hejtman do jedné každé vsi na rychtu přijev, [2]) z každého numera neb stavení všecky lidi mužského pohlaví prohlídl a změřil a které a k jakému řádu vojanskému schopné býti viděl, zapsal, totiž někoho rejtharem, dragonem, mušketýrem, štukknechtem.[3]) Zde byl dne 6. října.

[48] Též ještě při sv. Václavě ponocný onen zde zřízený, že se posvícení zhusta držela a on svému tuláctví zvyklý byl, zběhl, s čímž ponocenství konec.

Vše při tom času, když se řepy a zelí kliditi začalo, to oboje velmi drahé bylo, protože to onde i onde vymoklo, tak že byla kopa dost drobné řepy za 30 kr. i dražší, v Praze pak za 1 zl 30 kr. Potom když jí tam žádný nevezl, byla až za 3 zl., nato navezli jí tam, až byla zase za 30 kr. U Lhot bylo s tím ticho, protože jim řepy a zelí vymokly, ale u Nové Vsi, Kolína, tam za to natržili peněz. Viděl jsem také za 6 zl. 30 kr. koupené řípy u vsi Kovanic a byla na voze fasuňkovém i s natí; tak v pravdě pravím, že, než by ten fasuňk plný byl, za 15 zl. by jí byl do něho[4]) složil. Jinda takový fasuňk za 2 zl. vrchovatý býval řepy.

Co dím o tom prv zde nikdy nevídaném pokrmu, jenž zemská jablka slove, — Němci jmenují Erdapfel, to jest zemská jablka, ale skoro každý jmenuje po německu než po česku a porušivše[5]) pravé slovo Erdapfel, říkají erdteple, — ten pokrm a dar Boží, ačkoliv dobrý, chutný a zdravý, prve v veliké ošklivosti mnozí jej zde měli a smích sobě z něho činili, ba v ústa svá jej vzíti nechtěli pravíce,[6]) že jest svinská strava.[7]) Dostalo se ale nyní těm, kteří to činili, že jsou žádali tím nasyceni býti. [49] A ačkoliv tento rok zhusta je lidé sázeli a téměř v každé vsi a každý hospodář nějakou částku jich měl, a přece ony za 2 zl. strych v ten čas, když se klidily, placené byly.

Když ta zemská jablka z jara sázeti se měla, dostali jsme do každé vsi z kanceláře poručení je sázeti, ano i výpis, jak se sázet mají, totiž

---

[1]) *R*: grassírovaly. — [2]) *R*: přijeda. — [3]) Německé Stückknecht = jízdní dělostřelec. — [4]) *R*: do ňho. — [5]) *R*: porušíce. — [6]) *R*: pravíc. — [7]) *R*: zdrava.

že má býti k nim zem mělká, nepříliš bujná, a když se sázejí, má též pod nimi mělká zem zůstati, aby ona se mohla dobře rozkládati a dolů růsti, potom jako zelí okopati, neb čím lépe okopá a země nahrne, tím více jich sklidí. Po nich pak může se sít žito neb pšenice svobodně; kdo pak je sází do země zhnojené, zvlášť kde jest ovčí hnůj, tak smrdí a chut pernou mají, že se nemohou jísti.

Tu neděli po sv. Václavu a sice na den knížete rajského, sv. Michala archanjela, 29. září, posvěcen jest nový kostel ve vsi Bylanech, pod jménem sv. Bartoloměje, skrze velebného v Kristu otce, pana Tomáše Skřivánka, děkana kouřimského a král. výhradního kostela sv. apoštolů Petra a Pavla na Vyšehradě kanovníka a skrze díl kraje kouřimského arcibiskupského okresního vikáře.[1]) Při témž posvěcení kázání držel pan děkan z města Brodu Českého, Josef Schreiber.[2])

Dne 5. října v sobotu byla zde ta vojenská komissí, o níž napřed v listu [47].

[50] Okolo toho času v Praze veliká nouze o chléb byla, nebo tam žádný obilí na trh nevezl, poněvadž doma dosti draze prodati se mohlo, a protož z té příčiny dne 12. října od slavného král. gubernium nařízení vyšlo, aby lidé do Prahy s obilím jeli, zvlášť z kraje kouřimského, rakovnického a litoměřického. Hned také toho dne na všecky mosty na Labi, tolikéž na přívozy vojanská varta dána a tu již nepustili žádného formana s obilím do Němec, ale který tu co koupil, to do Prahy vézti musil.

Okolo sv. Havla zde prodávalo se žito za 7 zl. a místem za 7 zl 15 kr., pšenice tolikéž, okolo Mladé Boleslavi za 8 zl. Ječmen zde za 5 zl. 12 kr., místem za 5 zl. 30 kr. Hrách zde za 10 zl., v Praze za 11 zl. rovná míra, místem pak za 12 zl., čočka tolikéž. Oves za 3 zl. 15 kr. Jedna kopa řepy zde za 30 kr. i za 36 kr., někde ještě dráž. Jeden strych zemských jablek za 2 zl. 30 kr., místem za 3 zl. Jeden centnýř konopí za 30 zl., místem za 32 zl. a někde taky za 35 zl. Švestek 30 za 1 krejcar.

Dne 23. října, v středu po 22. neděli po sv. Duchu, Jeho císařská Milost Josef II. do měst pražských přijeti ráčil.

26. téhož podruzi na panství poděbradském, kteří při sekání sena a ve žních chléb dostávali, nyní zaň platiti musili a sice za bochníček 4 libry těžký 10 krejcarů, ale skoro každý víc jich měl zapsáno k placení, nežli jich dostal k jedení, a protož bylo od nich veliké proklínání.

[51] Při tom času dálo se zas popsání všeho mužského pohlaví za čtvrt léta aneb za tři měsíce, totiž za měsíc červenec,

---

[1]) *R:* „vicaria foranea". Bude o něm ještě později řeč. — [2]) *R:* „Šrajber". Týž byl od r. 1756 kaplanem v Českém Brodě, po smrti pak děkana Jindřicha Antoni děkanem od r. 1761 až do konce 1792. (Z pamětní knihy děkanství českobrodského.)

srpen, září, kde kdo ubyl aneb přibyl, odkud a kam se dostal. Od nás odvedlo se dne 24. října.

Tentýž týden v posledních dnech října přestáno v Poděbradech od piva vaření v panském pivovaře pro nedostatek ječmena; nebo ho[1]) málo u dvorů naklidili a málo jej taky lidé oplatili a ten ještě byl tak tenký, jako jinda bývá zadina. A protož myslilo se, aby se raděj (místo piva) z jara zasíti mohlo. V městském pak poděbradském pivovaře již o několik neděl dřív nevařili.

Item 26. října v noci pan vrchní řiditel poděbradský do Prahy odjel, kdež s Jeho Milostí císařskou o nedostatcích panství mluvil a zase dne 28. téhož domů přijel.

Vše ten týden mezi 22. a 23. nedělí po sv. Duchu, v Praze obilí cena se zmenšila, poněvadž tam ze všech stran vezeno bylo, tak že bylo žito se pšenicí za 6 zl. 30 kr. i taky za 6 zl. 15 kr., špatnější za 6 zl., hrách za 8 zl.; jeden den taky bylo žito za 5 zl. 45 kr., ječmen za 5 zl.

Ještě ten týden někteří podruzi velimští, kteří na ony fůry s obilím dne 17. června outok učinili a až posud v Bydžově v arestu byli, domů puštěni jsou, toliko čtyři tam zůstali, kteří toho útoku[2]) začátkové byli a ti se příjmím volají: Markytán, Málek, Ruda, Žák. Podobně se stalo s odřepeskými, již na Nové mlýny dne 15. máje mocně sáhli.

[52] Na den všech Božích svatých, to jest dne 1. listopadu, poděbradský pan vrchní, Michal Hroznata Briccius, zase na ten největší spěch do Prahy k Jeho Milosti císařské volán a hned také z ouřadu svého vrchnořiditelského složen. Prozatím na jeho místo za administrátora jmenován pan Ondřej Grim, tamní purkrabě.

14. téhož svrchu pravený pan vrchní z Prahy domův přijel a chtě[3]) sobě zase nějakou milost aneb aspoň pensi dosáhnouti, dne 20. téhož zase do Vídně jel, poněvadž Jeho cís. král. Milost dne 11. listopadu z Prahy do též Vídně přes Tábor, Bechyň a Budějovice odjeti ráčil. Příčina jeho z ouřadu složení všeliká od lidí, jak bývá, býti se pravila, ale největší byla skrz Josefa Karla Hynka Scotti,[4]) bývalého zde sirotčího, a nějakého Janovského, kterýž u téhož Scotti za písaře sloužil, —

---

[1]) *R*: jej. — [2]) *R*: qvaltu... qvalt. — [3]) *R*: chtíce. — [4]) Karel Hynek Scotti, uváděný v Poděbradech již od roku 1746 jako kancelista a od roku 1758 jako sirotčí, byl během pruské války největším škůdcem sedláků, jež svévolně týral a podvody hlavně na transportech a magacínech okrádal za pomoci Anny Bachrachové, židovky poděbradské, po mnohá léta. R. 1762 byl přeložen do Pardubic, kde potom v soukromí pohodlně žil, až r. 1771 byl zatčen. Jeho hlavní pomocník Jiří Jan Janovský dostal se do Poděbrad z Brandýsa r. 1760 a odešel současně se Scottim. Kolem r. 1770 však žil již na svém statku v Brandýse. Proc s s oběma táhl se dlouhá léta a byli oba vinníci odsouzeni mimo tělesný trest k náhradě 14.000 zl., která pak rozdělena mezi poškozené kontribuenty, jak se o tom Vavák později ještě zmiňuje. (Srov. Věstník Poděbradska IX, 35.)

kteřížto dva prachpartykáři byli a jsou začátkové všech bolestí a těžkostí na zdejším panství. Dle čehož taky ten Scotti v Pardubicích na valedicí [1]) jsoucí nenadále vzat a do Chrudimě, odtud pak do Prahy do těžkého vězení vezen, Janovský pak v Brandýse, kdež na svém statku seděl, též jat a do Kouřima na právo dodán.

Těch věcí z většího dílu Lhotáci začátkové byli, nebo nějaká punkta jich se týkající císaři pánu v spisu podali. [53] Ale byť toho nebylo, snad čas jejich přišel; nebo „beze cti učinil Bůh shromáždění zlých lidí a zkazil je až do konce", jak dí Eklesiastikus v 10. kap. [v. 16.]. Item „bezbožní pak z země vyhlazeni budou, a kteříž neprávě činí, shlazeni budou z ní". Přísloví v 2. kapit. [v. 22.]. Zajisté nešlechetnost a bezbožnost těch dvou lidí, co jsou v ty vojny provozovali, nemůže dostatečně vyslovena a vypsána býti a kdo by jejich partyky a nespravedlnosti vypsati chtěl, velikou by knihu, snad jako „Cosmographia",[2]) učinil. Já jen toliko přidám, že byli horší nežli čas; nebo ačkoliv ten všecko tráví a maří, ale na Poděbradště více lidu, gruntů i hovad stráveno bylo od nich, než od těch dost zlých vojenských časů. Ano věci nějaké časem zkažené zase časem napravené a zlepšené bývají, ale co ti dva člověkové zkazili a lidem sežrali, to již žádný člověk jedině, leč velmi těžce, napraviti a nahraditi nemůže, krom pán království. Uchovej Pán Bůh jednoho každého od takových zlomyslností; zajisté těch skutkův, které oni páchali, samo přirození se děsí. Dobře Cicero, ačkoliv pohan,[3]) napsal, že „ujímati druhému a se škodou jiného svůj zisk vzdělávati, jest více proti přirození nežli sama smrt". On pak pan vrchní, maje pod sebou ty zžírající nesyty, nechal jich tak, až téměř všecky ryby z rybníku vybrali, to jest až — atd.

[54] V tom čase od sv. Martina až do sv. Ondřeje zde bylo žito za 7 zl. 15 kr., pšenice za 7 zl. 15 kr., místem za 7 zl. 30 kr., ječmen za 5 zl. 24 kr., místem za 5 zl. 30 kr., též za 5 zl. 45 kr. Okolo sv. Kateřiny a sv. Ondřeje již zde zas připlácelo, tak že chtěli pšenici za 7 zl. 45 kr., jakož i žito; místem pak byla za 8 zl., žito též, ječmen za 6 zl. Mezitím, poněvadž po sv. Martinu mrazy tuhé býti počaly, jakož i sněhu nemálo spadlo, což po sv. Kateřině zase všecko sešlo a časy se ukázaly, protož okolo sv. Ondřeje začali jsme pole k jarnímu setí připravovati, nebo jsme dříve pro sucho nemohli orati, (zvlášť v těch zemích, kde v jaře a v létě voda stála), nyní ale skrz ty sněhy trošku se zavlažilo. Nebo nepršelo od 5. září až do příští těch sněhů, krom něco málo 6. října a 4. listopadu, pro kteréž sucho i zimní setí velmi těžce se vykonávalo.

Ačkoliv se hlas pustil, že by dne 20. listopadu pan vrchní do Vídně jel, ale pravda nebyla, jel tam dne 4. prosince, a

---

[1]) T. j. na odpočinku. — [2]) Myslí tu Vavák Kosmografii českou Šebest. Münstera, přeloženou a vydanou od Jana a Zikm. z Puchova, v Praze 1554. — [3]) V rukop. následuje citace: „in 3. Offici."

*

poněvadž brandýský pan vrchní, Ondřej Ambroš,[1]) taky z svého ouřadu složen byl, protož jeho paní dcera, poděbradského pana obročního [Karla Ipolda][2]) manželka, s týmž poděbradským panem vrchním do Vídně jela spolu s ním od strany svého pana otce prositi.[3])

[55] Přes celý advent Páně takové časy byly, že jsme mohli pořád orati, jakož i dobytek se pásl až do svátků vánočních a až do Nového léta. Okolo svátku Početí P. Marie a po něm již bylo zde žito a pšenice vrchovatá česká míra za 8 zl. a ječmen za 6 zl., hrách za 9 zl., oves za 3 zl. 15 kr. Potom před svatým Tomášem na čtyři dni v Praze i zde spadlo, tak že byla v Praze rovná česká míra za 7 zl. žito a pšenice, a ječmen za 5 zl. 30 kr.

V témž adventním čase v Praze opět nemoci mnohem víc než prve se rozmohly a lidé velmi zhusta mřeli, tak že po 50 i víc za den a tolik za noc mrtvých těl na vozích vyváželi a do šachet házeli. V celém pak království onde i onde horké nemoci se rozmáhaly,[4]) z nichž též lidé velmi mřeli. Doktoři nařizovali lidem ocet píti a kyselé věci jísti, jakož i ječmen vařiti a tu vodu píti.

V prostřed měsíce prosince v Poděbradech začali zase pivo vařiti a to z dílu pšenice a z dílu ječmena. Vysadili je jeden máz rakouský za $^1/_2$5 kr., to jest za půl páta krejcaru.

[56] Okolo vánoc obilí spadlo, tak že bylo v Praze rovný strych žita za 7 zl. 15 i 12 i 6 kr., pšenice za 7 zl. 30 kr., ječmen za 5 zl., hrách za 8 zl.

Při konci toho roku zase lidé do Hořic pro vodu a k sv. Gothardu jíti začali a sice velmi z daleka, od Plzně, Domažlic, Písku, Prachatic, od Chebu,[5]) ano i z Bavor, ze Štýrska a Kraňska,[6]) z Rakous, z Moravy, Lužic a Slezska.

Ještě ku konci toho roku zaznamenati musím, co jsem dříve napsati zapomněl, totiž že dne 4. září dali jsme poznamenání, co který soused obilí na zrně obdržel a co kterého obilí až do žní jak pro sebe, tak na obrok, tak k jarnímu setí potřebuje, a to se dalo do král. krajského ouřadu.[7])

---

[1]) *R*: Jozef Ondřej Ambros. — [2]) Doplněno dle matrik v Brandýse nad L., dle nichž měl oddavky „Karel Ipold, obroční poděbradský s počestnou pannou Josefou, dcerou urozeného pána Ondřeje Ambroše, vrchního brandýského, u přítomnosti nejd.... pána Jana Ondř. Kaysera, biskupa thermiscirenského,“... v kostele P. Marie ve Staré Boleslavi dne 6. května 1761. Druhá dcera Ambrošova, Maria Anna, byla oddána v Brandýse dne 24. června 1765 „cum dispensatione romana“ s Karlem Crammerem, obročním ze Zbirova. — [3]) *R*: suplicirovati. — [4]) *R*: nemoce grassirovaly. — [5]) *R*: od Egru. — [6]) *R*: „Granska“. Ač Vavák tím i Korutany míníva. Viz ku př. str. [78.] — [7]) Viz totéž na str. 22.

Léta Páně 1772.

[57] Dne 3. ledna v Poděbradech v zámku usnula v Pánu urozená paní Teresie Bricciová, manželka urozeného pana Michala Hroznaty Bricciusa, bývalého vrchního panství poděbradského a kolínského, kterýž sice nyní z téhož ouřadu jsa složen, ve Vídni jest.

Při začátku tohoto roku, a sice místem na den Nového léta, místem tu neděli po něm, prohlášeno jest skrze duchovní správce ve farních kostelích, že Jeho Svatost papežská z obzvláštního povážení a myslopatření některé roční svátky vyzdvihnouti a zrušiti [1]) ráčila, tak že v nich může jeden každý podle své vůle a potřeby pracovati.[2]) To ale na vůli zůstalo jedné každé zemi, krajině, kraji, panství, městu a obci, kterého by svatého jakožto svého patrona chtěli ctíti a jeho svátek světiti, že to mohou učiniti.

Jsou pak tyto svátky k svěcení zůstavené: Při slavnosti Narození Páně 1. svátek sv. Štěpána, 2. Nové léto, 3. sv. Tří králův, 4 Očišťování Panny Marie, jináč hromnic, 5. Vstoupení Božího, 6. a 7. velikonoční a svatodušní pondělí, 8. Božího Těla, 9. Petra a Pavla, 10. Nanebevzetí [58] Panny Marie, 11. Narození, 12. Početí, 13. Zvěstování Panny Marie, 14. Všech svatých. Tyto pak jsou (kassírované) zrušeny: 1. sv. Ondřeje apoštola, 2. sv. Tomáše, 3. sv. Jana Evangelisty, 4. sv. Matěje apoštola, 5. sv. Josefa, 6. sv. Vojtěcha, item [7. a 8.] velikonoční a svatodušní outerý, 9. sv. Filipa a Jakuba, 10 sv. Víta, 11. sv. Jana Křtitele, 12. sv. Prokopa, 13. sv. Maří Magdaleny, 14. sv. Jakuba apoštola, 15. sv. Anny, 16. sv. Vavřince, 17. sv. Bartoloměje, 18. sv. Matouše, 19. sv. Michala archanjela, 20. Šimona a Judy apoštolů, 21. sv. Martina, 22. sv. Kateřiny panny. Posty pak, které byly k svátkům apoštolským, ty jsou přenesené do adventu, tak že v adventu každá středa, pátek a sobota posty míti bude a má.

Stavové a kněžstvo království českého svátky našeho milého dědičného krále a patrona, sv. Václava, jakož i divotvorce a pražského kanovníka, sv. Jana Nepomuckého, na časy budoucí k veřejnému uctění a svěcení sobě vyvolili,[3]) a tak s těmi dvěma svátky jest všech zasvěcených 16 svátků v roce. Léta 1753[4]) jsou ty svátky dispensírované, to jest po vyslyšení mše

---

[1]) *R*: cassirovati. — [2]) „Cís. král. patent od 29. listopadu 1771ho roku, týkající se papežské dispensací neboližto odzákonění nad jistými svátkami [!] v království Českém." Dáno na král. hradě pražském dne 29. listopadu 1771. Podáno tu zároveň i příslušné breve papeže Klementa XIV. ze dne 22. června 1771. — [3]) Do té doby nebyl den svatého Jana Nep. svátkem zasvěceným, ačkoliv jej většina obyvatelstva jako zasvěcený již od dávna slavila. Prohlášení svátku toho za den zasvěcený (tak jako svátek sv. Václava) oznámeno v arcibisk. pastýřském listě ze dne 19. prosince 1771. — [4]) *R* omylem: „1752". Stalo se to brevem papeže Benedikta XIV. ze dne 1. září 1753, přiloženým k patentu ze dne 13. listopadu 1753 (v Praze).

svaté že mohl, kdo chtěl, pracovati; nyní po dvacíti letech jsou kassírované, to jest složené.

[59] V témž měsíci lednu cena obilí byla: Místem pšenice s žitem za 8 zl., místem za 7 zl. 30 kr., ječmen za 5 zl. 30 kr, hrách za 9 zl., za půl 10, i za 10 zl. Toho času zima byla velmi měkká a příjemná i počasná, tak že lidé mohli orati téměř pořád. Pozdní také osení, které v adventu na samou zimu seto bylo, pěkně vzešlo.

Dne 17. ledna urozený pan Michal Hroznata Briccius, zdejšího panství bývalý vrchní řiditel a spolu král. města Berouna měštěnín, z Vídně, nic tam nevyřídiv, přijel a zármutkem a starostmi utrápen jsa, dne 24. téhož v Pánu usnul a tu v Poděbradech pohřben, z něhož sobě jeden každý v ouřadu postavený příklad vzíti může.

Toho též měsíce ledna jako ustavičně a pořád obilí do Čech a obzvláště do Prahy z Rakous a z Uher se vezlo, na němž mnozí lidé veliké peníze vydělali.

Při začátku března časy velmi pěkné se okázaly, močidla v polích vysychala a osení pěkně k zrostu se mělo.

Obilí platilo na českou vrchovatou míru: Žito za 8 zl., pšenice místem o 15 krejcarů dražší, ječmen za 6 zl., hrách za 10 zl., oves za 3 zl. 15 kr., strych zemských jablek za 2 zl. 30 kr., místem za 3 zl. okolo svátku Zvěstování Panny Marie. [60] Při začátku února obilí platilo jako v lednu, sice někde o pár grošů dráž, někde laciněji.

Časové vždy teplí byli, ptáci letní velmi časně přilétali a obilí zimní pěkně vyhlíželo. Od prostředku února takové byly časy, že lidé bez kabátu orali a ženské pohlaví napořád bosy chodily.

Ale mezitím nemoci veliké a rozličné jednak v celém království panovaly, skrze něž na tisíce lidu pomřelo. Obzvláštní pak byly horké nemoci, tak že když se kdo roznemohl, byl rozpálený jako oheň. Nejvíce pak mladí lidé od 20 až do 30 let mřeli, čemuž někteří rozličných výkladů nadělali. Proti té nemoci doktoři pražští vymyslili lékařství, které přes celou zem skrz patenty prohlášeno bylo a sice takové obzvláště pro sprostý lid: Při jejím začátku vzíti dávení, pak pocení, ku kterémuž pocení mnozí nejvíce chválili ručničný prach, vzíti jej na lžíci a ve vodě studené vypíti; nato skrz celou nemoc ječmen ve vodě, až by se rozpukal, vařiti a přidati[1]) některé zrno jalovce a tu vodu píti, žádnou pak jinou. Když ale do té vody přidal octa, byla tím lepší; mnozí ji ještě sladili medem. Ocet také na lačný život aby se pil. [61] Skrz ty nemoci také mnoho duchovních osob, pánův p. farářův a kaplanův ze světa odešlo.

Toho měsíce února a sice dne 4. po 10. hodině před polednem, jenž byl outerý po 4. neděli po Třech králích, Jan Vavák, otec můj nejmilejší,[2]) běh života svého vykonav,[3])

---

[1]) *R*: vařiti přidada. — [2]) Dole připsáno od syna pisatelova: „a František Vavák, syn jeho, roku 1816 dne 15. listopadu z tohoto světa se odebral, jenž tento rukopis psal, můj nejmilejší otec.“ — [3]) *R*: vykonaje.

umřel beze vší nemoci, toliko věkem přemožen jsa jako uzrál, maje věku svého 72 [léta] a 1 měsíc. Byl narozen zde v Milčicích léta 1700 dne 27. prosince z otce Jiřího a matky Lidmily, jehožto otec umřel léta 1718 a matka 1728.[1])

Při konci února časy pořád pěkné byly a obilí vždy tak: Pšenice s žitem okolo 8 zl., hrách okolo 10 zl., oves okolo 2 zl. 30 kr., místem za 3 zl., ječmen za 5, za půl šesta a nato v březnu skočil za 6 zl.

Měsíce března časy opět krásné a teplé se ukazovaly, o zimě ani cítit nebylo, rosy krásné a voňavé jako v létě každý den byly, asi toliko pět mrazů skrovných bylo. Země pěkně se vzdělávaly a líbezné setí bylo, tak že i do těch zemí mohli lidé zasíti, kde už po dvě léta pro mokro ani s pluhem vjeti se nemohlo. Osení zimní k zrůstu krásně se mělo a chutně vonělo, z čehož jeden každý v srdci svém pohnut Slitovníka nebeského velebil a chválil.

[62] Dne 23. března urozený pan Joannes z Kociánů[2]) na komisi z Vídně poslán jsa do Poděbrad přijel, kdež likvidací od pánů oficírů přijal a zase při začátku dubna do Zbirova odjel. Lidé v rozličných svých příčinách a těžkostech spisy mu podávali, jimžto odkázal náhradu, až zpátky ze Zbirova přijede, kterouž však má dávati posavad.

Při začátku dubna již se začínaly dobytčí pastvy, o jejichžto přestání nebylo více zmínky. Časové vždy pěkní, obilí mělo se k světu, ječmeny krásně vzcházely a žita se od země zdvihala; na pšenicích místem do Veliké noci, jež byla 19. dubna, přížinky byly, po velkonoci veřejně se přižínalo.[3]) Při konci dubna začaly býti již suché časy, nato uhodily některé šedivé mrazy, tak že pomrzly ječmeny v černých zemích i pšenice, a v tom připlatilo zas o půl zlatého a místem o 1 zlatý.[4])

[63] Na začátku máje ještě mrazy tvrdé přišly a po nich vždy pěkné časy, což ječmenům nemálo škodilo i žitům, která se zametávala, kousky klasů upáleno bylo. Dne 11. a 12. máje pršelo zticha a krásně namoklo, dne 15. máje zas hojně pršelo, ale po ty všecky dni zima veliká byla a větry studené, tak že se ty pomrzlé ječmeny málo spravovaly. Dne 16. a 17. máje vždy pořád zima bylo. Mezitím již došla pšenice na 10 zl. 30 kr. a lakomci chtěli za 11 zl., žito obecně za 9 zl., u lakomců za půl 10., ječmen za 6 zl. 30 kr., u lakomců za 7 zl., hrách za 11, oves za 3 zl. 30 kr. Kdo měl zemská jablka dost drobná, dostal 15 kr. za čtvrtci; okolo velkonoci byla za 12 kr. a před tím za 10, za 8 i za 6 kr. V těch časích také někteří lidé svá močidla a bahna, kde víc než rok voda stála a kde třebas po ta celá dvě léta nic nesklidili, zase zorati a něčím zasíti mohli, ale ne všudy.

---

[1]) V rukop. psáno s omyly: „jehožto otec umřel l. 1714 dne 3. Septembris a matka 1725 dne . . . .“ Úmrtní zápis ve skramnické matrice však zní: „Dne 18. Augusti 1728 pohřbena jest při chrámu P. skramnickém . . . ctná a šlechetná matrona Lidmila, pozůstalá vdova po † Jiříku Vavákovi, sousedu milčickém, svátostmi . . . zaopatřena, majíc věku 50 let. Dej jí Bůh lehké odpočinutí!“ Jiří Vavák pak dle téže matriky pohřben byl 7. září 1718. — [2]) *R:* „z Čotianu“. Viz pozn. na str. 2. — [3]) V rukopise následují ceny obilí okolo velikonoc. — [4]) V rukop. dále ceny obilí na Zbirovsku a Berounsku v dubnu.

Při tom též času někteří z každé vsi sousedi na panství zdejším nemajíce[1]) již kus chleba kde vzíti, často nabíhali na pana administrátora, aby jim obilí půjčeno bylo na chléb, ale on nemaje namnoze obilí na sýpkách, půjčiti nic nechtěl, dal a'e povolení, aby byla žádost složena ku král. krajskému ouřadu, aby bylo vydáno obilí z královského [64] magacínu aneb forotu, kterýž byl složen v Kolíně a z něhož některým jiným panstvím již vydávali. S tou žádostí šli tři rychtářové do Bydžova k panu krajskému, kterýž jest ze starožitného rodu pánův Sádlův,[2]) totiž radovesnický, domanovský a lipecký. Ti ačkoliv toliko na své tři vesnice spis podali, nicméně on na celé panství částku obilí toho propustil, totiž ječmene 200 měřic, pšenice 20 měřic a jahel 10 měřic, což prospěje rovně tak, jako by někdo celou ves hořící a v plamenu ohně stojící žejdlíkem vody uhasiti chtěl. To obdarování přišlo sem dne 15. máje. Potom dne 22. bylo to obilí vydáno v Kolíně a do pěti vesnic toliko, ostatním že se zas dá, až nový transport přijde. NB. Do Kolína z uherské země obilí se vozilo.

Dne 19. máje, v úterý po 4. neděli velikonoční, ve vsi Rašovicích[3]) po poledni zapálilo se u Jana Poupy v stodole, z té spadl oheň na statek Jana Nováka a ten hned celý shořel, po něm i hospoda a Jiřímu Šanderovi, rychtáři, svršky nad jedním pořadím. K tomu shořela taky pastouška. Kterak by se zapálilo, žádný pověditi neumí.

Dne 21., 22., 23. máje větry s deštěm velmi studené a tak zimavé byly, jako někdy bývá měsíce ledna.

Dne 21. máje přišli granatýři z Vídně, již tam byli před dvěma lety odešli,[4]) jsouce od tří [65] hluků do jednoho batalionu složeni, totiž od hraběte Ahrenberského, od hraběte Václava Wallisovského[5]) a od Marschallovského.[6]) Od Wallisa byli v Sadské, od Marschalla v Nymburce a od Ahrenberga v Poděbradech.

A toho dne stalo se tu v Sadské, že jistý invalid [Jan][7]) Němeček, kterýž mnoho let dragounem byl a u bratra svého zůstával, od něho vždy vyháněn jsa, poslední termín dostal, že až granatýři přijdou, z domu jíti musí. Protož on ten den šel do

---

[1]) *R*: nemaje. — [2]) František Sádlo z Vražného. — [3]) Mezi Poděbrady a Křincem. — [4] Viz napřed str. 11. — [5]) Hrabě Frant. Václav Wallis byl r. 1739—1774 majitelem pěšího českého pluku čís. 11. Po něm byl majitelem téhož pluku syn jeho, hrabě Michael Jan Ign. Wallis, do r. 1779. Odvodní okres pluku toho bylo Kouřimsko a vojáci měli bílé kabáty, růžové výložky a bílé knoflíky. — [6]) *R*: „Marschšalovskyho". Arnošt Fridrich svob. pán (později hrabě) Marschall na Burgholzhausenu byl r. 1742 až 1773 majitelem českého pěšího pluku čís. 18., jehož odvodním okresem bylo tehdy Mladoboleslavsko. Vojáci měli bílý kabát, tmavočervené výložky a bílé knoflíky. — [7]) Doplněno z matriky v Sadské, dle níž však týž Jan Němeček, z čís. p. 119, „morte subitanea obiit" dne 18 a nikoliv 21. května. V rukop. za slovem „zůstával" jest ještě „jenž sloul", jméno však neudáno.

Kerska na dříví s trakařem a tam sťav [1]) jakous olši, u ní mrtvý nalezen, potom od vojanského felčara visitirován i otevřen, od něhož uznáno, že má svaz zlomený.

Okolo těch časů již z dílu přestávaly ty tak hrozné nemoci, skrze něž na tisíce lidí ze světa odešlo. Na našem panství nejvíce lidí stonali a mřeli v Kostelní a v Pískové Lhotě, kdež v každé z nich dva špitály vykázané, do nich nemocní snášeni, tam od poděbradského felčara, pana Antonína Procházky z Skalský [?] [2]) visitirováni a pokrmem od zámku dávaným stravováni byli.

Pomřelo také mnoho duchovních osob, pánů farářů a kaplanů, jakož pak v Kostomlatech veleb. pán Jan Nep. Mayerhoffer, [3]) farář, i [s] kaplanem svým, muži právě apoštolští a svatého života, horliví hlasatelové a pilní rozsevačové slova Božího, na něž v dlouhém věku vzpomínáno bude, kalich smrti vypili.

[66] Dne 26. máje dostali jsme sem do Milčic 8 měřic žita z Kolína, z něhož vzal Josef Hotovec 2 měřice, Kvízka 2, Václav Vrána 1, Václav Hotovec 1, Franc Vavák 1, Matěj Doležal 1.

Ten týden po Křížové neděli přišly slunečné časy a nato pšenice a ječmeny v černých zemích, dřív od mrazů a studených větrů zastydlé, zbělely a malý velmi užitek potom přinesly. Při konci máje a v začátku června již žito vyšlo na 10 zl., pšenice na 11 zl., ječmen na 7 zl., hrách na 12 zl. Při slavnosti Ducha svatého, jež byla dne 7. června, opět přišla studena a větry velmi veliké a deštíky studené, tak že žita rozkvésti nemohla a která dřív rozkvetla, ty květy zastydly, v těch pak zastydlých klasích místo zrna červíčkové maličtí se zlíhli, ale potom uschli, od čehož byly v žitech klasy velmi zubovaté. Ale na slámu tak velmi žita zrostla, že i pozněťová a v dost špatné zemi na tři lokte dlouhá byla, ouhorová na půl čtvrta lokte i víc délku měla, že ani v roce 1763 taková nebyla.

Těch časů z vysokého nařízení [4]) přestala všechna procesí z měst, městeček i vesnic na zázračná místa a sice [67] procesí takové, které by za jeden den domů vrátiti se nemohlo; které by pak za den svou cestu vykonati mohlo, to zůstalo v starém zvyku, a protož v Staré Boleslavi, na Svaté Hoře

---

[1]) *R*: Setna. — [2]) Toho času byl v Poděbradech Václav Procházka, vojenský chirurg od pluku Ahrenbergova, syn panského chirurga poděbradského, Františka, jenž zemřel r. 1766. Václav P. ženil se v Poděbradech r. 1765 a jdou tam o něm zprávy až do r. 1777. Jeho manželka byla sestra matky J. B. Dlabače, slovutného bibliothekáře strahovského (H.) — [3]) *R*: „Frant. Majerhofer". Týž byl třetím farářem kostomlaským, od r. 1760 do r. 1772 dne 13. února, kdy zemřel jsa stár 45 let a pohřben byl v kostele. Kaplan, jenž zemřel v stáří 41 roků dne 4. března, jmenoval se Jan Sommer, rodič z Mladé Boleslavě, a byl v Kostomlatech od r. 1767. Pochován byl taktéž ještě v kostele (kdež byli kostomlatští duchovní zpravidla pohřbíváni až do r. 1778, kdy dostavěn nový kostel), a jeho náhrobní kámen uložen byl později v bývalé kostnici pod věží. Kostomlatská farnost čítala tehdy něco přes 2000 duší a od ledna do května roku 1772 je zapsáno v matrice 157 úmrtí. (Z far. archivu kostomlat.) — [4]) Dvorní dekret z 11. dubna 1772. Z dalekých procesí ponecháno jen do Maria Cell.

i v Praze v ty časy bylo velmi volno. To prý pro ty zlé časy, aby lidé outrat nedělali, — a oni ani doma co jíst neměli.

Okolo sv. Trojice, Božího Těla chtěli žito za 11 zl., pšenici za 12 zl., ječmen za 8, hrách za 15 zl., proso za 10, jáhly za 20 zl. Okolo sv. Petra a Pavla začalo spadovati, což učinilo, že jak Pražané tak v zemi mnozí lidé tím uherským obilím, které ustavičně se sem vezlo, z dílu zasyceni byli, pekařové také hojnost ho dostávali k pečení chleba, za 4 zl. měřici, a protož sedláci mnozí a měšťané nekupovali obilí na chléb, ale raděj hotový chléb a tak lakomcům drobet bylo ujato. Okolo sv. Prokopa již bylo k dostání žito za 8 zl., ječmen za 5 zl., pšenice za 10 i za 9, proso za 8. Dne 6. července v Jičíně na trhu bylo žito za 7 i za půl sedma zl., ječmen za 5 zl., pšenice za 8 a za týden, 12. téhož, nové žito za 6 zl., staré za 7, ječmen nový za 4, starý za 5, hrách za 8 zl.

V témž čase poručení[1]) přišlo, aby každý náležitě obilí v slámě dozráti a státi nechal.

[68] Dříve než ty Boží žně přišly, co jsou chudí lidé v tom roce zkusili, bylo by o tom mnoho psáti, nebo rozličné neslýchané a k slyšení hrozné věci za pokrm měli, jako bývá v čas někdy dlouho obleženého města aneb nějaké pevnosti. Mezi jinším i padlý zhynulý dobytek mnozí jedli, obzvláště lidé ze Lhot, ti k jiným vesnicím pro maso na draha chodili, takové v pytlích domů nosíce[2]) jedli (a z šachet je vykopávali).

Nové žito zde začalo se platit za 6 zl., pšenice za 7, ječmen za 4, hrách za 6. Potom k sv. Bartoloměji pořád spadovalo, až bylo žito za 5, pšenice za 6, hrách s prosem za 4 zl. K sv. Václavu zas o 1 zlatý spadlo. Potom drželo okolo 3 zl. a půl čtvrta až do vánoc, po vánocích za 3 zl. i laciněji.

Toho roku okolo sv. Martina hovězí dobytek zde v Milčicích padati začal a nejprve u Františka Vaváka jeden vůl a dvě krávy zhynuly, potom některým všecko vypadalo a někde se některý kus vystonal; u Václava pak Poupy, rychtáře, u Jakuba Vozába a v hospodě dokonce ani nezastonal a posavad zdravý jest, když již toto v roce 1775 píši.[3]) A poněvadž pohodní nemohli stačit ten dobytek tahat, tak bylo dovoleno, kdo chce, aby sám takový vytáhl a s kůže svlékl a komu pak ras odřel, tak půl zlatého hospodářovi za kůži dáti musil.

---

[1]) Nařízení z 2. července 1772. — [2]) *R*: „nosíc". Slova v závorkách později připsána. Rovněž na téže stránce dole později připsáno: „Toho roku před samými žněmi bylo v Jičíně žito za 16 zl., pšenice za 16 zl., ječmen za 10 zl., oves za 7 zl. rovná míra. Item 1 strych samé stoklasy za 5 zl., 1 strych hrachu za 20 zl." Srovnej však s tím ceny jičínského trhu o málo výše uvedené. — [3]) Je to pozdější přípisek.

Léta Páně 1773.

[69] Při začátku tohoto roku vždy pořád veseleji z daru Božího bylo pro lacinější potravu. Lidé chudí Pánu Bohu děkovali, lakomci ale se rmoutili.

Nemoci také rozličné opět se začaly a některým,[1]) jimžto svět nebyl v ošklivosti, obzvláště těm, již v tom drahu peněz nashromáždili, k poslednímu kvartýru pomohly.

Měsíce února, března, dubna vždy pořád okolo 4 zl. žito, pšenice okolo 5, tolikéž proso a hrách a téměř tak až do žní, někde dráž, někde

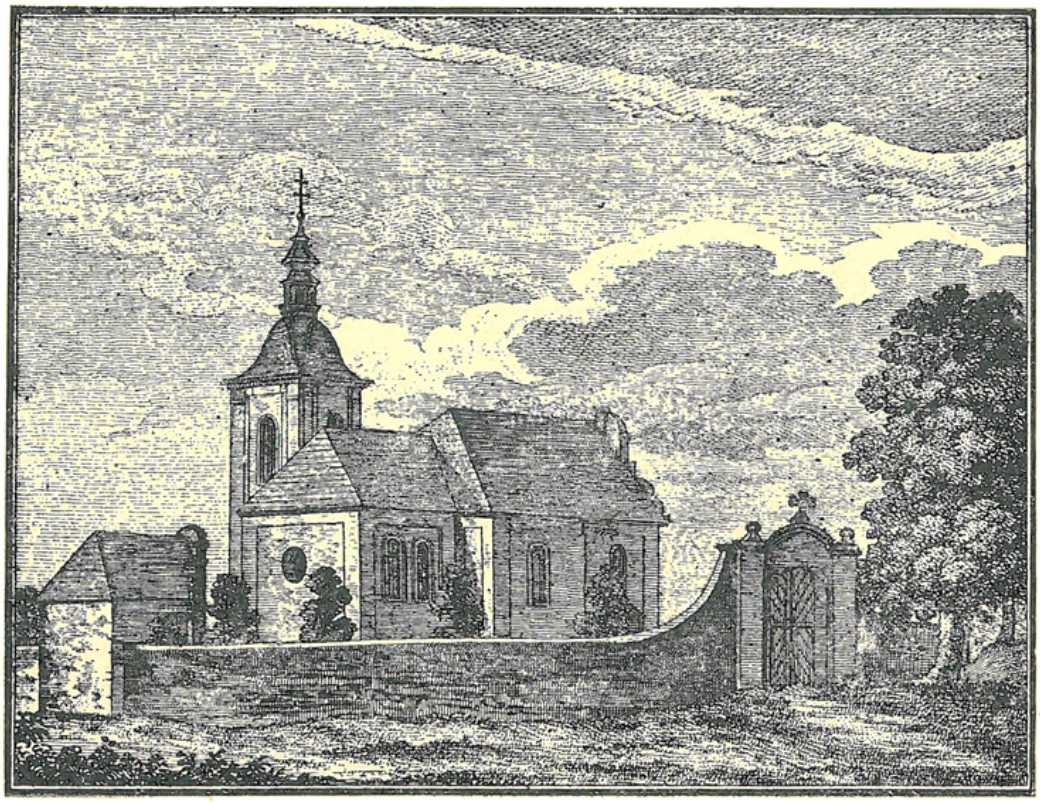

Kostel sv. Gotharda v Hořicích.

laciněji bylo. Ouroda Boží hojnější v tom roce byla, jakož i ovoce veliká hojnost, až se stromoví lámalo, dle čehož hned po žních bylo laciněji: Žito okolo 4 zl. 30 kr., pšenice pěkná za 5 zl. i za půl páta, ječmen za 3 zl.

Toho roku v srpnu[2]) regimenty vojenské do táborů [3]) polních, každý regiment k jednomu městu své stání založil na čtyři neděle, kdež každý den cvičení měly. Batalion granatýrů, kterýž od tří regimentů složen jest, totiž od Ahrenberského, Wallisovského a Marschallovského, to jest šest kompagnií, ty ležely

---

[1]) *R*: V rukop. přerušená vazba: „a některé ... obzvláště ty ..., pomohly.“ — [2]) *R*: in Augusti. — [3]) *R*: logru.

v Poděbradech a okolo Poděbrad, v Polabci, v Přední Lhotě, Kluku a Zboží a v Daňčí oboře[1]) každý den cvičení měly.

[70] V měsíci červnu přišla k obnovení ona již sice starodávní zápověď,[2]) aby v neděli a v svátek maso se nesekalo a neprodávalo, jakož ani pivo, pálené a víno nenalévalo, zvlášť v čas služby Boží; krámy kupecké taky zavřené aby byly a žádný řemeslník v městech aby nic dopoledne neprodával pod pokutou 5 kop ponejprv, 10 kop po druhé a 20 kop po třetím dopuštění. Taková zápověď rovně tak dlouho se držela jako z jara sněhy. Toliko jarmarkové, již v neděli a ve svátek se někde držívali a v roce 1772 se zapověděli,[3]) ti tak obstáli, jak je přenesli a již se víc v celé zemi v neděli a v svátek nedrží.[4])

[73] Toho též roku skrze vydanou bullu papeže Klementa, toho jména XIV., v červenci[5]) řád duchovní, jenž sloul tovaryšstvo Ježíšovo, vůbec jesuité, zrušen jest, kterýžto řád založil svatý Ignatius (česky Hynek) z Loyoly, rozený Španěl, léta 1540. Řád ten pro velikou práci a horlivost v církvi Boží od mnohých papežů, císařův a králův velice obdarován, vážen a ctěn byl a jednak po všem křesťanském světě veliké množství slavných kollejí a obydlí měl, tak že ze všech jiných starodávnějších řeholí v největším květu[6]) stál, ale však podle onoho přísloví, „kdo stojíš, boj se pádu," a že se o něj paní závist rovně otřela, dle nepochopitedlného soudu Božího zrušen jest ku podivu mnohým.[7])

[74] Když papežská bulla o složení téhož řádu z Říma přišla v září měsíci, kdosi z ní výtah v německém jazyku učinil a vytisknouti dal in octavo, to jest na osmero, kterážto taková knížka, když se po zemi nosila, velmi drahá byla, nebo ji každý míti chtěl, tak že za ni po 45 kr., po 40, po 36 a po 30 krejcařích dávali; naposled byla 24 kr., — ale nebylo po ní mnoho. Až potom jeden pražský pan farář, tuším od sv. Michala, ten tu latinskou bullu slovo od slova přeložil v jazyk český[8])

---

[1]) Daňčí neb danielová obora u Poděbrad. — [2]) Myslí se tu asi patent ze 22. října 1654, jehož trvalá platnost i v obou patentech (z r. 1753 a 1771) o zmenšení svátků výslovně se připomíná. — [3]) Dvorní dekret z 15. února 1772. — [4]) Následuje vzpomínka z Paprockého o dřívějších (z r. 1584—1601) podobných nařízeních sněmovních a o zápovědi připíjení „o polovičku a o plnou". — Na str. [71] je zápis z r. 1858 od Karla Kvapila z Dolních Chvatlin, jenž „vydlužil se tuto pamětihodnou knihu od svého věrného přítele, Frant. Vaváka z Milčic, kterou sobě mnoho vážil a v ní sobě nechal moc zakládat a ji v uctivosti mít" a zvláště v nemoci její četbou se vyrážel. — Stránka [72] je prázdná. — [5]) *R* omylem: „in Augusti". Breve (nikoliv bulla) „Dominus ac Redemptor noster" vydáno dne 21. července 1773, souhlas pak císařovnin projeven listem k česko-rakouské dvorní kanceláři ze dne 7. září téhož roku — [6]) *R*: floru. — [7]) Následuje výčet kollejí a „residencí neb hostěnic" jesuitských v Čechách a na Moravě. — [8]) „Bulla neb ustanovení Klementa papeže toho jména XIV., mocí které potlačen jest řeholní řád vůbec nazvaný tovaryšstva Ježíšova". V Praze u Joh. Prušové vdovy, 1773, ve 4. (Jungmann, V, č. 478.)

in quarto, to jest na čtvero, v níž se i příčiny, proč jest ten řád složen, nacházejí, a taková knížka prodávala se za 10 kr. a těch se i mnoho, že byly české, do vesnic dostalo, kterouž i já jsem přečetl.

Všichni, kteří se s Římem v náboženství nesrovnávají, měli z toho zkažení velikou radost, jako by nějaký nepřítel ze země vyšel, tak že každého takového hned po řeči co ptáka po peří znáti bylo. Oni pak jesuité vůli měli buďto mezi církevní duchovenstvo aneb do jiných řeholí vstoupiti, zboží a svrchky jejich skrz královské krajské hejtmany dražbou[1]) tomu, kdo chtěl, prodané, statkové pak k řízení král. fiškálnímu ouřadu odevzdáni.[2]) Trval ten řád od začátku až do skonání svého 233 léta.[3])

Toho též roku posledního dne října[4]) usnul v Pánu velebný pán Václav Čípa, [5]) král. výsadního kostela sv. Petra a Pavla na Vyšehradě kanovník v ten čas nejstarší a farář skrze 42 léta v Ouřeňovsi, panství knížete z Lichtenšteina, kterýž býval někdy kaplanem ve Škramníce, rodič z Oustí nad Orlicí, a ten byl můj strýc.

[75] Toho též roku kaplička a lázně u Sadské, jakož i kostelíček ve jménu Těla Božího u Hradištka, kterážto místa až posavad městečko Sadská v držení mělo a s nimi vládlo, dokonce kostelíček hradištský, kterýž jest obecní městský a vždy obec naň náklad vedla, nyní do ouřadu sirotčenského poděbradského zámku vzaté k budoucímu lepšímu, jak se praví, řízení a zvelebení — aneb k zkažení. [6])

Léta Páně 1774.

[77] Při začátku tohoto roku, buď jméno Páně pochváleno, již o žádné drahotě cítit nebylo, zas všecky věci do starého způsobu přicházely; žito platilo okolo 2 zl. 30 kr., pšenice okolo 3 zl., ječmen okolo 3 zl.

Na den sv. Matěje přišel přehrozný a strašlivý vítr od západu, tak násilný, že mnohá dobrá stavení onde i onde pobořil neb nakřivil a k pádu naklonil, mezi jinším i zde Jakubovi Vozábovi stodolu od gruntu

---

[1]) *R:* per licitatio. — [2]) *R:* odevzdáno. — [3]) *R:* 220 let. — [4]) *R:* ultima Octobri. — [5]) V rukop. následuje jeho hodnost akademická: „A. A L. L. magister et S. S. Theologiae bac. for." V matrikách škramnických nalézá se několik aktů s podpisem Čípovým v době od dubna 1729 do ledna 1730, pamětní kniha udává však, že tu byl farář Mikulovský až do roku 1734 bez kaplana a o Čípovi se vůbec nezmiňuje. R. 1730 byl Čípa na krátko administrátorem v Českém Brodě, odkudž dostal se v červenci téhož roku za prvofaráře do Krůt, kdež jest o něm několik málo, ale zajímavých zpráv a jeho obraz. Z Krůt praesentován byl hned v září 1731 do Uhřiněvsi, kdež dí o něm pamětní kniha: „Sustinuit ardua, amara et dulcia, sed virtute heroica perinde ac victrici . . . Fuit vir zelosus, exemplaris, prudens et apostolicus". (Z farních archivů skramnického, krůtského a uhřiněveského.) — [6]) Strana [76] prázdná.

převrhl, a netrval než čtvrt hodiny; byl sice vítr ce ý den, ale ne tak hrozný jako v tu chvíli.

Zima byla mírná, jakož i jaro, tak že lidé zasíti mohli obyčejným způsobem. Po velkonoci hned přišlo sucho a nepršelo až tu sobotu před 5. nedělí, jež slove Rogationis, to jest Křížová, a potom na Boží Vstoupení s větrem a hromobitím déšť nevelký přišel.

Toho roku stalo se v Bílou sobotu při památce slavného vzkříšení Páně, že ve Škramníce při Božím hrobě v chrámu Stětí sv. Jana Křtitele 12 granatýrů z Milčic, kteří od Sadské zde zimovali, paradirovalo a při procesí okolo kostela chodili, což se stalo z přičinění Františka Vaváka z týchž Milčic, načež všem lidem milo bylo patřiti a byl každý skrze to k pobožnosti větší vzbuzen. Díka Bohu!

[78] V měsíci dubnu změněn jest ouřad řiditelský v Poděbradech: Pan Ondřej Bartoloměj Grim, purkrabě a spolu administrátor ouřadu vrchnořiditelského, dostal se do Kolína za vrchního řiditele aneb hejtmana a on jest tam hejtman první,[1]) nebo vždy až do tohoto času kolínské panství řídilo se hejtmanem poděbradským. Pan Štika, důchodní, dostal se za důchodního na Zbirov na větší službu. Pan Heřman Schwarz,[2]) sirotčí, dostal se na Veselí na Pardubsko za správce, pan [Karel] Ipoldt, obroční, do Březnice za správce, pan fišmistr Chlumecký do Brandýsa za polesného, pan Jan Leypoldt,[3]) listovní, do Kolína za pojezdného. Na Poděbrady pak přišel 4. máje dne za vrchního řiditele urozený pan Jan Josef Baierweck, byv v Wolfsbergu v zemi Korutanské[4]) direktorem, za purkrabě pan Jan Čermák, byv[5]) správcem v Smrkovicích, za důchodního pan Matěj Schäfelhofer,[6]) ale ten shlédnuv[7]) velikou starost a práci při tom ouřadě, žádal za propuštění, což se i stalo a učiněn jest[8]) důchodním a sirotčím zas z Kolína důchodní, pan Frant. Červenka, listovním pan Jan Kočvara a fišmistrem z Dašic Jan Burkhardt,[9]) pojezdný. Pojezdní dva ustanoveni, první pan Hynek Briccius, předešlého pana vrchního pan syn, a druhý pan Frant.[10]) Brinner. Pan nadlesní,[11]) urozený pan Maximilian z Gillerů, a polesný, urozený pan Jan Klanner[12]) z Engelshofen, zůstali jako prve.

Dne 7. a 8. března z jistého poručení od král. gubernium změřila se pole při gruntě Jana Šandery ve vsi Chlebích, k čemuž

---

[1]) Zemřel v Kolíně 30. ledna 1779 (H). — [2]) *R*: Švartz. — [3]) *R*: Leipold. — [4]) *R*: „Granské". Baierweck — psává se též Beyerweck — zůstal v Poděbradech do 18./4. 1797, kdy se stal administrátorem všech císařských panství v Čechách. R. 1794 byl povýšen do stavu šlechtického a 23./3. 1813 zemřel v Čáslavi u syna ve věku 74 let (H). — [5]) *R*: byvše. — [6]) *R*: „za sirotčího p. J. Josef Schaflhofer". Zemřel 2. dubna 1779 v Poděbradech jako kvestor (H). — [7]) *R*: shledna. — [8]) Asi od ledna 1775 (H). — [9]) *R*: „Jiří Purkhart". Zemřel jako fišmistr r. 1794 náhle v Radovesnicích (H). — [10]) *R*: Jan (H). — [11]) *R*: oberforšt. — [12]) *R*: „Kleiner". Někdy se tak psali, ale nesprávně.

jsem já od pana administrátora poslán byl a za komisaře posláni byli pan důchodní, pan sirotčí a pan listovní, t. j. Štika, Schwarz a Leypoldt.

[79] Již prv povědíno, že celé jaro bylo sucho a krom deště na Boží Vstoupení a tu sobotu po něm nepršelo, až na sv. Jana Křtitele, ještě ne tuze. A protož ječmeny i prosa zaschly, jakož i jiné obilí, poněvadž opět nepršelo až při svátku Proměnění Pána Krista a potom zas nepršelo až po Narození Panny Marie. Skrze celé žně veliká parna a horka byla a žádné z toho bouřky ani deště nikda nepřišly, protož žně byly krátké a obilí nesypalo tak jako minutý rok; ani nebylo tak námelné a zrno tak dobré. Pro ta parna taky přišly časně žně, hned o svatém Prokopu a o chotouňské pouti již byly mandele.

Toho roku při sv. Josefu ctihodný pán Jan Vorel, kaplan škramnický již po 12 let,[1]) rodič litomyšlský, dostal se za faráře na Hradešín[2]) k sv. Jiří; my jsme pak dostali do Škramníka kaplana z Kouřima, ctihodného pana Onufria Wiesingra, rodiče plzeňského, kterýž sem přišel v středu Sazometnu,[3]) dne 30. března.[4])

Též toho roku po zahynutí jesuitův římské církve odporníci hlavy pozdvihovali, v hromady se scházeli a své učení drobet zjevněji předočňovali, tak že hned každého po řeči poznati mohl podle přísloví, jež dí: „Vlk po srsti a beran po rounu poznán bývá a liška, že dlouhý ocas mívá.“ Potom na podzim ještě více se zjevovali, až duchovním našim práce přidali, že měli co činiti, aby je drobet zmírnili. Mnozí z nich arestem v zámcích trestáni, z nichž posavad tam někteří sedí, knih mnoho taky jim pobráno; a nejvíc jich bylo na Pardubště a okolo Chlumce a Opočna i Nového Města.

[80] Okolo dne 4. máje urozený pán Jan Josef Baierweck, panství poděbradského zřízený vrchní, přes Vídeň do Prahy a odtud do Poděbrad nejprve přijel a nato zas urozený pán Ondřej Bartoloměj Grim, tamní administrátor, do Kolína, jsa tam vrchním, odjel.

V témž měsíci máji prodávalo se veřejně jisté tištěné proroctví[5]) jednoho pana děkana z Brezu blíž města Mantue ve Vlaších, kterýž František Santilioni se jmenoval a 125 let starý byl. Kteréhožto proroctví tento jest výtah:

---

[1]) Jan Vorel byl ve Škramníce kaplanem od 11./2. 1762 do 14./2. 1774, kdy odešel za faráře na Hradešín, kdež po roce zemřel. (Z far. archivu ve Skramníkách.) — [2]) *R*: Radešín. — [3]) Středa po Květné neděli. — Wiesinger byl v Kouřimi kaplanem asi 6 let, ve Skramníkách od 2. dubna 1774 do r. 1779, kdy odešel za faráře do Vyšerovic. (Z far. archivu skramnického.) — [4]) Později připsáno: „Nyní jest v Bříství farářem.“ Byl tam od 15./8. 1781 (nastoupiv po horlivém farářovi, Václ. Halíkovi, který byl roku 1780 od vlády suspendován), až do r. 1806, kdy mrtvicí byv raněn odstěhoval se do Českého Brodu, kde zemřel 3. srpna 1809. Za něho byla přifařena ke Bříství od Sadské obec Velenka. Založil nadaci, dle níž dosud slouží za něho břístevský farář 15 mší svatých ročně. (Z far. archivu ve Bříství.) — [5]) Jarmareční knížečky.

I. Od roku 1770 veliká nesvornost u všech stavů bude panovati a láska k bližnímu, ano i mezi bratry a sestrami dokonce téměř zahyne, a to má státi až do roku 1777. — II. Od roku 1773. mají býti ourodná a sytá léta. — III. Od roku 1777 má se všecko zlepšiti. Sedláček má zase svůj předešlý kabát obléci, všecky nové mody a kroje zahynou, láska k bližnímu má zase v plném blesku svítiti, jako bývalo prve za našich milých předkův. Lidé s celým srdcem k Pánu Bohu se obrátí, láska a svornost pokvete. Pravá křesťansko-katolická víra zase nový zrůst vezme, slovo Boží u velikou vážnost vejde a ten rok a počet 1777 zlatými literami na tabulích pro věčnou památku psáti se bude. — IV. Roku 1788 turecké panování a císařství zcela zahyne a zkaženo bude a bude rozděleno mezi tři potentáty, větší pak díl připadne zase do předešlých rukou. — [81] V. Veliké zemětřesení v krajinách světa nastane, z čehož pojdou mnohé a veliké škody na zemi i na moři. VI. Potom má křesťanstvo v nejlepším a vinšovaném stavu trvati 200 let a celá Asie víru pravou křesťanskou přijme. — VII. Císařství římské v nejvyšším floru, to jest květu, po ta léta má státi a až do skonání světa trvati. — VIII. Když ta léta přeběhnou, tehdy mnohá znamení na nebi i na zemi se stanou a světlo svatého evangelium a pravá víra napořád hasnouti počne a tuť povstanou mnohá kacířstva a bludy, a tak z těch předcházejících rozličných znamení se pozná, že již ten veliký a poslední den Páně blízko jest.

Onen nábožný a svatého života děkan taky předpověděl, že v roce 1773 dne 12. října svůj život dokoná, což se i stalo, a po jeho smrti toto proroctví na jevo vyšlo a nejprve z jazyku vlašského na německou a potom v Praze na českou řeč přeloženo, kteréhožto jeden exemplář tištěný (při němž i přidáno jest nábožné živobytí téhož pana děkana) koupil jsem v Českém Brodě o jarmarce, v pondělí po sv. Trojici, 30. máje roku přítomného 1774.

[82] Okolo těch časů, totiž máje, června a července měsícův po celém království českém rychtářové z vesnic a všichni sousedi voláni byli do svých řiditelských zámků a kancelářův, kdež tázáni byli, kterou robotu míti a vybývati chtí, buďto podle patentu novou, anebo tu od dávna vybývanou starou; z těch jednu aby vyvolili a rychtářové aby se na to podepsali. Ale nikde na žádném panství nechtěli se ani na jednu ani na druhou podpisovati, tak téměř jednou myslí, jako by to někdo schválně po celé zemi ohlásil, že to bylo takměř k podivení. Někde třikrát i čtyřikrát k tomu povoláni ano i nuceni byli, jakož i zde v Poděbradech, ale nikdy nic se nezpůsobilo.

Byla pak nová robota skrze tištěné patenty vůbec vyhlášena, ano i do vesnice každé jeden takový patent daný, v němž se obsahoval způsob roboty tento:

1 Ruční neb pěší robota: 1. Jedna každá samojedinká podruhyně ročně robotovati má 13 dní. 2. Samotný i ženatý jeden každý podruh ročně 26 dní. 3. Poddaný každý, který dům bez gruntu drží, 39 dní. 4. Kdo má grunt a platí kontribuce méně než 1 zl. 54 kr., každý týden

v roce 1 den. 5. Každý, kdo platí kontribuce více než 1 zl 54 kr., avšak méně než 4 zl., každého téhodne s jednou osobou 2 dni. 6. Kdo platí kontribuce méně pod 19 zl., každý týden v roce 3 dni a k tomu skrze 13 neděl ve žni, v senách a otavách 1 den. [83] 7. Kdo platí 19 zl. a cokoliv víc přes to, každý týden s jednou osobou 3 dni a krom toho skrze 13 neděl ještě s jednou osobou 2 dni. Až potud vyměření na ty, kteří pěšky robotují.

II. Vyměření potažních neb jezdecích robot: 1. Který potažní robotník platí kontribucí méně než 7 zl. 36 kr., tak každého téhodne s jedním hovadem 3 dni, krom toho v čas žní, sena a otav skrze 13 neděl 1 den. 2. Kdo platí přes 7 zl. 36 kr. až do 19 zl, s dvěma hovady každý týden 3 dni a skrze 13 neděl 1 den. 3. Kdo platí přes 19 zl. až do 28 zl. 30 kr., s dvěma hovady 3 dni [a mimo to ve žni] 2 dni. 4. Kdo platí ročně přes 28 zl. až do 38 zl., se dvěma hovady 3 dni a každý týden na pěší robotě jedna osoba 1 den a ve žni 2 dni. 5. Kdo platí od 38 zl. až do 47 zl. 30, se třemi hovady 3 dni, na pěší robotě každý týden 2 dni a ve žni 1 den. 6. Kdo platí od 47 zl. 30 kr. až do 57 zl., se třemi hovady 3 dni, na pěší robotě každý týden 3 dni a ve žni 2 dni. 7. Kdo platí 57 zl. a cokoliv více přes to, ten aby robotoval se čtyřmi hovady každý týden 3 dni, na pěší každý týden 3 dni a skrze 13 neděl 3 dni.

Vydán jest ten patent dne 21. dubna léta 1774 od král. zemského gubernia.

[84] Při témž patentu konečni pozorování bylo a jest, že těch poddaných, kteří až dosaváde míň robotovali nežli se zde vyměřuje, nic se netýče, nýbrž při svém starém zůstavení býti mají, ale těch, kteří více nežli tu stojí robotují. To ačkoliv na některých místech se nachází, však ale všudy se přece robotuje starým způsobem. Kde se našla robota větší nežli zde jest a chtěli se na tuto podpisovati, ani se jim nedovolilo, ani robot neslevilo.

Dne 9. července poslední termín u nás daný byl rychtářům k tomu podpisování, ale přece žádný nechtěl se ani na tuto novou ani na starou podepsati. Potom jemnostpán vrchní dal vyhotoviti list, v němž psáno bylo, že byli rychtářové a sousedi nuceni k tomu podpisu, a na to aspoň aby se podepsali, přece však nechtěli. A co se zde dálo, tak i — k podivu — na jiných panstvích bylo, an to žádný neštemoval a nenavlíkal. Vox populi, vox Dei.[1])

Před svátkem Narození Panny Marie přišel deštík nepříliš velký a ten byl od svátku Proměnění Pána Krista první. Velká parna a časy až posud byly a nikda nehřmělo ani neblýskalo. Orání k setí bylo pracné pro to sucho.

Dne 5. září vykonávali jsme ponejprv pobožnost v kostele škramnickém dle onoho letos založeného arcibratrstva nejsvětější svátosti oltářní. Ten den od slavné konsistoře dán jest našemu kostelu k vykonávání hodin, jest ale pro Milčice ne-

[1]) Česky: „Hlas lidu — hlas Boží."

příležitý, protože se trefovat bude vždy o posvícení, jakož i letos v pondělí se trefil. [85] To svaté arcibratrstvo založil nejdůstojnější kníže pán, pan Antonín Petr, arcibiskup pražský, svobodný pán z Příchovic, z starožitného rodu českého, hned roku minulého, jež Klement XIV. potvrdil a nadal.[1]) Jest pak po celém arcibiskupství pražském do každého kostela dáno jeden den v roce, v němžto ti, již se zapsati a Pánu Bohu sloužiti se zavázali, jednu hodinu v témž dni u přítomnosti Boha v svátosti skrytého se modliti a Pána Boha ctíti [mají].

Když to bratrstvo po zemi prohlášeno bylo v kostelích a potom když páni farářové jedouce[2]) do vesnic na cvičení, lidi do něho zapisovali, naši reformátorové divně to kroutili v posměchu to majíce, jiné lidi od toho odváděli[3]) a proroctví ze Zjevení sv. Jana tomu dávajíce, že antikrist — tak oni Svatost papežskou jmenují — již své znamená a zapisuje, mluviti směli. Jaká nešlechetnost, k vyznání, službě a cti Boží nechtíti jíti! Posuď každý, jaká to nábožnost.

„Mnozí svůdcové vyšli na svět, kteří nevyznávají Jezu Krista; takový každý jest svůdce a antikrist.“ „Přichází-li kdo k vám a toho učení nepřináší, nepřijímejte ho do domu, ani jemu pozdravení dávejte.“ (II. Jan 1, v. 7. a 10.) „Nebo oni prorokují lež říkajíce: Praví Pán, ježto jich Pán neposlal.“ (Ezech. 13, 6.)

A tak to zapisování do téhož bratrstva byl pěkný prostředek k rozeznání Perlinčanův[4]) od Římanův, ale málo kdo to šetřil; mnozí pak sprostí katolíci těm svůdcům věříce taky se zapisovat nedali, řkouce, že to nemohou vykonati.

Tak ďábel boří stavení,
kteréž jest k Božímu slavení.

[86] PozDraWena a zWeLebena bVD negDVstogněgssl, negWeLebněgssl, negsLaWněgssl a negsWětěgssl sWátost oLtáržnl.

Okolo času sv. Václava sektáři skoro zjevně začali vyváděti svou, obzvláště okolo Opočna, Nového Města a na Pardubště, ano i zde někteří se zjevili, tak že skrz to následovalo v pokojném a spasitedlném římském náboženství veliké pohoršení. V každé vsi i městě někdo byl bludař a ten jiné sprosté lidi, podruhy, pacholky, ano i mnohé sousedy svozo-

---

[1]) Bratrstvo to od arcibiskupa zřízeno 20. července 1773, od papeže Klementa XIV. potvrzeno a k římskému arcibratrstvu přivtěleno brevem ze 4. srpna a tištěné od konsistoře pražské prohlášeno 20. října téhož r. 1773. — [2]) *R:* jedouc. — [3]) Sadský děkan Čížek vypravuje ve svých pamětech, že agitátoři (mezi nimiž uvádějí se hlavně Prokop Myška z Pečck, Frant. Karban a Václav Čech z Hořátve a Jiří Holan z Bobnic), odstrašovali od přistupování k tomu bratrstvu řkouce, že každému, kdo přistoupí, vypálí se na čele neb na rukou znamení. A proto v Sadské jen velmi málo členů se přihlásilo, z okolních vesnic žádný. — [4]) T. j. tajných nekatolíků, tíhnoucích k Berlínu a odtud (jak Vavák dále píše) od krále pruského očekávajících pomoci k dosažení náboženské svobody Římany rozumějí se katolíci

Císař Josef II.

val, kněžstvo katolické a řády církevní v ošklivost uvozoval, proti vrchnostem popuzoval a ode všech dobrých křesťanských ctností odrazoval. Špatně pak se to přetrhovalo, zvlášť od světských vrchností, tak až to hrubě zrostlo.

Okolo sv. Havla veřejně bylo slyšet, jakož i pravdivě, že sektáři ti spis velmi obšírný Jeho Milosti králi pruskému, Fridrichovi, podali, žádajíce jej, aby vyjednal u našeho dvora jim v Čechách svobodu v náboženství provoditi, tak aby nemuseli po katolicku, nýbrž po luteriánsku živi býti. A takový spis napsati měl Prokop Myška, mlynář z horního mlýna od Peček,[1]) pokudž jest tomu tak. Jiný spis zase a to jistotně z nabádání jiných spoluvěrníků napsal Jeho Milosti císařské, v němž žádost o náboženství pod obojí měla být složena a spolu i pohrůžka přidána, že v nestání se toho všichni ze země vyjdou a že jest jich zde v Čechách 18.000 — osmnáct tisíc.

[87] Při času sv. Martina přišlo z Vídně poručení do Poděbrad, dle kterého on Prokop Myška a s ním spolu Jiří Holan, sedlák z Bobnic, a kovář z Hořátve[2]) vzati a do Bydžova do arestu dáni, potom do Jičína odvezeni.

Okolo těch časů onde i onde jak zde na Poděbradště, tak jinde mnoho zapověděných knih se našlo. Potom pan vrchní poděbradský oznámil při řízení, má-li kdo jaké takové knihy, aby pro uvarování arestu, pokuty a hanby je k němu přinesl dobrovolně, že ochráněn bude, a co slíbil, to taky splnil. Zde tři bratři, synové po Matějovi Brtkovi, sousedu zdejším, taky v tom podezření byli, do kteréhož sami se při-

---

[1]) Horní mlýn byl proti býv. spolkovému cukrovaru v Pečkách. Vlastizrádný spis — německý — poslaný králi Fridrichovi II. šel asi do Berlína přes Žitavu, kdež se nalézá v opise při aktech z r. 1775 (viz článek Fr. A. Slavíka: „Selské povstání r. 1775“ v Osvětě 1875) a nese podpis „Obyvatelé chrudimského a i jiných krajů v Čechách“. Líčí tu nejprve tajní nekatolíci své pronásledování pro víru od duchovenstva a vrchností, prosba k císaři byla prý oslyšena, a prosíce pruského krále za přímluvu u císaře Josefa II. praví dále: „Kdyby však (ač my nedomníváme se) nejvyšší přímluva Vaší král. Milosti byla oslyšána, tedy úpěnlivě prosíme, aby Vaše Milost královská ... nám ubohým potlačeným na pomoc přijíti ... a nepřátele Boží a zhoubce pravého náboženství ozbrojenou mocí potříti ráčila. A k tomuto kroku my veškerou podporou na životech a statcích svých se zaslibujeme, ačkoliv nás pouze 2) tisíc jest .... Prosíme tedy, králi a pane nejmocnější, abyste brzo přijíti ráčil, a my pak s bratry svými ze žalářů osvobozenými zapějeme velebné „Hosannah“ a nepřestaneme dříve na modlitbách pozvedati ruce k nebesům, dokud Hospodin celé království České pod moc a žezlo Vaší královské Důstojnosti nepřivede ....“ (Svátek: „Panování Marie Teresie“, II, 245—250.) — [2]) Ve spise „Památka roku slavnostního 1863“, vydaném v Praze 1864 od evangel. církví českých, praví se na str. 123, že hořátevský kovář jménem Karban chtěl se asi s 1000 duší z Poděbradska vystěhovati a zhotovil žádost na pruského krále, zdali by je nechtěl přijmouti a vykázati jim místo k přebývání; potom sepsal prosbu na císařovnu Marii Teresii, aby jim k vystěhování dala povolení.

vedli pro nekatolické posuňky, které na sobě znáti dávali. Jména jejich Václav, Matěj, Jakub.

Bylo v ten čas za jistou věc praveno, že ti lidé mají mezi sebou popsání všech v království českém se nacházejících osob své sekty a že jest jich přes 30 tisíc, což všecko vyzvěděli ti, již knihy jim roznášeli a od jedněch k druhým všeliké tajnosti a puntování přenášeli. Jeden z takových nosičův chycen jsa v Hořátvi a v Sadské byv [1]) v arestu, jakožto tu, kdež velebný kněz Václav Němeček, missionarius,[2]) ostával, odtud utekl — a ten před pěti lety v Milčicích svině pásl, jsa[3]) u slouhy pacholkem.

Mezitím udělali mezi sebou peněžité složení aneb kasu, načež jak kdo s co mohl být, to dal. Po zlatém, po tolaru, po dvacítníku, sedmnáctníku a tak dále dávali, což je-li dokonalá pravda a k jakému cíli by to bylo, to čas ukáže. [4])

[88] Toho roku vojenské regimenty v Čechách ležící do polního ležení ku Praze vtrhli v posledních dnech srpna, kamž také Jeho cís. a král. Majestátnost Josef II. dne 1. září přijeti a kvartýr sobě v Novém městě pražském blíž hibernů,[5]) v domě jednoho měšťana a spolu mistra řemesla ševcovského, obrati ráčil. Odtud každý den ven k vojsku vyjížděti, jakož i dne 7. září cvičení vojenské s střelbou na způsob nějaké bitvy držeti sobě oblíbil. K spatření téhož z daleka lidé šli a páni jeli, a bylo tu střelbu zde velmi dobře slyšet.

Tu také v témž svém kvartýru jednomu každému přístup a audiencí v potřebách uděliti a spisy přijímati ráčil, obzvláště od lidí chudých obecních, tak že z té dobrotivosti a lásky jeho lidé Pána Boha velebili a Jeho císařské Milosti zdraví a dlouhé panování srdečně vinšovali. Dejž to Pán Bůh! Nato dne 20. září zase z Prahy do Holomouce odjeti ráčil.

W téMž roCe zaLoženI gest noWI kosteL bLlž PržehráDI, na panství poděbradském, u Labe, dne 30. dubna. Byl od starodávna v té vsi kostel farní ve jménu Navštívení Alžběty

---

[1]) *R*: byvše. — [2]) Václav Jiří Němeček, narodil se v Sadské dne 16. září 1732 jakožto syn Jiřího Němečka z čís. p. 377, kantora a varhaníka, a druhé jeho manželky, Doroty, dcery Jiřího Paroubka, stal se knězem a r. 1768 arcibiskupským missionářem. Zemřel na Horce u Ledče. Také jeho bratři, Jan (nar. 20. června 1726) a Jiří Prokop nar. 30 června 1737), věnovali se duchovnímu stavu; onen byl r. 1768 kaplanem v Kostelci nad Labem, zemřel raněn byv mrtvicí v Sadské, dne 15. března 1797 (dle radního protokolu požíval 150 zl. pense), Jiří Prokop pak byl kaplanem v Ledči a lokalistou v Křenovicích, kde zemřel. (Dle „Dějinopisu města Sadska" od F. A. Paroubka, II. díl str. 858 a 931.) — [3]) *R*: „Jsouc" Dle pamětí děkana Čížka byl to jakýsi Václav Čech z Hořátve (viz str. 42. pozn. 3.), pro jehož útěk měli Sadští veliké nepříjemnosti s guberniem. — [4]) Byly to, jak dí Svátek (l. c. str. 353), peníze na připravované již selské vzbouření. — [5]) Hibernové měli klášter proti Prašné bráně, jenž byl za císaře Josefa II. zrušen a za císaře Františka spolu s chrámem přestavěn, jak až dosávad jest a pro finanční úřady upraven.

od Panny Marie[1]) a ten léta 1742, když Brandeburci tu ves zapálili, shořel a až potud ve zříceninách ležel.[2]) Že pak tam řeka Labe břehy ujímá a grunty lehké jsou, protož přeneseno jest stavení kostela toho na pole jedno mezi Přehrádí a Pňovem a tu jest v nově stavěn.[3])

[90] Dne 6. listopadu začal padat sníh, kterýž v pondělí dne 7. téhož sešel, 8. téhož zas napadl jiný a více ho přibylo 9. téhož, jakož i na sv. Martina a tu byl pastvám konec. Potom ho zas před adventem přibylo a hned začalo ostře mrznout. V prvních dnech prosincových mrazy velmi silné nastaly, že celý den okna nerozmrzovala a staří lidé mluvili, že takových mrazů nikda v tom čase nepamatují. Hádali mnozí, že pro tak časnou zimu bude zas brzo teplo a hned že má být v únoru a v březnu že bude pastvy dost, ale netrefili, neb dosti špatná až v máji byla jest pastva pro krávy.

NB. Toho roku[4]) . . . Item dne 6. srpna zde v Čechách starožitné král. a věnné město Vysoké Mýto s kostelem starožitným sv. Vavřince veskrz celé i s předměstími vyhořelo.

Léta Páně 1775.

[91] Při novém létě platilo obilí: Pšenice za 3 zl., žito za 2 zl. i laciněji, ječmen za 1 zl. 15 neb 18 kr., proso za 2 zl. 30 kr., někde dráž.

Sníh, kterýž napadl hned o svatém Martině, před hromnicemi sešel a osení se pěkně okázalo, ale zas jiný menší spadl, tak že ovce jsouce již od sv. Martina zavřené, ještě ani o hromnicích na pastvu jít nemohly. <Dne 8. března byl jasný den, k večeru dlouho se blýskalo i hřmělo.>

Dne 13. téhož [března], v pondělí po neděli Reminiscere,[5]) ona cís. král. komissí, která v minulém roce do Pardubic a odtud v adventu do Kolína, nyní z Kolína do Poděbrad přijela, při níž všech osob jest čtrnáct. Nejvyšší jest jemnostpán baron dvorní rada[6]) z Hohern a ten přijel z Prahy 20. téhož, v pondělí po neděli Oculi,[7]) nato v úterý vyjel se panem vrchním na Vaškohrb[8]) po myslivosti na ptáky, již sluky slovou.

---

[1]) Nový zasvěcen jest Nanebevzetí P. Marie. — [2]) *R.* v říceninách. — [3]) Strana [89] prázdná. — [4]) Následují dodatečné záznamy o smrti („zdechl") tureckého sultána Mustafy III. a nastoupení po něm Abdul Hameda, pak o smrti Ludvíka XV., krále francouzského, s pozdějším přípiskem o popravě jeho syna, Ludvíka XVI. — [5]) Jest druhá neděle postní. — [6]) *R*: „Hof Rott" (t. j. Hofrat). Byl to František Ant. rytíř — ne baron — Raab, tvůrce t. zv. „raabovského systému", dle něhož panské pozemky rozdány poddaným, kteří měli z nich jen určité platy odváděti. O tom dále ještě Vavák píše. Raab stal se vrchním řiditelem komorních statků a svěřena mu vrchní správa i jiných panství, jež náležela pod dozor státní. — [7]) Jest třetí neděle postní. — [8]) O tomto vrchu u Libice ve druhé knize „Pamětí" obšírně se vypravuje.

[92] Dne 22. března, ve středu,[1]) sedláci, kteřížto, jak jsme slyšeli, hned v měsíci únoru okolo slezských hranic na panství broumovském, náchodském, smiřickém, novoměstském a červenoopočenském skrze roboty se pozdvihli, odtud na jiná panství skočivše, [2]) jiné sedláky k témuž popudili a tak vždy dále a dále jedni druhé ženouce ku Praze se brali, až výš psaného dne, totiž 22. března,[3]) Chlumečtí, Dymokurští a dílem Pardubští na naše poděbradské a kolínské panství se přihnali a na ten největší spěch [4]) lidi z vesnic, sousedy a jiné statné osoby berouce s sebou jíti přinutili, takže do Poděbrad přes jeden tisíc silni po 4. hodině s poledne přišli. Jedna kompanie vojáků tam ležících do brány Kostelní [5]) se jim postavila, ale když ode dvora a od dřevnice již plný rynk se jich naběhlo a hejtman slyšel,[6]) že proti Jeho Milosti císařské nic nemají, toliko proti robotě, zase jim zpátky odstoupila a do rynku pustila. Tu někteří rychtářové a sousedi z Chlumecka do zámku vešedše,[7]) neb jich tam víc vojáci pustiti nechtěli, písemnost ode pana vrchního žádali, aby prý dle onoho v létu 1772 na svobodu daného patentu — kterýž však žádný nikdy daný nebyl — hned písemně jim dal, že od hodiny nechce víc roboty říditi, ani jaké jiné platy krom kontribuce na poddaných žádati.

To když se dálo, jemnostpán baron dvorní rada [8]) z Hohern sednuv[9]) do vozu do Prahy jeti chtěl, ale u polabeckého mostu od těch, jenž již z Polabce, Přední Lhoty a z Kluku do Poděbrad běželi, chycen, z kočáru stažen a do Poděbrad od nich veden zpátky byl. Nejprv dva, potom čtyři, až i deset dukátů jim dával, aby ho nechali, ale nebylo platno nic, přece ho až do města přivedli.

[93] Nato jak od téhož jemnostpána barona, tak jiných pánů komisařů, kteří tu při té komisi byli, tak od pana vrchního i od pana vojanského hejtmana k nim horlivě mluveno bylo, že tu žádný patent těch věcí se týkající není a chtějí li co takového vyhledávati, že to mohou v tichosti, řádně a bez tolika set lidu, majíce [10]) vždycky dvéře jak u dvora tak u král. gubernium otevřené, učiniti. Ale nic neprospěli; přece pan vrchní tu jejich žádost písemně jim dáti, ano ještě do zástavy[11]) jednoho písaře, kterýž z důchodu byl a Václav Vorlíček se jmenoval, s nimi poslati [musil]. Bylo by tu mnoho psáti o pokřikách a pohrůžkách, které tu nadělali.

---

[1]) V rukop jest psáno: „Dne 21. března, v outerý před středopostí“, avšak stalo se to ve středu dne 22., jakož to Vavák sám opravuje na str. [93.] touto vložkou: „Chyba! Co se tu o Poděbradech píše, všecko se to stalo ve středu ráno, nebo když před večerem do předměstí přišli, tam také ležet zůstali a mnozí tak na ulicích leželi A ráno potom to se vykonalo, co se teď psalo — vše jistě a pravdivě“ — [2]) *R*: skočíce. — [3]) *R*: „21. Marti“. Viz poznámku 1. — [4]) *R*: kvalt. — [5]) Byla mezi zámkem a nynějším číslem 43—I. a r. 1832 po ohni sbořena (H). — [6]) *R*: a slyšíce hejtman. — [7]) *R*: vejdouce. — [8]) *R*: Hof Rott. — [9]) *R*: sedna. — [10]) *R*: majíc. — [11]) *R*: do fantu.

Z Poděbrad vyšedše [1]) do blíž ležících vesnic se rozložili a noclehovali. Mnoho jich také v Poděbradech ležeti zůstalo.[2])

To když se v Poděbradech vykonalo, za mostem na tři díly se rozdělili; jeden ke Kluku a odtud k Velimi, druhý k Přední Lhotě a skrz všecky Lhoty, Sadskou a Milčice, třetí na Polabec, Chvalovice, Kovanice, Hořátev, Zvěřínek a též do Sadské, od nich pak něco odrazilo se k Hradištku a odtud Semice, Velenku, Přerov a Vestec vybili. Sem do Milčic přišli okolo 3 hodin s poledne a bylo jich přes 600 spravedlivě. To bylo v středu, 22. března.

[94] Jak do které vsi přišli, hned, kolik jest tam numer, tolik lidí žádali, od sedláků větších pak po dvou i po třech osobách míti chtěli, rychtáře pak samého se sousedy, to dokonce, a protivil-li je se kdo a jíti nechtěl neb odstranil, tomu okna a kamna roztloukli. Lidi taky z nymburského jarmarku jdoucí, nechť byli z blízka neb z daleka, každého vzali a nechtící jíti nevážně bili.

Toho dne, ve středu 22. března, tyto zámky a tvrze opanovali a z nich písemnosti takové jako v Poděbradech a písaře do zástavy[3]) vynutili: Cerhenice, Radim, Kovanice a Kounice. Do Kounic na noc něco víc než 300 těch lidí přišlo a byli přes noc z dílu v Semicích, v Velence, Poříčanech, Hořanech, v Lstiboři, Bylanech a Kšelích.

Ráno ve čtvrtek do Kounic sešlo se jich na 4000, jestli ne víc. Mnoho ale těch, jimžto [4]) se ta nepořádnost nelíbila, tu noc zpátkem domů odešlo. V každé vsi ale vždy někteří se našli, již bez rozvážení budoucích věcí chutně s nimi maršírovali.

V týchž Kounicích kteří tam na noc byli, tu celou noc nepříkladně pili; pivo zajisté na smyku k hospodě z pivovara jim vozili, což pan direktor — vůbec jmenujeme hejtman — nemoha sobě pomoci, dovoliti musil. Dvanáct sudů do rána ho vypili a ráno dva sudy před pivovarem vytažené.

Týž pan hejtman, jménem [Vojtěch Doubrava],[5]) když jim ráno, boje se o sebe, takovou písemnost, jako oni chtěli, dáti nechtěl, od nich nenáležitě ze zámku vzat a až do Brandýsa doveden, cestou pak mnoho ran, strkání, posměchu, proklínání a hanlivých jmen trpěti musil.

[95] Potom z Kounic jdouce k Brandýsu, od Labe až po vídeňskou novou cestu tak široce vesnice zasáhli, lidi z nich berouce, ani pánům farářům pokoje nedali, ale na každou faru [vešli, kdež domácí][6]) mimo opovážlivá slova, která museli slyšeti, taky i pít co chtěli, dáti jim musili, k čemuž se obzvláště podruzi, pacholci a ti nezvedení chasníci chovali. Nejhůře ale

[1]) *R*: vyjdouce. — [2]) Následuje ona oprava, o níž výše viz v poznámce 1. na str. 47. — [3]) *R*: do fantu. — [4]) *R*: jimto. — [5]) Doplněno dle Svátkova spisu: „Panování cís. Marie Teresie“, část II. str. 291. — [6]) *R*: na každou faru vejdouce, mimo opovážlivých slov . . .

ďáli ti, jimžto se Berlín[1]) více nežli Řím a více Žitava nežli Praha líbí.

24. téhož, v pátek, od Brandýsa ku Praze táhli, jimžto v cestu až k Vinoři díl ízdného i pěšího vojska vyšlo a až k domu invalidův[2]) před Prahu je předcházelo. Tu od slavného král. gubernium vyslaných[3]) tázáni jsouce, co chtějí, odpověděli, že pro roboty, které již dávno zrušeny[4]) jsou, přicházejí, aby takové hned od hodiny přestaly. Tu také vojsko jízdné i pěší z Prahy naproti nim vyšlo a nato věděti se jim dalo, aby pro odpověď rychtáře toliko do Prahy poslali; kteří pak přinuceně jíti musili, ti aby na stranu se odmísili. Což když se stalo, rychtářů přes 20 z prostředku sebe vymísili a ti do Prahy vzati; přinucení pak domů puštěni a dobrovolní do invalidovny[5]) vehnáni a zavřeni. Potom jak ti rychtářové, tak ti v invalidovně ostře vyslýcháni,[6]) někteří puštěni a někteří posavad tam držáni.

Já rovně s nimi z domu do Tatec a do Hořan došel, odtud v noci do Lstiboře jsem utekl — tu ráno od nich můj bratr bit byl — a došel jsem zase až do Kounic, pak od špejcharu nad Kounici jsem do Břístvě odstranil a tam na hůře do slámy se schoval a když to odtad odešlo, já také domů jsem se vrátil.

|96| Při té rumleji a bouřce tyto věci hlavní jsou k pozorování, které zkrátka zde poznamenám: I. Že ti zbouření lidé mluvili, že jakés písmo zlatem psané mají, a to že má býti od samého císaře pána, v němžto že se dává plnost svobody, což jedni druhým, když odcházeli, jako za heslo nechávali. Kdo ale to psaní má aneb kdo je viděl, to žádný pověděti neuměl. II. Rozkaz takový že jest, pravili, aby jedni poddaní vždy na tři zámky štaci učinili a písemnosti vyzdvihli. Protož Dymokurští a Chlumečtí, dílem též Pardubští Poděbrady, Cerhenice a Radim vybili a z Radimě domův odešli; ale mnozí, již pití a braní žádostivi byli, ještě i dále šli. Poděbradští a Kolínští zas u Brandýsa se oddělili,[7]) s nimi též Cerhenští a Radimští, majíce[8]) též tři zámky vybité, totiž Radim, Kounice, Přerov i Brandýs. Ostatní od Brandýsa k Praze došli, ale dříve než tam došli, kolik set jich zpátky domů, obzvláště sousedů, kdo jak mohl, uteklo. III. Při tom též jedni druhým na pamětnou dávali, což i obzvláště zachovávali: „Kdo by s vámi nechtěl jít, perte a bijte,[9]) a kdo by utíkal, tolikéž, jakož i okna a kamna roztlucte; kdo by proti tomu co mluvil, perte!“ Mnoho lidí,

---

[1]) *R*: „Perlín“. Chce tím Vavák označiti nekatolíky — [2]) Invalidovnu, dům pro vojenské vysloužilce v Karlíně, na bývalém Špitálském poli, založil císař Karel VI. r. 1732. Dostavěna byla v nynější podobu za císaře Josefa II. — [3]) Zbouřencům vyšel vstříc sám nejvyšší purkrabí, kníže Karel Egon Fürstenberg, s polním zbrojmistrem, šlechticem Wiedem, a dvěma zemskými úředníky. (Svátek, Marie Teresie, II, 294.) — [4]) *R*: cassirované. — [5]) *R*: invalidhauzu. — [6]) *R*: ve validhauzu ostře examinírovaní. — [7]) *R*: se oblezovali (Ablösen). — [8]) *R*: majíc. — [9]) *R*: bíte.

dobrých a šlechetných sousedů a rychtářův bylo bito, kteří buď jíti nechtěli aneb utíkali neb stranili, jakož v Kounicích rychtáře budiměřického, Javůrka,[1]) tak stloukli, až domů dovezen býti musil. Oken a kamen onde i onde dost roztloukli, jakož i v Sadské. Potom ani od krádeže[2]) se nezdrželi, ale komu se co líbilo, obzvláště u židů, to vzali. [97] IV. Jestli by se nic s touto první chůzí nepořídilo, že půjdou ještě jednou a tu že bude mnohem hůře. V. Že z Dymokurska přes křinecké, lyské a dílem benátské panství několik set lidu, přešedše[3]) u Toušimě[4]) Labe, také k Brandýsu přišli, tak že jich tu bylo vedle vyznání samého pana vrchního brandýského okolo 18 tisíc; to též řekl hrabě Wallis, tamní vojenské kompagnie hejtman.

Dne 25. března, na den Zvěstování anjelského Panně Marii, slyšeti bylo, že zase noví buřiči od hranic jdou. Protož byl zde hrozný přístrach; v Poděbradech i na jiných labských mostech silnější osazení se od vojska učinilo, prámy také i lodi zatopit se rozkázaly a žádný rybář žádného člověka převézti ani sem ani tam nesměl.

Nato v neděli, 26. téhož, zápověď se stala, aby žádný se neopovážil k těm lidem se připojiti, nýbrž aby buďto odstranili, aneb mezi cís. král. vojsko se přimísili.

Téhož dne okolo Chlumce zbouření lidé na Chlumec udeřili, ale od vojska rozehnáni jsouce utekli. Přece ale 14 jich zabito, asi 400 zajato, a ti do jízdárny[5]) koňské tam v Chlumci vehnáni, potom v úterý po jednom pouštěni, jimžto se po 50 ranách dávalo a tak propuštěni, ale ne všichni.[6])

V tentýž outerek, to jest 28. března, dostali jsme do vesnic z král. krajského ouřadu nařízení, abychom se nikoliv neopovažovali mezi zbouřený lid [se] připojovati, nýbrž, kdyby se co státi mělo, skrze jízdného posla nejblíž ležícímu vojsku, jakož i okolním vesnicím věděti dali a tak spolu s vojskem jim se bránili.

[98] Spolu s tou kurrendou[7]) přišla též z král. krajského ouřadu jiná, která jest zde slovo od slova přepsána:

„Jejich cís. král. apoštolská Milost nařiditi ráčila dle nejmilostivějšího dekretu pod datum 4. dne tohoto měsíce března, pro uvarování všech dalších od poddaných z ohledu robotních povinností provozujících veřejných protivenství, aby všeobecně oznámeno bylo, kterak tak z strany zřízení a ustanovení urburiální dvorské komissí v Praze od Jejich cís.

---

[1]) František Javůrek, rychtář v Budiměřicích, držel statek o 24 kopách od r. 1755 do 1792, jejž pak rozdělil dvěma svým synům (H). — [2]) *R*: krádeře. — [3]) *R*: přejda. — [4]) Toušeň u Čelakovic. — [5]) *R*: do rajčuru konského. — [6]) Na okraji připsáno: „Odtud na list“, ale další odříznuto. Snad tu byl poukaz ke str. [106.], kde se dále o chlumeckých zajatcích vypravuje. — [7]) Kurrenda = oběžník.

král. Milosti již nejmilostivěji potvrzeno jest, kterážto nejvyšší resolucí co nejdříve v celé zemi nejen oznámena, ale také v skutek uvedena býti má. Pročež do vyvedení a dokonalého ustanovení téhož společní poddaní k vybývání předešlých robotních povinností co nejostřej přidrženi býti mají. Kteréžto nejmilostivější poručení společní hospodářští ouřadové hned po dostání toho do každé vesnice písemně v známost uvésti neominou. Dáno z J. Mil. cís. král. krajského ouřadu v Bydžově, dne 21. března anno 1775. J. M. cís. král. kraje králohradeckého, dílu bydžovského zřízený hejtman, František Sádlo z Vražného."[1])

Toho též dne outerního dána zbraň střelná měšťanstvu poděbradského města s tím doložením, pokudž by se co na město přihnalo, aby spolu s vojskem odpor činili.

Vše toho dne, soused a spolu konšel jeden[2]) z Libně od Prahy na rozcestí mezi invalidovnou[3]) a Libní oběšen na čakanu, protože, když se tam minulý pátek[4]) buřiči přihnali, on k nim se připojiv jiné k tomu nutil, až tam i spolusouseda jednoho špitá[l]níka udeřiv[5]) zabil.

[99] Vše toho dne jakož i 29. a 30. března vojsko po houfích jízdné i pěší spolu s kusy a švihovkami přes Poděbrady k Hradci Králové táhlo s tou největší rychlostí, neb tam za Hradcem onino zbouření lidé ještě vesnice vybíjeli, lidi [s] sebou nutíce. Ano, již veřejně ukázali, proč bouří, nebo i kostely otvírajíce obírali, kalichy, monstrance a roucha mešní berouce — a tu se již zřejmě ukázalo, odkud té řeky pramen teče a že jsou to již dávno kovali.

Dne 29. března dostali jsme do vesnic tištěný list od slav. král. gubernii, sem ale přišel dne 30. téhož, z něhož jsem výpis učinil pro obec a tištěný se poslal do Chotouně, — jest ale daný pro ty dvě vesnice, Milčice a Chotouň, — a jest tento slovo od slova:

„Avertissement.[6]) Od strany vysoce slavného císařo-královského česko-zemského gubernii tímto se v známost uvádí: Jakož se jest s nemalým obdivením přihodilo, že mnozí zdejší země poddaní a sedláci z lehkomyslnedlnosti v nejvýš trestanlivém způsobu se dohromady shromáždili a z neodpovídanlivé zlosti a lehkomyslnosti s přetahováním sem a tam porozdílné výstupky jsou proukázali, jiné ale k takovému oučinku aneb shromáždění vší mocí jsou přinutili: Jakož nyní oněm, kteří nikoliv z vlastní dobré vůle, nýbrž přinuceným způsobem se k druhým přirazili aneb přitovaryšili (pokudž oni ve třech příštích dnech od času toho oznámeného avertissement neb ponavrhnutí se do svých příbytků

---

[1]) *R*: z Vražic. — [2]) Dle Svátka (Mar. Ter. II, 307.) bylo to však dne 29. a nikoliv 28. března a byl to Josef Miran, sedlák ze vsi Přezletic na Kouřimsku, jenž se při onom vyjednávání u invalidovny v pátek, 24. března, na nejvyššího purkrabí, knížete Fürstenberga, hrubě osopil karabáčem mu hroze. Na tomtéž místě byl i oběšen. Jméno jeho viz i dále v Pamětech na str. [130]. — [3]) *R*: valithauzem. — [4]) *R*: minutej čtvrtek. — [5]) *R*: u spolusouseda... udeřice. — [6]) Francouzské slovo (čti: avertysmán) značí: návěští, výstraha.

*

navrátí, tam pokojně se chovati a své posavádní povinnosti vykonávati chtějí), tímto se připovídá a přiříkává, že jim jejich výstupek, ne tak z pouhé zlosti, nýbrž více z přinucení učiněný, a chyba docela prominuta a jim k žádné další ouhoně přičítána více nebude. [100] Pročež naproti tomu všichni ostatní v jejich zatvrzelosti až posaváde pozůstávající poddaní a sedlákové jako zbůjníci a buřitelové pokojných poddaných vyhlédnuti a v příčině onoho tak těžkého provinění bez ohledu nejostřejšími tresty[1]) dle vyměření stiženi a káráni budou A poněvadž na tom nejvíc záleží, aby ti, kteří původ lehkomyslného shromáždění jsou, vyjeveni byli, pročež se tuto připovídá, že těm, kteří takového původa vyjeví a sami se toho nedopustili, za to vyjevení odplatu očekávati mají, jakož i ti, jižto se sami toho dopustili a takového původa vyzradí, příkrého trestu, který zasloužili, odprázdniti se mohou. Dáno na hradě pražském, dne 24. března. N. N. Její římské císařo-královské Majestátnosti nejvyšší purkrabí a rady zemského gubernii v království českém: Karel Egon kníže z Fürstenbergu. Ferdinand Hickiss de Lauro."[2])

Dne 31. téhož, v pátek před nedělí Smrtedlnou, u Prahy[3]) za branou [Újezdskou a Bruskou] zas dva sedlští lidé pro bouřku oběšeni.

Toho také dne rychtář kostelnolhotský, Jiří Jiroušek, skrze vojáky do Poděbrad vzat a na kříž sepatý do vojanské varty dán. Bylo slyšet, že měl posílat z Kounic, jakož i poslal podruhy a chasu do Sadské, aby podle připovědi poslali za společným shromážděním 180 lidí; neb když tam dříve byli v čas té bouřky, oni Sadští jim ty lidi poslati připověděli a na to syndikusa s některými měšťany jim do zástavy[4]) dáti musili. K tomu že přiřekl, jestli jim ty lidi nedají, aby městečko zapálili.

[101] Toho též dne, v pátek, skrz Sadskou z Poděbrad s vojenským průvodem[5]) vezeni byli čtyři sedláci z Kovanic do Prahy, protože ve čtvrtek svého pána a vrchnost zbili a svázali, že jim za práci polní, ku kteréž je byl z platu požádal, platiti se odporoval, až do vyšetření téhož, bude-li se mět platit, anebo robota zůstane.

Též toho dne bylo slyšet, že onino zbůjníci za Hradcem do lesů vešedše[6]) záseky nadělali, aby na ně vojsko nemohlo.

Vše toho dne, to jest posledního března,[7]) od Její římské cís. král. katolické apoštolské Majestátnosti patent z Vídně přišel

---

[1]) *R*: s nejostřejšími trestami. — [2]) Ferd. Hickisch de Lauro byl sekretářem guberniálním. — [3]) V rukop. následují slova: „za branou Poříčskou", bylo to však jinde: za Újezdskou branou oběšen byl Josef Dvořák, syn statkářův z Roztok, poddaný knížete Liechtenšteina, a za branou Bruskou čeledín téhož statkáře, Josef Černý. (Svátek, Mar. Ter. II, 308.) — [4]) *R*: do fantu. — [5]) *R*: „s vojenskou komfojí". (Z francouzského: convoi.) — [6]) *R*: vejdouce. — [7]) *R*: ultima Marti.

a následovně do vesnic teď psaného dne rozdán byl, jenž jest v tato slova:

„My Maria Teresia, z Boží milosti ovdovělá římská císařovna v Germanii, též uherská, česká, charvatská, dalmatská, slovanská královna atd., dáváme jednomu každému tímto a všem poddaným našeho království českého k srozumění, kterak tak my z oné od našeho král. českého zemského gubernium učiněné nejposlušnější zprávy s největší nelibkou jsme spatřily, kterak tak nebezpečný svod[1]) mezi sedlským lidem v rozbroji v čas veřejného pokoje a země jistoty v králohradeckém a bydžovském kraji jest povstal a od té chvíle dáleji ještě se rozšířil. Aby ale takový zlý oučinek mezi oním sedlským lidem další vznik v sobě neobsáhnul, tak tehdy jsme my přítomný veřejný patent jednomu každému

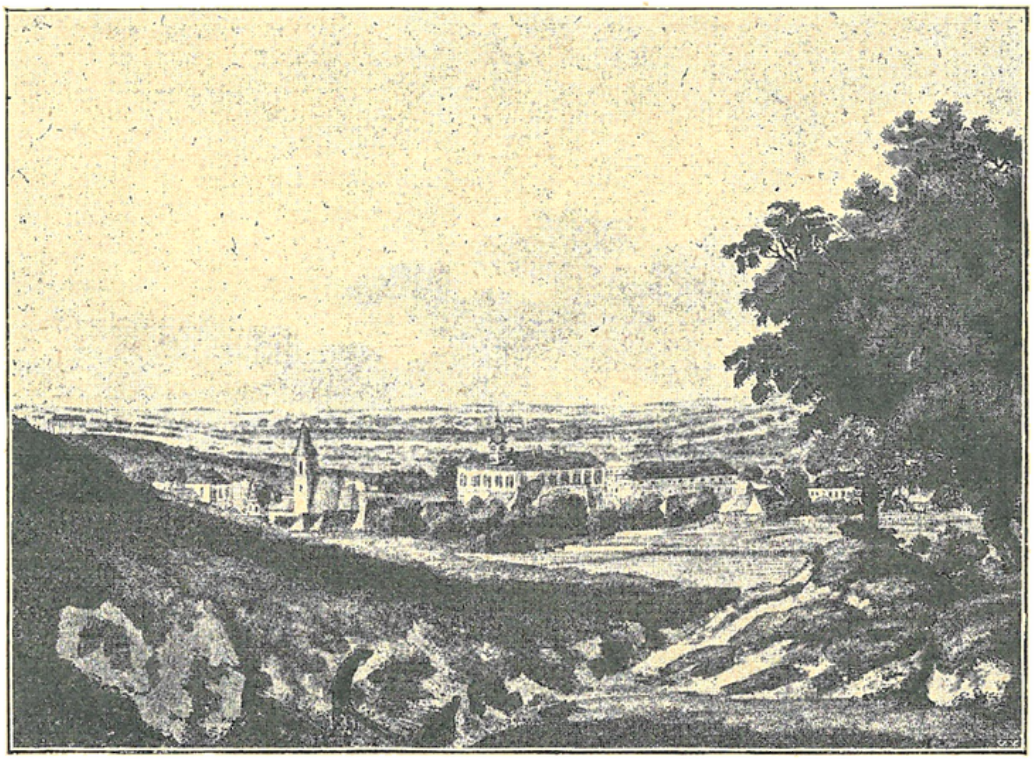

Kounice.

k napomenutí a sebe k dalšímu zachování v povědomost uvésti nechaly, aby oni poddaní sebe tím jistěji pokojně srovnali, ti pak v hromadu shromáždění ihned od sebe se rozešli, své povinnosti vždy jako kdy prve svým vrchnostem neodporně vykonávali a ono beztoho co nejdříve následující nejvyšší vyměření v příčině budoucího ustanovení jejich dlužních povinností nejposlušněji očekávali, an sice [102] v protivném způsobu proti oněm zbojníkům a protivníkům aneb v hromadu shromážděným sedlákům jako buřičům a roztrhatelům veřejného pokoje a jistoty neprodleně právně pokračováno a oni ku příkladu všem ostatním jak na těle, tak na živobytí bez ohledu potrestáni budou. Dáno v cís. král. resi-

---

[1]) *R*: „zvod". V německém orig. jest: Aufstand.

denci vídeňské, de datum 24. Martii 1775. roku. Maria Theresia. Hrabě z Blümegen."[1])

Tentýž pátek, posledního března,[2]) robota zas nařízena a v naší vsi Milčicích poslušně bez odporu vybyta. Někteří hned ve středu, vezouce[3]) z kůlny střebestovské do Poděbrad seno, odbyli.

Dne 1. dubna, v sobotu, zas robota na příští týden řízena, jakož i k té král. komissí, jež jest v Poděbradech, knížky kontribuční a sepsání ouroku, co ho kdo ve vsi dává, poslané.

Dne 2. téhož, v neděli Smrtnou, slyšeli jsme, že onino zbojníci, již za Jelením[4]) po lesích byli, již ze všech stran od vojska obtaženi a každý den chytáni jsou.

Dne 3. téhož, v pondělí, přivezli do Poděbrad 12 zbojníků na šesti vozích, při nichž husaři na koních jeli, s nimiž zase vojenský od infanterie průvod[5]) odtud až do Prahy šel. Mezi nimi byl jeden principál těch bouří,[6]) soused z broumovského panství, člověk handlovní a velice možný, jenž mimo domácí hospodářství 30 koní, šafáře a několik pacholků vždy na cestách drží, jakož pak byl náležitě vyšacený a tělný člověk.

[103] V tentýž den, totiž 3. dubna, rychtář Lhoty Kostelní, [Jiří][7]) Jiroušek, do Bydžova vezen a spolu s ním tesař nějaký příjmím [Jan] Mrskář[8]) z Libice, člověk vždy nepříkladný, o kterémž se jistilo, že se opovážil v Kounicích na panu vrchním přes 200 zl. vystrašiti, a tam byli pod zem do arestu dáni.

Vše ten den, Čermák, soused z Bylan z Kostelečtě, a s ním spolu pacholek tamního pana fišmistra, jakož i řezník z Liblic jati a do Prahy vezeni. Nevím ještě, co mají za vinu. (Všudy lidi tloukli, s sebou jít nutili a zle mluvili.)[9])

Ve středu, 5. dubna, sadští páni měšťané lépe vyzvěděvše[10]) ono Jirouškovo zkázání a majíce na to přísahati, zastavili, a protož hned v noci na čtvrtek pan vrchní rychle s tím vrátného do Bydžova poslal, nebo bylo slyšet, že ve čtvrtek on Jiroušek oběšen býti má, jakož pak dva tam oběšeni jsou.

Téhož dne Prokop Myška, mlynář z hořejšího mlýna od Peček, a s ním Holan z Bobnic a kovář hořátevský[11]) z vězení z Jičína do Prahy do novoměstského rathouzu přivezeni. Co

---

[1]) *R*: „z Bliningen". Jindřich Kajetán hrabě z Blümegen byl nejvyšším kancléřem od r. 1771 do 1782. — [2]) *R*: ultima Martii. — [3]) *R*: vezouc. — [4]) *R*: Jelení u Vysokého Mýta. — [5]) *R*: vojenská... komfoj... šla. — [6]) Ant. Nyvelt. Viz dále str. [117]. — [7]) Doplněno dle str. [100]. — [8]) *R*: „příjmín Mezkář". Dle grunt. knih oženil se týž Mrskář r. 1762 s Dorotou vdovou po Jos. Veverkovi na grunt tříkopový, čp. 29 dle starého číslování. Žena mu však po roce zemřela, sirotky pak nesvěřila správa panství otčimovi, protože se soudilo, že by s dětmi dobře nezacházel, ale dala statek k opatrování Frant. Eliášovi do zrůstu dětí (H). — [9]) Věta v závorkách jest pozdější přípisek Viz dále str. [104]. — [10]) *R*: Lepeji vyzvědíce . . . a maje na to. — [11]) Karban. Viz svrchu str. 44.

by za vinu měli a kdy se do arestu dostali, již v loňském roku oznámeno.

Dne 6. téhož zas jeden původ bouří vezen byl přes Poděbrady do Prahy a ten má příjmí Chvojka,[1]) z panství pardubského, člověk zvláštní a možný, ze vsi Roudnice, která leží mezi Kratonohy a Libčany,[2]) a toho jsem já znal; byl nevinně osočen a po půl létě z Prahy puštěn a roku 1790 v Roudnici v svém statku umřel.

[104] Dne 7. dubna, v pátek, okolo hodiny 8. večer jeden řeznický tovaryš[3]), maje [s] sebou hodný opasek peněz, šel spolu s jedním vojákem rejtharem z Kolína k Zlatému Slunci[4]) na noc a na té cestě, tu kde se ze silnice k Nové Vsi sjíždí, od téhož vojáka zabit velmi ohavně, a peníze i s vojákem pryč, jakož i piksla stříbrná, do kteréž on sobě v Kolíně tabák kupoval. Z výkazu,[5]) jejž při sobě měl, vyzvědělo se, že jest rodič z Litoměřic a šel z vandru z Rakous. Měl palašem dané dvě rány do obličeje, jednu nad týlem do lebky, u pravé ruky dva prsty přeťaté a dva naťaté a levou ruku v loktě přeťatou. Měl též ještě při sobě v malém karnýři neb kapse 5 zl. peněz. Ležel v tom kostelíčku před branou Pražskou k podívání všemu lidu a do Litoměřic se psalo, jsou-li rodičové neb přátelé, aby šli na funus.

Dne 8. téhož, v sobotu, Čermák bylanský z Prahy puštěn, dostav[6]) na cestu 40 ran. Sic o hrdlo mu běželo, ale pomohl mu rychtář lstibořský, Jiří Vavák, a písař pana fišmistra z Bylan, neb oni dosvědčili, že ty věci neuďál, které se na něj pravily. Pacholek pak fišmistrů a řezník liblický ještě jsou tam. (NB.[7]) Podle lepší o tom zprávy později obdržené řezník liblický spolu s Čermákem bylanským puštěn s obdrženými 50 ranami. Mnoho zajisté sousedů bylo do Prahy citirováno, aby vyznali oučinky jejich, ale oni všichni chtíce je raděj vysvoboditi, ty věci zapřeli a tak jim z arestu i většího trestu pomohli.)

[105] V neděli Květnou, dne 9. března, bylo slyšet, kterak oněchno zbojníků hraničních pochytaných 400 k Vídni hnali.

Item formani sem pro obilí jedoucí vypravovali, kterak

---

[1]) Matěj Chvojka, pro podobnost s cís. Josefem II. zvaný „selský císař". Vedl oddíl táhnoucí na Chlumec, všude však zbouřence k mírnosti krotil a potýčky s vojskem u Chlumce se asi nesúčastnil. Zatčen byl na svém statku v Roudnici a po čtyřměsíční vyšetřovací vazbě na různých místech, když na něm viny nenalezeno, vrátil se v červnu domů, kdež složil pak obsáhlou píseň o více než 70 slokách, „Lamentace o rebellii selské", která se po dlouhá léta ve východních Čechách udržela ve známosti. Pochován byl v Libčanech. Statek jeho drží dosud jeho potomkové. (Svátek, Mar. Ter. II.) — [2]) U Nechanic. Další část odstavce připsána později. — [3]) Dle kolínské matriky (kniha C. I. fol. 199.) byl to Antonín Mülner, „lanio in transitu", 22 léta starý. Pochován byl na hřbitově u Panny Marie Bolestné, dne 9. dubna. — [4]) Zájezdní hostinec mezi Kolínem a Plaňany, v němž měl svůj stan Bedřich II. za památné bitvy u Kolína r. 1757. — [5]) *R*: z kundšaftu. — [6]) *R*: dostavše. — [7]) Další dvě věty v závorkách připsány později.

tam v Němcích zbojníci němečtí páchali, nebo mimo veřejné rabování kostely loupili, duchovenstvo ukrutně bili, jednoho kaplana do naha svlekše[1]) do kostela vehnali a hned aby jim mši sloužil, nutili a nevážně mrskali, až na něm kůži všecku rozšlehali. Jednomu faráři v Dubu po ukrutném bití dolejší dásně a bradu od úst až k uším rozřezali, tak až mu na prsa viset zůstala.[?][2]) Též v městě Českém Dubě zámek téměř zrumovali, všecko z něho vyházevše a rozházevše,[3]) jakož i archiv a všeliká kancelářská registra, a jiným okolním zámkům v tu stranu ležícím tolikéž učinili. Kde pak kalichy a ciboria dopadli, nevážně svátosti velebné na zem vysypali, šlapajíce[4]) po nich posměch sobě činili a kalichy, monstrance a jiné věci a roucha kostelní svobodně brali. Obrazům také neodpouštěli, ale jak v kostelích tak jinde, kde jaký zhlídli, obzvláště Pána Krista na kříži a Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého, ty hned roztloukli a rozsekali, což se na mnoha místech stalo. A to také již i Čechové — ti, kteří po druhé jdouce u Chlumce rozehnáni byli, — činili, nebo v Kratonohách kostel podobně vybrali, jakož i v Libčanech, Dobřenicích a jinde, [106] nebo u těch zajatých a zabitých u Chlumce mnoho se kostelních věcí našlo.

O těch chlumeckých zajatých jistější zprávu dostav[5]) od jednoho pana laitenanta od regimentu Wallis, kterýž tam byl, píšu, že ti toliko z téže jízdárny[6]) s padesáti ranami propuštěni, kteří málo vinni byli; kteří pak přinuceně šli, ti bez bití puštěni, ostatní ale odvážlivci, jichž jest na 200, jsou tam posavad. Těm když začali chléb dávat, řekli, že se o něj neprosí; protož dva dni není jim dáno, až o něj prosili. Vodu taky do kádě, na každého jeden žejdlík, jim tam vlejou a tak tam dosavad jsouce v neřádu svém vlastním jísti i ležeti musejí, přece však milosti nežádají. Slyšel jsem to 12. dubna, v Sazometnou středu.

Mezitím od svátku Zvěstování Panny Marie až do Veliké noci zima a studeno bylo, větry veliké a velmi studené vály, že bez rukavic a dobrého opatření nebylo možná nikam jíti. Mrazy také časté a velké byly, <zvláště v pašijovém týdnu, kdy i sněhu hodně napadlo>.

[107] Ze všech stran již znáti bylo, že toto pozdvižení ne tak pro robotu jako pro víru a ne tak pro svobodu v tělesenství jako pro svobodu v náboženství se stalo, což se v těchto čtyrech punktích, které dílem od chycených zbojníků, dílem také od domácích reformátorův neb raději haeretikův se vyzvědělo, se pozná:

I. Že všichni ti zdejší haeretici, kteří raději z Berlína[7]) nežli z Říma dictatio[8]) přijímají, dávno tu bouřku kuli a k ní

---

[1]) *R*: svlekvše. — [2]) Mnoho z toho jistě přibájila a zveličila pověst. — [3]) *R*: vyházeje a rozházeje. — [4]) *R*: šlapajíc. — [5]) *R*: dostavše. — [6]) *R*: z téhož rajčuru. — [7]) *R*: z Perlína. — [8]) T. j. povel, vedení.

se strojili a sobě vespolek věděti dávali, jak a na jaký způsob začíti by se mělo. Protož i sbírku hned minulého roku mezi sebou učinivše,[1]) takovou již nyní až přes 30 tisíc rozmnožili, nimižto[2]) se náklady na to a outraty rozličné platiti měly, jakož prý i Jeho král. Milost krále pruského o dopomožení skrze vojenské tažení a do Čech vtrhnutí žádali. Ale on jejich žádosti odepřel, a nyní, když se pozdvihli, ještě na hranice lid vojenský položil, aby žádný z nich do Slezska a jiných jeho zemí utéci nemohl, jakož i v Slezsku a v hrabství kladském zapověděl, aby je žádný nepřijímal a s nimi se nepuntoval.

II. Všichni téměř rotníci hned loňského roku pravili, že napřesrok něco přijde, dřív než se kdo nadčje, a to tak ostře jako déšť a že to žádného nemine, páni pak a kněží aby se hleděli, jich že se to nejvíc dotkne a že už je čas tady. Protož jak by to říci mohli, kdyby to byli nepuntovali?

[108] III. Že i ta rada jejich na světlo vyšla, kterak tak několik tisíc mělo jich jíti na den sv. Jana Nepomuckého do Prahy jako jménem pouti a tu že zámek měli opanovati, nato hned jiní za nimi měli jíti, vesnice vybíjeti a všechen lid — pro větší množství — za nimi ku Praze hnáti a tak obojí potom v Praze hospodařiti, k čemuž i pražský obecní lid měl dopomoci; neb rovně tam své přátele měli a mají, a kde se plundruje a rabuje, k tomuť se snadno u mnohých chut dostane — rovně jako za času krále Václava léta 1419.[3])

IV. Že na Bydžov a Jičín, Hradec a jiná města udeřiti mínili, tu kde lidé z jejich roty v arestech seděli, chtíce je pustiti. Jakož i z toho pramen jejich pozdviženosti znáti bylo, když kostely obírali a duchovní osoby trápili a obrazy sekali a lámali. Ačkoliv nejprv slyšeti se nechali, že proti víře, císaři a vojákům nic nemají, aniž se brániti chtí, však ale když po druhé jíti začínali, již zbraň měli, jako ručnice, pistole, rožně[4]) a na držadlištích kopí, tesáky a jiné nástroje, kteréž jim kovářové schválně dělali.

K obsažení a památce všeho toho sloužiti bude následující chronographicon aneb letopočet:[5]) „StaLo se, gak seDLáCI pro robotV kV Praze[6]) pržIMarssIroWaLI.“ Anebo skrze rým:[7])

---

[1]) Viz str. 44. a tamtéž o spisu pruskému králi. — [2]) s nimižto. — [3]) Narážka na pronásledování kněží a vybíjení katolických kostelů a klášterů lidem podobojím v Praze i jinde po Čechách roku 1419, po smrti krále Václava IV., kteréžto pronásledování začalo již dříve, od času smrti Husovy. — [4]) *R*: rožny. — [5]) Obojí následující chronographicon nalézá se i na konci Vavákovy písně „O příhodách v Čechách roku 1775“, uveřejněné v Časop. Č. Musea 1893 od O. G. Paroubka, a Vavák se odvolává na jejich originál v Pamětech, řka, že jsou „přídavek z rukopisu mého v tom roce psaného“. Písmena letopočtová psána jsou v rukop. červeně, rovněž i v dalších letopočtech na str. [108., 109.] a [114.] v Pamětech z roku 1775. — [6]) Právě zmíněná píseň má psáno: „kV PrazI“, aby se docílilo letopočtu 1775, kdežto zde obnáší součet jen 1774. — [7]) *R*: „raym“ Rok 1775 obsažen v prvním i druhém dvojverší.

Gak seDLáCI zeMlě Czeskl
z[d]Wlhna se Weržegně pěsskl
pržissLl k Praze stran sWoboDl,
ňlC neznaglCe poDWoDl.

[109] Na den slavného Zmrtvýchvstání našeho Spasitele, to jest dne 16. dubna, zima ostrá s větrem mrazovým ráno byla. Potom oblevilo okolo 8 hodin a padal sníh až do poledne, ale že se rozpouštěl, nezůstal ležet. Po poledních nebylo nic a oteplilo se až do večera. V ty

VeLlkonoCžňl Czasl
oDWrhňlěMe stare kVasl. (I. Korint. 5. kap.[1])

V noci na pondělek velikonoční byla mlha a ráno zdrobna pršelo až do poledne a drobet zima ulevila, ale málo. Na úterek zas pršelo přede dnem. — „KažDl WzatCnl BohV, kDož se ho bogl a Czlňl spraVeDLnost." (Skut. 10. kap.[2]) V outerý velikonoční pršelo do 8 hodin ráno a zima příkrá se studeným velmi větrem. Po poledni slunce svítilo, zima ale nepřestala. — „Mlěg DaVffáňll W Pána Boha z CzeLlho srCze tVlho a nespoléhej na opatrnost tvou." (Přísl. 3, 5.[3])

Smutná to byla velkonoc, dejž, Bože, svou[4]) svatou pomoc,
neb od svatého Martina pořád stále trvá zima,
pastvy není pro dobytek, v osení hyne užitek,
doma píce být přestala, pastva ještě nenastala,
ovoce nemůže kvésti, všecko zlé a smutné jesti.
WlsLlss, Pane, nasse hLasl a Deg náM LaskaWl Czasl.

[110] V středu velikonoční, to jest 19. dubna, zima ostrá s deštěm byla až přes poledne do 4 hodin a okolo 2 hodin s poledne ze studeného velmi mraku dvakrát silně zahřmělo. Potom k večeru se oteplilo.

Před svátky v Bílou sobotu dostali jsme do vesnic tištěné patenty,[5]) který zde v pondělí velikonoční na rychtě přečten byl, kterýž v sobě obsahoval to, co v té od král. krajského ouřadu dne 21. března dané kurrendě[6]) a již zde napřed napsané se navrhuje. Přece ale tyto tři hlavní punkta z něho zde položím:

I. Kterak tak ona královská dvorská urburiální komissí[7]) v Praze pro srovnání urbářů ustavičně pracuje k tomu jediné cíli, aby co nejdříve jedna dokonalá podstata srovnalosti se státi, po celé zemi se vyhlásiti a v skutek uvésti se mohla a tudy z toho všem věrným poslušným poddaným království českého v jejich břemenách a tíhotách (již tak beztoho od dávna naší nejmilostivější královně na srdci ležících) ulehčení se stalo.

---

[1]) Verš 7. — [2]) Verš 35. — [3]) *R*: chybně: „4. kapitola". — [4]) *R*: tvou. — [5]) Viz i str. [125]. Byl to císařský patent oznamující chystanou úpravu urburiální, daný ve Vídni dne 18. února 1775. — [6]) *R*: corendě. — [7]) Dle téhož patentu (viz pozn. 5) byli v komisi tito: praesidentem kníže Fürstenberg, nejvyšší purkrabí; přísedícími: 1. hrabě Frant. Josef Pachta, vrchní zemský sudí, 2. hrabě Karel z Clary, vrchní mincmistr, 3. Jan Pavel z Hoyer, rada dvorní komise

II. Když ta věc v Praze hotova bude, do každého ouřadu krajského jeden pán od té komissí přijeda, všecky v témž kraji ouředlníky a hospodářské direktory k sobě povolá, kdež oni jemu své urbáře z panství [111] odevzdají, v kterýchž podle od komissí zavřeného vejnosu srovnání se učini a na takové srovnání počkati má každé panství, které má víc než 20 usedlých, 2 měsíce, které má víc než 50 usedlých, 4 měsíce, které má víc než 100 usedlých, 8 měsíců.[1]) Takové potom srovnání zase zpátkem do král. krajského ouřadu skrze jednoho pána od té komissí a sice [Jana Pavla z Hoyerů][2]) přivezené, hospodářským pánům oficírům odevzdané a oustní ještě při tom naučení poskytnuté že bude. Však při tom přece na vůli každému kontribuentu že zůstane, buďto podle starého aneb nového způsobu robotovati.

III. Do vyvedení všeho toho jeden každý poddaný má své jak robotní tak jiné povinnosti co nejlépe vybývati a své jedné každé vrchnosti poslušný býti a kdyby kdo proti tomu byl neb nějakou protivnost založil neb založili, má a mají hned skrze nejblíž odtud ležící vojsko zkroceni a vedle zasloužení na příklad jiným ostře trestáni býti. — Dán ve Vídni, léta 1775, dne 21. března.

V tentýž pondělí jiný patent do každé vesnice dán a taky přečten ano i od duchovních správců na kazatedlnách vyhlášen byl:

Kterak tak Jejich cís. král. Milost těm všem zbouřeným lidem, kteří se zas do svých příbytků a prací vrátili a ještě ve 14 dnech vrátí a své předešlé [112] povinnosti vykonávati chtí a budou, všecku vinu nejmilostivěji odpouští a tresty i aresty vyzdvihuje; obzvláště taky těm, jižto crimen neb hrdelní vinu měli, hrdlo že se daruje, místo smrti ale jiný trest neb arest snésti museji. Kdyby ale kdo ještě jednou takové zbouření způsobil aneb způsobiti chtěl a chtěli a vrchnosti své poddán nebyl a nebyli, tak skrze nejbližší vojsko schytáni a bez milosti vedle zasloužení co nejostřeji trestáni býti mají. — Dán ve Vídni, léta 1775, dne 5. dubna.

Ještě v tentýž velikonoční pondělí zase přes Poděbrady do Prahy vezen byl jeden původ těch bouří, kterýž býval laitenantem[3]) u pěšího regimentu Andlau[4]) řečeného a ten měl těm prvním zbojníkům nějaký falešný dekret jako jménem Jeho Milosti císařské dáti a tak tu bouřku způsobiti. Mnozí praví, že se sám za císaře vydával. Jak s ním v Praze bude, to čas ukáže.

V ty velikonoční dni zase vojenské kompagnie do svých

---

[1]) Dle patentu však má býti správně psáno takto: Které nemá víc než 20 usedlých, . . . které nemá víc než 50, . . . které má víc než 50, . . . atd. — [2]) Doplněno z guberniálního „Circulare an die Dominien" ze dne 28. února 1775. — [3]) Kdo by to byl, nedopátral jsem se. — [4]) *R*: „Antlau". Josef svob. pán z Andlau byl od r. 1745 do 1769 majitelem pěšího pluku (nyní haličského pěšího pluku č. 57), jenž ve druhé polovici 18. století sídlil za doby míru hlavně v Litomyšli a za odvodní okres přidělen mu kraj královéhradecký. Vojáci měli tehdy bílý kabát, výložky bledě červené (gris de lin) a knoflíky žluté.

předešlých míst, kde prve byly, od Hradce se navrátily, poněvadž onino na lesích zbojníci jednak schytáni byli a jednak se rozběhli a domů vrátili, když jim ten odpouštějící patent poslán byl.

DWaDCatlho DrVhlho DVbna blL plěknl Czas a ten byl první v celém jarním čase. To bylo v sobotu před Provodní nedělí.

[113] Toto ještě patří k času postnímu, že ten týden před velkonocí nařízení vyšlo od té zde na Poděbradech jsoucí komissí, abychom ve všech vesnicích svá pole podle výsevu a klasu sepsavše tam podali, a tak jsme to zde v středu Sazometnu učinili a psali jsme každému sousedu 5 strychů na jednu kopu, ale ještě jsme to nepodali, poněvadž táž komissí zas odtud 17. dubna do Brandýsa odjela.

Ještě v outerý velikonoční umřel zde soused jeden, Václav Šlechta, na takovou nemoc: V Bílou sobotu a na Boží hod bolela ho levá ruka, v pondělí začala víc a na večer byv ještě na rychtě u slyšení patentův, jak domů přišel, vstoupila mu ta bolest z ruky do kolena levého, ráno v outerý vešla mu z kolena do břicha a tak jej přemohla, že u večer umříti musil. Byl starý přes 60 let a byl na témž gruntě po svém dědovi a otci toho příjmení hospodář třetí. Jeho děd ten grunt po švédské vojně okolo roku 1670 koupil, jakž jsem jednou v urburu[1]) v zámku natrefil, o čemž ani oni Šlechtové nevědí. Tři synové po něm zůstali, nejstarší, Matěj, ten je v Vrbové Lhotě od roku 1764, druhý, Jan, v Podmokách od roku 1773, třetí, Václav, 19 let starý, budoucí gruntu držitel.

Po týchž svátcích onino bouřlivci v Chlumci zajatí ostře vyslýcháni a podle viny někteří s bitím, někteří pak naprosto domů propuštěni.

[114] Na den svatého WogťlěCha, bIskVpa prahsklho a MVCžeDLňlka Božlho, to jest 23. dubna, v neděli Provodní, prohlášen byl v kostelích na kazatedlnách, jakož i v zámcích cís. král. patent,[2]) aby žádný z Čech a Moravy k svátku sv. Jana Nepomuckého do měst pražských na pout nechodil, že tam žádný puštěn nebude, jakož ani ze Slezska a jiných okolních zemí. Proč by to bylo, pohleď zpátkem na str. [108].[3])

Od neděle 1. až do 2. velikonoční, do posledního dubna,[4]) časy veliké a téměř parna byly, zvlášť 29. a 30. téhož takové teplo, jaké bývá ve žni. Dne 19. máje u večer přišel déšť, před ním pak celý ten den

---

[1]) Urbury či urbáře byly úřední knihy, do nichž zapisovány majetkové povinnosti a práva mezi vrchnostmi a poddanými. — [2]) Dvorní dekret ze dne 6. dubna 1775 (v gubern. nařízení z 18. dubna.) Odvoláváno se v něm na dvorní dekret z 11. dubna 1772, dle něhož zapovězena všecka procesí, při nichž by poutníci přes noc byli mimo domov. (Jaksch IV, 558) — [3]) *R*: „110." Zbouřenci chtěli se pod záminkou pouti svatojanské dostati do Prahy a zmocniti se hradu. — [4]) *R*: do ultima Aprili.

zima velmi ostrá s větrem byla; 20. téhož bylo drobet teplejí, nato v neděli Rogationis aneb Křížovou, 21. téhož, zima ostrá celý den a slunce se viděti nedalo.

Téhož máje měsíce z přičinění a nastupování velebného pána Tomáše Čížka, děkana prvního sadského,[1]) začalo se forotování kamena pískového ku kapličce Panny Marie Bolestné pod Sadskou k tomu cíli, aby se tu kostel větší stavěl, jakž se na to od dávna již myslilo, a nejprve vozili jej ze skály kounické a vyšerovské. Každý sáh stojí[2]) i s přivezením 3 zl. 24 kr. Po pouti pak, jež bývá v neděli Křížovou u též kapličky, hned v pondělí, to jest 22. máje, grunty pro stavení kostela toho kopati se začaly. Nato dne 31. máje, v středu po neděli Exaudi,[3]) založen jest tam kostelík aneb kaple [8 sáhů 4 stopy 6 palců] dlouhá a [6 sáhů 5 stop] široká.[4]) První kámen posvětil a položil výš psaný pan děkan.

[115] Od 20. máje sucho veliké se začalo a každý den, když nebyl studený vítr, byl teplý čas, tak že země tuze proschly. Se setím prosa čekali jsme na déšť až přes svátky svatodušní, ale nemohouce se dočkati, seli jsme po svátcích tak jako do rumu, poněvadž nebylo vláhy.

Před svátky v pátek, to jest dne 2. června, Jiří Jiroušek přišel domů z Bydžova, podělav tam dva měsíce na obecním díle. S ním též i jiní, kteří tam byli od té sedlské bouřky. A toho dne Prokop Myška a Holan z Bobnic a kovář z Hořátve,[5]) pražští již vězňové, z Prahy, na galéry[6]) odsouzeni jsouce, milosti žádali. Mohli propuštěni býti, ale nechtěli vyznání víry katolické učiniti.

V týchž prvních dnech červnových začalo obilí připláceti z ohledu toho sucha a platilo: Pšenice rovná míra česká 5 zl., žito 3 zl., ječmen 2 zl. V tom suchu div Boží viděti bylo, nebo obilí vraně zelenou barvu mělo jako v čas vláhy, ačkoliv špatně rostlo; toliko na Křemeních[7]) žloutlo a bělelo od sucha.

---

[1]) Tomáš Nepomuk Čížek z fary mirošovické přišel r. 1764 do Sadské, kdež byl jmenován r. 1766 osobním děkanem (nebyl to však první osobní děkan sadský). Byl velice horlivý a činný ve svém úřadě. Za Josefinské reformace byl však někým udán, že chodil (vlastně jeho kaplan) vykuřovat a žehnat obydlí ve vánoční době a pár krejcarů za to přijal, ač to bylo krátce před tím 21. listopadu 1785 zapovězeno, — i byl již v březnu 1786 dán do pense s 200 zl. ročního platu a zemřel ve svém rodišti, Hořicích. V Sadské je po něm latinská pamětní kniha farní s cennými zprávami. Za řeči měl prý ve zvyku pořekadlo: „Ecce, ecce crudel!“ (Dle „Dějinopisu města Sadska“ od F. A. Paroubka, II, 774 a z pamětní knihy farní v Sadské.) — [2]) *R.* koštuje i s převežením. — [3]) T. j. neděle v oktávě Nanebevstoupení Páně. — [4]) Doplněno ze zmíněného právě rukopisu Paroubkova, kdež psáno o tom ještě: „Kaple stojí oltářem k jihu obrácená, jest . . . 6' 2' 6'' vysoká, věž ale má 16° 5' 6'' výšky . . .“ (Dějinopis II, 631.) — [5]) Viz svrchu str. 54. — [6]) Nucená práce na lodích (galéry, galeje) a v dolech patřila k nejtěžším trestům. — [7]) Pole směrem k Hořanům, nad Slouhovou loukou. Nyní je ten název málo znám. Může to býti také všeobecné pojmenování křemenité půdy vůbec, jako o něco níže uvedené úsloví „na vejhořích“. Výhor slují vyšší pozemky snadno vysýchající a tudíž méně úrodné.

Dne 11. června, na den nejsvětější Trojice Boží, začala se apoštolská práce aneb kající kázání skrze vyslané kněží v Poděbradech a to již po čtvrté,[1]) — proti proroctví, jež znělo, že po třetí nedojdou a víc kázati nebudou. A tak se ti proroci s netrefou potkali. Ta kající kázání začala se léta 1730[2]) z vůle a nákladu Karla VI., římského monarchy a krále našeho, a byli na to [116] vysíláni jesuité. Když pak řád ten léta 1773 zrušen[3]) byl, onino kazatelové přece zůstali, toliko že se do oděvu kněží světských převlekli.

V tentýž den vítr silný vál a květ z žita násilím srazil a všeliké osení, zvlášť na výhořích a křemeních, již tím suchem velice vadlo a bělelo.

Tolikéž toho dne a v tom větru okolo 10. hodiny před polednem shořely ve Střebouli,[4]) jináč ve Třechboulích, tři chalupy, mezi nimiž jedna dvou bratří, obou slepých, Kašpara a Josefa příjmím Skřivánků, kteří byli v ten čas v Pečkách na žebrotě jakožto o posvícení a tak právě o všecko přišli.

Dne 12. června, v pondělí, onde i onde sprchlo, zde ale ne, až v úterý, na den sv. Antonína, přišel hojný deštík s bouřkou a tak celý ten týden pršelo až do neděle vždy v některých místech a tak divně pramenem deště šly, že sotva na půl neb na čtvrt míle šířky pršelo.

Dne 14. června, v středu, z nařízení pana vrchního šli jsme od nás a ze Lhot do Poděbrad na ona missionářská kázání, jakož i na den Božího Těla. Do Lhot schvální ceduli pan hejtman poslal z té příčiny. — Těch kajících vyslanců nejprvní superior aneb vrchní byl P. Antonín Koniáš z tovaryšstva Ježíšova, rodič pražský, muž nábožný a svatého života, kterýž taky některé české knihy vydal.[5]) [117] Po něm druhý P. Josef[6]) Kegler, rozený z města Brandýsa nad Labem, muž horlivý a příkladný, jehož jsem já znal. Nyní třetí P. Jan Gróh, rozený z Pecky od Jičína, bývalý jesuita, muž spanilé výmluvnosti i krásné tvářnosti,[7]) a ten potom v městečku Skutči do takového ourazu přišel, až od toho i schroml.[8]) Čtvrtý a poslední Jan Gabriel, až do skonání té kající missí.[9])

Dne 16. června, v pátek po Božím Těle, zas hojný déšť u nás

---

[1]) Byly však již častěji missie v Poděbradech. Jen za děkana Jana Wolfa v letech 1749—1767 byly šestkráte. (Věstník Poděbradska, VI, 36.) — [2]) Vavák myslí tu na zřízení t. zv. missionářů krajských r. 1732. Jinak byly missie v Čechách již o mnoho dříve; jesuité zavedli je hned po svém příchodu do Čech. — [3]) *R*: reducirován. — [4]) Třebovle u Kouřimě. — [5]) Po smrti Koniášově r. 1760 byli superiory krajských missionářů v Čechách: Josef Kegler r. 1764—75, Jan Groh 1775—76, Jan Gabriel 1776—81 (dle konsistor. protokolů). V Poděbradech pak samých konal r. 1775 missie P. Ant. Solnář, jenž tam býval od r. 1769 skoro každý rok i častěji až do r. 1781 a s ním byl od r. 1770 zmíněný P. Groh, jichž obou podpisy v matrikách při křtech a pohřbech častěji se vyskytují. Koniáš sám též kázal v Poděbradech a sice r. 1755 (H). — [6]) *R*: Johannes. — [7]) Odtud do konce odstavce jest pozdější přípisek. — [8]) Viz str. [245]. — [9]) T. j. do zrušení krajských missionářů r. 1781.

spadl. Dne 17., v sobotu, opět hojně pršelo a ten den na mnoho mil zšíři a zdéli namoklo a na rozličných místech hromové udeření se stalo. Tentýž týden platilo obilí: Pšenice za 5 zl. 30 kr., žito 3 zl. 15 kr., ječmen 2 zl. 30 kr., oves 1 zl. 36 kr., míra česká; semenec 4 zl. 45 kr. i za 5 zl., proso za 4 zl. Konopě zetřené laciné byly, za 4 kr. jedna libra, seno ale drahé pro loňskou suchotu, neb se ho málo loni sklidilo a zas nyní málo rostlo a protož zde přes 1 zl. centnýř se platil, v Praze za 1 zl. 30 kr.

Tentýž týden obdržel jsem z jistých úst, kterak tak onen člověk, jenž dne 3. dubna přes Poděbrady vezen byl za příčinou těch bouří, o čemž výše str. [102],[1]) byl z panství náchodského ze vsi Rtyně jeden svobodník, jménem Antonín Nyvelt, bratr onoho slavného muže, pana Davida Nyvelta, skrze 60 let direktora náchodského panství a letos dne 15. února v Pánu zesnulého a 94 léta starého. [118] A ta ze všech nejprvnější bouře sedlská že se začala ve vsi Teplici blíž Broumova, na panství hraběte Defours, — obecně říkáme Defura. Ti potáhli k sobě některé broumovské a náchodské vesnice, až se to dále rozmohlo. Onen pak Antonín Nyvelt z Rtyně byl netoliko pro své ctnosti a velkou možnost, ale taky pro svého pana bratra, bývalého tu na Náchodě po tolik let direktora, u všech lidí i u pánů vážný člověk. Protož když se lid náchodský ze všech vesnic, jichžto jest 99, do zámku přihnal, tamní direktor,[2]) jsa[3]) tam toliko tři dni po novotě, nevěda sobě jaké rady dáti, když viděl, že ti lidé téhož Nyvelta mezi sebou mají, a maje o něm zprávu, kdo jest, odkázal těm lidem na něho, že jak on udělá, tak bude, a tak se lidé Nyvelta drželi. Kterýž sice nejprv moudrou řečí je krotil a jim se k službám obětoval, až oni rozličné věci na něm chtěli, až on maje šest písařů na rozličné zámky listy posílal, v nichž bylo psáno, aby se ony dávno strany svobody patenty dané lidu přečtly a robota aby přestala, a z toho patentu výpisy tomu, kdo chtěl, dával. Byl-li je pak patent spravedlivý nebo falešný, to žádný neví. A tak se s tím Nyveltem stalo jako s nějakým, jenž víno pije, které dokud pije málo a mírně, zůstává moudrým, ale když již pije mnoho, bude potom bláznem. Aneb jako kdo v čas povodně

[1]) *R*: fol. 96. — [2]) Podivín Dreihausen. Týž měl v Čáslavkách u Jaroměře svobodnický dvůr. Roku 1760 byl ve službě Pompeja knížete Piccolomini, pána na Náchodě, a sice jako hospodářský a účetní revident. Za nezletilosti a pod poručenstvím se nalézajícího Josefa knížete Piccolomini byl důchodním, pokladníkem a archivářem, a posléze od roku 1775—1778 vrchním panství náchodského. Vdova kněžna Kristina vystavila mu ze dne 16. února 1779 velmi příznivé vysvědčení. Po něm byl vrchním jistý Kratochvíl, který však r. 1790 odstoupil. Počátkem roku 1792 stal se opětně Dreihausen hospodářským radou v Náchodě a zastával tento úřad, když bylo zakoupeno panství náchodské Petrem vévodou z Kurlandu. Dne 4. listopadu 1794 byl Dreihausen ze služby propuštěn a odstěhoval se se svou rodinou, jedním synem a čtyřmi dcerami, na svůj svobodnický statek v Čáslavkách, kdež po několika letech zemřel. (Z kníž. zámeckého archivu v Náchodě.) — [3]) *R*: jsouce.

hráz u rybníka hradí a spravuje, posléz i s tím od vody vzat aneb zahnán bývá. Tentýž Nyvelt ještě posavad v Praze vězněm jest. Ten pak direktor Nyvelt vydal českou knížku o Panně Marii Svatoňovské v osmerce,[1]) v roce 1736, kterouž já mám.[2])

[119] Dne 18. června, v neděli mezi ochtávem Těla Božího, po poledni přišel velmi silný mrak od východu, — jakož i všecky předešlé deště, mračna a bouřky od té východní strany přicházely, což od mnoha let nebylo, — a zas z něho hojný déšť spadl, z čehož bVD WéCžně gMeno Páně poChWaLeno.

Tentýž týden dodělán jest most u Nymburka přes Labe, jehožto polovici, totiž čtyři pole, ona veliká povodeň o hromnicích letošního roku pobrala.

Dne 23. června statue Panny Marie Svatohorské, okolo 10 loket vysoká, kterouž byl u Poděbrad mezi mostem a kostelíčkem svým nákladem postavil urozený pan Hynek Bedřich Oppelt [z Werthenfeldu],[3]) hejtman poděbradský léta 1758, a kterouž také ta povodeň ku podivu všem převrhla, zase jest postavena a dokonána v témž místě.

Dne 24. téhož, na den Narození Předchůdce Páně, sedm sedláků z Prahy do Bydžova zpátkem a odtud domů posláno, kteří sice za zbůjníky tam dodáni byli, — jak napřed v listu [102],[4]) — ale nyní, když se všecka pravda vyhledala, za nevinné propuštěni jsou, z nichž jest jeden z Roudnice, Chvojka, a šest z panství náchodského ze vsi Rtyně, Svatoňovic a Bartošovic, — a s těmi jsem já v Poděbradech mluvil[5]) a byli všichni moudří lidé a dobří katolíci. Tak časem s trháním koukole taky pšenice zasáhnuta bývá.

[120] V posledních dnech červnových direktorové zámečtí z celého kouřimského kraje do Prahy povoláni byli. Co by tam řídili, ještě není venku. Praví se sice ledacos, ale není jisto všemu věřiti, tím méně psáti.

Měsíce července bylo slyšeti, kterak v krajích bechyňském a čáslavském onde i onde sedláci zdvihše[6]) se, na zámky vrchnostenské se uvalili žádajíce polehčení roboty. A to dne 17. téhož v Pečkách Hrabaňových[7]) a 19. téhož v Zásmukách se stalo. Dle čehož Ratajští sešedše[8]) se též na svůj zámek Rataje a tam odkaz na Černý Kostelec dostavše, společně na panství černokostelecké udeřili a zbouřivše horní vesnice sem dále až okolo Brodu Českého, ze všech těch kosteleckých vesnic, sami ale toliko sousedi a kotribuenti, se sebravše, na Lipský[9]) u Lipan a Vitic dne 21. července se sešli, — kdež

---

[1]) *R*: in octavo. — [2]) Viz str. [364]. — [3]) *R*: „Jan Hynek Oplt". Hejtmanem byl r. 1756—62 a sochu tu postavil – dle nápisu na ní — na památku vítězství u Kolína r. 1757 i proto, že Poděbrady od nepřátel ušetřeny. (H). — [4]) *R*: 96. — [5]) A Chvojkovi, jenž neměl již ani halíře peněz, „půl zlatého mimo pití daroval" (dle Vavákova „Zboru písní"). — [6]) *R*: zvichvše. — [7]) Červené Pečky u Kolína. — [8]) sejdouce. — [9]) *R*: „Libský". Je to návrší, kde stojí nyní známá mohyla.

léta 1434 poslední porážka Sirotků a Táborů se stala dne 30. máje, v neděli po Božím Těle, — odtud dne 22. července do Kostelce se berouce před městem za branou Kouřimskou skrze vojáky zastaveni byli a žádost svou skrze rychtáře některé složivše, která když jim odepřena byla, odtud hnouti se nechtěli, až i od tamního vojenského osazení nuceni a zbraní šťoucháni byvše na zem lehali, hole zahodivše, a tak od poledne až do večera se panem direktorem, Petrem Blažkem[1]) o to handlovali, až polovic obyčejné pěší a ve žni kromobyčejnou robotu, to jest ještě jednoho pěšího, kteréhož posílávat museli, jim sleveno bylo, a nato se pokojně jeden každý do svého příbytku rozešli. Takových pozdvižení a robot slevování jednak po celém království onde i onde se stalo namnoze.

[121] V tom čase, co ty pozdviženosti trvaly, na světlo vyšel a po celém království se brzce roznesl jakýsi spis na modlitbu Páně, otčenáš, dost všetečně a opovážlivě složený a jako jménem sedlského lidu k Jeho Milosti císařské podaný, kterýžto „Pater noster“ aneb „Otčenáš“ každý míti chtěl. Neminulo ale málo koliks dní, hned zase někdo proti tomu[2]) jiný udělal, v němžto se důtklivá odpověď na ten první dává. Já dlouho jsem přemýšlel, mám-li je zde položiti pro tu všetečnost, poněvadž ta nejdůstojnější a ústy Božími vydaná modlitba má ji křtaltovati,[3]) však ale soudíc, že po letech bude po nich ptaní, tak jsou přece zde slovo od slova psaní:

Pater noster rusticorum — Otčenáš sedlákův,[4]) aneb: Volání k Císařské Milosti o zbavení robot a ouzkostí:

Pohleď, kterak jsme souženi, od karabáčníků zedřeni,
otče náš!
Ohlédni se jen sám na ně, císaři, náš milý pane,
jenž jsi.
My víme, že to nežádáš, ani milosrdný Bůh náš
na nebesích.

---

[1]) *R*: „Blaskem“. O Petru Josefu Blažkovi z far. archivu černokosteleckého známo jen tolik, že podpis jeho přichází poprvé r. 1768 v kostelním účtu v pamětní knize děkanské. R. 17⁹/₅72 zemřela dcera Petra J. Blažka, direktora. R. 1783 byl již direktorem Ignác Riedl. Za selského vzbouření týž direktor Blažek, boje sedláků, „s černokosteleckou Majetovskou kompagnií spolu všude maršíroval.“ „To je nejjistší,“ dokládá k tomu pisatel současník. (Viz Ant. Rezek: „Současné vypravování o bouři selské r. 1775“ ve „Hlasu Národa“ z roku 1887.) — [2]) *R*: e contra. — [3]) T. j. zdobiti. (Z něm. Gestalt.) — [4]) V Mikovcově „Lumíru“ z roku 1861 na str. 373—375 otiskuje K. J. Erben tutéž skladbu „z jedné staré knihy, ježto se chová v domě radním v městě Netolicích. Smysl jednotlivých slok je stejný s opisem Vavákovým, avšak mnohá slova i v rýmech někdy, jsou odchylna. Vavákův text jest urovnanější. Na konci otčenáše v knize netolické je doloženo: „Za ten Otčenáš každý ten robotní člověk tak potěšen byl, jakoby jeho kráva zlaté tele byla porodila.“ Po druhé byla táž skladba z netolického městského archivu otištěna ve „Světozoru“ z r. 1874, ve článku F. A. Borovského: „Dvě písně z XVIII. století.“

Plačtivě na tě čekáme, a za krále tě žádáme:
Posvěť se![1])
Neb jest velmi povýšeno, ve všech zemích rozhlášeno
jméno tvé.
Slibujem ti věrni býti, až budeš ty nás říditi, —
přijď království tvé!
[122] Ve všem se chceme poddati, hleď s námi, co chceš, dělati, —
buď vůle tvá!
Nebo víc dřeni nebudem, tak v radosti živi budem
jako v nebi.
Při tom budeme věděti, komu máme věrni býti
tak i na zemi.
Neb nemůžem již obstáti, vždyť[2]) nám chtějí taky bráti
chléb náš vezdejší.
Do zejtří čekat nechtějí, než s karabáčem nutějí [!]:
„Dej nám dnes!"
My je dost prosíme sice: Ach, pane, nebij[3]) nás více
a odpusť nám!
Však na prosbu nic nedají, ale na zádech hledají
naše viny.
Rovně poddaní měšťani od těch dříčů jsou trestáni
jakož i my.
My pak i s pacholkem koně ledakams dojeti pro ně
odpouštíme.
Ó, císaři, pane milý, zapověz, by nás nebili,
našim vinníkům!
Dej jen malé ulehčení a víc do toho soužení
neuvoď nás!
Učiniž prostředek malý, bychom všichni nezoufali
v pokušení.
Nedej nás více soužiti a až do kostí odříti,
ale zbav nás!
My sice v Boha doufáme, ale však přece coufáme
od zlého.
Dej nám, Bože, v biči stálost a po smrti v nebi radost!
Amen.

[123] Jestli se tento „Otčenáš" dostal do rukou Jeho Milosti císařské, nelze věděti, jakož i tuto odpověď na místě Jeho Milosti kdo by udělal, není povědomo. Jest to sice oboje dosti všetečné:

Respondatio Majestatis Caesareae contra lamentationem rusticorum:[4])

---

[1]) Zde asi ve významu: Dej se korunovati za českého krále! — [2]) *R*: kdyť. — [3]) *R*: nebí. — [4]) Česky: Odpověď císařského (*R*: Caesarei) Veličenstva naproti nářku sedlákův.

Lide český nezkrocený, křičels často zkormoucený:
„Otče náš!“
S tebou já i předci moji jakžto s zlým co činit měli,
jenž jsi.
Trůnům ses nechtěl poddati, nectils Boha, haněls svatý [!]
na nebesích.
Ej, nuž s císařskou vroucností volám k Bohu na výsosti:
Posvěť se!
Svědkem buď Bůh proti tobě, roto, zlé jest v každé době
jméno tvé.
Snad na Luthera a Žižku chceš volat k jeho kalíšku:
„Přijď království tvé!“
Rovně jestli jináč nedáš, jako oni konec mít máš, —
buď vůle tvá!
Z nepřátel jsem tě vyvedl, v pokojná léta uvedl
jako v nebi.
Ty pak nebi pokoj nedáš i nad vrchnostmi zlost hledáš
taky na zemi.
K svým [1]) robotám znát se nechceš, potom v hladu hledej, kde chceš,
chléb náš vezdejší.
I shovět prositi odvrž platit daň do zejtří, nýbrž
dej nám dnes!
[124] V trest vás musím odevzdati, pláč váš nebudu slýchati
a „Odpusť nám!“
byť jste vyřkli i poznali, že císaře popudily
naše viny.
O vás vždy moji předkové starali se, císařové,
jakož i my.
Nedělá to v vás pohnutku, že vám tolik tak zlých skutků
odpouštíme.
Vám pravíme v váše uši, že přikročíme jak sluší
našim vinníkům.
Čakan, galej chci dáti vám, darmo budete volat: „Tam
neuvoď nás!“
Vrchnosti [2]) i ouředlníci byli s vámi živi vždycky
v pokušení,
tak že již teď k nebi vzhůru volají i k mému trůnu:
„Ale zbav nás!“
Všecky zlé musím trestati, dobré však chci zachovati
od zlého.
Pakli stropíš bouřky větší, máš mít biče mnohem těžší.
Amen.

Já pak toto přidat míním, že se častokráte divím
mnohým, jež se dějí, věcem a tak přerozličným řečem,
psaní i taky zpívání, zvláště pak prorokování,
čehož všeho jest tak zhusta, div že nebolejí [!] ústa.

---

[1]) *R*: tvým. — [2]) *R*: vrchnostě.

Ač mnohé dosti nehodně, však přec všecko jde svobodně
jak u sprostých tak u pánů, v trzích,[1]) v cestách i při džbánu
tak smělé jest povídání, ba i žvavé utrhání
stavům duchovním i světským, též i měšťanům nebeským.

[125] V měsíci srpnu nové obilí v této ceně se prodávalo: Pšenice 2 zl. 30 kr., žito 2 zl., ječmen 1 zl. 15 kr. i 18 kr., oves 1 zl.

Dne 4. září v Černém Kostelci stalo se první stanoviště neb statio prohlášení budoucně majících vybýváni býti robot do celého kraje kouřimského, dle patentu onoho v Bílou sobotu daného a zde napřed str. [110][2]) navrhnutého. Kamžto od slavného král. gubernia[3]) přijel Oliverius de Wallis,[4]) jeden z říšských pánů stavů a ten jménem Jeho cís. a král. Milosti všem tu z celého kraje shromážděným pánům direktorům a hospodářským oficírům jakož i rychtářům v nově vydaný královský patent přečetl, který dán jest ve Vídni dne 13. srpna roku přítomného 1775,[5]) a takový patent taky do každé vesnice dán byl, kterýž pro svoji[6]) velikou obšírnost nemůže zde být přepsán. Robota pak, která všem nařízena jest, tuto se přepisuje:

[I. Pouze pěší „robotiři"[7]) jsou ti, kdož až dosud jenom pěší robotu vykonávali, jakož i ti, kdo sice také dosavad i s potahem robotovali, ale roku 1773 neplatili celoroční kontribuce více než 9 zl. 30 kr. A sice budou robotovati:

1. Podruh neb podruhyně ročně vesměs s 1 osobou 13 dní. — 2. Poddaný, který dům drží a r. 1773 platil roční kontribuce až do 57 kr., ročně s 1 osobou 26 dní. — 3. Kdo platil[8]) přes 57 kr. až do 2 zl. 51 kr., s 1 osobou týdně 1 den. — 4. Kdo platil přes 2 zl. 51 kr. až do 4 zl. 45 kr., s 1 osobou týdně $1^1/_2$ dne. — 5. Kdo platil přes 4 zl. 45 kr. až do 7 zl. $7^1/_2$ kr., s 1 osobou týdně 2 dni. — 6. Kdo platil přes 7 zl. $7^1/_2$ kr. až do 9 zl. 30 kr., s 1 osobou týdně $2/^1_2$ dne. — 7. Kdo platil více než 9 zl. 30 kr. a cokoliv přes to, s 1 osobou týdně 3 dni.

[126] II. Potažní robotníci jsou ti poddaní, kteří až dosavad buďto s potahem jediné robotovali, neb potažní i pěší robotu vykonávali a roku 1773 více než 9 zl. 30 kr. kontribuce platili. A síce mají robotovati:

1. Poddaný, který přes čtvrt usedlého nevynáší a následovně r. 1773 přes 14 zl. 15 kr. neplatil, s 1 potažním hovadem týdně 3 dni.

---

[1]) *R*: v trhách. — [2]) *R*: fol. 112. — [3]) *R*: slavné král. gubernii. — [4]) Patrik Olivier Wallis, narozený v Dublině r. 1724, v šestnácti letech vstoupil do rakouského vojska, kdež se častěji vyznamenal, hlavně ve vojně sedmileté. Roku 1767 povýšen do stavu hraběcího, roku 1771 jmenován generálmajorem a inspektorem pěchoty v Čechách a roku 1775 tajným radou a císařským komisařem k okázalému vyhlašování nového robotního patentu po Čechách. Roku 1777 jmenován majitelem pěšího českého pluku čís. 35. Zemřel v Praze 14. listopadu 1787. — [5]) Vytištěn byl pod názvem „Robotní patent pro království České, vydaný 13. dne měsíce srpna r. 1775" ve Vídni v cís. král. dvorní impressí, na 40 stranách in folio. Český překlad prabídný. — [6]) *R*: jeho. — [7]) Dle slov patentu, podle něhož celý další výtah v závorkách uvádím, ježto Vavák nepodává toho někde zcela přesně. — [8]) Rozuměj vždy: Kdo platil roku 1773 kontribuce . . ., má robotovati . . . .

— 2. Kdo vynáší přes čtvrt až do půl usedlého a tudíž platil přes 14 zl. 15 kr. až do 28 zl. 30 kr., s 2 potažními hovady týdně 3 dni a mimo to na pěší robotě v době od sv. Jana Křtitele do sv. Václava s 1 osobou týdně 1 den.[1]) — 3. Kdo přes půl až do tří čtvrtí usedlého vynáší a tudíž platil přes 28 zl. 30 kr. až do 42 zl. 45 kr., s 3 potažními hovady týdně 3 dni a mimo to od sv. Jana Křt. do sv. Václava na pěší robotě s 1 osobou týdně 2 dni. — 4. Kdo má více než tři čtvrti usedlého a cokoliv přes to a následovně více než 42 zl. 45 kr. a cokoliv přes to platil, se 4 potažními hovady týdně 3 dni a mimo to na pěší robotě od sv. Jana Křt. do sv. Václava s 1 osobou týdně 3 dni.]

Takovému srovnání a robot vyměření každý se velice divil, poněvadž dle toho malí kontribuenti majíce[2]) prv beztoho

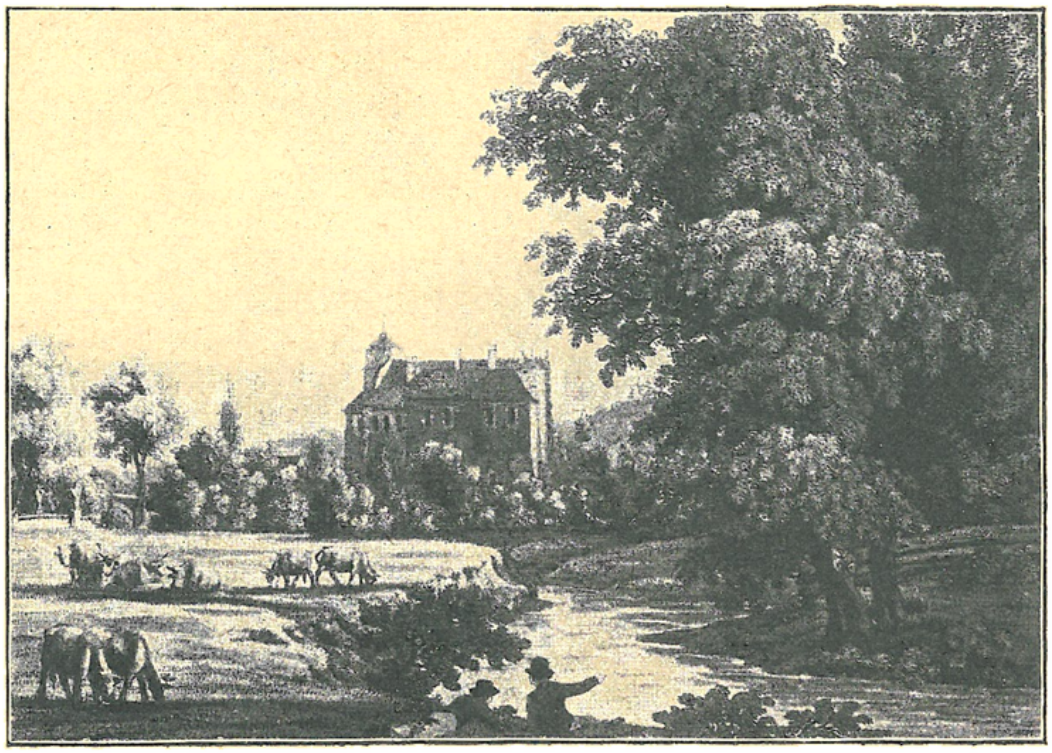

Zámek v Radimi.

velkou robotu, nyní ještě větší, velcí pak ještě menší míti mají; nebo jsou kontribuenti, že 60, 80, 90, 100 zl., taky 120 zl., 130 zl., 140 ano i 150 zl. ročně platí, a v patentu ani zmínka o nich není.

Všecko z toho patentu není možná přepsati, neb jest in folio, to jest celoarchovní, a má 20 listů [3])

[127] Dne 13. září, v středu, slavný zámek a slovutné město LItoMIssLe WsseCka blDňIe WIhoržeLa a v tom ohni přes

---

[1]) Za tuto mimořádnou robotu měla dávati vrchnost podle patentu každé osobě za každý den půl druhé libry chleba, kdežto všecka ostatní robota, pěší i potažní, měla býti vybývána beze vší odměny. — [2]) *R*: majíc. — [3]) Následuje stručná vzpomínka z Histor. kalendáře Veleslavínova o velikém zatmění slunce „toho dne (4. září) před 691 lety“.

50 osob zahynulo. Shořel taky i koste farní, kterýž někdy biskupský býval, jakož i kollej piarum scholarum aneb pobožných škol, vůbec piaristův.

Ó město někdy slavné řečené - a posavad v jazyku svém vznešené, - litoval někdy stavitel myšlení svého,[1]) - že tě tu založil, - litoval by více slavného stavení tvého, - které osud popelem položil

Litujou tě spolu děti, - že's tak pochované, - protože nemůž přispěti, - ba i Moravané.

Pomoz tobě sám Nejvyšší, - když my nemyslíme, - neb stále na daně jinší - dávati musíme.

Lituje tě, kdo tě vídal, - lituje i, kdo slýchal, - litovati více musí, - kdo jest o tobě - nad to oboje - ještě v knihách čítal.

Co pak, zámku, jenž rovného - sobě v Čechách neměl, - máš zhusta Čecha hodného, - který by tě želel.

Litujem obojích zkázy, - povstání přejeme, - pokudž všichni a snad nazí - z Čech neutečeme.

[128] Dne 2. října, v pondělí po 17. neděli svatodušní, to patentu rozdávání a robot prohlášení skrze toho pána p. Oliveria de Wallis v Bydžově se stalo do celého bydžovského dílu, kamžto od nás mimo pana vrchního dva rychtářové a šest sousedů nařízeno bylo. Pan vrchní ale samé rychtáře k tomu zvolil a tam [s]sebou vzal, totiž z Opočnice, Čiňovse, Radovesnic, Podmok, Bobnic, Libice, ze Sokolče a Hradištka.

Dne 4. téhož Holan bobnický z Prahy z arestu domů propuštěný jsa,[2]) do Bobnic k manželce se navrátil, učiniv vyznání víry katolické.

Dne 5. téhož v Kolíně jeden tambor od regimentu Wallis ku příkladu všem nevážným a zloživotným lidem následujícím způsobem umřel: Jsa [3]) on ve špitále nemocný, navštíven byl od jednoho svého kamaráda a tázán, jak by se měl, odpověděl: „I jak bych se měl? Jen mi přines asi deset mázů piva a asi troje karty, tak mi nebude . . . .“ — a nemohl [4]) dopověditi, neb se v tom duše s tělem rozešla. Tambor ten vždy silný karbaník a pijan byl.

Dne 7. téhož všem vesnicím na panství zdejším patent onen z Bydžova podán byl, o němž již prve.

Dne 27. října prohlášen jest patent,[5]) skrz kterýžto se přísně zapovídá všeliké kacířstvo a čtení kacířských knih. Du-

---

[1]) Narážka na jméno Lito-myšl. [2]) *R*: souce . . . navrátil, učinivše. [3]) *R*: „Jsouce“. V kolínských matrikách není však žádného zápisu o úmrtí vojáka nějakého v té době a vůbec v letech 1770—1788. Teprve tohoto roku od července vyskytuje se četně zápisů o úmrtí osob vojenských. — [4]) *R*: nemoha. — [5]) Dvorní dekret z 12. srpna 1775 mimo jiné ve příčině knih stanoví: Duchovní správcové a missionáři mají napadené závadné knihy odebrati (davše majitelům stvrzenku) a prostřednictvím ordinariátu podati o tom zprávu ke guberniu s odůvodněním, proč knihy ty zabaveny. Na odškodněnou však mají býti dány majitelům knihy dobré

chovní i světské vrchnosti dává se moc každého nedověrce, pokudž by se napraviti nechtěl, přísně trestati, knihy vyhledávati a páliti.

[131] Dne 2. listopadu, na den památky všech věrných Dušiček, rychtářové s konšely do zámku voláni jsouce, vyvolení jednoho každého souseda, kterou robotu chce, starou anebo tu podle patentu novou, přinésti měli, dle čehož větším dílem každý vyvolil starou.

V těchto prvních listopadových dnech přišli z Uher dva regimenty pěšího vojska uherského do Prahy, jeden do Králového dvora,[1]) kdež první residencí knížat a králův českých někdy bývala až do krále Vladislava II., kterýž se léta 1484 odtud na zámek odstěhoval, dvůr pustý zanechav. Nyní pak tam byl arcibiskupský seminář[2]) a přebývali tam alumni, totiž ti, kteří první posvěceni na kněžstvo mají, a ti odtud do veliké kolleje,[3]) kdež jesuité bývali, přenešeni. — Druhý regiment hned blíže toho k sv. Norbertu, kdež praemonstráti[4]) přebývali, kteří na Sion odvedeni. Jest pak hora Sion klášter praemonstrátský[5]) na Strahově na Hradčanech, v nejsvrchním městě pražském, kdež také tělo fundátora řádu toho, sv. Norberta, od r. 1627 odpočívá.

Před vánoci platilo obilí: Pšenice za 2 zl. 45, žito za 2 zl., ječmen za 1 zl. 45 kr., hrách za 2 zl. 30 kr.

[132] V měsíci prosinci od Jeho Milosti císařské vyslaní páni p. komisaři vojenští, mezi nimiž nejvyšší byl jenerál hrabě [František Josef] Kinský ze Vchynic a Tetova,[6]) prohlíželi místa

---

v stejné peněžní ceně, kteréž obdrží od ordinariátu na účet „Dědictví sv. Václava". Všichni osadníci vůbec mají všecky své knihy svému duchovnímu, — jenž má svědomitě za tou příčinou všecky domy navštíviti, — okázati a on má všecky knihy prohlédnouti, dobré z nich potvrditi svým podpisem a vrátiti, špatné zabaviti a naložiti s nimi, jak svrchu udáno. (Jaksch I, 383.) — [1]) Byl mezi ulicí Celetnou, Králodvorskou a Josefským náměstím. Královskou residencí byl od konce 14. století. Od Ferdinanda I. přešel darem do soukromých rukou, r. pak 1631 koupil hlavní část kardinál Harrach pro seminář, který zde byl až do r. 1777, kdy v něm umístěno vojsko a posléze kadetní škola až do nedávna, kdy vše i s kostelem sv. Vojtěcha u Prašné brány sbořeno a novými budovami zastaveno. — [2]) *R:* tam bylo seminarium archiepiscopalis. — [3]) T. j. Klementinum. — [4]) *R*: „premonstracy". Kostel sv. Norberta s praemonstrátskou kollejí byl mezi Králodvorskou ulicí a Eliščinou třídou. Původně byl tu kostel sv. Benedikta se sídlem Německých rytířů, jež zaniklo ve válkách husitských a kostel, jenž zůstal filiálkou chrámu Týnského, dostal se roku 1628 klášteru strahovskému a brzy potom zřízena zde kollej pro studenty a bohoslovce a pak i nový pěkný chrám sv. Norberta a sv. Benedikta, když starý kostel roku 1676 sbořen. Za Josefa II. byla kollej zrušena, proměněna v kasárny, až roku 1793 dána ústavu Novoměstských šlechtičen, jemuž dosud náleží. Spolu zrušený kostel sv. Norberta byl prodán a roku 1792 docela sbořen. — [5]) *R:* praemonstrantensky. — [6]) *R:* „Khynský z Khynic". Byl toho času podmaršálem a ředitelem novoměstské vojenské akademie. Mimo něho jest na kontraktu o koupi staré radnice podpis Karla hraběte z Clary a Bundschuha, podřízeného to asi úředníka. (H.)

v některých městech při Labi ležících pro stavení marštalí koňských pro jízdné vojsko, a sice v Pardubicích, v Chlumci, v Poděbradech, Nymburce, v Lysé, Brandýse, Kostelci nad Labem a Mělníce, kdežto domy aneb jiná příslušná místa k tomu stavení za hotové peníze se koupily. V Poděbradech koupili dům radní za 3000 zl.[1]) a takový hned bořiti se začal. Město pak sobě koupilo podle ležící dům jeden, jenž Holfeldovský[2]) sloul a tu má svůj rathous.

Když se ten starý rathous v Poděbradech bořil, nalezena byla v jedné tlusté zdi v místě obzvláště vydutém slepice na vejcích sedící, však ale i s vejci zetlelá, toliko že znáti bylo, co jest to. A blíže toho zas v jiném místě jeden veliký, široký palaš aneb po starodávnu meč. Co by to oboje tam vyznamenávalo aneb proč to tam dáno bylo,[3]) každý sám bez zápopovědi souditi mohl. Já k tomu přidám, že se již mnoho proroků s netrefou potkalo.

NB. Oběšení u Prahy skrz tu rebelii sedlskou byli tito: 1. Josef Mirán z Předletic,[4]) panství Stěnic hraběte Losy,[5]) za branou Poříčskou. 2. Josef Dvořák z Roztok knížete Liechtenšteina, za branou Oujezdskou. 3. Josef Černý, pacholek z Roztok téhož Dvořáka, za branou Bruskou. 4. Josef Šafář[6]) z Postřižína, panství Veltrus hraběte Chotka,[7]) za branou Vyšehradskou. Samí Josefové.

---

[1]) *R*: „2400 zl." Kontrakt na dům radní byl uzavřen 16. února 1776, koupě sama byla však již ujednána 25. listopadu 1775 za 3000 zlatých rýn. s podmínkou, že obec má právo předkupní na zpětné zakoupení téhož místa, kdyby více nemělo sloužiti pro kasárny. Po vystavění kasáren ze staré radnice byla z části dvora zřízena ulice nyní Divadelní zvaná (H). — [2]) *R*: „Honfeldovský". Dům Holfeldovský zakoupen za 2050 zl. rýn. od dědiců po bývalém purkrabím Janu Krištofu Holfeldovi a slouží dosud za radnici. Nynější věž na něm byla přistavěna r. 1814 (H). — [3]) Bylo to snad ze starodávné pověry, dle níž zazdívali zvířata (i lidi) do staveb, aby prý nabyly pevnosti a stálosti. (Viz „Časopis Společnosti přátel starožit. českých", roč. V. str. 73.) — [4]) Viz str. 51. — [5]) *R*: „Loži". Předletice i Ctěnice jsou v soudním okresu brandýsském. Majorátním pánem byl tam tehdy Adam Filip říšský hrabě Losy z Losymthalu, generální dvorní stavební ředitel. — [6]) *R*: „Josef *N*. šafář". Opravuji dle Svátka (Cís. Marie Ter. II., 308) a dle současné písně o selském povstání, kdež ve sloce 80.—83. zpíváno: „Řkouc dvacátého sedmého března, po neděli, jenž slove Družebná, ty čtyry v pátek zjištění byli okolo Prahy zvěšeni. - Ej, Jozef Miram za Pořickou, Jozef Dvořák za branou Oujezdckou, Jozef Černý za tou Bruskou, Jozef Šafář za tou Vyšehradskou. - Seznajíc to, divíc se učení, že ti, jenžto byli oběšeni, všickni jméno Jozef měli, soudili v tom, jak sami chtěli. - Také kde se začal ten tah tvrdý na panství též Jozefa Defuri, direktor, jenž první list dal, rovně Jozef se také jmenoval." (O. G Paroubek: „Dvě písně o selském povstání r. 1775", v Časop. Česk. Musea, 1893.) — [7]) *R*: „Kottka". Majorátním pánem byl tehdy hrabě Jan Nep. Chotek z Chotkova a Vojnína.

Léta Páně 1776.

[131] Dne 2., 3. a 4. měsíce ledna sníh padal, napadlo ho na půl lokte, nato dne 5. téhož první mráz velmi silný udeřil a hned vždy pořád ve dne i v noci mrzlo bez všeho oblevení až do hromnic. Mrazy ty tak silné byly, až dobytky v chlívích mrzly. Krávy, svině i ovce, ano i mnoho lidu v cestách pomrzlo, tak že se ta zima oné veliké zimě, jež v Čechách roku 1707 byla, vyrovnala. Pražští mathematici psali, že ty mrazy o 18 stupňů[1]) větší byly, nežli obyčejné mrazy v Čechách bývají, a ty, jež dne 20., 21. a 22. ledna byly, že o 4 a půl stupně[1]) větší byly, nežli ty, jež v roce 1774 v adventě byly.

Mezitím ani cítit nebylo o tom, co mnozí proroci loni prorokovali, co se má od Nového léta státi.

Toto jest paměti hodno, že dvojí plat, totiž „šuldenšteir“[2]) a třicátek pominul a od naší královny Marie Teresie odpuštěn jest. Schuldensteuer aneb dlužní plat, co jsme královně na oplacení dluhů jejích, v čas vojny udělaných, půjčovali, začal se léta 1763, a dávali jej[3]) všichni stavové a lidé, krom františkánů, kapucínů a žebráků, podle velikosti své živnosti, ouřadu, stavu a mohovitosti, ano i vojanští oficírové až do poddůstojníka[4]) jej dávali. Klášterové, děkanové, faráři a kaplanové též. — [132] Ve vsích velcí třídenní[5]) sedláci dávali po 4 zl., dvoudenní po 2 zl., jednodenní po 1 zl., chalupníci 36 kr. a podruzi tolikéž. Nádvorníci, pacholci též tolik a špitálníci, děvečky po 15 kr. Dříve ale, když se začal v roce 1763, větší byl, nebo mužské i ženské pohlaví, staří lidé, samotné ženy i děti platiti musili. Jako ku příkladu jeden chalupník zde, maje 3 kopy rolí, dal toho roku ze sebe 30 kr., z ženy 30 kr., ze svého starého otce 15 kr., z děvčete, kterémuž bylo toliko 18 dní, 6 kr., dohromady 1 zl. 21 kr. Dle toho pozoruj, co sedlák dáti musil. A tak trval za dvě léta, potom byl menší. Tentýž soused dal téhož šuldenštairu za těch 14 let 11 zl. 39 kr. Taky tomu platu lidé říkali „kopštair“,[6]) jiní: „z hlav plat“, protože po prvé z každé hlavy se platilo.

Třicátek se začal léta 1765 od dne 1. června a byl takový: Kdo koupil jaké hovado neb dobytče buď na jarmarce neb doma, krom cecavých, hříbat, telat a prasat, musil vyplatit na to paletu u rychtáře a dáti z koně neb klisny z každého zlatého rýnského 1 kr., z vola 24 kr., z krávy tolik, z běhouna a tlusté svině 10 kr., z ovce a prasete 4 kr. Doma zas tu paletu u rychtáře odvedl. Rychtářové neb ti, již to vybírali, měli na čele svého stavení tabulku se lvem českým a měli z každého rýnského 1 groš a byli zbaveni vojanských maršů. Potom v roce 1768 od dne

---

[1]) *R*: grádu. — [2]) Schuldensteuer, zavedený patentem z $^{5}/_{12}$ 1763 a zrušený spolu s třicátkem (Fleisch-Kreuzer-Gefäll) patentem ze $^{16}/_{8}$ 1775, dle něhož za to zase daň z piva zvýšena. — [3]) *R*: ho. — [4]) *R*: unterlaitenanta. — [5]) T. j., co robotovali tři dny v týdnu. — [6]) Kopfsteuer.

1. června pominul a [133] uvalil se na kontribuenty, ano i do knížek kontribučních se vpisoval a dával se podle mohovitosti a množství hovad a dobytka, některý soused 5 zl., jiný 4, 3, 2, 1 a tak dále. Způsob toho prvnějšího vyplácení jedna paleta zde to ukazuje,[1]) která jest schválně pro památku od roku 1768 dochována a zde v Milčicích u rychtáře Matěje Brtka od Václava Paroubka, řezníka ze Sadské, vyplacena, kterýž koupil ovci od Frant. Vaváka. A tak trval ten třicátek na kupcích 3 léta, na kontribuentích 7 let, v jednom 10 let a 5 měsíců, a přestalo to hned v roce 1775 od dne 1. listopadu.

Dne 2. února, na slavnost Očišťování Panny Marie, odpoledne mrazy přestaly a hned najednou oblevilo a tak ostře pouštělo, že hned za tři a čtyři dni povodně byly. Potom na Labi hrozná voda se stříží[2]) byla, u Nymburka zas dvě pole mostu vzala. Škod přehrozných onde i onde na stavení voda udělala.

V únoru a březnu platilo obilí: Pšenice za 2 zl. 45 kr., místy za 3 zl., žito za 2 zl. 6 kr neb zouplna, ječmen za 1 zl. 30 kr.[3])

[134] Při konci března dostali jsme poručení od král. gubernia, abychom onu cestu, jež z Prahy do Vídně vede, všichni kontribuenti svým nákladem spravovali, obzvláště pak ta panství a zámky, jež na půl druhé míle z každé strany od ní jsou, naše poděbradské panství 1500 sáhů délky, začnouc od samé Pražské brány u města Kolína, sem dolů k Zlatému Slunci. K čemuž sousedstvo pro bídu zpěčovalo se hned přistoupiti, protož dne 1. dubna vyslali jménem celého panství dva, totiž Jana Teslíka, rychtáře z Opočnice, a Františka Vaváka, souseda z Milčic, ku král. krajskému ouřadu do Bydžova, zda by mohli od toho osvobozeni býti, ale nic nespravili, nebo pan krajský hejtman odpověděl, že nám z toho pomoci nemůže. Protož zas ku král. zemskému guberniu spis se poslal dne 8. dubna, v pondělí velikonoční.

Ti, již v ouřadě krajském byli, přinesli odtamtad onu náhradu Scottovskou,[4]) totiž toho bývalého sirotčího Scotti, jenž tak v ty pominulé vojny naše panství zloupil a kontribuenty zhubil. Na celé panství bylo jí 14.000 zl. a ta se rozvrhla podle usedlostí na každého souseda; který pak v tom čase umřel a jest jiný hospodář, tak má být dána dětem po témž mrtvém hospodáři. Do Milčic jí přišlo 504 zl. 56 kr. Z strany cesty vyřídili co Gec u Jankova.[5])

---

[1]) V rukopise již není. — [2]) T. j. pukající a odcházející led. Obyčejněji však „dělá se stříž“ značí: tvoří se led. — [3]) Následuje záznam o bouřce v noci na den 25. března. [4]) Po straně připsáno: „Viz rok 1771.“ (Str. 26.) — [5]) Narážka (později připsaná) na porážku císařského vojska (Ferdinanda III.) od Švédů dne 6. března 1645, která se hlavně generálovi Götzovi připisovala. Ze selské vojny r. 1775 povstalo pořekadlo stejného významu: „Vyhrál jako sedláci u Chlumce“.

Dne 11. dubna, v čtvrtek velikonoční, z každé vesnice jeden soused musil jíti ke Kolínu a tam se vyměřilo, co každá ves má té cesty spravovati. Milčice 47 sáhů.

[135] V neděli Provodní, jež byla 14. dubna, začalo se v celém křesťanském světě milostivé léto aneb jubilaeum, jakož i zde v Čechách; v Římě ale již minulého roku 1775 bylo, neb tam vždy nejprv se drží a celý rok trvá, pak v jiných zemích druhého roku se slaví a trvá půl léta, jakož i toto bude trvati do dne 13. října, jenž se trefí na 20. neděli po sv. Duchu. [1])

Na den sv. Marka začala se zima a pořád váli studení velmi větrové až přes 5. den máje.

Na ten den zde drželi jsme procesí druhé a platilo za pětkrát, a to do těchto míst: 1. kostel sv. Petra a Pavla v Chotouni, 2. sv. Prokopa [136] též tam, 3. kostel farní Stětí sv. Jana Křtitele nad Škramníkem, 4. statue sv. Jana Nepomuckého před týmž kostelem.

Tomu milostivému létu a procesí nynější novotníci jen se posmívají, dle čehož již nevím, čího ducha a učení následují; nebo staří podobojisté, kteří někdy v Čechách byli a které oni velice vychvalují, taková milostivá léta drželi a je slavili rovně tak jako katolíci, ano ani Luther tomu neodpíral [?], přes to i ve svých knihách o nich psali, tak že i já tento výbor nahoře vypsaný a kolikáté jest toto milostivé léto, z jedné takové evangelické knihy, léta 1617 v Praze tištěné, jsem vzal. [2])

Dne 6. máje s východem slunce slunečnice[3]) na levé straně od slunce se ukázala a trvala asi do 7 hodin na den a hned drobet se oteplilo a bylo i druhý den teplo, pak zas zima a studení větrové váli jednak každý den, až 19. máje, v pondělí [?] po neděli Exaudi, [4]) byl teplý den a nato zas zima celý týden. Na hod slavný Seslání Ducha svatého mráz veliký a šedivý byl a celý den studeno. To bylo 26. máje.

V sobotu před sv. Duchem, 25. máje, prohlášeno v zámku při řízení, kdo chce koupit zádušní, kostelní aneb farářské pole na dědičné užívání, aby se prohlásil. [5]) Při tom též, kdyby někdo odstranil a utekl aneb se bránil při budoucím dávání rekrut, to jest braní na vojnu, tak má býti mocně kdekoliv vzat a tři léta na pevnosti do díla odevzdán.

---

[1]) Následuje odstavec o původu milostivého léta a o jeho dějinách. Podmínky byly jako dosud bývají: 15 návštěv vždy čtyr kostelů či jiných posvátných míst, anebo místo toho súčastnění se tří slavných procesí. Dokládá Vavák: „Tak jak bylo před 25 lety, což dobře pamatuji, zas jest nyní.“ — [2]) Myslí snad Vavák Šimona Partlicia „Calendarium oeconomicum“ z r. 1617, kdež mezi historickými pamětmi vyskytují se častěji i záznamy o milostivých letech. — [3]) T. j. jitřenka. — [4]) Neděle Exaudi jest šestá po velikonocích. Roku 1776 byla však neděle tato dne 19. května, tedy pondělí bylo dne 20. a nikoliv 19. května. — [5]) Podle dvor. dekretu z 9 dubna 1776.

*

Na den nejsvětější Trojice Boží, 2. června, ráno zima ostrá byla se studenou velmi rosou, potom bylo ve dne teplo. [137] Mezitím sucho veliké začínalo býti. Ječmeny zasýchaly, žita pak náramně zrostla až ku podivu, tak že větším dílem tříloketní výšku měla. Dne 5. června místy hojný déšť spadl, jakož i 6. téhož, v den Božího Těla. Potom též za několik dní vždy místy pršelo, ale skrovně, toliko že se prach smočil. Zde v Milčicích nikdy hojně nesprchlo. Zaseté lny maličko povyrostly, konopě a prosa téměř v zemi zůstala. K tomu byly stále studené noci až do sv. Jana Křtitele. Mračna dešťová každý den přecházela bez bouřky a bez velikého parna, ale nikdy z nich nepršelo. Na obcích pastva dobytku žádná nebyla a v polích trávy nebylo k nalezení, protož dobytek byl hubený.

O takovém suchu bylo slyšet téměř v celém království českém, krom okolo Jindřichova Hradce a Počátek slyšelo se, že tam má být vláhy dost, v Moravě ale a v Uhřích že taky sucho jest. Přece ale, buď Pánu Bohu věčná chvála, pěknější obilí jest, nežli v čas těch povodní a mokrých let bylo, — a protož ono staré přísloví našich předků jest pravdivé, že v Čechách větší bídu působí mokro než sucho; nakrásně, že ta země vysoko pod oblohou leží a žádných cizích vod do sebe nepřijímá.

Zde hodno jest k paměti o žitě, proč někdy v vlažném dosti roce jest malé a nyní v takových jarních zimách a v takovém velikém suchu jest tak veliké a to všudy i po horách a na křemeních: Naši staří říkávali, že jest to rokem; jestli rokem, tak tehdy i planetami.

[138] Dne 5. máje[1]) usnul v Pánu v Hradci Králové důstojný v Bohu otec, p. pan Jan Ondřej Kaiser, biskup královéhradecký, rodič z Verneřic,[2]) blíž Litoměřic, muž nábožného a příkladného života, jehož chvalitebné skutky bylo by dlouho psáti. Nejprve byl farářem v Klecanech a potom děkan v Fridlandu.[3]) Potom byl titulárním na hradě pražském, pak i sídelním[4]) kanovníkem, a když léta 1757 Praha od Prušáků obležena byla a celá kapitola pryč se odebrala, on ještě s jedním kanovníkem, důstojně velebným pánem Norbertem Klup-

---

[1]) Dříve psáno omylem 6. máje. — [2]) *R*: „Vernštátlu" t. j. Wernstadt. — [3] Původně psáno v rukopise: „Nejprve byl farářem na Vodolce pod vikářem panem Jiřím Paroubkem, farářem libeznickým, ze Sadské rozeným, kterýž tam až posavad živ jest." Potom připsána po straně oprava („v Klecanech . . . v Fridlandu"), kterouž jsem vložil do textu. Dle konsistorního protokolu z r. 1747 byla 15. června expedována Kaiserovi jurisdikce za kaplana do Jindř. Hradce. Téhož však ještě roku dostal se za faráře do Klecan u Prahy, kdež pobyl do roku 1751. Památkou tu po něm trvá nadace (500 zl. staré vídeňské měny), z jejíhož výnosu mělo se dostávati 12 chudým dětem bezplatného vyučování školního, nyní pořizuje se z toho o vánocích 2—3 dětem obuv či oděv. (Z farní pamětní knihy v Klecanech.) Z Klecan přišel do Fridlandu za děkana a odtud již r. 1755 zvolen kanovníkem u sv. Víta a 23. července installován. (Dle kapitul. kánonu.) — [4]) *R*: rezydialním.

pem,[1]) tam zůstali a věci konsistoriální řídili. Potom byl v Staré Boleslavi děkanem[2]) a nato biskupem themiscirenským a jenerálním v Čechách vikářem. Posléz léta 1775 učiněn byl beze vší své u dvora žádosti biskupem hradeckým a kterého dne tam jako biskup léta 1775 [jmenován byl],[3]) toho také dne tam léta 1776 umřel, totiž dne 5. máje. Byl zajisté příklad všech duchovních, a já jsem jej dobře znal.

Dne posledního června, v neděli 5. po sv. Duchu, <celý den pršelo> a ten déšť byl jednak po celé české zemi a tak, chvála Pánu Bohu, hojně namoklo. Ale po tom dešti zase hrozná parna byla. V červnu a v červenci platilo se obilí: Pšenice pěkná 2 zl. 30 kr., žito 1 zl. 45 kr., ječmen 1 zl. 18 kr., oves 1 zl. 15 kr.[4])

[139] Dne 10. července ona císařská král. komissí, jež v máji v Brandýse byla, do Poděbrad přijela ve čtyřech osobách, a hned nařízení bylo, aby, kdo chce pole ode dvorů neb podplatní aneb luka, takové zapsati sobě dal. Následovně muselo se dát dokonalé přiznání a zapsání všech koní, volů, krav a jiného všeho dobytka, jak ho kdo mnoho má, a to byl začátek.

Dne 13. téhož, v sobotu před 7. nedělí svatodušní, svatá Markéta (podle starodávného přísloví) zavedla žence, což sice někdy dřív, někdy později bývá.

Dne 14. téhož, v neděli, stalo se v městečku Sadské, že tam jeden starý šedivý podruh [Václav Andrlík][5]), který v rathouze mnoho let podruží byl, když na ranní mši lidé šli, na podkroví na témž rathouze provazem sobě život odňal. Poněvadž pak, jak se praví, zapřelo se, že se to na rathouze stalo, protož jen od domácího posla[6]) odklizen a na skále zahrabán jest.

Toto ještě patří k červnu, že v tom měsíci od polou až přes svátek sv. Prokopa na panství benátském, které nyní Jeho knížecí Důstojnosti, p. panu arcibiskupovi pražskému patří,[7]) jakési prv nikdy v zemi naší nevídané housenky, jako

---

[1]) *R*: „Norbertem Klup". Týž byl kanovníkem od r. 1752; roku 1757 stal se generálním vikářem, ale téhož roku již 1. června 1757 zemřel u věku 44 let, „sklíčen pruským obležením," praví o něm kapitulní kánon; při pohřbu zvony sice nezvonily, ale množství lidu pražského se sešlo, jenž nebožtíka velice měl v lásce. — [2]) *R* omylem: „proboštem". Světícím biskupem stal se a zároveň děkanem staroboleslavským jmenován roku 1761, kdežto generálním vikářem ustanoven byl již roku 1757, hned po Kluppovi. (Z kapitulního kánonu.) — [3]) *R*: „přijel". Toho dne však byl císařovnou jmenován a do Hradce přijel až dne 9. října, byv již od srpna bytem v Chrasti. (Viz Švendův „Čtvrtý, hliněný obraz etc." rozdíl III., str. 148, 151, 161). — [4]) Stránky [139–146] v rukop. od knihaře chybně přeloženy. — [5]) Doplněno dle sadských matrik. Andrlík byl z čís 6., 58letý, pochován 16. července, — samovrazi bývali v Sadské pohřbíváni na vozové cestě vedle hřbitova, — a o jeho smrti psáno: „se ipsum suspedit ex mania." — [6]) Později připsáno: biřice. — [7]) Benátecké panství v boleslavském kraji koupil r. 1768 arcibiskup Přichovský pro své příbuzné od hraběte Klenovského z Klenového a Janovic.

dlouhý mužský prst tlusté a veliké, překrásné borové lesy žraly a přes 4000 kmenů spanilého dříví obežraly, které také potom uschlo. Smyšleno bylo, aby se pod ně sírou kouřilo, což když se stalo a začaly zcepenati, veliký smrad z toho pocházel.

[140] Dne 30. července na jenerální visitaci do Škramníka přijeti ráčil důstojný v Kristu otec, pán p. Josef Pavel Seddeler, biskup lykopolský,[1]) kanovník pražský, děkan staroboleslavský, na místo jenerálního vikariusa,[2]) kdež také svátostí sv. biřmování posluhovati ráčil, kterouž přijalo 1005 osob. S ním také zde byli okresní vikáři[3]) dva, totiž pan Hynek Svoboda, děkan poděbradský a probošt infulirovaný v Schlangenmundu,[4]) a druhý pan Tomáš Skřivánek, děkan kouřimský a kanovník vyšehradský.

Po sv. Jakubu začala ona cís. král. komissí panství zdejší říditi, každý den některou ves předvolávajíc.[5]) Naše ves Milčice měla stání dne 1. srpna, kdežto jemnostpán baron dvorní rada z Raabů,[6]) té komissí nejvyšší, vůli Její Milosti císařské a královské, naší nejmilostivější paní, předložiti ráčil: Že konečné Její Milosti ustanovení jest, dvory a robotu zrušiti[7]) a zničemniti a za takovou budoucně plat mírný žádati, a to sice 21 kr. z jedné rakouské měřice. Ourok taky že více žádný nebude. V naší vsi takového ouroku každoročně 116 zl. se platilo.

Podle toho vysazení na velikých gruntech mnoho za tu robotu peněz vynášelo; protož se toho mnozí ulekli, jakož i velimští sousedi ani to přijíti nechtěli, že raděj budou starým

---

[1]) *R* omylem: „Sedler, biskup nicopolenský." Týž byl rodem z Prahy, z děkana v Trutnově stal se r. 1769 kanovníkem u sv. Víta, roku 1775 světícím biskupem a děkanem staroboleslavským po Kaiserovi a zemřel 4. září 1776 u věku 43 let. (Dle kapitul. kánonu). — [2]) Původně psáno: „a na tento čas jenerál. vicarius". Generálním vikářem býval světící biskup. Tehdy však byl generálním vikářem kanovník František X. Tvrdý, jenž se stal světícím biskupem (hyponenským) až po Seddelerovi, roku 1777. Byv dříve děkanem v Blatné, přišel do kapituly r. 1756 a zemřel r. 1779, raněn byv mrtvicí u minoritů u sv. Jakuba v Praze, kde křtil židovku. (Dle kapitul. kánonu.) — [3]) *R*: vicarii foranei. — [4]) *R*: „Slankenmundu". Titul ten proboštství ze Schlangenmundu (vlastně: „abbas in monte Siklós") vymohli si od r. 1724 děkanové poděbradští (tři: Antonín Godefried Mollinari, jenž zemřel 8. července 1749, Jakub Prokop Jan Nep. Wolf, jenž zemřel 20. března 1767, a Jos. Hynek Aug. Svoboda, jenž zemřel 1. května 1783), za určitý plat při nastolení, jenž obnášel prý asi 1260 zl. rýnských. Siklos (čti: Šiklóš) leží v jižních Uhrách na Dráve. Za císaře Josefa II. byl klášter snad zrušen a tím zanikl i titul a nebyl více udělen, ač se ho další děkanové častěji domáhali. Teprve r. 1885 povýšeno děkanství poděbradské za skutečné proboštství. Zmínění tři probošti užívali i erbu šiklošského, totiž: Štít rozčtvrcený s malým štítem uprostřed a v něm kotvu. V levém poli nahoře a v pravém dole byla růže, v druhých dvou hadi Aeskulapovi (na holi). (H.) — [5]) *R*: předvolávajíce. — [6]) *R*: baron Hofrott von Raab. — [7]) *R*: casyrovati.

způsobem robotovati, s čím sice pan baron dobře spokojený nebyl,
neb to bylo jeho dílo. —
Nyní jest to všechněm milo. [1])

[141] Dne 8. srpna ta komissí odtud do Pardubic odejela. Témuž panu baronovi Raabovi [2]) na poručení pana vrchního našeho mapu na zdejší panství jsem dělal a jemu ji dne 4. srpna odvedl a za ni od něho 1 zlatý dostal. Fr. Vavák.

Dne 14. téhož pan vikář poděbradský spolu se panem vrchním v Pardubicích témuž panu Raabovi [3]) vinš na nový ouřad složili, poněvadž on od dvoru za nejvyššího direktora všech císařských panství učiněn jest.

Nové obilí začalo platit: Pšenice nejpěknější za 2 zl., žito za 1 zl. 36 kr., ječmen za 1 zl. 15 kr., oves 1 zl. 30 kr. Od 15. srpna až do 1. září byly ve dne časy a noci byly velmi studené.

Dne 1. září všecko vojsko, které v Čechách leželo, ku Praze do tábora [4]) přišlo, nato dne 4. téhož Jeho cís. král. Milost Josef II. do něho přijeti ráčil, k jehožto vítání střelbu zde dobře slyšeti bylo.

Ku konci srpna a na začátku září platilo obilí: Pšenice za 1 zl. 54 kr., žito za 1 zl. 30 kr., ječmen 1 zl. 12 kr., oves 1 zl. 18 kr., a bylo zajisté všecko obilí velmi pěkné a čisté. Dne 28. srpna, na sv. Augustina, byl šedivý mráz a velmi studeno až do 8 hodin na den.

[142] Opět mně jest k podivení
z každodenního slyšení,
neb jest tak mnoho proroků,
že by je nevzal do žoku.

Dne 4. září důstojný v Bohu otec, p. pan Josef Seddeler, biskup lykopolský, [5]) kanovník pražský a děkan staroboleslavský, umřel v Praze a dne 7. téhož v kostele hlavním pochován.

Téhož 7. dne září začalo býti tepleji, neb od 15. srpna studené noci byly, též i dnové.

Toho též dne 7. září z cís. král. nařízení zeměměřiči tři do Poděbrad přijeli, všichni rození Čechové. Nejprv z Prahy do Pardubic přijedše, [6]) tam od pana barona Raaba [7]) přísahu dostavše, sem posláni byli a tu od pana vrchního po panství rozposíláni: První do Bobnic a ke dvoru drahskému, a ten sloul Jan Jirásek, [8]) syn páně purkrabě z Budyně, panství knížete z Dietrichšteina, a s tím jsem já také poslán byl; druhý do Velenic a třetí do Radovesnic.

---

[1]) Verše připsány později. — [2]) *R*: baronovi Hoffrotovi. — [3]) *R*: panu Hofrotovi. — [4]) *R*: do logru. — [5]) *R*: „nikopolenský". Viz str. 76. — [6]) *R*: přijeda. — [7]) *R*: barona Hoffrotta. — [8]) *R*: „Irásek". (I dále tak psáno.) Byl později lesmistrem na panstvích arcibiskupa solnohradského. (Viz: Němeček, „Lebensbegebenheiten des ... Franz Wawak", Prag 1796, str. 118.)

14. téhož tábor [1]) u Prahy vyzdvižen a vojsko do svých předešlých míst odešlo, a dne 16. téhož dragouni od regimentu prince Zweibrücken [2]) do Poděbrad do těch nových marštalí koně postavili, jakož i v Pardubicích, v Chlumci a v Bohdanči.

[143] Dne 2. října v Pečkách Blatních u souseda Jana Vaváka od lnu, jejž na kamnech sušili, se zapálilo a shořelo 10 stavení neb gruntů, totiž 1. on, Vavák, 2. Čermák, rychtář, 3. Mirlová, vdova, poddaní poděbradští; 5. [3]) Smrkovský, 6. Železná, vdova, 7. Svoboda, poddaní černokostelečtí; 8. hospoda radimská, v níž Jiří Hotovec, z Milčic rozený, jakož i manželka, též odtud, ostával, zakoupenou ji maje; 9. hospoda černokostelecká, gruntovní, a 10. hospoda svojšická, jež vůbec Nový dům slove. K tomu jedna židovna panská kostelecká a druhá při též kostelecké hospodě, třetí u Železných. Přihodilo se to právě v poledne.

Dne 4. téhož jemnostpán vrchní z Poděbrad, přijev [4]) do Bobnic, tam Jiřího Holana, jenž prv víc než rok v arestu byl, zase vzal a nato dne 5. do Bydžova ku krajskému ouřadu poslal. Co dál z toho vypadne, čas ukáže.

Dne 5. téhož, v sobotu, nařídilo se měřičům od Vídně, aby nyní, přestavše [5]) sedlákům pole měřiti, samá panská u dvorů měřili, tak aby tím dřív lidem rozdělené býti mohly.

[144] Měsíc listopad byl většim dílem teplý. Obilí v něm platilo: Pšenice za 2 zl., žito za 1 zl. 30 kr., ječmen za 1 zl. 6 kr., oves za 1 zl. 24 kr., proso 2 zl.

Dne 16. prosince v nově lidé povoláni byli, kteří sobě jak panská pole, tak dvořská stavení prv zapsati dali, a nato dostali nařízení, aby sobě na stavení příbytků forot dělali, že hned po Novém létě mohou stavěti.

Před vánoci platilo obilí rovně tak jako v listopadu.

Též v listopadu stalo se na panství broumovském, [6]) jež ku klášteru tamnímu řádu sv. Benedikta patří, že tam sedláci na kancelář v příčině vyvolení nové anebo staré roboty povoláni byvše a tam, majíce se na to podepsati, oni nechtěli. Načež direktor jejich odešed [7]) z kanceláře, panu praelátu to oznámil. Mezi tím, když on se dlouho nevracel, odšel od nich i purkrabě, a když k nim již žádný více nešel, oni nemo-

---

[1]) *R*: lager. — [2]) Je to nynější husarský (dříve dragounský) pluk čís. 15, jehož majiteli byli v letech 1757—1781 falckrabí Karel Fridrich a Karel August Zweibrücken-Birkenfeld. Vojáci měli tehdy (1767—1798) bílé spodky, bílý kabát, tmavozelené výložky a bílé knoflíky. — [3]) Čtyrka v rukop. vynechána. — [4]) *R*: přijeda. — [5]) *R*: přestana. — [6]) V rukop. častěji psáno: Brounov. — [7]) *R*: „odejda". Opatem (praelátem) v Broumově byl tehdy známý Štěpán Rautenstrauch (r. 1773—1786) a ředitelem panství klášterního, t. j. přednostou vrchnostenské kanceláře kněz Odilo Aulich, jenž musil za tehdejších bouří před sedláky do Sloupna utéci, jinak však selské bouři čelil velmi energicky. (Z klášter. archivu v Broumově.)

houce[1]) se dočkati, počali reptat a se rozcházet. Nato vždy jeden slovutnější rychtář robotní disposici jim udělal a kam kdo z které vsi má jeti neb jíti, poručil, a nato z kanceláře do

některých hospod odešli. To mnozí neopatrní lidé vidouce, začali křik, že se sedláci zdvihají, což když doneslo se[2]) do kláštera, hned tomu víra dána byla beze všeho podstatného

---

[1]) *R*: nemoha. — [2]) *R*: což donesvše se.

vyšetření, tak že místo vyptávání radili se, co mají činiti. Sám pan [145] praelát sed [1]) do vozu, na krajský ouřad do Bydžova přijel a za jistou věc býti to pravil, [2]) až krajský hejtman vojáky dragouny tam poslal a zatím ke gubernium se psalo. Vojáci tam přišedše, sedláky již doma a na robotách napadli a toho všeho jistou zprávu vzavše, domů zpátky se navrátili. Toliko komendant toho, jenž tu disposicí dělal, do Vídně poslán, a pan praelát musil vojákům platit. Křik ale všudy vzešel, že zas sedláci jdou, — byl však toliko samý břesk a žádná vlna. Toho všeho, jak se stalo, tato zpráva pravdivá jest, vzatá od těch, již tam byli.

Tolikéž ještě v listopadu na panství zdejším dobytek hovězí i skopový se prodával, hovězí skrz licitaci a skopový bahnice po 3 zl. i po 2 zl., zubkyně [3]) po 1 zl. 30 kr., jehňata letošníci po 30 kr. Jehňata ale i s vlnou byla a tuze za to stála; já sám vzav [4]) čtyři za 2 zl. a taková hned druhý den dav ostříhati, za tu vlnu 58 kr. jsem dostal, tak ta jehňata čtyři za 1 zl. 2 kr. přišla.

Dne 17. prosince začal padat sníh, dle čehož přestalo se měřiti a všichni inženýrové do zámku na zimní kvartýr se přistěhovali, jichžto zde všech sedm bylo.

[146] Dne 24. prosince, v outerý na Štědrý den, právě k večeři, přijelo sem 10 husarů z Nymburka od regimentu Wurmser, jenž v ty vojny Baranyay [5]) sloul, na zimní kvartýr, neb kolem okolo Nymburka po vesnicích leželi.

Dne 28. prosince, v sobotu před poslední toho roku nedělí, ohlášeno v zámku poděbradském i na jiných císařských panstvích, že již tak od Nového léta všecka robota přestane a více odbývaná nebude, [6]) toliko ty dva dni, v příští pondělí a outerý, až do nastalého nového roku aby se odbyla, a tak se stalo.

Toho roku normální neb pravidelní učení literní, již na našich císařských panstvích hned loni začaté, více se rozmáhati začalo a kněz ten, [7]) jenž předloni [8]) ve Vídni byl, [9]) pozůstal toho učení professorem, zůstávaje v městě Poděbradech a maje 300 zl. ročního platu.

---

[1]) *R*: sedna. — [2]) *R*: pravíc. — [3]) T. j. mladé ovce. — [4]) *R*: vzavše . . . dadouc. — [5]) *R*: „Worumsee . . . Baronay." Je to nynější husarský pluk č. 8, jenž měl v letech 1773—1778 v době míru velitelství v Brandýse. Vojáci měli tehdy černé čáko, zelený kabát s kožešinou, červené spodky, žluté knoflíky. Majitelem pluku toho byl r. 1775—1799 hrabě Dagobert Zikmund Wurmser a před ním r. 1739—1766 Jan svob. pán Baranyay z Bodarfalva, za něhož účastnil se pluk mimo jiné i bitev s Prusy u Lovosic, Prahy a Kolína. — [6]) Dle Raabovy hospodářské soustavy. — [7]) Katecheta Antonín Herites. Roku 1777 ustanoven ředitelem normální školy poděbradské, odešel však hned roku 1778 a po něm byl ředitelem kněz Hynek Meder, později farář v Sadské (1786—1804). (H). — [8]) *R*: před loním. — [9]) Následuje dále v rukopise: „jak folio . . . ukáže", ale v knize této více o tom zmínky není.

Léta Páně 1777.

[147] Dne 1. ledna:

Na panstWICh Cysarže pana
sWoboDa LIDV gest Daná,
z Cžehoz bVD Pan BVh poChWaLen
nInI až na Věky aMen:
OD Dne prWnIho LeDna,
Cžest BohV, WIC se robota nezná.[1])

Po Novém létě, jenž byl v středu, již více robotováno není. Jsou též při tom zrušeny[2]) ouroky domovní,[3]) které se více platiti nebudou. Kteří po Novém létě zadávající k manželství dovolení dostávali, tak se již za svobodné psali a v kostelích ohlašovali.

Obilí platilo: Pšenice za 2 zl, někde bez 2 grošů, žito za 1 zl. 36 kr., ječmen za 1 zl. 15 kr., oves 1 zl. 24.

Dne 26. ledna, v neděli, usnula v Pánu Johanna, manželka Václava Poupy, rychtáře zdejšího, a mé manželky Barbory vlastní matka, majíc[4]) věku 70 let.

[148] Dne 27. ledna, v pondělí, urozený pán Jan Josef Baierweck, panství poděbradského vrchní řiditel, do Vídně odjel.

Skrze celý měsíc leden a únor zima trvala dosti divná, nebo ani tuze nemrzlo, ani příliš teplo nebylo; bez rukavic tu celou zimu jak v stodole tak v lese pracovat se mohlo. 24. ledna sníh sešel a zas po hromnicích jiný napad[l] a to as po třikráte se stalo, vždy však přec do gruntu nepustilo; ovce pak přece nikdy ven nemohly.

Dne 21. února, v pátek po neděli Invocavit,[5]) pan vrchní domů z Vídně přijel. Proč by tam volán byl, jest nepovědomo. Tam s naší nejmilostivější paní dvě hodiny prý mluvil a od ní zlaté hodinky stojaté a jeden zlatý peníz památní, jakož na svých šest dítek 600 zlatých roční stálé až do jejich zrostu služby jest dostal.

Dne 14. února okolo 3 hodin s poledne, když slunce zapadati mělo, ukázaly se dvě duhy jako sloupy stojící konci[6]) vzhůru a dolů, jedna z jedné strany slunce a druhá z druhé, tak asi na hony od slunce v stejné míře a se západem slunce se ztratily. Nato přišly vlhké dni, že již všecky ledy se zdvihly a všude pouštělo, starý sníh ale vždy, kde ho mnoho bylo, ležet zůstal. [149] Až do sv. Matěje kaž-

---

[1]) Vždy dva verše dají v součtu číslic rok 1777. — [2]) *R*: cassirovaný. — [3]) Domovní úroky platily se od starodávna urbárně. I v Poděbradech platili sousedé z domu 2 groše ročně podle privilegií knížat münsterberských. (H.) — [4]) *R*: maje. — [5]) Jest první neděle postní. V rukop. bylo původně psáno „dne 20.", pak „21.", pak přepsáno v „15." pátek onen byl však dne 21. února. — [6]) *R*: koncema.

dou noc mráz a ve dne teplo bylo, přece však orat se nikde nemohlo. Ten den po sv. Matěji byla hustá mlha, jakož i dne 4., 5., 6., 7. března tmavé mlhy byly a v ty dni již dokonale pouštělo, až byly povodně, v zemi pak přec nerozmrzlo.

V pondělí po neděli Laetare Jerusalem aneb Družebné,[1]) 10. března, vyjeli inženýrové[2]) aneb měřiči ze zámku ke dvorům pole lidem rozdělovati. Tak i já na poručení pana vrchního zase se panem Jiráskem, principálem svým, ke dvoru Drahu jsme přišli a tam pole dělili.

Dne 13. celý den pršelo a nato <po dva dny sníh padal>. Až posavad o orbě ani slechu není.

Dne 11. března husaři všichni, po vesnicích ležící, na spěch[3]) do Nymburku sjeti se museli a tam do nových marštalí koně postavili — proti všem prorokům, kteří mluvili v oči, že se v nich kůň [nezdrží].

V těch dnech slech povstal, že by tam někde u Landškrouna,[4]) ba zas že u Náchoda, opět že u Broumova sedláci se zdvihli, chtíce mít svobodu, ano i Broumov město že zapálili.

[150] Po neděli Smrtné v pondělí, 17. března, začala se dělat pořádnost důchodenská z strany roboty, ku kterémuž cíli hned v sobotu před nedělí Družebnou dostali jsme knížky tištěné, v nichž byla napsána povinnost, co kdo za robotu ročně a měsíčně platit má a co na to oddělal, — nebo dříví z lesů a ledy do hospod z platu se vozily a následovně vždy dále všecky panské potřeby z platu dělat a forovat se budou, — a tak tu při té pořádnosti, kdo za dva měsíce svou povinnost neoddělal, musil hotovými penězi doplatit.

Ten den sníh, jenž dne 14. napad[l], zas sešel a nato <do soboty většinou pršelo>, dle čehož v polích velmi bylo vlhko, že nebylo možná orat, síť a vláčet. V nízkých zemích voda všudy stála, na Labi a všech struhách voda veliká byla.

Po ty dni hluk o sedlácích přestal, a husaři, nechavše své nové lidi, to jest rekruty, v Nymburce s jedním komendantem, staří všichni jeli k Praze a odtud k Chebu.[5])

[151] Hod slavný velikonoční ráno se sněhem byl zimavý, odpoledne teplejší, byl den 30. března. <Potom byly ostré zimy a větry,> až do soboty, a tu ozimní osení, zvlášť žita, velmi se ztratila a zmodrala a potom pro ostré mrazy, jež pořád následovaly, a studené noci již se víc spraviti nemohla. V dubnu mnohokrát sníh padal a zima vždy trvala, jakož 27. téhož, v neděli 4. po velikonocích, dopoledne pořád padal a ač byl velmi vlhký, však ho přece na tři coule ležet zůstalo, ale do večera sešel. Nicméně země po něm navlhly a žita ještě se více ztratila. <Do polovice máje bylo chladno a velmi často pršelo.> [152] Cesty zlé se

---

[1]) Jest 4. neděle postní. — [2]) V rukop. zde i později psáno většinou: ingenieurové. — [3]) *R*: qvalt. — [4]) *R*: Landskrona. — [5]) *R*: Egru.

uďály, na obcích všudy voda, dobytek se neměl na čem pást a doma mu nebylo co dát, krávy málo aneb nic nedojily, ovčího dobytka mnoho pohynulo, jakož i v postě, v čas bahnění, mnoho jehňat v nic přišlo, kdyžto hned jak se narodila, náhlec[1]) měla a zhynula. Mezitím všecko jakékoliv stromoví silně kvetlo. Obilí platilo: Žito za 2 zl., ječmen 1 zl. 18 kr. i 20 kr., pšenice 2 zl. 24 kr., oves 1 zl. 30 kr.

Na zdejším panství i na jiných císařských panstvích ti, kteří ode dvorů pole rozebrali, na překot stavení sobě stavěli.

[153] Toto ještě patří k dubnu, že v tom měsíci za biskupa sufragána a jenerálního vikáře ustanoven a potvrzen důstojný v Bohu otec, pan František Xav. Tvrdý, rozený Čech, hlavního pražského kostela kanovník.[2])

Okolo polovic máje spatřovalo se, že ječmeny jsou tuze od štírů požrány, zvlášť v hořejších zemích, což nikdy v taková studena a tak časně a v horních zemích se nestalo.

Na den sv. Jana Nepomuckého celý den chladno bylo, byl pátek před letnicemi. K tomu svátku dle starého zvyku zase mnoho tisíc lidu z rozličných krajin do Prahy na pout přišlo.

Na den slavný Seslání Ducha svatého, 18. máje, dopoledne velmi studeno, odpoledne deštivo bylo. Ten den začalo se kající kázání skrze vyslané kněží v Nymburce na Labi.

[154] Při konci máje ovoce skrze studena zvadlé a dílem zbouchořovatělé, zvlášť peckovaté, větším dílem spadlo, při horách ale ta studena tak silně neškodila.

V témž čase a na začátku června luka panská, kde jaká byla, dávala se těm lidem, již nová stavení u dvorů sobě stavěli, a něco také i sousedům do jiných starých vesnic. Zdejší aneb jináč střebestovská luka, ta zůstala pro panskou potřebu, toliko se dalo něco Milčickým zdejším a sice těm, již prv žádná luka aneb něco málo měli, a to se stalo dne 12. června, ve čtvrtek, kdež dostali na louce, jež Satalická[3]) slove: Franc Vavák 3 měřice, Matěj Doležal 1 měřici, Václav Hotovec 2 měřice, Václ. Šlechta 2 měřice 6 mázlíků, Matěj Brtek $1^1/_2$ měřice, hospoda $^1/_2$ měřice; na Loučence: Václ. Poupa 2 měřice, Martin Žert 2 měřice, Josef Hotovec 3 měřice, Jan Baštecký 2 měřice, Jakub Brtek 2 měřice; v Bažantnici hospoda $1^1/_2$ měřice, — suma všeho 23 měřice. Jiní sousedi o to nežádali a žádati nechtěli a potom se mrzeli.

[155] Franc Vavák, ačkoliv chalupník ve 3 kopách rolí sedící, z obzvláštní lásky a přízně pana vrchního proto 3 měřice dostal, že od začátku měření rolí roku minulého v září[4])

---

[1]) Náhlec = ovčí mor. — [2]) Světícím biskupem jmenován byl dle kapitul. kánonu 12. ledna toho roku a generálním vikářem a zároveň děkanem staroboleslavským byl již od roku 1775. Viz str. 76. — [3]) Leží na pravém břehu potoka Černavky, Loučenka na levém břehu u Střebestovic. — [4]) *R*: in Septembri.

až posud vždy k vůli jemu s panem inženýrem aneb měřičem trval a tolik svým jemu pomáháním působil, že ten měřič o mnoho více nežli jiní měřiči udělal a změřil. A protož, aby toho památku měl i jeho potomci, ty 3 měřice na Satalické dostal.

Ze vsi Chotouně dostali v tu stranu k Poříčanům, a sice tu louku,[1]) kterou již prve od dávna pod plat užívali, a k ní ještě jednu, jež slove Dvanáct jiter. Dohromady ta ves dostala 25 měřic.

Nato v pátek, 13. června, odpoledne přišel silný déšť a hned do rána na sobotu voda přišla od Poříčan a všecka ta luka, jež Chotounští i Milčičtí dostali, zatopila a zakalila a škodu znamenitou způsobila, nebo byly trávy velmi veliké, krásné a husté, tak že od r. 1757 celých 20 let takové nebyly, a to pro časté deště všudy i na suchopářích zrostly.

[156] Na den sv. Jana Křtitele bylo oblačno a dost chladno, jakož i ten den po něm. Nato 26. června byla zima ostrá se studeným větrem, že se sotva sekáč na louce zahříti mohl. I já sám oblečený a v čepici jsem sekal a přece mne v ruce i v nohy záblo. Mezitím od sv. Víta pršelo každý den <téměř až do polovice července a chladno bylo>, že bez kabátu ani na pole, ani na luka jíti se nemohlo. Mnozí z toho soudili, že pšenicím zle bude, poněvadž právě kvetly.

Dne 1. července pan baron Aichelburg, barona Raaba společník,[2]) jsa třetí den v Poděbradech, vyjel se panem vrchním na Vaškohrb, kdež tamnímu ovčínu (aneb raději z něho učiněné vesnici v šesti číslech pozůstávající) jako installaci[3]) učinili, kamž také přijel hrabě Kinský[4]) z Chlumce, a celé shromáždění bylo přes 40 osob. Nedaleko ovčína při lese v staních obědvali i též v stanu strojili a ze 12 moždířů,[5]) z Poděbrad přivezených, stříleli. Tu též té vesničce nové jméno dáno, totiž Lustberg, na česko Veselá Hora. Pan baron sám nejprve, maje víno píti, vykřikl: „Vivat Lustberg!“ a po něm pan vrchní.

[157] Jejich cís. král. Majestátnost, naše nejmilostivější paní, oblíbila sobě těm novým ze dvorů vzdělaným vesnicím sama jména dáti, však ale německá, a to sice ze dvora Kel za Velimí Siegfeld — Vítězné Pole,[6]) pro tu příčinu, že tu blíže naše armáda v roce 1757 dne 18. června nad Prušáky slavné vítězství obdržela. Při Velimi ze dvora tamního vzdělané vesnici dala jméno Baierweck, tím poctivši[7]) pana vrchního, neb to jeho příjmení jest. Na Vaškohrbu pod kostelíkem sv.

[1]) Na levém břehu Černavky, naproti dřívější hájovně — později Vicherovu statku. — [2]) *R*: „baron Aichenburgk, barona Hofrotta coadjutor“. Ferdinand svob. pán z Aichelburga byl c. k. krajským komisařem, později císařským radou. R. 1878 povýšen byl do stavu hraběcího. (H.) — [3]) *R*: „instelaci“. Tak i dále opraveno. — [4]) František Ferd. hrabě Kinský (nar. r. 1738, zemřel r. 1806) byl majitelem panství Chlumce a Kratonoh. (H.) — [5]) *R*: mořdířů. — [6]) Vítězov. — [7]) *R*: poctivše.

Petra a Pavla od dvora srbeckého jest nová ves, nazvaná Wolfsberg, to jest Vlčí Hora, [1]) neb to místo od starodávna slove „u vlčích jam“: Tak někdy na tom vrchu bývalo mnoho vlků. Odtud na pravo, z druhé strany Vaškohrbu jest ten ovčín; z něho též ves teprva bude, ale familie a stavitelové již jsou tam, „všichni z jednoho plotu koly“, to jest z tamního ovčáka, Jana Novotného, synové a dcery, a tam byla ta installací držena a jméno dáno Lustberg.

O tom vrchu Vaškohrbu bylo by mnoho co psáti a o jeho ourodách, neb nevím, aby mu který v Čechách rovný byl. Ale

poněvadž já zde nepíšu žádnou kroniku,
protož[e] doma málo si vážejí [!] povyku,
a že vrch ten na našem panství leží,
protož kdo chce, nechť si tam běží.

Mimo množství bylin roste tam čtyr a dvacatero dříví, kteréž jsem já všecko ohledal a každého špalík do Prahy řezal. [2])

[158] Dne 18. července byl pěkný a teplý čas, kterýž nebyl od sv. Prokopa, a to byl den, jakž spravedlivě říci mohu, asi třetí anebo čtvrtý tak teplý toho roku. Před tím pořád zima a deštíky každý den — a nebyly velké vláhy v polích, ani v cestách bláta, nebo vždy větry všecko vyschlo, nýbrž ouhory velmi ulehlé a k orání těžké byly. Tou zimou prosa též sežloutla, přece ale rostla; sena hojně bylo i otavy se pěkně zakládaly a ačkoliv drny a trávníky a obce všudy pěkně zelené byly i trávy hojně, však proto krávy i ovce velmi málo dojily. — Dne 19. července zas byl čas a teplo a nato u večer veliká bouřka s ustavičným blýskáním od východu přišla, sice nejprv v tichém mraku od západu po polední straně šla k východu, potom když se to zpátkem obrátilo, v hroznou bouřku se proměnilo, ale díka Pánu Bohu bez škody odešlo.

Dne 20. července, jenž byla neděle 9. po sv. Duchu, posvěcen jest obraz kamenný neb statua sv. Gotharda za městečkem Sadskou na cestě k Celně, [3]) skrze velebného v Kristu otce, pana Tomáše Čížka, děkana tamního, kterýžto obraz postavil pan Antoň Chládek, měšťan tamní.

[159] Dne 21. července začaly se žně, však ještě ne všudy. Byla pak žita dosti řídká a zběžná, protože v jaře skrze zimy a sněhy zastydla, a trávy mnoho v nich, nebo skrz ty časté vláhy tráva rostla. Ječmeny taky řídké a špatné byly. Sveřepec toho roku všudy a v každém osení velmi namnoze zrostl. Nejpěknější osení bylo pšenice, hrachy, vikve a místem prosa, při horách ale byla žita pěknější i ječmeny, obzvláště

---

[1]) Vlkov. — [2]) Více o Oškobrhu v dalších knihách Pamětí. — [3]) *R*: „za . . . Sadskou, k Celně jdouce“. Celna slove mlýn u Sadské. Socha sv. Gotharda pochází od kameníka Jana Ulika, jenž toho času dodával kamenickou práci ke kapli P. Marie. Na podstavci je nápis: „Sancte Gotharde ora pro nobis. Swati Gotharde za nas hrzissne orodug, przed zlim powietržim chraň a opatrug 1777.“ Socha měla kapitál 300 zl. konv. m., jenž byl vzat do náboženské matice. (Farní kniha pamětní v Sadské.)

ovsy, protože tam ty jarní a letní zimy tak neuškodily jako zde, neb tam vždy studenější zem jest a protož jí tak zima z jara neškodí. Ovoce též při horách víc zůstalo.

Mezitím platilo obilí staré: Pšenice za 2 zl. 30 kr., žito 1 zl. 51 kr., ječmen 1 zl. 20 kr., stará vrchovatá míra; v Praze pak rovná, pšenice za 2 zl. 30 kr., žito 1 zl. 45 kr., ječmen 1 zl. 15 kr.

Toto ještě zde pro pamět bude slušno zapsati, co hned dne 5. července pan vrchní při řízení ohlásil, což jsem i sám slyšel, to že nám naše nejmilostivější paní věděti dává:

I. Všecky ty novostavitele u dvorů že činí rovné starým hospodářům a jejich grunty rovné starým gruntům a protož právo dědictví, které od starodávna v naší zemi jest, netoliko zanechává, alebrž [160] je [1]) opodstatňuje a tvrdí, aby totiž jak podle meče tak podle přeslice dědictví padalo na potomky z rodu a familie pošlé až do desátého kolena, vždy mužské pohlaví napřed a ženské vzadu;[2]) když by pak již desátého kolena nebylo, tehdy grunt takový padá na pána země aneb jinou dědičnou toho panství vrchnost. Každý pak dědic takového gruntu bude z něho povinen ostatním dětem jejich podíly spláceti jako na jiných gruntech.

Při tom však, kdo by povinnost svou nezastal, tehdy milost nemá nikde žádnou míti, nýbrž gruntu práz[d]en býti.

To se též má státi všudy, kdo by vzdělal velké dluhy.

II. Komíny a kuchyně klenuté nejvíc aby se stavěly, k čemuž staviteli dáti se mají panské cihly v té jen ceně, co důchod stojí.[3])

[161] Od neděle 9. až do neděle 10. po sv. Duchu, to jest od 20. až 27. července, přece každý den pršelo, vždy tak jednou neb dvakrát za den, někdy málo, někdy mnoho, a pakli se kdy teplé slunce ukázalo, hned nato přišla bouřka a déšť. Protož požatá žita nemohli jsme vázat a domů vozit; v cestách také všudy voda a bláto bylo.

Pamatuju se, že jsem četl v knize, jež „Calendarium perpetuum“ slove, od Simeona Partlicia [4]) vydané roku 1617, že toho roku také v zimě teplo a v létě zima byla a všecky časy proměněné a divné, tak že sám ten autor, ač znamenitý astrologus a hvězdář, tomu se divil a napsal, aby to Pán Bůh na dobré obrátiti ráčil. Co pak nato v roce 1618 v Čechách se začalo a pořád až do roku 1648 trvalo, toť jest nám dobře z kronik a jiných spisů povědomo.[5]) Pán Bůh všemohoucí nedopouštěj, aby tento tak divný 1777. rok měl nám býti přc[d]zvěd něčeho trpčejšího a hořčího, neb zima tohoto roku taky teplá a příjemná byla, jaro pak studené, léto mokré a dost chladné, že až posavad, když již toto dne 27. července píšu, málo jsme se zahřili.

Toho měsíce července zde soused jeden, Josef Hotovec, maje grunt v čísle 1. ve 30 kopách rolí sedící, takového pro dluhy zbaven a grunt ten na tři díly rozdělen jest po deseti kopách.

---

[1]) *R*: jej. — [2]) *R*: zádu. — [3]) *R*: koštujou. — [4]) *R*: „Bartlicia“. V předmluvě šíře o tom roku mluví. — [5]) Třicitiletá válka.

[162] Na den Panny Marie Sněžné pršelo naposledy a od toho dne začaly se časy a tepla veliká, až pšenice a ječmeny hned jako najednou uschly, a tu zas, kdo čekal, by mu pšenice zmokla, dočkat se nemohl, neb den po dni pořád časy byly prudké a noci pak velmi studené, že stěžkem venku ležet se mohlo. Hned také sucho být začínalo, že po sv. Vavřinci sotva jsme mohli orat podvůrky.[1]) Dne 29. srpna, na den Stětí hlavy sv. Janu Křtiteli, byl mráz velmi studený a tvrdý, že místem na tiché vodě led byl. Potom začaly se vlhké a větrné časy a často deštíky přišly skoro skrze dvě neděle, ale nikdy dobře nenamoklo.

Dne posledního srpna to vojsko, které v Čechách leží, do tábora [2]) ku Praze přimaršírovalo a císař pán v hospodě

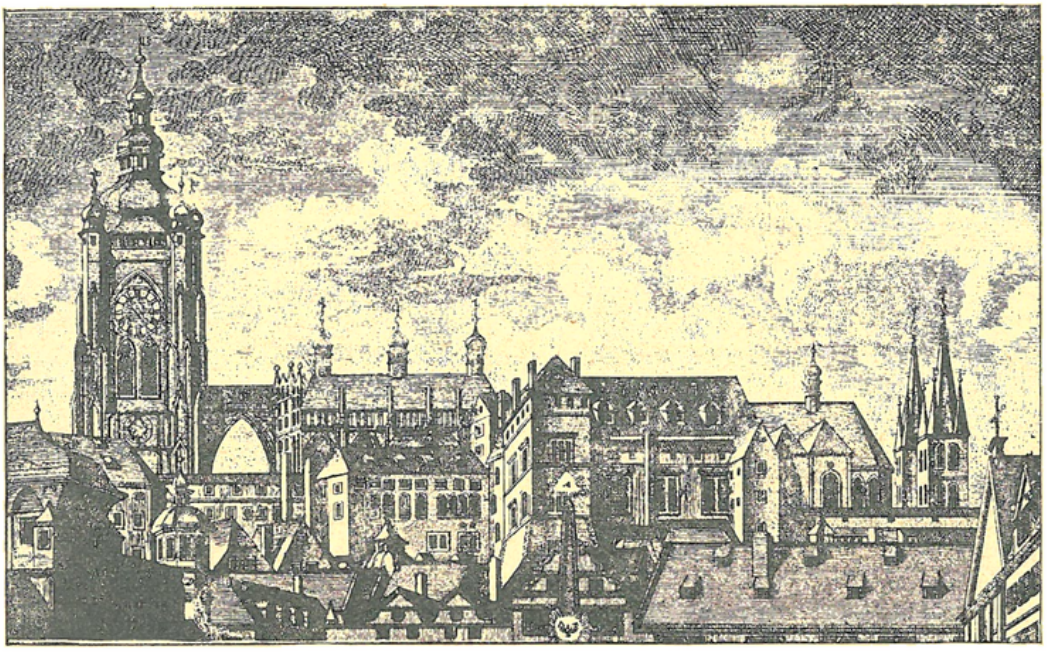

Královské Hradčany.

hloupětínské ostával. Dvacet dní toliko tábor [3]) byl a zas každý do svého předešlého místa se vrátil.

Dne 20. srpna u města Poděbrad upadl a zlámal se dub velmi tlustý a veliký, při kostelíčku Panny Marie za mostem stojící, na němž rostly žaludy s kápěmi havířskými od toho času, jak tam léta 1496 dne 5. srpna 30 havířů nevinně bylo sťato. (Hájek,[4]) item Veleslavína v „Kalendáři historickém" fol. 223.) Ta celá historia o tom stětí jest v témž kostelíku malována.

---

[1]) Podvůrek či podvůrka sluje na podzim zoraná a na léto zasetá země. — [2]) *R*: logru. — [3]) *R*: lager. — [4]) Kronika, list 456.

[163] Na Den Narozeňl Pannl Marle kosteL W LIbICI, genž shoržeL, zase obnoWenl a posvěcený jest. Kostel ten [1]... nyní za naší paměti léta 1758 opět shořel a pro pouhou takměř nedbanlivost, [2]) až nyní teprva obnovený a tohoto dne 8. září slavně posvěcený skrze důstojného v Bohu otce, pana Hynka Augustina Svobodu, infulirovaného probošta v Schlangenmundu a děkana poděbradského.

Hned po tom svátku začala být veliká tepla a parna, orat na setí se nemohlo pro sucho. Čekali jsme na déšť, ale nedočkali jsme ho; vždy pořád veliká parna, jako ve žni bývají, byla.

[164] Okolo sv. Václava, našeho krále a patrona, byla veliká tepla a ráno vždy mráz. Lidé přece tak do toho sucha seli, ale nic nevycházelo. Po sv. Václavě za týden pršelo za Nymburkem a okolo Rožďalovic, tak že tam pěkně obilí vzešlo. Zde nepršelo až po sv. Havle a ještě dost maličko, a tu okolo toho svátku a okolo sv. Šimona a Judy a sv. Martina nejlíp jsme seli žita i pšenice.

Dne 23. října jemnostpán baron dvorní rada [3]) Raab, císařských panství jeneráldirektor, sem do Poděbrad přijel a byl zde až do 13. listopadu. Odtud zas do Kolína odjel.

Toho času platilo obilí: Pšenice 2 zl. 24 kr., žito 1 zl. 30 kr., ječmen 1 zl. 15 kr., oves 1 zl. 30 kr. Po sv. Martině začala žita a pšenice pěkně vzcházeti, ta ale brzo setá ne tak. [165] Dne 20. listopadu, ve čtvrtek v noci na pátek, bylo onde i onde v Čechách, zvlášť pak okolo Prahy hrozné hromobití a blýskání. Celý měsíc listopad samé veliké a zimavé větry, deštíky a sněžné plíště byly ve dne i v noci.

Dne 27. listopadu u večer až přes půl noci byla na obloze při západu neobyčejná a veliká červenost, až od toho světlo bylo a uprostřed té červenosti byl jako jasný bílý sloup. Potom v noci mezi 3. a 4. dnem prosince mnohem větší červenost a kmitání [4]) na obloze bylo, až každého hrůza pojímala. Mezitím tiché noci celý advent byly a prostřední zima. V den 5. prosince sníh padat začal, kteréhož před svátky přibylo.

Obilí v advent platilo: Pšenice 2 zl. 36 kr., 39, 40 kr., žito 1 zl. 45 kr,, ječmen 1 zl. 21 kr., oves 1 zl. 36 kr. Mezi lidmi bylo veliké stýskání a bída o peníze, neb to obilí, tak laciné, ještě se ani prodat nemohlo.

[166] Před samými svátky vánočními jemnostpán vrchní ředitel poděbradský nemoha peněz od lidí jak na kontribuci tak za roboty dostati, nařídil, aby aspoň obilí jakékoliv lidé vezli, že se bude platit podle chlumeckého trhu, a tak své povinnosti zapravovali. Sám pak sjev [5]) do Bečvárek k panu

---

[1]) Následuje několik řádek o dějinách kostela toho dle legend svatovojtěšských s chybnými letopočty (dle Hájka), o zničení jeho ve válkách husitských (*R*: 1420 a znovuzřízení. Ve II. dílu Pamětí o Libici obšírněji se vykládá. — [2]) O požáru tom r. 1758 není blíže ničeho známo, ani v gruntovních knihách není zmínky. Pouze poděbradský kronikář, učitel Matěj Minide, vypravuje, že kostel shořel od živnosti proti stojící. (H.) — [3]) *R*: Hoftrat von Raab. — [4]) *R*: fochrování. — [5]) *R*: sjeda.

jeneráldirektoru,[1]) kdež on toho času byl, od něho taxu ještě větší nad chlumecké trhy přinesl, totiž aby brali pšenici, hrách a čočku 1 měřice za 1 zl. 50 kr., (přijde rovný strych za 2 zl. 45 kr.), žito 1 zl. 30 kr., (2 zl. 15 kr.),[2]) ječmen 1 zl., (1 zl. 30 kr.). Tomu se každý zaradoval. Jen že mnohý již prv za laciné peníze prodav,[3]) již nyní nemá co vézti, žádnému pak se nepřijme obilí, jenž by dlužen nebyl, ale jen těm, jižto dlužni jsou.

W raDostnaV paMátkV narozeňI nasseho SpasIteLe býL VeseLeg Cžas a celý oktáv[4]) teplo, ač sice sněhu dosti mnoho bylo. Poslední den roku byl ráno teplý, po poledních studenější, u večer zas teplo a celou noc ticho.

A tak s tím ten rok dorazil,
jak se nás dosti namrazil.

[167] Dne 30. prosince stalo se v městečku Nehvizdech, že tam jedna žena, podruhyně, manželka nějakého podruha, příjmím Zemánka, děvče mrtvé porodila, kteréžto sice všecky oudy dobře zformované mělo, ale na hlavě vynacházela se podivná zrostlina, na kterou jak kdo popatřil, hned ji ku podobenství a formě těch nynějších vysokých čepců, jež paní nosí, býti pravil. Slyšel jsem od lidí, již tam odtud byli, že tak podivně to zformováno bylo, nejináč než jako ty čepce, ano i ty mašličky po stranách a na čele že se velmi [z]řetelně a podobně předočňovaly. Dítě to do Prahy do veliké Karlové kolleje, což vůbec Karolín[5]) slove, posláno bylo.

Toto ještě o těch čepcích přidám, že mnohé paní a panské panny více než na půl lokte výšky na hlavě to mají, tak že jdouce do dveří shýbat se musejí, ano již ani nynější granatýrské čepice tak vysoké nejsou, ač sice jim obyčejně říkají „granatýrské čepice". Ten příběh ačkoliv jest nyní, když já toto píši, dalece rozhlášený, však prospívá tolik, co ten sedlák v Jerusalemě.[6])

[168] Dne 17. prosince pan Antonín Peche,[7]) našeho panství kontribuční písař,[8]) sepsal opět v naší vsi lidi do konškripcí zase na jiný způsob; nebo zas i ženské pohlaví se spisovalo a každý ten neb ta, kteří jaké dítky a potomky buď vlastní neb pastorní mají, na obzvláštní arch papíru s těmi dětmi se vepsali,[9]) což po celé zemi se stalo. Potom hned zase vojenská komissí následovala a přišedši[10])

---

[1]) T. j. rytíři Raabovi. — [2]) V závorkách jsou ceny za 1 rovný strych, před závorkami za 1 měřici (2 strychy = 3 měřice). — [3]) *R*: prodavše. — [4]) *R*: ocktab. — [5]) V Karolinum byla tehdy fakulta lékařská a právnická umístěna. [6]) Původem toho pořekadla byla asi nějaká bajka či anekdota. Smysl je zřejmý. — [7]) *R* omylem: „Karel Pech". Antonín Peche byl r. 1777 kontribučním písařem, kdežto bratr jeho Karel, bývalý správce panství bečvářského, dostal se do Poděbrad za sirotčího písaře až v letech 1783—1790 a odtud za důchodního do Kolína. (H.) — [8]) *R*: Contonšraiber. — [9]) Dle patentu z $^{18}/_{9}$ 1777. — [10]) *R*: přijdouce . . . majíce.

do vsi, z těch papírů — majíc je už taky pro sebe přepsané — všecky lidi mužské zas vyjmenovala a spatřit musila, jakož i koně mladé až do 16 let a od 14, 15, 16, 17 pěstí vysoké změřili a zapsali.

[169] Všeliká proroctví, která na tento již pomíjející 1777. rok předpověděna byla, pozadu zůstala, což někteří páni proroci vidouce a že se s netrefou potkali, slyšíce, začali jinou přísti, totiž že prý to není pravý 77. rok, ale co se píše sedmý, ten že jest šestý a co bude osmý, ten že bude teprva spravedlivý sedmdesátý sedmý, že prý je v počítání let v knihách o jeden rok chyba. Divná věc, že pak jsou všichni celého světa kronikáři a slavní jak církevní tak političtí spisovatelé chybili a že jim všichni slavní světa monarchové a povýšené učené hlavy věřili a tu chybu nikda dříve nenašli a až teprva teď někteří z obecního lidu hlupci tu chybu vyhledali. Považ každý holé bláznovství![1]) Vím sice, že tak mnozí staří historici praví, ale ne o jeden rok, nýbrž o čtyři léta. (Buchholcer.)[2])

Abych vždy některé kusy z té prorocké školy, co jsem sám slyšel, položil, které se v tomto roce státi měly, ač všecko nevím, — nebo přede mnou málokdo co prorokoval, — pro paměť a uznání toho bláznovství něco jen napíšu:

[170] 1. Ten rok tisící sedmistý sedmdesátý sedmý páni na zámcích a kněží zkázu vzíti, utíkati a mnoho zlého vytrpěti měli. — 2. Řízení obecního lidu v zámcích a všeliká poddanost přestati a žádný žádnému poddán býti neměl. — 3. Víra křesťanská katolická v Čechách vykořeněna a ta bludná, — nemohu ale napsat jaká, neb ani oni nevěděli a jí nejmenovali a každý prorok jinou býti pravil, — ta prý založena a utvrzena že bude. Někdo pravil, že husitská, jiný že lutriánská, jiný že Jednoty bratrské, jiný že kalvínská, jiný zas že žádná z těch, ale nová, ode všech daleko rozdílná že nastane a že ji Pán Bůh pro svět chová. (Tak až posavad snad nechal Pán Bůh všecken svět bloudit, když mu ještě ani pravou víru nezjevil; tak jsou snad všichni naši předkové v pekle a nás teprva posledečky Pán Bůh spasí, — což býti nemůže, nebo on chce všecky spasiti.) — 4. Veliké krveprolití a mordování pánů a kněžstva, a obecní lid všichni na vojnu že půjdou, zámky vybíjeti, pány bíti a dobře se míti budou, — a toť bude snad ta cesta k spasení.

---

[1]) Následující věta dodatečně připsána. — [2]) „Rejstřík historický t. j. krátké... sečtení a jistý pořádek let..., vydaný v latinském jazyku od... Abrah Buchholzera atd. a nyní... přeložený skrze Benjamina Petřka z Polkovic. V Praze 1596". K tomu na str. [168] připsána pozdější (z r. 1793) poznámka, že, jak „p. Šmalfus s některými spisovateli soudí, náš obyčejný rok od narození Páně o 4 léta pozdější jest od pravého narození Syna Božího".

Léta Páně 1778.

[171] Na Den NoWeho Letha ráno prsseLo, pak possMaVrno a na WeCžlr blL sňlh. — Obilí platilo: Pšenice 2 zl. 30 kr., žito 2 zl., ječmen 1 zl. 20 kr., oves 1 zl., proso 2 zl. 15 i 30 kr., hrách též tak, seno 1 zl.[1]) Sněhu bylo dosti hojně, kterýž v posledních dnech lednových valem sešel, avšak žádných povodní nevzdělal.

Mezitím začalo se nejprv proslýchati, že by vojna na jaro s kurfirštem brandeburským, spolu králem pruským, býti měla.

Obilí též začalo připlácet: Pšenice 2 zl. 45, žito 2 zl. 6 kr., ječmen 1 zl. 30 kr. i 35 kr., oves 1 zl 15 kr., hrách, proso se žitem. Na začátku února pěkné, jasné a tiché dni i noci byly až do 18. téhož.

6. téhož konskripcí aneb popsání lidu i koní skrz vojenského nadporučíka[2]) a Pecha se stalo. Zde v Milčicích lid při tom prohlídli a koně změřili.

[172] Dne 19. a 20. února sníh s velikou mokoslí[3]) a větrem pořád padal a ten zas 24. docela větrem sešel, obilíčko pěkně se ukázalo. Povodně okolo sv. Matěje veliké byly, Labe velmi široce topilo. <Obilí dražší.> Na začátku března časy povolné a obilí zas výš vystoupilo: Pšenice přes 3 zl., žito 2 zl. 30 kr., ječmen 2 zl. 50 kr., oves 1 zl. 30 kr. proso 3 zl., hrách též tak.

O vojně více slyšet se dalo, jakož i regmenty z Uher již sem do Čech pomalu přicházely.

12. března, v den velikého doktora církve naší, Řehoře papeže, Václav Poupa, soused zdejší a můj tchán, maje statek v čís. 16. a jsa ze vsi Chvalovic od Labe rozený, zde od roku 1732 sousedem byv[4]) nejprve v čís. 6. do léta 1760, potom od Jana Pinkasa koupil statek v čís. 16. v roce 1760 v červenci, v něm v roce 1777 dne 26. ledna ovdověl a nyní výš psaného dne, maje 70 let věku svého a zanechav[5]) po sobě dvě dcery již vdané, usnul v Pánu bez kšaftu. Po smrti jeho dne 2. dubna pan vrchní poslal pana Františka Červenku, sirotčího, aby právo k držení téhož gruntu vyhledal a jej držiteli vyšacoval, což se takto stalo: První dcera, Kateřina, za Václava Hotovce vdaná, s ním několik let doma na otcovském chlebě živa byla a též ovdověla [173] bez dětí, 44 léta stará, ta jako nejstarší jest nyní věnem ze statku přes 150 zl. vybyta. Druhá, Barbora, za France Vaváka doma ve vsi vdaná od roku 1762, mající s ním 7 dětí, 5 chlapců a 2 děvčata. Třetí, Anna, za Víta Kryzulu do Ratěnic na Cerhensko provdaná a okolo 200 zl. vybytá, ta v roce 1774 umřela a jedno děvče, Mařenu, po sobě nechala. Čtvrtá, Johanna, za Karla Hotovce doma vdaná, s ním

---

[1]) V rukop. dále dvě řádky o počasí. — [2]) *R*: „ober laitenanta". — O Pechovi viz str. 91. — [3]) Mokosla = déšť. (Slovník Jungm.) — [4]) *R*: můj thán . . . souce . . . sousedem byvše. — [5]) *R*: in Juli . . . zanechaje.

též na otcovském chlebě živa $2^1/_2$ léta byvši, bez dětí umřela v roce 1776 v srpnu [1]) a ta měla mít statek. Protož z ní spadlo právo vzhůru na Annu, když ale i ona hned dříve před Johannou umřela a na cizí panství provdaná byla a též mužského dědice nezůstavila, spadlo právo na Barboru a na její děti, které nyní s tímto mužem, Francem Vavákem, má. A tak jí a témuž mužovi jejímu jest ten statek u přítomnosti též nejstarší Kateřiny a dvou zeťů, Kryzuly a Hotovce, již po druhých dvou sestrách zůstali, a Jiřího Poupy z Chválovic od Labe, bratra pantátova, a domácího rychtáře, Václava Vozába, v tom nejlepším pořádku a beze všech roztržitostí a křiků odevzdán a připsán.

Bože, rač dáti v něm tak hospodařiti,
aby tvá čest a bližním pomoc vždy zde mohla býti. Amen.

[174] Dne 30. března první foršpon [2]) přišel, znamení vojny. Domácí vrchnostenský ječmen, od mlynáře Tomáše [3]) Roudného na Novém mlýně koupený, vezl se do Přelouče na magacín, a hned již veřejně vidět bylo, že se vojna začíná. Toho také dne dávali jsme ponejprv seno na magacín a vezli jsme je [4]) též do Přelouče, jakož i ječnou slámu. Tak Jejich císařská Milost naříditi ráčila, aby vrchnosti a farářové dávali žito neb mouku a oves neb ječmen, sedláci pak seno a slámu. Senu též vysazena byla taxa 1 centnýř za 1 zl.

Měsíc březen byl téměř veskrz studený a nepříjemný. 27. a 28. téhož v celé naší zemi bralo se na vojnu a každý hospodář svého syna neb čeledína musil sám k rychtáři aneb do zámku přivést; kdo to neučinil, těžké odpovídání měl. Lidu veliké množství pěkného a mladého dostalo se.

K posledu března též zas připlatilo: Žito za 2 zl. 30 i 36 kr., pšenice 3 zl. 30 kr., ječmen 2 zl. 15 kr., oves též jako ječmen, hrách s prosem za 3 zl.

Dne 2. dubna stal se ten prv psaný šacuněk, [dne] 3., 4. a 5., to jsem se stěhoval z chalupy a čísla 4. do statku a čísla 16.

6. dubna dvě kompagnie od regmentu Wolfenbüttel [5]) infanterie na zastávku [6]) sem přišly od Klatov, [175] 8. téhož dvě

---

[1]) *R*: in Augusti. — [2]) Z německ. Vorspann = přípřež a v tehdejším smyslu: povinnost přípřeže, nařízení o dávání přípřeže. — [3]) *R* omylem: „Františka". Tomáš Roudný na „Nových mlýnech" u Odřepes na „Lánské strouze" ujal mlýn nájmem r. 1759 za roční nájem 550 zl. a kauci 400 zl. Měl více dítek, jež křtěny v Poděbradech. R. 1773 počal stavěti kapli bez povolení, proto bylo mu to zakázáno. (H.) — [4]) *R*: ho. — [5]) *R*: „Wolfenbitel". Nynějšího haličského pěšího pluku čís 10. byl v letech 1740—1780 majitelem princ Arnošt Ludvík Braunschweig-Wolfenbüttel. Doplňovacím jeho okresem bylo tehdy Táborsko a Budějovicko s velitelstvím v Budějovicích. Vojáci měli tehdy bílý kabát, zelené (papageigrün) výložky a bílé knoflíky. — [6]) *R*: „roztok", z německého Rasttag.

kompagnie aneb jedna švadrona karmanýrů[1]) od regimentu Princ Toscani[2]) opět na zastávku,[3]) ti přišli z Uher, 10. dubna jedna švadrona dragounů od Zweibrücken regmentu a ti přišli z Bavor, neb díl bavorské země loňského roku bez vší vojny císař pán dostal[4]) a tam naše vojsko jest.

12. dubna odváděli se koně v krajských městech na vojnu, ti, které prve doma při té konškripcí zapsali. Musili jsme je vést a kterou vzali, tak za ni hned hotové peníze dali: Za dragounské a do kusů[5]) 65 zl., za rejtharské 70 i 75 zl. a za proviantské[6]) do vozu 55 zl. Někdo tolik peněz za starou a ledajakous mrchu dostal. My jsme odváděli v Bydžově téhož dne, a byla právě dominica Palmarum, to jest neděle Květná. Z naší vsi odvedli jsme jich devět ‹za 515 zl. celkem›.[7]) Z kraje kouřimského odváděli v Praze, z ostatních krajských měst všecky přijaté koně do Prahy vedli a tam je rozbírali, kdež jich bylo takové množství, až po ulicích stáli a tam od nesprávného krmení, hnoje a nečistění,[8]) též zimy mnoho dost jich zchuravělo i zhynulo.

[176] Item dne 29. března, v neděli Laetare Jerusalem[9]) aneb po česku Kejchavnou, voják jeden, kaprál, Gabriel Mundus jménem, od regimentu Michael Wallis a kompagnie Šenfeld z Černého Kostelce utekl. Ten divně sem tam chodě, mezi Poděbrady a Přední Lhotou sešel se s jedním od Prajza desertérem a v Přední Lhotě v hospodě s ním pojedl. Nato oba při samém večeru k Praze se berouce, když mezi Přední a a Pískovou Lhotu na půl téměř cesty přišli, tu ten náš desertér chtěl na tom prajzském jeho pas a šaty, což když on mu dáti nechtěl, on jej velmi ukrutně sekal, neb svou šavli měl broušenou,[10]) Prajz pak neměl nic, tak až jej mnohými ranami zabil, z nichž 36 ran smrtelných bylo. V té krvavé práci, když tak jako opojený ukrutností trval, od dvou lidí z Přední Lhoty zahlídnut byl,[11]) ti zas jiným vědět dali a za ním se pustivše[12]) jej chytili a do Poděbrad přivedli. Pak druhý den do Kolína skrz dragouny doveden a tam hned v pátek, dne 3. dubna, kolem lámán a do něho vpleten byl. Byli pak oba, jak ten zabíjející tak ten zabitý, z říše rozeni a vlastenci od Würzburgu.

---

[1]) Byl to asi lidový název karabiníků, přizpůsobený ze slova „Carabinier". Vavák píše: carmanir, carmanyr, caramanir. — [2]) *R*: „Toškani". Je to nynější dragounský český pluk č 1. císaře Františka, jehož majitelem byl r. 1770—1792 arcivévoda František Toskánský. Vojáci měli tehdy bílý kabát i spodky, tmavočervené výložky, bílé knoflíky. — [3]) *R*: roztok . . . Zveibrik. — [4]) Po smrti bavorského kurfirsta, Maxmiliana Josefa, r. 1777 v prosinci, obsadilo rakouské vojsko část území bavorského, jež náleželo právem koruně české. — [5]) T. j. k dělostřelectvu. — [6]) T. j. k dovozu špíže. (*R*: profiantsky.) — [7]) Následuje podrobný výpočet. Ceny byly od 50 do 65 zl. I Vavák odprodal jednoho za 65 zl. — [8]) *R*: nepucování . . . zhuravělo. — [9]) jest 4. neděle postní. — [10]) *R*: šlejfovanou. — [11]) *R*: jsa. — [12]) *R*: pustice.

Přes celý měsíc duben vojska sem do Čech z Moravy, Uher a Rakous, Štyrska,[1]) krajinské, tyrolské země a z Sedmihradska, z Nizozemí a ze Vlach maršírovala a okolo Labe pořád počavše[2]) od Holomouce až po Aussig neb Ousti nad Labem se kladla, ale v tu stranu k Slezsku nejvíc tady všecky vesnice lidem naplněné byly. Jeho císařská Milost, Josef, náš monarcha, sem tam po městech ustavičně jezdil, dnem nocí se namáhaje.[3]) Na začátku v brandýském zámku ostávati ráčil přes celý duben až přes půl máje.[4])

[177] Příčiny, proč by se ta vojna začínala, rozličné a všeliké býti se pravily (jak obyčej bývá), ale u nás málo podstaty v tom bylo, tak že jsem dlouho přemýšlel, mám-li kterou z nich zde pro pamět zapsat, aneb tak nechat; neb nerad co lživého píšu. Naši náměsíčníci, — tak je jmenují, nebo každý měsíc něco nového smyslí a to co zákon rozhlašují a tomu věří, — ti, pravím, radost z toho měli a nepřítele chutně zde míti chtěli, ano i taky hned prorokovali a že až po Labe přijde, slyšet se dali a že je bude rozmnožovati i víru jejich potvrzovati, katolíky všecky že shladí. Mnoho jiného zlost jejich praví, ale my víme, že ten král té jejich víry rovně sobě tak všímá co syslové díry.

Od dne 1. máje všecka vojska za Labe v tu stranu k Slezsku a Lužici maršírovala a toho dne ráno z jasna blýskalo se.

Obilí platilo <jako v březnu>. V zemi slezské draho začínalo býti, poněvadž tam lidé téměř všecko, co k živnosti patří, pruskému králi dáti museli, tak že v máji měsíci platilo tam žito za 10 zl., pšenice 12 zl., ječmen a oves po 8 zl. To jsem slyšel od těch, již tam byli a to viděli. Okolo půl máje již zde byla pšenice 3 zl. 30 kr. i dráž, žito 2 zl. 45, místem 3 zl., ječmen 2 zl. 15, místem 2 zl. 30 kr., — lakomci chtěli docela[5]) 3 zl., — oves též tak.

[178] Dne ssestnaCtIho Máge CIsarž pán W Praze V s. WIta pobožnost konaL a jakožto v svátek zázračného země patrona, sv. Jana Nep., při veliké mši, kterou arcibiskup sloužil, v královské modlitebnici klečel a tam též knihu evangelium svatého sobě slavně podanou maje s uctivostí a velikou horlivostí políbil. Toho ještě dne z Prahy odjel k Litoměřicům a odtud horami jeda,[6]) dne 19. téhož v Hlušicích blíž Bydžova byt sobě zvolil.

Před tím sv. Jana svátkem u večer hojný déšť spadl a suchou zem, již velice žíznivou, zavlažil a hned obilíčka pěkná býti počínala. Drahota taky se víc nezvyšovala, — buď Pán Bůh pochválen!

---

[1]) *R*: Stajru, Granske, Tyrorske . . . Niderlandu. — [2] *R*: počna. — [3]) *R*: se štapicirujic. — [4]) Následuje pozdější přípisek: „Roku 1778 dne 2 dubna vyšacován a mně odevzdán jest grunt pod nr. 16. po Václavu Poupovi. Nyní jest tu nr. 24. od roku 1806.“ — [5]) *R*: kor. — [6]) *R*: jedouc.

Přes celý máj ještě sem pořád vojska z dalekých zemí přicházela a všecka síla k horám se vztahovala a to k Liberci,[1]) Turnovu, Trutnovu a k Jaroměři, jakož i k Litoměřicům.

Jak z našeho panství kuřata a vodní ptactvo, tak odjinad zvěřina[2]) do kvartýru císaře pána k jeho a jeho jenerálstva potřebě se dodávala. Fůry do Hradce i nádeníci na tisíce v počtu pořád jíti a jeti museli a tam všeliké potřebnosti jakožto při pevnosti vykonávali. Zde 10 podruhů od března až do července se vypořádalo, že tam všichni byli a fůr za ten čas 8 jsme dali.

[179] Ač dosti mnoho všelikterakých příčin jsem slyšel, pro které by ta vojna býti měla, ale vždy žádnou psáti jsem nechtěl boje se, aby nebyly lží, neb v takových případnostech rovně lži co sníh proletují.[3]) Nyní teprva v červnu něco podstatného, jakž se mně zdá, z říšských novin, které přes celý svět veřejně jdou, do těchto pamětí napsati za dobré jsem uznal, — ač sice jest něco politického a kdo tomu chce podstatně rozuměti, ten musí dřív z rozličných knih rozum zostřený míti, neb to zde nemohu než v té největší krátkosti položiti:

Fridrich IV., toho jména král pruský v počtu II. a kurfiršt brandeburský, maje on od roku 1742[4]) knížetství slezské v své moci, spolu s ním hrabství kladské, a přemýšleje, že po smrti jeho těžce při jeho dědici zůstane, nýbrž že dům Rakouský zase je[5]) k české koruně připojiti chtíti bude, proto ještě za svého živa aby to nějak opodstatnil a Slezsko sobě a svým nástupcům[6]) ubezpečil, umínil ještě vojenského štěstí zkusiti a s Jeho Milostí císařskou v boj vjíti, dav[7]) toho rozličné příčiny. Dříve však než to zveřejnil, dal nabíti peněz a to sice tvrdé tolary a tvrdé zlaté na náš císařský ráz i také na ráz Karla VI. slavné paměti, jako by jeho peníze byly a ty na sobě rok 1716 vyražený měly. [180] Nato umluvil se s Turkem, aby tam mohl koně kupovati, což mu Turek dovolil, a tak za ty peníze tam v Turcích koní veliké množství nakoupil. Vždy však přece Turci poznali, že jsou ty peníze falešné a protož do Vídně je císaři on Turek poslal, císař ale náš podstatně dokázal, že ty peníze u nás bité nejsou. Protož Turek na sněm říšský žalobu na pruského podal.

Mezitím on pruský jak Turka, tak Moskvanku[8]) i franckého krále[9]) divnými a rozličnými způsoby proti císaři pozdvihnouti chtěl a veřejně skrze vydaný manifest, kterýž jak do collegium kurfirštského, tak jiným potentátům poslal, slyšeti se dal: I. Že volení nynějšího císaře zdvihá a ruší a jej za rušitele pokoje v říši vyhlašuje; II. volení císaře podle zlaté bully[10]) Karla IV., jakož i tu zlatou bullu že zničemňuje a za neplatnou činí; III. Slezsko žádným způsobem k české koruně navrátiti že nemíní. Jiných mnoho artikulů přidáno jest, ale tyto jsou nejhlavnější. Ale ani

---

[1]) *R*: Rajchmberku. — [2]) *R*: zvěřinu. — [3]) *R*: prolytují. — [4]) *R*: brandenburgský, . . . od roku 1745. — [5]) *R*: jej. — [6]) *R*: competentum. — [7]) *R*: daje. — [8]) *R*: „Možškvanku“, t. j. ruskou císařovnu, Kateřinu II. — [9]) T. j. Ludvíka XVI. — [10]) V rukop.: „bulle“, akkusativ „bulli“.

zmínky neučinil o zastání a rozmnožení lutriánského náboženství, jakž se tím zde mnozí chlubili. To všecko dálo se hned minulého roku 1777 v měsíci srpnu, září, říjnu, listopadu a prosinci.

Protož collegium aneb shromáždění rad kurfirštských a celé říše hned v městě Wetzlaru [1]) k rozsouzení té rozepře a zastání svatého pokoje na sněm zasedlo a od stran rozličné podané manifesty, půhony a excepcí [2]. [181] vyslýchalo. Na ten sněm císař pán náš všech svých obvinění od pruského výmluvy poslal a svou nevinu celému světu ukázal; nato pruského do klatby dav [3]) proti němu a jeho manifestu následující manifest zase provolati a sněmu říšskému přisouditi nechal: I. Volení císaře v předešlém způsobu aby zůstalo, a on pruský aby je [4]) nikdy moci neměl (jakož nemá) rušiti a zdvihati, nýbrž aby se starým právům říše poddal. II. Slezsko ihned aby k ruce Jeho Milosti císařské postoupil a více sobě ani svým budoucím žádného práva na něm nečinil. III. Ty již učiněné některý million outraty vojanské aby nahradil. IV. Ten tak proti císaři vydaný manifest, v němžto on za rušitele pokoje císaře vyhlásil, aby zase odvolal. V. Ty falešné, Turkovi poslané a na císařský ráz bité peníze proč dělati dal, a je aby zas Turkovi nahradil. To až posud, co jsem mohl hlavního, o začátku té vojny jsem napsal.

Ke dni 1. června přenešen jest říšský sněm z Wetzlaru do Frankfurtu a vždy pořád slyšeti bylo, že ještě svatý pokoj přijde, ač pak již armády proti sobě stály.

[182] V Slezsku a hrabství kladském pruský král v únoru, březnu a dubnu toto nařízení učinil: I. Lid od 15 až do 60 let zbraň vojenskou přijmouti musil. II. Kontribucí anticipando aneb napřed dání na tři léta požádal a poněvadž císařské peníze za falešné vyhlásil a teď na tu kontribucí takové samé míti chtěl, protož lidé místo třech let na šest let platit museli, nebo dvacítník za desítník, zlatý za půl zlatého bral. III. Na každé město a ves jistou sumu obilí, sena, slámy, másla a dobytka uložil a skrze exekuci v krátkém čase vymohl a dostal. IV. Koně všecky prohlídnouti a šikovné pobrati dal.

Tak ti Kladští a Slezáci
byli hned všichni žebráci.

To jsme z vlastních úst jejich slyšeli.

V posledních dnech června ještě vojsko ze Vlach, dílem franckou, dílem vlašskou a španělskou řečí mluvící sem přicházelo; 28. června jeden regiment samých Vlachů skrz Nymburk maršíroval. Tu též u Nymburka stálo při Labi množství lodních mostů na vozích. NB. Ten regment hned od 1. listopadu na cestě byl.

Item mnoho set kusů malých i velikých dílem k armádě, dílem do Hradce z Prahy se vezlo, jakož i z Vídně. Spravování cest všudy na všecky strany na ten největší spěch naří-

---

[1]) V Nasavsku-Hesích na řece Lahně, bývalé svobodné říšské město. — [2]) T. j. soudní námitky. — [3]) *R*: do achtu daje. — [4]) *R*: jej.

zeno, jakož i my v Kavanství, kudy cesta od Hořan k kamenným mostům vede a kudy snad jakživo [183] jeden voják nešel, na spěch spravit jsme museli, neb tudy několik set kusů od Českého Brodu na Poděbrady přivezli, poněvadž nymburský most se spravoval. Tu cestu spravovali s námi Tatečtí a Hořanští, jakožto tam své půdy mající.

Obilí platilo zas drobet víc: Za pšenici chtěli již 4 zl., žito 3 zl. 15 kr., ječmen 2 zl. 45 kr. i 3 zl., tolikéž oves. Seno pořád po 1 zl. centnýř.

Slyšeti opět se dalo, že mnozí z Čech sedláci i rychtářové pruskému králi psali, aby do Čech pospíšil, že se k němu přidají, aby tudy tím spíš jim k svobodě náboženství pomohl; ale ten, kdo to nesl, byl chycen, a protož mnozí byli sebráni a do těžkých vězení dáni, zvlášť okolo Hradce a Jaroměře.

24. června jeden z pánův inženýrův neb zemoměřičů, příjmím Müller, rodič pražský, kterýž dřív u Chotouně a Peček měřil, sem do Milčic pole měřiti přijel.

Dne 5. července, v neděli 4. po sv. Duchu, naši pruskému poustoupili, a on přes Broumov a Náchod do Čech se provalil až po Skalici nad Úpou a tu státi zůstal. Naši zas okolo Jaroměře se položili a císař pán v Nedělišti, někdejší jesuitů[1]) hradeckých tvrzce ostával. Větší příčina toho vpádu byla ta, že naši nechtíce[2]) škodu na osení dělati, až posavad v městech a vesnicích leželi, pruští pak v poli stáli.

[184] Dne 16. července v městě Hradci Králové na trhu žito staré za 3 zl. 48 kr., pšenice za 4 zl., ječmen a oves 3 zl. — Dne 10. července začínaly se žně a byla ouroda víc než prostřední a všecko obilí bylo pěkné zrnaté, sena taky hojně se naklidilo.

Od saské strany také pruský k Oustí[3]) prorazil, když naši rovně po vesnicích stáli a osení polního šetřili. Kommenda[4]) až do Chomutova dojela. — NB. Co se dalšího vypisování příběhů vojenských dotýče, ty já zde nemíním ani nemohu dokonale a podstatně a pořádně psáti, poněvadž já všecko věděti a slyšeti možnost nemám, a taky, co se slyší, ne všecko pravda jest. Protož chceme-li podstatu věděti, vyzvíme ji z novin tištěných aneb aspoň z kalendáře, v němžto bude celoroční výtah. Mně pak není možná takovou šířinu a často psáti, neb já rovně nejsem jiný písař, než takový, co čárky na poli s pluhem dělá; neb snadno

kdo jest třebas u armády a chce spisovat právě,
časem nedoptá se pravdy, protož lež do knih klade,
ač pak sám neví, že jest lež, — co jiní mluví, píše též.

[185] V posledních dnech červencových obilí nové v Praze platilo: Žito 2 zl. 15 kr., ječmen a oves též tak, pšenice 2 zl. 30 kr, též

[1]) *R*: jezuvitu. — [2]) *R*: nechtíc. — [3]) *R*: k Ausiku neb Oustí. — [4]) T. j. velitelstvo, velení (komando). Podobně píše Vavák dle tehdejšího způsobu: kommendant = komandant.

*

2 zl. 45 kr., pěkná 3 zlaté. 29. a 30. července žitu spadlo, tak že bylo toliko za 2 zl., ano i bez 3 grošů. Ječmen s ovsem pořád stejně stál a spíše ještě o groš i dva oves dráž se prodal.

Dne 23. července důstojný v Kristu otec a velebný stařec, Jiří Václav Paroubek, farář v Líbeznicích po 41 let[1]) a dílem kraje kouřimského arcibiskupský vikář, maje věku svého 74[2]) let, dluh natury odvedl a šťastně v Pánu usnul. Byl rozený z městečka Sadské, v tom domě, kde nyní Jan Pinkas bydlí, a v tom také domě on, jsa tehdáž missionářem, léta 1735 žalmy Davidovy přeložil a některé v nově na písně složil, které nikdy před tím v písně uvedené nebyly. Ty žalmy potom v roce 1736 Jan Mauricius Gustavus,[3]) arcibiskup pražský, tisknouti dal, kterých až posavad Čechové užíváme. Roku pak 1765[4]) složil a tisknouti dal knížku „Malá Policie" řečenou, všem lidem, zvlášť pak mládeži prospěšnou.[5])

[186] Toho měsíce[6]) všecken magacín z Prahy na Nymburk, Kolín a Čáslav vyváželi, jakož i z Brandýsa.

10., 11., 12., 13., 14. srpna po ty dni z celého bydžovského dílu ze všech panství mladí lidé od 13 až do 30 let do Sadské městečka přicházeli, neb poručeno bylo tam jíti, aby prý je Prajz nepobral, tak až jich tam bylo přes dva tisíce, že je i sem do Milčic a do Střebestovic dáti musili; zde jich bylo 156. Dne 14. dávali jim v Sadské chléb, jeden bochníček na dva lidi, nato 15. téhož přijel vojenský komisař a hlas pustil, že budou dostávat peníze, aby všichni do hospody, jež „u Zvolských" slove,[7]) se postavili; tam pak, kteří byli větší a k vojně schopní, vybral z toho množství 306 osob, ostatní šli

---

[1]) *R*: „40" a dříve psáno: „43 leta". Farářem tam byl od 14. ledna 1737. Narodil se 28. dubna 1704 v Sadské v nynějším čís. 275, jako syn Jiřího Paroubka, primátora. Dům ten s příslušnými pozemky — byl to vlastně dvůr kmetcí — držel rod Paroubkovský od r. 1666, kdy se vdova po dřívějším majiteli, Václavu Svatošovi, provdala za Viléma Paroubka, lesního, po němž ujal se statku r. 1695 syn Jiří, pozdější primátor, a po něm nejmladší z bratří Jiřího Václava, Jan Vilém, který prodal r. $17^{31}/_{12}59$ dvůr Janu Pinkasovi z Milčic, jenž prý za války sedmileté před bitvou u Kolína shodil pruskou vojenskou pokladnu do studně a pak za nabyté peníze vykoupiv se z poddanství, koupil zmíněný dům č. 275 v Sadské. Jiří Václav Paroubek založil v Líbeznicích nadaci (500 zl.) učiteli pro bezplatné vyučování chudých dětí a v Sadské roku 1762 „dům chudých" („špitál"), dosud trvající, pro 12 osob. (Dle zpráv prof. O. G. Paroubka a z far. archivu líbeznického. Viz i „Lumír" z r. 1857, Ottův Slovník naučný, kde v datu narození omyl, a spis „Josefa šl. Clannerova" od O. G. Paroubka, v Praze, 1906.) — [2]) *R*: 76. — [3]) Arcibiskup Manderscheid. „Žalmy sv. Davida", vůbec „Paroubkovské" zvané. Na konci jejich tištěno: „A tak gsaV pIsmě skonanI z LáskI WLastI W MěsteČkV SaDskI na den sv. LudmIly". — [4]) *R*: „1766." Vlastní název: „Výtah světa, t. j. skrovná povědomost historie světské neb politické..." Původně sepsaná r. 1743 „školním žáčkům v Líbeznicích". — [5]) V rukop. následují obilní ceny v Praze na začátku srpna. — [6]) Připsáno tužkou: července. — [7]) Jest nynější čís. 74, které od roku 1741 držel Jan Zvolský, někdy primas, a po něm od r. 1776 syn jeho Antonín.

domů. Z každého kraje tak do jednoho místa lidé se sešli a tam k vojně vybíráni byli.

Dne 11. srpna primas, syndikus a jeden směnárník[1]) ze Žitavy, které tam jenerál Laudon vzal, skrz Nymburk do Prahy vezeni byli.[2]) [187] V září armáda pruská z Čech ze všech míst odtáhla, a že Němci o všecko přišli a sít neměli co, protož zas obilí připlatilo a hned okolo 7. září bylo žito za 2 zl. 30 kr. a za tři dni za 3 zl., pšenice za 4 zl.

Těch časů císař pán ve vsi Litiši[3]) u Jaroměře ostával, potom okolo sv. Václava v městě Jičíně v jednom domě ložíroval. Tam též několik regmentů vojska stálo, jemuž jsme magacín vozili až do 6. října. Dne 25. září sám já byl jsem v Jičíně s domácím senem, a tam toho dne císař pán obědval; nato okolo půlnoci na 3. den října do Nymburka přijel a odtud přes Lysou, Brandýs[4]) k Budyni a k Litoměřicům jel. To bylo v sobotu, a v pondělí naši jsouce s moukou v Jičíně, zas ho tam viděli.

21. září v Jičíně na trhu pšenice měla 5 zl., žito 3 zl. 30 kr., ječmen 2 zl. 30 kr., oves 2 zl. 36 kr., hrách 5 zl., 1 strych suchých švestek 7 zl. 30 kr.

[188] Item na začátku října dostali jsme poručení, abychom chystali mouku na magacín, z jednoho usedlého 10 centnýřů, též oves aneb ječmen z jednoho usedlého 20 měřic.

Item též po sv. Václavě začaly být sluneční časy, ano před tím na tři neděle často pršelo, cesty velice zlé byly, hovada i lidé mnoho na cestách zkusili. Obilí začalo připlácet více, nebo pšenice již za půl páta, žito za 3 zl. 30 i 45, místem za 4 zl., ječmen 2 zl. 30 i 45 kr., oves též tak, proso 3 zl. 30 kr.

Okolo půl října transporty z poručení Jeho Milosti císařské drobet popřestaly, což dvě neděle trvalo, až lidé něco víc zasít mohli. Cesty též zas dobré se uďály. Od půl října již některé regmenty na zimní kvartýry z pole začaly odcházet. My jsme zde měli dragony od regmentu Saint-Ignon[5]) z Nizozemí, kteří ještě ani v poli nebyli; ti mluvili francouzsky, vlamsky[6]) a německy; byli tu čtyři neděle.

---

[1]) *R*: vexlíř. — [2]) Následují ceny obilí (opět připlatilo) ke konci srpna. — [3]) Litice, přifařené k Dubenci. — [4]) V rukop. psáno: „Brandýs a Gotku [?] Most [?] k Budyni". Poštovní cesta k Budyni (od Prahy) vedla přes Zdiby a Veltrusy. — [5]) *R*: „Santilion z Nydrlandu". Je to nynější dragounský český pluk č. 14. (Windisch-Graetz), jehož majitelem byl r. 1759—1779 hrabě Josef Saint-Ignon. Vojáci měli tehdy (od r. 1767) bílý kabát i spodky, tmavočervené výložky, žluté knoflíky. Pluk ten utvořen byl v Nizozemí a odtamtud se též doplňoval až do r. 1817, kdy přeložen do Čech. Je to pluk známých „holobrádků", za vedení hraběte Thiennesa tak slavně se r. 1757 u Kolína vyznamenavších, na památku čehož dle udělené pluku výsady ani důstojnictvo ani mužstvo vousů nenosí. — [6]) *R*: francossky, flamensky.

Nařízena byla nová daň, kteráž jméno dostala dobrovolná daň, a ta se začala platit od 1. listopadu, na jednoho usedlého 10 zl. Na naši ves vypadlo 290 zl. 7 kr. 1 fenik.

[189] Od 7. listopadu již napořád celá armáda do kvartýrů šla, sama Praha dostala 22 tisíce lidu. Od nás dragoni odjeli [1]) a přišli karmanýři, ti, již prve u každého regmentu dvě kompagnie jako u pěších granatýři byli, nyní ale pohromadě v jednom regmentu jsou [2]) a na nichž císař pán mnoho nechá záležet; ti tehdy v Poděbradech a v Sadské jsoucí 25. listopadu po vesnicích se rozložili, k nám do Milčic ale nepřišli.

Okolo půl listopadu začali jsme dávat již ovesný a moučný magacín; dne 23. téhož vezli jsme 138 měřic ovsa do Mimoně. Měli jsme též vézt mouky 66 centnýřů do Jaroměře, ale pro nedostatek koní nemohli jsme, až z Mimoně přijeli.

Časy teplé, ale vlhké téměř po celý listopad byly, orat se vždy pořád mohlo i dobře zasít, ačkoliv se dost pozdě selo, ještě okolo sv. Martina i sv. Kateřiny, a pěkně se obilí okazovalo a v[z]cházelo, poněvadž žádného sněhu ani velkých mrazů nebylo.

Dne 13. prosince, v neděli 3. adventní, František Červenka, sirotčí panství poděbradského, v Pánu usnul.

Skrz celý advent časy teplé, ale vlhké byly, převelice zlé cesty do těch míst, kde se magacín vozil, že skrze to lidé do rozličných škod, i o hovada přišli, čemuž více pomohlo nedobré zřízení odvodu magacínského, nebo žádné téměř panství na blízké štací nevozilo, [190] tito tam a onino sem odváděli. Jako náš bydžovský díl a v něm ležící panství odváděli jsme mouku do Jaroměře a to na ten největší spěch; seno do Doubí, jináč Dubé [3]) slove, odsud 10 mil mezi Bezdězem a Litoměřici ležící; oves pak do Mimoně, 8 mil odsud. Naproti tomu díl hradecký a kraj celý chrudimský odváděl mouku v Nymburce, v Brandýse, v Labském Kostelci a Čelakovicích, seno v Poděbradech a v Nymburce a dílem i oves. Což aby se nějak vyměniti [4]) mohlo, ti lidé sem přijíždějící i my rádi bychom byli, a já z Nymburka 8. dne prosince šel jsem k našemu panu vrchnímu, abychom mohli s pardubským panstvím na mouku

[1]) *R*: odjedouc přišli. — [2]) Karabiníci („karmanýři" podle Vaváka) zřízeni byli r. 1715, kdy při každém pluku kyrysnickém utvořena byla jedna kompanie karabiníků a při každém pluku dragounském 1 kompanie granátníků (jízdných). Karabiníci byli vycvičeni hlavně pro rychlou střelbu na koních, granátníci pak (jako oni při pěších plucích) mimo to pro metání ručních granátů. Dle císařského nařízení ze 14. září 1768 byli karabiníci a jízdní granátníci od svých pluků odděleni a utvořeny dva zvláštní pluky karabinické (1. princ Albert Saský, 2. Althann), z nichž každý měl 7 eskadron po 2 kompaniích a 1 eskadronu tvořilo 196 mužů s tolikéž koni. Pluky ty nedoplňovaly se odvodem nováčků, nýbrž vybraným mužstvem starším od jiných pluků, při čemž přihlíženo ke zdatnosti i úhlednému zevnějšku. Roku 1798 byly oba pluky změněny ve pluky kyrysnické. — [3]) Dubá, Dauba. — [4]) *R*: zhandlovati.

měniti,[1]) neb oni rádi chtěli vézt do Jaroměře a my zas rádi do Nymburka. Pan vrchní ihned psal panu vrchnímu do Pardubic, jenž jest Václav Wildt, bývalý zdejší sirotčí, ale jemu se do toho nechtělo; protož psal náš pan vrchní hraběti z Clary, nejvyššímu proviantmistru,[2]) do Prahy, ale málo prospěl.

Do našeho důchodu oves na svůj povinný magacín brali za 3 zl. strych, ječmen za 3 zl. 15 kr. až do 16. prosince, potom spadlo: Ječmen brali za 3 zl., oves za 2 zl. 30 kr.

[191] Orat se mohlo až i na Štědrý den, kterýž byl dosti jasný, drobet studený; nato u večer sníh padal s větrem silným až do 10 hodin a vítr byl západopůlnoční.

Před samými svátky nařízení přišlo, aby do 26. prosince a nejdéle do posledního téhož dobrovolná daň na tři měsíce, totiž listopad, prosinec a leden v 1779, zaplacena byla.

Den slavný Narození našeho Spasitele, jenž byl pátek, jak na nebi tak na zemi jasný a bílý a veselý byl. Okolo svátků pšenice za 4 zl. 30 kr., místem 45 kr., žito za 3 zl. 30 kr., ječmen za 3 zl., oves 2 zl. 30 kr., proso 3 zl. 30 kr., hrách 4 zl. 30 kr.

Z veřejných tištěných novin [následuje][3]) výpis, jak mnoho kontribuce aneb výpalného[4]) nepřítel na ta města, která v Čechách opanoval, uložil a vystrašil.

[192] V městě Litoměřicích šacoval biskupa tamního na 100.000, město též na 100.000, minority na 6000, dominikány též, kapucínům odpuštěno. Věděti se má, že zde všecka města a městečka nejsou položena, jakož i kláštery, které od nepřítele šacovány byly a jak mnoho dáti musily. Tolikéž i vesnice; nebo proti předešlému způsobu nepřítel nyní každou také ves ano i ve vsi každého obzvlášť souseda šacoval a peníze skrze zapálení vynucoval, tak že dle domnění mnohých přes 1,000 000 snadno zde v Čechách dostal.

Od Náchoda a České Skalice nepřítel odtrhl a svou armádu zpátkem ke Kladsku a Broumovu obrátil v posledních dnech srpna a to netoliko proto, že dále do Čech pro naše vojsko nemohl, ale taky proto, že nemoc jakási davši[5]) se do jeho lidí je velmi hubila, že zhusta mřeli i koně zcepenali, až z toho smrad převeliký pošel. K tomu mouchy jakési veliké lesní na lidi i hovada hustě velmi sedaly a štípaly, obzvláště při lesích, po jejichžto uštknutí puchýře jako hrách i větší vyskakovaly a náramně pálily. Ty mouchy obyvatele domácí a naše vojsko tak neštípaly a netrápily, toliko Prušáky. — Vzato z úst samých obyvatelů i Prajzů.

---

[1]) *R*: handlovat. — [2]) T. j. vrchní správce zásobnictví. Hrabě Leopold Clary z Aldringen (nar. 1735, zemřel r. 1800 byl od r. 1775 místokancléřem české dvorské kanceláře ve Vídni. — [3]) V rukop. dále vypsána jednotlivá místa, z nichž celkem odvedeno 411.800 rýn. zlatých výpalného. — [4]) *R*: Brant Schteiru. — [5]) *R*: dadouc.

[193] Toho roku hned po žních jakási divná nemoc v dobytku hovězím a svinském i v koních panovala: Nejprve dostal dobytek horkost velikou v ústech, až sliny a pěny tekly a nic žráti nemohl; když pak to v ústech přestalo, hned nebo na jednu, na dvě, na tři aneb taky na všecky čtyři nohy choditi nemohl, okolo a mezi paznehty, koně pak okolo kopyt bolesti měli, až se to hnojilo, do čehož červi se dávali. Tu nemoc a bolest některý kus toliko jeden týden měl, některý pak dvě, tři i čtyři neděle, ale žádný, buď Bohu chvála, nezhynul. Takovou nemoc i v poli při armádě vojanští koně měli.[1])

Léta Páně 1779.

[195] Den NoWlho Letha prostržeDně gasnl, Dostl tepLl a V WeCžer prsseLo. — Dne 2. ledna začal drobet padat sníh a zas sešel, potom 5. téhož více a nato začaly být mrazy prostřední, vždy však přece cesty se dobré dělaly, že s těmi magacíny snáze[2]) se mohlo jezdit.

Toho času v Kouřimi převeliká suma magacínu složena byla a ten se odtud v tomto měsíci do Jaroměře a do Hostiného vozil.

Okolo půl ledna naši do hrabství kladského prorazili, město Bystřici, jináč Habelschwerdt,[3]) mocí vzali a tam prince z Hessen,[4]) 3 obršty, 30 oficírů a 800 zbrojného lidu pruského zajali. Tolikéž u Kladska jisté v poli opevnění se 400 lidu a několika kusy dostali a tudy sobě cestu až k samému městu a pevnosti Kladsku proklestili. Jenerál husarský Wurmser[5]) zase slezský Fridland dostal a v něm jeden regiment Prušáků zajal.

26. ledna poručení do Kouřimě přišlo, aby se všecky fůry s magacínem již do Náchoda a do Dušníka, jenž v hrabství leží, posílaly a obracely.

[196] 30. ledna Ondřej Bartoloměj Grim, direktor panství kolínského, tam ostávající první,[6]) — nebo prve panství to poděbradským[7]) hejtmanem vždycky se řídilo, — jakožto v den sobotní řízení drobet přísněji konal, po kterémžto přišed[8]) do svého kvartýru na sesli sedl a tu hned střelou smrti trefen a dne 1. února, v pondělí po devítníku, pohřben.

Sníh, jenž 5. ledna spadl, tak pomalu se ztratil, že ho ani znát nebylo, a tak vždy na holo, jak říkáme, mrzlo bez velké a prudké zimy. Dne 3. února zas něco málo sněhu spadlo a ten do večera sešel a hned začaly se teplé a pěkné časy s ranními mrázky, jako z jara bývá. Na horách ale sněhu dosti bylo.

---

[1]) Později připsáno k tomu: „Rovně taková nemoc roku 1794 hovězí dobytek velmi trápila měsíce července, srpna a září, ale nehynul". — Str. [194] je prázdná. — [2]) *R*: snažej . . . v Kouřimě. — [3]) *R*: Halberšwerd. — [4]) *R*: „Hessu". Byl to generál princ z Hessen-Filipsthalu. — [5]) *R*: „Wormsee". Viz str. 82. — [6]) Viz str. 38. — [7]) *R*: s poděbradským. — [8]) *R*: přijda.

6. téhož poručení dostali zde ležící karmanýři, hned do Prahy a odtud na saské hranice táhnouti. Když pak se všichni do Sadské 7. téhož sjeli, zas poručení dostali zde zůstati. Příčina toho byla, že Prušáci opět ze Sas až do města Mostu, jináč Brüxu, a Chomutova [197] prorazili, a vzavše [1]) tam něco magacínu, zas zpátkem odtáhli.

Dne 9. února, v úterý po neděli Sexagesima, okolo 10. hodiny před půlnocí červenost veliká na obloze nebeské viděti se dala a ta od strany půlnoční k západu šla, od nížto paprsky [2]) vzhůru a dolů se spatřovaly. Dne 10. zas u večer v těch místech maličká jen toliko červenost se ukázala. Dne 13., v sobotu před nedělí Quinquagesima, hned při sedmé hodině červenost se začala a trvala do osmi. Podle mého zdání a očí našich patření zdálo se, jako by ta červenost nad Kladskem se začínala a k Praze šla. Mezi ní vyvstaly v okamžení dva bílé pruhy a hned se zas ztratily; potom podál od toho k straně půlnoční zase jeden bílý pruh aneb sloup vyskočil a hned se též ztratil. Červenost ta barvu krvavou měla a takto téměř vyhlížela: [3])

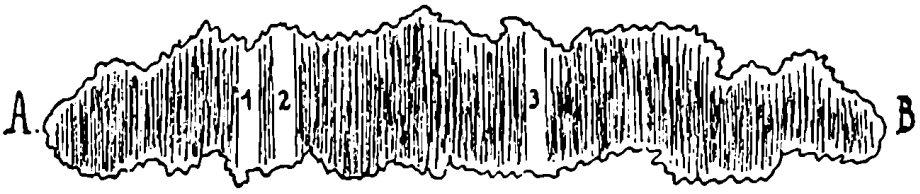

A = konec ten, jenž k západu šel a nad Prahou jako by se ztratil. B = konec, jenž od strany půlnoční stál. 1, 2, 3 jsou ty bílé pruhy aneb sloupy. — [198] V čas té červenosti noc velmi jasná a tichá byla, že nejmenší hvězdu vidět bylo, jakož i ta červenost tak subtilná [4]) byla, že skrze ni hvězdy se spatřovaly. Potom dne 14. téhož, v neděli Sexagesima, čas pěkný sluneční, téměř májový byl.

Pán Bůh všemohoucí račiž nám svou božskou milostí přispěti, abychom polepšíce životů svých, [5]) jeho nade všecko milovali a jemu právě sloužili, tak aby od nás nějakou těžkou metlu, již snad připravenou, milostivě odvrátiti ráčil. — TržlnáCtlho Dne Vnora spatržlLo se CžerWene gako kreW znaMeňl.

Dne 15., v pondělí masopustní, celý den mlha, v úterý pěkný teplý čas a vždy až do první neděle postní, v kterouž takový jasný a teplý čas byl, jako bývá máje měsíce, a ten týden napořád orba polní se začala. Obzvláště pak v zemích černých, v dolinách a mokřinách dobře se oralo, tak že, kde se někdy až o svatém Jiří seje a dřív pro mokro nemůže, tu se velmi dobře oralo. Zde v Milčicích nepamatujem, abychom kdy února měsíce v černých zemích orali jako nyní. [199] Dne 26., 27. a 28. února ve dne i v noci tmavá a hustá mlha byla, že na jeden hon sotva vidět bylo. Potom byly pořád jasné a příjemné dni, lidé na-

---

[1]) *R*: vezma. — [2]) *R*: papršlky. — [3]) Kresleno dle jednoduchého náčrtku v rukopise. — [4]) T. j. jemná. — [5]) *R*: našich.

pořád seli, že do svátku sv. Řehoře mnozí měli zaseto; do sv. Josefa téměř napořád zaseto bylo.

Z lepší obdržené zprávy z jednoho psaní z města Mostu do Sadské poslaného tuto přikládám, že Prušáci dne 7. února v noci do téhož města padli, kdež jenerál Josef Kinský, hrabě z Vchynic[1]) a Tetova, pán na Radimi, komendu držel a dost časně obdržené zprávě o pruském marši věřiti nechtěl. Protož v čas toho vpádu v nočním oděvu toliko na koně sedl, vojsko vyzdvihl a zpátkem jdoucí Prušáky rozehnal a něco zajal, ač tajně se praví, že přece proto do arestu vzat.

Od vánoc až do půl března obilí rozličně se prodávalo: Pšenice v lednu za 5 zl. 30 kr. i za 4 zl., taky místem za 5 zl., žito za 4 zl., někdy více, někdy méně; ječmen okolo 3 zl. pořád byl; hrách za 4 zl. 30 kr., oves okolo 2 zl., někde víc. Okolo sv. Josefa napořád spadlo, tak že pšenice byla za 5 zl. i za půl páta, žito za 3 zl. 45 kr. i za půl čtvrta, ječmen za 2 zl 30 kr., někde 2 zl. 45 kr., oves za 2 zl. Proso dřív bylo za 3 zl. 36 kr., již v březnu za 3 zl. — [200] Měsíce března již pole vysychala, že na vláčení všudy se prášilo a málo vláhy bylo v ostředkách.[2]) Dne 16. téhož maličký deštíček ráno spadl, jakož i dne 22. téhož zas ráno drobet pršelo.

A toho měsíce přestali jsme jezdit do Hradce na šance. To tam jezdění a lidí posílání začalo se již minulého, 1778. roku v měsíci březnu a trvalo celý rok až zas do března. Naše panství tam dávalo každý měsíc 50 fůr a 100 nádeníků; ten každý vůz měl tam od jednoho dovezení 1 groš a nádeník 4 groše na den, a někdy toliko dvakrát za den dovezli, protož 2 groše vyďáli. Když to nějaký čas trvalo, našli se tam mnozí, kteří od nás to forování na sebe brali a na našem místě tu hlínu tam vozili, a těm jsme k jejich výdělku ještě po 8 zlatých za týden na jednu fůru přidávali. Tolikéž i podruzi došedše[3]) tam, jen peníze, 1 zlatý za týden i taky 1 tolar, když dali, tak zas hned domů jíti mohli a šli. Z toho rovně spra-

---

[1]) *R*: „Khynicz." V Mostu měl sídlo za tehdejší války i dále až do roku 1791 český pěší pluk (nyní čís. 36.), jehož majitelem byl roku 1761—93 František Oldřich (Ulrich) kníže Kinský, pán na Chocni atd. Odvodním okresem pluku toho bylo Žatecko. Vojáci měli tehdy bílý kabát, růžové (gris de lin) výložky, bílé knoflíky. Velitelem (r. 1773—1784) byl plukovník Karel svobodný pán Kheul, jehož hlavně obezřetností byl pluk při onom pruském přepadení zachráněn od zničení. Hrabě Josef Kinský, nar. v Praze r. 1731, bratr Frant. Josefa Kinského (viz str. 71), byl tehdy velitelem jedné divise. Však i jeho obratný ústup tehdejší chválen a výtky proti němu jsem se nedočetl. Po uzavření míru stal se hrabě Josef Kinský velícím generálem v Uhrách, roku 1787 pak generálem jízdy a uloženo mu soustřediti armádu proti Turkům, jejíž vrchní velení převzal pak císař sám. Roku 1796 jmenován byl Kinský polním maršálem a městským komandantem vídeňským, jímž zůstal až do r. 1800, kdy šel na pensi. Zemřel neženatý r. 1804. Byl miláčkem Josefa II., jenž si ho vážil pro jeho udatnost i vědomosti. — [2]) *R*: „ve vostředkách". Ostředek jest vrcholek vyorané brázdy. — [3]) *R*: dojdouce.

vedlnost, která tam jest, poznati se může: Z naší vsi Milčic dali jsme tam za ten rok hotových for 31 a za zaplacené fůry peněz 106 zl. Podruzi také, když již dvakrát i třikrát tam byli, potom též platili [201] a jen do Poděbrad zámečníkovi Müllerovi[1]) peníze donesli, on to již v Hradci všecko spravil. Naši, pravím, podruzi, jichž 8 jest, přes 20 zl. dali. Tak to taky téměř přední soužení když již každého omrzelo a veliké stýskání pan vrchní slyšel i sám to pozoroval, protož jak krajskému ouřadu, tak i do Prahy psal a šťastně přestání toho obdržel, a tak března měsíce na ssanCe Do HraDCe foroWaňI a naDeňlkV WlháněnI pržestaLo; nebo časem, když některý po-

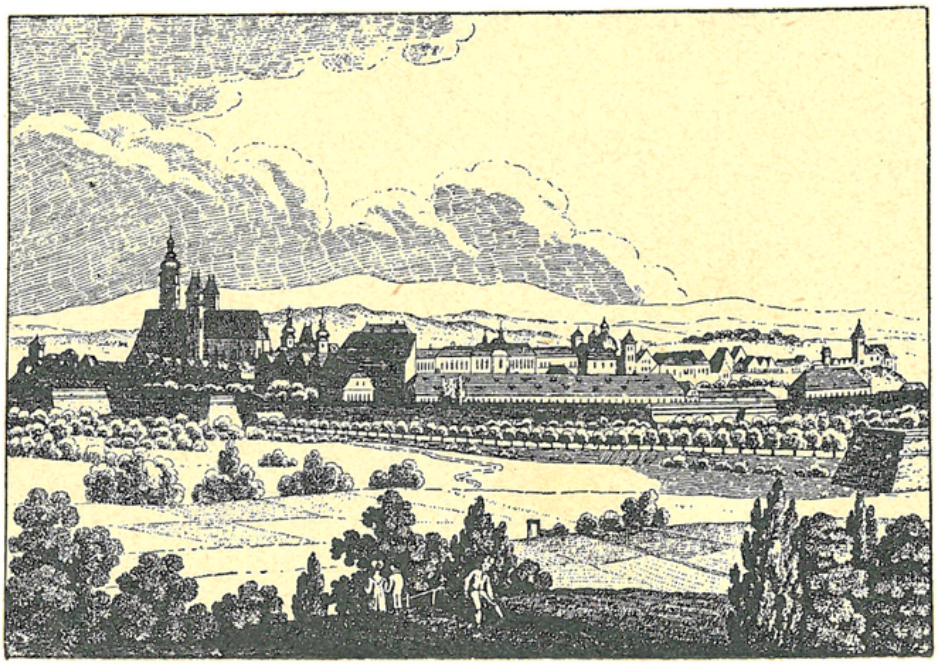

Hradec Králové.

druh, zvlášť ve žni, tam nešel, na kanceláři karabáčem bit byl. Ale z bližších panství v našem kraji až posavad tam jedou a jdou.

Dne 24. března obdržel jsem jistou a dokonalou zprávu o propuštění a do domů navrácení našich českých od Prajzů zajatých z rozličných měst, jak duchovních tak světských osob, a sice od té armády, která od saské strany do Čech vtrhla. Všichni ti páni od zajetí svého a sic od měsíce července a

---

[1]) Té doby byli v Poděbradech dva bratří Müllerové, oba zámečníci: Jiří žil r. 1721—1793) a Jan 1722—1805. Oba byli zámožní; Jiřímu náležel dům v rynku č. 6—I., Jan měl domek mezi mosty. Rod Müllerovský, dosud trvající, jest jedním z nejstarších v Poděbradech, kdež se připomíná již od r. 1548. (H.)

srpna v Drážďanech zůstávali, odkudž je král pruský nejednou do Berlína vzíti chtěl, ale kurfiršt saský tomu bránil a z města svého jich pustiti nechtěl, protože i on mnoho ze Sas a z Lužice od našeho vojska zajatých a v Praze zůstávajících pánů měl a tak kdyby je prý pruskému v moc dal, že by výměna [1]) tím déle se protáhla, a že by je pruský spíš pro svou než pro saskou stranu podržel. [202] Protož kurfiršt saský dne 8. ledna roku přítomného 1779 všecky české zajaté duchovní i světské pány bez všeho výplatku naproti svým Sasům a Lužičanům propustil a z Prahy též jeho lidé propuštěni byli; nebo naši mnoho měst a míst v Sasích a Lužici projeli, výkupné vymáhali [2]) a v nesložení výkupného [3]) též zajali a do Prahy poslali.

Ti naši zajatí tam v Drážďanech draze kvartýry platit musili, obzvláště duchovní; kde dva nebo tři spolu byli, za jeden den 1 dukát činže dáti musili. Z Budyně purkrabě panství knížete z Dietrichšteina [4]) a s ním jeden konšel z Chomutova a jeden konšel z Mostu, ti tři vždy za den a noc 1 tolar dávati museli. Tak jsou tam ti Sasícové dobře těch našich pánů užili.

To též zde přiložím, že když se naši až Lipska v Sasích dobrali a tři hodiny toliko k odvedení výkupného [5]) uložili, třikrát sto tisíc říšských tolarů tam dostali.

Toto též věděti potřebné jest, že ačkoliv kurfiršt saský z počátku té nevole nic s pruským proti císaři míti nechtěl, nicméně stavové saští s ním se spojili, vojsko mu dali a svého pána přinutili, že on vol neb nevol s nimi držeti a pruského skrze svou zem do Čech pustiti i ostatní vojsko k jeho armádě připojiti musil. Ale málo medu na tom získal, nebo naši polovic jeho zemí protáhli.

[203] Pokud ti naši v Drážďanech byli, tehdy v kurfirštské kapli duchovní mše svaté sloužili a světští též je slyšeli. Vzato ze zprávy oustní pana purkrabího budyňského, kterýž tam byl.

15. března prohlásilo se, že Stillstandt [6]) aneb přestání boje mezi obojími vojsky učiněn jest na šest neděl, a to sice od půl března přes celý duben až do 1. máje.

Item v březnu prohlášen jest vůbec velmi přísný mandát císařský [7]) na všecky bludníky a od víry katolické oddělence, kteří s církví naší katolickou smýšleti a věřiti nechtí, aby od toho bludu a kacířstva přestali a knihy kacířské neužívali, nýbrž je odvedli. V nestání se téhož má být takový bludník v prvním dopadení na tři léta do špinhauzu dán, po vybytí téhož kdyby se toho ještě přidržel, má býti na věčnost na ga-

---

[1]) *R*: handl . . . se protáhl. — [2]) *R*: ranzi[o]nirovali. — [3]) *R*: ranzionu. — [4]) Karel Frant. Xav. kníže Dietrichštein byl tehdy držitelem Budyně. Purkrabím tam byl otec zeměměřiče Jana Jiráska. (Viz str. 79.) — [5]) *R*: ranzionu. — [6]) T. j. příměří. — [7]) Myslí se tu asi nařízené každoroční opakování náboženského patentu z 26. ledna 1726, jež se dálo až do smrti Marie Teresie.

lery dodán a statek mu vzat; tomu pak, kdo by takového pronesl a naň to kacířství dokázal, dáti se má nejprv 100 tolarů a při druhém důkazu 200 tolarů.

Okolo svátku Božího Vtělení,[1]) jenž byl ve čtvrtek po neděli Smrtné, okolo a u nás obilí platilo: Pšenice za 4 zl., žito za 3 zl. 30 kr., ječmen 2 zl. 30 kr., oves 2 zl., hrách 3 zl. 30 kr., proso 3 zl. — Pastva ovčí již dokonalá byla a luka se zelenala, fiala hned o sv. Josefu kvetla, stromové pupence veliké nalívali a všeliké byliny rostly. Přes celou tu zimu ovce šly ven, mimo tři dni; lidé na podzim nechtěli se s ovcemi zavřít, že byly nezdravé a že by mnoho snědly, ony zatím z toho se vypásly a málo velmi strávily.

[204] Item dne 20. března, v sobotu před nedělí Smrtnou, pan vrchní poděbradský připamatoval všem rychtářům a lidem, pokudž kdo podle loňského nařízení stromoví nasázel, aby sobě pro peníze přišel. Bylo zajisté loni od naší nejmilostivější paní a královny k lepšímu a hojnějšímu sázení stromů vzbuzeno a připovězeno, kdo vsadí 100 stromů buď v zahradě aneb okolo pole a ty se ujmou, že dostane jeden souverain d'or[2]) aneb sufrin, to jest 12 zl. 40 kr., a kdo 60 stromů, ten půl sufrinu, a kdo 40, ten 2 zlaté. Protož to nařízení opětoval a těm, již by to učinili a skrz rychtáře dokázali, peníze hned že dostanou, přiřekl, ano též hned v neděli, 21. téhož, každý rychtář poznamenání, co kdo loni stromů vsadil a mnoho-li se jich ujalo, odvésti musil.

To sázení stromů již dávno nařízeno a každý rok opětováno jest; nejprve ale nejvíc vrbové a morušové[3]) stromy sázeti poručeno bylo hned roku 1752[4]) a tabulky na sloupích při vesnicích postavené byly, na nichž bylo napsáno, kdo by vrbové neb morušové stromy hubil, sekal a kazil, že trestán bude.[5]) Těch stromů sázení a zvelebování císař František I. začátek učinil a chtěl tomu, aby se zde hedbáví dělalo a předlo a z něho pocházející rozličná roucha aby se zde hotovit mohla, tak aby Vlachům, Španělům a Francouzům[6]) tolik peněz za to se nedávalo. Protož i fabriky aneb dílny jak soukenné, tak hedbávné i lněné v Praze a jinde v zemi naší způsobil, v nichž se to dělalo. Když ale on léta 1765 dne 18. srpna umřel, [205] taky ty fabriky pomalu tuchnouti počaly, až některé dokonce shnily, v Praze ale nějaká památka posavad jest.

Že pak k tomu cíli vrbové a morušové stromy sázeti poručeno bylo, ta jest příčina, že oni hedbávní červi morušovým listím se živí a pakli není morušového, tehdy vrbové taky je při zdraví a životu zachová, jenže tolik hedbáví nenavlekou jako po morušovém.

A to buď krátce o takových fabrikách: Jedna a sice slavná fabrika soukenná a cajková byla v královské koňské kladrubské[7]) oboře na

---

[1]) T. j. Zvěstování P. Marie. — [2]) Čti: suvrén d'or. (*R*: suferansdor.) Byla to zlatá mince tehdejšího rakouského Nizozemí. — [3]) V rukop. všude: maruše, marušový. — [4]) *R*: „1750". Pěstování moruší nařídila Marie Teresie dekretem z 1. června 1752. — [5]) Patent z 30. července 1756. — [6]) *R*: Špaňhelum a Francosum. — [7]) *R*: Kladeburgske.

panství pardubském. Když se ty fabriky založily a v nich začalo se zboží dělati, zapovězíno tuze bylo všem Vlachům, říšanům,[1]) Sasům[2]) a jiným cizozemcům sem do Čech zboží voziti, a protož Žitavci se svými plátny, která sem u veliké hojnosti nosili, zůstali za humny, a my proto přece v košilích chodíme. To jediné tomu zdejšímu dílu schází, že to nemá takový lesk[3]) a čistotu jako dílo saské a lužické. Nicméně v Rumburku, jenž blíž hranic lužických leží, již téměř ve všem způsobu dělá se všeliké od vinutí dílo saskému ve všem podobné.

NB. Když právě na Květnou neděli, dne 28. března, toto píši, připadlo mně na mysl, kterak před 10 lety přestal ten starodávní obyčej, že děti na Květnou neděli pěkně přistrojené jsouce zpívaly „lístky", to jest tak zhotovené a složené rýmy[4]) o přehořkém umučení Páně a pro památku toho slavného od dětí židovských Pánu Ježíši na oslátku do Jerusalema jedoucímu prozpěvování. [206] První zápověď téhož zpívání stala se v roce 1769, a hned toho roku v městech to přestalo, někde teprve v druhém, 1770. roce. Proč by to bylo přestáno, rozličné o tom byly soudy. Někdy taky dobrá věc ve zlou se promění; nebo rozliční cantores neb kostelní zpěváci starodávní rýmy o umučení Páně a o trestání porušených mravů opovrhli a místo nich všeliké špásovné a směšné bláznovství dětem na lístky napsali, tak že lidem přítomným od slyšení toho ne od žalosti, ale od smíchu slze z očí tekly. Ale toť se snadno mohlo zapovědít a starodávní způsob mohl se uvést.

V středu Sazometnou, tržICateho prWňIho bržezna MLaDá BoLesLaV skrze ohňIVe nesstěstI zkažena.[5])

[207] Na Zelený čtvrtek, 1. dubna, náš pan vrchní se rozstonal v zámku poděbradském. U Veliký pátek ráno s východem slunce duše z těla Jana Čermáka, purkrabího na Poděbradech,[6]) po vystálé dosti dlouhé nemoci taky vyšla a nato za dvě hodiny zas Matěje Schäfelhofra,[7]) tamž důchodního, též s tělem se rozdělila.

V Bílou sobotu karmanýři, kteří zde ještě až posavad zimovali, dostali poručení, aby již pro futráž[8]) do Nymburka žádných for neposílali, nýbrž sami na koních aby si to přiváželi, což oni nehrubě rádi uslyšeli, ale my jsme na tom dobře přestali.

V touž Bílou sobotu v zámku našem na místě pana vrchního pan fišmistr řízení konal, a tu jeden starý hospodářský oficír, kterýž na Vlkavě[9]) mnoho let purkrabím býval, jsa již od

---

[1]) T. j. obyvatelům z říše (císařství německého), mimo dědičné země rakouské — [2]) V rukop. často psáno: Sax. — [3]) *R*: glanc. — [4]) *R*: raýmy. — [5]) Následuje krátký dějepisný výpis z Hájka a Paprockého o Mladé Boleslavi, od založení jejího do povýšení za město královské. — [6]) Viz str. 38. Dříve byl na Zbirově. Zemřel ve věku 58 let. Dcera Anna byla provdaná za Jana Wolframa, písaře panství kolínského, a synové, Antonín, Jan a Severin, byli podřízenými úředníky na panstvích císařských. (H.) — [7]) *R*: „Jozefa Šeflhofra". Viz str. 38. — [8]) T. j. pro píci. — [9]) Severozápadně od Nymburka.

barona Raaba [1]) potvrzen, přísahu na klasování [2]) polí přijal a k němu přidán pan Karel Pech, kontribuční písař, [3]) jakož i někteří rychtářové, neb již vyměřování polí na rakouské měřice po celém panství hotové bylo a některé vesnice již své míry extrakty neb výtahy dostaly.

CeLY passIgoWI tegDen gasnI, krásnI, pržIgeMnI a Weskrz tepLI bIL. [208] Dne 4. a 5. dubna, v svátky velikonoční, takové teplo a jasno bylo, jako téměř v máji. V cestách všudy plno prachu, jako ve žni bývá a v polích již sucho začínalo býti. Stromy meruňkové, broskvové, jabloňové i hruškové a trnové začínaly kvésti, ano taky v Poděbradech v neděli Květnou, 28. března, meruňky kvetly

Pan vrchní přes svátky ozdravěl, — Deo gratias! [4]) Ouřad purkrabský poručen k spravování panu fišmistru a důchod panu obročnímu, sirotčenství pak pan listovní [5]) řídil, všeho pak pan vrchní principálem zůstává.

15. dubna, ve čtvrtek, a 16. téhož, v pátek po neděli Provodní, tak parné slunce bylo jako ve žni bývá.[6]) — [209] 18. dubna, v neděli, mráz tuhý byl a po něm zas teplo. Ječmeny i pšenice zmrzly i žita raněna byla. Teplo a sucho vždy pořád bylo. Ječmena mnoho ani nevzešlo, tak suchý v zemi ležel. 21. téhož u večer začalo trošku pršet, ale hned přestalo, jakož i přede dnem na 22. téhož, ale ani prach se nesmočil. V Poděbradech ale ten den hodný déšť spadl.

Okolo sv. Vojtěcha platilo obilí rozdílně: Zde žito za 3 zl., pšenice za 3 zl. 30 kr., někde za 3 zl. 45 kr., ječmen za 2 zl. 15 kr., oves za 2 zl. 10 i 15 kr., proso 3 zl., hrách 3 zl. 15 kr. i 30 kr.

V sobotu před nedělí třetí velikonoční, na den sv. Jiří, v Poděbradech časně ráno lunt hořící se našel v tom plotě, jenž od myslivny [7]) ke dřevnici se jde. Protož přikázáno, aby každý hospodář v té případnosti bedlivosti přidal, nebo je již dávno slyšet, že by vysláni paliči byli od pruské strany, již by zemi skrze oheň hubili.

Celý tento týden větry suché byly, z čehož podivně, než se kdo nadál, pavučin a housenek se kdesi vzalo, které hned ve dvou dnech zrostly a stromy hubily. Ač pak jsme zimní housenky sebrali, však tyto nové všecko listí snědly. Střásali jsme je se stromů, ale nic neprospěli.

---

[1]) *R*: Hofrotta. — [2]) T. j. na třídění dle výnosu. Z latinského classis, německy Klasse, z čehož Vavák též slova klas (t. j. třída) užívá. — [3]) *R*: conton písař. — [4]) T. j. Bohu díky! — [5]) Jména těchto úředníků viz na str 38. — [6]) V rukopise pokračuje věta dále: „v ten pak pátek od starodávna slaví se svátek „svátostí", — a poněvadž mnoho jest Čechův, že nevědí, jaký to svátek jest, protož pro delší tu svatou památku tuto o něm krátce dotknu." Líčí pak na 11 řádcích podle Hájka vznik a předmět tohoto svátku. Lepší o tom zprávu viz ve 2. díle (str. 482 až 484) „Posvátných míst hl. města Prahy" od Fr. Ekerta (nákl. Dědictví sv. Jana Nep., 1884). — [7]) *R*: „od jagerhausu". Je to obydlí lesmistrovo, dosud na témž místě stojící, (čís. 2—III.). Dřevnice jest od něho podle v levo. (H.)

[210] Všemohoucí Pán Bůh ráčil nás potěšiti, že se vždy pořád o svatém pokoji slyší, transporty drobet se umenšily, obilí pěkně se ukázalo, dobrou naději ke žním dávajíc; ale když my se nic přece nelepšíme, zase suchotu velikou, mrazy a tyto housenky dopustil, že stromy, jež se od květů překrásně skvěly, již nyní jako v zimě holé pruty jsou, a vždy pořád jich přibývá, že je není možné vyčistiti. Obilí také jarní ještě všecko nevzešlo a co vzešlo, zmrzlé jest. Pastvy také špatně přibývá a tráva v polích žádná neroste.

25. dubna, v neděli Jubilate,[1]) deštík maličký zde spadl a jen místem, místem nic.

Toho dne poručení přišlo k nám, aby ta sláma žitná, jež 26. téhož do Hostiného vezena býti měla, zas doma zůstala. Magacínu převážení začalo se zas z Hradce do Trutnova a Králova Dvoru, v Kouřimi již nebylo nic. Naše karmanýry vlastní přivážení futráže z Nymburka taky omrzelo, jen dvakrát tam byli, protož zas jsme jim pro to jezdit museli.

V Trutnově na trhu 22. dubna bylo žito za 2 zl. 45 kr. i za 54 kr., pšenice za 4 zl. 15 kr., ječmen 2 zl. 15 kr., hrách 4 zl. 30 kr., rovná česká míra.[2])

[211] Mnohým lidem podivné přicházelo, že obilí nepřiplácelo, nýbrž pořád spadovalo a před vánoci více platilo nežli nyní po Veliké noci; ano sice téměř k drahotě dosti příčin bylo, nebo minulého roku nepřátelské vojsko veliký díl země naší zasáhlo, kdežto sýpky vyrabovali a ven ze země odvezli, zelené a v poli stojící osení vyfutražírovali[3]) a skrze marše a polní stání zkazili, což i od naší armády a sem tam přecházejícího vojska se stalo. Dle čehož zde jsme se nadáli, že obilí drahé bude, když i taky převelikou sumu žita, ječmena a ovsa na magacín dáti a odvézti se muselo. Ale Nejvyšší všecko jináč způsobil; nebo v zimě tam, kde všecko zkaženo bylo, veliké množství vojska našeho kvartýrovalo, od nichž chudší lidé za malé peníze hotový chléb i maso dostávali, kontribuentům pak jejich vrchnosti napřed pomoci chlebem[4]) museli; potom císař pán převeliké množství obilí z Uher a Rakous i Moravy přivézti dal, které dílem darmo a dílem za skrovné peníze a ještě na dluh teprv k budoucímu placení mezi ně se rozdělovalo. K tomu víc: Pruský král všem Slezákům dovolil, aby do Čech obilí na trh vozili; protož v Náchodě, Broumově, Trutnově, Turnově, Fridlandu i [212] Liberci[5]) na každém trhu slezského obilí dosti bylo, tak že sem k nám ani žádní formani nejeli, nebo by byli nic nevyzískali, což mnohé zde lakomce dosti zarmucovalo. Mnozí také handlíři nakoupivše[6]) i za vypůjčené peníze žita po 4 zl. 15 kr.,

---

[1]) Jest třetí po velikonocích. — [2]) Následující dva archy v rukop. jsou od knihaře přeloženy a sice po str. [210.] jdou stránky [219.—226.] a pak teprve str. [211.—218.]. — [3]) T. j. zkrmili. — [4]) *R*: pomoct s chlebem. — [5]) *R*: Fridlantu i Rajchenberce. — [6]) *R*: nakoupíce.

pšenice po 5 zl., ječmena po 3 zl., ovsa po 2 zl. 30 kr. a tak dále, na drahotu čekali, ale potkali se s netrefou, když nyní

Pruský král Bedřich II.

o 25 grošů, o 1 zlatý, o půl tolaru laciněj rádi dávají, když jen prodat mohou. Ačkoliv tímto hrozným suchem a mrazy ječmeny sežloutly a na všem osení nemalou zkázu viděti jest,

— což je drobet potěšuje, — ale přece nic nepřiplácí, nýbrž ještě spaduje.

Celý měsíc duben množství tisíc měřic obilí v Kolíně lidé nakládajíce domův odvezli, kamžto je [1]) císař pán z Uher, Moravy a Rakous přivézti dal. Mnozí zde, když to viděli, zlost nemalou z toho měli.

Na den sv. Peregrina, posledního dubna,[2]) Pán Bůh nám seslati ráčil hojný deštíček s teplou a ourodnou povětrností, po kterémžto deštíčku:

[213] První den měsíce máje vypad[l] z nebeského ráje,
neb byl čas jasný a bílý, příjemný, krásný a milý.
Z toho pržekrasnlho DarV MlěgŽ, Pane náss, WlěCžnlě ChVaLV!

V neděli Cantate,[3]) 2. máje, studeno téměř celý den. [Dne] 3. téhož nový pan sirotčí, kterýž dne 1. představen byl, svůj ouřad říditi začal. Dostal se sem z důchodenství brandýského, jméno má Vojtěch Jan Márle.[4]) Pan obroční zdejší ouřad též důchodenství přijal a spolu to oboje říditi začal. Purkrabství pak pan fišmistr spravovati má. Sirotčenství prázdné bylo od roku 1778 dne 16. prosince.

Item toho dne u večer s bouřkou a blýskáním zase hojný déšť jsme dostali, jakož i 5. [května], ale menší. Item 5. a 6. téhož studeno a větrno bylo. Mezitím obilí platilo: Pšenice 3 zl. 45 kr., žito 2 zl. 45 kr., ječmen 2 zl. 6 kr. i 18 kr. i 20 kr., oves 1 zl. 24 kr. i 30 kr., hrách 3 zl. V handlovních hraničných městech téměř taky tak platilo, kromě že rovná míra, zde pak vrchovatá, vše česká. Po těch deštích začalo se obilí v poli spravovat i ječmeny vycházet, ale ty mrazy přece uškodily, skrze něžto i ovoce nemalou zkázu vzalo, jakož i skrz ty housenky, které nic nezhynuly.

[214] Item dne 5. máje dostali jsme tabuli aneb výpis onoho vyměření rolí na rakouské měřice, dle kterých kdo chce na českou míru srovnání učinit, obyčejně 3 měřice za 2 rovné [5]) strychy počítáme, ana sice tak rovná míra v měření rolí již od roku 1617 zde v Čechách se užívala.[6]) Na to jsem v oumyslu

---

[1]) *R*: ho. — [2]) *R*: ultima Aprili. [3]) Jest čtvrtá po velikonocích. — [4]) Vojtěch Marle býval kancelářským písařem v Kolíně, pak pojezdným v Poděbradech. Vavák se o něm častěji zmiňuje. Byl dvakrát ženat: Po prvé roku 1764 s Alžbětou, dcerou Frant. Andrle, sládka v Brandýse, (jež zemřela r. 1794), po druhé r. 1803 s Teresií Voršilou, vdovou po hejtmanovi na odpočinku, Josefovi z Beků. Zemřel vodnatelností ve věku 60 let dne 22. prosince r. 1804. (H.) — [5]) *R*: 2 rovná strychy . . . , an sice. — [6]) Dle „Knížky o měrách zemských . . . s pilností v létu 1617 sepsané od Simeona Podolského z Podolí, zemského měřiče," (vydané r. 168[illegible] v Praze od Samuela Globiče z Bučína, r. 1828 od Jos. Fr. Devoty v Hradci Král. a posléze od Jirečka), byly míry podélné: loket pražský, sáh = 3 lokte, látro = 4 lokte, prut = 2 látra (k měření luk na tenkém bidélci), provazec zemský (z dobrých šňůr dělaný) = 52 loket, hon = 5 provazců, 1 míle = 365 provazců. Míry plošné: □ loket (t. j. čtvereční), □ provazec = 2704 □ lokte, jitro = 3 □ provazce, 1 zemský lán = 64 jitra.

někdy obzvláštní a správné vysvětlení a popsání pro budoucí památku učiniti.

(Pověra: Čarodějník se v žábu proměnil.)[1] Hrozná historie, která v našem sousedstvu se přihodila a sice nyní nečasto se přihází, všem takovým zlo-synům k výstraze a paměti: Stalo se v městečku Sadské. Soused tamní jeden, jménem Franc Novák, řemesla svého hrnčíř, před několika lety jednoho tamž rodiče témuž řemeslu vyučil, kterýžto když sám pro sebe dělati a od téhož díla živ býti začínal, tento Novák ze závisti a aby sám toliko hrnce prodával, kazil mu skrze čáry jeho práci, tak že on nikdy dobře vypáliti nemohl; vždy však živ býti chtěje, prodával pole a což měl, a do řemesla dával, až o všecko přišel, že již žebrat chodil. Nyní pak běžícího roku 1779, měsíce dubna a sice 20. téhož, nějaký starý mistr z Prahy, téhož řemesla, po fedruňku jdoucí, k témuž chudému hrnčíři se zahodil almužnu prose, uhlídav[2] z cesty pec hrncovou státi, kterýž se mu vymlouval, svou bídu mu oznámiv.[3] [215] Ten pak chodec radil mu, aby dělal hrnce, že on mu pomůže i vypáliti a vyzví, čím by to bylo. I stalo se tak a když dne 26. dubna pec zapálit chtěli, již do rána u ní cosi nalito měli; zapálili pec, ale nic dříví hořet nechtělo. Ten chodec jakýs březový sochor obalil v té zlitině a tu pec pokropiv[4] ten sochor do ní hodil, kteráž ze sebe vydala hrozný dým, až všecku okolostojičnost daleko přikryl a s tím dýmem jakýs pták jako bažant vyletěl.[5] Hned pak hrnčíř Novák tu byl, chtěje tam doraziti, ale nemohl. I vytáhl stařec ten březový sochor z pece a hned Novákovi nebylo nic, a když jej[6] tam zase vstrčil, nejináč Novákovi bylo, jak pravil, než jako by hořel. I přiběhl opět k té peci pes nějaký, ale starý mu k ní nedal, až posledně žába veliká lezla a když se jí bránilo, mocně k peci chtěla; protož starý ji bil a když ji přemoci nemohl, přiběhl švec jeden, Šlechta, a pomáhal mu ji bíti a odháněti, i jeden karmanýr voják, až ji dobře stloukli a odhodili, kteráž (nepozorujícím tuze)[7] ztratila se. Hned pak hrnčíř Novák ve svém domě přeukrutně křičel hnouti sebou nemoha, pravě[8] ženě, že ho na poli „u psího půle" — tak obec jedna

---

[1]) Nápis v závorce byl později připsán a celé vypravování tužkou při pozdější přehlídce textu přetrženo. Podivno však, že sám Vavák tomu z počátku věřil. Či byl mu vypravovatel toho tak věrohodným? Byl bych rád vyšetřil původ a příčiny smyšlenky této, jež tak těžce hrnčíře Nováka na cti poškozovala, — ač-li právě toto zúmyslné na cti poškození nebylo příčinou jejího vzniku (snad z konkurrence v živnosti?), — ale nedopátral jsem se ničeho. Dle Paroubkova „Dějinopisu" (II. díl, str. 867) narodil se František Novák, syn Františka z čís. 250, roku 1720 a držel čís. 40. od r. 1760, v matrice pak úmrtní nachází se zápis, že 29. dubna 1779 zemřel František Novák, „civis et figulus", z čís. 123, 59 let starý, katolík, jejž *zaopatřil* a pohřbil Jan Groh, kaplan. V „Českém Lidu" (roč. IV., str. 517—519) otiskuje J. Hellich celou tuto pověst a podklad její vykládá v doslovu pravděpodobně takto: „Novák, hrnčíř, byl patrně před časem od vzteklého psa pokousán a upadl v zuřivost právě v tom okamžiku, když cizí hrnčíř pec podpaloval, načež pak po třídenním hrozném trápení ducha vypustil. Ostatní vybájila si obrazotvornost, pověra a předsudky předešlého věku." — [2]) *R*: uhlídaje. — [3]) *R*: oznámíc. — [4]) *R*: pokropě. — [5]) *R*: vylytěl. — [6]) *R*: ho. — [7]) *R*: (nepozorojíc tuze). — [8]) *R*: pravíc.

slove,[1]) — hrnčíř druhý zbil. Žena pak k hrnčíři tomu přiběhla hrozně naň naříkajíc, že jí muže zbil a tak hned sama prozradila čarodějníka[2]) muže svého. Starý pak ještě vstrčil sochor do pece, až Novák řval a štěkal slintaje jako pes. I bylo mu hned [216] posláno pro pátera, on pak naň ani hledět nechtěl, vždy jen křiče, že se pomstí a pomstit musí; zvláště když starý sochor kdy vytáhl a odlehčilo se mu, nic jiného nemluvil, než že se pomstí. Potom již starý ani nedával do ohně sochor, poněvadž od toho zbití dost zle mu [Novákovi] bylo, a svou pec dobře vypálil, mladému pomoh.[3]) Novák pak v své nekajícnosti trval nic na žádného napomínání nedbaje, an sám jemnostpán děkan s oběma[4]) pány kaplany s ním pracoval, aby se nad svou duší sám slitoval a s Bohem se smířil, ale nic neprospěl: Tak jako jiné hovado v zatvrzelosti trval, neb taky jeden z pokažených katolíkův byl, — já sám vím, že každou neděli místo kostela přidělávával k hrncům ucha a jiné tiché práce dělal, o řádích církevních a duchovenstvu a smrtelném hříchu a o svátostech nic nedrže. (Takové zajisté ovoce na každém tom novotníku a poběhlci vidíme.) Trval tak do třetího dne, až 29. dubna zahynul, ač pan děkan prohlásil, že s pokáním umřel, když sám toliko s ním zavřený byl, — ale pochybnost jest, — a proto taky zapověděl, aby se o tom nikde od měšťanstva a obyvatelů nemluvilo, ano i na hřbitov dne 1. máje ho položili, aby potupa městečku nebyla, an sice na mrchovišti ležeti aneb spálen býti měl. [217] Zajisté v pravdě říci i napsati mohu, že

všech těch nynějších bludníků, pokažených novotníků,
kteří vždycky sami sobě pletou náboženství nové,
takové jestiť ovoce, — poznáť je po něm, jen kdo chce.
Dost drahný počet já jich znám a svobodně tu zprávu dám,
že z nich obzvlaště každého něčím poctil mistr jeho:
Mnohý pýchou sotva chodí, jiný v cizoložstvu brodí,
mnohému cizí chléb choutne, jiný od závisti žloutne,
mnohý obžerný jako pes, neb ukrutný co Herodes,
mnohý k dobrým věcem líný, jiný chlamtá i své sliny,
mnohý ďáblo-čarodějník,[5]) jiný všech mravů odporník;
některý zas vyučuje, z Písma podivně mudruje,
do kostela chodit nechce, do nebe mní přijít lehce.
A to se jistotně tvrdí, že všem vesměs kostel smrdí;
neb kdo z pravé cesty sejde, ten dobře, kam má jít, nejde.

Starý ten mistr jsa povolán na děkanství i k magistrátu nikde nic za to míti nemohl, poněvadž dle povědomosti všech nebil hrnčíře, ale žábu.[6])

Hle, co tu ďábel působil,
aby si něco ulovil.

A tak ten hrnčíř od toho zbití toliko umřel.

---

[1]) Asi 1/4 hodiny od Sadské k severozápadu. — [2]) *R*: čarodeníka. [3]) *R*: pomoha. — [4]) *R*: s oboumi. — [5]) Později opraveno: čertův čarodějník. — [6]) Nedal snad Novákův (v šílenství či proč) podivný jakýsi oděv a chování (ezení po zemi?) cizinci záminku, že by mohl ubožáka jakožto „žábu-čarodějníka“ beztrestně stlouci?

Dne 9. máje, v neděli Rogationis aneb Křížovou, na té slavné pouti v Brodě Českém, v kostele sv. Gotharda naši oba páni patres ze Škramníka služby Boží konali, totiž velebný pán Hynek Zelenka,[1]) farář, velkou mši svatou a pan Onufrius Wisinger, kaplan, kázání odbyli.

[218] Toho dne skrz to[té]ž město Brod Český 342 kusy z Prahy zas zpátkem k Vídni se vezlo, neb již jistotně o svatém pokoji ze všech stran slyšeti se dalo.

Item toho dne měla býti slavná pout u kapličky Sedmi bolestí Panny Marie, jakž bývá v neděli Křížovou, ale odložena jest až do zhotovení a posvěcení nové, tam již vystavené větší kaple.

Ve DneCh kržIlžoWICh WeLMI parno a jasno. Sucho zase počínalo býti pro veliká parna a teplé větry. Na malých řekách a struhách mlýny stály pro nedostatek vody, protož o mletí zle bylo.

V těchto dnech májových od 1. až do 15. nic jiného nebylo slyšet, jen toliko svatý a vinšovaný pokoj, čemuž lépe[2]) jsme uvěřili, když jsme již od hranic vojska maršírovati viděli. Na jaký ale způsob se ten pokoj stal a jeho dokonalý instrument,[3]) ještě mně není známý; protož vypsání jeho odložiti musím, až o tom správnou podstatu obdržím. — We DneCh MaloWICh sVatI pokog pržIsseL.

---

[219] Radostné jubilaeum

aneb paDesát-LetňI obnoWa sWatoržeCžeňi lána NepoMVCkIho, sLaVně a DIVně W MIesteCh prahskICh VIkonaná.

Všem dobrým, staroupřímným, věrným katolickým Čechům a milým potomkům k radostnému a milému připamatování tuto padesátletní obnovo-slavnost našeho milého vlastence a rozeného Čecha, těchto věků divotvorce, svatého Jana Nepomuckého, obzvláště pak pro větší čest a slávu Boží, něco šířeji vypsati jsem umínil, kteréhožto vypsání pravdivou podstatu dílem z vlastního spatření, dílem z tištěného processu a dílem ze slyšení od vznešených tam v Praze ostávajících lidí jsem vzal a k snadnějšímu pochopení a pamatování mně rovných sprostých Čechů na těchto pět punktů aneb kusů rozdělil, vzav[4]) předně začátek z rozličných, již před 100 lety tištěných knih a ze života sv. Jana. Protož věděti se má, že

---

[1]) „Jakub Hynek Zelenka, rozený Litomyšlák, nejprv kaplan v Ouřeňovsi, nato administrátor v Skalici městečku, potom farář v Štolmíři a odtud [od r. 1754] v Škramníku. Kostel i dům farní znamenitě zvelebil a okrášlil. Roku 1784, v noci na den 4. března jsa od loupežníků dušen a okraden — [viz 2. knihu Pamětí] — a věku 68 let maje, vyprosil sobě odpočinutí, na něž 1785. roku dne 28. července do Prahy se odebral a tam v domě Prušovském, blíž dominikánů u sv. Jiljí, léta 1789 dne 3. máje umřel.“ (Z Vavákova rukopisu o kostele a faře škramnické, ve farním archivu tamtéž.) — [2]) *R*: lépej. — [3]) T. j. smlouva o míru. — [4]) *R*: vezma.

I.

Jak léta 1393 dne 20. března večer[1]) tento Bohu milý náš vlastenec a hlavního kostela pražského sv. Víta kanovník na rozkaz císaře a krále českého, Václava IV.,[2]) že mu zpověď manželky jeho Žofie[3]) vyjeviti nechtěl, s mostu pražského do řeky Vltavy[4]) shozen, utopen a potom v tom [220] hlavním kostele na pravo vedle velikého oltáře, blíž královské modlitebnice pohřben byl. Všeliké divy při tom hrobě se dály, kteréžto divy ony hrozné krvavo-ohnivé časy, které v 14. a 15. věku zde v Čechách se dály, ani zapsati ani pamatovati nedaly; to ale vždy zůstávalo, že kdo z nějaké všetečnosti neb z potupy na ten hrob aneb na kámen, nímž ten hrob přikryt byl, vstoupil aneb šlapil, toho ještě dne nějaké světské hanby a potupy neušel. Protož i železnou mříží od starodávna ohražen byl. Jaké divy při tom hrobě se staly v čas české stavovské rebelie, když ten kostel kalvíni opanovali, bylo by dlouho psáti.[5]) A protož podle těch častých divů a zázraků vždy hned od těch časů, jak pohřben byl, za svatého od lidí držán a ctěn byl.

Když pak obzvláště v 16. věku divů a zázraků přibývalo, přibývalo také jeho cti a známosti i sem tam po světě rozhlašování, tak že se veřejně od lidí bez dovolení onde i onde statue k jeho cti, obzvláště na mostech, stavěly, obrazy malovaly, písně a modlitby skládaly, tiskly a zpívaly, tak že až posavad mnoho obrazů najdeme, které již přes 100 let stary jsou a tehdy malované neb tesané, když ještě tělo jeho v zemi leželo a o jeho neporušeném jazyku nic se nevědělo. Statua na mostě pražském ze samého kovu[6]) od urozeného pána Matěje z Wunšvic léta 1683 jest vystavena. Item na štítu hlavního kostela mezi tam namalovanými českými patrony léta 1552[7]) taky on jest namalován. U kostela škramnického v kraji kouřimském kunštovná štatua [221] k jeho cti léta 1715 od velebného pána Floriana Mikulovského[8]) tamž faráře a mého strýce, jest vystavená. Jiných mnoho štatuí a obrazů posavad stojí, které dříve jsou vystavené, nežli on byl veřejně řádem církevním za svatého vyhlášen.

II.

Léta 1719, 15. dubna s dovolením Stolice apoštolské (Klimenta XI.) tělo jeho ze země vyzdviženo, od vysokých komisařů prohlíženo a tu teprva — an se toho žádný nenadál — v spráchnivělé a kostlavé hlavě neporušený, ohebký a masitý jazyk se našel, pro kterýžto jazyk kapitola hlavního kostela schvální křišťálovou nádobu zhotoviti dala, tělo pak na témž místě nad zemí, v schránce k tomu zhotovené zase schováno (sice samé kosti toliko) a tak zůstalo až do roku 1729.[9])

---

[1]) *R* omylem: „léta 1383 tu noc před dnem 16. máje . . .“ Podrobný životopis světcův a dějiny úcty jeho podává spis Kl. Borového: „Sv. Jan Nep.“ (Podíl Dědictví sv. Jana Nep. na rok 1878.) — [2]) *R* píše: VI. — [3]) *R* omylem: „Johanny.“ Ta byla první manželka Václavova. — [4]) *R* dle Hájka a j. píše zde i jindy někdy: Vhlthavy. [5]) Borový, str. 38. — [6]) *R*: metallu. — [7]) *R*: „1480“. — [8]) Florian Josef Mikulovský, rodič z Oustí nad Orlicí, přišel z kaplanství týnského v Praze roku 1707 do Skramníka, kdež byl farářem až do své smrti, 27. srpna 1746. — [9]) Za blahoslaveného prohlášen byl sv. Jan Nep. dekretem papeže Innocence XIII. ze dne 31. května 1721.

III.

Léta 1729 na snažné pohledávání a žádost kapitoly téhož hlavního kostela a všech tří [1]) pánů stavův i na přímluvu císaře Karla VI., s dokázáním množství divů, což všecko při Stolici apoštolské jednal a horlivě vyhledával pán, pan Jan Rudolf hrabě z Šporku,[2]) biskup, kanovník a suffragán pražského kostela, obzvláštní a divnou výmluvností latinského jazyka obdařený, vyhlášen jest veřejně za svatého Jan Nepomucký, a to nejprve tam v Římě s velikou slavností v kostele sv. Jana Křtitele v Lateraně[3]) od tehdejšího papeže Benedikta XIII. a u přítomnosti téhož našeho českého biskupa Šporka, potom v Praze od 9. do 16. října[4]) s obzvláštní pompou a nádherností téhož 1729. roku, jakož o tom knížky až posavad před rukama jsou. [222] Nyní pak, když od téhož svatořečení aneb za svatého vyhlášení padesáte let přeběhlo, s přičiněním osvíceného knížete, pána p. Antonína Petra, arcibiskupa pražského, a celé slavné a vždy věrné kapitoly a některých pánů stavů stala se slavná jubilací aneb padesátletní obnova, jejížto pořádek sám kníže a důstojný otec, arcibiskup Antonín Petr, nařiditi a vypsati ráčil a kteráž se stala tímto způsobem:

IV.

Léta Páně 1779, hned při nastání téhož roku nejdůstojnější v Kristu otec, pán p. Antonín Petr, z rodu pánů Přichovských z Přichovic, Čech rozený, a spolu s ním celá slavná a vždy věrná kapitola, když před sebe vzali všemohoucímu Bohu skrze celých 50 let za mnohé dary a milosti skrze sv. Jana světu a lidem prokázané poděkovati a zase více čest a slávu Boží rozmnožiti a zvětšiti, jednu obzvláštní slavnost ke dni 16. máje k tomu vyvolili a u Svatosti papežské, Pia, toho jména VI., jak potvrzení, tak také slavných odpustků jako v čas milostivého léta k témuž obdrželi. A ačkoliv před 50 lety svatořečení neb vyhlášení sv. Jana dne 19. března[5]) se stalo, nicméně nyní na 16. den máje jubilací pro přespolní a vzdálený lid, který již od mnoha let k tomu dni u velikém množství se schází, a pro svátek sv. Jana ustanovena jest. K čemuž i Nejvyšší Panovník svých božských milostí uděliti ráčil, kdežto právě před tím pokoj svatý nám seslal, mocnářů vůli a srdce

---

[1]) *R:* třech. — [2]) Rudolf hrabě Špork zvolen byl do kapituly r. 1420, a sice na nový kanonikát, jejž byl právě sám založil. R. 1722 odešel Špork do Říma, především jednat o svatořečení blah. Jana Nep. V Římě byl pro svoji zbožnost, horlivost a lidumilnost velice vážen a nazýván „angelus Bohemiae". Dosáhnuv šťastně prohlášení sv. Jana Nep. r. 1729 za svatého a přičiniv se o udělení čestných výsad pro metropol. kapitulu při té příležitosti, zvolen byl mezitím za světícího biskupa pražského a ještě v Římě téhož roku 1729 na biskupa byv posvěcen, vrátil se do Prahy. R. 1741 jmenován proboštem staroboleslavským. Oslepnuv k stáří, zemřel 21. ledna 1759 u věku 66 let a pochován u sv. Víta. Mimo jiné dary a odkazy založil kapitálem 100.000 zl. nadaci pro chudé a pro vězně v tureckém zajetí i domácí. (Dle kapitul. kánonu.) — [3]) *R* omylem: „v kostele hlavním Vaticanskym S. Petra." Svatořečení stalo se dne 19. března 1779. — [4]) *R* omylem: „potom v Praze dne 4. července, na den S. Prokopa, s obzlaštní" atd. Vavák se mýlí se slavností konanou v Praze dne 4. července r. 1721, na oslavu prohlášení sv. Jana Nep. za blahoslaveného. (Viz str. 118, pozn. 9.) — [5]) *R*: „dne 4. července." Viz napřed pozn. 3.

srovnal a tak všem vzdáleným poutníkům pokojnou a utěšenou cestu, domácím pak tu největší radost způsobil.

[223] Následuje pořádek té slavnosti z processu[1]) tištěného vypsaný:

Předně: Skrze celé tři dni, to jest 16., 17. a 18. máje — den 16. máje trefil se na poslední neděli po Veliké noci, — slavnost na hradě pražském v kostele hlavním sv. Víta držána byla.

Za druhé: Též po celém arcibiskupství pražském ve všech farních kostelích po oktávu sv. Jana, totiž od slavného hodu Seslání Ducha svatého, dne 23. máje, skrze 8 dní až do slavnosti nejsvětější Trojice slavnost ta se též držela, první den s procesím.[2])

Za třetí: Pius, toho jména VI., papež římský, k té slavnosti plnomocné odpustky udělil,[3]) jako v čas milostivého léta, na všechny farní kostely jak v Praze, tak v celém arcibiskupství na 8 dní, totiž od 23. až do 30. máje, že každý, vyznav[4]) s skroušenou lítostí a předsevzetím polepšiti se hříchův svých a drahé Boží Tělo přijav,[5]) při tom 1 Věřím v Boha a 5 Otče náš atd. a Zdrávas Maria na oumysl církve svaté vyříkav, všech hříchů a pokut odpuštění dosáhnouti mohl. Při tom doloženo: Kdo by se taky tu uloženou modlitbu jen toliko před kostelem sv. Víta pomodlil, tam dostati se nemoha, rovně týchž odpustků oučasten jest. Kdo by pak sobě v tom čase půst neb jiné těla mrtvení uložil, zůstává každému na jeho libosti a vůli.

Za čtvrté: Skrze 9 dní svaté tělo Jana Nepomuckého v křišťálové truhle na velikém oltáři v hlavním kostele sv. Víta veřejně vystavené býti mělo, bylo ale vystavené 12 dní pro veliké množství pořád trvajících ctitelů a poutníků.

Za páté: Ten den před slavností, totiž 15. máje, po poledni ve 2 hodiny skrze jednu celou hodinu všemi zvony v celé Praze se zvonilo a nato se v hlavním kostele první nešpory začaly.

[224] Za šesté: Skrze tři dni v kostele hlavním česky a německy kázání,[6]) po nich zpívaná mše in pontificalibus[7]) a odpoledne nešpory držané byly.

---

[1]) Process značí zde rozvrh, řád slavnosti. Tištěného jsem se nedopátral, — ač-li jím nemyslil Vavák list, o němž dále v pozn. 2., — i doplňuji tudíž a opravuji zde Vavákův výklad dle konsistor. archivu („Emanata" z r. 1779). Český „Krátký veypis první padesátileté památky, která se po vyhlášení sv. Jana z Nepomuku za svatého v chrámě hlavním sv. Víta .... slavila dne 16. máje r. 1779", vyšel v Praze téhož roku, („k dostání u Jana Joseffa Gröbla, kněhokupce ve velké Karlové kolleji", — viz odchylku u Jungm. VI, 2166). — [2]) Z 26. března 1779 vydán duchovenstvu tišt. latinský list, jak slavnost tu konati. Pražskému duchovenstvu o způsobu celé slavnosti, o době a pořádku nařízených procesí dány od konsistoře dva oběžníky, ze dne 24. dubna a 4. května. — [3]) Originál v kapitul. archivu (sign. CCXXVII, 7). — [4]) *R*: vyznaje. — [5]) *R*: přijma, při tom .... vyříkaje. — [6]) Dle kapitul. usnesení (při aktu pod sign. CCXXVII, 6) měli kázání české: 1. Josef Bořek hrabě Dohalský z Dohalic, t. č. praelát školastik, 2. Josef Jan Horák, 3. Ignác Krebs a českou exhortu Jan Josef Kvies; německá kázání: 1. Erasmus Krieger, 2. Václav Vojt. Herites, 3. Jan Nep. John (senior a custos) a exhortu opět Krieger, — vesměs kapitulárové svatovítští. — [7]) T. j. pontifikální, biskupským řádem.

Za sedmé: První den, totiž 16. máje, zpěvavou mši sloužil sám arcibiskup, před nížto ráno vedena byla procesí neb průvody ze všech farních kostelů i mužských klášterů z celé Prahy, tolikéž i následující dva dni, v pondělí a v outerý, 17. a 18. máje, na zámek. Ten první den odpoledne po třetí hodině byly nešpory, po nich byla chvalořeč v jazyku latinském, kterou provedl rector magnificus,[1]) Ferdinandus Ignatius Woldřich. V čas té chvalořeči v kostele hlavním následující místa vykázaná měli: Vysoce důstojní páni kanovníci u velkého oltáře a potom před procesí[m] shromážděli se v kapli sv. Václava. Vysoce slavné gubernium, to jest páni místodržící, při velkém oltáři. Vysoce slavná ostatní dicasteria aneb vysoké ouřady v prostřed kostela. Vysoce vzácný stav panský a rytířský obojího pohlaví v královské modlitebnici a muzikálním kůru[2]) blíž velkého oltáře. Vysoce vzácný stav vojenský v dolejším velikém kůru. Vysoce učení páni doktoři při trvající chvalořeči měli svá klekadla v prostřed kostela a před procesím shromáždili se v kapli sv. Zikmunda. Slavný magistrát staroměstský v kapli Berkovské.[3]) Slavný magistrát novoměstský v kapli Šternberské.[4]) Slavný magistrát malostranský v kapli sv. Jana Křtitele. Slavný magistrát hradčanský v kapli Pernštýnské.[5]) Alumni z konviktu v kapli nejsv. Trojice.[6]) Alumni arcibiskupští v kapli sv. Vojtěcha.[7])

[225] Po vykonané chvalořeči hned se ve všech kostelích pražských na dané z kusu znamení všemi zvony zvonilo a začalo se slavné procesí, které vedl sám arcibiskup, při kterémžto procesí následující řád všelikého stavu pozorován byl, a to sice napřed šli velební řeholní řádové tímto pořádkem[8]): 1. Křižovníci s červeným srdcem,[9]) u nichž nejprve tělo sv. Jana z vody vynešené jsoucí leželo. 2. Karmelitáni od sv. Havla.[10]) 3. Augustiniáni bosáci od sv. Václava.[11]) 4. Pauláni.[12]) 5. Kapu-

---

[1]) T. j. ředitel university. Jméno jest v rukopise dodatečně po straně připsáno. JUDr. Ferdinand Ignác Woldřich, prof. církevního práva, konsistor. rada a přísežný zemský prokurátor, pozván byv kapitulou dle vůle arcibiskupovy za slavnostního řečníka, vydal řeč svoji v úhledné úpravě in folio tiskem téhož roku pod názvem: „Oratio de iustitia et aequitate oraculi Vaticani, quo a Benedicto XIII. P. M. divus Joannes Nep. . . . albo sanctorum inscriptus est, sub iubilaeis quinquagenariis canonizationis solennibus . . . habita a Ferdinando Ignatio Woldrzich . . . die 16. Maji A. D. 1779. Pragae, characteribus caes. reg. scholae normalis, per Joannem Adamum Hagen, factorem." Řečniště pro něho bylo postaveno vedle kazatelny. — [2]) Musikální či malý kůr býval v nynější kapli sv. Sylvestra. — [3]) *R*: „v kaply Bukytske." Je to kaple t. zv. Císařská, prostřední za hlavním oltářem. — [4]) Je kaple sv. Ostatků, za oltářem sv. Jana Nep. — [5]) *R*: „Bemstejnske." Je to kaple s hrobkou arcibiskupskou. — [6]) Byla to kaple mimo chrám, mezi ním a věží. Alumni, t. j. chovanci studenti z bývalého jesuitského konviktu u sv. Bartoloměje v Praze. (Viz Ekertova „Posvátná místa král. hl. místa Prahy", dle nichž většinou tu doplňky a opravy podány.) V latinském originále psáno: convictores extra ecclesiam. — [7]) Byla před průčelím staré části chrámu a r. 1880 zbořena. V ní nalezeny ostatky sv. Vojtěcha a sv. pěti bratří. Alumny arcibiskupskými rozumějí se bohoslovci. — [8]) Pořádek byl jako roku 1729. — [9]) Jinak cyriakové, byli při kostele sv. Kříže většího vedle kláštera Milosrdných bratří. R. 1783 jejich kostel i klášter zrušen. — [10]) Zrušeni r. 1786. — [11]) Na Zderaze. Klášter zrušen r. 1785. — [12]) Zrušeni

cíni.[1]) 6. Františkáni.[2]) 7. Minoriti od sv. Jakuba.[3]) 8. Serviti, jinak Služebníci P. Marie.[4]) 9 Trinitáři.[5]) 10. Augustiniáni poustevníci od sv. Tomáše. 11. Dominikáni.[6]) 12. Kanovníci řádu praemonstrátského[7]) z hory Sion neb ze Strahova.) 13. Slavní magistrátové ze všech čtyr měst pražských dle svého řádu.[8]) 14. Vysoce učení páni doktoři. 15. Dvořané arcibiskupští a páni officiales[9]) vysoce slavné arcibiskupské konsistoře. 16. Choralisté muzikální s všelikými hudebními nástroji. 17. Arcibiskupští alumni. 18. Z konviktu alumni. 19. Světské neb církevní duchovenstvo. 20. Pražští páni farářové v pluviálích. 21. Hlavního kostela sv. Víta duchovenstvo v pluviálích. 22. Čtyři hlavního kostela sv. Víta vikáři a sakristián.[10]) 23. Vysoce důstojní páni praeláti a opatové v infulích a pluviálích. 24. Následuje arcibiskupský kříž veliký z arabského zlata, v němž se chová veliký díl kříže Pána Krista.[11]) 25. Následují vysoce důstojní páni kanovníci hlavního kostela, kteřížto svaté tělo Jana Nepomuckého na drahých nosítkách nesli, ku kterémužto nesení i jiné vysoké duchovenstvo, též vysoce učení páni doktoři a ze všech čtyr měst magistrátové střídáni byli.[12]) [226] 26. Jazyk neporušený sv. Jana v drahé křišťálové nádobě pod skvostnými nebesy[13]) nesl sám arcibiskup Antonín Petr. 27. Za ním šlo vysoce slavné gubernium a jiná vysoce slavná dicasteria i stav vojenský, obojího pohlaví, všichni v galla-šatech skvostně odíni.

Vedeno bylo to procesí z kostela sv. Víta těmi na levo hradovými vraty na hradčanský plac až [ke kostelu sv. Benedikta],[14]) pak tam na pravo dokola se uhnuvši,[15]) podle arcibiskupské residencí zase do hradu a následovně do kostela se navrátilo. Při tom procesí těch, již infule aneb biskupské čepice na hlavách měli, 38 osob bylo.

Mimo to sběh lidu téměř nesčíslný nejenom z celé země české, ale i z okolních zemí, z Rakous, Moravy, Uher, Bavor, z říše, ze Sas,

---

r. 1785 a jejich kostel (sv. Salvatora v Dušní ulici) koupili pro sebe r. 1835 pražští luteráni. — [1]) Byli jako nyní na Hradčanech a u sv. Josefa na Novém městě. — [2]) Byli jako dosud u P. Marie Sněžné a mimo to irští františkáni čili hibernové při kostele Neposkvrněného Početí P. Marie (proti Prašné bráně), jejichž klášter byl r. 1786 zrušen a později i s kostelem pro finanční úřady upraven, jako dosud jest. — [3]) Jako dosud. Od cís. Josefa II. ponecháni, jen počet bratří omezen. — [4]) Byli při kostele sv. Michala (nyní papírnický sklad mezi ulicí Melantrichovou a Svatomichalskou). Zrušeni r. 1786. Druhý klášter při kostele Zvěstování Panny Marie na Slupi zrušen byl již r. 1783 a r. 1856 přestavěn pro ústav choromyslných. — [5]) Byli při kostele nejsv. Trojice ve Spálené ulici. Zrušeni r. 1783. — [6]) Byli tehdy u sv. Jiljí, jako dosud, kdež od císaře Josefa II. toliko počet jejich omezen, a na Malé Straně u kostela sv. Maří Magdaleny, kdež zrušeni r. 1784 a kostel v letech 1851—55 přestavěn v četnické kasárny, jak dosud viděti. — [7]) *R*: Praemonstrantenskeho. — [8]) Staré město, Nové, Malá Strana a Hradčany měly tehdy svoje vlastní magistráty. Spojení pod jeden společný stalo se z rozkazu císaře Josefa II. r. 1784. — [9]) T. j. úředníci. — [10]) T. j. nyní farář. Mezi vikáři metropolitními a předcházejícím ostatním duchovenstvem svatovítským šli kanovníci královéhradečtí a litoměřičtí. — [11]) Kříž ten, v pokladu chrámovém dosud chovaný, je z doby Karla IV. — [12]) Podrobný pořádek v konsistor. archivu (Emanata z r. 1779). — [13]) *R*: pod skvostnyma nebesami. — [14]) *R* omylem: až blíž konsistoře. — [15]) *R*: do cirklu se uhnuvše.

Lužice a Slezska, tak že v čas toho procesí pět batalionů vojska dvěma řadami[1]) cestu učinilo, avšak přece dobrý řád zachovati a tlačenici přetrhnouti nemohli, nebo před tou slavností skrze celý měsíc duben ohlašovalo se lidu o té slavné svatojanské jubilaci a poněvadž v tom právě času Všemohoucí Panovník pokoj svatý seslati nám ráčil, protož maje již každý utišenou mysl, tím ochotněji cestu do Prahy před sebe vzal. Dne 13. a 14. máje přes samé město Kolín za ty dva dni tři sta a šestnácte samých kočárů větším dílem po čtyřech a po šesti koních, mimo vozy, do Prahy přejelo, — můžem pomyslit, co jinšími cestami.[2]) Nicméně skrze dobrý a pěkně vymyšlený způsob a řád vojenský každý člověk [227] volně do kostela mohl přijíti i zase ven odjíti, toliko že tam kleknouti neb sednouti nesměl, krom duchovenstva a velké vrchnosti; obecní lid jen prošed[3]) kostel, zase z něho ven jíti musil, vojáci v něm stojící zdržovat se tam nedali, což kdyby se bylo nestalo, mnoho set lidu netoliko do kostela, ale ani snad do zámku a před kostel bylo by se nedostalo. Mimo to na zemi všudy stojícího lidu, v domích na hradčanském place, v arcibiskupské residenci, v zámku a jinde, kde jaké okno, střecha a žlaby, sumou: kde se kdo zadržet mohl, dívajícího lidu bylo. Procesí kudy šlo, vojáci, dvě řady proti sobě stojící, cestu učinili, však přece mnohokrát od lidu k protržení přišli.

Po dokonané[m] procesí v hlavním kostele slavně se zpívalo „Te Deum laudamus" a nato požehnání s nejdůstojnější svátostí oltářní od arcibiskupa.

V.

Co tak při té svatojanské pobožnosti pamětihodného v Praze viděti jest:

Předně: Kostel hlavní sv. Víta jest celý kolem červeným a dobrými zlatými portami premovaným damaškem odín, jako bývá v čas korunování krále; z hořejších pavláček visí až na dolejší, z dolejších pak pavláček až nedaleko, co by mohl člověk rukou dostati. Po témž damašku od pavláček dolů všeliké dobře pozlacené malování visí, na pavláčkách pak zase vzhůru stojící nádoby a dělokytky[4]) též pozlacené stojí, mezi tím zhusta svíce, dolů pak velikých stříbrných lamp po každé straně kostela 21 a tak obojích 42 — všelikého mustru kunstovně dělané — visí, v nichž stále světlo hoří.

[228] Veliký oltář[5]) obzvláštním novým a kunstovným malováním jest

---

[1]) *R*: pět patalionu.... dvoumi řady. — [2]) Knížka „Krátký vejpis" (viz na str. 120. pozn. 1.) udává, že „ve dvouch dnech slavnost předcházejících přes 146.000 v branách města putujících se počítalo, mimo ostatních následujících dních." — [3]) *R*: projda. — [4]) T. j. dělané kytky. — [5]) Viz obraz na str. 129., dle veliké rytiny, přidané k latinskému podrobnému popisu výzdoby oltáře a jejího významu, spolu se zprávou o celé slavnosti, vydanému pod titulem nápisu na oltáři, totiž: „Memoria insignis triumphi ... quinquagesimo a solemni adscriptione illius inter divos anno celebrata in ecclesia metropol. Pragensi." Ve velkém foliu, bez udání autora, místa a roku tisku. Návrh na výzdobu oltáře dal (dle kapitul. usnesení z 5. března) P. František Expedit Schönfeld, exjesuita, professor poëtiky, a provedli ji malíři Josef Hager a Hofmann. (Viz o nich Dlabačův Künstler-Lexicon.) Náklad na oltář jakož i na tisk slav-

celý zakryt, že ho nic vidět není, a to malování má za sebou patero pavlačí, po nichž zřízení k tomu lidé chodí a svíce na témž malování stojící, jichž 540 jest, rozsvěcují a zhasují, jakož i svíce po obojích pavláčkách. Těch lidí k tomu zřízených jest deset a mají po 30 krejcařích na den a stravu, která se jim vedle kostela v kanonii strojí. Každá pak ta svíce je půlliberní. Patro [1]) hlavní téhož malování představuje sv. Jana s mostu do vody shozeného a pod tím na velikém prostranství velikými zlatými literami jest nápis tímto způsobem bez chronographie neb letopočtu: „MEMORIA INSIGNIS TRIUMPHI, [QUEM][2]) CATHOLICA RELIGIO PER INVICTUM S. JOANNIS NEPOMUCENI SILENTIUM REPORTAVIT." Na česko může se vyložit rozličně, ale nejkratčeji takto: „Památka vysoce zřetelného triumfu, který katolické náboženství skrz nepřemožené sv. Jana Nepomuckého mlčení představilo." Já pak přidám:

Ke CtI BohV a sLaWIe
W Den ssestnaCtIJho Máge.

[229] Pod nápisem jest místo malování drahý graditurový, [3]) červený, tlustě zlatými třásněmi [4]) lemovaný a sem tam zlatými šňůrami a tlustými třapci převazovaný baldachýn aneb přistření a pod tím v křišťálové truhle leží tělo sv. Jana, není ale vidět, jediné hlavu, v níž ještě všecky zuby jsou, a pravou ruku, jak na prsou [5]) přeložena jest. Ostatní kosti, dobře spořádané, jsou graditurovou černou klerikou, drahou komží a kanovnickým pláštíčkem přioděny, a jest postavy prostřední.

Okolo toho všeho na témž malování vůkol nahoře i dole v patřících místech stojí kunstovně malovaní rozliční vyobrazitelové ctností, jako: Víra, Naděje, Láska, Spravedlnost, Mlčenlivost, Horlivost slova Božího, Učenost, Moudrost, Trpělivost, Poníženost a jiných mnoho více. Dole pak na oltáři mimo velikých 12 stříbrných svícnů stojících, šest prsních velikých stříbrných obrazů našich patronů stálo. [6]) Mimo to všecky ostatní oltáře v témž kostele buďto stříbrnými prsními obrazy, neb svícny, aneb baldachýny a jinými ozdobami ozdobeny byly, jakož i kaple krále našeho milého, sv. Václava a sv. Vojtěcha, že tam právě jedno každé věrné katolické srdce mohlo radostně zplesati a v mysli vzhůru k nebi se pozdvihnouti.

Rovně tak ozdobeny a okrášleny byly všecky jiné v Praze kostely jak farní tak klášterní, jak který svou ozdobu má aneb nyní připraviti mohl, větším dílem damaškem přioděny a co jiného v okrase býti mohlo.

[230] Za druhé: V čas držané pobožnosti onde i onde na šancích jedno sto velikých kusů se vypalovalo. Mimo to tři bataliony vojska císařského z malé zbraně jak dopoledne při mši, tak odpoledne při procesí salve jedním krátem dávali.

---

nostní řeči atd. povolen (dle arcibiskupova původního rozvrhu slavnosti) z pokladny Mayerovské. — [1]) *R*: Štok. — [2]) V rukop. vynecháno. — [3]) T. j. hladká látka hedvábná („kreditor"). — [4]) *R*: zlatyma franclema. — [5]) *R*: prsách. — [6]) Čtyři stříbrná poprsí (nyní na oltáři v kapli Vlašimské) dal zhotoviti arcibiskup Khünburg ke slavnosti svatořečení r. 1779. Jiná čtyři poprsí z doby dřívější jsou v pokladu chrámovém. —

Za třetí: Všech čtyř pražských měst vojsko jízdné i pěší, v svých barvo-šatech výborně oděni na vykázaných místech v parádě stojící, své služby v pěkném řádu konali.

Za čtvrté: Ten večer před a po slavnosti věž hlavního kostela mnoho tisíci lampami osvícena a okrášlena skvěla se, na níž navrchu obzvláště kunstovné ohnivé dílo (Němci Feuerwerk jmenují) celý kostel a zámek královský osvěcovalo. Mimo to celá Praha tak osvícena jak lampami tak rozličnými kunstovnými ohni byla, že jako ve dne světlo bylo; nebylo žádné okno na ulice, v němž by mnoho lamp nehořelo. Všecky radní domy illuminýrovány aneb osvíceny mnoho tisíci lampami byly; byly pak na domech radních i na vyššího stavu domích všelijak kunstovně do rozličných krásných pořádků lampy rovnány, sem tam rovné i kulaté linie představující. Jinde zas jméno sv. Jana, S. JOANNES, v každém okně jedno slovo z lamp vyšlechtěné, jinde na plátně tenkém život sv. Jana po mnoha oknech představený, za kterýmižto obrazy lampy hořely, a tak malování venku před lampami stojící velmi krásně k spatření vyhlíželo. Jinde zas mnoho set samých pochodní [1]) na domě do všelikých kráso-pořádků rovnaných hořelo. [231] Jinde vnitř v domích buďto na síni aneb v nějakém velikém okně dole při zemi rozličné krásné strojení život sv. Jana představující aneb do vody shazujícího vyobrazovalo, kdež řeka Vltava a jiné rozličné wasserkunsty neb vodní díla, vše lampami osvícené se spatřovalo, a to každý z ulice spatřiti mohl.

Celá řeka a most od rozličných kunsto-ohňův sem tam po vodě běhajících osvícena jako ve dne byla. K tomu ustavičně jak na šancích, tak při vodě z kusů dlouho na noc se střílelo. Po tři noci málokdo spal, jak domácí tak přespolní lidé i veliké vrchnosti a duchovenstvo celé noci po Praze sem tam chodili a jezdili a ty všelijaké kunstovné illuminace a dělo-ohně s velikou srdce radostí spatřovali. Pána Boha všemohoucího každý při tom chválil a v duchu srdečně plesal, že smysl dal a dovolil takové věci lidem učiniti. Já v pravdě napsati mohu nejen od sebe sám, ale i od množství jiných slyše, [2]) že se tu ani jísti a píti, ani spáti nechtělo. Mnozí vidíce zde na zemi takovou slávu, k slávě nebeské srdce své pozdvihovali; mnozí velicí hříšníci k pokání svatému se hnuli, mnozí pak ledajak věřící a kacířstvem porušení katolíci u víře se posilnili, jiní nepřátelům svým vinu odpustili, jiní své pokažené mravy napraviti a jiné všeliké nepravosti zanechati před sebe vzali.

O tom osvícení veřejně mluvilo se, což i já tvrdím, že kudykoliv kdo šel, jehlu na zemi nalézti a snadně z daleka spatřiti mohl. [232] To také jisté jest, že takové osvícení ani před 50 lety, když kanonizací [3]) sv. Jana byla, ani nikdy před prošlými věky při korunování králův Praha v sobě neměla.

Z te sLáWI LIblĚ spatržene
bVD gMeno PánIĚ ChWáLene.

Rozličných jiných podívání a paměti hodných věcí pro velikou

---

[1]) *R*: fagul. — [2]) *R*: slyšíce. — [3]) T. j. svatořečení.

obšírnost a množství psáti pomíjím, maje za to, že pro sedláky, jako jsem sám, přítomného hlavních věcí vypsání dosti jest. Toliko ještě o té slavné jubilaci jednu píseň, kterou jsem z vnitřního potěšení pohnutý jsa[1]) dne 16. máje doma složil a dne 23. téhož tam v Praze tisknouti dal, pro delší památku tuto napíši.[2])

---

[233] Dne 19. máje z těch míst, která Prušáci v Čechách a v Sasích ještě drželi, naši pak ze Slezska, Lužice i ze Sas, jakož i z hrabství kladského[3]) v ten den dle traktátu pokoje obojí do svých zemí vymaršírovali.

Obilí již začínalo připláceti z ohledu velikého sucha, tak že žito již chtěli za 3 zl., pšenici za 3 zl. 30 kr., ječmen za 2 zl., proso 3 zl. 15 kr., hrách 3 zl., oves 1 zl. 30 kr.

Na den slavný Seslání Ducha sv. byl jsem já taky v Praze v příčině té svatojanské slavnosti, a toho dne v kostele hlavním velké kázání držel jazykem českým vysoce důstojný, urozený a vysoce učený pán, Josef Jan Kvíz,[4]) téhož kostela kanovník, z naší vesnice Milčic vnuk odtud pocházející; nebo jeho pan otec, pan Václav Kvíz, bývalý důchodní na Brandýse, byl syn Matěje Kvíze, sedláka zdejšího v tom statku, kde nyní jest čís. 2. a kde až posavad Kateřina po Matějovi Kvízovi, teď praveného Matěje synu a Václava, jenž důchodním byl, bratru, již od roku 1721 27 [let] s mužem, Matějem Kvízem, od roku pak 1748 sama jako vdova 58 let ve všem hospodaří. Ten grunt je silný 30 kop.

Po svátcích začala býti veliká studena ve dne i taky v noci a sucho vždy pořád bylo. Na den Božího Těla dopoledne mželo a při tom studeno. Druhý den, v pátek, 4. června, mráz šedivý byl i na tiché vodě led. [234] Dne 7. června opět byl mráz a tuze studeno. Obilí zas přiskočilo, neb žito již přes 3 zl. se prodávalo, od 6. až do 12. června 1 zl. přibylo; 7. června zde ráno ještě dávali 3 zl. 12 kr., do večera 3 zl. 15 kr., nato 8. téhož 3 zl. 20 kr. a do večera 3 zl. 30 kr.; za

---

[1]) *R*: jsouce. — [2]) V rukopisu napsáno dále jen „Titul písně", půl stránky pro ni vynecháno, ale píseň nenapsána a nemohl jsem se jí nikde dosud dopátrati. Ani ve „Zboru písní", kamž Vavák svoje i cizí skladby si opisoval, píseň ta se nenalézá. Zůstávají tudíž o ní zatím jen zprávy dále na str. [245] v Pamětech zaznamenané. — [3]) *R*: Glackeho. — [4]) Josef Jan Nep. Kwis (či Kwies, zde však v textu nechávám dle Vaváka psáno Kvíz, jak ostatní z toho rodu se důsledně píší), rodem z Pardubic, byl farářem v Hořepníku a 4. února 1777 zvolen (2. března installován) za kanovníka na praebendu Šporkovskou. R. 1783 jmenován byl předsedou komise pro vyšetření příčin odpadů od katolické církve, a působil tu velmi horlivě a obezřetně. Dne 22. června 1789 zvolen byl za probošta a téhož dne po roce (22. června 1790) mrtvicí byv raněn zemřel ve věku 56 let ve své residenci na Hradčanech a pochován byl v kapitul. hrobce v Ouněticích. (Dle kapitul. kánonu a far. matriky svatovítské. Srov. „Věstník Poděb." VIII., 184.)

ječmen 2 zl. 24 i 30 kr., oves 1 zl. 45 kr. i 2 zl. i 2 zl. 15 kr., pšenice 4 zl. 15 kr., 30 kr., 45 kr. i 5 zl.

Item dne 7. června přijeli sem páni komisaři klasovat pole, jak již dřív o tom zde zmíněno.[1]) První byl urozený pan Jan Bapt. Clanner z Engelshofen,[2]) panství našeho polesný, jehožto pan otec před lety tu na Poděbradech přes 30 let rozličné stupně úřadů,[3]) pak naposledy i hejtmanem byl i umřel. Druhý, vzácně slovutný pan František Xav. Dvorský,[4]) města Poděbrad zasloužilý konšel aneb, jak nyní říkáme, radní pán. Třetí Karel Kysílko, rychtář ze Sokolče, čtvrtý František Sixta, rychtář z Chotouně. Nejprve začali u silnice a právě na silnici blíž křížové cesty[5]) pan konšel dlouhou řeč podle vídeňské instrukcí k nám učinil. Pan polesný byl od strany vrchnosti, dva rychtářové od strany sedláků, pan konšel pak k srovnání sporů od obojí strany. Největší zřetel měli, aby hodně mnoho prvních a druhých klasů nadělali, a poněvadž na mokřinách v toto sucho jakž tak obilíčko bylo, protož podle toho některé močály více než slušelo zvýšili, nic říci sobě nedavše,[6]) neb na to nejvíc šli, aby ne snížiti, nýbrž zvýšiti mohli.

[235] Dne 12. června opět bylo mrazivě studeno. Ječmeny již napořád schly, prosa nevycházela, zelí a řepa sázet se nemohlo. Skrze ty mrazy 4., 5. a 7. června při horách žita zastydla i zde též, že mnoho klasů bílých a jalových zůstalo. Formanů pro obilí sem více jelo, až dne 8. i 9. června deštíček onde i onde spadl, však přece připlácelo.

Dne 13. června, na den sv. Antonína, v neděli 3. po sv. Duchu, skrze slavný ambrosiánský chvalozpěv „Te Deum laudamus“ aneb „Tě Boha chválíme“ za udělení svatého pokoje Pánu Bohu všemohoucímu radostně jest poděkováno a to sice ve všech městech nejprv, potom v ostatních farních kostelích ve vsech v neděli čtvrtou, dne 20. června, tolikéž se stalo.

SplěW ChWáLI sWatIho AMbrože a AVgVstIna
WeseLe zplWanI na Den sWatIho AntoňIIna;
oD nás pak raCž pržIgIťI, Bože, tWá MILost sWatá
ten spěW LIbě WIzplWanI na sWatIho NoWáta,

totiž 20. června, čtvrtou neděli po sv. Duchu. Jak a na jaký způsob a kde ten svatý pokoj učiněn jest, teprva napíši, když artikule jeho tištěné do rukou dostanu.

---

[1]) Viz str. 111. — [2]) *R:* „Kleiner“. Viz str. 33. Místo tištěného však Klanner píši nadále Clanner dle podrobné monografie prof. Otak. G. Paroubka: „Josefa šl. Clannerova z Engelshofu“. V Praze 1906 — [3]) *R*: „rozličné gradus oficiis“ [!] Karel Maxmilian Clanner (viz Paroubkův spis, str. 19) r. 1708 byl písařem lesního úřadu v Brandýse n. L., r. 1710—20 obročním a purkrabím panství kolínského, 1721—24 hejtmanem král. panství Hořic, 1725—36 regentem Colloredského panství Opočna, potom až do své smrti (15. dubna 1740) král. regentem na Poděbradech a Kolíně. — [4]) Frant. X. Dvorský, puškař (flinetarius), r. 1759 rychtář městský, 1764 senátor, 1784—94 radní, 1804 primas, zemřel 26. 2. 1816 u věku 87 let. (H). — [5]) Křižovatka u Tatec. — [6]) *R:* nedadouc.

Dne 16. června z milosti Boží první hojný deštíček jsme dostali téměř po celém království českém. [236] 21. června v Jičíně na trhu již cena v obilí se zmenšila pro tu hojnou předešlou vláhu; pšenice, která minutý trh za 5 zl. 30 kr. byla, již nyní za 4 zl.; žito bylo za 4 zl. 30 kr. i za 5 zl., již nyní za 3 zl. 15 kr.; ječmen byl za 3 zl. 30 kr., nyní pak za 2 zl. 30 kr.; oves byl za 3 zl., nyní za 2 zl. 15 kr. Sem pak k nám hned formani jeti přestali, že se nevědělo ani, zač obilí platí.

Tentýž týden po čtvrté neděli svatodušní, okolo svátku sv. Jana Křtitele, z obzvláštní dobroty a štědrosti Jeho Milosti císařské koně od kusů a proviantských vozů dávali se těm kontribuentům, kteří v tu vojnu skrze transporty o svá hovada přišli, a šli sobě pro ně do těch měst, v kterých prv před vojnou se vybírali. Z našeho panství dostávali koně v Bydžově. Odsud z Milčic jeden soused, Jakub Brtek, jenž taky o své hovado v Poličanech [1]) přišel, dostal nyní valacha, ale chatrného. Mnozí dost hodné koně dostali.

Od 20. až do 27. června téměř stále deště a vlhké časy byly, při tom pak teplo. Dne 26. téhož na večer příval od strany východopůlnoční s bouřkou a kroupami přišel, ačkoliv u nás, díka Pánu Bohu, nepotlouklo, ale místem přece uškodilo, zvlášť k Černému Kostelci.

[237] Téhož dne 26. června stalo se v městě Vídni, jež jest nyní hlavní a ustavičné sídlo císařské, že tam v jednom zeughause aneb zbrojnici aneb prachodílně nenadále prach se zapálil a tu zbrojnici do povětří vyhodil a z[t]roskotal, při kterémžto strašlivém osudu 30 osob o život a 97 osob k poranění přišly, z kterýchžto raněných 46 těžce a 51 lehce raněni jsou. Jak by se to zapálilo, žádný nemůže pověděti, poněvadž ti, již toho snad příčina byli, mrtvi jsou. Jména všech těch osob jsem četl. [2])

Na den sv. apoštolů Petra a Pavla teprva karmanýři, již zde od 30. ledna leželi, do Pardubic do kasáren odmaršírovali. Zde byli od prvního regementu, jenž má zlaté porty a jenerál jeho jest vévoda Albert Saský, [3]) saského volence bratr, kterýž má za manželku Marii Kristinu, našeho císaře pána sestru, léta 1742 dne 13. máje narozenou.

Obilí již pořád spadovalo, tak že již žito za 3 zl., pšenice za 3 zl. 30 kr., ječmen za 2 zl. byl, ano před 10 dny [4]) bylo zde žito za 4 zl. i taky za 4 zl. 15 kr., pšenice za 4 zl. 30 kr. i za 5 zl. a ječmen za 3 zl., oves za 2 zl. 30 kr., a to bylo zde nejvýš. Časy ustavičně deštivé a pošmourné

---

[1]) U Hradce Král. — [2]) Dle „Prager auserlesene und interessante Nachrichten" z r. 1779, čís. 27.—29. usmrceno bylo celkem 66 lidí. Císař Josef přikvapil ihned a sám pomáhal raněným. — [3]) První pluk karabiníků Alberta (Albrechta) vévody saského jest nyní 3. dragounský pluk dolnorakouský. Karabinici všichni měli (jako dříve kyrysníci, kterým to pak bylo vzato) žlutou portu na klobouku, a sice prostí vojáci $1/2$ coule zšíři (jako dříve kaprál kyrysnický) a šarže portu $1\frac{1}{2}$ coule širokou. Viz pozn 2 na str. 102. — [4]) *R*: an před 10 dnima.

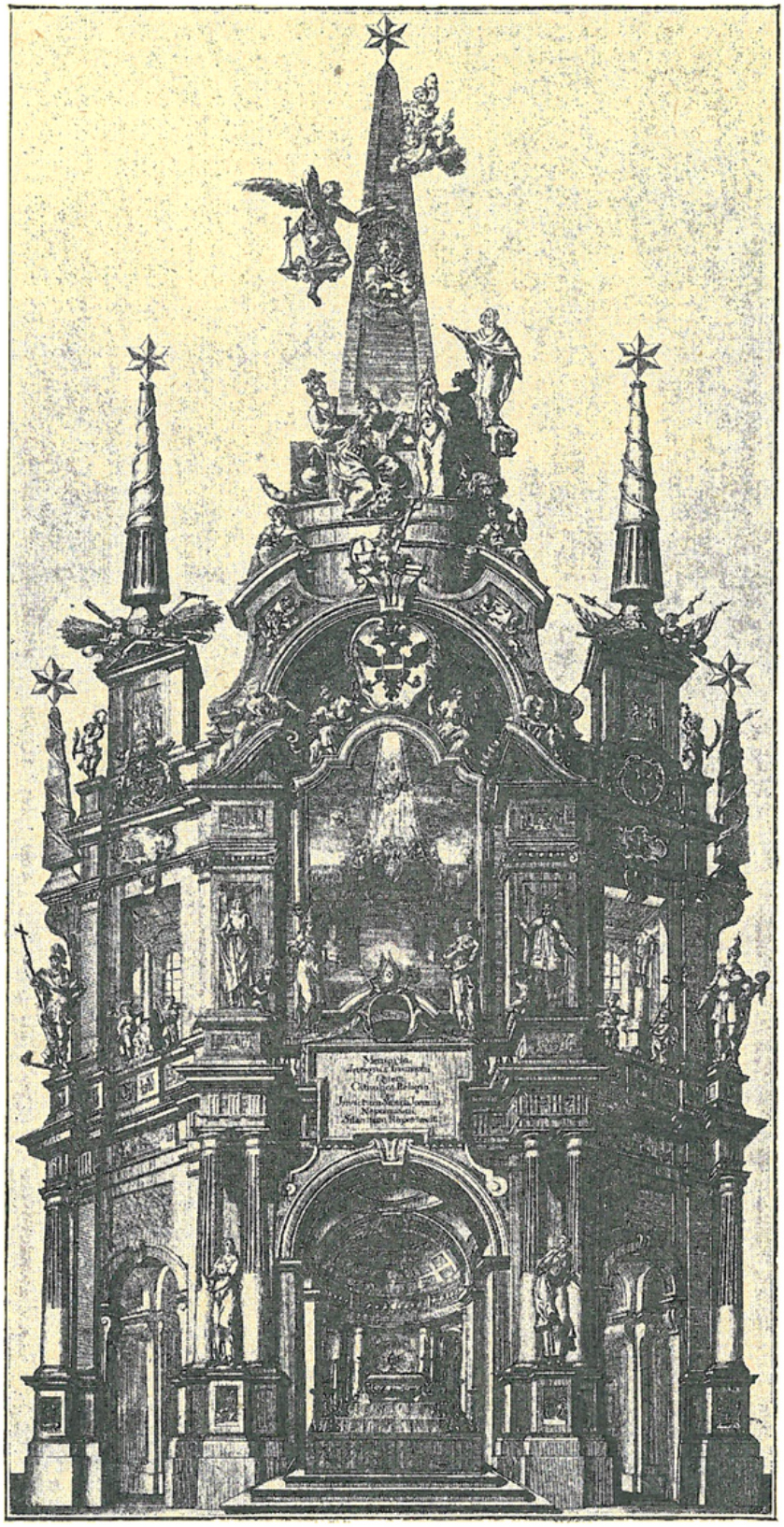

Hlavní oltář u sv. Víta o svatojanské slavnosti r. 1779.

byly, sena začalo přibývat, ale klidit se nemohlo; na prosa obzvláště zle bylo, nebo prv pro sucho, nyní pak pro mokro růsti nemohla.

Item tohoto i předešlého měsíce mnoho tisíc lidu z vojny puštěno jest, obzvláště ti, kteří v minulém i v tomto roce vzati a tam odvedeni byli. Kteří neženatí byli, ti své mundury v zámcích řiditelských složiti musili a dostali pasy na tak dlouhou doma bytnost, dokud se pro ně nepošle.

[238] W Den MILIho WLastenCe nasseho, Prokopa sVatIho, bILo jasno. Poněvadž skrze ta sucha málo se sena urodila, protož mnohem dráž než loni, jakžkoliv vojna byla, se prodávala. Zde u Střebestovic páni nejprv pro sebe po několika měřicích vyměřiti dali a ostatní, jež lidem pustili, za 3 zl. i za 4 zl. i za 5 zl. pod jednu měřici prodávali — rozumím, na panských lukách.

Dne 11. července dosáhl jsem v našem zámku tabuli naší klassifikací aneb zklasování onehdejší našich polí a luk, a dal jsem ji tam přepsat, prve než se do Vídně odvedou, dle kteréžto máme v naší vesnici Milčicích jeden každý soused svou nynější polní mohovitost podle rakouských měřic a jakosti klasů, jakž následuje.[1])

[239] 12. července v Jičíně na trhu nejpěknější pšenice měla 3 zl. 30 kr., též 3 zl. 40 kr. i taky 4 zl., žito 3 zl. i 2 zl. 30 kr., ječmen 2 zl. 15 kr., oves 1 zl. 45 kr., — a toho dne zde začaly se žně.

NB. Patřilo dřív k napsání, že na den Památky sv. Pavla apoštola, dne 30. června, jmenovec jeho, velebný pán Pavel Kuře, farář lstibořský, pět let tam byv,[2]) umřel. Byl rodič sedlský z jedné vsi od Litomyšle a byl po obnovení fary farář druhý.

[240] 24. července rychtářové z celého panství do zámku poděbradského povoláni byvše, tam výnos zrna podle klasů jakosti vyřknouti a vyvoliti musili; ale málo na jejich hlasy se dalo, neb oni rádi by byli málo výnosu dali, a pan vrchni zase mnoho chtěl, až vždy přece napsáno bylo podle ouřadu libosti. U zdejší vesnice dáno z jedné měřice z prvního klasu 5 zrn výnosu, to jest 5 měřic, z druhého klasu 3 zrna, to jest po jedné měřici 3 měřice že se sklidit může, z třetího klasu 2 zrna, to jest 2 měřice a ze čtvrtého klasu $1\frac{1}{2}$ zrna, to jest půl druhé měřice. Někde, kde jsou slabší role, dávali v prvním klasu 4 i taky 3 zrna, aneb kde mnoho do prvního klasu polí

---

[1]) Následuje podrobný výkaz, co komu a do které ze čtyř jakostních tříd bylo zařaděno. Co do velikosti majetku jest Vavák na třetím místě, maje při obou svých usedlostech celkem počítáno 184 měřice $2\frac{1}{2}$ mázlíku, a sice při chalupě čís. p. 4 má 26 měř. 4 mázl. (a to v I. třídě 3 měř. 15 mázl., ve II. 5 měř. 10 mázl., ve III. 13 měř. $11\frac{1}{4}$ mázl., ve IV. 2 měř. $15\frac{3}{4}$ mázl.) a při statku čís. p. 16 má 157 měřic $14\frac{1}{2}$ mázlíku (a sice v I. třídě 13 měř. 15 mázl., ve II. 39 měř. 1 mázlík, ve III. 62 měř. $8\frac{1}{2}$ mázl., ve IV. 42 měř. 6 mázl.) Posledních 5 čísel domovních ve výkazu nedopsáno — [2]) *R*: „jsouce". Pavel Kuře stal se farářem ve Lstiboři dne 8./5. 1772 (po prvním faráři lstibořském, Jakubovi Tumovi, r. 1752—1772), přišed z Roztok, kdež byl lokalistou. (Z far. archivu lstiboř.)

mají, jako u Chleb, Bobnic a Rašovic, taky dávali na jednu měřici v prvním klasu 4 zrna.

29 téhož velebný pán Václav Skřivánek, farář vyšerovický, dostal se do Lstiboře [1]) a velebný pan pater Onufrius Wisinger, kaplan škramnický, rodič plzeňský, zase do Vyšerovic za faráře. [2])

Obilí nové platilo: Žito za 3 zl. i taky 2 zl. 30 kr. a 40 kr. i 50 kr., pšenice 3 zl. 30 kr. i 40 kr., ječmen 2 zl. 25, oves 1 zl. 45 kr. Někde dráž, někde laciněji bylo. Ouroda ovšem nebyla taková jako loňského roku.

[241] Při konci července dostal jsem tištěný traktát pokoje [3]) mezi naší nejmilostivější císařovnou a královnou a králem pruským, a poněvadž na čtyřech arších jest, protož není mně možné sem jej [4]) přepsati.

11. srpna začaly se mokré časy a trvaly dvě neděle i víc; od toho mnoho pšenic onde i onde zrostlo a prosa špatně zrála. 14. srpna povodně od mnohých dešťů přišly, luka zakalily i pole místem zatopily.

V těch dnech jak v kostelích tak v zámcích prohlášen jest opět přísný mandát císařský [5]) proti všem bludníkům a od víry svaté katolické hanebným odpadlcům, v nichž doloženo, kdo by vyjevil a dokázal někoho, jenž bludné knihy má, že dostane 100 zl., a toho, jenž je roznáší, kdo dostane, má míti 200 zl. Takový bludník po prvním napomenutí nenapravil-li by se, má býti na rok do špinhauzu dán, po druhé na tři léta do pevnosti a po třetí věčně na galery odsouzen, statek mu vzat, děti, měl-li by velké, sem tam rozvezeny, a měl-li by malé, po katolicku vyučeny.

Item 11. srpna opět fůry na šance do Hradce nařízeny jsou jakož i nádeníci.

[242] 28. srpna zde v Milčicích Václav Vozáb, jsa [6]) dvě léta po Václavu Poupovi, mém tchánovi, rychtářem, z toho se vyprosil a propuštěn jest, k čemuž zase pan vrchní Františka Vaváka takměř přinutil a právo podal, načež 4. září přísahu přijal.

Obilí okolo těch časů platilo: Pšenice 3 zl. 45 i 4 zl., žito 3 zl. i 2 zl. 45 kr., ječmen 2 zl. i 1 zl. 45 kr., oves 1 zl. 30 kr.

11. září opět dávali v Bydžově vymustrované koně do celého téhož kraje; k nám opět dostali Frant. Vavák jednu klisnu a Václav Vrána jednu; ty obě jakž tak příjemné byly. Zaplať Pán Bůh!

Téhož dne z jisté důležitosti z města Bydžova do vsi Starého Bydžova jsem přišel a tam ten dalece rozhlášený zvon při kostele farním sv. milého Prokopa visící spatřil, který těžký

---

[1]) Byl farářem ve Lstiboři od 24. července 1779 až do dubna 1789. (Z far. archivu lstibořského.) — [2]) Viz o něm str. 39 — [3]) Traktát neb snešení o pokoj mezi J. cís. M. císařovnou Marii Terezii a J. kr. M. králem Prušanů . . . stvrzeno v Těšíně 13. máje 1779. V Praze u Jos. Grebla, 40 stran — [4]) *R*: ho. — [5]) Viz na str. 108 pozn. 7. — [6]) *R*: jsouce.

jest 87 centnýřů, srdce jeho váží 3 centnýře 40 liber; litý jest roku 1587 nákladem urozeného a statečného rytíře, Václava Materny z Květnice a Apoleny, manželky jeho, rozené z Hrušova. Ten starodávní Maternovský rod až posavad trvá a jeden jest z nich na zdejším panství poděbradském myslivcem. [1]) Jejich první sídlo, Květnice, jest posavad rozbořená tvrz za Ouvalem. Na tom zvonu jest obzvláště kunstovná a subtilná rytina, že jest se čemu podiviti. Do té vsi dolejšímu šenkýři, dobrému muži, poslal jsem „Život sv. Prokopa" v osmerce [2]) k veliké jeho radosti, darmo.

[243] 12. září posvěcena jest kapla ke cti Rodičky Boží, Marie Panny Cellenské, u Nového mlýna za Poděbrady, kterou svým nákladem vystavěl a krásně ozdobil mlynář tamní, Tomáš Roudný jménem. [3]) Obzvláště oltář velký od země až do vrchu pasířským dílem dobře postříbřeným plechem obit jest, tak že sám ten oltář stál [4]) ho 1700 zl. mimo všechen jiný náklad. V ten den ráno před posvěcením v též kapli, z Bydžova tudy jeda, byl jsem a všecku spatřil; do Poděbrad přijed [5]) zas slavné procesí tam jdoucí jsem viděl, které in pontificalibus [6]) důstojný pan vicarius vedl. Obraz Panny Marie Cellenské draze oděný a na ten oltář zhotovený páni konšelé poděbradští tam nesli. Toho dne on mlynář na strávení pokrmů a nápojů pro všecku okolostojičnost přes 500 zl. naložil.

Za 14 dní po témž, DWaCátlho ssestlho zárží, posWlěCená gest kapLe poD SaDskaV, kdež nejprve léta 1721 [7]) při čerstvém

[1]) Byl to Antonín Ferd. Materna z Květnice, polesný, daný (prý pro svou dobrotu k poddanému lidu) r. 1781 do výslužby. Žil pak nějaký čas v Král. Městci a zemřel 20. srpna 1783 v Poděbradech ve věku 53 let. (H.) (Viz ve II. knize „Pamětí" str. [46], „Věstník Poděb." VI, 107 a zpracování v Jiráskově „F. L. Věku" díl 2.) — [2]) *R*: „in 8°". Byla to asi knížka kněze Hugona Fabriciusa, „Požehnaná památka velikého světa divotvorce, sv. Prokopa . . ." vydaná v Praze 1764 (Jungm. V., 1364), kterou Vavák znal a měl. (Srov. dále strana [365] v I. knize „Paměti".) — [3]) Srov. str. 94, pozn. 3. Povolení konečně dosaženo a stavba roku 1779 dokončena. Ke stavbě kaple zavázal se prý Roudný jednou na pouti v Maria Celli. Pro svoji kapli dal zhotoviti věrnou kopii oltáře mariacellského z tepané mědi. Za vlády Josefa II. byla kaple zrušena a zbořena a oltář dán do proboštského chrámu sv. Kříže v Poděbradech, kde stojí posud. (H.) — [4]) *R*: koštoval. — [5]) *R*: přijeda. — [6]) T. j. maje pontifikální odznaky (mitru), jakožto titulární opat schlangenmundský. — [7]) Dle Paroubkova „Dějinopisu města Sadska" (popisujícího obšírně kapli onu i její dějiny) vyhotovena byla roku 1721 dne 23. září nadační istina, kterouž pro vydržování kapličky u studánky věnoval farář Schreitter 100 zl., „však kaplička sama přišla již před tím mezi lety 1714—1721 k vystavění". Z jejích dějin: Při farní roli nedaleko obecní pazderny měl farář r. 1714 močidlo na len a ze zdejší studánky vody k svému léčení užíval a se uzdravil. I postavil tu kříž a dav kopati, nalezl v hloubce studánku kamením vroubenou, tu dal vyčistiti a vodu z ní k všeobecnému užívání upraviti. Zde pak kázal postaviti skrovnou kapličku „Bolestné Rodičky Boží u studánky", zřídil některé cellky neb komůrky, skrovný byt pro lázeňského s kuchyní a kotlem k ohřívání vody. K vedení správy byl zvláštní úředník a mimo to byl kostelník a spolu lázeňský. Sezona byla od neděle Smr-

pramenu zdravé vody od starodávna tu jsoucím urozený a vysoce učený pán Jan [Vilém] Schreitter z Schreittenthalu,[1]) v ten čas farář na Sadské hoře, malou kapličku z příčiny uzdravení svého ke cti Bolestné Rodičky Boží, Marie Panny, vystavěl a při ní lázně [244] ku pohodlí a pomoci všelikým neduživým vzdělal. Tu když mnozí důvěrnost k Bohu a Marii Panně majíce užívali a zdraví nabyli, daleko se pověst o tom rozešla, až i z vyššího duchovního i světského stavu osoby sem přijížděly a zdraví nabývaly. Že pak tu špatné staveníčko pro takové osoby bylo, protož léta 1751[2]) čtyrhranné vyšší stavení k obydlí panstva se vystavělo, až od toho častého všeho lidu sem přicházení a lázní užívání užitky té malé kapličky na drahnou sumu zrostly. Zatím pak kaplička sestarala se a pádem hrozila i okolo ní stojící kamenné vyklenuté sloupy a mřížové červené zábradlí, které vůkol kapličky a před kapličkou jako nějaký kostel prostranně udělané bylo, všecko padlo. Protož nynější velebný a vysoce učený v Kristu otec, pan Tomáš Čížek, děkan sadský, z té hotové sumy nashromážděných peněz a s pomocí některých dobrodinců novou prostrannější a vyšší kaplu vystavěl podál a výš nad starou kapličkou. Stará pak kaplička, v nížto i studánka té zdravé vody jest, ta nyní k zboření přijde a vůkol studánky nové ambity vystavené budou, až se zas budoucně nějaká suma od dobrodinců a Panny Marie ctitelů sem s důvěrností putujících nashromáždí.

---

telné do svátku Jména P. Marie. Původní kaplička sešla a roku 1764 usneseno stavěti novou, začato však až r. 1775. (Viz str. 61.) Stavbu řídil Jan Smutný, stavitel z Kostelce nad Černými lesy. Nynější kaple byla r. 1880 zbavena úhledné sakristie za oltářem, aby se nabylo místa na vozovou váhu řepní pro cukrovar. Staré dřevěné celly byly zbořeny a nové čtyři r. 1739 postaveny a r. 1769 obnoveny na kamenných podezdívkách. Stavení lázeňské postaveno r. 1741 o třech pokojích hostinských a s kazatelnou, s obydlím lázeňského a kuchyní, hostinec (nynější) pak zřídil se r. 1755 o jednom poschodí. Stavba začata r. 1752 a stála 1567 zl. 15 kr. Roku 1807 část pozemků při kapli postoupena na stavbu císařské silnice, r. 1811 zřízena kolna pro kočáry a konírna. V letech 1783—85 kaple pro bohoslužby zrušena, r. 1787 prodáno vše obci Sadské za úhrnnou cenu 2801 zl. 51 kr. a r. 1792 kaple opět vysvěcena. Dne 3. července 1834 prodala obec všecko Janu Bürgermeistrovi, poštmistrovi sadskému, za 2300 zl. a r. 1837 zřídil tu Karel Weinrich cukrovar, první na Poděbradsku. Ještě v letech padesátých minulého století lázně kvetly, bývalo tu někdy v neděli až na 50 kočárů. Po zřízení cukrovaru během let „voda se zkazila, tak že se užívání lázní zde úplně pominulo". Patronát kapličky patřil zprvu faráři a magistrátu sadskému a r. 1769 počal se dlouhý a těžký spor o právo patronátní mezi farářem Čížkem a vrchním poděbradským, Michaelem Brikciusem, a trval i dále po 16 let, až skončen zrušením kaple. Dále připadalo právo patronátní majitelům kaple. — [1]) *R*: „Šrajter z Šrajtenthalu". Nastoupil do Sadské z Vosenic na Libáňsku dne 8. dubna 1711 a zemřel v Sadské 8. ledna 1734 u věku 66 let. Za něho mimo zřízení kaple a lázní opraven i kostel farní sv. Apolináře. (Dle „Dějinopisu".) — [2]) Opravu viz v pozn. 7. na str. 132.

[245] Tu novou kapli posvětil důstojně velebný a vysoce učený v Kristu otec, pan Hynek Augustin Svoboda, bohoumění bakalář, notář apoštolský, [1]) v království uherském v Schlangenmundu infulirovaný probošt, arcibiskupský vikář a děkan poděbradský. Slavné kázání učinil, které i tištěné se hned rozdávalo, [2]) velebný a vysoce učený v Kristu otec, pan Jan Nep. Groh, bývalý jesuita a kajících vyslanců superior, právě sladký a výmluvný kazatel, kterýž před čtyřmi lety v městečku Skutči jsa na apoštolské práci, nohu skrze nešťastný pád zlomil a též nešťastně vyhojen jsa na berlách se nosil, sem pak letošního jarního času přijed [3]) a lázně užívaje tak ozdravěl, že odtud bez berel odešel. Protož na poděkování Uzdravitelkyni své toto kázání při posvěcení té kaple vykonal. Tentýž nábožný kněz dopomohl k tomu, aby moje píseň o svatojanské jubilaci v Praze schválena [4]) i vytištěna byla, kteráž napřed v tomto spisu psaná se též nachází, [5]) a těch písní 300 exemplářů dne 2. září od něho poslaných jsem obdržel, jejichžto vytištění v impressí králodvorské v Praze stálo 1 zl. 38 kr.; sice proto tak málo, že tamní paní impressorka jest téhož pana pátera krevní přítel. [6])

[246] Téhož měsíce září, poněvadž nebylo lze panu důchodnímu oboje, totiž důchodenský i obročenský ouřad zastávati, protož přidán jest mu ku pomoci kontrolor, [7]) to jest spoluřídicí, a ten se sem z Pardubic dostal, maje jméno František Viktorin Křepela.

---

[1]) *R*: notarius apostolicus . . . v Šlankenmündu . . . archiepiscopalis vicarius foraneus. — [2]) „Řeč o nejsvětější Matce Bolestné, Marii Panně, na den slavného přenešení jejího milostnýho obrazu do v nově vyzdvižené a posvěcené kaple pod Sadskou u studánky a lázně, od jana Nepomuckýho Groh, kajícího vyslání zasloužilýho kazatele, přednešená léta Páně 1779 dne 29. měsíce září, na světlo vydaná . . . v Starém městě pražském u Žofie Johanny Klauserové, královské dvorské impressorky, skrze Matěje Glatz, faktora". Má 10 listů ve 4⁰. (U Jungmanna není. Výtisk má p. prof. O. G. Paroubek v Praze.) — [3]) *R*: přijeda. — [4]) *R*: censurirovaná. — [5]) Viz na str. 126. pozn. 2. — [6]) O missionáři a spisovateli Janu Nep. Grohovi k uvedeným již zprávám (viz str. 62.) dokládám z pamětí rodu Krodlovského, dle výpisků páně Hellichových: Jan Groh narodil se v Pecce, 24. července 1730, jako syn purkrabího na tamním panství, Jana Michala Groha, a Kateřiny rodem Johnové, dcery důchodního v Srbčicích. R. 1747 (19. října) vstoupil do řádu tovaryšstva Ježíšova v Brně a 10. října 1759 byl vysvěcen v Praze u sv. Ignáce. Po zrušení řádu působil jako světský kněz v Praze, zemřel 20. prosince 1781 a pochován v koštele v Týně. Neteř jeho, Helena Riedlová, dcera Frant. Riedla, důchodního města Litoměřic, byla od r. 1768 provdána do Poděbrad za kupce Frant. Krodla — a tato příbuznost byla příčinou častějších návštěv strýce jesuity do Poděbrad, kdež křtil a oddával členy rodu Krodlovského. Bratr jeho, Václav Groh, byl členem řádu sv. Augustina, pod klášterním jménem Viktorin, a zemřel r. 1781 jako převor ve Vrchlabí. Nevlastní bratr, Josef Geisler, byl důchodním v Dymokurech. — — [7]) *R*: „contralor". Frant. Viktorin Křepela oženil se r. 1782 s Marií Teresií, dcerou Matěje Oudrckého z Oudrče, lesního v Přerově, a zemřel jako důchodní (quaestor) v Poděbradech, ve věku 60 let, 29. května 1807. (H.)

Při konci září a na začátku října obilí platilo: Pšenice za 3 zl. 30 kr i 45 kr., žito za 3 zl. i za 3 kr. i za 6 kr., ječmen 2 zl., oves 1 zl. 6 kr. Ovoce, zelí a řepa v mírné ceně se prodávalo. Setí zimního obilí počasné dosti bylo a pěkně v[z]cházelo.

V ty časy dostali jsme poručení všecken magacín v mouce, ovse a seně pozůstávající a loni v čas vojny rozvržený, dílem odvedený, dílem zbývající, [1]) a o němž již oznámeno bylo, že se víc dávat nebude, zase přichystati a kam se poručí, jej odvézti, jakož dne 1. října zas dvě fůry od nás jsme dali, které panskou mouku z Poděbrad do Fridlandu vezly.

[247] Dne tržeflho ržlgna posWěCen gest kosteL farňl V WesnlCe PržeDhraĎ řečené, na panství našem, o němž, proč se tu založil a vystavěl, již se napřed v tomto spisu oznámilo. [2]) Posvětil jej prv pravený pan probošt a děkan poděbradský i též tohoto kostela spolu farář.

Okolo půl října obilí cena se zmenšovala, do našeho ale důchodu za roboty, sůl, dříví, železo a za trávy brali přece ječmen za 2 zl. 3 kr. a žito za 3 zl. 6 kr. rovnou míru, pšenici za 3 zl. 30 kr. Kdo doma prodával, sotva tolik za vrchovatou míru dostal. Okolo Všech svatých žito bez 2, bez 3 i bez 4 grošů za 3 zl. bylo, ječmen 2 zl. i bez 2 grošů, hrách za 3 zl., oves 1 zl. 18, 20 i 24 kr.; pšenice stejnost držela.

18. října Jeho císařská Milost Josef II. do města Nymburka na Labi přijeti ráčil a prohlédnuv [3]) okoloběžnost jeho, — neb se praví, že tu jedna znamenitá pevnost hotoviti se bude, — odtud dne 19. téhož přes Sadskou, Poříčany a Klučov do Brodu Českého a do Prahy odjel.

[248] Přes celý listopad časy vlhké a deštivé byly, z toho cesty zlé následovaly, že formani málo pro obilí jeli a protož spadlo, tak že okolo sv. panny Kateřiny a sv. Ondřeje platilo žito za 2 zl. 30 kr., pšenice 3 zl. 15 kr. a 20 kr., ječmen 2 zl., oves 1 zl., proso 2 zl. 30 kr. a 40 kr., hrách 3 zl.

V den sv. panny Barbory v Českém Brodě se stalo, že tamní primas, Jan Zwiker [4]) muž učený a dobrého srdce, právě litování hodný, na předměstí za branou Kolínskou ostávaje a před dvěma lety tu v obydlí svém až okolo 500 zl. v rozlič-

---

[1]) *R*: restyrugicy. — [2]) Viz str. 45. — [3]) *R*: prohledna. — [4]) *R*: „Cviger". Rodinu Zwikerů založil v Česk. Brodě Jan Fr. Zwiker de Dossberg, kterýž býval městským písařem čili syndikem a koupil zahradu zvanou „dvorec Vinklerovský". Roku 1730 je mrtev. I o něm zbyli v městě dva synové, Jan a Václav, a matka Teresie, po níž o dědictví dělili se oba roku 1762. Jan, též Jan Hynek, (o němž Vavák píše), stal se r. 1737 městským kontribučním, téhož úřadu však r. 1741 se vzdal a r. 1743 stal se radním, roku pak 1759 primasem. Byl též „stemplovním verlägrem" a ještě r. 1779 skládal realní kauci 400 zl. Všechnu svou zbraň odkázal trinitárům do Prahy, kterou konšelé dali náležitě vyčistiti a do Prahy zaslali, kdež za ni 95 zl. strženo. — Václav Zwiker byl městským pokladníkem i starším rychtářem. Po smrti Janově vedl se vdovou jeho, Kateřinou, dlouhý spor proti kšaftu, avšak na konec prohrál. (Dle výpisků p. red. J. Miškovského z městského archivu českobrod.)

ných materialiích okraden byl, z té příčiny flinty na zahradě lícel, tohoto pak dne, když v noci první sníh spadl, on časně ráno jda se dívat na nějakou stopu po sněhu a zapomenuv na léčky, na šňůry šlapil a sám sobě koleno pravé prostřeliv, od té rány den šestý na věčnost odešel. — NB. 20. prosince v témž Brodě Českém pět domů vyhořelo.

V adventě přece zlé cesty pořád trvaly pro ty vždy trvající vlhkosti. Obilí ještě méně platilo, žito jen okolo 2 zl., pšenice oko[lo] 3 zl., ječmen bez 2 i bez 3 grošů za 2 zl., hrách za 2 zl. 30 kr., proso tolikéž, oves 1 zl. i méně. 29. prosince první tuhý mráz uhodil a do rána na 30. téhož ještě silněj, že led člověka zdržel.

Léta Páně 1780.

[249] Den NoVeho rokV, ráno Mráz, pak sLVneCzno a až k WeCžerV jasno.

Bůh požehnej roku toho a dej, ať již tenkrát mnoho
horlivých srdcí nastane, nevěra, hřích ať přestane.
Mnozí, již k Novému roku všeliké věci stlali,
nestalo se ani cvoku, — protož to všecko lhali.

V prvních dnech ledna mrazy mírné a stálé byly, protož okolo sv. Tří králův formani začali jet, a hned obilí připlatilo: Pšenice měla 3 zl. 30 kr., žito 2 zl. 40 i 45 kr., ječmen 2 zl.; okolo pak 12. ledna již pšenice dostala 3 zl. 36 i 39 kr., žito 2 zl. 45 i 48 i 51 kr., ječmen 2 zl. 3 i 6 i 9 kr., proso 2 zl. 45 i 51 kr., hrách 3 zl., oves 1 zl. Okolo 18. ledna proso mělo 3 zl.

Item hned od 2. dne ledna onde i onde konškripcí aneb popsání nové všeho lidu, které nebylo jak před rokem aneb před tou vojnou, zase se začalo; zde 8. téhož se stalo.

Sněhu málo bylo, něco ho s velikou prášenicí a slotou dne 4. a 5. ledna spadlo. 17. téhož začalo pouštět, až bláto bylo a voda tekla, ale 23 téhož zase přimrzlo, a toho dne byla neděle Páně, jež devítník slove; tak staří tu neděli nazvali, že od ní do Veliké noci devět neděl jest. Latině slove Septuagesima.

[250] Dne 11. ledna Jiří Vavák, mládenec okolo 22 let, [1]) syn Jiřího Vaváka Istibořského a bratra mého staršího, jsa v Praze v akademii v učení geometrie aneb zemoměřictví již na čtvrtý rok a tam dne 3. na horkou nemoc se rozstonav, u Milosrdných bratří nahoře praveného dne umřel. Pán Bůh rač mu dáti slávu života věčného!

25. dne ledna, na den Na víru obrácení sv. Pavla, stalo se zde ve vsi Milčicích, že Matěj Čermák, syn po Janovi Čermákovi a dědic gruntu čís. 12., ženichem jsa, bera [2]) sobě

[1]) *R*: „okolo 18 let". Dle Istibořské matriky narodil se Jiří Vavák (syn Jiřího a Doroty) 31. října 1757. — [2]) *R*: berouc.

Kateřinu, vdovu po Václavu Holanovi, sedláku v Bobnicích, a na kopulaci do Nymburka toho dne jeda, jak z domu na náves pod okna na hřebci vyjel, on se pod ním sepnul a upad [1]) na zem hned se na tom místě zabil, ženichovi pak, díka Bohu, nic se nestalo. Mnozí to k čarám, jiní k náhodě a neštěstí přičítali; neb že on sobě tu vdovu, která statek po muži svém zdědila, bral, dost závistníků měl, neb ona před ním přes 40 ženichů měla. Při tom příběhu byl jsem já a spolu tito ostatní hosti: Václav Vozáb, Matěj Brtek, Jakub Brtek, Václav Hotovec, sousedi, Václav Kvíz, Václav Čermák, družba, bratr ženichova otce, a některé ženské osoby mimo sběh všeho lidu ze vsi.

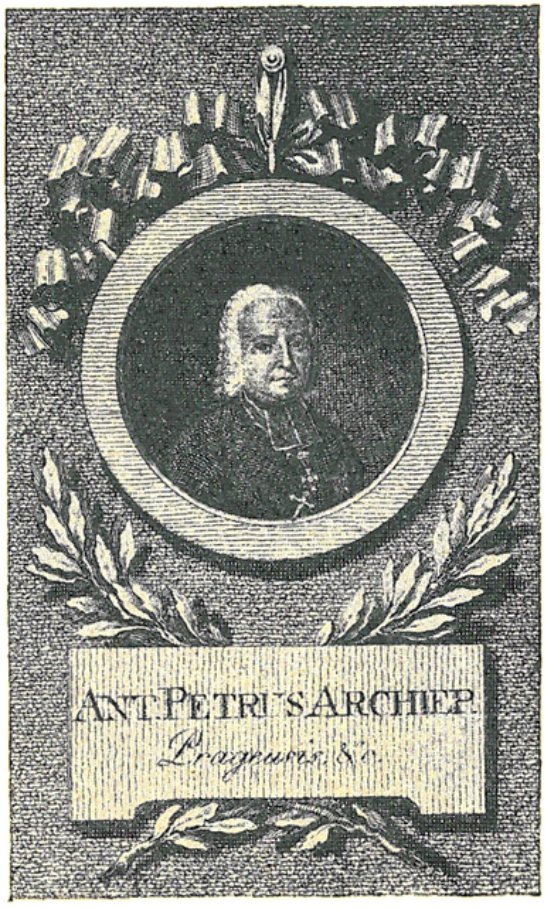

Arcibiskup Přichovský.

Dne 27.—31. ledna a 1. února sníh padal, ale ne ustavičně, zima při tom mírná byla. Na den Očišťování Marie Panny, jinak hromnic, mráz byl nepříliš prudký, celý den ticho a zakaleno, bez jasnosti. Na začátku února obilí mělo cenu [2]): Pšenice 3 zl. 39 kr., žito 2 zl. 36 i 40 kr., ječmen 2 zl. 6 kr., oves 1 zl. 6 kr., proso 3 zl., hrách 3 zl. 15 i 30 kr. [251] 16. února sníh noc a den s velikou prášenicí a slotou padal, na to [dne] 18. tuhým mrazem přituhnul, skrze což zajíci k stavení se táhli, že jich dosti o život přišlo.

Item 18. února konškripcí opět vojanská držela se, na níž od regimentu Gemmingen, [3]) jenž prve Ahrenberg sloul a zde v hradeckém kraji leží, jeden oberlaitenant aneb vyšší zástupník, s jedním kaprálem, od zámku pak jeden písař, Jan Wolfram, [4]) byli. Lid všechen do hospody se sešel, kdež každý

---

[1]) *R*: upadna. — [2]) *R*: valoru. [3]) *R*: „Geming". Zikmund svobodný pán Gemmingen z Hornbergu a Treschklingen vstoupil záhy do vojska, kdež rychle postupoval, četných bitev se súčastnil (i u Kolína) a v nich se vyznamenal. R. 1778 stal se po Ahrenbergovi majitelem pěšího pluku č. 21 (viz str. 11.), při vypuknutí turecké vojny převzal velení záložního sboru u Zemlina, jmenován byv r. 1788 polním zbrojmistrem. Roku 1790 šel do výslužby a zemřel v Rábu r. 1806 u věku 82 let. — [4]) Jan Wolfram byl as od r. 1779 písařem (Contonschreiber) v Poděbradech, načež se

dle první, jež 2. ledna byla, konškripci zas pojmenován jsa ukázati se musil. Při tom v každém numeru kolik koní, klisen od čtvrtého roku a jak která vysoká a kolik volů a krav jest, zapsalo se, kteréžto zapsání vyneslo tuto sumu: hřebci 2, klisen 49, volů 31, krav 45. Neméně též zapsalo se, co se při vsi nejvíc rodí, jaké obilí, a sice dle mého vyřknutí: Pšenice málo, žita nejvíc, ječmena prostředně, ovsa docela [1]) málo aneb nic. Item na otázku, kolik jest zde sedláků celých, tříčtvrtních a polovičních, dal jsem napsat: Dva sedláci celí, totiž čís. 2. a čís. 3., tři sedláci tříčtvrtní, totiž čís. 12., 16. a 17., deset sedláků polovičních, totiž čís. 1., 6, 7., 10., 11., 13., 15., 18., 19. a 20., item čtyři chalupníci, totiž čís. 4., 5., 14. a 18. Toto poslední zapsání jest z strany kvartýrů vojanských, jak mnoho kam vojáků by se časem dáti mělo. K čemu pak koně, voli a krávy a obilní výnos se psal, každý se dovtip,

žeť rovně též k vojně.

[252] V půlnoci mezi 27. a 28. dnem února a mezi nedělí Kýchavnou a pondělkem Prokop Vavák, [2]) syn můj $10^1/_4$ léta starý, po vystálé šest neděl těžké nemoci umřel a 29. téhož – rok přestupný byl — v hrobě děda svého a otce mého, Jana Vaváka, při kostele Stětí s. Jana Křtitele, kudy se z hřbitova do sakristie jde, po pravé straně pohřben ve Škramníce.

Měsíce toho nařízeno, aby mouka, která v tu pominutou vojnu dána býti měla a nedodána jest, nyní se odvedla, až se místa vykážou.

Též v tom měsíci propuštěny jsou pasy se všelikými obchody [3]) z našeho království do okolních zemí, obzvláště s obilím, ale málo nám to nyní prospívá; nebo když v čas toho hladu v roce 1770, 1771 a 1772 do Sas, Holštýnu, Meklenburku [4]) a do Hollandu obilí po Labi pouštět jsme nechtěli, onino tam lidé dali se do pilnějšího a hojnějšího vzdělávání zemí a chleba, (neb prve nehrubě o tom pracovali, nýbrž jen handle provozujíce chléb od nás kupovali), a protož nyní nehrubě se nás o chléb prosí, majíce ho doma dostatek.

[253] Dne 1. března, kteréhož jarmark v Nymburce se trefil, o středopostí, [5]) pouštět začalo a tak silně, že do večera již všudy voda stála a při tom trpká zima byla a jakkoliv mnoho sněhu bylo, již na

---

oženil 8. května 1783 s Annou, dcerou po Janu Čermákovi, purkrabím poděbradským, (viz str. 110, pozn. 6) a dostal se za písaře na panství kolínské a konečně do Zbraslavě. R. 1805 jest administrátorem a od r. 1806—15 vrchním v Poděbradech, od roku pak 1815 vrchním v Brandýse. Syn jeho Jan byl v Poděbradech hospodářským písařem od r. 1811 a měl za manželku Marii Annu, dceru Jiřího Scheppla, justiciára v Poděbradech, jejíž (a 10 dítek) pomník dosud se zachoval na starém hřbitově. (H.) — [1]) *R*: kor málo. — [2]) Dle skramnické matriky narodil se Prokop Vavák v Milčicích, dne 2. června 1769. — [3]) *R*: se všelikýma handlema. — [4]) *R*: do Sax, Holšteinu, Mechelburgku. — [5]) Středopostí jest prostřední středa v postu, t. j. po 3. neděli postní.

večer záhony se spatřovaly, do soboty všecko již puštěno a vodou zalito bylo. Okolo 10. března již místem začínali orat, země pěkně osychaly, ale k Labi vody ze všech stran se hrnuly. Toho také dne ovce, jež od 27. ledna doma byly, na pastvu vyšly. K podivení bylo to, že tak mnoho sněhu bylo a za jeden den a noc uprostřed velmi studeného větru a zimy sešel; povodně ač sice vzdělal, ale málo vody na polích po něm zůstalo, brzy se ztratila a hned se orat mohlo, pole tuze nerozbředla. V pátek po neděli Družebné, 10. března, již voda na Labi veliká byla, že od Poděbrad převáželi až do Kluku. V pondělí po neděli Smrtné, 13. března, již jsme veřejně sili jarní osení.

[254] 15. téhož, v středu po Smrtné neděli, v lese Kersku na nejvyšší poručení vykázalo se jeden tisíc dubů, jeden tisíc borovic, vše fůrní i tenčí, a jeden tisíc sáhů dříví též tu se dělati a to všecko k Labi blíž kostelíčka Božího Těla za Hradištkem[1]) svážeti, odtud pak po Labi k oné nové, mezi Budyní a Litoměřici již loni vyměřené pevnosti[2]) plaviti se bude. K potřebě té nové pevnosti všecky vrchnosti, které na svých statcích lesy mají, mnoho tisíc kmenů a sáhů dříví (za peníze však) na svůj náklad odeslati a na místo dodati musejí a za to peníze teprva vezmou. Zde od dovežení 1 kmenu z Kerska ke kostelíčku dává se 24 kr., odtud pak po Labi až na místo od 1 voru 5 zl.; od vrácení pak, vykleštění a 21 loket vyříznutí dáváno bylo 6 kr. Všecko to dříví délku má po 21 loktu.

Okolo těch časů obilí laciněji býti začínalo: Pšenice 3 zl. 15 kr., žito 2 zl. 30 kr. i 2 zl 24 kr., ječmen 1 zl. 54 kr., oves 1 zl., hrách 2 zl. 30 kr., proso 2 zl. 45 kr.

V středu Sazometnou dle prv učiněného nařízení z této strany Labe sváděli jsme koně do Přední Lhoty z našeho panství. Před tím dnem v úterý z druhé strany Labe do Poděbrad je sváděli, ale my pro velikou vodu do Poděbrad nemohli,[3]) protož ve Lhotě Přední ten svod se stal. [255] Tu jeden oficír od karmanýrů spolu s jedním kaprálem od 3 let až do 7 hovada vysoká a dragonům i rejtharům se hodící[4]) vybírali a které vybrali a zapsali, těm den 1. dubna vykázali, aby v něm do Prahy jeli a tam za dragonského koně 105 zl., za rejtharského pak 120 zl. že se dostane, přiřkli; málo jich však vybrali, na celém panství toliko 12 koní vybrali.

24. března, u Veliký pátek, v městě Nymburce dle císařského poručení most přes Labe stojící se prohlížel a projektýroval[5]) od těch, již tomu rozumějí, a byli tito: Jistý

---

[1]) Starobylý tento kostelík byl v lese Kersku, blíže nynější okresní silnice z Hradištka do Senic. Za cís. Josefa II. byl zrušen a r. 1789 zbořen. Místo, kde stál, posud jest označeno nízkým oválním náspem, uprostřed něhož jest železný kříž na kamenném podstavci, pořízený od knížete Filipa Arnošta z Hohenlohe, nynějšího majitele panství poděbradského. (H.) Viz i str. 37 a později v „Pamětech". — [2]) Terezín. — [3]) *R*: nemohouce. — [4]) *R*: se šikující. — [5]) Projektovati zde značí: návrh, rozpočet dělati.

Havli, [1]) inženýr z Ronova, Jan Kopecký, mistr tesařský z Poděbrad, který i tento nynější poděbradský most stavěl, a domácí mistr, s nimižto všemi já tam jsoucí jsem mluvil, a učinili projekt na samé dříví bez železa 8000 zl. Hlavní příčina toho, aby ten most zcela nový byl, tato jest, jakž mně purkmistr tamní, pan Vojtěch Andrlík, oznámil: 1. Město Nymburk má mimo tento labský most, který jest 102 sáhy dlouhý, ještě jiných mostů přes 20 v svém okršlku a ty některé dosti dlouhé jsou, protož jejich správa každého roku mnoho peněz a nákladu vezme. Za druhé, tento labský most v málo letech dvakrát od ledu roztržen byl a mnoho stál, [2]) až skrz to město téměř do nouze přišlo. Za třetí, vystavěli [3]) oni před 25 [256] lety kasárnu pro vojsko, ta nyní v marštale obrácena jest, [4]) jim pak za to ještě žádná náhrada se nestala, an přece ta kasárna přes 7000 zl. město stála. [5]) Protož z toho vzavši [6]) město příčinu, žádalo císaře pána o nějakou pomoc na ten most, dle čehož odpověď dostali, aby ten most nechali vyšetřiti a odhadnouti, co by stál [7]) zcela nový a takový projekt aby k Jeho Milosti císařské odeslali.

Bílá sobota tohoto roku 1780 padla na den Božího Vtělení, jinak andělského Zvěstování Panně Marii, dne 25. března, ale ten slavný svátek odložen jest na den 3. dubna, ten pondělí po neděli Provodní. Ten svátek již prve několikrát v Bílou sobotu se trefil, [8]) někdy taky až po Veliké noci.

W Den sLaVnI VeLIkonoCňI bILo pržIgeMno a jasno. Dne posledního března odpoledne začalo pršet a pršelo pomalu celou noc až i 1. dubna dopoledne, protož setí v černých zemích se zpozdilo.

Téhož 1. dubna, v sobotu, koně v celé zemi vybraní a zapsaní se odváděli v Praze, a co přijato, to taky hned tak, jak řečeno bylo, zaplaceno jest.

[257] Dne 3. dubna, v pondělí po neděli Quasimodo geniti, [9]) varhany do našeho farního škramnického kostela na Horách Kutných vyhotovené byly a [10]) velebný pan farář jednu fůru a já druhou pro ně jsme poslali, nato v úterý, 4. téhož, byly přivezené a 5. a 6. [dubna] postavené, starý pak positiv, jenž tu byl, mistr varhanářský ve 26 zl. vzal a takový mu tam do Hor Kuten zas Václav Vozáb, soused zdejší milčický, odvézti dal. Tyto varhany nové jsou za 130 zl.

10., 11. a 12. dubna u vsi Chleb jisté občiny, které sousedi tamní téměř ztracené již měli, neb na nich dvůr Draho řečený vystaven byl, nyní zase k svému užívání dostali a [11]) v ty výš psané dni jsem já je mezi sousedstvo rozděloval,

---

[1]) Jméno křestní nedoplněno. — [2]) *R*: koštoval. — [3]) *R*: vystavěvše. — [4]) *R*: jsouci. — [5]) *R*: koštovala. — [6]) *R*: vezma. — [7]) *R*: vyšacovati, co by koštoval. — [8]) V rukop. dále: „jakož v roce . . .“, ale nedopsáno. — [9]) Jest neděle 1. po velikonocích. — [10]) *R*: na Horách Guttnách vyhotovene jsouce, v. pan atd. — [11]) *R*: dostavše, v ty atd.

a pozůstávají v pěti dílech: První díl má jméno „na Krejčíkovsku“ od tamního nynějšího rychtáře, Jana Krejčíka, a na tom poli má každý soused stejný díl, malý jako velký, z příčiny vojáků a rozličných obecních outrat a forování. Druhý díl od mého příjmení a pro památku mého rozdělování slove „na Vavákovsku“, třetí „pod Drahem“, čtvrtý „u bobnického rybníka“ a pátý „na Radlici“; na těch čtyřech dílech jsou podle usedlostí rozděleni.

[258] Item 12. dubna, ve středu ráno, když já tam v Chlebích jsem byl, grunty pro nový kostel u též vsi Chleb kopati se začaly.

22. dubna v Radimi prohlášeno, že též tu na tom panství ona nová invencí na náš císařský způsob v přestání robot a v rozdělení dvorských polí se stane; protož hned 23. téhož lidé tam hned houfně běželi a pole od dvorů zapisovat si dávali.

24. téhož, na den sv. Jiří, naši po Labi ponejprv dříví od Hradištka dolů ke vsi Kopisti, nad Litoměřici ležící, plaviti začali, čehož pri[n]cipálem byl František Čurda, kožešník z Poděbrad, [1]) jakožto ten, jenž plavbě víc než kdo jiný u nás rozumnější se zdá. Prve než hnuli, jemnostpán vrchní se panem listovním sem přijel a mně též tu přítomnému to dříví prohlídnouti a odhadnouti [2]) poručil, zdaliž 2 kmeny vynesou 1 rakouský sáh dříví, jakož tak jest. To dříví všecko i též vrtě i předáky [3]) zapsati a co by na dříví vynášelo, sečísti [4]) dal a peněz pytlík kožešníkovi a jeho lidu na outraty, jakož i písemný pas odevzdal. NB. V tom prvním transportě bylo pět pramenů dříví.

[259] 27. dubna, v čtvrtek po neděli Cantate, [5]) před večerem silný vítr od západu přišel, chalupu panskou u kůlny střebestovské rozhodil, onde i onde mnoho stavení polámal, nahnul i rozmetal, též v lesích dříví povracel. Trval asi čtvrt hodiny.

K posledku dubna obilí lacinější bylo, nebo vláhy časté byly, osení k zrostu se mělo. Pšenice dřív 3 zl., nyní 2 zl. 45 kr. i 50 i 54 kr., žito 2 zl. 9, 10 a 12 kr., ječmen 1 zl. 36 i 30 kr., oves 54, 57 kr., proso 2 zl. 20 i 24 kr., též místem 2 zl. 30 kr., hrách 2 zl. 24 kr., vrchovatá míra česká. Celý tento měsíc vlažný a studený byl, málokoliks dní teplých bylo.

V prvních dnech máje a ve dni křížové vždy studeno, v den Božího Vstoupení, 4. máje, drobet teplo.

---

[1]) František Čurda, kožešník a obecní starší, (nar. 1733, zemřel 16. prosince 1795 v 62 letech), pocházel ze starého rodu domácího, v němž bylo kožešnictví zdomácnělé. Držel dům č. 22—I. Rod ten v městě vymizel počátkem 19. věku. (H.) — [2]) *R*: šacovati. — [3]) Vrť = příční dřevo, spojující jednotlivé kmeny. Předák = sám vor první. Jeden vor složen je z 12 i více kmenů, spojeným vorům říkáme prám, a jest-li 24 vorů, pramen. (Slovník Kottův.) — [4]) *R*: sumovati. — [5]) Jest čtvrtá neděle po velikonocích.

6. téhož, v sobotu po Božím Vstoupení, všichni v celé zemi na dovolení pozůstávající vojáci, buď oni na čas vyměřený aneb na nevyměřený, ke svým hlukům neb regimentům dostaviti z příčiny cvičení [1]) se musili.

[260] Dne VIII° Máge zaLožen gest noVI kosteL V WsI ChLeb. Ves ta Chleby, spravedlivě tak — neb chlebná jest — nazvaná, v našem poděbradském panství ležící, někdy ale před rebelií městskou, jež v roce 1547 se stala, [2]) k městu Nymburku patřící, majíc [3]) ona od dávna kostelík sv. Vavřince, Vykleky řečený, neb tu někdy u toho kostelíka ves Vykleky stála, dobře ale 15 honů od vsi vzdálený, nyní tu milost dosáhla, že z obzvláštní dobrotivosti matky země, naší císařovny a královny, na zprávu barona dvorního rady [4]) z Rábů a domácího pana vrchního kostel při samé vsi a též obydlí [5]) pro duchovního vystavený míti má a bude, starý pak vyklecký kostel k zrušení — kůr sám toliko jako nějaká kaplička tu ostane — přijde. Protož na nejvyšší poručení, když grunty pro ten nový kostel vyhozené byly, následujícím způsobem toho kostela základ se stal:

Dne 8. máje a památky Zjevení sv. Michala archanděla, ráno okolo 9 hodin do starého vykleckého kostela přijel důstojný pan probošt poděbradský a s ním assistenti, 1. velebný pan pater Antonín [6]) Solnář, arcibiskupský misář, [7]) 2. velebný pan pater Hynek Meder, pravidelní školy direktor, [8]) též velebný pan pater Tomáš Czehuber aneb Cauber, děkan [261] nymburský, [9]) urozený pan Jan Josef Baierweck, panství poděbradského vrchní ředitel, urozený pan Vojtěch Jan Marle, sirotčí, urozený a statečný vladyka, pan Jan Clanner z Engelshofen, [10]) polesný, urozený pan Maximilian z Gillerů, [11]) oberforšt; při tom drahný počet lidu z Chleb i jiných vesnic se sešlo. Tu když mše svatá, kterou pan pravidelní direktor četl, já pak s některými při ní zpíval, odsloužena byla, vedlo se procesí ke vsi Chlebům, k tomu místu, kde základ státi se měl. Já cestou s jinými sousedy zpívaje, napřed před musikálním kůrem šel. [12]) Když jsme k tomu místu přicházeli, dostalo se nám zpívati z oné starožitné svatováclavské písně tento verš: „Maria, matko žádoucí", a než jsme kolem grunty obešli, též ostatní verše: „Všichni svatí za nás proste" a poslední, „Bohu Otci, Bohu Synu, Bohu Duchu sv.

---

[1]) *R*: exercium [!] — [2]) Za odboj svůj ve spolku se šlechtou podobojí proti Ferdinandovi I. r. 1547 ztrestána královská města mimo jiné pokuty zabavením statků a obmezením samosprávy. — [3]) *R*: maje. — [4]) *R*: Hofrotta. — [5]) *R*: obydle. — [6]) *R*: František. — [7]) T. j. missionář. Viz o něm na str. 62. pozn. 5. — [8]) Viz na str. 82. pozn. 7. — [9]) *R*: „Zehuber". Tomáš Řehoř Czehuber nastoupil po smrti děkana Tomáše Kulky roku 1768, byv 4. září installován od Hynka August. Svobody, vikáře a děkana poděbrad., a byl děkanem až do 11. července 1791, kdy zemřel. Bratr jeho, Eustachius, byl členem a kol r. 1780 i převorem dominikánského kláštera v Nymburce. (Z nymburského archivu děkan.) — [10]) *R*: Kleiner von Engelshofen. — [11]) *R*: von Killer. — [12]) *R*: zpívaje a napřed... kůrem jdouce, když sme atd.

chválu vzdejme" jsme vyzpívali, a tak ty verše na tom posvátném a již Bohu oddaném místě ze všech nejprv zpívané byly, z čehož buď Bohu chvála.

Kámen úhelní, čtyrhranný, přichystaný byl v konci kůru za velikým býti majícím oltářem; tam pan probošt s assistenty a děkanem nymburským vešed,[1]) některé verše a kollekty zpíval, nato začal hlasitě [262] „Asperges me", z žalmu 50. verš 8., a posvětiv[2]) nejprv ten kámen, pak kolem grunty prošed vykropil a[3]) vždy při tom jak duchovní tak cantores hlasitě ten žalm zpívali. Když zas k úhelnímu kamenu přišel, začal zpívati litanii ke všem svatým, kterou též hlasitě všichni zpívali. Potom odříkav[4]) žalm 69., „Deus in adjutorium meum intende,"[5]) a přináležející kollekty, zase v nově ten kámen podkouřil a pokropil, říkaje[6]) naposled ona slova.[7])

Nato do prostředku v témž kamenu vydlabaného místa peníze nynějšího rázu, 1 zlatý, 1 dvacítník, 1 sedmnáct, 1 deset, 1 sedm, 1 groš, 1 krejcar měděný, 1 grešli, 1 troník a 1 fenik, jakož i písmo k tomu náležející pan sirotčí vložil a kamennou pokličkou k tomu zhotovenou přikryl; což když se stalo, první tři lžíce vápna pan probošt na ten kámen dav[8]) naň třikrát kladivem zednickým udeřil, infuli na hlavě maje, po něm pan děkan nymburský jakožto nynější té vesnice duchovní pastýř a po něm páni assistenti; po nich jemnostpán vrchní, pan sirotčí, pan oberforšt a pan polesný, po nich některé paní oficírky tu přítomné i jich dítky. Potom pan vrchní poručil i nám rychtářům, již jsme zde čtyři byli, tolikéž dolů [263] sjíti a základ učiniti, a tak šel nejprv Jan Krejčík, rychtář chlebský, Jan Vavák, rychtář bobnický, Václav Jírů, rychtář rašovický, a já Frant. Xav. Vavák, rychtář milčický, Frant. Plachý, konšel vestecký. Žádný však ani haléře po starodávnu zedníkům na zpropitné nedal, kromě já 10 kr. Po nás, kdokoliv chtěl, mohl jíti a základ učiniti, ale žádný se nevtípil, kromě můj špitálník, Tomáš Čihák, kterýž mne tam přivezl. Potom v tom místě, kde hlavní dveře[9]) do kostela budou, dával pan sirotčí dětem 3 kopy, mezi jinšími i mému chlapci, Josefovi Vavákovi, 15 let starému, kterého jsem schválně proto tam vzal, k čemuž i 7 kr. také obdržel.

Při tom nedbalost velikou viděti bylo na tamním sousedstvu, kdežto majíce[10]) takovou milost, že kostel i duchovního ve vsi míti budou a dostavše dávno poručení, aby kamení, které na čtyři hony toliko od místa vzdálené jest, něco z lásky přivezli, spolu též Bobničtí a Vestečtí, již k tomu kostelu patřiti budou, avšak ho tak mnoho k tomu základu navezli, ať tak dím, nebylo ho s jeden sáh, nad čím se pan vrchní velmi horšil.

Ten kostel založen jest ke cti a slávě Boží, nejblahoslavenější Panny Marie a sv. Vavřince, mučedlníka, tak jako starý

---

[1]) *R*: vejda. — [2]) *R*: posvětivše. — [3]) *R*: projda vykropil, vždy při tom ... zpívajíce. — [4]) *R*: odříkavše. — [5]) T. j. Bože, ku pomoci mé vzezři! — [6]) *R*: říkajíce. — [7]) Totiž antifonu „Asperges me". — [8]) *R*: dadouc. — [9]) *R*: dvíře. — [10]) *R*: maje.

vyklecký jest byl. Ten starý i tento nový, oba na poli Jana Krejčíka, rychtáře tamního, jsou.

[264] Téhož máje měsíce prohlášeno, že pasy z naší země do všech okolních zemí se všelijakým zbožím i obilím krom lidu a koní propuštěné jsou. Tolikéž kdo chce míti pro dobytek sůl uherskou, aby dal zapsat, jak mnoho jí chce aneb za rok co by celá obec spotřebovala, že sem z Uher dovážeti se bude.

Přes celý máj žádný den dokonale teplý a jasný nebyl, každý téměř den pršelo, až z té přílišné vláhy žita mnoho vymoklo i ječmeny žloutly a růsti nemohly. Protož dávali jsme poznamenání, jak mnoho u které vesnice žita a pšenice vymoklého jest, nato potom komisař od krajského ouřadu ode vsi ke vsi jezdil a takové vymokliny prohlížel. Sem do Milčic přijel dne 5. máje a přes noc u mne byl. Ráno 6. téhož prohlížeje pole mnohem víc natrefil, než jsme psáti dali, a u celé vsi 49 strychů 2 věrtele vymoklin zapsal.

Od slavnosti Ducha svatého, jež byla 14. máje, až do slavnosti Trojice Boží zimaví dnové byli, zvláště pak na den nejsvětější Trojice, 21. máje, taková zima byla, že lidé v rukavicích do kostela i na pout do Dobřichova vesměs šli. [265] Při konci máje a na začátku června sucho začínalo býti, ječmenům špatná hojnost býti se soudila, žita ale náramně rostla. Obilí suté na zrně platilo: Pšenice 3 zl., žito nejdráž 2 zl., ječmen 1 zl. 24 kr., též 21 kr., oves nejdráž za 1 zl., hrách 2 zl., proso 2 zl.

11. června, v neděli 4. po sv. Duchu, začala se apoštolská práce aneb veřejné kázání slova Božího skrze vyslance kající v městečku Sadské, při kteréžto pobožnosti více rozmohla se pobožnost k srdci Pána Ježíše skrze obzvláštní knížky od týchž vyslanců uvedené,[1]) an sice již prve svátek Srdce Pána Ježíše ten pátek po oktávu Božího Těla od Klementa XIII. ustanoven se slaví. Oni též vyslanci měvše prv ve své kapli obraz ukřižovaného Pána, nyní obraz srdce Pána Ježíše mají. Z týchž vyslanců superior aneb první jest velebný pater Jan Gabriel z Prahy, II. velebný pater Josef[2]) Chládek z Klatov, III. velebný pater Jan Chmela, IV. velebný pater Josef Puntigán,[3]) všichni z někdejšího tovaryšstva Ježíšova. Sem do Sadské přišli

[1]) Nedopátral jsem se určitě, které to byly, avšak pravděpodobně mohlo by to býti starší některé vydání modlitební knížky (u Jungm. neuvedené), kterouž jsem našel v literát. kůru v Sadské, pod názvem: „Pobožnost k uctění vší lásky nejhodnějšího srdce Pána Ježíše k vynahražení učiněných jemu bolestí a k zejskání jeho svaté lásky. (Přidány modlitby a písně.) S povolením cís. král. censury. Na Horách Kuttných tištěno u Jozefa Ant. Wondráčka, 1813.“ Vloženo tam několik modliteb dle sv. Ignáce a sv. Františka Xav., což by částečně poukazovalo na skladatele z tovaryšstva Ježíšova. — [2]) *R*: Petr. — [3]) *R*: „Pundikán“. Jména (v rukop. dílem připsaná později) opravena jsou dle děkan. pamětní knihy sadské. Missie trvala 8 dní a k stolu Páně přikleklo 4050 věřících.

z Mělníka a tu po odbytém kázání jeden týden odpočinuvše odešli do Přelouče.

[266] Z toho připadá mně na mysl veliká netrefa našich nynějších novotníků, kteří hned v roce 1768 prorokovali, že tito kněží již více kázati nebudou a že to již naposledy káží. Nyní pak s hanbou uzřeli, že od toho roku pořád a až posavad káží; nicméně zatvrzelá srdce těch bludníků málo se na pravou cestu obrací.

27. června celý den taková zima byla, že i v práci a sekání sena nebylo lze kabát svléci; i dobytek zimou se krčil a třásl.

Tohoto měsíce z poručení nejvyššího rozliční řemeslníci jako tesaři, zedníci, kameníci, cihláři, kováři, vápeníci, jakož i vojáci, od každé kompanie 10 mužů, od těch hluků, jež v Čechách leží, a jiní všelicí nádeníci do oné nové pevnosti k Litoměřicům na práci šli.

Rovně též na zdejším panství ve Chlebích onen nový kostel sv. Vavřince na rychlost se stavěl, na nějž jsme i my tesaný kámen, tak nazvaný cokle, kterýž se na zemi při odkapu kolem do zdí zadělává, — dobré nynějšího věku vymyšlení, neb tu od padající vody se střechy zeď při zemi nehyne, — od Vyšerovic a od Mochova jsme vozili a od lokte takového kamena 21 kr. platu měli.

[267] Toho též měsíce náš slavný císař pán, Josef II., do Polska a odtud do Moskvy [1]) k ruské císařovně se vypraviti ráčil a sice proti svému obyčeji s velikou nádherností, kteréžto jeho tak časté jízdy a velikých dvorů navštěvování jemu obzvláštní zkušenosti a veliké slávy, nám pak svatého pokoje, nepřátelům pak strachu přidávají, neb on již krom Konstantinopole a Hollandu, Švédska a Dánska [2]) celou Evropu projel a spatřil, což před ním ještě žádný císař neučinil.

Při konci června a v začátku července obilí tak téměř stejně šlo: Žito okolo 1 zl. 40 kr., 45 kr. i 50 kr., pšenice 3 zl., ječmen 1 zl. 15 kr. i 10 kr. Mnozí majíce [3]) po žních dráž nakoupeného obilí, čekajíce do července, s netrefou se potkali.

Okolo sv. Markety žně se začaly a byly hojnější nežli loňského roku, ano do počtu hojných žní dané býti mohou. Ječmeny sice nebyly tak pěkné na zrno jako loni, jakož i žita, ale na mandele mnohem více, že tu u nás jeden strych 10, 12 i 15 mandel vynesl. Žita pak tak náramně vzrostla, že vesměs 3 lokte, místem 3¼ lokte ano i 3½ lokte sláma vysoká byla. Pšenice též pěkné na zrno i slámu byly. Hrachy obzvláště i prosa se povedly, z čehož díka Bohu.

[268] 30. července císař pán ze své daleké cesty se navrátil a do residencí své, města Vídně, šťastně přijeti ráčil. O jeho bytu v ruské zemi a rozličných tam paměti hodných

---

[1]) *R*: Možškvy. — [2]) *R*: Švejdů a Denemarku. — [3]) *R*: maje po žních . . . čekajíc.

věcech [1]) bylo by dlouho psáti, což tištěné noviny v sobě mají, ale mně takové obšírnosti psáti zamezuje péro — polní pluh.

Obilí nové platilo: Pšenice 2 zl. 30 kr. i 45 kr., žito 1 zl 30 kr., taky 1 zl. 24 kr., ječmen 1 zl. 6 kr. i 3 kr., oves 48 kr., 50 a 51 kr., hrách 1 zl. 30 kr., proso 1 zl. 51 kr., taky 2 zl.

13. srpna, v neděli 13. po sv. Duchu, mráz šedivý byl; takový též 15. téhož, na den Nanebevzetí Panny Marie, uhodil. 20. téhož celý den téměř pršelo a velmi vděčně, nebo jsme již téměř pro sucho orat nemohli.

A toho dne ve vsi Lstiboři na panství černokosteleckém tamní rychtář, Jiří Vavák, bratr můj starší, odtud z Milčic z čís. 3. rozený, dostav [2]) od své vrchnosti, knížete Františka z Liechtenšteinu, svobodu a na grunt ustavičné vrchní rychtářství, celý oficírskůr [3]) z Kostelce i odjinud u sebe měl, všech 64 osob bylo, kdež to knížecí privilegium aneb nadání přečteno a on od svého pana vrchního, Antonína Wolfa, veřejně potvrzen byl.

[269] 16. srpna, ten den po Nanebevzetí Královny nebes, urozený pan Jan Josef Baierweck, náš poděbradský vrchní ředitel, do Vídně odjel.

Při konci srpna žito i ječmen laciněji ještě se prodávalo nežli prve, ale hned na začátku září přibylo, tak že pšenice měla 3 zl. i taky 3 zl. 6 kr., žito 2 zl., ječmen 1 zl. 10 i taky 12 kr. Mrazů před svatým Václavem do dvanácti bylo. Okolo sv. Václava pšenice pěkná 3 zl. 15 kr., žito 2 zl. 12 kr., ječmen 1 zl. 30 kr., proso 2 zl. 15 kr. i 18 kr.

Dne posledního září, v sobotu po sv. Václavu, náš pan vrchní z Vídně domů šťastně ve zdraví se navrátil. Co by tam za řízení měl, nic ještě ven se nedalo. A toho dne při řízení ouřadním přečtený jest císařský královský patent z strany ohně: I. Aby ponocní ve vsi byli; II. k tření konopí a lnu chalupy a sušírny za vsí aby byly, doma v pecích nic aby se nesušilo; III. nádobí k ohni, kádě na saních, džbery, konve a háky, krom obecních též v každém domě hák aby byl; IV. v čas ohně do jiných vesnic běžet. [270] To nařízení, nádobí k ohni ve vsech míti, není nové, ale již před 20 lety takové bylo, ano i kádě, stříkačky a konve do vesnic hotové se dávaly, ale že nic není tak tvrdého, čeho by čas neodměkčil, a nic tak silného, čehož by nezlámal, protož nyní zase to obnoveno a ostřeji přiřknuto, což sice věc dobrá a potřebno-chvalitebná jest, krom že na takový náklad v obcích peněz není.

Dne 9. října dle již v červenci vůbec poslaného reskriptu a oznámení vybírali se koně k vojně v městě Kolíně nad Labem.

10. téhož, v úterý, ve vsi Opočnici oheň v jedné stodole (žádný neví, jak) vzešel a od toho tři grunty vyhořely. Pan vrchní při řízení v sobotu jednu jemnou a pronikavou řeč všem rychtářům a lidem učinil z strany pomoci těm pohořelým

---

[1]) *R*: věcí. — [2]) *R*: dostanna . . . z Lichtenštainu. — [3]) T. j. vrchnostenské úřednictvo.

opočnickým, kterak tak kdyby z celého panství každá ves a v ní každý soused nějakou almužnu těm lidem dal, že by oni zase dříve povstati mohli a v té bídě, jež po ohni bývá, dlouho nezůstávati, — a posléz nařídil, aby každý rychtář k druhé sobotě poznamen[á]ní od svých sousedů přinesl, co jim kdo dá, a on že to mezi ně rozvrhne. Dle čehož naše ves Milčice jim jsme dali tak porozdílně, co kdo chtěl, v jedné sumě...[1])

·[271] V měsíci listopadu cena obilí o 6 neb 4 kr. víc neb míň platila.

Dne 26. téhož zde v Milčicích ponocného jsme ustanovili dle patentálního nařízení, a sice Tomáše Smrkovského, domácího při tom slouhu, snesše[2]) se o plat jeho na 7 strychů žita ročně, a dána mu jest tato regule:

I. Aby každou hodinu na pěti místech troubil, totiž na prvním před číslem 16. u trdlice,[3]) na druhém před čís. 18. u hospody, na třetím v koutě u čís. 3., 4., 5. a 6., na pátém před čís. 8., 9., 10. a 20. — II. Jednou za noc aby kolem ves okolo stodol a zahrad obešel. — III. Kdyby kde přes obyčej svítili, aby tam šel a z jaké příčiny svítí, spatřil; pakli by ho tam pustit nechtěli, na rychtáře aby to vznesl. — IV. Na chasu vesnickou i jiné tuláky noční aby pozor měl, kam kdo jde a co tam řídí. Potkav[4]) koho, aby se ptal na příčinu jeho chůze a jestli by mu povědít nechtěl, k rychtáři aby ho vedl. — V. Ačkoliv tak schválně a nejvíce skrze oheň ponocuje, nicméně aby se často na komíny a střechy díval a kdyby kde oheň vyšel, hned na zvon aby šturmoval a okřik udělal.

[272] Při konci listopadu pšenice měla 3 zl. 18 i 21 kr., žito 2 zl. 12 kr. i 15 kr., ječmen 1 zl. 15 kr., hrách 2 zl. 30 kr., proso 2 zl. 24 kr.

29. listopadu, ve středu po 28. neděli po sv. Duchu a před 1. nedělí adventní, den byl, v němžto oblíbilo se božské všemohoucnosti naši nejmilostivější císařovnu a královnu, Marii Teresii, k věčnosti povolati, v kterýžto den ona po krátké týhodní nemoci ve Vídni v hradě[5]) svém, v 9 hodin večer šťastně v Pánu usnula a tamtéž v císařské kryptě u kapucínů u přítomnosti svého nejjasnějšího pána, pana syna, Josefa II., nynějšího monarchy, slavně pohřbena jest. (Toho také dne léta 1378 Karel IV., Otec vlasti naší, umřel.) Ona byla narozena z otce slavného monarchy, Karla VI., léta 1717 dne 13. máje, zasnoubena k stavu manželskému Františkovi vévodovi z Lothringů léta 1736 dne 12. února,[6]) dědičné země na sebe přijala (dle hned roku 1713 vyhotoveného a ode všech evropských[7]) potentátů přijatého listu, jenž se nazývá pragmatica sanctio,) léta 1740 dne 20. října, po smrti svého otce, Karla VI.; na království uherské korunována léta 1741, 25. června,[8]) na království české v Praze, léta 1743, dne 12. máje. Věku svého měla 63 léta, 6 měsíců a 16 dní.[9]) NB. Tutéž pragmatickou

---

[1]) V rukop. nedopsáno. — [2]) *R*: snesvše. — [3]) U rychtáře. Trdlice = kláda, do níž za nohy a ruce a někdy i za hlavu sázeli provinilce. — [4]) *R*: potkavše. — [5]) *R*: v purgu. . . . večír. — [6]) *R*: 12. ledna. — [7]) *R*: evropejských. — [8]) *R*: 26. Juni. — [9]) *R*: 18 dní.

sankci [1]) aneb od Karla císaře vydaný dědičný postupující list v jiném spisu svém [2]) v posloupnosti všech císařů obšírně jsem vypsal léta 1768, kterýžto list z německé řeči na českou přeložil Jiří Vavák, bratr můj a rychtář Istibořský.

[273] Zde v Čechách hned druhý den povýšenější o té smrti zvěděli, třetí den již mezi sprostějšími a čtvrtý den veřejně o tom se mluvilo, ač bázlivě a nesměle o tom rozprávěli; ale brzo smělosti přidáno bylo, když 16. prosince na panstvích knížete z Liechtenšteinu v Černém Kostelci, Ouřeňovsi, Škvorči a Ratajích z poručení knížete veřejné rekviem s povoláním všech poddaných vykonáno bylo, což když jsem já našemu panu vrchnímu věděti dal, on se tomu divil, že jest to tak ověřejněné a on posavad z Vídně žádné povědomosti nedostal.

14., 15. a 16. [3]) prosince v hlavním církve a země české kostele sv. Víta na hradě pražském královskou náležitostí a způsobem rekviem za duši naší paní vykonané byly od arcibiskupa našeho, Antonína Petra z Přichovic, kdež koruna země naší a jiná královská regalia, [4]) jako meč sv. Václava, sceptrum neb žezlo aneb berla a zlaté jablko s křížem na vrchu mar položená se spatřovala a jiné pohřební králův českých obyčeje nádherně se tu vykonaly.

[274] Jaký pořádek a způsob pohřbu někdejších králův českých v Praze býval, bylo by o tom mně obtížno psáti, a byť napsal, strachuji se, že tato moje pilnost a práce snad po mně v žádném užívání a vážnosti nebude, poněvadž nynější svět tak divně jaksi na náš jazyk český se obořil, že ho netoliko čísti, ale ním ani mluviti nechce a snaží se jej dokonce potříti. Nevím ale, jestli v tom a s tím kopí sv. Václava, veslo sv. Vojtěcha, kříž sv. Prokopa, korunu Karla IV. a jazyk svatého Jana Nepomuckého přemůže. Já jen toto přidám:

Budiž, Čechu, Čechem,
tak přijdeš s prospěchem,
kde jest Václav, Prokop, Ivan,
Jan, Arnošt s Vojtěchem.

Vím sice dobře a těším se, že jazyk náš český nezahyne, aniž ho kdo přemoci bude moci, nicméně přece mnohý pisák s mnohou, pilnou a velikou prací svou jen tolik dovodí, jako by perle před svině metal. — „Rozmlouval jsem v jazyku svém; [5]) známý učiň mi konec můj.“ (Žalm.) [6])

[275] Celý prosinec příjemný bez mrazu a sněhu byl. Před vánoci pšenice dostala 3 zl. 24 kr., žito 2 zl. 15 kr., ječmen 1 zl. 24 kr., oves 1 zl., hrách 2 zl. 30 kr., proso též.

---

[1]) *R:* Tuž pragmatiku sanctionis. — [2]) *R:* „mém“. Zmiňovaný spis Vavákův jest nyní nezvěstný. — [3]) *R:* omylem: 18., 19., 20. prosince. — [4]) Regalia = královské odznaky. — [5]) *R:* mem. — [6]) Žalm 38, 5.

PAMĚTI

FRANTIŠKA J. VAVÁKA

SOUSEDA A RYCHTÁŘE MILČICKÉHO

Z LET 1770—1816.

VYDÁVÁ

JINDŘICH SKOPEC

KNIHA PRVNÍ (ROK 1770—1783)

ČÁST II.

(1781—1783.)

KNIH „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ ČÍSLO 99.
PODÍL ÚDŮ „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ NA ROK 1908 Č. 1.

V PRAZE 1908.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA. — NÁKLADEM „DĚDICTVÍ SV. JANA NEPOMUCKÉHO“.

Imprimatur.

Ex archiep. Ordinariatu Pragae, die 3. Maii 1906.

Fr. Brusák.
vic. generalis.

Druhý svazek Pamětí Vavákových, kterým se první jejich kniha končí, ačkoliv obsahuje téměř jen čtvrtinu z počtu let do první části pojatých, přece jest rozsahu nad ni většího. Bylyť již v plném proudu opravy a novoty císaře Josefa II. a byly z nich některé takového rázu, že vzrušily celou zemi, dotýkajíce se zájmů všeho lidu i toho posledního poddaného v zapadlé vesničce. V těch třech letech, o nichž se ve druhé části Pamětí vypravuje, byly to zajisté hlavně dvě reformy významu tak pronikavého a obě hned z prvního roku samostatného vladařství Josefova a obě za heslem svobody: patent o zrušení tělesné poddanosti a patent tak zvaný toleranční o svobodném vyznávání určitých konfessí mimokatolických. Nebudil-li na Poděbradsku patent o tělesné svobodě hlubšího rozruchu, ano nevolnictví bylo na císařských panstvích odstraněno již od roku 1779, rozvířil za to druhý patent „o svobodě víry“ dosavadní poměry tím hlouběji a mocněji, neboť široko do Poděbradska, ba přes ně ještě dále podle Labe zasahovalo od východních hranic českých území bývalých sídel českých jinověrců, z nichž mnozí ani ve svých pravnucích nepřilnuli nikdy upřímně k církvi katolické. A tu jaký div, že Vavák, stoje též na této nábožensky horké půdě, plní v době náboženských oprav josefinských stránky svojí pamětnice téměř výhradně zprávami o hnutí, jež i bezprostředně kolem něho silně vřelo, a jako upřímný katolík, s bolestí patřící na roztržku zákonem dosud hájené, byť u tajných jinověrců s odporem uznávané jedinosti katolické církve, a jako věrný Čech, s obavou předvídající se vzrůstem „víry pruského krále“ i vzrůst jeho vlivu u nás a jeho choutek na nás, slovem živým i psaným, pokud vliv jeho zasahuje a jak vůbec nejlépe umí a může, snaží se brániti odpadlickému hnutí, jehož vlastní příčiny nezakládaly se právě vždy v upřímném uvědomění a cítění náboženském. I proplétá tudíž líčení věcí soudobých výklady věroučnými a doklady z dějin, píše celé obrany od trpěných vyznání trpící víry, rozebírá nájezdy slovem i tiskem proti ní šířené, vytýká, prosí i stýská si, utužuje se sám tím pevněji ve staré víře a touže celým srdcem

utvrditi víru tu i ve svých dětech i ve všech potomcích. Pro děti své píše za tou příčinou vřelý odkaz, takořka závěť svou (str. 59.—62.), čekaje, že snad pro víru bude mu třeba i život položiti. Nedivno, že v dobách takového rozechvění padají i výroky ostřejší, odhalují se slabé stránky a nedůtklivěji dbá se i maličkostí, ba i posměch zasykne; bylo tomu tak z té i z oné strany, — buďme spravedlivi a shovívavi k oběma, chápajíce jejich dobu i poměry. Neujde nám pak při tom poznání, že Vavák, horle v dobrém svém úmyslu proti chybám, vůči chybujícím nezapomíná svých povinností, nemstí se, nekřivdí, modlí se a v čas potřeby pomáhá.

Rušná doba nutkala Vaváka chápati se péra častěji a na déle nežli za let minulých, dala mu však také příležitost ukázati ještě jasněji než dříve vedle svého hlubokého citu náboženského i svůj rozhled a vtip, pamět neobyčejnou a obratnost ve vyjádření myšlenek vždy vyvinutější, hlavně však i sečtělost vši úctu vzbuzující. Aby snad někdo neřekl, „že se jen jako ona Ezopova vrána chlubí a jako lejno na vodě plynoucí za jablko se vydává," jak píše na str. 39., podává (str. 40.—48.) výčet všech knih, „které skutečně četl a v rukou svých měl," — a věřte, takové sloupce seznamu četby byly by za jeho doby chloubou i mužům nad něho vzděláním a příležitostí k němu daleko povýšenějším. A během dalších let ukazuje se Vavákova znalost spisů vždy nových a nových!

V historických vzpomínkách, výkladech a důvodech jest mu ovšem Hájkova kronika evangeliem. Nelze mu to vykládati ve zlé. Teprve za něho právě začal učený Dobner bořiti pevné do té doby zdi důvěry ve spolehlivost vypravování Hájkova, latinské však vývody jeho nemohly dojíti ve známost Vavákovu, jenž nad to ještě mylně o vzniku kroniky oné jsa zpraven, dochází omylem tím k přesvědčení o věrohodnosti Hájkově tím pevnějšímu. „Ale musíme Hájkovi věřiti," usuzuje na str. 74. a 75., „který uprostřed nich (t. j. nekatolíků) živ jsa psal a jeho kroniku stavové podobojí i evangeličtí pilně prohlíželi, prve než do tisku vešla; kdyby byl něco lživého psal, byli by mu to vyhodili aneb ho i trestali, ač tak musil ještě mnoho zatajiti, nesměv to pro ně ven vydati." Měl nad svou prací Hájek censory, ale katolíky a starověrné podobojí, kteří ho také ke psaní kroniky vybídli, chtíce předstihnouti Martina Kuthena, o němž se proslechlo, že také se chystá psáti české dějiny, a Kuthen byl protestant povahy svárlivé a jazyka kousavého . . . Vymýtili toho dosti z rukopisu Hájkova censoři králi oddaní, ale všecka ta prohlídka dála se z příčin politických a o správnost ponechaných zpráv Hájkových kdo pak se staral? Tím spíše, když povolanější kruhy k prohlídce připuštěni nebyli a když Hájek tak až nestoudně lehkomyslně uměl nezaručeným pověstem, ba i vlastním smyšlenkám svým dodávati zdání pravdivosti, doprovázeje jich přesným datová-

Jsti Wassi. Wypráwáwati odtawných Wěcech (genž se Wirkly stály
Pozáduwáge, a Prawdiwáge, mij mnohý stawý Wiedek, nebo Babicka
Žádnému tak Wýžssimu a Mocnějssimu, mýlyste Wamj, Wssecko
Wpisu Wlepuizugte, nebo byste ho wjc Wyspatřily, Wssecky by wše
ny gysto wnům (aij sprowstě) Pánij zhan, Wzáteme niekdy sy=
pset budau, a Wyžby ste toto Pugjzily, giž byste wjc anj sami,
Newiděly, ani Potomstwu co Prawiti nemůly.

Pjed Ohněm a Pohnilynau tahy to Opatruyte, aby to Wjlu Prawi
ti mohlo, aby Potomcy nassi wiedůti nieco Mohly, a Familye
Wassi Prawáwowyste, nikda to Nedawayte. { Ze tahy rygeš Kog. tak Pamen Pa
Pjsy mam. a Pan Bůh.

Podobnu Dass Kle ýá Pjessanu, a budte pro Wlastnij nossi
Zdrawij, aneb pro Chlaubjenij se s Cielem, wjce Mati mocti =
Nebudu: Nikterý zwás gasu Pjsstu, a wjcy za Wassjho =
Wiektu Slawnůssi znamenejste, Chuti obzlásstnij sobě Komu do
dáwajice, Nebo gak Prawij Sebrawsa, je Kdo Cjte, Nijsy
den Wypráwij a Mluwij Wtěmij Lydmij co Pjedtjm Bylij, a Kdo
pak spisugi Nijsy, den Mluwij Wtěmij co po Niem budau.

Kle ýá, Žiwsa sem Mal, a Nynj toto Pjsu, Nižj pak budu
Pjsti, budu swámij me Milá djtky, wtomto Wpisu Mluwiti.

Ale gysto gedno gest co odwás Žádám, a to sye Wlepwice, a
pro Boha: Abyste Wyspaupstrigice se Wikdy, do nassi Wtom Pata
Cicka Pjsy, wnj tak dobře Žiwj Bylij, abych wás mohl, wssecky
niekdy na to Bozj Prawicy, w Dudoly Pozaffat, obolo sebe spatřiti.
a Wdáv Pánu Bohu, gakožto Pjjwnu sobě od nás swůjenau, zase
a sycc s Wzdjčkem a Pjsknim, odwysti, a Dato spolu z swámij
den Penjz, Wlbysti a Wjcjm odplaty, Radostnu wzýti.
Amen. Stanij se tak: { Mingte to w Pamůti. { Tjgato Pauu Pjcmůssjgte.
Mogy mila djti. { a Pjsy nepadnyte.

Ukázka Vavákova rukopisu z r. 1782.
(Str. [397]. Viz zde na str. 62.)

ním a dovoláváním se množství pramenů, jichž sice opravdu mnoho měl po ruce, ale povinné svědomitosti při dokladech z nich nedbal. Nemůže ovšem býti Hájkova kronika jen a jen odsuzována. Jako hojně čtená a oblíbená kniha o české minulosti vykonala v dobách úpadku dosti, avšak za výhradní a bezpečný pramen poučení o té které události doporučiti jí naprosto nelze. To dlužno předem vyložiti ve věc nezasvěceným čtenářům naší knihy, aby věděli, jak přijímati dějepisné vývody Vavákovy, pokud jsou ve sporných věcech stavěny toliko na kronice Hájkově. Chybil-li Hájek, chybuje nevědomky po něm i Vavák; v tom však jsou jeho články a úvahy cenny, že jsou jasným obrazem toho, jak uměl Vavák ze své četby těžiti, kolik toho věděl a jak případně a obratně svými vědomostmi vládl. Poukazuji zde hlavně na delší vložené články, jmenovitě na rozbor protikatolické písně „Vzhůru Čechové", (str. 67.—83.), na rozbor knížky Přikovy (str. 88. až 106.) a na přidané tři články při konci roku 1782 (str. 139.—154.), z čehož v rozboru knížky Přikovy a v posledním článku z konce roku 1782 („Krátké vypsání", str. 146.) ukazuje se, myslím, bystrost a vroucnost Vavákova nejlépe.

Ovšem i pěkné články mimonáboženské v této části nalezneme. Jsou to zvláště paměti o myslivosti, o židech v Milčicích, o zvonech skramnických a neméně zaujme čtenáře neodborníka i vylíčení pobytu papeže Pia VI. ve Vídni.

Nápadno jest zvláštní, ovšem že nesprávné, stanovisko Vavákovo k rozsahu patentu tolerančního. Kdykoli má mluviti o této věci, vykládá, že byl vlastně toleranční patent vydán toliko pro nekatolické cizozemce, kteří by, mohouce víru svou i u nás volně vyznávati, zde se usazovali na podporu zdejšího průmyslu a obchodu. To prý byl původní úmysl císařův. Když se však naši „novotníci" úskokem chopili patentu toho sami a vyloživše si jej, že jest podle vůle císařovy komukoli volno k některému ze tří tolerovaných vyznání se přihlásiti, skutečně hojně od katolické církve odpadávali, tu císař, vida to množství svedeného lidu a nevěda, kam s ním, rozšířil mlčky — ač prý nerad — platnost tolerančního patentu i pro zdejší odpadlíky. (Viz o tom zvláště na str. 60.) Na tomto výkladě trval Vavák důsledně a houževnatě po několik let.

Tolik zatím úvodem do četby druhého svazku Pamětí.

Co do způsobu vydání této části setrváno na zásadách loni při prvním úvodu pronesených. Poznamenati zde zbývá, že od této části počínaje, vyskytují se častěji v rukopise vlastní poznámky a vysvětlivky Vavákovy. Jsou kladeny zde v tisku rovněž dolů pod čáru, na rozeznanou však od číslovaných poznámek vydavatelových jsou položeny vždy napřed a poukazováno k nim hvězdičkami, případně křížky či někdy písmenami dle pořádku abecedního.

K části této jakožto k zakončení celé první knihy přidán jest vzadu

seznam a popis obrázků, jakož i podrobný rejstřík z celé první knihy. Sestavení rejstříku toho, když mně již pro nával práce možno to nebylo, ujal se na moji prosbu v poslední téměř chvíli ochotně a s velikou pilností p. PhC. Antonín Dolenský, assistent Musea král. Českého začež mu vzdávám své povinné srdečné díky.

Zbývá mi opět, jako loni, vzpomenouti vděčně celé řady milých a vážených pomocníků, kteří mi radou či odpovědmi na moje mnohdy několikeré dotazy vždy vlídně a ochotně vycházeli vstříc. Učinili tak ze svých farních, děkanských či jiných archivů (jež v poznámkách uvádím) P. T. veledůst. pánové: Josef Lev ve Skramníkách, Vojtěch Jelínek v Sadské, dr. Josef Rydvan v Kostomlatech, Jan Musil v Dobřichově, Josef Rejzek v Nymburce, Karel Kopal v Lysé, Alois Ulbrich v Pardubicích, ThC. Josef Řeháček v Tuklatech, Adolf Jejkal v Bříství, Václav Petřík v Kovanicích, Msgr. Jan Klein a Rudolf Dufek v Činěvsi, Václav Dvořáček v Kostelní Lhotě, P. Mark. Kubíček Ord. Praed. v Praze, Václav Sixta v Kolíně, Josef Málek ve Staré Boleslavi, František Handrejch v Kouřimi, František Chaloupecký ve Starém Kolíně, Šimon Bejvl ve Vinoři, František Voříšek v Sezemicích, Jan Nep. Koppa v Křinci, Antonín Audrlický v Sadské, Klement Kuffner u sv. Víta v Praze, Josef Andacht v Žiželicích, Václav Bartoš v Zdechovicích, František Hlaváč v Ronově, Hynek Matějovský ve Lstiboři a Antonín Čermák v Turnově.

V Praze opět s největší ochotou poskytli mi všeho, co bylo možno, slavná správa a úřednictvo knihovny Musea král. Českého se slovut. p. bibliothekářem, univ. prof. dr. Č. Zíbrtem v čele, jemuž i za mnohou jinou podporu a radu a za vzácnou přízeň jsem upřímně vděčen; rovněž tak vždy přeochotný vdp. P. Cyrill Straka, bibliothekář na Strahově, vdp. František Tischer, k. a. konsist. archivář, a slovutný pán Ferd. Tadra, kustos c. k. universitní knihovny.

Dále přispěli a poradili laskavě P. T. slovutní pánové: universitní professor dr. Josef Kalousek, školní rada Ant. Truhlář, jenž doklady mé při seznamu četby Vavákovy laskavě se mnou přehlédl a v něčem doplnil, vsd. pan kanovník dr. Antonín Podlaha, dr. Václav Řezníček, dr. Josef Volf, prof. Ot. G. Paroubek; z venkova pak ještě P. T. pan Karel Hadač, ev. ref. farář v Lysé, pan Václav Malý v Kolíně, pan Josef Vavák v Milčicích, pan František Krátký v Kolíně a pan řídící učitel Leopold Doležal v Charvatcích. Oni všichni, jižto snahu moji a práci v tolikeré příčině tak laskavě podporovali, račtež přijmouti mé uctivé a upřímné díky.

Jest mi pak ještě poděkovati zvláště slovutnému pánu Janu Hellichovi, lékárníku a spisovateli v Poděbradech. Neminulo průměrně týdne, abych k němu neměl nějaké otázky a prosby. Ať jsem přijel osobně, ať jsem mu psal, vždy s vlastní sobě roztomilostí a ochotou shledával horlivě z bohatých výtěžků svého bádání o milém Poděbradsku to, co by mi opatřiti si bylo nezřídka holou nemožností. Častěji ještě nežli minule vyskytující se při poznámkách (H), značka to jeho příspěvků, jest toho dokladem. Díky mu nejvroucnější!

V PRAZE, dne 23. ledna 1908.

JINDŘICH SKOPEC.

Rok 1781.

[275] NA Den noWeho Letha possMaVrno, tlCho a bez WětrV po-Cžasno. Po Novém létě uhodilo několik mrazů, že ledy dělat se mohly.

Dne 8. ledna, v pondělí, v celé zemi naší začalo se zvonění a trvalo po devět dní za naši nejmilostivější v Pánu usnulou císařovnu a královnu, Marii Teresii, při všech kostelích, každý den ráno jednu hodinu a odpoledne též. Potom 17. téhož, ve středu, začala se rekviem a trvala po tři dni, totiž [276] ve středu, v čtvrtek a v pátek po neděli 2. po sv. Třech králích. V každém farním kostele máry příkrovem odité, místem pak v městech rozličné strojby smrtedlnosti a podnět k truchlivosti skrže malování představené byly a vojáci při tom vartu stáli. V Poděbradech z obzvláštního přičinění pana vrchního Baierwecka slavná malířským dílem strojba nad marami udělána byla a k tomu [1]) rekviem po všecky tři dni z celého panství poddaní, každý den z některých vesnic, povoláni jsme byli. Truchlivost zajisté v každém srdci to působilo, když my z Milčic první den domů jsme přišli, potom k vidění téhož a pro památku ženy a děti na vozích jsme tam posílali.

Smutek taky vojanští i naši oficíři nosili. Flory v ten čas drahé byly; černým suknům [2]) také připlatilo a když se jich nedostávalo, mnoho tisíc postavů [3]) v Praze a jinde modrých a plavých suken na černo barvili. Pražští židé zticha zvěděvše se o nemoci císařovny, již z Lipska [4]) a Hamburku flory a cajky černé, též sukna přiváželi a potom draze prodávali, jakož pak o jednom se pravilo, že takových materií za 16.000 zl. pohotově měl a nyní v pěti dnech takové rozprodal.

[277] Okolo půl ledna pšenice měla 3 zl. 36 kr., žito 2 zl. 15 i 16 kr., ječmen a jiné obilí jako prve.

V ten čas veliké klády dubové na hollandský způsob v Kersku se rozřezávaly, nebo 500 dubů k potřebě oné nové pevnosti u Litoměřic [5]) [Terezína] tu se povracelo a některé celé klády

---

[1]) *R*: k té. — [2]) *R*: suknám. [3]) Postav = 1 kus z jedné osnovy. — [4]) *R*: z Libska. — [5]) V rukop. následuje omylem: „Jozeffovo město řečene německy Jozeff Stadt."

k Labi se vozily; že pak zima nestálá byla a cesta bahnivá jsoucí nedala takovou tíž k Labi voziti, protož takové klády na vysoké kozy se vystrkovaly a některé na 4, jiné na 8 i na 12 a na 16 dílů se rozřezávaly a tak teprva rozřezané k Labi se vozily. Vory z borovic se dělaly, jichžto 1000 opět se povracelo, a na vrch vorů klády dubové a ty rozřezané díly se kladly a tak po Labi dolů plavily. Správce té plavby byl nějaký Vostrý[1]) z Kostomlátek. Na vracení těch dubů, na hranění a rozřezávání těch klád, na dělání a vázání vorů a té plavbě mnozí lidé veliké peníze vydělali.

Dne 31. ledna jeden měštěnín a mistr tkalcovský v Poděbradech, František Táborský[2]) jménem, se svou manželkou padesátiletní obnovu stavu manželského držel. Z jeho domu do kostela napřed šli vnukové, po nich děti, synové a dcery, pak otec, kteréhož jemnostpán vrchní a matku pak jemnostpaní vrchní vedli a též při oltáři místo družby a družičky zastali; při tom [278] též celý magistratus šel a lidu plný kostel naběhlo. Jejich požehnání jemnostpán děkan, Hynek Augustin Svoboda, v infuli vykonal a tak ta jubilací dosti zřetelná byla.

Celá zima dosti nestálá byla, jednak sníh padal, jednak pršelo; ovce na pastvu nemohly, cesty zlé byly. Na začátku února pšenice 3 zl. 30 kr., žito 2 zl. 20, ječmen 1 zl. 30 kr., proso 2 zl. 30 kr., hrách též, oves 1 zl. 6 kr.

12. téhož nařízená[3]) po celé zemi inkvisicí na kacířské a zapověděné knihy vykonala se. Naše oficírstvo po celém panství pan vrchní rozlosoval a co oni obsáhnouti nemohli, mne tam poslal, dav[4]) mi k pomoci Matěje Krále, loučného na lukách střebestovských, totiž do Vrbové Lhoty, Peček, Milčic a Chotouně, kdež našli jsme v Pečkách u Matěj[e] Čermáka Zákon

---

[1]) V rukop. jest mezera pro křestní jméno, zůstala však nevyplněna. V Kostomlátkách toho času bydlel v čís. 5. Jan Vostrý, jenž v matrice zván „sedlák" a později „rychtář" a zemřel r. 1794 ve věku 80 let. Jiní toho jména vesměs z Kostomlátek jsou uváděni jako: podruh, domkář, chalupník, zedník, a takoví se asi do takového podniku pustiti nemohli. Jeden z Vostrých, kteří dosud v Kostomlátkách žijí, vyjádřil se, že jeho otec mu vypravovával o dědečkovi, jenž bydlíval v čís. 5. a prý velmi často odvážel dříví po Labi, někdy až do Hamburka. Jeho syn Václav o statek pro dluhy přišel a zemřel r. 1845 v čís. 34. jako podruh. Tehdy r. 1781 byl asi čtyřicetiletý. On tedy as či jeho otec Jan sám byl pravděpodobně „správcem té plavby". (Dle sdělení vldp. Dra J. Rydvana, děkana v Kostomlatech.) — [2]) Frant. Táborský, tkadlec a konšel, (nar. $^{8}/_{10}$ 1712), oženil se $^{23}/_{9}$ 1731 s Lidmilou, dcerou Václava Kryšpína, zemřel $^{28}/_{10}$ 1782 v domě č. 37—I. na náměstí (nyní č. 28—I). Zanechal 13 dětí, z nichž dvě v mládí zemřely. Ze synů jeho pouze František, rovněž tkadlec, zůstavil po sobě potomstvo, které v městě dosud žije. Rod Táborského pocházel z Tábora a slul původně Kratochvile. Jan Kratochvile, tkadlec, přišel do Poděbrad ve 2. polovici 17. věku jako dělník, roku 1663 oženil se s Lidmilou, dcerou Václava Kříže, a přijal na rozdíl od domácího Kratochvilovského rodu druhé příjmení Táborský, které pak jemu i potomkům jeho zůstalo. (H). — [3]) Každoročně do té doby a toho roku poslední. — [4]) *R*: daje.

Nový, na 8. v Žitavě tlačený, a takový též u Jakuba Vopálky a při tom knížku Víta Jakeše [1]) u téhož Vopálky, u Mirla též jednu „Dvanáctero přemyšlování“ [2]) řečenou. V Chotouni Černému, podruhovi, vzali jsme jakési čarodějnictví psané a v Milčicích Jakubovi Brtkovi „Ruční knížku“ [3]) tak řečenou.

Při konci února a na začátku března platilo: Pšenice 3 zl. 33 kr., žito 2 zl. 21 i 24 kr., ječmen 1 zl. 37 i 39 kr., proso 2 zl. 33 i 36 kr. [279] Dne 9. a 10. března začali jsme orbu jarní; 12. téhož, v pondělí po neděli Reminiscere, [4]) veřejná setba. Na dolinách dlouho se sít nemohlo pro mokro.

Na začátku dubna veliké a studené větry vály, že pro tu zimu nebylo lze venku co dělati. Po Květné neděli ten týden od 9. až do 14. dubna větry teplé vály a při tom slunečno bylo a hned z toho nové housenky na stromích kdesí se vzaly a ostře mladé pupence a lístičko žraly; kdo je ustavičně pořád nehubil, celé zahrady obežraly. Přece však všecko ovoce velmi silně kvetlo, že milo bylo patřiti, a od těch časů více nepršelo a sucho hned začínalo býti. Po velkonoci, jež byla 15. dubna, přížinky pšeničné byly a všecko osení pěkně se ukazovalo Těch časů pšenice měla 3 zl. 40 i 45 kr., žito jako prve, ječmen a jiné obilí též.

Na začátku máje sucho vždy větší začínalo býti; zde okolo nás celý duben nepršelo, ačkoliv 21. dubna místem pršelo, ale u nás sotva prach se smočil. 11. máje, v pátek, pršelo okolo Čáslavě a Hory silně, ale zde málo a při tom každý téměř den byl velký teplý vítr a v noci mráz a zima.

[280] Dne 12. máje ona [5]) dvě slavná a někdy vysoce vznešená místa, kterým celá Evropa podobných neměla, totiž klášter sedlecký a kostel sv. panny Barbory na Horách Kutných jsem navštívil a po prvé teprva spatřil. Tu též na Horách Kutných prázdné a holé místo viděl jsem, kde ten jak od stavení tak od ku[n]stovného rozličného vnitřního díla slavný a rozhlášený dům radní stával, — nyní tam stávají o jarmarce voli. Ještě o té jeho slávě něco v Kořínkově knížce [6]) čísti se může. Horníci pak soudnou světnici a kancelář městský pro interim [7]) na Vlašském dvoře mají od té doby, co rathous shořel, totiž od roku 1764.

Celý máj málokterý den bez mrazu byl; 24. téhož na den Božího Vstoupení zima příkrá a pošmourno bylo, odpoledne drobet jasněj.

---

[1]) Vít Jakeš, farář podobojí — vlastně luteránský — u sv. Havla v Praze, r. 1621 z Prahy vypovězen, odešel později do Drážďan. Uvádí se na 20 knížek od něho sepsaných. — [2]) „Filipa Kegelia dvanáctero přemyšlování duchovních, v nichžto se obsahují velmi pěkné modlitby.“ Z něm. přeložil Adam Plinovic z Skocova. Vydáno častěji v 17. i v 18. stol. — [3]) „Ruční knížka“ modliteb a písní od Motěšického byla hlavně ve vydáních Kleychových rozšířena mezi nekatolíky. — [4]) Jest 2. neděle postní. — [5]) *R*: onino dvě slavné... — [6]) Jana Kořínka „Staré paměti kutnohorské, pod figurou dvacíti drahých rudních kamenů vyobrazené.“ V Praze 1675. (Viz tam str. 206 a násl. o radním domě.) — [7]) t. j. prozatím.

*

20. máje, v Křížovou neděli, u kapličky [1]) velebný pán Jan Groh kázání držel, totiž ten, jenž při posvěcení té nové kaple kázal roku 1779.

Před svátky svatodušními již ukrutné sucho všechen lid rmoutilo, ječmeny i žita, zvlášť pak hrachy atd. vadly a schly, již téměř žádnou naději nedávajíce k zrnu a slámě. S procesím sem tam lidé chodili za déšť Pána Boha prosíce. 28. máje Dobřichovští byli u kapličky.

[281] 29. máje v nymburském klášteře usnul v Pánu velebný otec, pan Dominik Kulka,[2]) domácí rodič, muž nábožného života a právě dětinské nevinnosti a v řádu kněžském jubilatus. Narozen byl roku 1708, 25. ledna, professi učinil léta 1729, 14. srpna, umřel 1781, 29. máje, věku svého 73 léta 4 měsíce.

Při konci máje již obilí v Praze každému o půl zlatého připlatilo, ač prve nehrubě si ho tam vážili; zde vždycky dráž bylo než v Praze, v Hradci pak nejdráže, tak že tam až od Brodu Českého, Kouřima a Zásmuk pšenice vozili. Nyní zde pšenice má 4 zl. 12 kr., žito 2 zl. 30 kr., ječmen 1 zl. 45 kr., oves 1 zl. 15 kr., hrách 2 zl. 45 kr. i taky 3 zl., proso 3 zl.

1. června, v pátek před letnicemi, šli jsme z Milčic všichni sousedi s dětmi a chasou jako s procesím k kapličce, za deštíček Pána Boha prosící a tam dvě mše svaté sloužiti jsme dali; všech nás 105 osob bylo. Ke kříži také každý den jsme na modlení chodili.

2. téhož klášter nymburský ke kapličce procesí přivedl s množstvím lidu, s nímž dva patres, oba kazatelové, totiž pan Dominik Košťál,[3]) nedělní, a pan Ambrož Ziffreind,[4]) sváteční, přišli a tam mše svaté sloužili. V tuž chvíli Sadští z Kerska zase s procesím šli.

[282] 3. června, na den slavný Seslání Ducha svatého, odpoledne na nešpor šli jsme od nás z Milčic všichni pohromadě jako s procesím cestou zpívajíce, a Tatečtí na nás čekajíce s námi se spojili, každý horlivě Pána Boha za déšť prose, — a již začínalo se mračiti, nato, než jsme z kostela vyšli,

---

[1]) V Sadské. Viz v 1. části str. 134. — [2]) Roku 1778 uvádí se jakožto magister a exhortator bratří laiků a jako cellarius; brzy potom stal se podpřevorem, v kteréžto hodnosti zemřel. Ostatní data jsou správná. (Z archivu kláštera dominikán. v Praze, z „nekrologu" r. 1768 P. Gundisalvem Radtem sepsaného a dále od jiných udržovaného.) — [3]) V „nekrologu" kláštera dominikán. v Praze (odkudž tato i následující poznámka pochází) píše se: „Kostial". V Nymburce byl asi tehdy od nedávna, ježto roku 1778 uvádí se ještě jako sváteční a růžencový kazatel u sv. Jiljí v Praze. Narodil se v Nymburce 4. srpna 1752 a professi (jednoduché sliby) složil 27. srpna 1769. Zemřel 14. srpna 1788 v Zemuni (v bývalé Vojenské Hranici) jakožto „campestris" (při vojště.) [4]) Též: Ziffreund, (*R*: Zifrejnd). Uvádí se již r. 1778 jako sváteční kazatel v Nymburce; narodil se v Praze 29. září 1746, sliby složil stejně s Košťálem, 27. srpna 1769. Zemřel ve Znojmě 20. října 1788.

deštíček nevelký, ale velmi vděčný spadl. Budiž z toho na věky jméno Páně pochváleno!

V tentýž den po celé arcidiecesi[1]) pražské prohlášena jest s kazatedlnic jubilací našeho (země duchovního pastýře) arcibiskupa pražského, Antonína Petra z Přichovic, která na den nejsvětější Trojice držeti se má, na kteroužto jubilaci všichni království našeho praeláti, všech kapitol kanovníci a všichni arcibiskupští vikářové neb místodržící pozváni byli.

V pondělí zas zde drobet pršelo, sice nemnoho, ale vděčně, jakož i v outerý, po kterýchžto deštíčkách oseníčko obživovalo a radost v každém lidském srdci povstala. Okolo Prahy nejvíc sucho bylo, tam žita nehrubě vyrostla, pšenice též, ječmeny a ovsy u země zůstaly a všecko již velikým suchem bělelo a ačkoli v tyto dni také deštík tam spadl, nicméně nebyl statečný tu bělost napraviti.

[283] Dne 10. června, na den nejsvětější Trojice Boží, Jeho knížecí Milost nejdůstojnější pán, pan Antonín Petr, z Boží milosti arcibiskup pražský, apoštolské stolice zrozený legát, svaté římské říše kníže a hrabě Přichovský z Přichovic, Jeho císařské královské a apoštolské Milosti skutečná tajná rada, řádu sv. Štěpána velkého kříže rytíř, království Českého primas a království Uherského praelát, ochránce studií a Karlo Ferdinan[d]ského učenstva pražského ustavičný kancléř, jakožto v padesátém roku svého velebného kněžstva novou primicii neb jubilací aneb padesátletní oběť mše svaté v hlavním a svatém chrámu Páně sv. Víta na hradě pražském slavně vykonal. Do chrámu Páně k té jubilací všichni kanovníci, všichni praeláti a opatové a všichni té arcidiecése vikářové jej doprovázeli. Kázání vnitř německy John,[2]) zevnitř před kostelem česky Josef Jan Nep. Kvíz, oba té důstojné a vždy věrné kapitoly kanovníci, vykonali. NB. Kanovník Kvíz z naší vsi Milčic vnuk jest, jehožto otec, pan Václav Kvíz, důchodní brandýský, zde v č. 3. sedláka Matěje Kvíze syn byl.

[284] Tento naší církve české nejvyšší pastýř narozen jest léta Páně 1707, 28. srpna zde v Čechách.[3]) Léta 1726 první posvěcení dostav,[4]) do Říma odešel a tam v kolleji německého národu[5]) alumnus byl. Druhé

[1]) *R*: Archi Diecesi. — [2]) Jan Nep. John, rodem z Mostu, farář v Blažími (Ploscha), zvolen do kapituly svatovítské za kanovníka a německého kazatele dne 19. července 1762, roku 1781 dne 30. srpna zvolen za děkana a 26. dubna r. 1786 za probošta, z proboštských však důchodů ponecháno mu vládou 7000 zlatých a zbytek dle vůle Josefa II. zabaven pro náboženskou matici. Zemřel téhož roku 1786 dne 19. listopadu. Kapitulní kánon chválí jeho ušlechtilou povahu, horlivost, učenost a štědrost. Kázání Johnovo vydáno (in folio) v Praze u Fr. Aug. Höchenbergera, arcib knihtiskaře, pod titulem: „Rede über die Würde und Pflicht des Priesterthums, als der hochwürdigste Herr H. Anton Petr.. Erzbischof zu Prag.. die Jubelfeyer des fünfzigsten Jahrs seit der empfangenen Priesterweihung in der hohen Metropolitankirche zum hl. Veit feyerlichst begieng.“ — [3]) Ve Svojšíně. — [4]) *R*: dostanná. — [5]) T. j. Collegium germanicum. V ruk. psáno původně: „a tam německého učenstva mistrem jsa, druhé“ atd.

posvěcení[1]) tam v Římě od samého papeže Benedikta XIII. dostal, pak třetí posvěcení v Praze roku 1731 dne 29. dubna obdržel a toho roku na den nejsvětější Trojice Boží první mši svatou sloužil. Potom roku 1734 do města Sobotky v Boleslavště za děkana se dostal, brzo potom kanovníkem pražským učiněn[2]) a hned nato od slavné paměti Karla VI. královské kaple Všech Svatých děkanem vyvolen.[3]) Roku 1752 učiněn byl arcibiskupem emessenským a koadjutorem neb pomocníkem arcibiskupa pražského, jakož také zaslíbení na to arcibiskupství od nejjasnějšího domu rakouského dostal. Roku 1753 děkanem hradu pražského u sv. Víta a biskupem králohradeckým učiněn byl, roku 1755 zase proboštem téhož hlavního kostela od celé kapitoly zvolen, roku pak 1763 za arcibiskupa pražského vyvolen a roku 1764 na tuž stolici dne 13. máje usazen. Na jeho první arcibiskupské mši dne 16. máje toho roku tam v Praze já jsem byl.

[285] Jeho dvě velebné panny sestry řádu tovaryšstva sv. Voršily, první, velebná panna Anežka, v r. 1776 měsíce července, druhá, velebná panna Thaddaea, téhož roku měsíce listopadu své duchovní sliby též v padesáti letech do rukou pána pana bratra svého složily a jubilací ozdobené byly, kteréžto obě až posavad živé s dovolením Jeho Milosti také při této jeho jubilací a při oltáři přítomné byly.

Při této jubilací slavná kapitola hradu pražského ke cti pána svého slavnou bránu před kaplou sv. Vojtěcha vystavěti dala, která okolo 40 loket vysoká jsoucí kunstovné dlouhých sloupů malování představovala a na dvě kontignací[4]) rozdělena byla, tyto nápisy na sobě majíc[5]) v hořejší kontignací:

Antonlo Petro
Pastori justo ArChlantlstltl SVo Regis figuras
et forti. saCerDotll sVI implenti.[6])
JVblLaeVM agentl (1781)

V dolejší kontignací:

VeLVt
obserVantlae Veteranae
Doctori pio plgnVs Veritatem gratiae
et sapienti. a tenenti.
CoLLeglo CanonlCo
ECCLeslae MetropoLltanae (1781).[7])

---

[1]) Jáhenství. — [2]) Roku 1746. — [3]) Tím byl již dříve, od r. 1739. — [4]) *K*: „condignati". (Contignatio = poschodí, patro.) — [5]) *R*: maje. — [6]) Locatelli však („Babylon Buhemiae" ed. Dr. A Podlaha, pag. 13) a Rulík („Kalendář historický", díl I., str. 26.) uvádějí místo toho takto: „Legis figuras servanti" a pod tím (místo: Veritatem etc.): „Gratiam veritatis implenti." — [7]) Postřední nápis (jak jej Vavák uvádí) shora dolů zní: „Antonínu Petrovi, arcipastýři svému, kněžství svého jubileum slavícímu, jakožto úcty staré důkaz od sboru kanovnického kostela metropolitního." Na levo shora dolů: „Pastýři spravedlivému a statečnému. Učiteli zbožnému a moudrému." Na pravo: „Krále podobenství plnícímu. Pravdu milosti držícímu"

[286] Tento nápis já sám dne 14. června na den Božího Těla tam v Praze jsoucí jsem přepsal a toho dne sám pán pan arcibiskup mši svatou sloužil a procesí ke čtyřem oltářům vedl. Ačkoliv pro nenadále příští deštíček k venku připraveným oltářům jíti se nemohlo, protož v kostele k následujícím oltářům chodili: Statio I. u oltáře a hrobu sv. Víta, II. u oltáře a hrobu sv. Jana Nepomuckého, III. v kapli a u hrobu sv. Václava, IV. v kapli a u hrobu sv. Zikmunda. Všecky ozdoby před i v kostele, o nichž by bylo dlouho psáti, které k té jubilací připravené byly, dnes ještě trvaly, že jsem všecko spatřiti mohl.

Celý tento týden v kostele hlavním infulirované hlavy pontificirovaly, a sice v pondělí (což za velikou milost počteno býti má) k sloužení veliké mše sám p. pan arcibiskup našeho poděbradského jemnostpána děkana jmenoval a potom v residencí jeho proboštský křížek, kterýž on tam na zámku vždy pod oděvem skrytý míti musí, sám k němu přistoupiv a kleriku rozpiav[1]) ven mu jej vyňal, což sice jinému žádnému praelátu neučinil. A protož tato vysoce zřetedlná věc nám všem jeho ovčičkám v veliké vážnosti a obzvláštní paměti zůstávati má. Toto já hned v Praze a potom dne 17. června i od něho samého v Poděbradech jsem slyšel.

[287] Slavné kázání kanovníka Kvíze, tištěné in folio,[2]) dne 16. června uroz. pan Vojtěch Jan Márle, sirotčí poděbradský, mně půjčil, v kterém jest viděti vysoký vtip, obzvláštní výmluvnost a starou češtinu.

Při té slavnosti něco neobyčejného a pro Čechy lítostného stalo se, když totižto a sice ponejprv[3]) o slavnosti české kázání venku před kostelem, německé pak v kostele, které kanovník John kázal, držáno bylo, ač sice výmluva se našla, že prý mnoho rozličných jak duchovních tak světských vrchností tu přítomno bylo, které českému jazyku málo aneb nic nerozumějí, — ale ať pravda jde, již ze všech stran viděti jest, že našemu jazyku málo se přeje. Ale my se z toho příliš nermuťme; bude-li Pán Bůh chtíti, zase to časem napraví. V pravdě schyluje se k onomu starodávnímu proroctví, jež dí, že přijde čas, v němžto na pražském mostě bude tak vzácný Čech k spatření, jako jelen s zlatými rohy. — „Pane, zachovej nás, hyneme!“ (Mat. 8. v. 25.)

[288] Okolo a po sv. Trojici všemu obilí připlatilo jak na trzích[4]) tak doma: Pšenice již měla zde 4 zl. 45 kr., žito 2 zl. 45 kr. i taky 3 zl. též 3 zl. 6 kr. i 9 kr., ječmen 2 zl. 6 kr., oves 1 zl. 30 kr. Když pak po sv. Vítu více deštíků spadlo, ta cena se hned zmenšila. Okolo sv. Jana

---

[1]) *R*: rozepna. — [2]) „Chvalo- a mravořeč na slavný hod nejsv. Trojice boží, když Ant. Petr, arcibiskup pražský, jakožto v roku padesátém svého velebného kněžstva padesátiletní obět večerní v hlav. chrámu P. sv. Víta na hradě pražském slavně obětoval, od Jana Kwisa.“ V Praze 1781. [Jungm. VI, 1985.] — [3]) Bývalo to však i dříve. — [4]) *R*: trhách.

zas pšenice měla okolo 4 zl., místy pšenice přes 5 zl., žito 2 zl. 30 i 45 kr., ječmen 1 zl. 45 kr., oves 1 zl. 15 kr., hrách a proso se žitem. V ten čas hrachy na polích sněhem jsouce zaražené, ačkoliv skrz deštíčky obživly, přece však špatně kvetly a málo lusků měly. Ječmeny taky se drobet vyrovnaly.

20. června, v středu před oktávem Těla Božího, s převelikou bouřkou hrozné krupobití přišlo a počna od Lysé přes Velenku, Poříčany, Klučov, Bylany a odtud v rovné linii až na Rataje a přes řeku Sázavu k Benešovu a k Milčínu došlo. Někde úzce, někde šíře, ku příkladu místem na 8, na 10, na 12, 15, 20 honů všecko obilí skrze to v těch místech stojící zkázu vzalo a nejvíce u Lstiboře.

Okolo svátku sv. Petra a Pavla již zde na Poděbradště okolo Labe mnozí žita žali. V Praze pak hned na den sv. Jana Křtitele chléb z nového byl, které mlynář v Podbabí u Libně namlel a do Prahy mouku dodal.

[289] Z příležitosti toho chleba nového připadá mně jednu pamět napsati, totiž že za starodávna, dokud králové čeští v Praze ostávali, tehdy kněžna abatyše od sv. Jiří každoročně na den sv. Jana Křtitele povinována byla chléb z nového na královskou tabuli podati a buď jak buď o něj se postarati. Toho nejstarožitnějšího a v Čechách nejprvnějšího kláštera každá abatyše knížecího titulu užívá a to od své nejprvnější předkyně, kněžny Milady, Boleslava Ukrutného dcery a Boleslava Milostivého sestry a strejny sv. Václava. Tatáž abatyše každá královnu českou spolu s arcibiskupem pražským korunovati a s králem neb císařem stoliti může. (Vzato z Hájka a Beckovského.)

V prvních dnech července a při svátku sv. Prokopa, milého vlastence našeho, veřejně žně v našem vůkolí byly, a to sice všecko obilí téměř najednou uzrálo a tak říci uschlo skrze převeliká parna v tom čase trvající; nebo jak se žita začala žíti, ihned také pšenice i ovsy, tím méně ječmeny sekati se musily. Zde u Milčic na sv. Prokopa oves sekali a po něm ten den pšenice. Byla pak žita zběžná, řídká, malého zrna i slámy, mnoho se sekalo; pšenice větším dílem všecky sekali; ječmeny též maličké a řídké a protož stodoly nikde naplněné nebyly, ani tolik mouky zrno nedalo, co loňského roku. [290] Hrachy pak tím suchem tak podeschly, že kvésti nemohly a co kvetlo, zase to poschlo, tak že žádných téměř lusků nebylo krom něco málo v těch, jež co nejraněji seté byly.

15. července, v neděli 6. po sv. Duchu, dopoledne ještě bylo parno, a po poledni chladný vítr začal a trvalo chladno celý týden s promíchanými deštíky, které vazbu pšenice a ječmena přetrhovaly, ale vláhy do země málo přibývalo, tak že pro sucho těžce kde se orat mohlo. Do sv. Maří Majdaleny mnozí již měli po žních, a viděti bylo, že ouroda téměř do počtu malých ourod čísti se může, nebo jeden strych taky 2 i 1 mandel toliko vynesl a zvláště ječmena, na křemeních a pískách téměř nic.

Před sv. Maří Majdalenou obilí nové platilo: Pšenice 3 zl. 30 i 36 kr., žito 2 zl. 20 i 21 i 24 kr., ječmen 1 zl. 48, oves 1 zl. 12 kr. Staré obilí kdo měl, o dva i o tři groše dráž prodal. Slyšeti bylo, že v tržních městech při horách všecko obilí proti této zdejší ceně o půl zla-

tého dražší jest i více. Při nastání měsíce srpna, okolo svátku Proměnění Krista Pána již někde nic na polích nebylo. Okolo sv. Vavřince obilí připlatilo: Žito dostalo 2 zl. 30 kr. i také 2 zl. 45 kr., pšenice 4 zl., ječmen 2 zl., oves 1 zl. 20 i 24 kr. Okolo sv. Bartoloměje zas spadlo, téměř o půl zlatého.

[291] Dne 14. měsíce srpna zde v Milčicích zavěšen jest zvon obecní do schválně udělaného šráku v lomenici domu čís. 16. u Frant. Vaváka, na ten čas rychtáře, z příčiny, že zvonička dubová v jednom silném sloupu pozůstávající, na vrchu slušnou bání šindelnou přikrytá, docela shnila a pádem

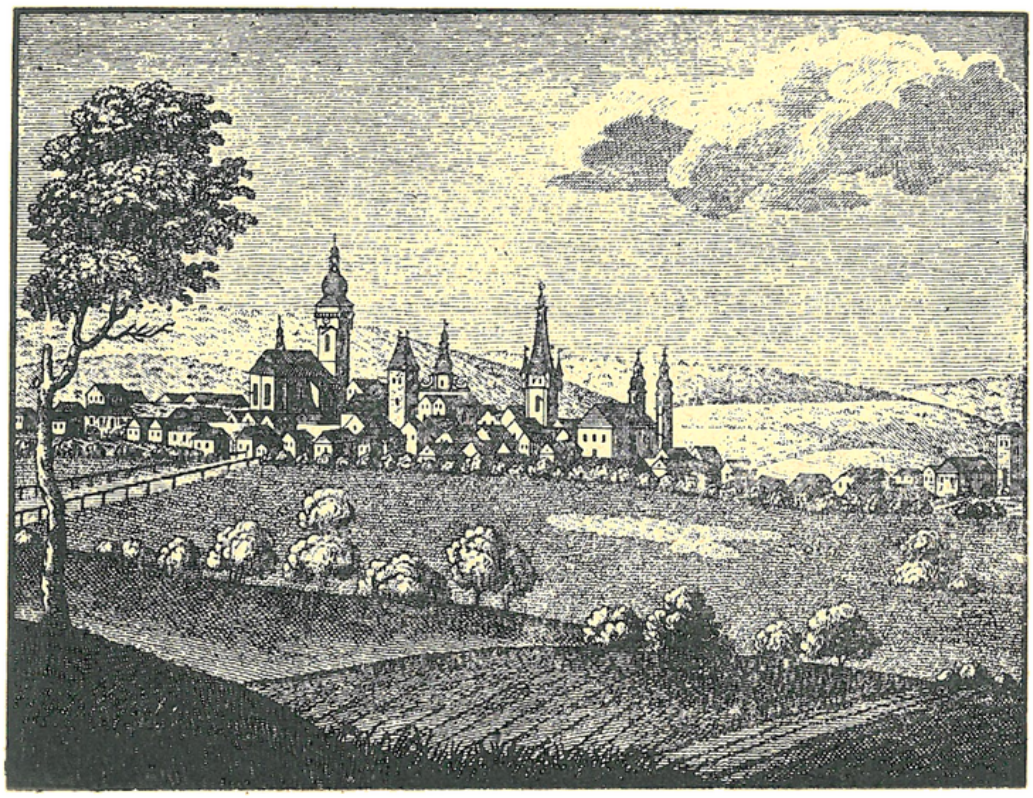

Nový Bydžov.

hrozila. Protož dnes ten zvon nejprve jsme dolů spustili, — Jan Šlechta, z čís. 19. soused, jej [1]) s hůry snímal — a na již připravený šrák do lomenice na domě mém jsme jej [2]) zavěsili prozatím, až nová zvonička se vyhotoví. Sloup pak malým jednoho člověka opřením hned padl, kterýž stál od roku 1749 a toho roku otcové naši, sousedi zdejší, tento zvon nejprv za obecní peníze v Praze koupili za 48 zl. a zvonička ta stála [3]) přes 40 zl., ačkoliv dub veliký tehdáž od vrchnosti darmo se dostal. Krucifix na něm posvětil velebný pán Karel

[1]) *R*: ho. — [2]) *R*: ho. [3]) *R*: koštovala.

Podivín Horník,[1]) tehdejší farář škramnický. Při témž posvěcení a zdvihání té zvoničky já 9 let jsa stáří, s jinými chlapci taky 3 kopy jsem dostal, a slavnost ta obědem v hospodě na obecní groš strojeným, kdež sousedé s velebným panem farářem hodovali, se skoncovala dne 5. září léta 1749.

[292] Sousedé pak tehdejší, cti a památky hodní, byli tito, kteréž napíši i s domem, kde zůstávali, jakž nyní numera ukazují, a nejprve ty, již zvonu toho největší příčina byli a na rozpakování některých jiných nedbavše jej přece vyzdvihli: Jan Vrána, toho času rychtář, tu kde jest čís. 13; Jakub Vozáb, starší obecní a početvedoucí, čís. 10; Jan Vavák, dřív 30 let bývalý obecní a nyní konšel, otec můj, čís. 3; Matěj Kvíz, bývalý s otcem mým mladší obecní, čís. 2, a ten toho roku po zdvižení zvoničky asi za tři neděle umřel. Po něm manželka jeho Kateřina letos teprva v měsíci březnu synu svému Václavovi grunt pustila, 32 léta jako vdova hospodařivši.[2]) Václav Poupa, ten čas mla[d]ší obecní, kde jest čís. 6; Matěj Vavák, mého otce bratr, řezník a šenkýř v čís. 18; Matěj Hotovec v č. 11, Václav Šlechta, tu kde jest č. 7, Tomáš Borecký, kde jest č. 1. Vdovy byly: První v čís. 16. po Václavu Pinkasovi, druhá v čís. 17. po Tomáš[i] Stehlíkovi, jenž 30 let rychtářem byl a roku 1748 v únoru[3]) umřel. Matěj Čermák, konšel v čís. 12., Matěj Brtek v čís. 15, tito dva nehrubě tomu zvonu přáli,[4]) ale že oheň veřejně vyrazit nemohli:

Rovně vždycky v každém cechu
najdeš hnidu, veš i blechu.

[293] Dne 3. září, v pondělí po 13. neděli po sv. Duchu, v 10 hodin po večeru umřel bratr můj, Jiří Vavák, soused a rychtář Istibořský na Černokostelečtě. Starý byl 57 let. Matěj Vavák, bratr můj, který od roku 1760 u artillerie pixmajstrem[5]) pod kompagnií Taisinger von Tillenburg [?] sloužil a roku 1770 do Vlach odmaršíroval, tam v městě Mantui aneb Mandavě roku 1776 umřel. Třetí přede mnou starší bratr, Florián, byv[6]) v latinských školách v Praze a sice v páté škole, roku 1753 dne 11. srpna tam v Praze u Milosrdných umřel. Tito bratři moji všickni přede mnou starší byli, Jiří nejstarší narozen 26. března 1725,[7]) Matěj Šebestián narozen 20. ledna 1732,[8]) Florián narozen [10. srpna] roku 1734 a já, František, narozen roku 1741 dne 26. října, nejmladší.

V začátku září pšenice měla 4 zl. 6 kr., žito 2 zl. 45, ječmen 1 zl. 54 i 57 kr., oves 1 zl. 30 kr., hrách 4 zl., proso 2 zl. 30 kr. i 35 kr., švestek syrových za 1 zl. strych.

---

[1]) Karel Podivín Horník, rodem z Dašic, byl ve Škramníku farářem od r. 1746 do své smrti r. 1754, byv dříve kaplanem v Říčanech a pak farářem na Hradešíně. — [2]) *R*: hospodařivše — [3]) *R*: in Febr. — [4]) Byli to tajní nekatolíci, jejichž rodiny po tolerančním patentu z církve katolické vystoupily. — [5]) T. j. puškařským mistrem (Büchsenmeister). — [6]) *R*: byvše. — [7]) *R*: narozen leta 1724. — [8]) *R*: „Matěj narozen 1729." Opraveno a doplněno dle škramnické matriky.

15. září ležení vojska českého při Praze, počnouc od Hloupětína až k invalidovně[1]) se začalo, kamžto 18. téhož Jeho Milost císařská přijeti a byt sobě v hloupětínské hospodě obrati ráčil. [294] 24. září císař pán na tom místě a na ten způsob batalii aneb bitvu držel, kde léta 1757 dne 6. máje mezi našimi a Prušáky držena byla, kdež on sám naši stranu, jenerál pak Šiškovic,[2]) Uher, jenž také v té před 24mi léty opravdové bitvě byl, pruskou stranu komendirovali. Dne 26. měla být zas na druhé straně vody u vsi Holešovic batalie pro cvičení vojska, ale že jednak pořád po všecky dni pršelo a zima při tom byla, že lid v táboře[3]) strápený byl, protož císař pán dne 25. tábor[4]) vyzdvihl a vojsko rozpustil a sám před večerem toho dne do Prahy přijel a na zámku ložiroval, — dřív celý tábor[5]) v Praze nebyl. A toho dne já též v Praze byl jsem.

V Praze tehdáž obilí tak platilo: Pšenice 3 zl. 45 kr., žito 2 zl. 36 kr., ječmen 2 zl. 6 kr., oves 1 zl. 33 kr. Zde tak vrchovatá míra byla jako tam rovná.

Dne 12. října zde zvonička od zedníků dodělána byla a[6]) 13. téhož tesař své dílo na ni dával; 18. téhož báně s křížem na tu vížku dávána byla. [295] Přihodilo se pak, že dne 17. října přišli sem od vojska muzikanti, kteří zde loni hráli, protož zdržel jsem je tu a při dávání báně také na svá instrumenta vesele hráli a za to taky večeři měli. Obšírné popsání všech potřebných věcí a jména sousedů, dělníků i těch muzikantů v té báňce na jednom archu papíru ode mne sepsané a v pouzdře[7]) malém tam pro potomky skryté jest.

V půl října o groš, dva i tři dražší byla pšenice, jiné obilí stejně jako prv šlo.

Toho měsíce nemoci horké zase se zjevovati začaly a mnoho lidu obzvláště prostředního věku položily. Každý nejprve na zimu se rozstonal, po té ukrutná horkost s bolením hlavy, pak břicha a naposledy v levém boku bolest se složila: ta jestli se časně nezažene, smrt po ní následuje.

Rovně tohož měsíce ustavičné vlhké časy byly, ale jsouc[8]) zem oním jarním a letním suchem vyprahlá, všecku tu vláhu, ač přílišnou, stačila stráviti, že jsme vždy orat a sít mohli a obilí pěkně v[z]cházelo. Při konci října obilí stejně téměř šlo jako prve. [296] Měsíce listopadu obilí místem dráž a místem laciněji bylo, v Praze ale trhy vždy stejně se držely, krom že mlynáři a sládci majíce[9]) již drahně obilí nakoupeno, podle trhu dávati nechtěli, tak že kdo peníze utržiti chtěl, o 2 i 3 groše

---

[1]) *R*: k walethauzu. — [2]) Josef svobodný pán Siskovich narodil se v Szegedině r. 1719, zemřel v Praze 4. února 1783 jako kommandant v Čechách, a pochován u sv. Víta v Praze, kdež v kapli sv. Zikmunda stojí pod oknem na zdi jeho pamětní deska. V sedmileté vojně, zvláště pak v bitvě u Kolína a jindy často se osvědčil a vyznamenal. — [3]) *R*: v logru. — [4]) *R*: lager. — [5]) *R*: logr. — [6]) *R*: byvši, 13. dito. atd. — [7]) *R*: v šuflatku. — [8]) *R*: jsouce zem onnym atd. — [9]) *R*: maje.

laciněji pod trh dáti musil. Ječmen ustavičně od sv. Vavřince až posavad 2 zl. 6 kr. tam platil, cos divného. Zde okolo 10. listopadu pšenice měla 3 zl. 36 i 42 kr., žito 2 zl. 30 i 36 kr., ječmen 2 zl. 6 kr., oves 1 zl. 30 kr., hrách 4 zl., proso 2 zl. 30 kr., vše vrchovatá míra. A toho času cesty zlé již začínaly býti od ustavičných dešťů. Ačkoliv hned od sv. Václava cesty zlé byly, ale nyní mnohem horší.

Okolo půl listopadu hlas povstal, že by císař pán zde v Čechách i v jiných zemích svobodu v náboženství všemu lidu povoliti ráčil. Protož mezi zdejšími odpadlci veliká radost z toho povstala a hned začali více se svým zbožím na trh vyjížděti, a, kdo jsou, bez tajnosti se ověřejňovati, jako by již nebe v hrsti drželi. Obzvláště v Bobnicích veliké plesání povstalo, neb tam téměř všichni toho cechu jsou a mnozí vzdálenější tam své zření jako k nějakému sboru měli a nimi[1]) se víc než církví aneb svým farářem řídili. [297] Ale brzo jim Pán Bůh jejich stroje rozštípal, rohože divně pletené roztrhal, provaz přetrhl a vody ujal, že na suchu státi zůstali, když jim jejich duchovní správce dva — na nichž oni své víry základ a grunt stavěli a o nich, že to žádný kněz neví, co oni vědí, mluviti směli k vydání posledního oučtu zavolal. První byl Matěj Čermák, zdejší rodič a tam soused, kterýž jak z ohledu své nynější mohovitosti a mladé ženy i syna dědice z ní zplozeného, tak z toho nyní povstalého hlasu velice rád na světě byl a rozkošnější dni než kdy za mládí požíval; a tak v té jeho veselosti dne 19. listopadu horká nemoc ho popadla, položila a dne 24. téhož k posledním oučtům poslala. Pět dní mu hověla, zda by se obrátil, on ale zakládaje víc na svém rozumu než na všech církevních doktořích, tak umřel. Starý byl 60 let.[2])

Druhý byl Jiří Holan, člověk mladý, víc všetečný než rozšafný, tam v Bobnicích zrozený; ten za mladého věku svého tak necvičný, nesprávný, hovadný a jen samé břicho byl, že jak u otce svého tak u čeládky za povrhel zůstával. Až když se oženil, začal čísti bibli, jež po otci mu ostala, a tu začal taky z ní ledacos špráchati, jemuž Čermák hned chuti dodal a jej přicvičil. On potom došed[3]) jiných kacířských knížek, v nich se zapletl, až i výklady činiti a jiné sprostáky, zvlášť chasu, též cvičiti počínal. Pak seznámiv se s Miškou,[4]) mly-

---

[1]) *R*: s nimi... s církví... s svým. — [2]) Dle nymburské matriky G. fol. 556. Matěj Čermák z Bobnic č. 23, šedesátiletý, pochován byl dne 1. prosince 1781. Zemřel tedy asi až dne 29. listopadu. Holan pak (v matrice: Georgius Hollan) osmatřicítiletý, z Bobnic č. 15, pohřben byl nato 11. prosince. Oba pochovával děkan Tomáš Czehuber na hřbitově u sv. Václava ve Velelibech (filiálce nymburské). U obou zapsáno „regilio catholica", o zaopatření však ničeho. — [3]) *R*: dojda. — [4]) Píši dále takto (Vavák píše Miška i Myška), jak zapsáno jest v křestní matrice dobřichovské, kdež v letech 1744—1765 uvádí se narození a křest pěti dítek manželů Prokopa a Kateřiny Miškových z hořejšího mlýna v Pečkách, a to: Doroty, Jakuba, Barbory a Kateřiny (dvojčat), Václava, Vojtěcha. —

nářem, tak praktikovali, [298] až se oba do Bydžova a potom i do Prahy do arestu dostali, jakž to v tomto spisu na rok 1774 a 1775 [1]) k nalezení jest; tam potom i na galery odsou-

Anno 1782. *No.* 1.

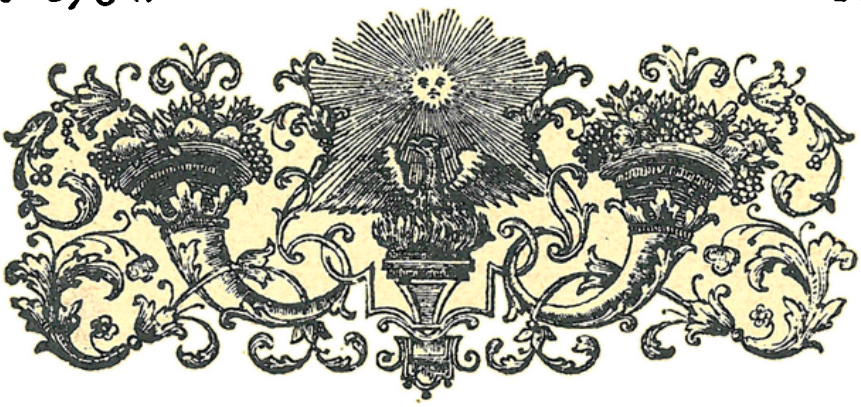

Prazské Czeské Nowiny.

W Sobotu 5 Ledna.

Předchůzné Řádky Czeských Nowin.

To Péro, genž někdy Czeské Nowiny psalo,
Wssak skrze několik Lét psáti ge přestalo;
To se chce poznowu zase pohybowati,
A Czeské Nowiny Czechum poskytowati:
Ne z Žádosti Zysku; ale gen k tomu Cýli,
By Swato-Wácslawská Řeč, genž se k Pádu chýlj,
Zase občerstwěla, a počala zas kwjsti,
A Wlastencowé w ni mohli Nowiny čjsti.
Které chce z Němčiny na Czesko překládati,
Vpřimně bez Změny Wlastencum podáwati.
Žádných zněmčdých Slow nechce w nich vžjwati,
Aniž s myssleným Cety * ge wycpáwati;

A Ný-

Pražské České Noviny z r. 1782.

zeni byli, ale zas pro vzácné přímluvy milost obdrželi. V roce z arestu přišed, [2]) nic se nepolepšil; nakrásně vyznání víry a

[1]) *R* omylem: 1764 a 1765. (Viz v 1. části str. 44., 54. a 61.) — [2]) *R*: přijda.

odřeknutí kacířstva učinil, ale nejsa taky hrubě od pastýře svého, děkana nymburského, veden a cvičen, tím více se zhoršil a svými výklady rohože pletl, mnoho lidí a čeládky zkazil a od pravé víry odvedl. K tomu u nich do takové vážnosti přišel, že ho za mistra v učenosti a podle toho arestu za mučedlníka drželi. Ale ať pravdu dím, snadno na blátě ryby loviti, když sebou hýbati nemohou, tak jemu snadno bylo plácati, kde mu žádný neodporoval, nýbrž každý jako mudrce poslouchal; ale kdo jen něco maličko z Písma znal, mohl ho snadničce přemoci. Já sám kolikrát jsem ho slovem porazil, že nemohl nic odpověditi, a k přemožení ho (jakož i každého bludníka) neníť potřeba žádného Písma; jen politickou řečí mluvě, může se každý zahanbiti. Témuž Holanovi půjčil jsem jednu knížku víru vyučující, žádostiv jsa, aby se z ní napravil, ale on se napravil jako řemen v uhlí, ba ani snad v ní nečetl, nebo v roce, když mi ji odvedl, tak nová a celistvá byla, jako by jí žádný v ruce neměl. On též Čermáka k smrti místo kněze připravoval, a praví mnozí, že mu i docela [1]) kus housky s vínem jakožto večeři Páně podával. A tak když toho posilnil, sám ještě toho dne zemdlel a touž nemocí se složil. Předešel to sice jak pouštěním krve tak užíváním, [299] že se i zdálo, jako by holá [2]) od něho utíkala, z čehož se i taky sekundanti [3]) jeho radovali, ona ale snad k volnějšímu obrácení jeho mu popustila, kdyžto i pan děkan nymburský vida, an Čermák bez svátostí umřel, sám k němu, ač nežádaný, přijel a jej napomínal, zpovídat ho chtěje, on ale zrovna mu řekl, že o něho ani o zpověď nestojí, a tak v louži svého vlastního smyslu a bláznovství potopený jsa, utonul. To když se stalo, mnozí vykladači hlavy sklopili. — NB. Před lety takové, kteří svátostmi před smrtí pohrdali, ani na hřbitov nepochovávali, ale nyní to pominulo. — Já zde tímto přítomným psaním žádného nepomlouvám ani neodsuzuji, toliko pravdivou historii o jejich životu i smrti píši. Tak jako o každém i o mně se mluví, tak taky se i psáti může. Kdo by chtěl péru psáti nedati, musil by i ústa lidem zastavovati. Držet se jich pak aneb jejich smyšleností a bláznovství dokonce nechci, uchovej Pán Bůh! — Funus měl dne 12. prosince.

Tehdáž a v těch dnech obilí cena tato byla: Pšenice zde 3 zl. 36 kr., v Praze 3 zl. 30 kr., žito 2 zl. 51 kr. (2 zl. 27 kr.),[4]) ječmen 2 zl. 6 kr. (2 zl. 6 kr.), oves 1 zl. 30 kr. (1 zl. 33 kr.), proso 2 zl. 45 kr., hrách 4 zl. 15 kr. (4 zl.), zde vrchovatá, v Praze rovná [míra].

Od sv. Martina mrazy začaly býti každý den, pak na začátku prosince ostřeji [5]) uhodily i ve dne mrzlo, vždy na holo bez sněhu, 16. téhož drobet ulevilo. Cesty dobré se dělaly.

---

[1]) *R*: kor. — [2]) T. j. smrt. — [3]) T. j stoupenci jeho. — [4]) V závorkách jsou ceny pražské. [5]) *R*: ostřejc.

[300] Dne 7. prosince prohlášen jest patent [1]) v zámku našem, mocí kterého dovoluje Jejich císařská Milost všelikým sem příchozím cizozemcům jejich náboženství držeti, jako jsou v Praze rozliční kupci z říše, Augšpurku, No[ri]mberka, Drážďan, Lipska a z jiných míst, též množství tam všech řemesel [2]) tovaryšů i také valašských a ráckých [3]) Řekův, jimž mnozí starověrci říkají, i venku v zemi se osazujících saských a slezských utečenců, jimžto jest sem nyní dovoleno jíti. Kterýžto patent maje od uroz. pana sirotčího zapůjčený, zde slovo od slova přepíši, tak jak on jej [4]) sám z němčiny na česko přeložil:

„Na poručení Jeho cís. král. apoštol. Majestátnosti od cís. král. guberno vydaný do země patent: Jejich cís. král. apoštolská Majestátnost dle nejmilostivějšího dvorského reskriptu pod datum dne 13. měsíce října roku přítomného na Jejich zde v zemi cís. král. zemské gubernium nejmilostivěj k vyrozumění dáti jest ráčila, kterak tak uznávaje z jedné strany škodlivost všelikého nucení a z druhé strany všeliký užitek, který z strany víry a všeobecného dobrého z jedné pravé křesťanské tolerance [5]) pochází, sebe pohnutého býti vynašla, augšpurským a helvetským věrcopříbuzným,[6]) pak těm nespolčeným Řekům dle jejich víry příslušející jejich náboženství pokoutně všudy dovoliti, bez ohledu, nechť ono to kdy obyčejno a dovoleno bylo aneb nebylo. [301] Katolické víře samotně přednost veřejného víry vykonání vždy zachována býti má, těm pak obojím protestantským vírám a obstavujícím [7]) nespolčeným Řekům na všech místech, kde dle níže podotknutého počtu lidu a dle shromáždění učencův neb fakultetů obyvatelských [8]) možno jest a kde prv jejich náboženství veřejně provozováno nebylo takové jim pokoutné [9]) vykonávání dovoleno jest. Obzvláště ale povoluje Jeho Milost císařská:

Předně: Těm nekatolickým poddaným, kde 100 familií se vynachází, jeden dům modlitby se školou na jejich náklad vystavěti a při něm svého důměndlivého dušesprávce chovati, k čemuž i ti několik hodin odtud vzdálení náležeti mohou, dalece pak vzdálení mohou do nejbližšího, však v císařských dědičných zemích stojícího domu modlitby, jak často chtějí, choditi, jakož také jejich duší správcové, zde ale v zemi osedlí, mohou je vyučovati a jim také v nemoci potřebným duše i těla potěšením přispěti, však nikdy žádnému nemocnému, kterýž by katolického kněze k sobě povolati chtěl, pod nejtěžším odpovídáním nepřekážeti. Co se dotýče domu modlení, poroučí Jejich Majestátnost zřetedlně, aby při něm žádné zvony a zvonění, žádné věže a žádný veřejný vchod z rynku nebo z ulice, což by kostel vyobrazovalo, nebylo; stavěti pak jej [10]) z jakýchkoliv

[1]) T. zv. toleranční patent, kterýž měl však platnost všeobecnou a nikoliv jen omezenou na cizince k nám příchozí, jak si to Vavák mylně — jak dále hned vidno — vykládal a na mylném tom výkladu svém dlouhou dobu houževnatě lpěl. — [2]) *R*: řemesl. — [3]) T. j. z nynějšího Rumunska a Srbska. — [4]) *R*: ho. — [5]) T. j. snášelivosti. *R* zde: tolernace. — [6]) *R*: věrco-příbuznym. — [7]) V orig.: so wie der schon bestehenden nicht unirten griechischen [Religion] atd. — [8]) Rozuměj: Kde to uskutečnitelno jest podle počtu lidí níže udaného a podle poměrů obyvatelů (nach den Fakultäten der Inwohner). — [9]) T. j. soukromé. — [10]) *R*: ho.

materialií svobodno mají. [302] Také všechno posluhování a vykonávání služeb jejich jak v témž místě, tak v přecházení k nemocným k témuž filiálu patřícím,[1]) neméně veřejné pohřby s vyprovázením jejich[2]) správce ouplně a docela dovoleno býti má.

Za druhé: Nemají též zbraňováno, na svůj náklad školní mistry neb cantores chovati, nad kterými však zdejší zemská školní direkcí, co se způsobu učení a řádu dotýče, vzhled míti má a bude.

Za třetí: Těm nekatolickým obyvatelům jednoho místa dovoluje se jejich pastory, pokudž je věnovati a vychovávati budou, vyvolovati; jestliže však to vrchnosti na sebe vzíti chtějí, mohou se juris praesentandi vším způsobem těšiti. Však ale zanechává sobě Jejich Majestátnost potvrzení na ten způsob, že kde se protestantská konsistoř vynachází, to potvrzení skrze ni, a kde žádná není, takové buďto skrze tu, jež jest v Těšíně aneb skrze tu, jež v Uhřích se vynachází, bráti, však tak dlouho, dokavad okolostojičnost hodná nebude, v zemích vlastní konsistoř dosáhnouti.

[303] Za čtvrté: Jura stolae[3]) zůstávají tak jak v Slezsku[4]) faráři ordinárnímu (na jehož kollatuře jsou) zachované.

Za páté: Chce Jejich Majestátnost soud, jejich víry se týkající, mezi nimi vzniklý zdejší politické zemské instancí s přitažením[5]) jednoho neb druhého jejich[6]) pastora nejmilostivěj vznešeno míti, od kteréžto instancí dle článků víry jejich rozsouzení a vyřknutí se stane, další běh pak téhož na politickou dvořskou instancí svobodný bude.

Za šesté: Od neníčka docela se vyzdvihuje a maří ten od nekatolíků při ženění obyčejně skládaný[7]) revers neb závazek z strany vychování dětí, ale bez dalšího doptávání a smlouvání na budoucnost zůstává, že při katolickém otci všecky děti mužského i ženského pohlaví zůstávají katolické, což jakožto jedno praerogativum[8]) panující víry k pozorování jest, naproti pak při protestantském otci a katolické matce děti své pohlaví následovati mají, t. j. mužské pohlaví otce a ženské pohlaví matku.

Za sedmé: Mohou nekatolíci ku koupi domův a statkův, k sousedství, k mistrovství, k akademickým hodnostem a městským službám, však ale [304] s dispensací připuštěni býti a nesmějí se k žádné jiné přísaze krom té, která dle jejich víry přísluší, jakož i k vykonávání služeb Božích panující katolické víry neb na procesí, jestliže oni sami nechtějí, přidržovati. Má se také ve všech volení[ch] a služeb zadávání[ch] ne na rozdíl víry, nýbrž, jako při vojsku bez všeho pozastavení s mnohým užitkem se stává, na dokonalost a schopnost žádajících, pak na jejich křesťanský a mravopočestný život hleděti a samotně bedlivost vzíti. Nápodobně dispensace neb povolení k posessí,[9]) k sousedstvu a měšťanstvu

---

[1]) Rozuměj: Také veškeré přisluhování jejich svátostí a konání bohoslužeb jak v místě samém tak i jejich přenášení k nemocným v přidružených osadách .. - [2]) *R*: jejichho. — [3]) T. j. právo na štólové poplatky. — [4]) Ve slezských knížetstvích bílském a těšínském měli augšpuršti evangelíci právo víru svou svobodně vyznávati a měli v Těšíně svoji konsistoř i ústav pro vzdělání svých duchovních. — [5]) Orig.: mit Zuziehung. — [6]) *R*: jejichho. — [7]) *R*: skladající. — [8]) T. j. výsada. — [9]) T. j. k držení (statku a pod.).

při podacích místech skrze krajské ouřady, při královských a věnních městech skrze zemského podkomořího, kde by pak podkomoří nebyl, tehdy skrze cís. král. zemské gubernium beze vší těžkosti se udělovati bude. Kde by pak při žádané[1]) dispensací nějaké pozastavení se vyskytlo, skrze které odmrštění by se vidělo, má se z toho známost se všemi pohnutkami na cís. král. zemské gubernium a odtud potom na nejvyšší místo k dosáhnutí konečného zavření složiti. Kde by se však jednalo o jus incolatus[2]) vyššího stavu, v tom jest dispensací po předcházejícím vyrozumění [305] zemské inštancí od cís. král. české a rakouské kanceláře k udělení.

Stalo se na král. hradě pražském, dne 30. října roku 1781. Karel Egon kníže z Fürstenbergu. Josef Duchet.[3])

Při tom Jeho cís. Majestátnost nařiditi jest ráčila, že onino poddaní, kteří by pro víru ze země utekli a zase do své vlasti se navrátili, jim žádné překážky nečiniti, nýbrž beze všeho je přijmouti.[4])

Z prohlášení tohoto patentu zdejší odpadlci a slabověrci velikou radost měli, myslíce,[5]) že i jim na jejich zvůli zní, ale zde ani zmínka o nich není, ano kdyby dobře tento patent pozorovali a sobě to k srdci vzali, mohli by se raději časně obrátiti a tu samou jedinou panující víru, o které ani sami říci nemohou, že dobrá není a kterou na křtu svatém přijali, vyznávati a držeti. Protož „hřích činí, trestáni jsouce od zákona jako přestupníci.“ (Jak. 2, v. 9.)

[306] Dne 16. prosince mrazy ulevily a po čtyři dni husté mlhy, chvíli i drobné deštíky následovaly, na sv. Tomáše pak hustý déšť pršel a skokem pouštělo. Obilí zas drobet připlatilo; zde byla pšenice 3 zl. 51 kr., žito 2 zl. 59 kr., ječmen 2 zl. 10 i 12 kr., oves 1 zl. 33 i 36 kr., proso 2 zl. 54 kr., hrách 4 zl. 30 kr. i 40 kr., čočka tolik.

Dne 22. prosince, v sobotu před poslední nedělí adventní, prohlášené jsou dva patenty aneb císařská vůle, v kterých politický řád a jak se všeliké nedorozumění a soudy mezi vrchnostmi a poddanými budoucně rovnati a vésti mají, velmi obšírně se představuje. V prvním jest 12 punktů a v druhém 40. Že pak tyto patenty do každé vesnice dané jsou, protož je zde i taky pro jejich obšírnost nepíši, neb bych nejméně pět archů papíru popsati musil, čemuž mně mé povolání času nepřeje. Vydané jsou ve Vídni, dne 1. září 1781. roku.

Před tím dnem, 21. v pátek, stalo se v Ronově za Chleby, že tamní inspektor, Schmidt[6]) příjmím, chtě[7]) na poddaných

---

[1]) *R*: žadající. — [2]) Právo domovské. — [3]) Sekretář guberniální. — [4]) Dvorní dekret z 15. (od gubernia z 26.) října 1781. — [5]) *R*: myslíc. — [6]) Nebylo lze o něm a o celé příhodě něčeho více se dopátrati. Ve far. archivu křineckém ani v matrikách jméno Schmidtovo nepřichází a panský archiv v Ronově shořel. Vypravovanou zde „Rebelii v Křinci“ vylíčil dle Vavákovy zprávy F. Figulus ve „Věstníku Poděb.“ roč. 1., str. 34. — [7]) *R*: chtíce.

větší plat přes vyměřenou míru vymoci, k čemuž oni však svoliti nechtěli a všichni téměř do zámku se sešedše,[1]) jemu v tom odpor činili, nechtíce k většímu platu posvoliti; on vzav[2]) sobě příčinu, jako [307] by rebellové byli, do Nymburka pro jízdné vojsko poslal, kdež také hned dle nařízení císařského jedna švadrona karmanýrů tam na rychlost maršírovala. Ale v tom dověděl se toho taky skrz poddané sám hrabě Morzin,[3]) jenž před tím dnem na Skřinec přijel, dědičná těch obou zámků a panství vrchnost, a hned také proti těm karmanýrům poslal, aby se zpátkem obrátili, dav[4]) hned za poslem dva sudy piva jim vézti. Poddaným svým všecko prominul a, aby jen tak jako prve platili, přikázal.

Ta obě a všecka Morzinovská[5]) panství jsou také na císařský způsob na familie vzdělaná a robota zkažena, a měl ten pan hrabě skrze dluhy téměř o ně přijíti, ale pro starožitnost a vznešenost slavného rodu svého sekvestra mu dána až do vyplacení dluhův. Ale že páni sekvestrátorové byli by brzo poddané odřeli, protož ti poddaní, pozorujíce přílišnou dobrotu svého dědičného pána a špikování měšců pánů sekvestrátorů, spikli se sami dobrovolně a sebrali několik tisíc zlatých, mnozí darmo a mnozí na půjčenou, a je za svého pána pro zaplacení jeho dluhů dali, aby tudy jemu i sobě pomohli, [308] což se i stalo a on o několik let spíše sekvestry, poddaní pak dření jsou zbaveni. Protož on pan hrabě, ač vždy dříve dobrotivý, ještě za tu lásku se jim vděčným ukázal a hned roboty zrušil a dvory rozdělil a plat z toho mírný sám vyměřil v roku hned 1779. Nyní pak jsouce oni přes to k většímu platu (rovně tak jako Cerhenští)[6]) přidržováni, poradivše se a se svým pánem dědičným promluvivše, k tomu svoliti nechtěli, neb jim sám pan hrabě řekl, aby více nedávali než to, co on nařídil, o čemž inspektor nevěděl a tak tudy ta reputací přišla.

Dne 20. prosince, ve čtvrtek, v Starém městě pražském v domě kartusiánském čís. 3. tam ostávající velebný v Kristu otec, Jan Nep. Groh, bývalý jesuita a po 15 let kající kazatel, autor v nově vydaného „Života Pána Krista“ [7]) a několik menších knih, můj dobrý známý, umřel a v sobotu, dne 22., pohřben. Od něho jsem měl loni vypůjčené tři knihy doktora

---

[1]) *R*: sejdouce. — [2]) *R*: vezma. — [3]) *R*: „Marcyn“. Byl to Xaver Josef hrabě Morzin, jenž ujal panství křinecké r. 1761 a zemřel r. 1791. (H). — [4]) *R*: davše. — [5]) *R*: Marcynovske. — [6]) Cerhenice koupila r. 1758 Marie Teresie od hraběte Filipa Šternberka pro ústav šlechtičen u Všech Svatých na Hradčanech, jemuž dosavad panství to přináleží. — [7]) Jan Groch: „Veliký život Pána a Spasitele našeho, Krista Ježíše, a jeho nejsv. matky, Marie Panny, jakož i všech jiných krevních přátel Syna božího, ... z Písma sv. a hodnověrných spisovatelů pilně sebraný“ V Praze, 1779. (Jungmann VI, 2158.)

Václava Šturma proti kacířstvu, před 200 lety psané.[1]) V tomto spisu napřed o něm více zmínky jest.[2])

[309] Téhož 22. dne, v sobotu, a 23. téhož, v neděli, a na Štědrý den, v pondělí, stále mlhavo, pošmourno a teplo bylo, jakož i

Den sLaWnI Páně narozeňI
bIL possMaVrnI, kaLnI a k WLaze nakLoněnI.
Po něM sWátek sWateho Sstěpána
bIL kaLneg, WLChkeg oD rána.
W Den sWateho lána EVangeLIstI
zas Czas bIL, aLe gen MIstI (1781).

V posledních prosincových dnech ustavičně kalno, pošmourno, deštivo. V neděli mezi oktávem, 30. téhož, okolo 8 hodin ráno duha jasná, jížto jeden konec na Labi u Hradištka a druhý na Černých lesích stál, se ukázala a hned po ztracení jí pořád pršelo. Cesty velmi zlé se dělaly. Na skonání roku obilí platilo tak jako před svátky, kromě hrách mnozí dražili, protože se ho velmi málo všudy sklidilo, zřídka kdo přes vyseté zrno co dostal.

[310] Toho roku v měsíci máji někdo zamyslil,[3]) aby řemeslničtí cechové korouhve neměli a s nimi na procesí nechodili, že prý na to daremné outraty vycházejí a mnozí chudí řemeslníci že se tím hubí. Pražští pořádkové dovoleno měli v den Božího Těla naposledy s korouhvemi jíti, ale že ten den pršelo (kdež i já jsem tam byl), protož ani nešli. Někteří cechové tam v Praze nové korouhve, že je na tisíce stály,[4]) vyhotovené měli, jakož i v jiných městech, protož litovali, že s nimi ani jednou vyjíti nemohli; pro památku ale a pro ozdobu kostelů dle předešlého zvyku v kostelích je státi nechali.

Ten pěkný způsob, aby cechové korouhve a praporce měli, nařídil a, co který cech na své korouhvi a štítu míti má, rozkázal onen přeslavný Otec vlasti naší, císař římský a král český, Karel toho jména IV., léta Páně 1357. (Vide Hájek.)[5])

O myslivosti.[6]) Téhož také roku v měsíci říjnu jägerpartaj aneb řád myslivosti a zachovávání zvěři, což od Marie Teresie slavné paměti po smrti Františka císaře roku 1766. zrušeno bylo, zase nyní od Jeho Milosti císařské Josefa II. vyzdviženo a k předešlému způsobu přivedeno. Zvěř

[1]) Viz je dále v seznamu četby Vavákovy. — [2]) Viz v 1. části zvláště str. 134. — [3]) Dvorní dekret z 16. (gub. z 24.) května 1781. Místo starých korouhví dovoleno jen nositi malé praporce neb i kostelní obyčejné korouhve, „jež může jediný člověk nésti lehce a bez nebezpečenství při silném větru pro sebe a kolemstojící.“ Zároveň zapovězeno praporečníkům a hudebníkům cechovním nositi zvláštní kroje, zástěry, vysoká péra na kloboucích a pod. (Jaksch 2, 242). — [4]) *R*: koštovaly. — [5]) Kronika, list 330. Bezpečná jest až zpráva z r. 1400 o účastenství cechů s praporci při korunovaci Žofie, manželky krále Václava IV. (Winter, Dějiny řemesel atd., str. 227). — [6]) Nadpis dodatečně tužkou připsán.

také každému zapovědína jest stříleti pod pokutou i trestem. [311] Poněvadž pak nějaké zřetedlnější věci, když pominou aneb v nově nastanou, za některý rok bývají chutně slyšeny a pro nepamět od mnohých nebývají tak, jak se staly, praveny, protož aby někdo neřekl, že když jägerpartaj zrušena byla, kdo co chtěl, střílel, tuto o tom něco šířeji napíši:

Císař František I. slavné paměti, nynějšího našeho monarchy Josefa II. otec, obzvláštní milovník byl myslivosti (právě jako Maximilian I., krom že tak po skalách a vrších nelezl jako Maximilian), ten zde v Čechách, Rakousích a Štýrsku[1]) tak myslivce zvelebil (ale na císařských panstvích toliko), že předně jejich služby zvětšil, na počet je rozmnožil, u hospodářských direktorů zastání a všudy vážnost způsobil, jim pak samým velikou moc, zvláště forštmistrům propůjčil a r. 1753 sem přijed,[2]) jim forštmistrům, hofjegrům,[3]) jockey-rajtrům,[4]) myslivcům, adjunktům[5]) i mládencům ano i hajným novou livrej[6]) — obecně liberaj říkáme — i pěkné jegercajky[7]) t. j. lovecké trubky s drahými mašlemi a jiné náležitosti přivezl a daroval. Chraniž se každý tenkrát myslivce rozhněvat! Obecní lid žádný nesměl zbraň jakou ani v domě míti, ba ani okolo roští jíti; kdo by se byl opovážil jednu koroptvi chytit neb na ně lícet, neb zajíce, přeukrutně bit byl. Forštmistrové sami lidi trestali; kdo se [312] do myslivny[8]) dostal, ten na svém zdraví a životu velikou újmu trpěl, nebo byly tam stolice schválně pro člověka, co by jako v nějaké formě ležeti musil, zhotovené, do té když pytlák lehl, nahoře ho zašroubovali, tak že sebou ani hnouti nemohl a tu ho mládenci aneb hajní tak ukrutně mlátili, že mnohého po poslední ráně hned odnést musili. Dost mnozí smrt z toho měli. K takovému výprasku někdo nevinně, falešně osočen jsa, mnohdykrát se dostal; neb myslivec, mládenec, hajný, nad kým se pro něco jiného vymstíti chtěli, jen ho u forštmistra obžalovali a tu on přijíti a beze všeho vyslyšení, buď bylo právě nebo neprávě, do té stolice lehnouti musil. Někdy sám žalobník a mstitel taky ho mlátil, kdežto, jak milostivě s ním zacházel, můžeme si pomyslit.

Psi v domích kláty[9]) těžké na krku nositi musili, aby do polí nechodili, ale ani na tom dost nebylo, ještě na nohách pazoury jim utínali, aby běhat nemohli. Kočkám uši řezali, aby prý jim do nich, když obilím jdou, rosa padala a tak že se kočka raděj domů vrátí.

Jak pak snadno někoho obžalovat a do neštěstí přivést mohli, takovýchhle kusů mnoho dokázali: Když kde v trní našel foršt atd. oka a oral tu kdo na blízce, on k němu šel a prohledávaje[10]) ho, má-li koroptve,[11]) sám maje v ruce zavřené koroptví peří, z kapsy je zpátkem vyňal a tu mu hned do očí cpal, že je v kapse měl a že koroptve chytá; protož v sobotu musil se do [313] jagerhauzu neb forštovského domu dostaviti a tam, byť on na kolena klekal aneb krvavě plakal, do stolice lehnouti.

---

[1]) *R*: Štajru. — [2]) *R*: přijeda — [3]) Hofjäger = dvorní myslivec. — [4]) *R*: „goctxe". Jockey (vyslov: džoky) = pojezdčí. — [5]) *R*: adijunctum. — [6]) *R*: „liverii". Služební oděv premovaný. — [7]) Jägerzeug = myslivecký závěsník s tesákem. — [8]) *R*: jagerhauzu. — [9]) Klát je dřevo na krk pro kousavého psa. — [10]) *R*: jšel a šacujíce ho. — [11]) V rukop. psáno většinou: korotpev, korotpve atd.

Začasté také foršt s hajným po vesnici šel a kde psa bez klátu spatřil, toho hned v síni nebo na dvoře zastřelil; jestli pak pes divoký byl a dočkat ránu nechtěl, tak ho hospodář na provaze dodržeti a od zástřely ještě 1 kopu dáti musil. Který pak pes se forštovi, mládenci neb hajnému na boty, spodky neb deku nějakou šikoval, byť on měl klát, byť on měl třeba sochor, toho přeci zastřelil a to obyčejně do oka ránu mu dal, aby kůži nepokazil; příčinu k němu si vzal, že ho nedávno na poli viděl. To kde se stalo, nebylo potřeba pro biřice posílat, aby toho psa odřel, neb on brzo, maje od foršta návěští, sám přišel a odřev[1]) ho, forštovi kůži přinesl. Takový kus i já sám viděl jsem, když zde soused Václav Hotovec, kde jest číslo 11., maje velikého psa, toho na zahradu, an klát měl, vyvésti musil a nemoha se na smrt jeho dívati, u slívy ho uvázal, kdež ho foršt střebestovský, Filip Hoffman, do oka střelil a brzo sekundant ze Sadské přišed a odřev[2]) ho, jemu kůži donesl, z nížto principál potom pěkné boty měl. Mnoho jiných a takových kusů beze všeho svědomí spáchaných [314] mohl bych napsati, ale že čas povolání mého nedovoluje a také na mnohých panstvích ještě jest to k spatření, protož o tom dosti.

Když císař František roku 1765[3]) umřel, umřela taky sláva myslivecká, nebo naše nejmilostivější paní a královna nechtěla více ten náklad na ně vésti a k své tabuli zvěř z jejich rukou a svou vlastní dráž než na trhu kupovati. Protož v roce 1765 a 1766 předně na počet jich zmenšeno: Forštmistr jeden na všech panstvích a na každém panství toliko oberforšt; kde 10 forštů bylo, tu 5 a ostatní adjunkti a mládenci; menší služby a deputáty, za škodnou žádný plat a jinší oslavnosti se reducírovaly. Ptáci[4]) do Vídně, Holiče[5]) a jiných rakouských bažantnic se nenosili, což veliké náklady stálo.[6]) Nato dovoleno měli vojanští páni oficíři, co se jim líbí, na císařských panstvích střileti, a protož taky v bažantnicích bažanti a v lesích zvěř dlouho neobstáli, ale brzo bylo prázdno. Potom i v polích po zajících chodili a pole od té škody prázdnili, čemuž žádný sedlák nebyl nevděčen.

Ale zřídka jaká hlavní věc se začne, aby ona od obecních lidí na jiný způsob vykládána nebyla, takž i tato; nebo oni o tom [315] jinší píseň zpívali, že totiž může a má, kdo chce, zvěř střileti. Protož také mnozí z sedláků, podruhů i ta chasa myslivosti se chytali a nemajíce[7]) na zajících dosti i vysokou zvěř honili, ale s netrefou se potkali, nebo za to až v Bydžově „lérbrýfy“[8]) i doma v Poděbradech na obecním díle psané a v kanceláři karabáčem pečetěné „kundšafty“ dostávali. Bylo by o tom dlouho psáti, kterak i na jiná panství do bažantnic chodili, a to sice z Kostelní Lhoty a Zvěřínka, tak že i Houdek, soused z též Lhoty, u Domecké bažantnice[9]) život nechal dne [?].[10]) Roku 1763 v Kolodějích

[1]) *R*: odřevše. — [2]) *R*: přijda a odra. — [3]) *R*: 1764. — [4]) *R*: Ptáky. — [5]) Město na Slovensku. — [6]) koštovalo. — [7]) *R*: nemaje. — [8]) Lehrbrief ... list za vyučenou. Pytláci trestáni byli nucenou prací a bitím. — [9]) Domecká bažantnice byla pod rybníkem Dobřichovským, jinak Domeckým, na sever mezi Pečkami a Ratenicemi. Samota „Domek“, bývalé obydlí porybného, dosud stojí jihozápadně od Ratenic. (H). — [10]) Ani v sadské ani v dobřichovské matrice není zápis o Houdkově úmrtí.

na Ouřeňoveště v arestu seděli jacísi Škořepové, až i ve špinhauzu v Praze. Ze vsi Chrčic Zálabský, Poselák, oba chalupníci, a s nimi ze Sán Čejka sedlák, které já všecky dobře znám a jsou dodnes živi, ti dlouhý čas v Bydžově rynk i ty židovské neřády vymetali. Ale že není možná mně všeho psáti, jen to přidávám, že nikdy ani to nejmenší dovolení obecní lid neměl zvěř stříleti a to ani za starodávna; nebo jsem četl mnohé staré psané knihy i také zemská zřízení a rozličných králů ustanovení, a vždy se zapovídalo obecnímu lidu zvěř honiti; [316] neb to taky sám rozum přináší, aby vrchnosti a povýšení lidé před námi obecními lidmi něco od nás rozdílného k potravě měli, a kdyby medle všecko od každého stříleno a zabito býti mělo, musili by naše vrchnosti i sám císař pán snad s našimi domácími husami a kachnami spokojeni býti: Pfuj, hanba, aby tu stravu pán se svým poddaným zároveň jísti měl a nic napřed před ním neměl! [!] Nebylo tehdy žádné dovolení obecnímu lidu zvěř stříleti neb honiti, jen toliko samým vojanským pánům p. oficírům; protož taky okolo naší vsi Milčic často z Kouřima, Kolína a z Brodu Českého i z Prahy pro své vyražení přijíždívali zajíce honiti a někdy víc utratili, než dostali. A to všecko se dálo jen na panstvích císařských; jiné vrchnosti na svých panstvích zvěř jako prve hájili a posavad hájí, že ani vojenští páni nesmějí jim stříleti.

Léta 1776 František[1]) hrabě Kinský ze Vchynic a Tetova,[2]) jenerál 1. regimentu rejtharského, pán na Radimi, jsa obzvláštní milovník myslivosti a zvěři a maje pro to malou vůli na svém panství, protož od Jich obojích císařských Milostí vyžádal sobě pole u vsi naší Milčic, Peček a Chotouně, aby mu na těch polích žádný nestřílel, nýbrž on, když by na honbu přijel, aby na nich šíře honiti mohl, a to na šest let, [317] dávaje z toho ročně do zámku poděbradského 40 zl. Poněvadž tak pole od těch tří vesnic s radimskými poli smíchaná jsou, ten nájem jak dlouho trvat bude, nevím; přes rok v březnu vypadne těch 6 let. Když on jenerál Kinský letos v říjnu a listopadu zde honil a já též na honbě v Babinách a Loučkách byl, on mně dal dva zajíce, dvě koroptve a jednoho bažanta s tím doložením: „Nu, rychtář, dejte mi na ten můj zajíc pozor," t. j. aby při naší vsi žádné pytláctví se neprovozovalo, což já také ani před tím žádnému nepřipouštím a nedovoluji, a to nejvíce proto, že každý ten, kdo se té zbraně chytí, žádný z něho dokonalý hospodář a dělník není, nýbrž tulák a zahaleč a statku svého i zdraví mrhač. Jsou mnozí před očima, již z nastuzení, když v sněhu na čekané bývali, dosavad mrzáci jsou. Každý také čeledín, který oka lící a [v] trních běhá, práci svou mrhá a hospodářovi krade.

Léta 1770 dne 16. června[3]) nařízeno bylo, že může každý na svém gruntě jakékoliv porostliny a trní vykopati a vykořeniti bez nejmenšího se ohlášení u jagerpartaje, což sice prve žádný učiniti pod trestem i pokutou nesměl a zvěř vysoká při lesích nenahraditelné škody dělávala; musívali lidé osení hlídati a celé noci od jara až do sklízení okolo obilí choditi, přece však dost škody měli, kterou jim žádný nikdy nenahražoval.

[1]) Pánem na Radimi byl tehdy (a r. 1781 též) Josef Kinský, generálmajor a majitel pluku č. 5. lehké jízdy. (Viz v 1. části str. 106.) — [2]) *R*: Khynský z Khynicz. — [3]) Viz v 1. části str. 3.

[318] Toho pak ještě mlčením nepominu, když se v lesích každoročně panské dříví dělalo, tehdy to místo po vyvezení všeho dříví vždy se ohradilo, aby rostoucí mládí zvěř nemohla hubiti, — vůbec paseka jsme to jmenovali a posavad jmenujeme. Takové hradby mnoho stály,[1]) předně z přepěkných dubů mnoho set kolův se uďálo, proutí na sta for od Labe přivezlo, z toho plot kolem se pletl a ostávkami[2]) ostavěl a trním otýnil,[3]) což vše robotou se vykonávalo. Potom, když tolik dubů na koly a ostávky kaziti nechtěli, dělali zase hradby plaňkové neb šarholcové, berouce je z Labe od plavců. Těch šarholců bývala 1 kopa za 4 zl., potom za 5 zl, i za 6, až i za 7 i za 8 zl. Poslední taková paseka ohradila se plaňkami léta 1764 a 1765 v Kersku, mezi štatuí Panny Marie a Velenkou, jedouc k Praze na levé straně, a hned po zahražení jí přestalo všecko. Když zvěř k vystřílení přišla, jak výš psáno, jinší vrchnosti nařízeno měly, chtějí-li zvěř chovati, aby pro ni obory vzdělaly, aby na osení lidem škodu nedělala. Když pak takové silné hájemství drobet popřestalo, začali mnozí lidé z lesů dříví jako svobodně voziti. Protož roku 1767 a 1768 vzdělaly se kolem okolo lesů příkopy, aby tak, kudy by kdo chtěl, do lesů nemohl, ale místem na jiných panstvích již prve byly. [319] Ty pak aleje[4]) neb proseky — taky průklesty říkáme — ty jsou roku 1762 začaty a roku 1763 a 1764 dokonány.

Po ta léta, v nichžto myslivci své vlády[5]) nedrželi, nic jim proto zle nebylo, nebo oni pro zachování lesů přece službu měli a při tom zajíce a koroptve dle libosti stříleli a krosnářům pražským prodávali. Nyní tehdy toho 1781. roku zase z vysokého císařského nařízení jegerpartaj zase jest utvrzena a všemu lidu zvěř honiti jest přísně zapovědíno. A to jsem aspoň v největší krátkosti o té materii zde napsal jakožto všeho dobrý pamětník, (neb jsem taky hned od roku 1754 v lesích na robotě dříví dělával a teprva roku 1776 přestal), aby někdy potomci věděti mohli, jak předešle bývalo.

Toto ještě přidám, že před námi, za paměti otcův našich taky pytláky, již černou a vysokou zvěř stříleli, na jeleny vázali a do lesů jelena běžet nechali, tak že ten člověk po kusu roztrhán býti musil aneb v větru zahynul. Nikda zajisté obecní lid svobodu neměl zvěř stříleti a zbraň chovati.

Říkávali naši staří,
když sedlák po zbrani baží,
že svůj statek hubí, maří.

[320] Ještě jest o tom jedna jiná našich předkův latinka:

V hospodě často stoliti, v polích se zbraní choditi,
v kartech předním se voliti a s ..... se voditi, —
to jest stejné živobytí.

---

[1]) *R*: koštovaly. — [2]) Ostávek (Vavák: ostavek) = tyč na plot. — [3]) T. j. ohradil. *R*: otejnil. — [4]) *R*: aliae. — [5]) *R*: svůj regalitet.

Toho roku po smrti biskupa a suffragána [Matouše Schweiberera][1]) vyvolen a potvrzen kanovník Erazim Dionysius Krieger,[2]) víc Němec než Čech, a jméno biskupa tiberiadského dostal.

O městu Tiberiadě, jež v zemi judské neb židovské bývalo, čti Josefa Flavia.[3]) Když křesťané byli v držení země Svaté, bývala v něm stolice biskupská a odtud to jméno jiným v křesťanstvu biskupům se dává. Před sto lety zde v Čechách slavný a vznešený muž, pan Jan Hynek Dlouhoveský z Dlouhé Vsi, kanovník a suffragán pražský a spolu biskup, také to jméno biskupa tiberiadského měl.[4]) Takových pustých biskupství v Egyptě, v Assyrii, v zemi Svaté, v zemi řecké, též v říši, v Sasích, v Prusích mnoho, i zde v Čechách litomyšlské jest; bylo by je všecky dlouho vyčítati.

[321] Při konci tohoto roku píšíce [!] jako do skoku,
ač pak jsem opustil mnoho, však ještě nesmlčím toho,
maje teď psát novou bídu, napíši ještě o židu,
kterýž se k nám letos dostal, ó by tam byl někde ostal!

V domě čís. 7. soused Václav Šlechta má[5]) chalupu na dvoře, která Jakubovi Šlechtovi za právo dědičné i dětem jeho někdy dána byla a nyní v ní Tomáš Šlechta, téhož Jakuba syn, hospodářův bratranec, ostával. Ti oba bratranci jednak sami a jednak jejich ženy svornost zachovati nechtíce, stále se hryzli a pronásledovali, až ten Tomáš, jenž tkadlec byl, hlas pustil, že by se raděj odtud vyprodal, než by déle[6]) v tom hříchu trval. I dověděv[7]) se toho hospodářův tchán, Jan Kratochvíle, vůbec Kubeš zván, který v Chotouni Dubeneckovské grunty[8]) najaté měl, člověk možný, dodal hned chuti svému zeti, aby tak dcera jeho spokojenější mysl míti mohla. Hospodář Šlechta nadav[9]) se, že mu tchán na to peníze dá, učinil tak a tu chalupu od bratrance koupil a učiniv kontrakt, spatřil, že tchán toliko slov mu podal, ale peněz nic; protož takové hospodář dlužiti a sice zde od Vozába se musil. Vždy však přece tchán Kubeš

[1]) V rukop. jméno vynecháno. Matouš Schweiberer, brandýský děkan a kanovník staroboleslavský, zvolen $^{19}/_{7}$ 1759 do metropolitní kapituly za kanovníka a německého kazatele, roku 1779 (dne 21. července posvěcen) stal se světícím biskupem (titul. antipatrenským) a děkanem staroboleslavským, r 1780 zvolen za děkana metropol. kapituly a zemřel 28. června 1781 v klášteře zbraslavském, kamž se byl odebral na zotavenou. (Z kapitul. kánonu) — [2]) Erasmus Krieger, děkan radonický, zvolen $^{9}/_{1}$ 1776 za metropol. kanovníka a německého kazatele, na biskupa posvěcen $^{28}/_{10}$ 1781 a spolu děkanem staroboleslavským jmenován, r. 1787, 21. srpna zvolen za kapitul. děkana, $^{6}/_{8}$ 1790 za probošta. Zemřel $^{27}/_{12}$ 1792 a pochován dle své vůle ve Staré Boleslavi na hřbitově u kostela P. Marie u zdi presbytáře. (Dle kapitul. kánonu.) — [3]) Flavia Josefa o válce židovské knihy sedmery... v českou řeč z latinské přeloženy od Pavla Aquilina Hradeckého. V Prostějově 1553. — [4]) Jan Ignác Dlouhoveský (de Longa villa) zvolen za kanovníka metropol. kapituly r. 1668, za probošta r. 1674, r. 1680 jmenován biskupem milevitanským — nikoliv tiberiadským —, zemřel ve vysokém věku r. 1701 a pochován u sv. Víta. Výborný kazatel, spisovatel, horlivý a štědrý kněz. (Z kapitul. kánonu.) — [5]) *R*: maje. — [6]) *R*: deleji. — [7]) *R*: „dověděvše". Místo tchán psáno napořád: thán. — [8]) O Dubeneckých obšírně ve II knize — [9]) *R*: nadávše.

vzadu[1]) s pomocí nezůstal, ale zas mu slovy pomohl, když mu radu dal, aby do té chalupy žida vzal, kterýžto že mu ty peníze brzce dá. Ale ještě víc ten dobrý tchán [322] mu pomohl, když se židem jedním se smluvil, Jakub Leibek jménem, v Pečkách zůstávajícím: Ten žid tatíčka[2]) svého starého, osmdesátníka, na našem panství v chalupě Jakuba Slabého tam [v] Pečkách měl, jehožto za dlouhý čas on Slabý vybýti, ač rád chtěl, nemohl, protože žádné místo na našem panství pro žida nebylo. Protož žid ten spolu s Kubšem tak dlouho u jemnostpána vrchního rokovali, že on k tomu dal své povolení, aby na místě té chalupy v Pečkách zase zde v Milčicích žid býti mohl, nebo víc párů židů na panství vzíti nemohl. A tak se stalo. Kubeš ovšem, že ty v Chotouni Dubeneckovské grunty dobře vyplácel a v Siegfeldu novou hospodu vystavěl, syna tam dav,[3]) měl jakž tak vzácnost při ouřadě, žid pak taky svého rovně nezanedbal, jakož mi sám řekl, že 10 dukátů dal; protož jsme my žádnou měrou to zrušiti nemohli, až i já v nemilost u pana vrchního jsem padl, když jsem proti tomu bránil. Žid pak ten Leibek chytře kontrakt na švagra svého, Mojžíše Štrosa, napsati dal a starého tatíka k sobě do podruží do kostelecké židovny[4]) vzal, Šlechtu pak, dav[5]) mu napřed 60 zl. na tři léta nájmu, tak spokojil, že on za vděčnou pomoc jako od svého tchána to přijal a téhož Mojžíše od sv. Jiří roku tohoto 1781 do té chalupy vzal a tak svůj grunt oslavil.

[323] To zde potomkům z strany židův k povědomosti též napíši, že zde ovšem za starodávna židé bývali, ale že dvakrát svou chalupu i ves zapálili. Protož otcové naši na věky se jich odřekli a nemohouce[6]) je dřív nikdá žádným způsobem vypraviti, tak aspoň skrz ty dva ohně je vybyli. První oheň skrz žida se stal roku 1705; tehdáž v statku Kvízovém čís. 2. na té zahrádce u vrat naproti světnici chaloupka okny do návsi[7]) stála a v té žid ostávaje zapálil a shořelo půl vsi, horní strana; od stodol pak a zahrad chytila se žita, neb již dozrávala, na polích a hořela ke vsi Tatcům. Lidé z Hořan, z Tatec a odjinud běžíce ves hájiti, měli co na polích dělati, aby pořád až k Tatcům oheň se nedostal; s těžkostí velikou to přetrhli. Tyto grunty zde shořely: První ten Kvízovský, čís. 2., druhý Vránovský, potom Boreckovský, nyní na tré[8]) rozdělený, čís. 1., třetí Vavákovský, nyní Vozábovský, čís. 3., čtvrtý Podolákovský, nyní Doležalovský, čís. 5. Chalupa čís. 4. tehdy nestála. Před tím pak roku 1686 taky ta strana vyhořela. [324] Po tom ohni předkové naši rádi chtěli žida vybýti, ale nemohli, nýbrž ještě do obecní chaloupky, jež na návsi u té studnice, co od dávna „haltýř" slove, stála, jej vzíti musili. A tak tu ostávaje ne sice již ten, ale jiný, nějaký Samek, roku 1732 zase zapálil, z něhož oheň přes cestu na grunt Čermákovský čís. 12. se přenesl a tam olejna, marštal a chlévy shořely. Pán Bůh předně a množství lidu obhájili tak, že víc se nechytilo. A tu již teprv sousedi, otcové naši, všichni za jednoho stojíce tak dlouho pracovali, až žida, ač těžce, pozbyli, všichni se zařekše,[9]) že nikdá více jej ve vsi míti nechtí. Čtvrtý[10]) oheň se stal roku 1738 na den Proměnění Pána Krista, když hrom do

[1]) *R*: zádu. — [2]) *R*: tatiška. — [3]) *R*: dajíc. — [4]) V Pečkách. — [5]) *R*: daje. — [6]) *R*: nemoha. — [7]) *R*: oknama do návse. — [8]) *R*: na try. — [9]) *R*: zařeknouce. — [10]) Třetí oheň vynechán.

statku Vránovského udeřil a zapálil; tehdy shořely tyto grunty: Čís. 13, 14, 15, 16, 17, 18, též čís. 1. a chlévy v numeru 2. Pátý oheň, roku 1750. na den sv. Matěje zapálilo se v čís. 1. u Boreckého neb u Lonského a shořela celá ves. Šestý oheň roku 1757 dne 16. června nepřátelé Prušáci, když do své armády ke Kouřimu z Nymburka chléb vezli a naši jim jej[1]) vzíti chtěli, zapálili a shořela zas celá ves, což by sice širokého psaní potřebovalo, ale to k některému jinému času nechám.[2]) Tyto dva poslední já dobře pamatuji.[3])

[325] W posLeDňI Den kaLno toho rokV
a WeCžer prsseLo Do skokV.
Do rána byl mráz, že vůz s nákladem zdržel,
též drobet sněhu, zimou každý se mrzel.

Rok 1782.

Den noWeho Letha ráno Mráz a až k WeCžerV kaLnl a neVeseLI.
Pane Bože, rač tohoto roku požehnati,
pokoj svatý, lásku a svornost darovati.
Hned v prvních dnech, které nám ten rok podává,
mnoho nového, nic pak dobrého nám nastává.

Skrze ten roku minulého v prosinci prohlášený cís. král. patent, že se zde dovoluje Sasům, Řekům a jiným s námi handlujícím příbuznověrcům se osazovati[4]) a své náboženství svobodně vykonávati, veliké pohnutí v zdejším lidu českém se stalo, nebo hned po přečtení ho mnozí rychtářové, nepozorujíce pravý a vlastní jeho smysl, přišedše[5]) domů lidem oznamovali, že má a může kdo co chce věřiti, což zvláště ti učinili, kteří hned prve novotou páchli. [326] Mnozí lidé uslyševše[6]) to, radost z toho měli, dohromady již veřejně ve dne i v noci se scházeli, divné rady a praktiky mezi sebou drželi, knihy dřív zapovězené veřejně čtli, jiné, posavad věrné sprosté katolíky svozovali a kdo hned s nimi držet nechtěl, toho nutili a, že zabit bude, strašili, tak že než půl měsíce prošlo, některé celé vesnice od církve římské odpadly. Mnozí katolíci, zvláště chasa služebná i sousedi a pohlaví ženské, lehkého smyslu jsouce, navésti se dali a odpadli. Po Novém létě již veřejně se pronesli, sliby mezi sebou činíce a zapsat se dávajíce, na fary k svým duchovním pastýřům houfně bez ostýchání šli a jim víru katolickou vypovídali a, že již více katolíci nejsou, se osvědčovali.

Dne 3. ledna, ve čtvrtek, ze vsi Chválovic od Labe původem tamního souseda Kvíze (který jest vlastní bratranec onoho vzácného pána a hradu pražského kanovníka, Josefa Kvíze, jejichžto obou otcové a bratři odtud z Milčic z gruntu čís. 2. rozeni byli,) všichni téměř sousedi a s nimi i z té v nově

[1]) *R*: ho. — [2]) Viz ve IV. knize „Paměti". — [3]) Následující čtyrverší (ještě k roku 1781 patřící) psáno v rukopise již v novém oddíle: „Rok 1781 a 1782". I tento nápis upraven dále v přiměřenější: „Rok 1782". — [4]) *R*: ozazovati. -- [5]) *R*: přijda. — [6]) *R*: uslyšíce.

přistavené tam vesnice, jež Neujahrsdorf[1]) slove, do Kovanic k panu faráři[2]) šli a tam mu víru katolickou vypověděli i svá jména zapsat mu dali. To rovně v pátek, 4. téhož, Hořátevští učinili též do Kovanic přišedše,[3]) a 5. téhož, v sobotu, Zvěřínští do Sadské k panu děkanu též s takovou přišedše,[4]) od něho se odloučili.[5])

[Toho času prohlašován byl na všech panstvích císařský patent z 1. ledna 1781 o úplném zrušení nevolnictví či tělesné poddanosti], [327] tak že se již žádný nebude své vrchnosti vypláceti, nýbrž tak jako v královském městě tělesně svobodný jest; na našich ale císařských panstvích hned roku 1777 se to začalo, tehdy, když robota pominula.

Z toho patentu opět mnozí lidé brzo by bouřku byli stropili,[6])

[1]) *R*: „Neijahrsdorf". Byla zřízena z panského dvora chválovického („na Opalínku"), jenž rozprodán 20 familiím. — [2]) Farářem v Kovanicích byl v letech 1769—1785 František Valter, rodem z Prahy, jenž byl dříve čtyři roky kaplanem v Kouřimi. O odpadu Chválovických a Hořátevských zapsáno jest ve farní pamětní knize kovanické („Diarium", str. 42.) toto: „Anno 1782 circa 3. Januarii comparuerunt in parochia ex pago Chválovic: Georgius et Mathias Kviz, fratres, Venceslaus Vorlíček, sutor, Mathias Schust, emfiteuta, Venceslaus Novotný, faber ferrarius, qui omnes se confessioni augspurgicae addictos esse declararunt aliosque 15 ex eodem pago, qui interim ad popinam diverterunt, nominarunt huius confessionis asseclas. Paulo post secuti sunt incolae Hořatevienses. Isti omnes, qui confessionis auspurgicae fuerant, ab hac confessione defecerunt et ad confessionem helveticam transierunt, cui de facto nempe ab anno 1787 adha rent". Toho roku totiž přišel do Hořátve první pastor, Ladislav Baka ze Slovenska, a ten jsa helvetského vyznání, převedl k němu i všecky své souvěrce v okolí. — [3]) *R*: přijdouce. — [4]) *R*: přijdouce. — [5]) Mezi str. [326.] a [327.] chybí vnitřní dva listy z prvního archu „Pamětí" z roku 1782, snad již při původní vazbě vynechané, jejichž obsah nyní nemožno udati. Jen tolik patrno ze začátku stránky [327.], že vypravováno i o prohlášení patentu o zrušení nevolnictví („Leibeigenschaft"). Připsal jsem tudíž dále v rukopisu v závorkách [] větu o prohlášení patentu toho, bych docílil souvislosti s neúplnou větou na začátku stránky [327]. Škoda, že právě zde jest rukopis Vavákův kusý! — Jako na císařských panstvích již roku 1777 (viz „Paměti" z té doby!), tak zrušeno nevolnictví na všech ostatních panstvích v zemích českých známým patentem z 1. listopadu 1781. a zavedeno zmírněné poddanství podle vzoru rakouského. Poddaní mohli svobodně uzavírati sňatky, nejsouce již vázáni povolením vrchnostenského úřadu, od něhož jenom bezplatné ohlašní lístky měli si napříště opatřovati; rovněž tak mohli svobodně přecházeti a usazovati se na jiných panstvích, věnovati se řemeslům, obchodům či uměním a studiím kterýmkoliv, čehož dříve nesměli bez povolení vrchnostenského a bez listu propustného, jenž nyní úplně odstraněn. Konati nějaké služby na panských dvorech nebyli více poddaní povinni, toliko úplní sirotci a ti nejvýše po tři léta. Ostatní povinnosti a platy robotní a jiné dávky, novými urbáři v těch letech právě upravované, zůstaly v platnosti, rovněž i v ostatních věcech poroučena dosavadní poslušnost k vrchnostem, v jejichž moci zůstaly i nadále soudní a správní úřady prvních instancí. Patentem z téhož dne dovolena i větší svoboda v koupi a prodeji a jiné změně nemovitého majetku, jakož i v zadlužení jeho, nejvýše však do dvou třetin. (Roth, Gesetze VI., str. 106-109.) — [6]) Hlavně na pozemí česko-moravském v některých krajích strhly se skutečně vážnější bouře pro špatný výklad onoho patentu. Většinou však bylo v Čechách ticho a patent radostně vítán a oslavován.

*

nebo že prý i roboty v něm se ruší a že od robot svobodni býti mají, rozpakovali, až i místem na robotu jet nechtěli.

Zde přidati musím, že již čtyrykrát v málo letech z nedobrého vyrozumění patentů neslušné a protivné věci staly se: I. Předně roku 1766, když císař pán na svých panstvích zvěř vojanským pánům oficírům vystříleti dovolil, sprostí lidé uďáli řeč, že může, kdo chce, střileti. II. Roku 1775, když císař pán robotu nějak uleviti a karabáč se zad [1]) sníti nařídil, lidé tomu rozuměli, že nemá žádný nikde robotovati, a proto taky ono pozdvižení toho roku se stalo a až ku Praze došlo, o čemž napřed v tomto spisu obšírně. III. Roku minulého ten v prosinci na Sasy a jiné do země naší příchozící lidi znějící patent, an žádnou zmínku o zdejším českém lidu nečiní, přece oni tomu výklad činili, že může, kdo co chce, věřiti. [328] IV. Nyní, když patent z strany svobody těla aneb člověčenství přišel, lidé smyslili a říci směli, že veřejná bezrobotní svoboda jest.

Ale není divu, že patenty, jak kdo chce, vykladá, poněvadž i s Písmem svatým tak se jedná,[2]) že je, jak kdo chce, k svému smyslu natahuje. Co víc říci a diviti se jest, že mnozí nynější vykladači ani čísti neumějí, ba ani abecedu neznají, avšak přece víru káží a Písmo svaté melou podle své libosti; ano i mnohé ženy proti zápovědi samého sv. Pavla Písmo vyučují, víru rozhlašují a lid svozují. Ale pro Bůh, jakou pak víru? Praví evangelickou; divná věc, že jejich skutky a mravy a všecko živobytí tak daleko od evangelium je vzdálené, jako země od nebe, — jakáž jest to evangelická víra?

Jestli pak se ptáme, proč se toho chytají a od naší víry odpadají, tuť uslyšíme od každého jinou odpověď. Jeden řekne, že proto, že jest ta víra chlebná a bohatá, a to taky i od toho uslyší, který dost mnoho na kontribuci a sem tam dlužen jest, avšak přece z toho bohatství nic nezaplacuje, leda každý týden exekuci a tu ňákou knihu, co je v pytlích pořád nosí. [329] Druhý řekne, že proto, poněvadž hned jeho otec takové knihy míval a v nich čítával, ba i nebožka bába že takové písničky zpívávala. Jiný zas, že proto, že je v těch knížkách sladké čtení a modlení, že toho jaktěživ neslyšel. Jiný opět proto, že ten neb onen sedlák neb ovčák se toho drží a to schvaluje; kdyby prý to bylo zlé, že by on toho se nechytal a to nedržel. Jiný opět proto, že jest to předpovězeno a prorokováno a že to tak musí býti a že už ty časy zde jsou. Jiný opět proto, že jest to lehčejší k zachování a že není potřeba postu a do kostela chození, — ježto však netoliko ve dne, ale i celé noci nespíce [3]) čtou a rady drží, až z toho všichni bledí a opadlí chodí, že jich z daleka znáti, — ježto to naše církev nikdy neporoučela. Opět jiný, že proto, že nám kněží kalich berou, sami z něho pijíce. Ještě jiný, že proto, že se není potřeba zpo-

[1]) *R*: ze zád. — [2]) *R*: handluje, že ho. — [3]) *R*: nespějíce.

vídat — — a tak dále rozličné jiné příčiny dávajíce, že by je bylo dlouho psáti, a žádný neřekne, že pro spasení své duše. Ó slepota! Ó blud! A cokoliv jim kdo mluví i Písmem svatým přemáhá, nic není platno.

[330] Pater Dominik Košťál řádu kazatelského, v nymburském klášteře kazatel, ten proti nim ostře kázati a bludy jejich Písmem svatým přemáhati začal, jakož i jiní všudy farářové, kaplani atd., ale dostali brzo zápověď od nejvyššího ouřadu zemského,[1]) aby ulevili a jich nehaněli, toliko mravy křesťanské aby kázali. To bylo při skonání ledna, z čehož odpadlci větší síly nabyli.

Když pak po vánocích duchovní pastýři po koledě, jak říkáme, chodili, někde je do stavení ani pustit nechtěli, zavřevše[2]) dveře před nimi. Mnozí zas krucifix políbit aneb poklonu učinit se zpěčovali. Obrazy také v domích svých mající do pecí metali a pálili, neb je na padrť roztloukli, ale nákladnější raděj katolíkům prodávali, a tak jim hned ta víra peněz přidávala. Ke mně též obraz sv. Antonína dle pičínského[3]) originálu malovaný za sklem z Kostelní Lhoty na prodej přinešen byl. Růžence též zahazovali, aneb ku posměchu psům na krky navlíkali, tak po návsi běhat je nechavše. O mši svaté a jiných svátostech slyšet nechtějí, že jest to prý všecko samé kněžské vymyšlení.

[331] V posledních ledna dnech obilí o něco připlatilo: Pšenice 3 zl. 15, 16, 17 i 18 grošů, žito 2 zl. 16 a 18 grošů, též taky místem za 3 zl., ječmen 2 zl. 4 groše, též 2 groše, proso 3 zl. 1 i 2 groše, hrách 5 zl., oves 1 zl. 14 i 15 grošů.

Dne 4. února, v pondělí po neděli Sexagesima, naši milčičtí odpadlci taky v spolek všedše sebe sepsali a do Škramníka k vel. panu faráři Jakubovi Zelenkovi[4]) jdouce, jemu víru katolickou vypověděli a byli tito z sousedstva: Čís. 14, Matěj Brtek, čís. 15, Jakob Brtek, bratří; čís. 20, Pavel Novák; Martina Žerta z numera 12. [s] sebou zapsaného toliko měli; více Václav Čermák, podruh z čís. 12. a ten capo neb vůdce všech se býti zdál, Matěj Slabina, kovář obecní. Potom posledního[5]) února, ve čtvrtek, také do Poděbrad k jemnostpánu vrchnímu ohlásit se šli, neb pan farář s nimi nic míti nechtěl. Ti lidé jako zapálení do toho chvátali, ano kdyby pro sebe nebe otevřené již viděli, víc by do něho pospíchat nemohli. Také divně jaksi hned moudrosti nabyli, že nic žádnému zrážejícímu je říci si nedali, každého za blázna i všecky duchovní majíce. Mne obzvláště do hrozné nenávisti vzali, že jsem je drobet jednou Písmem svatým přemáhal a je zahanboval [332] i proto také, že jiné zrážím, aby s nimi nic neměli a jim nevěřili, a že časem podle poručení visitaci dělám a schůzky rozháním. Protož i ža-

---

[1]) Dvorní dekret z 24. (gubern. z 30.) října 1781. — [2]) *R*: zavra. — [3]) Obraz ten jest nyní ve Hluboši. — [4]) *R*: Zelenka. — [5]) *R*: ultina Februari.

lobu, ale lživou, jak panu faráři, tak panu vrchnímu na mne zadali, totiž, že jsem zhaněl císařský patent a že je zatracuju a do pekla odsuzuju, což však žádná pravda není. Ale není divu, nebo kdo lživě věří, lživě mluví.

Na začátku února obilí opět něco přiskočilo, o jeden a dva groše každému více, hrách ale za 5 zl. 30 kr. zde chtěli, v Praze pak za 4 zl. byl. Sníh, jenž posledního ledna spadl, 5. a 6. února zas ho přibylo i mrazy ostré býti počaly, že ledy dělat se mohly.

Dne 9. února, v sobotu, prohlášen jest v zámku patent v příčině odpadlců, datirovaný hned dne 2. ledna, když ještě takových povyků nebylo, ani, že jest jich takové množství, se nevědělo. Ten patent německy přišel a musili jej [1]) v zámcích na česko překládati; ani do vesnic daný nebyl, já ale dostav jej,[2]) přece zde nějaký výtah přepisuji a jest tento: [3])

[333] Circulare do všech krajů. Jejich císařská královská Majestátnost tímto k vyrozumění nejmilostivěj dáti jest ráčila:

Předně, že všem těm od víry římsko-katolické samospasitedlné odpadlým poddaným jejich znova přijaté náboženství se dovoluje, tak však, aby žádné jiné krom toho trojího, jež se v prvním tolerančním patentu [4]) dovoluje, nebylo, a nemají se k jinému hlásiti neb nutiti a doháněti. 2. Od neníčka všichni oni bloudící bratři mají ne již více na své faráře a duchovenstvo dobíhati, nýbrž na své kanceláře jíti, tam se ohlásiti, kdežto se zapíše a pro sebe též zpátkem na cedulce takové zapsání dostane a kterou každá osoba zvlášť, mužská i ženská, zachová. 3. Nemají oni žádného katolíka k odpadení od víry pod nejtěžším odpovídáním jakýmkoliv způsobem svozovati, namlouvati neb nutiti a za tou příčinou do jiných vesnic ve dne neb v noci přebíhati aneb schůzky shromažďovati, což každý rychtář obzvláště na pozoru míti a na nejvýš přetrhovati má, a kdo by koliv takové věci činiti se osmělil a to naň dokázáno bylo, má k ouřadu dodán a nejostřeji trestán býti. 4. Nemají oni římskou, samospasitedlnou církev katolickou, její řády, ceremonie, duchovenstvo a všecky [334] katolíky haněti, tupiti neb pronásledovati, tolikéž obrazy tlouci, páliti neb posměch z nich činiti; kdo by to koliv učinil neb jiného ponoukal, podobně nejostřej trestán býti má. 5. Desátky a povinnost štoly k těm farářům jako prve odváděti, posluhování církevní, totiž křest, kopulaci, pohřby od nich žádati jako kdy jindy a za to jim platiti. Má pak farář křest, kopulaci ne v kostele, nýbrž v domě farním aneb kde svou příležitost má, jim udělovat, ku pohřbu pak má se jim místo nějaké krom hřbitova vykázati, takové, které by se k ničemu jinému hoditi nemohlo (t. j. k stavení, k orání, k zahradě neb louce), což již farářové skrze instrukci sobě danou vědí. 6. Jeho cís. král. Majestátnost, když za dobré uzná, kde by jich podle jich vlastního prohlášení počet takový byl, až by jich 100 neb více familií vynášelo, tu oni též mohou svobodně na

---

[1]) *R*: ho. — [2]) *R*: dostavše ho. — [3]) Do českého překladu na zámku pořízeného vložen byl i obsah některých jiných současných v téže věci dekretů, jak srovnání Vavákova výtahu s originálem dvorního dekretu z 2. (od gubernia z 9.) ledna 1782 ukazuje. — [4]) *R*: Tolleranc patentu.

svůj náklad jeden modlitební dům sobě na takový způsob vystavěti, jak v patentu předešlém v prosinci[1]) 1781 oznámeno, a při něm taky svého pastora neb dušesprávce na svůj též náklad chovati; právo štoly ale přece k domácímu faráři má náležeti. 7. Kdo by nyní z nich zase zpátkem k víře římské katolické obrátiti se a přistoupiti chtěl, na vůli se mu zanechává, jakož také každý z nich v čas nemoci aneb před hodinou smrti jestli by katolického kněze žádal, nemá se mu v tom od žádného pod nejtěžším odpovídáním brániti. [335] 8. Zapovídá Jeho cís. král. Majestátnost pro zachování svatého pokoje a uvarování všech roztržitostí a bouřek od jedné i druhé strany všeliké hanění, pomlouvání, utrhání, potupování sebe a náboženství, též pohrůzky a o víře disputýrování neb hádání, zvláště v hospodách při trunku, načež šenkýřové pozor míti a kdyby se co takového naskytlo, časně rychtáři věděti dáti, pakli by to zanedbali, sami za to státi a odpovídati budou. Kdo by pak koliv takové věci začínal, buď on katolík nebo nekatolík, na příklad všem jiným nejostřeji trestán býti má. 9. Šenkýřové, židé a jiní víno, pivo a pálené šenkující lidé v neděli a v svátek zasvěcený dopoledne nemají žádnému nic nalívati, krom nemocnému aneb pocestnému jednu sklenici a nic více, načež rychtářové bedlivé oko míti a všemožně přetrhovati mají, šenkýřové pak v zanedbání toho podobně sami ostře trestáni budou.

V tom jest cís. král. nejmilostivější vůle. Dáno na hradě pražském, dne 2. ledna léta 1782. Karel Egon kníže z Fürstenberku.

[336] K poslouchání toho cirkuláře z každé vsi rychtář s konšelem přijíti jakož i šenkýřové musili. Sešlo se též mnoho odpadlců a zdálo se, jako by jim k velké chuti nešel. Nicméně přece svou vedli a divně jaksi jako smyslů zbavení a opojení sem tam běhajíce, dobré katolické lidi, zvlášť chasu a každého, koho sprostého viděli, přemlouvali, lahodili, strašili, pohrůžky stavěli, nic na patent nedbajíce. V některých vesnicích sebralo se jich pět neb šest a[2]) po vsi do každého domu s papírem a inkoustem přišedše,[3]) mocně lid zapisovali, jen aby jich větší summa bylo. A žádnému nic skrze to se neřeklo. Místem ovšem, kde řiditelský ouřad jim takové zvůle nedal a je v tužší kázni držel, nemnožili a neveselili se tak, aniž koho sváděli, aniž tak namnoze k zápisu šli jako zde na Poděbradště. Protož také i řeč postavili a tím sprostý lid ještě víc svozovali, že jemnostpán vrchní řiditel taky té víry jest, proto že jim nic neříká.

Již já se nyní nic nedivím onomu sběhu lidu a přijímání na Křižkách[4]) a na Táboře roku 1419, jakž o tom Hájek v listu 374 a 376, kamžto je přece aspoň bludní kněží vedli a jim podávali, zvlášť mistr Matěj Točenice; ten kázav veliký stůl přinésti a na tři sudy, z nichž pivo vypito bylo, vstaviti, při něm mši bez ubrusu i bez ornátu sloužil a po ní tak hojně víno (či měl jsem snad říci krev Boží?) podával, až se mnohým

---

[1]) *R*: „in Decembri." Rozumí se v prosinci oznámený toleranční patent z 13. října 1781. — [2]) *R*: zberouce se jich 5 neb 6 po vsi atd. — [3]) *R*: ingoustem přijda. — [4]) Nad Prosekem u Prahy, „nedaleko Ladweho", jak píše Hájek.

hlavy točily, tak že z těch samých komunikantů[1]) mnozí moudřejší to nechválili, ale za nepořádek to počítali.

[337] Dne 12., 13., 14., 15., 16. a 17. února mrazy tuhé byly, tak že i ve mnohých studnicích voda chytila.

Item 16. února, v sobotu před nedělí Invocavit,[2]) konskripce neb popsání lidu obnoveno a skrz schválně tištěné a do vesnic dané listy, které se každých 14 dní na rychtě čísti mají, přikázáno, aby se pilně všeliké proměny lidu, mrtvých, narozených neb stěhujících a vandrujících do schvální k tomu při-

Biskup Jan Leopold Hay.

pravené knihy spisovaly. Rychtářové na obzvláštní zřetel to dáno mají.

Toho také dne prohlášeno, aby ti, již od víry katolické odpadli, dle prošlého patentu zase v nově k zápisu šli, a sice každá osoba mužská i ženská, kdež každý naproti svému se ohlášení cedulku neb škartu, k jaké víře se přihlásil a jak se chovati má, dostane; a poněvadž na našem panství mnoho takových odpadlců neb bloudících bratrů se vynachází, protož pro umenšení psaní daly se takové cedulky do Hor Kuten tlačit,

[1]) T. j. přijímajících. — [2]) Je to první neděle postní.

z nichžto pro pamět jedna z nich se zde nachází přivázaná, tak že jí tu není potřeba psáti.[1])

[338] 22. února začali houfně odpadlci do zámku k zapsání jíti, kdež také tyto škarty dostávali, ale někteří čtouce je, mrzelo je to, že tam bludnými bratry nazváni jsou, protož začali přísti nit, že pan vrchní bude skrz to zle mít, ano[2]) sice i v patentu tak psáno stojí.

24. téhož, v den sv. Matěje, v neděli Reminiscere,[3]) zima ulevila a hned rychle pouštělo. Ačkoliv hojně sněhu bylo, malé však vody z toho pošly; poněvadž zem na zimu suchá a vyprahlá byla, stačila nyní vodu sněhovou vypíti. Země také hned osychaly a obilí zimní pěkné zelené se ukázalo. Dobytek ovčí onde i onde jednak na palčivku hynul i také matky jehňátka před časem tratily.

26. téhož první funus aneb pohřeb v našem vůkolí od těch odpadlých v Kostelní Lhotě se stal dítěte malého souseda Martínka.[4]) To dítě 14. února umřelo a dle od konsistoře dané instrukcí pan děkan chtěl je na hřbitov[5]) pochovati, (nebo děti pokřtěné až do 7 let mají se na naše hřbitovy klásti), on pak otec tomu nechtěl a rychtář tamní, Jiřík Douděra, nechtěl mu od obce místo vykázat, až zaplatí, tak že až k krajskému ouřadu to došlo, až vždy přece na hřbitov[6]) pochováno bylo; do třináctého dne doma mrtvé leželo.

[339] Nějaká tkalcová[7]) v Kluku umřevší, na cestě, kudy se z té vsi do Poděbrad jezdí, pod hruškou, též děvečka v Zvě-

---

[1]) V rukopise však není již. — [2]) *R*: an. — [3]) Jest druhá postní. — [4]) V jednom rejstříku k matrikám sadským uvedeno jest jméno Kateřiny Martínkové, příslušný však záznam nebylo lze najíti. Je to však asi určitě dítě, o jehož pohřbu Vavák píše. V matrice přichází až o rok později (9. srpna 1783) záznam úmrtí Alžběty, dcery Františka Martínka, katolíka z Kostelní Lhoty, kterou pochoval Jan Groh, kaplan. Srovnej i: Prášek, Panování císaře Josefa I, 227. — [5]) *R*: chtěl ho na krchov. — [6]) *R*: krchov. — [7]) V matrice poděbradské nebylo lze nalézti. Dle laskavého zjištění pana J. Hellicha, z knih gruntovních, matrik a pod. možno však pravděpodobně tvrditi, že to byla žena z rodiny Zelinkovy v Kluku, snad první manželka Václava Zelinky mladšího z baráku č. 5. v Kluku. Zelinkové byli jedinou tehdy tkalcovskou rodinou v Kluku. Z dějin toho rodu: Václav Zelinka, tkadlec, připomíná se v Kluku již r. 1748. Pocházel ze vsi Selmic u Labské Týnice. Roku 1748 21./9. oženil se s Annou, dcerou Martina Veselého a Alžběty, dcery Václava Kubky. Tchyně Alžběta vystavěla si téhož roku při svém gruntě malou drnovou chaloupku či baráček (č. p. 5.), který popustila zeti Zelinkovi. Týž Zelinka zemřel 2. ledna 1772 ve stáří 60 let, manželka pak jeho 4. února 1784 ve stáří 56 let. Z dětí jejich usadil se Jiří v Polabci, Jan věnoval se krejčovině a Václav ujal po otci chaloupku v Kluku. Tento Václav Zelinka mladší jest patrně ten, o němž mluví Vavák dále na str. [403.]: „v Kluku učí tkadlec . " Byl dvakrát ženat. O první manželce není bližších zpráv; ona jest asi tou tkalcovou v Kluku umřevší, jak svrchu píše Vavák o jejím pohřbu. Druhá manželka Zelinkova byla Anna, vdova po † Václavu Martínkovi z Kluku. Václ. Zelinka ml. zemřel 6./.7. 1784 v mladém věku 32 let, zanechav jediného dědice, taktéž Václava Zelinku. Vdova Anna vdala se znovu za Tomáše Nedomu z Kluku a zemřela teprve r. 1801. Václav Zelinka nejmladší zemřel r. 1813, zanechav jedi-

řínku [1]) mrtvá, ta v Boru na silnici k Nymburku vedoucí pohřbené jsou. Při těch dvou pohřbích novotníci svou pobožnost světu ukázali. Ač pak plnou hubou mluví, že modlitba mrtvému nic neprospívá, nicméně až na sta se jich sešlo jak do Kluku tak do Zvěřínka; pořádek taky (v páru jdoucí) zachovali, ježto dřív jakživi toho na katolickém funuse nečinili. Každý pak z nich téměř knížku maje zpíval, ježto dřív sotva modlit se uměl. Tak zajisté na těch funusích sebe velice, Pána Boha pak nic chválili a pýchu i slepotu svou veřejně provedli. Mnozí sprostí lidé, chuďátka, jen pro to samé mezi ně se zapsat dali, že je prý to pěkné, zvlášť staré babičky, ty až plakaly, když takové množství viděly a tolik hlaholu slyšely. Ale všemohoucí Pán Bůh, jenž zpytuje srdce i ledví člověka a k chvále své víru a církev sám zřídil, onť ví a zná sám nejlepší, jakým oumyslem ho kdo ctí, a nepotřebuje nyní žádného ustanovovatele cesty k chvále jeho, tak jako oni chválí ústy a srdcem nic. Minulého roku v čas tak ukrutného a smutného sucha žádnému se z nich nelíbilo ke kříži jíti a tam se za deštíček modliti.

[340] 1. března orba se začínala a obilí platilo: Pšenice 4 zl., žito 3 zl., ječmen 2 zl. 3, hrách 5 zl. 30, proso 4 zl. 12, óves 1 zl. 54, seno centnýř 1 zl. 24, slámy mandel 1 zl. i také 1 zl. 15 i 20 kr. Do desátého pak dne téhož měsíce všemu obilí o dva i o tři groše připlatilo; ječmen byl 2 zl. 15 kr. atd.

V pondělí po neděli Kýchavné, na den Přenesení sv. Václava ze Staré Boleslavě do Prahy, naši Milčičtí dokonale přenesli se ze staré víry na novou, když také do Poděbrad již po druhé k zapsání a pro ony [2]) cedulky šli a k sobě ještě dva jiné [3]) sousedy přibrali, přemluvivše je, totiž Václava Kvíze, jenž jest kanovníka Kvíze vlastní bratranec, a Matěj[e] Hotovce. Ti nebozí jako beránkové k zabití s nimi také šli, ničemu nerozuměvše, a ačkoliv jsem je oba velmi pohnutedlně napomínal i prosil, nic sobě říci nedali, je raděj poslechli. Dali se pak tito zapsati: Václav Čermák s ženou, podruh u Žerta, čís. 12, a ten capo jich jest; Jakub Brtek s ženou a pacholkem, čís. 15; Matěj Brtek, bratr Jakubův, [4]) s ženou, čís. 14; Jiří Klášterský, vůbec Kožíšek, podruh, čís. 14, bez své ženy; Martin Žert s ženou a dvěma dcerami, čís. 12; Pavel Novák s ženou a dvěma dětmi, čís. 20, a jeho pacholek; Matěj Slabina, kovář,

---

ného syna Jana, který se oženil r. 1818 s Annou, dcerou Václava Nejedlého, rychtáře, a Kateřiny Horinové z Kluku. Oba tito rodové přiznávali se k víře evangelické. Jan Zelinka měl 11 dětí, v Kluku však se jeho potomci nadále nepřipomínají. V rodě Zelinkově kvetlo stále řemeslo tkalcovské. O rychtáři Nejedlém zaznamenáno, že se staral (r. 1791), aby byla v Kluku zřízena škola, k čemuž i děkan Vorel byl nápomocen, ale nedocílili toho, nýbrž škola zřízena v Přední Lhotě jakožto ve středu přiškolených obcí. (H.) — [1]) Zápisu o ní v matrikách sadských jsem se nedopátral. — [2]) *R*: onne. — [3]) *R*: 2 jina sousedy. — [4]) *R*: Jakubu.

s ženou, čís. 8; Václav Kvíz s ženou, čís. 3; Matěj Hotovec s ženou, čís. 11; též pacholek u Vrány a nádvorník u Kvíze. [341] Všech je zde zapsaných 15 mužských, 13 ženských, dohromady 28 osob, — budiž Bohu žel.

V outerý, 5. téhož, komissí do Poděbrad přijela z příčiny těch odpadajících lidí [1]) a to sice z Prahy důstojně velebný pan pater Josef Kvíz, hradu pražského kanovník a konsistoriální assessor, z Bydžova Václav hrabě Cavriani,[2]) vice-krajský hejtman, a s nimi měl též sedět jemnostpán děkan poděbradský; ale z podstatné příčiny kanovník ráno 6. téhož jel zase odtud do Chrudimě a řízení odloženo jest.

Ten týden a v ty dni začali jsme dokonale síti.

8. téhož, v pátek, Václav Kvíz, slyše [3]) ustavičné napomínání ode mne, od své matky a bratra staršího, Matěje, a též od svého tchána z Velenic zkázáno maje, ano taky i jemnostpán kanovník, když do Poděbrad jel ze Sadské, jemu a Žertce, jeho sestře, zkázal, co jsou myslili, — protož z toho všeho pohnul a obrátil se, knížky dvě mně přinesl a, abych mu k vymazání zapsání jeho pomohl, žádal, což sem já rád učinil a v sobotu panu vrchnímu ty knihy odvedl a [4]) on je zas po mně vel. panu faráři škramnickému poslal řka,[5]) že jemu náležejí.

---

[342] Tu též samému hraběti Cavriani,[6]) vice-krajskému, odvedl jsem paměti, co se na dvou zvonech škramnických nachází, sám to z nich přepsav, [7]) — neb takové památní věci nyní se ode všech kostelů žádají, — což zde taky milovníkům památních věcí, jakož jsem i sám, napíši tak, jak jsem to panu hraběti podal:

Při kostele farním, Stětí hlavy svatému Janu Křtiteli založeném, nacházejí se dva zvony obzvláštní velikosti, z nichžto první má krásnou bělost, jako by v něm mnoho stříbra bylo, jakož i býti může, nebo jej [8]) lil zvonař z Hory Kutné roku 1503 a tehdáž velmi Hory Kutenské stříbrem kvetly, jakž „Paměti kutnohorské“ toho dosvědčují. Má na sobě z jedné strany obraz Panny Marie v pravé ruce Děťátko držící [9]) a z druhé strany obraz sv. Jana Křtitele, v levé ruce zavřenou knihu a [na] ní beránka ležícího držící[ho]; na svrchu dvě obruby neb pásy, v nichž tento nápis se čte goticky [10]): „Anno domini milesimo v⁰ m⁰ hec campana fvsa est ad honorem dei omnipotentis et bea[te] marie virginis ac sancti iohannis baptiste, per magistrvm and - ream [11]) dictvm ptaczek in monti-

---

[1]) Dle gubern. dekretu z 9. února 1782. — [2]) *R*: „Gavriani.“ Václav říšský hrabě Gavriani byl t ho času prvním adjunktem a vedoucím komisařem krajského úřadu. — [3]) *R*: slyšíce. — [4]) *R*: odveda, on je atd. — [5]) *R*: řkouce. — [6]) *R*: Gavriani. — [7]) *R*: přepsavše. — [8]) *R*: ho. — [9]) Nyní již obraz ten je těžko rozeznatelný. — [10]) To jest písmem gotickým, ostrým. Opravy a doplňky popisu Vavákova opatřeny jsou zde dle „Soupisu památek . . . Polit. okres Český Brod“, vyd. od Dra. Ant. Podlahy 1907, a dle laskavého sdělení vldp. pana J. Lva, faráře ve Skramníku. — [11]) *R* pouze: ream.

bvs cvtnis - en ego campana nvmqvam pronvncio vana, ignem bellvm festvm vel fvnvs onestvm[1]) et sic est finis amen", to jest: Léta Páně tisícího pětistého třetího tento zvon slit jest ke cti Boha všemohoucího a blahoslavené Marie Panny, též svatého Jana Křtitele, skrze mistra, jenž sloul [Ondřej] Ptáček, na Horách Kutných. [Hle, já zvon nikdy nehlásám marnost, oheň, válku, slavnost či pohřeb počestný a tak jest konec. Amen.][2])

[343] Druhý zvon jest o mnoho větší a podle rytiny krásnější; má navrchu dvě obruby neb pásy s překrásnou subtilnou rytinou v samých ratolestech a květinách pozůstávající. Dole též nad okrajem[3]) dva pásy široké, v jednom samé ratolesti, v druhém pak 12 měsíců ročních, co se v kterém měsíci zde v Čechách pracuje, (jako ku příkladu v březnu se seje, v srpnu žne a tak dále) velmi mistrně vyobrazeno má. Na první straně téhož zvonu v délce jest krucifix $^3/_4$ lokte dlouhý, vedle něhož z pravé strany Panna Maria a z levé sv. Jan stojí, s nápisem: „KRYSTVS VMRZEL ZA HRZYCHY NASSE WSTAL Z MRTWICH PRO WOSPRAWEDLNIENI[4]) NASSE." Pod krucifixem rok: 1585 německou cifrou. Vespod na kraji téhož zvonu pod křížem jsou dvě kolečka jako největší tolary, v jednom jest obraz mistra zvonaře s okolo nápisem: „BRICCIVS AERIS FVNDITOR A STANNIMONTE,"[5]) aetat. 42," to jest: [Briccius zvonař z Cinperka, věku 42].[6]) V druhém jest jeho erb: V štítu pod helmou jest lev zvon držící, nad helmou pak dvě orličí křídla a mezi nimi zvon a okolo nápis: „Deus adjutor[7]) et protector meus. 1574," to jest: [„Bůh strážce a ochránce můj."][8]) [344] Na druhé straně zvonu v též délce jsou tyto rýmy starodávným českým písmem:[9])

Wssyckni Kralowstwj Bozjho take Sprawedlnosti geho
Mame s pilnostj hledati Chcemeli spaseni byti.
K tomv slowo Bozj cziste Wede nas po cestie giste
ale kdoz hleda gineho Rozcesti zawedet geho.
Protoz nakladem pobožných Skramnicské ffary Osadnich
když kniez Frydrych Bohdanecský Kazatel Ewangelitský
Tehdaz byl w Skramniku Fararz Slil tento Zwon Brykcý Zwonarz
z Cynperku[10]) Miesstienin Prazský obyvatel Nowomiestský
aby k vczeni prawemu Nabozenstwj Krzstianskemu
Lyde byli powolani Skrz tehoz Zwonu Zwonieni.

Pod tím nápisem jsou dva erby v slušné velikosti, Smiřický a Hazmburský a pod nimi nápisy: „Jaroslaw Smirzicsky z Smirzyc na Kostelcy nad czernymi Lesy a Kluczowie" — „Katerzyna Smirzycska z Hazmbvrkv."[11])

V témž kostele jest šest obrazů starožitných umučení Páně, kun-

---

[1]) *R*: honestum. — [2]) Překlad těchto dalších slov v rukopise vynechán. — [3]) *R*: kranclem. — [4]) Vavák zde *R*: ospravedlnieni. — [5]) *R*: Stanimonti. — [6]) Překlad v rukop. vynechán. — [7]) *R*: Autor. (Viz: Ant. Rybička, O českém zvonařství, Rozpravy Uč. Spol. 1885, str. 18. — [8]) Překlad opět v rukop. vynechán. Následují neumělé náčrtky podobizny a znaku mistra Brikcího. — [9]) *R*: „Raýmy starodávní českou škrypturou" Zde jsou naším písmem otištěny věrně dle zmíněného soupisu (str. 164). — [10]) *R*: z Cinpertu. — [11]) V rukop. přidány jejich maličké zcela prosté nákresy.

stovně malovaných,[1]) item čtyři obrazy doktorův církevních, Řehoře, Jeronyma, Ambrože, Augustina, které okolo r. 1714[2]) velebný duchovní otec [Jan Karel][3]) Vavák, farář starokolínský, když se z fary vinořské na faru starokolínskou stěhoval a zde v Milčicích u Jiřího Vaváka, bratrance svého a děda mého, tu kde jest nyní čís. 3., nocoval, na žádost téhož Jiříka Vaváka z lásky bratrance svého kostelu škramnickému daroval,[4]) měv je s sebou[5]) na voze mezi jinými obrazy; a jsou [nejsou!] ty čtyři obrazy dílo vlastní onoho slavného Apelesa[6]) českého, Karla Škréty, pro slavné malování jeho dosavad chváleného. — [345] Takové čtyři obrazy a dílo téhož Škréty v Praze u sv. Václava velební páni augustiniáni mají, v kterémžto klášteře on Škréta dlouhý čas se zdržoval a tam mnoho své práce zanechal. Těch čtyř obrazů extrakty aneb z nich premalování také v lysském klášteře u augustiniánů bosáků v bibliothece viděl jsem roku 1781. (Až posud panu hraběti dáno.)

Jistá a dokonalá zpráva vůbec se rozhlašuje, kterak v Staré Boleslavi tu noc před Přenesením sv. Václava ten dolejší kostel svatých Kosmy a Damiana (kdež někdy tři léta tělo milého sv. Václava leželo a odtud léta 938[7]) do Prahy dne 4. března s velikými divy přeneseno bylo) velikou jasností naplněn byl a nato hned následující dvě noci na 5. a 6. den března, totiž na outerek a na středu, zase a mnohem větší jasnost v kostele Panny Marie byla, tak až mnoho lidu tam přišlo i také vojáci, kteří tam hned vedle kostela v residenci někdy jesuitské své kasárny mají, též i kněží, a každý na to s velikým podivením patřil. Dali potom i lampy všecky zhasiti, zdaž by to od nich pocházelo, ale i po zhašení jich plný kostel jasnosti byl. Já sám slyšel jsem to od takové osoby, která tam byla a praví

---

[1]) V kostele již nejsou a též v pamětní knize není o nich zmínky, jen Vavák ve svém obšírnějším popisu kostela skramnického z r. 1811 (sešit o 34 stránkách ve farním archivu uložený) podrobně je vypisuje: 1. v zahradě jímání, 2. bičování, 3. trním korunování, 4. kříže nešení, 5. s křížem vyzdvižení, 6. s kříže složení. — [2]) Viz poznámku následující. — [3]) *R*: omylem „Václav". Dle k. arcib. konsistor. protokolů dostal Vavák r. 1694 všeobecnou jurisdikci zpovědní jako „sacerdos saecularis", 4. března 1695 odeslán mu dekret za administrátora do Vinoře, 4. září 1699 dekret za faráře do Starého Kolína (kdež v pamětní knize chybně se uvádí farářem tam již od r. 1694) po faráři Davidovi Krškovi, jenž resignoval. Do Vinoře poslán téhož 4. září 1699 po něm Matěj Hájek. Farářem ve St. Kolíně byl až do r. 1720, kdy zemřel 9. listop., stár 51 rok. — [4]) Ve zmíněném právě popisu kostela skramnického přidává o tom Vavák r. 1811: „Ty čtyři obrazy . . jsou v tom kostele až podnes. Nejprv visívaly podle velikého oltáře, z každé strany dva, a tuť se jejich znamenitost od každého vzácnějšího hosta a obrazů znáče velebila, až roku 1763 pan farář Zelenka nahoru k stropu je pověsil, kdežto jejich sláva zachází." K tomu připsáno později cizí rukou: „Nyní opět doleji jsou zavěšené, ale zdají se jenom kopie oných obrazů Škrétových býti, které se in originali v obrazárně drážďanské nacházejí; já je tam viděl a naše jsou dobře kopírované." — [5]) *R*: měvše. — [6]) Apeles, nejslavnější malíř starořecký, žil ve 4. stol. před Kristem. — [7]) *R*: 941.

se vůbec od tamních lidí, že sice v kostele Panny Marie často jasnost bývá, ale v kostele sv. Václava když se někdy jasnost ukáže, že buďto panující pán země, neb arcibiskup umře, aneb nějaká velká změna v království že následuje. Pán Bůh nás od zlého uchovej!

[346] V úterý po neděli Laetare, na den sv. Řehoře, chlapci po své starodávní koledě chodíce,[1]) u těch odpadlců nic krom trochu posměchu dostali, rovně tak jako o vánocích když kněží po koledě chodili, a někde před nimi zavřeli. Také již dříve ze škol své dítky brali a jinému, svůdcovi ledajakémus, je učiti dali, který sám nic neuměl, a kde takového nebylo, tehdy dětem svým do škol ony Ruční knížky v Žitavě tištěné (které vůbec „špalíčky" slovou)[2]) místo Evangelium neb Sirachu dávali.[3])

Ten den začal se vítr a v noci na středu mnohem více vál a v středu celý den, až všecka stavení se hýbala, jichžto mnoho onde i onde, jakož i v lesích dřívi pobořil a polámal, střechy rozmetal, na písčitých polích obilí s kořenem vyfoukal a tak mnoho škod nadělal. Nato ve čtvrtek se sněhem zase víl, že pole od sněhu se zakryla, a hned do pátku mráz udeřil silný a mrzlo celý den, též na sobotu v noci, a tak jsme nemohli polní práci vykonávati.

Tento týden mnoho odpadlců, když drobet jasněji prohlídli, jako by se z notného ožralství prospali, zase k jemnostpánu vrchnímu o výmaz svého zápisu chodili a někteří s pláčem a na kolena klekáním o to prosili, svou chybu na jiné své svůdce skládajíce, a tak mnozí z toho co čáp z konopí vyvázli.

[347] Dne 16. března, v sobotu před nedělí Smrtnou, jistý bezbožník, Chválovský příjmím, ve dvoře bývalém opolanském familiantník, ze šatlavy poděbradské vyveden a do Bydžova za svým mistrem Karbanem (rovně co do Konštancí Jeroným za Husem) v poutech poslán jest, (krom že Jeroným bez želez a na voze jel, tento pak v železech a pěšky šel, v tom ne, ale v pýše jistě se srovnávají). Chlap ten roku 1775 při oné sedlské rumleji mnoho štráfů[4]) nadělal, vůdcem takměř se stavěje, duchovní osoby zneuctil a mnoho dobrých a šlechetných lidí onde i onde zmlátil a všelikých jiných hříchů i škod na oknech a pivě příčinou byl. Nyní pak lovcem jsa, opovážil se na páteckých haltýřích[5]) mezi jinými a téhož cechu lovci hrozná a rouhavá slova proti Pánu Kristu a jeho důstojné Matce, Marii Panně, mluviti, tak že ti sami bludníci hrozili se

[1]) *R*: chodíc. — [2]) Rozumí se tu modlitební knížka od Motěšického zpracovaná a často, v té době hlavně od Gleycha vydávaná. (Viz Jungm. IV, 1971.) — [3]) Nový zákon a ze Starého zákona mravoučná kniha Ježíše Sirachova (Ekklesiastikus) byly od katolíků i protestantů častěji o sobě vydávány pro domácí i školní četbu. — [4]) T. j. loupeží a násilí. — [5]) T. j. na sádkách rybních ve vsi Pátku u Poděbrad.

z toho a jej trestali, ano též i sami ho pronesli, nechtějíce [1]) to sobě na svědomí nechati. On pak jsa do arestu dán, nic se nepoznal, ale i tam takové řeči žvanil, — já sám pro hrůzu nechci to zde psáti ani žádnému praviti, — a tak snad čas přišel, aby za své činy odplatu vzal. Zajisté podle Písma „Všichni ti přestupníci ze zlého v horší upadají a jdou.“ [2])

Téhož dne tu v Poděbradech jistá Anna Šeborová, manželka někdy Jana Šebora, řezníka, ze Starého Kolína rozená, při kostele farním s vyprovázením množství lidu pochována jest. Ta 50 let plně při ženách babila a 1200 dětí ke křtu sv. odnesla; 107 let stará byla a bez brejlí na knížkách ještě hodinu před smrtí se modlila a k hrobu svému od šesti svých pravnuků, již ženatých, nesena byla.

[348] Tento minutý týden novotníci opět novou housti začali, nebo nejprv při svém zapisování za evangelíky se vydávali a konfessí augšpurskou že se říditi chtějí, se prohlašovali, ač pak jí žádný z nich ani jakživ neviděl (leda Miška, mlynář hořejší, ale ten nyní ani od nich, ani od svých vlastních dětí a přátel netoliko nalezen, ale ani doptán býti nemůže; žádný neví, kam zašel, mnozí praví, že v Žitavě jejich auditorem jest). Pak zas někteří herrnhutskou a teď opět helvetskou míti a ní [3]) se říditi chtějí; při všech pak těch sektách přece taky na Jana Husu a Martina Luthera nezapomínají, nýbrž je za patriarchy a proroky drží, ježto oni žádnou z těchto sekt nezaložili. Takové podivné pletky a roztržky mezi sebou mají a svou mysl ustavičně obtěžují [4]) a trápí, že byť ve špinhausu aneb v podzemním arestu byli, ano ortel smrti kdož na sebe slyší, již jináč a lépe vyhlížet nemůže. Pán Bůh všemohoucí račiž je osvítiti a upokojiti!

Mohl bych já sice zde pro upřímného mnohého potomka svého, [5]) pravého věrného Čecha, všecky ty víry, jaká která jest, napsati a kdy se která a od koho začala, jak dlouho a kde trvala a co zlého skrz ni pošlo, maje k tomu po ruce knihy takové, z nichžto bych psáti mohl, — ale pro svůj [6]) nepříležitý stav a mnohé jiné zaneprázdnění musím bezděk tak nechati a zdá se mně taky, že bych snad prázdnou slámu mlátil. Kdo chce vědět, ať jen sobě tyto spisovatele [7]) přečte, tak světla jistě nabude: Kroniku českou Václava Hájka, léta 1541 tištěnou, Beckovského, Paprockého, Pešinu, Chanovského, Pavézu věřících léta 1573 tištěnou, čtyři knihy doktora Václava Šturma téhož času.

[349] Aby pak někdo neřekl, že se jen jako ona Ezopova vrána chlubím a jako lejno na vodě plynoucí za jablko se vydávám,

[1]) *R*: nechtějíc. — [2]) Dle smyslu volně citováno z II. k Tim. 3, 13. — [3]) *R*: s ní. — [4]) *R*: hyndrují. — [5]) *R*: meho. — [6]) *R*: muj. — [7]) *R*: „authores . . . nabyde.“ Podrobné názvy těch knih uvádějí se později v seznamu spisů Vavákem přečtených.

napíšu zde aspoň všecky ty zapověděné a kacířské knihy, které jsem skutečně četl a v rukou svých měl a sice některou již před mnoha lety, když ještě naši nováčkové žádnou z nich, ba ani Karbana neznali a růžencům víc než svůdcům věřili; avšak žádná ta kniha mne od víry katolické ani v nejmenším pomyšlení odvrátiti nemohla a jakživ žádnému jsem je neschvaloval, ano ještě k potlačení bludů a k utvrzení své katolické víry většího světla jsem nabyl: [1])

1. Apologia calicis aneb Obrana kalicha svatého, od Víta Jakeše, faráře nejprv kralovického u Prahy, pak v Tuklatech blíž Ouvalu, potom u S. Michala v Praze, tištěná v Praze 1631 [2]) na 8. [V, 710]. — 2. Apologia aneb Osvědčení všech třích stavů pod obojí, kterou učinili po vyházení p. pánův z oken hradu pražského. — 3. Item Apologia druhá od nich učiněná, obě na 4. tištěné v Praze 1618 a 1619 [IV, 1065]. — 4. Bible české Jednoty bratrské, která jest na šest dílů rozdělena, krásným velmi písmem a s drobničkými výklady vytištěna, četl jsem díl II., tištěný 1580. — 5. Item díl IV., tištěný léta 1587 [IV, 1167]. — 6. Bratrské jednoty konfessí česká, na 8, 1770. [? Srov. IV, 1222]. — 7. Odpověď Bratří proti psaní doktora Václava Šturma, tištěná 1577 [3]) na 4. — [350] 8. Arndta [4]) Jana Knihy patery o pravém křesťanství, 1715. roku tištěné na 8. [Přeložil Mich. Longolius. — IV, 1262.] — 9. Bu[n]tinga Henrycha, faráře lutriánského v Granově v Sasích, kniha: Itinerarium sacrae Scripturae, aneb Putování Svatých řečená, od Daniele Adama z Veleslavína na česko přeložená, léta 1592 v Praze tištěná in folio a ta se korriguje.[5]) [IV, 650.] — 10. Kronika světa od Jana Kariona vydaná, od Veleslavína na česko přeložená a vytištěná v Praze 1602 na 4. Cor. [IV, 282.] — 11. O stavu městském, Martina Karchesia kniha, na 8. [IV, 730.] — 12. Kronika česká Petra Kodicila z Tulechova, na verše a rýmy psaná, na 4.[6]) — 13. Konfess neb vyznání víry pánů stavův království českého pod obojí přijímajících na 4. tištěná v Praze 1610 [IV, 1215]. — 14. Pramen vody živé Václava Dobřenského, v Praze 1581. Téhož: Vrtkavé štěstí, též v Praze 1583, na 8. Cor. [IV, 673.] — 15. Jiřího Dikasta, faráře svatoštěpánského v Praze, Historie o proměnění Pána našeho Ježíše Krista, tištěná 1617. Téhož: Historie Pána našeho Ježíše Krista v některých artikulích sebraná, též 1617, obě na 8. [IV, 1482.] — 16. Téhož: Modlitby neb rozjímání pobožná, v Praze 1609 tištěné [IV, 1962]. — 17. Františka Firlinka Sedmero kázání o životu věčném. [7]) [IV, 1618]. Item: Pohřební kázání nad

---

[1]) Pro snadnější přehled v následujícím zajímavém a cenném seznamu Vavákovy četby přidávám hned v textu k jednotlivým spisům v [ ] závorkách oddíl a číslo, pod nímž se uvádí kniha ta v Jungmannově „Historii literatury české“, 2 vyd. Poukazy k jiným dílům uvádějí se v poznámkách. — [2]) *R*: 1621. — [3]) Rok chybný. Myslí se tu asi odpověď Uberinova z r. 1587, [IV, 1313]. — [4]) *R*: Andrta. — [5]) *R*: „korigruje.“ Dále bude psáno jen zkráceně: cor. (corrigitur), t. j. v Klíči zapovězených knih je mezi těmi, jež po nějaké opravě mohou býti ke čtení ponechány. — [6]) Snad myslí kalendáře Kodicillovy? ([Jung. IV., 760]) — [7]) Kázání ta jsou složena od Lukáše Pollia, z němčiny přeložena od Mik. Ridla a vydána r. 1604. Od Frant. Firlinka pochází jen připojené kázání pohřební nad Polliem.

Lukášem Polliem, predikantem ve Vratislavi, 1583, na 8. tištěné v Žitavě. [? IV, 1673.] — 18. Jádro všech modliteb, v Žitavě 1706, na 8.[1]) — 19. Modlitby Václava Gleycha, troje, mnohokrát již vytištěné, vide Clavis nova fol. 89.[2]) — [351] 20. O ctném obcování, Štěpána Gwazy[3]) německého vydání, od Havlíka Bartol. z Varvažova na česko přeložená, v Praze 1613. na 8. Cor. [IV, 713.] — 21. Odpověď theologův wirtenberských a samého Luthera na konfessi Jednoty bratrské, na 8. [IV, 1222 ?] — 22. Martina Kabátníka Cesta z Čech do Jerusalema. [III, 194.] — 23. Jana Kadaverosa Kouřimského Život Tobiáše. Item traktát o manželství Jana Husa. Item kázání [sv. Augustina] o manželství, tištěné v Jednotě 1594 na 8. [IV, 1470.] — 24. Korunka mučedlníků Božích českých od Jana Rů-

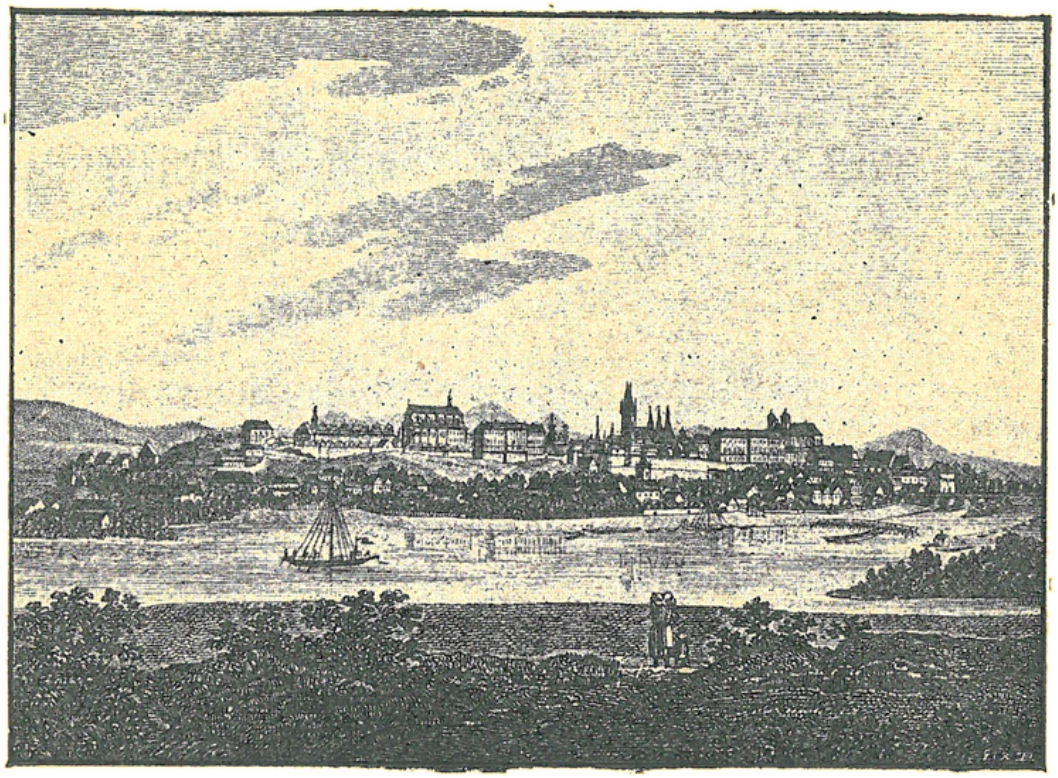

Litoměřice.

žičky [Jan Rozacius Hořovský], faráře svatomikulášského z Malé Strany, jenž pány stavy na smrt vyprovázel, vydaná na 8., 1624., [?][4]) též 1756 přetištěná. [V, 363.] — 25. Kronika česká Martina Kuthena, v Praze 1539[5]) na 4. Cor. [IV, 416.] — 26. Labyrint světa a ráj srdce od Jana Komenia sepsaný a vytištěný v Amsterdamě l. 1663,[6]) též přetištěný 1754 [?] na 8. — 27. Politia historica aneb Patery knihy o vrchnostech od Jiřího Lauterbecka[7]) v němčině a od Daniele z Veleslavína v češtině vytištěná l. 1584 na folio. Cor. [IV, 727.] — 28. Lomnického Šimona

[1]) Od Daniela Straněnského. Viz Index, str. 254. — [2]) Index bohem. librorum prohib. Vetero-Pragae 1767. — [3]) *R*: Gvaza. — [4]) V otisku z r. 1756 je dedikace Rozaciova datována r. 1631. — [5]) *R*: 1579. — [6]) *R*: „1624." První vydání bylo v Lešně 1631. — [7]) *R*: Lauterberka.

*

Kupidova střela, 1590 na 8. [IV, 689.] Téhož: Výklad na otčenáš, 1605 na 8. [IV, 1527.] Obě se korrigují. — 29. Masopustník Leandra Rvačovského na 4., 1580.[1]) Cor. [IV, 684.] — 30 Modlitby Jiříka Melantricha, v Praze 1564, na 8. [IV, 1939.] — 31. Poklad zpěvů duchovních Jana Millera, kantora žitavského, v Žitavě 1710 na 8. [V, 113.] — [352] 32. Modlitby vroucné s otázkami a písničky, 1743, na 8. [Index, str. 169.] — 33. Srovnání života s smrtí od Filipa Mornay v němčině a od Tobiáše Štefeka z Koloděj v češtině, 1594, na 8. [IV, 1850.] — 34. Nábožných křesťanů ruční knížka, v Žitavě 1773, 12.[2]) — 35. Nový Zákon s žaltářem v Žitavě 1730, též 1744, 8. — 36 Nový Zákon s žaltářem a Sirachem, v Hallu 1764, též 1781, na 8. — 37. Pláč otců svatých, nejprvnějšího vydání u Jiříka Melantricha v Praze, 1572, na 8. [IV, 1922, Index, str. 185.] — 38. Nová kratochvíle, s kterou [tři bohyně, Juno, Minerva a Venuše][3]) na svět přišla, od Bartol. Paprockého, na 4., 1600, Cor. [IV, 210.] — 39. Calendarium perpetuum oeconomicum od Simeona Partlicia vydaný l. 1617 na 4. Cor. [IV, 785.] — 40. Kalendář historický od Daniele z Veleslavína, vytištěný l. 1578 na 4. Cor. Též na folium, 1590[4]) [IV, 283]. — 41. Kegelia Filipa Dvanáct přemyšlování, přeložené v češtinu od Adama Plintovce l. 1715 na 8. [V, 1419.] — 42. Pastucha bohabojný aneb rozmlouvání ovčáckého pacholka s knězem, na 8., 1684, též 1730. [V, 729.] — 43. Písně duchovní pobožné, v Praze i v Žitavě tištěné na 8., též na 12., též na 16. — [353] 44. Postilla Jana Straněnského, v Praze 1574, na 8. [IV, 1548 a Index, str. 254.] — 45. Sibyliného proroctví výtah. [Index, str. 258.] — 46. Kašpara Motěšického Modlitby a písně, na 8. tišt r. 1719.[5]) [V, 1582, Index, str. 172.] NB. Těchto knížek nyní zde mnoho jest a říkají jim obecně „motešky". — 47. Troje rozjímání: I. o nejsladším jménu Ježíš, II. o důstojných titulích Ježíšových, III. o důstojném a slavném narození Páně, od Havla Žalanského, na 12. [IV, 1874.] — 48. O ctnosti anjelské, čistotě duše i těla, téhož Havla, tištěná v Praze 1605, na 12. [IV, 703.] — 49. Cesta patriarchy Jakoba z Bersabe do Bethel, od Jiříka Dikasta Miřkovského jako kaplana prostějovského, tištěná l. 1610. [IV, 1471]. Týž Dikastus konsistoře dolejší podobojí posledním administrátorem byl a léta 1621[6]) odešel. — 50. Bible česká Jednoty bratrské, tištěná v Halle l. 1781 na 8. — 51. Konfessí augšpurská aneb Vyznání víry, nákladem Samuele Martiniusa z Dražova, bývalého faráře svatohavelského a administrátora konsistoře dolejší, potom po odjití kazatele v Pirně v Sasích a tamtéž tlačená, 8., l. 1630 [V, 698]. Item též táž konfessí zase skrz Václava Gleycha vydaná v Těšíně l. 1720 na 18. [Index, str. 90.] a těch jest zde nyní hojnost. — 52. Písně duchovní staré i nové Jiříka Třánovského,[7]) na 8. tištěné v Berlíně l. 1773, též v Amsterodamě. [V, 86.] — 53. Každodenní domovní postilla nábožná, na 8. v Žitavě.[8]) — 54. Modlitba srdečná atd., psaná od Čecha, l. 1725 na 16. v Žitavě.

---

[1]) *R*: 1562. — [2]) Většinou knížky toho názvu z vydání Gleychova či Motěšického. — [3]) *R*: s kterou bohyně Pallas. — [4]) *R*: 1596. — [5]) A před tím i po tom častěji. — [6]) *R*: 1622. — [7]) Hlavní titul: „Cithara sanctorum." Počítá se v letech 1636—1874 na 68 vydání (viz Jirečkovu Rukověť), Vavákem však udaná místa tisku tam nepřicházejí. — [8]) Snad Jungm. V., 841, 843, Index, str. 220.

— [354] 55. Evangelický pořádek k milosti Boží, na 8. v Břehu, městě slezském, bez jména authora i roku tlačená.[1])

[355] Tuto za dobré jsem uznal, abych také položil ty knihy, jež od našich katolických authorů sepsané a vydané jsou a které jsem já skutečně v svém domě a rukou měl a je četl, z nichž některé též od podobojí[ch] sice jsou, ale dovolené. Nečiním to pak pro nějakou chloubu neb marnou chválu, ale abych chuti a pilnosti buď svým[2]) dětem aneb komu jinému přidal k čítání dobrých knih.

Nejprve které jsou tištěné in folio neb na celý list.

1. „Bible česká podle přeložení sv. Jeronýma, vytištěná literami českými najprve letha Božeho, tisiceho čtyrsteho vosmdesáteho vosmeho, v Starém Městě Pražském.“ Na tu bibli náklad vedli dva měšťané pražští, pan Jan Pytlík a pan Severýn Kramář,[3]) a má v sobě ještě starou češtinu aneb raděj slovanštinu,[4]) že s těžkostí mnohého nynějšího a zvlášť vrkočatého písáka, ba i toho novomudráka hlava čísti a rozuměti jí může. Jan Kořínek S. J., Pamětí kutnohorských písák, a s ním někteří jiní kutnohorskou bibli za nejstarší položili, která jest tištěna roku 1489 tam na Horách Kutných, což snad proto učinili, že tuto pražskou neviděli ani o ní neslyšeli, kterážto pražská o jeden rok dříve, totiž roku 1488 vytištěna jest a musilo málo exemplářů vydáno býti, protože v mnohých bibliothekách neb knihárnách jí nemají, ba ani jesuiti v oné [356] své slavné staropražské knihárně jí neměli; nebo kdyby ji prve byli měli, byl by ji Kořínek před sto lety v své Kutně poznamenal a kutnohorskou za nejstarší nevyhlásil, a kdyby ji za těchto našich let byli měli, to bych já dobře byl vyzvěděl, maje dobrou známost s Janem Grohem, tamním jesuitou, jenžto všech té knihárny knih poznamenání měl a taky prve než při svém vyvrácení tu knihárnu komisařům odevzdali, drahný počet jich zalovil, z nichžto jsem já tři od něho půjčené měl. Nicméně Hora Kutná přece tu chválu má, že v ní nejprve impressí neb tištění knih, dřív než v Praze, založeno bylo a to sice hned brzo po vynalezení téhož umění, jakožto na památku a ke cti vlastence svého, Jana Fausta,[5]) z Hory rodilého, jenž to umění v městě Mohuči léta 1440[6]) nejprve zamyslil a začal, jakž to Petr Kodicil z Tulechova v své kronice píše a Kořínek v své Kutně[7]) tvrdí. Protož přidávám, že ani ten Groh, ani mnozí jiní

[1]) V Břehu u Sam. Trautmanna, 1746. [V, 1118 a 1505]. — [2]) *R*: mym. — [3]) *R*: „Severyn od Bieleho Lva“. Vydání pořízeno čtyřmi muži: Severýnem kramářem, Janem Pytlíkem, Janem od Čápův a Matějem od Bílého Lva. — [4]) *R*: slovánčinu. — [5]) Viz pozn. 7. — [6]) Viz v pozn. 7. Jan Gutenberg, zanášeje se již dříve tiskařstvím, rozebíracími písmenkami začal tisknouti až kol r. 1450. — [7]) V rukop. dále: „fol.“, avšak číslo nepřipsáno. Je to v předmluvě Kořínkově list 3. a 4. Patrný omyl o osobě a vlasti vynálezce knihtiskařství, Jana Gutenberga z Mohuče, byl u Vaváka jako u Kořínka a dlouho se ještě místy udržoval, kdož si jméno Gutenbergovo odvozovali od Kuttenberger = Kutnohorský. Jan Faust (správně Fust) byl zlatník rovněž z Mohuče, jenž vstoupil s Gutenbergem na několik let do spolku, půjčiv mu peníze na zařízení tiskařské. Rovněž ani v Čechách nebyla kutnohorská tiskárna první. Podle původu nejstarších známých tisků českých bylo nejprve tištěno v Plzni, pak v Praze a pak v Kutné Hoře.

vznešení velební páni děkanové, farářové, kaplani a mniši, s kterými jsem mluvil a o té bibli zmínku činil, jí neviděli a nečtli a žádostivi jsou ji viděti. Do té bible všecky nynější písmáky, zákoníky a čtenáře odsílám, však tak, aby [s] sebou své Zákony a bible, které tištěné jsou v Žitavě, v Berlíně, v Drážďanech, v Hallu, v Holomouci, v Trenčíně, v Litomyšli, v Praze, ano i Melantrichovy a Veleslavínovy vzali a s tou nejstarší je rovnali a tak sami ty rozdíly, újmy a přídavky, ježto v těch svých mají, aby zřetelně spatřili a proč v těch jejich biblích a [357] Zákoních tak psáno není jako v té nejstarší, aby rozsoudili. Zajisté staří husiti a onino čeští podobojisté, již od sněmu basilejského pod obojí přijímati dovoleno měli, tak ze Zákona nebloudili, poněvadž ho tak jako církev svatá celistvý a neporušený užívali a jej nepřevraceli. Co víc, všichni ti mistři, již tuto bibli starou přepisovali a prohlíželi, větším dílem podobojí byli, jakož i nákladníci i impressoři [1]) její, nebo těch časů jen na samém zámku pražském katolíci byli, ostatně v celé Praze podobojisté a husité, avšak přece do ní žádných bludů nenatrousili. Podle té bible všecky až posavad starší i novější katolické bible jsou.[2])

[358] 2. Bible česká v slavném městě Benátkách na moři léta 1506 nákladem též některých měšťanů pražských vytištěná a ta se s touto starou srovnává. [III, 538.] V Velimi Vít Hulla ji má. — 3. Bible česká v slavném městě No[ri]mberce léta 1540[3]) vytištěná, ta již potřebuje opravy. [IV, 1165.] — 4. Bible česká od Jiříka Melantricha l. 1556, též l. 1561 tištěná. [IV, 1166.] NB. Všecky Melantrichovy bible, jichžto nejvíc až posavad jest, s tou starou se v něčem nesrovnávají. — 5. Bible česká, starý i nový Zákon, ve dvou dílech, nového pražského vydání za arcibiskupa Waldšteina a Mayera, má pod každou kapitolou krátký výklad. [V, 652] — 6. Kronika země české od Václava Hájka z Libočan, kanovníka pražského a probošta staroboleslavského, vydaná a od samých stavů pod obojí prohlížená, vytištěná roku 1541. [IV, 418.] — 7. Kronika země české obšírná od Bartoloměje Paprockého vydaná a roku 1602[4]) vytištěná. [IV, 438.] — 8. Kronika země české od Jana Beckovského, křižovníka s červenou hvězdou, vydaná, I. díl roku 1700. [V, 286.] Druhý díl od něho sepsaný na dobrodince očekává.[5]) — 9. Františka Petrarchy, vznešeného oratora,[6]) Knihy o ctnostech a mravích, z jazyka latinského na český přeložené od pana Řehoře[7]) Hrubého z Jelení léta 1504. Tištěna jest kniha tato v té impressí v Praze, co ona stará bible a touž literou i slovanštinou[8]) léta 1505. [?][9]) Týž Petrarcha narozen léta 1304 a blíž

[1]) T. j. knihtiskaři. — [2]) Na zbytku stránky 357. a odtud na dolním okraji str. 356. zapsána jest novější pamět od upřímného ctitele Vavákova, Karla Kvapila z Dolních Chvatlin, o missionářích v Nové Vsi u Kolína: „Poznamenání. Dne 2. máje roku 1857 přišli do Nové Vsi u Kolína čtyři kněží, to jest čtyři misialistové [!], kteří slovo Boží hlásali od soboty až do neděle, to jest od 2. až do 9. máje služby Boží vykonávali. Kdybych mohl vypsat tu krásnou pobožnost a tady to postavit, tak bych sobě toho moc vážil". Atd. — [3]) *R*: 1530. — [4]) *R*: 1604. — [5]) Vydán od Ant. Rezka v Dědictví sv. Prokopa, v létech 1879—1880. — [6]) T. j. řečníka. — [7]) *R*: Jiřího . . . z Jeleně. — [8]) *R*: slovánčinou. — [9]) Myslí se tu Knihy dvoje o lékařství proti štěstí a neštěstí . . , jež vytištěny již roku 1501. [III, 204.]

Padue umřel l. 1374. — [359] 10. Flavia Josefa Sedmery knihy o válce židovské a zkáze Jerusalema, též proti Apionovi dvoje a o mučednících machabejských jedna, od Pavla Aquilina Hradeckého z latinska na česko přeložené a roku 1617 [?] vytištěné. [IV, 272.] — 11. Jiřího Šerera, kazatele dvorského ve Vídni za Rudolfa II., jenž umřel 1604, kázání, z němčiny na češtinu od Jana Barnera uvedené. [V, 864.] — 12. O válce židovské, výtah z Josefa s připojenou posloupností králů a kněží nejvyšších židovských.[1]) — Itinerarium sacrae Scripturae, Politia historica od Veleslavína viz výše[2]) mezi prvními. — 13. Post-illam to jest Po tom, evangelium s výklady, v Praze 1667 a 1668.[3]) — 14. Historie církevní od Evsebia Pamfila sepsaná, též Život Konštantina Velikého, též od něho, item Historia tripartita, vše od Jana Kocína z latiny přečeštíno a od Daniele z Veleslavína vytištěno 1594. Cor. [IV, 558.] — 15. Práva království českého za Maximiliána II. vydaná, 1564. [IV, 918.] — 16. Zřízení zemská království českého též za Maximiliána, 1564.[4]) — 17. Zřízení zemská od Ferdinanda II. nařízená léta 1627,[5]) rukou psaná. [V, 597.] — 18. Slavný vjezd do Prahy a korunování na království české Marie Teresie roku 1743, s figurami. [V, 294.] — 19. Bylinář doktora Matthioli, též D. Tadeáše z Hájku, od Melantricha vytištěný l. 1562.[6]) — 20. Bylinář Joachima Kameraria, kterýž Veleslavína zveličil s přidáním do něho Hájka a vytlačil l. 1596. [IV, 876.] — [360] 21. Doktora Jana Koppa, životního lékaře Ferdinanda I., Kniha lékařská, léta 1536[7]) v Praze tlačená. [IV, 878.] — 22. Slavíček rajský aneb kancionál Jana Josefa Božana, faráře chroustovského, nákladem Šporkovským tlačený v Hradci 1719.[8]) — 23. Kancionál Václava Karla Holana Rovenského, kantora vyšehradského, 1693.[9]) — 24. Životy svatých na každý den přes celý rok. [Snad V, 1249.] — 25. Cosmographia aneb popsání světa v Praze 1554.[10])

[361] Knihy na archu na čtvero přeloženém, vůbec na čtvero se jmenují aneb čtvrtarchovní, in quarto.

1. Veliký život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, od P. Martina z Cochem v němčině a od Edelberta Nymburského v češtině, obou kapucínů, vydaný léta 17[29].[11]) — 2. Veliký život Pána našeho Ježíše Krista od Jana Groha, bývalého jesuity, vydaný 1779.[12]) — 3. Putování do země svaté, Egypta a na horu Sinai, od pana Krištofa Haranta z Polžic vykonané roku 1598 a vytištěné roku 1608. [IV, 659.] — 4. Zřízení zemská všech tří[13]) stavů markrabství moravského, tištěné za Rudolfa II. roku 1596.[14]) — 5. Postilla Matěje Šteyera S. J., po několikrát tištěná. [V, 838.] — 6. Kalendář historický od Daniele Adama z Veleslavína vydaný roku 1578. Potom on Veleslavína sepsal jiný mnohem obšírnější Kalendář historický in folio, [r. 1590], kterýž jsem já taky viděl, ale maličko v něm četl. [IV, 283.] Item Partlicius vydal Kalendář ustavičný l. 1617. [IV, 785.] — 7. Robota církevní aneb kázání od Karla Račína Theatinského. [V,

---

[1]) Z r. 1591. Přeložil Mikuláš Stypacius [IV, 290.] — [2]) *R*: vide vejš. — [3]) *R*: v Praze, 1660. [IV, 1563]. — [4]) Patří k čís. 15. — [5]) *R*: 1624. — [6]) *R*: 1550. [IV, 876]. — [7]) *R*: 1540. — [8]) *R*: Bočana . . . 1718. [V, 117.] — [9]) 1696. [V, 101.] — [10]) *R*: 1568. [IV, 642.] — [11]) A před tím i potom jednou. [V, 1244.] — [12]) *R*: 1780. [VI, 2158.] — [13]) *R*: třích. — [14]) Toho roku přehlédnuto a r. 1604 tištěno.

865.] — 8. Pavla Axlara,[1]) kanovníka hradu pražského, [a] — 9. Řehoře Tučka, dominikána v Nymburce, kázání v knihy svázané. [V, 870 a 883.] — 10. Kancionál, první léta 17.., druhý l. 1640. [?] — 11. Kronika klatovská od Floriana Hammeršmída r. 1696. [V, 329.] — 12. Kronika jičínská, 1737. [?][2]) — 13. Kronika Martina Kuthena ze Sprimsberka,[3]) k níž jest přidána Eneáše Sylvia, jenž potom papežem jsa Pius II. sloul. [IV, 416.] — [362] 14. Život sv. Vincencia Fereria, dominikána, tištěný l. 1758 v Praze, dřív německy ve Vídni l. 1743. [V, 1360.] — 15. Sancta curiositas, svatá všetečnost, od N. Náchodského, křižovníka s červeným srdcem, dva díly. [V Praze 1707. — Jungm. V, 840.] — 16. Sněm pánů stavův král českého roku 1766 držaný [V, 635]. — 17. Leto-dennopis o švédském dobývání města Prahy 1648, od Jana Zatočila sepsaný a vytištěný l. 1684.[4]) [V, 282.] — 18. Diarium aneb každodenní poznamenání, co se při pruském dobývání města Prahy dálo léta 1757. [V, 296.] — 19. Vykupování zajatých křesťanů v Turku po 10 pořád zběhlých let. [?] — 20. Cesta z Vídně do Konstaninopole a druhá až do Anasie od Jana Lewenklaia[5]) k císaři tureckému v poselství Rudolfa II konaná 1590, k nížto jest přidána Kronika turecká. [IV, 335.] — 21. Kniha Xenofonta, řeckého mudrce, o životu Cýra Velikého 1586. [Snad IV, 279 z r. 1605.] — 22. Sepsání všech papežův spolu s jejich symbolum a vlastí. [?] — 23.—25. Tři knihy doktora Václava Šturma: I. Proti kancionálu pikhardskému psaná l. 1588;[6]) II. Ozvání se proti odpovědi pikhardův na tu první knihu, vydaná roku 1577[7]); III. Odpověď na obranu téhož kancionálu, vydaná l. 1590 [IV, 1322]. NB. z této poslední knihy v tomto spisu doleji něco napsati v oumyslu jsem. — 26.-27. Dvora svatého díly dva od Jana Barnera, léta 1700—1705[8]) z řeči francouzské na česko uvedené. [V, 1452.] — [363] 28. Láska, kniha tak řečená od Jana Beckovského.[9]) — 29. Exekucí aneb zamordování knížete z Valdštejna, v Praze tištěné l. 1634.[10]) — 30. Zázrakové boží v svatých jeho. [V, 1207.] — 31. Výtahové písemní starého i nového zákona.

[364] Knihy na archu na 8 přeloženým, vůbec in octavo:

1. Život Pána Krista, od sv. Bonaventury psaný. [V, 1243.] — 2. Historie svatohorská od Bohusluva Balbína l. 1666.[11]) — 3. Historie bechynská od Jindř. [Labe] Turnovského l. 1746.[12]) — 4. Historie svatoňovská a náchodská od Davida Nyvelta, 1736.[13]) — 5. Historie o obrazu Pána

---

[1]) *R*: Praxla. — [2]) Snad dějiny obrazu P. Marie Rušanské v Jičíně? [V, 1225.] — [3]) *R*: z Gutenperku. — [4]) *R*: 1682. — [5]) *R*: Levenclavia. — [6]) *R*: 1576. — [7]) Tituly knih a roky vydání jsou tu popleteny. Myslí pod č. II. omylem Obranu od Bratří na předcházející spis Šturmův z téhož roku, či jinou knihu Šturmovu (Krátké ozvání se.. z r. 1584, VI, 1310)? — [8]) *R*: léta 1715. — [9]) Je to třetí část díla „Katolického živobytí nepohnutelný základ", jež vyšla r. 1708 v Praze. [V, 756.] — [10]) Je to snad u Jungm. čís. V, 177. V písni o Valdštejnovi opsané ve svém „Zboru písní" poznamenává Vavák ke sloce 165. („Též po jeho usmrcení list ve Vídni vytištěný vyšel jako malá kniha, jenž Fridlanda velmi stíhá.") o této malé knize, že vyšla „r. 1634, slove „Exekucí Fridlanské zrady." — [11]) *R*: 1663. [V, 1172.] — [12]) R. 1745. [V, 1188. b.] — [13]) *R*: „1730". Viz v 1. části str. 64. pozn 2. Správný název té knihy jest: „Prospěšný potok vod na pahrbcích panství náchodského hojně se prejštící." [V, 440] Srov.

ukřižovaného v Staré Boleslavi. [Snad V, 1176 f., od Dlouhoveského.] — 6. Knížka lékařská mistra Křišťana, jenž za času císaře Zikmunda a Albrechta v Praze u sv. Michala farářem katolickým a dolejší konsistoře podobojí prvním administrátorem byl, při tom lékař a hvězdář. Tištěna roku 1544.[1]) Item jedno jeho naučení lékařské, jak by se měl člověk chovati. [?] — 7. Knížka lékařská o moru Jana Černého, doktora, tištěná v Prostějově l. 1556. [III, 280.] — 8. Předchůdce Moravopisu od Tomáše Pešiny, hradu pražského děkana, l. 1663. [V, 274.] — 9. Titulář a notulář, vydaný v Praze, 1572. [V, 1135.] — 10. Knížka mudrců aneb výtah z knih mudrckých, l. 1570.[2]) — 11. Historie o obrázku Jezulátka u karmelitánů bosáků v Praze, l. 1749.[3]) [V, 1230.] — 12. Theatrum mundi minoris Nathanaela Vodňanského, jenž taky při oné popravě staroměstské l. 1621 sťat byl. Vytištěna roku 1605. [IV, 1873.] — 13. Dennice katolické pravdy [V, 775 a 874]. — 14. Katolická sprostopravda, v Praze 1749 [V, 802]. — 15. Jediná choti Beránkova [od Ant. Koniáše — V, 774]. — 16. Znamení pravé církve od Petra Linteo,[4]) probošta vyšehradského, l. 1593.[5]) Item zas přetištěna l. 1725.[6]) — [365] 17. Zajetí turecké pana Václava Mitrovice z Mitrovic, teprva nyní od [Mart.] Pelcla k tištění daná l. 1777.[7]) — 18. Krve nevinné žízniví vlci, Dioklecian a Maximian. — Beckovský. [V, 389.] — 19. Země dobrá, země česká. [V, 295.] — 20. Výtah Písma sv. ze škol piaristův. — 21. Všezvěd snesitedlný Benedikta Červenky, 1697.[8]) — 22. Nový Zákon s výklady arcibiskupa Waldšteina a Mayera. [V, 659.] — 23. Žalmy Jiřího Paroubka, vydání 1736.[9]) — 24. Postilla Koniášova, 1756. [V, 850.] — 25.—27. Křesťanský hlas, ve 3 dílech, Vojtěcha Levinského, děkana rožďalovského po 50 let. Vydaná r. 1733.[10]) — 28. Prut Jessejský neb výtah kroniky staroboleslavské, 1718 na 12. [V, 1209.] — 29. Tomáše Kempenského knihy čtyři, též na 12. [III, 882]. — 30. Klíč neb poznamenání knih zapovědených, Koniáše, v Hradci Král. 1729.[11]) — 31. Klíč nový těch knih z konsistoře pražské vyd. l. 1770.[12]) — 32. Klíč do práv městských Antonína Vrby Nymburského. [V, 604.] — 33. Život Kristoslava aneb příkladné naučení. [V, 1300.] — 34. Život svatého Prokopa od Hugona Fabricia, 1770.[13]) — 35. Život Sv. Václava, 1680, též 1725.[14]) — 36. Kde jest to psáno, knížka tak řečená, na 12. [V, 719.] — 37. Historie celenská. [Snad V, 1206.] — 38. Studnice vod živých Jana Beckovského. [V, 1445.] — 39 Obroviště mariánského Atlanta. [V, 1198.] — 40. Zázraky sv. růžence. [?] — 41. Život sv. Dominika. [Snad V, 1299 ?] — [366] 42. Řebřík duchovní, výbor modliteb sv. Augustina, v Olomouci l. 1636 tlačený. [Snad V, 1416 ?] 43. Soliloquia animae ad Deum. Rozjímání sv. Augustina, přeložená od Daniele Adama z Veleslavína l. 1583, na 12. [II, 123] — 44. Kázání o bídě lidské desatero od

---

J. Svátek „Panování cís. Marie Terezie" (II. díl, str. 254 v pozn.) a O. G. Paroubek „Čas. Č. Mus. 1893, str. 251. — [1]) *R*: Tištěna l. 1496 [!], též r. 1544 [IV, 883.] — [2]) Snad Jungm. IV, 270 či 274. — [3]) *R*: 1746. — [4]) *R*: Lintro. — [5]) *R*: 1584. — [6]) *R*: 1732. [IV, 1341.] — [7]) *R*: 1772. [IV, 656.] — [8]) *R*: 1698. [V, 748.] — [9]) Viz 1. část Pamětí str. 100. — [10]) Viz Douchův knihopisný slovník, str. 125. — [11]) *R*: 1732. [V, 814]. — [12]) *R*: 1776. [V, 815]. — [13]) U Jungm. V, 1364 jen rok 1764. — [14]) Snad od Tannera [V, 1278], ale data vydání jiná.

[?] kanovníka hradu pražského, vytištěné v Praze l. 1574.[1]) — 45. Křesťanský zodiak aneb 12 znamení nebeského k životu věčnému předzřízení, od Václava z Blumenberku, probošta hradu pražského, z němčiny na česko pak od Jana Hynka Dlouhoveského na světlo vynešený l. 1674.[2]) — 46. Hlas pastýře, čtyři[3]) díly, z jazyka francouzského do češtiny uvedený od Františka Heilmanna, v Praze 1775. [VI, 1918.] — 47. Kniha katolická modlitební Seibtova, v češtině 1780, [VI, 2283]. — 48. Ludvíka Muratoria O pravé křesťanské pobožnosti, 1778, [VI, 1742]. — 49. Zbraň duchovní na každý den, v Praze 1723. [?] — 50. Miserere aneb kázání historické na žalm 50., činěné v Augšpurku od Frant Najmajra, jesuity, v Praze tištěné česky l. 1773.[4]) — 51. Sedm ďábelských řetězů, Šimona Lomnického, l. 1586, [IV, 680a]. — 52. Kupidova střela, téhož Lomnického, l. 1590.[5]) — 53. Postní zvyk neb knížka o postu, téhož Lomnického, l. 1589, [IV, 1741] — 54. Výklad na otčenáš, téhož Lomnického, l. 1605.[6]) — 55. Knížka o životu křesťanském Vlaverina Nosislavského, z latiny do češtiny přeložená l. 1580. [?] — 56. Konfessí neb vyznání víry katolické [od Jakuba Hořčického z Tepence], roku 1609, též 1782, [IV, 1384]. — [367] 57. Řeč Krista Pána na nedbalé v chrámu Páně křesťany, na 8. v Praze 1680.[7])

---

[369] Tuto ještě položím všecka hlavnější kacířstva, která od času apoštolů až do skonání roku 1699 za 17 set let povstala, jichžto se 100 počítá, a to sice jen ta nejzřetedlnější, která přece větší částku lidu aneb i celé krajiny svým převráceným učením porušila, ale z nichž již dávno větší díl jich zahynul. [Všech sto dále na str. 369—371 vypisuje. Mezi nimi z českých na 82. místě: „Pikharti, ti potom slouli Valdenští, také Jednota bratrská... 87. Viklefitští, z těch pošli: 88. Husitští zde v Čechách, 89. Lutriáni, ti potom dali sobě jméno konfessiáni, též evangelíci... 94. Kalvíni, ti styděvše se za to jméno, přezděli se reformátorové aneb obnovení... 101. Nynější, které nevím, jak napsati mám, nebo jako jest třetí měsíc od vánoc, tak oni již třetí víru mají.] Těchto 100 kacířství počítá se znamenitějších; ostatní menší, kteří málo zřetelni byli a daleko se nerozmohli, ty opouštím; mnoho takových najdeš u Eusebia v Církevní historii, ano minulého věku roku 1601 v městečku Slavkově na Moravě do dvacíti rozdílných sekt a věr bylo, jakož to Tomáš Pešina v svém Předchůdci[8]) píše.

[372] Hle tolikeří nábožníci od umučení Páně na světě již byli, všichni literou Písma svatého se hájili a hájí, všichni, že Duchem Božím vedeni jsou, pravili a praví, ačkoliv od sebe daleko rozdílní a jedni druhým odporní, — ale pozoruj čtenáři: Kdyby někteří z nich aneb všichni

---

[1]) Snad správně: „Šestnácte kázání o bídě nynějšího našeho života" od Jiřího Netolického, kanovníka u sv. Víta, v Praze 1568 a po druhé r. 1588, [IV, 1587]. — [2]) Coelestin z Blumenberka knihu tu přeložil a Dlouhoveský vydal. [V, 1409. b.] — [3]) *R*: 3. — [4]) U Jungm V, 884 autor není udán. — [5]) *R*: 1594 [IV, 689. b]. — [6]) *R*: 1606. [IV, 1527.] — [7]) Správně: Bič Kristů na bezbožné v chrámu Páně... Z lat. přeložil Matěj Tanner, v Praze, 1672 a 1673 [V, 1462]. — Ostatek stránky [367] a následující [368.] stránka v rukop. jest prázdná. — [8]) *R*: „Předchucy."

praví nábožníci Kristovi byli a Duchem Božím své učení vedli, museliť by až posavad býti aneb hned nejprv po apoštolích se začíti, poněvadž Kristus svou církev vždycky zachovává a hájí; že pak ale již všichni dávno zahynuli a jen v knihách památka jejich zůstává, protož je znáti, že z Boha nebyli. Aniž to nemůže dílo Ducha svatého býti a slouti, aby tak na mnohonáctero Duch svatý učil a lidem vnukal odporná jedno druhému učení; nebo těch bouřek, válek, roztržitostí a krveprolíti skrz tą mnohá kacířstva pošlých byl by Duch svatý vinen, což ovšem pomyslit jest a bylo by přetěžký hřích a rouhání.

Ale máť Kristus Pán choti a nevěstu svou vždycky stálou a neposkvrněnou, „sloup a utvrzení pravdy" (I. k Tim. 3)[1]), církev všeobecnou, vždycky jedinou, římskou. Tať trvá ve víře jeho vždy neproměnitedlná a trvati bude až do skonání světa (Mat. 28.),[2]) nebo ji Duch svatý vždycky řídí a spravuje, že ani brány [373] pekelné jí nepřemohou (Mat. 16.)[3]) Tať jest nejprvnější, od sv. apoštolů nejprv rozhlášená, ta Písmo svaté nejprv měla a jeho pravý smysl vždycky stejně vykládá a nás vyučuje, té jediné je Duch svatý seslaný (Jan 16.[4]), kterýmž ona řízena jsoucí chybiti ani zahynouti nemůže. Jiné pak všecky sekty nemohou býti a nebyly od Ducha svatého, protože již dávno zahynuly a ostatní, kteří jsou, ti ustavičně se mění, brzo toto, brzo ono učí, jakž to v knihách jejich vlastních viděti jest. Zajisté, co Luther učil, již se to nyní u jeho potomků evangelíků nenajde, leda v starých knihách. Co Jan Hus učil, tohoť nyní v Berlíně[5]) Jednota bratrská ani za mák nedrží, jen, že očistec není, v tom se srovnávají.

A co jest se diviti? Teď nyní to sami vidíme, že tito naši odpadlci již od měsíce ledna roku přítomného, 1782, v němžto se prohlašovali, již třetí víru mají. V lednu zajisté, když k zapsání šli, za evangelíky pod augšpurskou konfessí se vydávali. V únoru pikharty[6]) býti chtěli, ale nevědouce, jak tomu jméno dáti, podle městečka onoho Herrnhutu v Sasích ležícího, kdež ti pikharté posavad jsou, Herrnhuti se jmenovali. Nyní v březnu naspěch[7]) skrz posly věděti si dávají, aby se všichni reformátorové jmenovali a to prý proto, že pruský královský dvůr takový jest, protož, až do Čech přijde, je všecky že hájiti a rozmnožovati, katolíky pak hubiti že bude.

[374] Protož pravdivé jest ono, co jsem v knize jedné, l. 1602 v Holomouci tištěné[8]) četl, že kacíři jsou jako ještěrky, kteréžto když se roditi mají, vyžerou se a vykousají z břicha matky své, matka pak umříti musí a tak život mladých jest smrt starých; tolikéž oni jedni z druhých se vyžírají a vykousávají a při plodu mladých staří hynou a tratí se, a toť i Písmo svaté mluví, že „přestupníci ze zlého v horší upadají."[9]) Ale nebudu o tom již déle[10]) šířiti, nebo to jiným náleží, já pak k pluhu povolaný jsem. Kdo chce, může takové věci v knihách, které

---

[1]) Verš 15. — [2]) Verš 20. — [3]) Verš 18. — [4]) Verš 7—14. — [5]) *R*: Perlíně. — [6]) *R*: pikhartami. — [7]) *R*: na qvalt. — [8]) Snad v Kampianově „Hostides"? — [9]) II. k Tim., 3, 13, podle smyslu jen citováno. — [10]) *R*: dýle.

teď velmi laciné jsou, nalézti a sobě přečísti. Pravím, knihy katolické jsou laciné; nebo v impressí za malé peníze pěkné knihy k dostání jsou a odpadlci, jakou katolickou mají, ještě laciněj svatokupčí, když je napořád prodávají. Přece skrze nás aspoň k penězům, které nejradši mají, přijdou, když nám obrazy a knihy prodávají. Kdybychom se všichni převrátili, neměli bychom to komu prodati.

Proto také psaní hovím, že jest teď tak mnoho novin
a sice pravdivé všecky, — bylo by jich za den necky.
Protož, bych aspoň dost málo, co se tu neb ono dálo,
napsal k budoucí památce, napíši dosti na krátce
toliko, co hlavnějšího a k paměti hodnějšího;
menších věcí míjím mnoho, neb nemám kdy psáti toho.

[375] Dne 16. března dosáhl jsem v Poděbradech a sice od jednoho z odpadlců jisté pozdravení, které z Moravy do Čech jest poslané, kteréžto pozdravení na pospěch sobě donášeli a posílali a se učili, nebo prý budou choditi dva hejtmané evangeličtí a je evangelíky zapisovati, jimžto do domu přicházejícím musí se tak odpovídat, jak následuje:

Příchod: „Dej Pán Bůh dobrý den domu vašemu.“ — Poděkování: „Šťastný jest příchod váš až na věky.“ — Otázka: „Kolik jest vás v domě?“ — Odpověď: „Jeden.“ — Otázka: „Jaké jsi ty víry?“ — Odpověď: „Živť jest můj Bůh na nebi a živať jest duše má v mém těle z víry Beránkovy a ona Moudrost veliká matka má jest.“ Kdokoliv tato svatá slova uměti bude, bude pokoj domu jeho, a kdo je uměti nebude, nebude pokoj domu jeho.

Tomu pozdravení naspěch [1]) se učili a mnoho na něm záležet si nechali, myslíce, kdo ho uměti nebude, že s ním zle bude. Považ každý, jaké to mámení a k čemu jest to pozdravení.

17. téhož, v neděli Smrtnou, odpoledne zde v Milčicích Jakubovi Brtkovi, čís. 15, z téhož cechu, syn se narodil, k jehožto křtinám jiné kmotry své bandy vzal a tak dle instrukcí to dítě první v Škramníce vodou ze štoudve vzatou od pana kaplana Václava Šimka v jeho pokoji pokřtěno bylo: „Já tebe křtím ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého“, — víc nic. [2])

[376] Jest pak z konsistoře instrukcí neb ustanovení všem farářům dané v latině pod datum 7. ledna 1782, z nížto jest tento výtah:

1. Pastýřové duší mají pravdu víry katolické veřejně a směle kázati, pokoj a svornost se svými ovcemi bloudícími zachovati, je dobrým příkladem předcházeti, trpkých a hanlivých slov naproti nim nedávati. —

---

[1]) *R*: To pozdravení na qvalt . . . myslíc. — [2]) Zápis o tom křtu nebylo lze v matrikách skramnických nalézti. První nekatolický křest v matrice zanesený jest až z 8. května 1782, a to Kateřiny, dcery Matěje Hottovce, rolníka z Milčic č. 11., a matky Terezie. Kmotrou byla Dorota, manželka Jakuba Brtka. Svědkové: Anna, manželka Matěje Brtka, a Pavel Novák z Milčic. (Z far. archivu skramnického.)

2. Mládež i zrostlé starostlivě v cvičení křesťanském vyučovati. — 3. Kdyby kteří bloudící zpátkem se obrátiti chtěli, je laskavě a dobrotivě přijíti a s církví smířiti. — 4. Kdyby mnozí jinam odešli neb se osadili, tamnímu faráři o tom známost dáti a on, chtějí-li se napraviti, tolikéž je má do lůna církve svaté přijmouti — 5. Kteří by v bludu svém bez obrácení zemřeli, má se jim místo mimo hřbitov vykázati a po vyplacení práva štoly pohřeb přátelům zanechati; nebo když za živa s námi nechtěli obcování a víru míti, nezasluhují toho ani po smrti. — 6. Rodičové oba bludní majíce[1]) dítě narozené, nechtějí-li je dáti obyčejem katolickým křtíti, má se ono v místě počestném vodou živelnou prostou a od kněze pokřtíti s těmi jen slovy: „Já tebe křtím ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého.“ Kmotrové mohou býti jacíkoliv, jen když jsou sami taky pokřtění a při zdravém rozumu. Pakli jest jeden z rodičů katolík, obzvláště otec, tu katolická [377] panující víra předek má a dítě katolickým způsobem v kostele pokřtěno a kmotr katolík býti musí; ostatní svědkové nekatolíci býti mohou. — 7. O stavu manželském: Je-li ženich i nevěsta nekatolíci, tu po vyjití obyčejných ohlášek před svědky[2]) bez ceremonií na slušném místě krom kostela mají od faráře, ne však jako služebníka svátosti, ale jako správného svědka, slovy oddávajícími z agendy dle starobylného způsobu oddáni a do knihy vepsáni býti Kdyby ale jedna strana bludná a druhá katolická byla, zvlášť ženich, tu se mají v kostele způsobem katolickým oddati, leč by strana nekatolická tak tvrdá byla, že by řád církevní přijíti nechtěla, tak z lásky milé svornosti a svatého pokoje pro uvarování roztržitostí může se požehnání a svěcenou vodou kropení vynechati. V obojí ale případnosti dotaz na zasnubující pilně se má učiniti a ve vyskytnutí nějaké překážky aneb sporu, jsou-li oba nekatolíci, pro dispensací ku právu neb ouřadu světskému, pakli jest jeden katolík, k ouřadu duchovnímu mají se odeslati a bez takové proukázané dispensací neb dovolení nemají oddáváni býti, by manželstva v stupních zapovězených se nestávala. — 8. Desátky a jiné patřící užitky duchovním pastýřům, též od křtu, funusu, oddavek atd. tak jako prve bez nejmenší výmluvy odváděti; pakli by to kdo nechtěl činiti, má tomu ouřad krajský dopomáhati. — [378] Konečně navštívení a požehnání domovní o vánocích v domích nekatolických má se vynechati a z toho ohledu taky nic odtud nežádati. — Až potud z instrukcí, což také i v tom druhém patentu k srozumění jest, z něhož výtah napřed napsán jest v únoru.[3])

V tyto dni slyšeti bylo, že Svatost papežská, Pius VI. toho jména, má dne 18. března do Vídně přijeti, ku kterémužto cíli císař pán nákladné a slavné strojby jak v kostele sv. Štěpána, tak při vojsku a v paláci že zhotovuje, což stane-li se, skutek ukáže;[4]) budeť to věc slavná, nevídaná a neslýchaná.

Tolikéž v těchto dnech obilí platilo: Pšenice 3 zl. 45 kr., žito 3 zl. 6 kr., ječmen 2 zl. 12 kr., oves 1 zl. 32 kr., proso 3 zl. 12 kr., hrách 4 zl. 30 kr., seno centnýř 1 zl. 20 kr., slámy žitné 1 zl. 15 kr., ječné 1 zl.

---

[1]) *R*: majíc ... ho dáti. — [2]) *R*: před svědkami. — [3]) *R*: in Februari. — [4]) Později připsáno: „Stalo se tak“.

*

22. března pohřeb měla v Kolíně šafářka, Pavla Marše, rodiče chotouňského, žena a odpadlice. K tomu pohřbu na dvě i na tři míle lidé běželi a na vozích jeli, tak že jich tam mnozí až přes 800 načtli. Na louce témuž šafáři patřící podál od města ji zakopali. [1])

23., v sobotu před nedělí Květnou, mráz silný uhodil, tolikéž v neděli. Celých 12 dní nemohli jsme síti pro mrazy, sněhy a deště i větry. V pondělí, na den Zvěstování Panně Marii, sníh spadl a trval i v outerý. V Zelený čtvrtek začali jsme zas orat a sít. V pravdě, jací jsme my, takové jsou časy.

[379] V středu Sazometnu opět funus dítěte z Vrbové Lhoty byl, kteréž když ke hřbitovu do Kostelní Lhoty přinesli, nechtěli ho po katolicku dáti pochovati, raděj je [2]) zas zpátkem do Vrbové Lhoty nesli a tam na jedné zahradě (Plačkově) zakopali. [3])

U Veliký pátek opět funus děvčete Matěje Čermáka, bývalého rychtáře pečeckého, byl a tolikéž přinesše je [4]) do Dobřichova, od kostela se obrátili řkouce, že ho kropiti nedají [5]) a na zahradě téhož Čermáka je [6]) zakopali. [7])

Tyto dva funusy rovně veliký sběh lidu tak na chloubu [8]) měly — a s těmito funusy již o všech jiných zavírám; zdá se mně zbytečno o nich psáti, leda by se něco neobyčejného a zlostnějšího někdy při některém funuse takovém stalo.

30. března, v Bílou sobotu, nařízení přišlo od krajského ouřadu, aby žádné schůzky v noci od těch odpadlých lidí se nedržely, ale to se jich tak chytilo jako hrách stěny.

Na Den sLaWnI WeLkonoCžnI Mráz a WLažno. Odpadlci na ten den mnozí pro posměch, aby sobě z kazatelů našich frašky dělali, a mnozí snad, že je svědomí hnětlo, šli přece do kostelů; někteří ale v chalupách a barácích svým hlaholem Pána Boha odbývali a že ho hodně ctí a jemu slouží, sobě sami svědčili a pochvalovali. Ale chválím-li já sám sebe, chvála má nic není.

[380] Dne 2. dubna, v úterý velikonoční, komissí na vy-

---

[1]) Úmrtní zápis v kolínských matrikách se nenachází. Téhož roku 1782 dne 21. srpna (dle matriky C. I. fol. 274) „absque sacerdote" pochován „Georgius, filius Mareš Pauli acatholici, acatholicus, ex suburbio Pragensi nr. 28," ve stáří 6 [?] měsíců, a to „ad pratum, quia contumax non voluit ad coemeterium." Zemřela tedy asi žena Marešova po porodu tohoto dítěte. Před tím r. 1775 uvádí se úmrtí Marie, dcery Pavla Mareše, ovšem ještě jako katoličky. Mareš sám zemřel 12. dubna 1785, stár jsa 56 let, a pochován byl na hřbitově u Všech svatých „qua helveta" pastorem augspurské konfesse z Velimě. (Sdělil dp. V. Sixta v Kolíně.) — [2]) *R*: ho. — [3]) Zápis v matrikách nenalezen. — [4]) *R*: přinesvše ho. — [5]) *R*: nedadí. — [6]) *R*: jej. — [7]) Zápis o pohřbu (29. března 1782) nalézá se v dobřichovské matrice (lit. E. fol. 174): Catharina, filia Mathiae Čermák, rustici Pečkensis. Sepeliens: Nemo. Aetas: 1 anni 9 mens. 10 dierum. V rubrice „Coemeterium" jest „ad parochiale" přeškrtnuto a vepsáno: ad hortum sui parentis. — [8]) *R*: shloubu.

slýchání odpadlců do Poděbrad přijela a hned v středu začali řídit a byli tito: První, vysoce důstojný otec, pan Josef Jan Nep. Kvíz, hradu pražského kanovník, a ten byv [1]) již prve v Zdechovicích, v Skutči a v Pardubicích, nyní sem přijel a druhý s ním [2]) důstojně velebný otec, pan Josef Maršálek, vyšehradský kanovník a děkan dobřichovský; [3]) třetí, velebný otec, pan Josef Koutský, farář ze Sezemic z Pardubska, [4]) a ten obzvláštní výmluvností a zběhlostí Písma obdařen jest. Na druhý týden na místě dobřichovského zase velebný otec, pan Jan Michalovic, kanovník staroboleslavský a děkan čiňoveský, [5]) seděl a s nimi jemnostpán vrchní.

V pondělí po neděli Provodní, 8. dubna, zdejší Milčičtí na examen šli, což proto kanovník Kvíz nařídil, aby tím spíše s Čermačkou, svou odpadlou sestřenicí, mluvit a ji obrátit mohl. Ona ale tak v tom svém svodu tvrdá se ukázala, že jsouc [6]) jak od kanovníka i jiných napomínána, Písmem svatým přemožena a přesvědčena, nic se nenapravila, ano z veliké pýchy a ducha svého zpurnosti Zákon [s] sebou (ten Hallský) měla, myslíc, [7]) že snad svou hubou a tím Zákonem ty duchovní a celou komissí přemůže Ale ten sezemický pan farář vzav [8]) od ní ten Zákon, z něho samého tak ji přemohl a zahanbil, že ani promluvit nemohla; a ač jí [381] dosti Písmo svaté, tu

---

[1]) *R*: byvše. — [2]) *R*: přijel 2. a s ním . . . — [3]) Josef Narcis Maršálek byl jmenován 4. prosince 1761 farářem v Dobřichově a dne 6. června 1762 installován od vikáře Jakuba Prokopa Wolfa. Před tím byl po sedm let kaplanem v Týně v Praze. Téhož roku 1762 dne 12. listopadu jmenován byl od papeže Klementa XIII. apoštolským notářem a 16. prosince od arcibiskupa osobním děkanem, roku pak 1774 dne 30. června zvolen za (nesídelního) kanovníka na Vyšehradě. Fary dobřichovské vzdal se 1. června 1799. (Z far. archivu dobřichovského.) — [4]) Josef Koutský (Kautský, Kaucký) ze Žumberku byl farářem v Sezemicích od r. 1779 do 1787. Císařským dekretem z 10. dubna 1786 jmenován děkanem v Pardubicích a brzy nato stal se i biskupským vikářem. Zemřel tam 21. června 1820. (Z far. archivu v Sezemicích a v Pardubicích.) — [5]) Jan Michalovic byl r. 1754 kaplanem v Žebráce, r. 1761 stal se farářem v Přelouči, r. 1767 v listopadu farářem (šestým) v Činěvsi, kde učinil mnoho pro kostely i pro opravu farního stavení. Hájil s prospěchem majetek farní i zádušní proti nespravedlivým uchvatitelům. Vůči úřadům byl však prý velmi opatrný. Za něho už verbovali se odpadlíci pro krále pruského. Hlavním agitátorem v tamním okolí byl úřady chráněný ovčácký mistr panského ovčince v Srbcích a jakýsi zvandrovaný krejčí z Netřebic, který platil odpadlíky pruskými tolary a když byl stíhán, uprchl do Pruska. (Z far. archivu v Činěvsi.) Jsa farářem v Činěvsi jmenován byl Michalovic i čestným kanovníkem staroboleslavským. Roku 1782 od října stal se děkanem pardubickým. Za něho rozšířena novostavbou budova děkanská. Hned však roku 1784 jmenován byl Michalovic císařským dekretem z 25. října 1784 kanovníkem strážcem nově založené biskupské kapituly budějovické a 2. ledna 1786 installován. Zemřel v Budějovicích 13. září 1809. (Dle pardubické děk. knihy pamětní, kde však omylem psáno, že zemřel tam jako děkan 10. října 1785, a dle „Kurz gefasste Geschichte des Bisthums . . . Budweis . . ., von Franz Mardetschläger, Budweis 1885.) — [6]) *R*: jsouci. — [7]) *R*: myslíce. — [8]) *R*: vezma.

kde ona chybovala a bloudila, vysvětlovali, ona ale než by byla od svého daremného úsudku a smýšlení upustila a pýchou hodila, raději tak ve tmách bludu vězet zůstala. V příčině pak, že bratra svého, Václava Kvíze, též svou starou matku a jiné lidi svozovala, což jí do očí dokázáno bylo, a ona všecko zapírala, protož do šatlavy dána byla.

Ta žena zajisté nějakého trestu budoucně se dočká, neboť v jejím celém životě nic ctnostného a pobožného viděti není. Žádný, kdo se s ní nesrovnává, není dobrý, každého přemele, přesoudí, plná závisti, fortele, nenávisti, bouřek, svárů a lsti. Kdyby možné bylo, aby za jednu hodinu všichni katolíci zhynuli, větší by z toho nežli z nebeského království radost měla. Já ačkoliv jsem jí mnohá a všelikým způsobem vykonaná dobrodiní udělal, ale ona nyní mne víc než koho jiného proklíná a vše zlé přeje pro to jen samé, že jsem u ní párkrát na visitací byl, což jsem však dle nařízení učiniti musil. Bylo by o jejím životu mnoho psáti, ale takto krátce zavru a sice pravdivě beze vší mstitedlnosti, více z outrpnosti,

že všecky hokyně z Prahy sotva by jí odolaly,
styděly by se snad samy a jí vítězství nechaly.

[382] Poněvadž pak mnozí přišedše [1]) od té komissí doma se chlubili, že jim ti páni komisaři ani odpovídat nemohli, a jinak všelijak jim utrhali v hrdlo lhouce, protož z té příčiny já sám s našimi, ač od ouřadu nevolaný, jsem šel, abych taky sám jejich slavné odpovědi slyšel a aby oni doma nemohli komissí pomlouvati. A tak, co jsem viděl a slyšel stoje [2]) při nich, to upřímně a věrně zde napíši pro budoucí toho vědomost.

Nejprve byli všichni společně před komissí povoláni a tu jim všem sám kanovník Kvíz velmi pohnutedlnou řeč učinil, Písmem svatým jejich bludy porážeje, [3]) i skrz rozličná srozumitedlná podobenství jim jejich chybu vysvětloval a k obrácení vzbuzoval. K té jeho řeči též mnoho přisadil důstojně velebný otec, pan Jan Michalovic, kanovník staroboleslavský a děkan čiňoveský, kterýž tu v nebytnosti dobřichovského seděl, tolikéž i sezemický a naposledy taky sám pan vrchní, ale oni nic se nepohnuli, tak v bahně přemyšlování svých potopeni jsouce. Protož zase ven vyjíti a po jednom toliko zpátkem ke komissí přicházeti musili. Při examenu zase každého obraceli a Písmem svatým přemáhali, nebo i bibli před sebou na stole ležet měli, což s obzvláštní pilností a laskavou ochotností činil sezemický tak jadrně a výmluvně, jako by hned schválně k tomu dělaný a stvořený byl, že jsem se měl čemu podiviti, a žádný z nich nemohl mu nic odpověditi.

[383] Nemohu já zde všecky řeči, otázky a odpovědi vypsati pro jejich obšírnost, toliko hlavní a nařízené otázky, které na jednoho každého podané byly a jak naproti nim všichni

---

[1]) *R*: přijda. — [2]) *R*: stojíce. — [3]) *R*: porážejíce.

téměř odpovídali, zde položím, a sice celý examen zdejšího souseda Martina Žerta, čís. 12, napřed psané Kateřiny Žertové muže, kterýžto, že byl nejkratší, vesměs pamatuji:

1. Jak jste starý? „Já N. N. [Martin Žert] jsem starý 50 let."

2. Měl-li jste rodiče neb máte-li posavad a jaké byli víry? „Měl jsem rodiče a byli víry katolické."

3. V jaké víře vás zplodili a v jaké jste pokřtěn? „V víře katolické jsem pokřtěn."

4. V jaké jste víře vychován? „V víře katolické jsem vychován."

5. V jaké víře jste byl do roku 1781? „Do roku 1781 (do loňska) byl jsem katolík."

6. Nyní odstupujete od víry katolické? „Nyní (teď) odstupuji od víry katolické."

7. Jakou máte příčinu odstoupit od víry katolické? „Nemám žádnou příčinu odstoupit od víry katolické."

8. K jaké víře se nyní přiznáváte a jí držeti chcete? „Já nevím, já ji neumím jmenovat."

Nu, musíte přece vědět, abychom mohli napsat. „Inu, takové, jako moje manželka; jáť myslím, že už to tu dala napsat."

[384] Má zlatá duše, řekl sezemický, vy jste muž a pán své manželky, ona se má vámi řídit a ne vy ní.[1]) Vy jste rozšafné stvoření Boží, že můžete něco rozsoudit, žena ale může chybit. Nedržte se ženy v příčině víry, víte, že Adam taky chybil, když ženu poslechl. „Inu, když ona chybí, já taky chybím."

Nu, aspoň nám povězte, jakou pak víru chcete? „Když já na to nemohu vzpomenout."

Vždyť[2]) pak vám to snad vaše manželka pověděla? „Inu, ona mi to pověděla, a já jsem už zapomněl."

Tak tehdy chcete jen takovou víru jako vaše manželka? „Takovou, nechť je to už jaké chce."

9. Proč pak se k té víře přiznáváte, musíte nám taky povědít, aby se to mohlo zapsat? „Inu, taky pro to, proč moje manželka, jáť myslím, že už to tu taky dala napsat."

Holečku, na tom záleží vaše spasení. Jak pak budete věřit, když ani nevíte proč a co? „Inu, tak budu věřit jako ona."

Co pak kdyby ona zle věřila, vy byste taky věřil zle? „Já číst neumím ani psát, ale ona to čte; jáť myslím, když je to v knihách, žeť to zlé není a je v tom více lidí."

Tak se nyní na to, co jste vyznal, podpíšete; když neumíte psát, uděláte tři křížky. (A on je udělal, to jest napsal.) NB. Hlavních otázek jest devět na každého.

[385] Mohl bych já zde mnoho jiných, divných a právě směšných odpovědí napsati, ale času k tomu nemám a za věc nehodnou psáti to pokládám, toliko ještě přidám, že všichni se vyznávali, v katolické víře až do roku 1781 že živi byli a žádnou příčinu odstoupiti od ní že nemají, nyní k víře

---

[1]) *R*: s vámi . . . s ní. — [2]) *R* zde i dále: Kdyt, dyt, dit.

helvetské že se přiznávají a pro lámání chleba. Žádného pak jsem neslyšel, aby byl řekl, že pro spasení své duše. Když pak se komissí optala některého, jestli ví, co jest to lámání chleba, odpověděl každý, že neví. Když pak některý pán řekl, proč pak raději kalvínskou víru nepřijímá aneb chce-li ji, odpověděl, že ne, že Bože chraň, ale helvetskou, ježto to jedno a stejné jest. Nebo chce-li evangelickou, — taky ne, ale helvetskou. Pakli se optali koho, je-li od někoho svedený, že ne, ale Duch Boží a duch jeho že ho k tomu přived[l] a ponukl. Nu, pro Boha, již od prosince měsíce roku minulého 1781 již do čtvrté víry Duch Boží je vede! Taky se mnohému řeklo, ví-li, jaká je ta helvetská víra? Odpověděl, že neví, ale že ho učitelové naučí. I řeklo se: „Jestli pak vám žádní učitelové nepřijdou, co budete dělat? A nyní učitele máte a nechcete je poslouchat!“ Odpověděl: „Děj se vůle Boží!“ aneb: „Vždyť někam přece přijdu.“

[386] Tuto ještě, ač bezděk, napíši examen jednoho podruha zdejšího, Jiříka Klášterského, vůbec Kožíška řečeného, který od své mladosti zde slouže [1]) netoliko čtení a křesťanských mravů, ale všech na člověka patřících věcí vždy byl prázden [2]) a nescházelo mu nic jiného než nevěra, do které již také nyní upadl a jsa [3]) vždy jazyka žvavého a ošemetných řečí, nyní právě jako by již celý Zákon znal, žvaní a plácá co nějaký doktor a mezi svými jest u veliké vážnosti pro poselství, které on rychle buď ve dne neb v noci vykonává. Prve přece na růženci aspoň se modlívával, nyní, když jej [4]) zahodil a čísti neumí, tak jest i té modlitby prázden,[5]) zouplna jako hovado. Jest rozený ze Sokolče a zde se oženil, vdovu jistou sobě vzal, kterážto dobrá a moudrá jeho manželka posavad jest katolická.[6])

1. Jak se jmenujete a jak jste starý? „Já se jmenuji Jiřík Klášterský, jsem starý 46 let.“

2. Měl-li jste aneb máte-li rodiče? „Měl jsem rodiče, ale už nemám.“

3. Jaké víry byli vaši[7]) rodiče? „Tak jako já.“

Jak dávno umřeli vaši rodiče? „Já se nepamatuji, já nevím.“

Přece ale víte, jestli leží vaši rodiče na hřbitově? „Inu, toť vím, že na hřbitově[8]) leží.“

[387] Víte-li pak, že jste pokřtěný? „Inu, toť vím, že jsem.“

A kde jste pokřtěný? „Zde v Poděbradech.“

A v kostele rovně jste křtěný? „Inu, toť se ví, že v kostele.“

Jak pak, když jste byl mladý, v jaké víře jste byl vychovaný? „Jako jsem teď.“

V jaké pak jste byl víře až do loňského roku? „Jako jsem teď.“

---

[1]) *R*: sloužíce. — [2]) *R*: prázen. — [3]) *R*: jsouce. — [4]) *R*: ho. — [5]) *R*: prázen. — [6]) Jiří Klášterský, syn Jiřího ze Sokolče, oženil se 11. července 1765 s Ludmilou, vdovou po Karlu Pokorném z Milčic. Oddal je kaplan skramnický Jan Vorel v kapli sv. Prokopa v Chotouni. (Z matriky skramnické.) — [7]) *R* i dále zde: vaše. — [8]) *R*: krchově.

Chodíval-li jste pak do kostela? „Inu, toť jsem chodíval."

Umíte-li pak číst, taky-li jste se modlíval? „Já číst neumím, ale modlívával jsem se na růženci."

Můj zlatý příteli, řekl sezemický, vždyť jste byl celý katolík. Předně pravíte o rodičích, že byli takové víry, jako jste vy teď, a ani je nepamatujete, tak nevíte, že byli. Za druhé, vy jste pokřtěn v kostele a vaši rodiče leží na hřbitově,[1]) tak je znát, že byli katoličtí;[2]) sice víte, že prve, kdo v katolické víře neumřel, nebyl na hřbitov[3]) pochován. Za třetí, poněvadž jste chodil do kostela a modlíval se na růženci, tak jste byl katolík. Chodíval-li jste pak taky k zpovědi? „Chodíval."

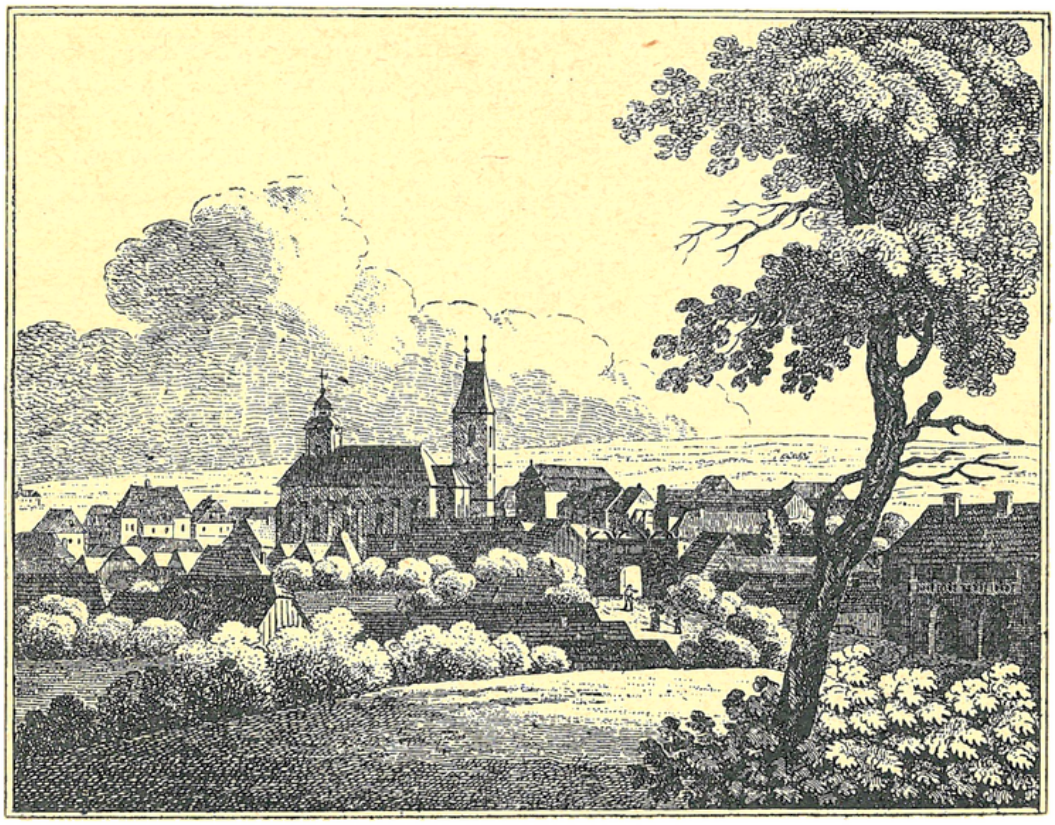

Český Brod.

Jak pak často? „Na každý Boží hod a ledakdys."

Inu, vidíte, tak jste byl katolík, je-li pravda? „Inu, arci žeť jsem byl."

[388] Nu, hleďte, a chtěl jste nás přelhat; nelžete, holečku, a mluvte pravdu, jestli pak dříve jste co o této víře věděl? „Inu, nevěděl nic, co bych zapíral?"

Tak vidíte, holečku, že jste byl katolík. Byl jste? „Inu, byl."

4. Nyní ale odstupujete od víry katolické? „Odstupuju."

5. A proč pak, holečku? „Proto, tak."

6. Inu, musíte nám přece ňákou hlavní příčinu povědít. „A já žádnou nevím, co bych řek[l]."

[1]) *R*: krchově. — [2]) *R*: katolicky. — [3]) *R*: krchov.

7. K jaké pak se nyní přiznáváte? „Inu, k té — — když na to nemohu zpomenout; tak jako druzí."

Počkejte, holečku, řekl sezemický, já vám to připamatuju: Císař pán chce trpět tyto tři víry, řeckou, evangelickou a helvetskou; kterou vy chcete? „Tu her — her — herveskou, tu hervejskou."

Proč pak ne radši reformírtskou, vždyť ji taky císař pán dovoluje? „I já tu nechci, já chci tu hervejskou."

Ale, má duše, vždyť je to jedno, kalvínskou, reformírtskou a helvetskou! „Nešť je nebo ne, já chci jen hervejskou."

[389] Mé srdce, víte-li pak, jaká je ta helvetská víra? „Inu, to nevím, co bych zapíral, vždyť oni to čtou doma."

A kdo pak, holečku, to čte? „Inu, oni."

A kdo oni? „Inu, naši tam doma."

A kdo jsou to vaši? „Inu, ti druzí, co tu taky jsou."

A má duše, co pak, kdyby oni chybovali a vy byste jim věřil, bylo-li by to dobře? „Inu, děj se vůle Boží!"

Tak nechcete se obrátit a jináč udělat, poněvadž se chytáte víry, kterou neznáte a nic o ní nevíte? „E nechci."

Taky-li pak vás kdo svedl? „Žádný, co bych řekl? Duch Boží mne k tomu vedl."[1])

8. Proč pak se k té helvetské víře přiznáváte? „Pro lámání chleba."

9. Víte-li pak, jaké je a co je to lámání chleba? „Inu, nevím, vždyť oni mi povědí."

Má duše, své spasení na tom záležet necháte a nevíte, co je to, je-li pak pravé tělo a krev Krista Pána? „Inu, toť já vím, že je to posvátný chléb."

A co pak to není tělo a krev Krista Pána? „Inu, to já nevím, to oni nepovídají."

[390] Holečku, vy byste moh[l] být raděj katolíkem, vy [o té nové víře][2]) nic nevíte a nic nerozumíte. „Hoho, k tomu mne už žádný nepřivede."

A kdy se pak čemu naučíte, když sám čísti neumíte? „Vždyť nás budou učit naši učitelové."

Co pak kdyby nepřišli, kdo vás učit bude? „Nešť už přijdou nebo nepřijdou."

Má duše, kdybyste co Písmu svatému rozuměl a chtěl se dát napravit, já bych vás z toho všeho vyved[l] a dokázal bych vám, že vy bloudíte. „Já o to nestojím."

Pojďte[3]) se podepsat. (A on napsal tři křížky.)

NB. Byl ale tento examen delší, nebo on k páté otázce odpověděl nejprv, že proto odstupuje, že nás vyhánějí z kostela. A to se stalo na Boží hod o velkonoci ve Škramníce, že tam mlynář z Tatec a zedník ze Žher z kostela z kruchty sehnáni byli, protože se kážícímu panu faráři posmívali; tento pak chlap ani tam nebyl, což když jsem já vysvědčil a, jak se stalo, pověděl, jsa též na též kruchtě, tento ve lži zůstal a nevěděl kudy

---

[1]) *R*: sved . . . řek . . . ved. — [2]) Doplněno pro správný smysl. — [3]) *R*: Podte.

kam, a řekla mu komissí, poněvadž ho nikdá nevyháněli a docela[1]) jako katolíka, to že pro něj žádná příčina k odstoupení není. Pak když se ptali, proč odstupuje po skonání této lži jeho, řekl: „Proto, tak."

[391] Od prvního do posledního z těch lidí ta komissí všecky vyučovala a Písmem svatým přemáhala, ale pro pýchu a zatvrzelost svou nechtěli se obrátiti. Václav Čermák, podruh, že drobet jemněji[2]) znal odpovídat a poznala na něm komissí, že trochu lepší rozum má, nedal ho kanovník psáti, ale dal mu radu, aby buď k svému panu faráři aneb do Poděbrad k nim v neděli přišel, že s ním rádi mluviti budou a že ho z těch pochybností, které má, vyvedou a že může dobrým katolíkem býti; což on taky učinil, ale nic se bohužel nenapravil, zatvrzelým padouchem zůstal.

Nu, mé milé děti, pro které já toto schválně píši a ke vší[3]) práci a starosti své[4]) tu pilnost vynakládám, nyní ještě rozumu nemáte neb maličcí[5]) jste a nevíte nic, co se děje. Když k rozumu přijdete a toto psaní mé, jakž naději mám, čísti budete, a zůstane-li toto bláznovství — vírou to žádnou jmenovat nemohu — déle v Čechách, ač pak dlouho taková míšenice trvati nemůže, tehdy pozorujte, jak se to začalo a zdaliž je v tom jaká dobrota, ctnost nebo pobožnost a zdaliž je to dílo Ducha svatého. „Zkušujte duchův, jsou-li z Boha", praví sv. Jan.[6]) Jáť jsem jich z daru Božího zkusil a četl jsem knihy některých sekt, zvláště Jednoty bratrské a evangelické, a pravím, že jsem více světla a síly nabyl u víře katolické stálým býti, nežli od ní odstoupiti, a ve všech těch knihách, tak jak sprostý jsem, bludy jsem našel a chtěl bych s pomocí Boží Písmem svatým ty autory aneb těch knih spisovatele přemoci a jim jejich chyby ukázati a dokázati.[7]) [392] Nyní někdo z těch lidí čte dvě nebo tři knížky a z nich bloudí a od víry pravé odstupuje, já pak jsem jich četl do padesáti, jakž napřed zde psané jsou, a nemohl jsem zblouditi.

Vám pak radu dávám i přikazuji: Nedychtěte po čtení takových bludných knih a nezakládejte mnoho na svém rozumu, nebo, jak praví Písmo, „kdo se domnívá, že by stál, hlediž, aby nepadl",[8]) a „cesta bludná vede k smrti".[9]) Čtěte Písmo svaté nezfalšované, od církve katolické užívané a jiné katolické knihy. Do hádání velkého s těmi nováčky taky se nedávejte, nebo nejste k tomu stvořeni a jak zas Písmo dí, „člověka kacíře, nenapraví li se po dvojím napomenutí, varuj se!"[10]) Společenství žádného, zvlášť — což, Bože, chraň! — v manželství, v koupi, prodaji, hře a může-li to býti, i v sousedství s nimi nemějte, ale jako tváři hada a jako vzteklých psů se jich střezte; žádný zajisté, kdo dlouho s ohněm zachází, bez opálení nebude a byť se nespálil, aspoň se očadí aneb na zraku trpěti bude. Kdyby pak vám myšlení přišlo aneb někdo

---

[1]) *R*: kór. [2]) *R*: jemnějc. — [3]) *R*: ke všecky. — [4]) *R*: mé. — [5]) *R*: maličtí. — [6]) *R*: „Pavel". I. Jan. 4, 1. — [7]) *R*: uká- a dokázati. — [8]) II. Kor. 10, 12. — [9]) Přísl. 12, 28. — [10]) Tit. 3, 10.

předhodil, proč to císař pán dovoluje, nic se na to nespoléhejte a tím se omámiti nedejte. Císař pán to cizozemcům dovolil, aby sem skrze to všelijaká řemesla dostati mohl, když by se tu takoví lidé osadili, a to by nám nic neškodilo, byť sem třebas šest tisíc nekatolíků a cizozemců bylo přišlo; však dle toho prvního patentu byli by z nich za nějaký čas samí katolíci. Tito ale naši vstoupili do toho díla císařského a prohlásili se, dost s nelibkou císaře pána, kterýžto když o tolika tisících Čechů bludných uslyšel, dost [393] se na to mrzel a z toho ohledu, kam by tolik tisíc lidu dal, nechává a chce je trpět v zemi, rovně jako bodláčí na zahradách trpíme. Však ne nadarmo komissí poslal, aby vyzvěděl, zná-li ten lid co anebo nezná. Když pozná víru a skutky jejich, rovně se bude vědět jak k nim zachovat a jestli on ne, tehdy po něm jiný monarcha. Jestli pak to císař pán učinil z rady některých svých věrných a milých, — jakž se praví, že i mnozí duchovní mu v tom povolují, — též nic na to nedbejte; byť smrt jakkoliv krásný, třeba i šarlatový plášť měla, přece časem vítr ním zavěje[1]) a spatří se kosti. Byť císař pán dovoloval, přece ale žádnému nepřikazuje a žádného od víry katolické, kterou sám drží, neodvozuje, tím se žádný nevymluví On má své příčiny a co jeden rok vystaví, druhý rok zbořit může. Majíť oni ten patent za zástěru, ale ten jejich hanbu někdy nepřikryje,[2]) — spatříte to při posledním oučtování. A byť nakrásně to císař pán přikazoval a od víry odstoupiti nutil (jakož nebude nikdy), ještě bychom to neměli učiniti, nebo on není pánem naší[3]) duše, ale těla toliko. Když tělo umře, přestává poddaným býti, ale duše, ta teprv svého Pána nachází a od něho odplatu, dobrou nebo zlou, podle víry a skutků svých béře.

A protož, mé milé dítky a všichni dobří česko-katoličtí potomci, prosím vás pro spasení vašich duší, nikdy žádnému, ani sobě k vůli neodstupujte od víry samospasitedlné katolické. Já vím, že již nyní, čím se víc blížiti bude k skonání světa, tím víc ona pronásledování trpěti a nepřátel více míti bude, [394] vy pak nic se z toho nermuťte a svoditi se nedejte. „Řeknou-li vám (jakož nyní praví): ‚Hle tuto, hle tamto jest Kristus‘, nevěřte, ‚hle na poušti jest‘, nevycházejte, ‚hle v skrýších jest‘, nevěřte!“[4]) Naše víra jest nejpravější, katolická, to jest na česko všeobecná. „Catholicam“[5]) jest slovo řecké, tak jako i „Kyrie eleison“, to jest „Pane, smiluj se“, též „Kristus“, to jest „Pomazaný“, též „amen“, to jest „staň se“. Tato řecká slova hned svatí apoštolové a po nich prvotní křesťané v užívání měli, jakž jsem to sám četl v „Historii církevní“,[6]) jež jest sepsaná za tři sta let po Božím umučení. Naše víra jest katolická aneb všeobecná podle času, nebo od apoštolů až do nyníčka trvá; jest všeobecná podle pověsti, nebo všudy ve všech končinách a zemích světa jest, což i protivníci naši dobře vědí; jest všeobecná podle učení, protože všudy stejně a jedno učí a nikdá se nemění. Kdyby vám některý bludník nadhodil, že změnila svátky, posty, vigilie aneb zrušila, toť ona mohla vždycky učiniti, poněvadž to sama někdy

[1]) *R*: zafochruje. — [2]) *R*: nepřikreje. — [3]) *R*: naše. [4]) Mat. 24, 23 a 26. — [5]) Vavák uvádí asi proto s příponou akkusativnou, že mu tak slovo to známo z kreda při mši svaté: et unam sanctam catholicam etc. — [6]) Od Eusebia, arcibiskupa Caesarejského.

nařídila a dle slušnosti času může církev Boží něco nařiditi i změniti a zrušiti, a takové věci nejsou taky žádný článek víry, tím víra žádnou újmu netrpí, tím méně proměnu.

Žádným chlácholením a dary neb sliby nedejte se omámiti, žádným strachem, bitím, arestem, sužováním, ba ani smrtí nedejte se odstrašiti. Toť jsou vždy všickni kacíři činili, zvláště ti nekdejší čeští husiti a pikharti, jak vidíme v České kronice, kolik jsou tisíc tisíců katolíků zmordovali a ještě k tomu říkali: Tak (prý) musíme zákon Kristův naplniti. (Viz Hájka). Avšak to Pán náš předpověděl, řka: [395] „Každý, kdo vás zabije, domnívati se bude, že by tím Bohu sloužil".[1]) Lépe jest život ztratiti nežli pravou víru a život věčný. Považte, zdaliž podle zákona živi jsou, když mordováním hrozí. V zákoně stojí: „Nezabiješ", oni pak, že nás pobijí, chystají se. Zákon nabízí, radí i poroučí k pokoře, lásce, poníženosti a trpělivosti, oni pak vesměs se radí a ponoukají k zpouře, k nenávisti, pýše, k mstitedlnosti a k ukrutnosti. Nu, jací pak jsou to zákoníci? Oni se chlubí a křičí: „My zákon máme, my zákon máme a zákon čteme", — to, pravím, hlasitě vyvolávají, tejně pak a pošeptmo[2]) přidávají k tomu, že „a podle zákona má umříti",[3]) to jest všeliký katolík a všecka katolická víra že musí zahynouti. Jaké to bláznovství, jaký začátek dobré víry! Nedivte se tomu, milé dítky! Mistr jejich na nebi vojnu stropil a vítězem býti chtěl a o Bohu dobře nesmýšlel, an ho viděl; jak pak učedlníci nemají se k vojně a mordu strojiti a o Bohu zle a o jeho předůstojných svátostech nesmýšleti, poněvadž ho ani neviděli?

Jejich množství taky se neděste. Ani jich není tolik, co těch na nebi bylo a přece je Bůh srazil a snížil a věčně zahladil. Začali oni se na sta tisíce počítati a tím množstvím taky jest mnoho lidu svedeno; ale když se pravda ukázala a k sepsání přišli, jináč se našlo. Však v celé české zemi nejsou, jen počna od Mělníka a Brandýsa, tam něco málo, pak zde víc na Poděbradště, odtud běží to podle Labe k Kolínu, Chrudimi a Pardubicům, okolo těch měst a něco okolo Opočna a Litomyšle, jinde nikde nic není, jakž jsem to všecko dobře vyzvěděl.

[396] I já sám pro to samé nyní vám toto naučení a jako poslední vůli aneb kšaft píši nečekaje na odklady, nebo rovně nevím, zdaliž dost brzce od těch zlostníků všelijak pronásledován aneb i života zbaven nebudu; neb jestli na koho, na mne z počtu tisíce katolíků nejvíc nevrou[4]) a se strojí pro to samé, že snad pro mne celou ves svésti nemohli a že jejich bludy Písmem svatým porážím a všudy každého katolíka slovem posilňuji a těším a v víře zadržuji; víc jsem jakživ žádnému z nich neublížil, ano našim všem, co jich zde jest, mnohá dobrodiní učinil.

Vy se pak pro to nad žádným nevymstívejte, byť byste mohli, ale raději všecko dobré jim čiňte, pamatujíce vždy na našeho Pána, že se až i na kříži za nepřátely modlil, tolikéž svatý Štěpán. Vymstíti se nenáleží křesťanu, sice by byl pohanům a psům rovný a pro to samé, byť dobrou víru měl, neobstál by před Bohem, neb jemu samému pomsta patří. Josefe, starší synu, ty již lepší rozum máš a viděl jsi všeliká moje

---

[1]) Jan, 16, 2. — [2]) *R*: pošepmo. — [3]) Jan 19, 7. — [4]) *R*: nevřou.

soužení od těch lidí a viděl jsi taky, žeť jsem se nikdá nemstil; protož na to pamatuj a ostatní bratry své[1]) i sestry tomu uč.

V tomto mém sepsání taky často čítejte sobě je[2]) půjčujíce, jeden před druhým ho neschovávejte a nezapírejte. Můžete v něm nabýti časem všelikého prospěchu, jako předně politického aneb řádno-světského způsobu v řeči, v jednání, v hospodářství a i v rozličných vnitřních ctnostech, že se budete moci sem i tam hoditi a budete moci v [397] mladosti své[3]) rozprávěti o takových věcech, jež se někdy staly, pořádněji a pravdivěji,[4]) než mnohý starý dědek nebo babička. Žádnému pak vyššímu a mocnějšímu nežli jste sami tohoto spisu nepůjčujte, nebo byste ho víc nespatřili. Všecky ty věci, ježto v něm, ač sprostě, psané jsou, vzácné někdy slyšet budou a když byste toto půjčili, již byste víc ani sami nevěděli, ani potomstvu co praviti neměli.

Před ohněm a shnilinou taky to opatrujte, aby to déle[5]) trvati mohlo, aby potomci naši věděti něco mohli. Já taky přes 200 let staré papíry mám a jsou dobré. Z familie naší Vavákovské nikdá to nedávejte![6]) Podobně zas, kde já přestanu a buďto pro nestatečnost zdraví aneb pro rozloučení se s tělem více psáti moci nebudu, některý z vás zase pište a věci za vašeho věku hlavnější znamenejte, chuti obzvláštní sobě k tomu dodávajíce; nebo jak praví Petrarcha, že kdo čte knihy, ten rozpráví a mluví s těmi lidmi, co před ním byli, a kdo pak spisuje knihy, ten mluví s těmi, co po něm budou. Hle, já živ jsa jsem psal a nyní toto píši; když pak budu hníti, budu s vámi, mé milé dítky, v tomto spisu mluviti.

Ale ještě jedno jest, co od vás žádám a to sic nejvíce a pro Boha, abyste, nespouštějíce se nikdy té naší staré katolické víry, v ní tak dobře živi byli, abych vás mohl všecky někdy na té Boží pravici v oudolí Josafat okolo sebe spatřiti a vás Pánu Bohu jakožto hřivnu sobě od něho svěřenou zase a sice s výdělkem a ziskem odvésti a za to spolu i s vámi ten peníz nebeské a věčné odplaty vzíti. Amen, staniž se tak!

Mějte to v paměti, moje milé děti,
často soud přemýšlejte, od víry nepadejte!

[398] Že pak někteří ti blázníčkové a odpadlci sprostému lidu mluví, že proto naše víra katolická se jmenuje, že jest katem dohnaná a donucená, — ač pak to moudřejší žádný neřekne, ale kdo blázen a mezek jest; učenější kteří jsou, ti by rádi taky sobě to jméno dali, jakož i dávno v některých knížkách staří predikanti to zaškrábli, ale nechce se jim to přece vésti a tím slavným titulem ‚catholicam' žádný je nechce ani nemůže jmenovati, — tuto o tom, odkud to pochází, napíši, aby sobě každý sprostý z těch jejich bláznovských konopí mohl pomoci a to od nich vyhozené oko zpátkem na jejich krk hoditi, ač pak — dost zle — množství

---

[1]) *R*: tve. — [2]) *R*: ho. — [3]) *R*: vaší. — [4]) *R*: pořadnějc a pravdivějc. — [5]) *R*: dýle. — [6]) Ovšem nemohl se tehdy Vavák nadíti, že budou jedenkráte zápisky jeho z úzkého kruhu rodinného a přátelského zařaděny v majetek celého národa. S tím by byl zajisté radostně souhlasil. A doufám pevně, že i ostatní část jeho literární pozůstalosti, dosud v majetku jeho potomků a přátel se nacházející, bude svým časem obětavě uložena v zemském museu k prvním šesti dílům „Paměti" již tam věnovaných, kdež nejlépe a nejprospěšněji bude zachována.

duchovních a jiných učených katolíků to nevědí a to proto, že jejich knížky bludné, zvláště dvě, z nichž jedna se jmenuje „Korunka mučedlníků Božích českých" a druhá „Obrana kalicha svatého",[1]) jakživi nečtli. Najdeš je napřed zde v rejstříku bludných knih, kdy a kde jsou tištěné. To dozajista věř, milý čtenáři, a nedej si to žádnému vyvrátiti, že naše katolická vrchnost nikdy žádného k víře katolické nenutila a katem nedoháněla. Přeběhni české kroniky, Hájka, Veleslavína, Paprockého, Pešinu, Beckovského a nenajdeš nikde, aby katolíci bludníky mordovali a je k víře nutili. Ale bludaři a kacířové že jsou na mnoho tisíc katolíků zmordovali, mnohé slavné kláštery, kostely vypálili a rozmetali, vězením, mučením a pálením, hladem, žízní, vypovídáním ze země, statků pobráním a jináč katolíky sužovali, tohoť se všudy hojně dočteš a nad tou ukrutností a nepořádností a ustrneš, ano pro lítost často od čtení přestaneš. [399] Umějíť oni své knihy a kroniky pěkně vyličovati a vymudrovati, sebe až k obloze vynášeti, katolíky pak až do pekel pohružovati; v jejich knihách najdeš jen samou nevinu, samou pokoru, samou poníženost: Rovně jako kdo v šatlavě na hrdlo sedí, samou pokoru a poníženost na něm spatříš a že tam nevinně sedí, uslyšíš; ale vymoz ho z toho arestu a od smrti a vezmi ho k sobě do domu, brzo ho v krádeži[2]) neb v jiném zlém skutku postihneš. Kdo takové jejich knihy čte a neumí si pomoci, když jiného nic jakživ nečetl, snadno zbloudí a dá se svésti.

Tak nyní ten obyčej[3]) mají, když někoho nemohou řečí svésti a katolickou víru zoškliviti, dají mu k čtení tu „Korunku mučedlníků". On nebohý myslí, že je to pravda, jako by tu knížku Duch svatý psal, jí věří a hned se začíná viklati a se proti katolíkům bouřiti, což když na něm poznají, nepřestávají mu jiné větry foukati a jej naháněti, klec svou dračí otvírati, do ní ho vábiti, tak až ho tam chudince dostanou a tuť potom si pochvalují, pravíce: „Už je náš, už je náš, už nechybí, už bude stálý." To když se stane, začnou mu hned jinou housti, totiž, aby žádnému nepravil, že ho svedli, ale aby všudy mluvil, že ho Duch Boží k tomu ved[l] a posavad vede a nutí a že jistě Duch Boží ho osvítil a napravil, z Antikristového svodu vytrhl a na dobrou cestu postavil, protož aby nyní Duchu Božímu se neprotivil a od něho neodstupoval, nýbrž stálým, buď jak buď, byl a setrval.

[400] Že rovně tak před 200 lety pikharti, kteří Jednota bratrská slouti chtěli, katolíky svozovali, toť doktor Václav Šturm v svých proti nim sepsaných knihách psal a jim do očí mluvil. A když koho svedli, jak ho zas potom divnými sliby a závazky upevňovali a k sobě přivazovali, zde z jejich vlastní agendy napíši, kterou kdo před rukama má, nechť do ní nahlídne a uzří, že to z ní zde slovo od slova napsané jest.[4]) [Vypisuje dále na str. 400.—402. dvojí způsob přijímání do Jednoty, jaký byl ve sbořích v Litomyšli, Žamberku, Kunvaldu atd. a druhý v Mladé Boleslavi a Bělé, dle něhož nově přistupující k Jednotě bratrské musil upro-

---

[1]) Tato od Jakeše, ona od Růžičky. Viz str. 40. a 41. — [2]) *R*: krádeři... pomoct. — [3]) *R*: brauch. — [4]) V závorkách následuje pouze výtah nutný pro souvislost s dalším textem Vavákovým

střed shromáždění ve sboru nejenom vyznati víru, přislíbiti poslušnost, věrnost a stálost v ní a odřeknouti se Antikrista a všeho zlého, ale i přisvědčiti slovem „věřím“ podle otázek od starších Bratří mu předkládaných, že zahynul s Faraonem v moři Rudém, že byl dříve ovcí ztracenou, nyní pak nalezenou, že byl solí zmařenou, synem zatracení, světlem pod kbelcem vstaveným, že „se napil z toho kalicha, kterýmž ta šelma babylonská se opila“, že měl zahynouti jako Sodoma a Gomorrha, kdyby byl nepřišel do Boleslavě, nyní však od této chvíle, kdy jest přijat do Jednoty, že jest synem spasení.] [1])

[402] Z toho již každý dost sprostý porozuměti může, jak jsou někdy pikharti nebohé lidi svozovali a je zaváděli a takovými sliby upevňovali a strašili, ale mohl pak jim každý říci, že to není nikde v Písmě psáno. To též věz, kdo jsi jejich knihy nečetl, že když Antikrista neb babylonskou šelmu jmenují, tím papeže rozumějí. [403] Za druhé, rozvaž dle sedmé otázky,[2]) zdaliž všichni lidé z celého světa k zahynutí přišli, kteří v Mladé Boleslavi nebyli a k tomu sboru se nehlásili a byl-li je ten sbor boleslavský pravá církev Kristova? Starší Bratří a služebníci sboru Páně byli větším dílem ševci a soukeníci, v Litomyšli pak Žamberku tkadlci a pláteníci, v Kunvaldu sedláci, jakž jim to všecko do očí mluví a píše Šturm doktor.

Ale nyní by ještě daleko jinačejší služebníky a posly slova Páně Šturm uhlídal: Zde učí žena v čís. 12.[3]) a praví o sobě, že má Ducha Božího a že z ní mluví, a již od vánoc čtvrtou víru učí; v Kostelní Lhotě žena Šňůrková nad biskupa a jakéhokoliv kněze vážena jest; v Střebestovicích učí švec a praví o sobě, že to žádný kněz neví, co on ví; v Pískové Lhotě šenkýř též takovou hude; v Kluku učí tkadlec,[4]) v Přední Lhotě chlapec špitálník a praví o něm, že má Ducha Božího; v Pečkách učí hlavní jeden ožralec a karbaník,[5]) ve Vrbové Lhotě kovář. Kováři obzvláště jsou v tom slavni a slouhové neb pastuši. Málokterá ves jest, aby tam kovář aneb slouha neučil a praví o nich, že takoví učitelové mají býti, nebo prý Pán Bůh to, co oni učí, před moudrými a opatrnými skryl a jim jakožto maličkým zjevil. Nesmíš jim do toho terče mnoho střileti; byť bys theologus, philosophus a nevím jak učený byl, přece u nich bláznem a slepcem budeš, jen oni sami jsou osvíceni, my pak všichni katolíci zaslepeni a od Antikrista svedeni. Ó bezbožná a právě bohaprázdná pošetilost! [404] Chtěl bych já zde mnoho jiných bláznovství a svodů jejich bludných napsati, ale času k tomu nemám, jakož i nějaký výtah z té „Korunky mučedlníků“ k budoucnosti odkládám.

Dne 9. dubna, v outerý, kanovník Kvíz do Prahy odjel a k vyslýchání lidí dobřichovského, čiňoveského a sezemického

[1]) A dokládá Vavák: „Až potud z agendy v Mladé Boleslavi tištěné. Totéž najdeš v Odpovědi na obranu kancionálu bratrského od doktora Václava Šturma, učiněné in 4. l. 1590 na listu 202. a 203. v důvodu druhém.“ — [2]) V boleslavském formuláři: „Věříš-li, žes měl zahynouti jako Sodoma a Gomora, kdybys byl nepřišel do Boleslavě?“ — [3]) Žertová. Viz dále str. [404]. — [4]) Viz str. 33., pozn. 7. — [5]) Srovnej dále na str. [420].

zanechal. Nato v sobotu, 13. téhož, já a soused Vrána zas jsme pro něho do Prahy čtyři koně poslali, kterémuž jsem také psal, aby přes Český Brod jeti a zde v Milčicích zastaviti se u mne ráčil, což se i stalo, tak že on v neděli, 14. téhož, ve 3 hodiny s poledne sem přijel. Velebný pan farář škramnický i se panem kaplanem jej tu přivítali, my také všichni katolíci z toho vděčni jsme byli. Lidu mnoho i dětí se k němu sběhlo, které on rád viděl a s nimi mluvil i také přes 40 kusů knížek Jakoba Bossueta [1]) a katechismusů rozdal. Přes dvě hodiny se tu zdržel, Tentýž kanovník v Poděbradech jsa veliké množství knih lidem rozdal a to sice Nový zákon, Katolická sprostopravda, [Jediná] choti Beránkova, Kde jest to psáno?, Rozmlouvání katolíka

Setkání se císaře Josefa II. s Piem VI. na cestě do Vídně.]

s nekatolíkem, Hlas pastýře, Bossueta a katechismusy.[2]) Zde když byl, posměchu neušel, neb o něm dosti hanlivě, ano i jeho sestřenice a zdejší na tento čas učitelkyně, Žertová, nic dobrého neřekli a o lidech, jižto k němu šli, že mu kočár jdou líbat, pravili. Dne 17. téhož zase z Poděbrad do Pardubic odjel a potom i do Litomyšle, veliké množství knih [s] sebou veza, neb on na několika panstvích vrchním komisařem jest. Toto zde přiložím, že ačkoliv se myslilo, aby jazyk český tak pomalu tuchnul, až by dokonce shnil, ale nyní na spěch [3]) české knihy se tlačí a mezi lid darmo rozdávají a lacino prodávají.

[1]) Jak. B. Bossueta Učení katolického o těch věcech, o kterých rozepře jsou, vyložení atd. Z latin. přeložil Mart. Wolf. V Praze 1788. [Jungm. VI, 1744.] Katechismus vydán nově z nařízení arcib. Přichovského téhož roku 1788 v několikeré úpravě a pak častěji otiskován. [VI, 1741 a dále.] — [2]) Všecky uvedeny podrobněji v rejstříku knih Vavákem přečtených. Viz str. 47. — [3]) *R*: na qvalt . . . tlačejí.

**

[405] 20. dubna ostré nařízení se oznámilo, aby odpadlci žádné schůzky v noci ani ve dne nemívali, pokojně se při křtinách a funusích chovali, žádných bouřek netropili a děti do sedmi let staré na hřbitovy [1]) bez všeho odporu a katolickým řádem kladli. Též své modlení v neděli toliko dopoledne aby drželi a na to modlení písemné povolení, kde v jakém domě a kolik osob, od ouřadu ze zámku žádali. Přespolní pak lidé v schůzkách nemají se trpěti. Ale jich se žádné poručení nic nechytá, oni jen přece svou vedou a z poručení posměch si dělají. Hned po tom poručení ten týden mnoho výstředností [2]) sem tam při funusích natropili, kropáče kněžím vytrhovali a zahazovali, kříže pohřební lámali, v Chlebích na knězi kleriku roztrhli.

Dne 18. dubna onino bydžovští vězňové, Karban a Chválovský z Opolan, zase z arestu puštěni jsou, ačkoliv mluvilo se, že jsou na galéry odsouzeni, a Karban hned 20. téhož, v sobotu, v Poděbradech se protuloval. Považ každý, co se to děje!

27. dubna zase to týhodní nařízení opakováno a při tom o zvonění klekání v vesnicích přiřknuto, totiž aby se neopovažovali zapovídat zvonit; kdyby třeba jen jeden katolík ve vsi zůstal, zvoniti jako prve a ten plat za to dáti se má a katolíci všudy ve všem před odpadlci předek držeti.

Toho času všecka nepoddaná chasa, která dovolení od své vrchnosti nemá, musila domů pro takové jíti.

Na vojanské kvartýry přibylo platu. Začal se v roce 1777 a dávali jsme ho odtud z Milčic 2 zl. 32 kr. a nyní máme dávat 5 zl. 2 kr., o polovic více.

[406] Dne 26. dubna arcibiskup pražský, jenž dne 1. téhož do Vídně k přivítání Svatosti papežské odjel, zase přes Plaňany do Prahy se navrátil, ač pak o něm protivníci s plácáním rukou [3]) radostně pravili, že tam do arestu, ba i o život přišel, ale v hrdlo lhali. Tak zajisté jejich doktoři, kteří ze vsi do vsi ustavičně běhají, všelikými smyšlínkami a daremnostmi je těší, mámí a utvrzují; ba že císař pán taky té víry jest, tu zas, že papeže ve Vídni do arestu dal, a když bylo slyšet, že taky papež do Prahy pojede, oni zas houdli, že ho sem císař pán do arestu pošle. Nejmenovali pak ho mezi sebou papež, ale ‚ta šelma'. Opět, že králohradecký biskup už do Prahy jel taky víru vypovídat a že jejich patriarchou bude; za čtvrt léta my všichni katolíci že za nimi poběhnem a tu víru jejich že přijímati budem a kdo ji nebude chtíti přijíti, že každý zabit bude. Toto poslední já sám hned v posledních dnech měsíce února od učitele pečeckého jsem slyšel; již od té doby březen

---

[1]) *R*: krchovy. — [2]) *R*: excesu. — [3]) Biblické rčení.

i duben pominul a máj již běží, tak že za dvě neděle toho čtvrt léta vypadne, brzo spatřím snad z daru Božího skutek řečí toho proroka.

Jak pak je zákon Boží k veliké poníženosti a trpělivosti vede a Duch Boží jaké jim vnuknutí dává, pozná se z této jejich písně, kterou jsem teď na počátku máje dostal a kterou oni chutně zpívají:[1])

[407] 1. Vzhůru, Čechové, vzhůru se strojte a kterak jste mdlí u víře, znejte, Čechové zlehčení, cizozemci vás sužují.

2. Kam jste poděli svou sílu první, kterou jste měli nad národ jiný? Čechové přemilí, cizozemci vás sužují.

3. Zas vaše víra počíná mdlíti, že vám nedají z kalicha píti, Čechové zlehčení pít krve Páně nesmějí.

4. Vás za nehodné kalicha počtli, v kterém zákoně se toho dočtli? Nechť nyní vyjeví, proč krve pít nejste hodni.

5. Papežencové, v zákoně čtěte, poznejte sami, že v hrdlo lžete, zákon vás učí tak, vy pak učíte naopak.

6. Kristus Pán velí všem z něho píti na památku své nevinné smrti, oni jej berou, on jej dal,[2]) píti nám z něho rozkázal.

7. Milí Čechové, co pak děláte, té rotě mnišské[3]) šidit se dáte? Pospěšte, neželte, tu rotu mnišskou vyžeňte.

8. Zas vám čert poslal do Čech bosáky, přivítejte je vezma [!] tesáky, palice i cepy, vyžeňte je mezi čerty.

9. Kde jest Jan Žižka na ty jezevce, by jim připínal palcátem věnce? Vstane zas, již jde hlas, budou mít mniši nový kvas.

10. Již své peleše zase stavějí, na Jana Žižku zapomínají, jak je ten vyhnal ven, vždyť je sám ďábel přines sem.

[408] 11. Vy, Pražanové, co se bojíte, kam se poděl meč, to dobře víte, z kterého kostela pravá povodeň povstala.

12. Divnou ukrutnost provádí mniši, v uherské zemi tam sedí tiší, tak že zas nastal čas, jaký tam mají mniši kvas.

13. Jestli nač přijde, buďte jen stálí, důvěřujte se věčnému Králi, kterýž jest nejvyšší, též i zástupce nejlepší.

14. Rozchází se hlas v papežské zemi, jak tam od roty velké soužení papežské, lotrovské, činí ouklady ďábelské.

15. Potupili jsou hlas mistra Jana (a), že jeho písmo, kteréž z zákona vybral, zlé nazvali, že jest falešné, pravili.

16. Falešní mniši s papežem vaším, já mám naději, že vás vyplaším z těch kápí docela, že vás sám ďábel nepozná.

17. Čechové milí, buďte bedliví, jestli nač přijde, nastavte síly, Čechové přemilí, třebas je všecky pobili.

18. Ó sprostý lide, národe český, polituj tebe sám Pán nebeský, jak s vámi mnohými zacházejí ubohými.

19. Již vy pomněte na svoje[4]) předky, jak cizozemce plašili všecky, zmužile a hrdinsky, hnali ze země rytířsky.

20. Jim si nedali rozkazovati, teď jak musejí jich poslouchati, — jak chtějí, šidějí [!] vás cizozemci, sužují.

21. To vaše vlastní obdarování odjaté máte na všecky strany, živnosti, obchody, že již nemáte svobody.

(a) Mistra Jana Husa.

[1]) Připsán později tužkou nápis: „Píseň akatolíků". — [2]) *R*: ho berou, ho dal. — [3]) *R*: „mnichské." Dále hned: mnižskou. — [4]) *R*: vaše.

[409] 22. Na mnoha místech chrámy pobrali, papežské roty do nich nacpali (b)[1]) modlářů, bludařů, falešných svůdců a lhářů.

23. Zjevněť jest nám to, kterak dělají, papežencové modlám (c) klanějí dřevěným, měděným, zlatým i také stříbrným.

24. Zápověď Boží v zákoně Páně: Rytiny žádné míti nemáme, (d) samému živému klaněti se Bohu svému.

25. Ty podobizny na zemi, moři, ani na nebi zápověď Boží dělati je chtíti, jim víc než Bohu sloužiti.

26. David tak o nich v svém žalmu zpívá, pokládá zjevně, že lidská díla rukou jich, to o nich o těch modlách zlořečených:

27. Že ústa mají, nimi nemluví a chřípě mají, nimi[2]) nevoní a uši neslyší, jimžto se klanějí mniši. (e)

28. K nim jsou podobni, kdož je dělají, zlořečení jsou, kdož v nich doufají, v obrazy, maňasy,[3]) v ty tatrmany proklatý.

29. Papežencové, co to děláte, že je do chrámu sobě dáváte, je ctíte, klaníte, jim víc než Bohu sloužíte?

30. Anjel se nedal klaněti sobě svatému Janu v Pathmos ostrově, samému živému klaněti se Bohu nebeskému.

31. Čti to v Zjevení svatého Jana, jest kapitola dvacátá druhá a v verši devátém najdeš to v tom čtení svatém.

32. Ještě co činí roty papežské, že potlačují stavy manželské svou ďábelskou, lživou rotou, falešnou, podvodnou.

[410] 33. Manželku, praví, že je hřích míti, řádně snoubenou sobě pojíti; (f) ó lháři, svůdcové, právě jste svatokupcové!

34. Pán Bůh přikázal manželku míti, v panenském stavu kněz má pojíti, i také jáhnovi tak velel činit řád dobrý. (g)

35. ..... po straně těch zapovídá, Mojžíš v svých knihách třetích pokládá; to zjevně čti sobě v 21. kapitole.

36. Tak svatý Pavel též napomíná k Timotheovi, jak biskupy má světiti, říditi, jáhni jací mají býti. (h)

37. O manželkách jich zjevně předkládá, že kněz jedinou choti míti má, s ní [jen žíti řádně v rodině].[4])

38. Papežencové [však místo toho vedou život neřestný], svůdci a lháři falešní.

39. Papež se praví být otcem svatým, jehož vyznávám....., Bůh Otec nebeský stvořil nás na nebi všecky. (i)

40. A ty, papeži..... , octneš se v pekle s tvou rotou mnohou, jezevci[5]) a mnichy vycpává ďábel kožichy. (k)

41. Čechové milí, buďte veselí, jestli nač přijde, nastavte síly, Čechové přemilí, buďte stálí a zmužilí.

42. Srdcem i ústy k Bohu volejte, jeho pomoci svaté žádejte, ať ráčí spomoci, jejich ouklady přemoci. (l)

[411] 43. On vám dá pomoc svou k zvítězení nad nepřátely zde v české zemi; jen pýchy zanechte a na modlitbách trvejte.

44. Kalich vám chtějí mocně odníti, že hodni nejste vy z něho píti, Kristus Pán sám velí, bychom z něho všichni pili.

45. Polituj toho, Bože s výsosti, jak česká země snáší ouzkosti ze všech stran, pomoz sám jakožto milostivý Pán. (m)

46. Poněvadž nechtí pokoje dáti a pod obojí vám podávati, pod jednou vás nutí, můž[e]te se o to z[d]vihnouti. (n)

---

[1]) Litery tyto v závorkách (b—p) poukazují na jednotlivé odstavce (týmiž písmenami označené) v následující Vavákově odpovědi na tuto píseň protikatolickou. — [2]) *R*: s nimi. — [3]) Nadávka nekatolíků o obrazech posvátných. — [4]) Ve sloce této a dalších příliš hrubá vyjádření a nadávky nebylo možno zde doslovně otisknouti. Podobně však i v následující obraně Vavákově bylo na podobných místech nutno některé výrazy a věty o nekatolících vynechati, či v závorkách slušněji vyjádřiti. — [5]) Nadávka jesuitům. *R*: s jezevci a s mnichy.

47. Vyžeňte jen ven z své české země to jedovaté papežské plémě, koštujte, hned zvíte, pomocníky mít budete.
48. Pomůžeme vám je z Čech vyhnati, nebudou vám víc rozkazovati, Moravci pomohou, ja, počkaj, jak jim vyrubou.
49. Já věru s nimi pojedu do Čech, žeť vám nenechám více mnichů těch, poznáte a zvíte, když mnicha u vás uzříte. (o)
50. Sám jest jich ďábel do Čech natrousil, již jsem já, počkaj, svůj meč nabrousil, pomalu pojedu, svou chasu na ně povedu.
51. Čechové milí, dobře se mějte, tuto písničku sobě zpívejte, — kdo skládal, já sám vím, však jména svého nepovím (p)
52. Je ta písnička v Uhřích dělaná, po jistém poslu do Čech poslaná, ji sobě zpívejte, sobě přepsanou dodejte. Konec.

[412] Potřebné vysvětlení některých věcí v této písni tak hloupě uvedených.

I. Podle verše 8., 10. a 22. znáti jest, že jest tato píseň již velmi stará a tehdy hned dělaná, když minulého 17.[1]) věku některé kostely a kláštery v Praze i jinde v zemi se opravovaly a v nedostatku církevního kněžstva mniši do nich se dávali; ano v Praze některé farní kostely řeholníkům se daly, jako sv. Mikuláše v Staré Praze benediktinům, sv. Salvátora pavlánům, sv. Jiljí dominikánům, sv. Havla karmelitánům, sv. Michala servitům, na Malé Straně kostel sv. Mikuláše farní dal se jesuitům atd. Jinde také v zemi do mnoha pustých, od kacířů dřív vypálených a zbořených klášterů kněží uvedeni.

II. Nepobrali katolíci jim žádné kostely, ale oni dříve sami je katolíkům pobrali, z nich kněžstvo vyhnavše[2]) a potom v roce 1622, po té bitvě na Bílé hoře a po té stavovské exekuci[3]) sami z nich dobrovolně odešli, než by byli od svých bludů odstoupili. Nemohou zajisté na žádný kostel v celé české zemi ukázati, aby od nich kdy vystavěný byl, ale všecky dřív dávno před Janem Husou vystavěné jsou, [?] jeho pak následovníci raději je všecky zbořili a vypálili, než by byli jaký vystavěli. Až po té Žižkovské vojně, když u Lipan léta 1434 přemoženi byli, teprva sobě drobet umoudřili a již ne v polích na práz[d]ných sudech, z nichž pivo vypito bylo, mše sloužiti a lidu podávati, ale v kostelích začali. [?] V každém městě farní kostel sobě osobili, klášter, byl-li je kde, ten dokonce rozmetali.

Nyní naši novotníci rovně takovou [413] nit v rukou drží, ale klubko nalézti nemohou aneb snad nechtí. Oni též pravi: tento a tamto kostel byl někdy evangelický a protož nyní bude náš, jakož to o škramnickém, dobřichovském a kostelnolhotském hudou. O těch pak, které[4]) již nyní přestavěné a obnovené jsou, nic neříkají, jako jsou poříčanský, lstibořský, bylanský atd. Ale optej se jich, jaké ty kostely byly dříve než byla luteránská neb evangelická víra, tuť musejí s zarděním říci, že byly katolické. Za druhé, byť ty kostely až posavad evangelické byly, ještě by jim s právem nepatřily, protože oni ne evangelíci, ale helveti jsou, helvetská pak víra ještě nikdy zde v Čechách nebyla. [?]

Opět těmito třemi důkazy dokáží katolíci, že žádný v Čechách kostel od jiných nábožníků vystavěn není:

---

[1]) *R*: 16. stysteho. — [2]) *R*: vyženouce. — [3]) T. j. poprava na Staroměstském náměstí 21. června 1621. — [4]) *R*: kteří.

1. Jan Hus zde v Čechách začal svou sektu v roce 1408 a hlavně 1410 (viz Hájka) a před ním již dávno všecky [?] nynější kostely farní stály a své faráře měly. Luther své evangelium — nemohu dobrým svědomím říci Kristové, ale své, k čemuž on sám se hlásí, když sebe pátým evangelistou býti praví, — kázati začal léta 1517, protož taky evangelické býti nemohly a nemohou, nebo když již před Husem stály, an o 100 let dřív byl, takyť před Lutherem státi musily.

2. V knihách kostela pražského, jež „libri erectionum" [414] slovou a za Arnošta, prvního arcibiskupa pražského založené jsou, z nichžto jsem já všeliké výtahy také četl, nachází se téměř všech kostelů založení a sama kniha o 40 let dříve jest psaná, než Hus byl, tehdyť také kostely dříve býti musily. A jakž by nebyly, poněvadž od roku 874,[1]) kterého kníže Bořivoj na víru a to římskou katolickou obrácen jest, až do roku 1404 o žádné jiné víře v Čechách se nevědělo, jen o katolické. Toho roku 1404 nejprve bludy do Čech přišly.[2])

3. Že všecky kostely zde v Čechách od katolíků vystavěné jsou, znáti jest z toho, že každý jest pod jménem nějakým, buďto nejsv. Trojice neb Božího Těla neb Panny Marie neb některého svatého, kterážto jména ani kacíři nikdá nezměnili, když z nich katolíky vyhnali. Najdeš to v „Korunce mučedlníků" i v jiných jejich knihách, že ty kostely vždy tím jménem, jak za starodávna vystavěné byly, oni sami jmenovali. Nu tehdy, kdyby od nich vystavěné byly, nebyliť by je pod takovými jmény stavěli, poněvadž svatým žádnou čest nepřejí a dáti nechtí. Kdo chce, nechť nyní jde do země saské aneb slezské a spatří tam až posavad, že ty kostely, které lutriáni katolíkům někdy vydřeli, až posavad tím jménem jmenují, kterým je před lety katolíci jmenovali, totiž u sv. Kříže, u Panny Marie, u sv. Jana Křtitele, u sv. Václava atd. Tak ve Vratislavi optej se na kostel svaté Doroty, hned ti jej[3]) sami lutriáni ukáží, totiž svůj, neb jej tak sami taky posavad jmenují, an před sto lety katolický býval. Které pak jsou [415] nyní kostely v těch zemích od lutriánů vystavěné, ty nemají žádná taková jména od svatých, ale od rynků neb od ulic, totiž jak se ten rynk neb ta ulice jmenovala aneb to místo, prve než tu ten kostel stál. Některé taky mají jména od svého zakladatele, a toho všeho já sám povědom jsem, nebo jsem taky i v nich v Slezsku byl. Jestliže od zakladatele, člověka hříšného a chybám podrobeného, má mít kostel své jméno, čím více od některého svatého, jenžto v nebi s Bohem jsa, pro svou svatost a zasloužilost chybiti nemůže, alebrž ho chválí a velebí a bude velebit na věky; živý pak na světě člověk, třebas i kostely stavěl, může zhřešiti ano i do pekla se dostati. — Nejhlavnější pak heslo v těch zemích, kde dvojí neb trojí i čtverá víra jest, tak kostely jmenovati: Katholisch Kirch — katolický kostel, Lutrianisch Kirch — lutriánský kostel, Reformirts Kirch — kalvínský kostel, Graecisch Kirch — řecký kostel a tak dále. To ještě přidám: Kamkoliv po celém světě přijdeš, kde kolikero náboženství jest a optej se na kostel katolický, každý

---

[1]) *R*: 884 (a podle Hájka, z něhož hlavně Vavák čerpal, byl by měl napsati rok 894, jakž dále skutečně píše). — [2]) Myslí bludy Viklefovy, ale i ty byly již o několik let dříve v Čechách známy. — [3]) *R*: ho . . . neb ho.

ti jej[1]) ukáže, nechť on je jakékoliv víry, a neukáže ti na svůj aneb na jiný. Tak, hle, víra katolická všudy před jinými se skví — a jakž by neskvěla, poněvadž sám Světlo světa ji založil a s ní zůstává a zůstávati bude až do skonání toho bláznivého světa. Co pochází z pravdy, toť nikdá zahynouti nemůže. — Ale již dále pravdu té písně rozvažujme.

[416] (b)[2]) My nikdy obrazy za bohy nectíme, aní nás tomu naši kněží neučí, ale oni [t. j. odpadlíci] ctí peníze, bohatství, lakomství, což svatý Pavel též za modlářství pokládá, a právě oni k tomu své srdce přikládají i proto nyní od nás odstoupili, že bohati budou a tak ďáblu utíkajíce do čerta upadají.

(c) Bůh vždy hrozný mstitel byl a jest modlářů; kdyby naše církev modlářská byla, již by ji dávno zkazil a nedal by lid svozovati. Naši nejsou svůdcové, ale ten jest svůdce, kdo odvádí od toho, co již prve před ním bylo.

(d) Všecky katolické řády, cvičení, ustanovení, knihy, služby, rady a všecko živobytí po všecky věky, léta, dny, noci a hodiny, všecko zřízeno jest k chvále Boha samého, ano i na potkání máme způsob Boha chváliti. Naši učitelové vždy nás vedou a učí k trpělivosti, k lásce, svornosti, k poníženosti, pokoře a všem jiným ctnostem, tak jak v zákoně Páně psáno stojí. Ale naproti tomu pohleďme na naše trestatele, kteří tak až příliš zákonem se chlubí: Oni praví, že do kostela není potřeba choditi, mši svatou slyšeti, hodinek a jiných chval a poct božských říkání že jest daremné času maření. Někam na pout jíti, pro Boha něco vystáti, něco opustiti, něco rozdati aneb ztratiti, doma kleče se modliti, tělo své někdy mrtviti, postiti se, klekání se modliti a to předrahé vtělení Spasitele našeho sobě třikrát za den pamatovati, na potkání Pána Ježíše chváliti, — to prý jest samé pouhé bláznovství. Nu tehdy, která strana víc Boha chválí?

[417] (e) My nejsme takoví blázni neb naši mniši, abychom tomu nerozuměli, co David v žalmu 113. praví,[3]) ale oni jsou takoví blázni, že všecko své srdce k penězům obracejí a všemi smysly bohatství a pýchu a hrdost milují a proto pravou poctu a službu Boží opouštějí.

Verš 28., jejž sobě přečti, jest právě na jejich samou hlavu sklopec, nebo kdo ze všech kovů a materií a v tak převelikém množství obrazy dělá jako lutriáni v Augšpurku a No[ri]mberce? Z těch zajisté měst již od starodávna do celého světa obrazy se roznášejí a rozvážejí, kdež se z rukou lutriánů neb evangelíků kupují. Nejkunstovnější obrazy od zlata stříbra atd. v těch nejslavnějších světa kostelích v témž Augšpurku dělány jsou; kdo čte knihy, ten něco ví o tom říci. Za naší paměti před dvanácti asi lety nějaký Balzer, z Kuksu[4]) rodič, tam někde u lutriánův tomu se naučil a do své vlasti přišed[5]) obrázky tlačiti začal. Nyní v Praze ostává a taková netoliko augšpurským ve všem podobná, ale i nad ně

[1]) *R*: ho. — [2]) Viz na str. 68. pozn. 1. — [3]) O pošetilosti pohanů, klanějících se modlám, jež jsou „díla rukou lidských". — [4]) *R*: „z Lyssy". Jan Balzer, nar. 1738 v Kuksu, vynikající ryjec a kreslič. Podniknuv studijní cestu po Německu, usadil se v Lysé a posléze v Praze, kde roku 1799 zemřel. Od něho jsou i některé obrázky v tomto vydání „Paměti" otištěné. Někteří jeho bratři a synové věnovali se témuž umění. — [5]) *R*: přijda.

kunstovnější díla dělá, že v Augšpurku nemálo na něho se horší a jemu to nepřejí. Nu tehdy, je-li zlořečený obraz, i ten, kdo jej[1]) činí. Proč pak oni je tam činí? Protož spolu s námi v pekle budou, ano větší trápení míti musejí, protože jsou příčina našeho modlářství.

Ale ještě něco k tomu patří, aby ten jejich sklopec tím těžší byl, neb jej[2]) sami spustili. [418] Proč pak evangelíci a reformírti i pikharti na své gusto obrazy mají a je milují, když tedy obrazy svatých míti nemáme? Kdo byl v Sasích a jiných místech, kde oni jsou, ten říci může, co tam obrazů v každém stavení mají. Oni zajisté obrazy Martina Luthera i s jeho Katrlí[3]) obyčejně vedle sebe staví, což jsem i já sám viděl; více: všech svých superintendentů[4]) a pastorů netoliko dávních a starých, ale i nynějších živých podobizny[5]) a obrazy mají. Reformírti neb helveti, ti obrazy Jana Kalvína, Oekolampadia,[6]) Škultéta[7]) a jiných ve vážnosti mají; nesměl bys jim do očí naplíti, byl bys nešťastný, — ale oni smějí po obrazích svatých třeba šlapati, ano i obrazy ukřižovaného Pána mrskati, tlouci, páliti! Jednota bratrská aneb pikharti ti hned před 200 lety málokterou knížku vytiskli, aby v ní obraz Jana Husa nebyl a to sice na prvním listu, což jsem i sám viděl. Nyní též obrazy Jana Rokycana, Michalce,[8]) Petra Valdenského[9]) a jiných množství mají. Lutriáni též ve svých německých biblích na prvním listu obraz Martina Luthera mají.

Ale oni snad řeknou: „My ty obrazy nectíme, my je jen tak pro památku máme.“ I toť jest naše katolická odpověď, od nás se tomu naučili, pro památku obrazy míti, a nyní nás stíhají, že my je ctíme, — rovně jako jeden chodě v kožiše pravil, že v něm chodí pro zimu a jinému též v kožiše chodícímu smál se řka, že v něm chodí pro pýchu. I obrátiv[10]) se ten, řekl: „Nač pak ty v kožichu chodíš?“ A on odpověděl, že pro zimu. Doložil druhý: „Blázne, já taky pro zimu.“ — A co [419] nyní veřejně se praví, že již naši nynější helveti toho ovčáka velenského, Jilmusa, portre aneb vyobrazení mezi sebou mají, tak čistého člověka, který se svou ženou již na dvě léta není. Ale to prý nic neškodí!

(f) Kdo slyšel, aby naši kněží učili, že hřích jest manželství? Církev samým kněžím, příkladem Krista Pána a apoštolů, panictví radí, což i sv. Pavel schvaluje.

(g) Kterak oni obstojí, když i [v manželství hřeší?] Znám já mnohé nynější evangelíky nebo helvety, z nichž někteří teď za doktory držáni jsou, a co bych mohl o nich říci! Hanba jest mi to psáti, oni pak za hanbu nekladli skutkem to páchati. Jeden, jenžto jest jich všech sláva, ten u mne jednou na noclehu jsa . . . pokoušel . . . . . Jiné všecky mlčením pominu, a mohl bych jim to do očí mluviti a dokázati. Ale vím,

[1]) *R*: ho. — [2]) *R*: ho. — [3]) Kateřina z Bory, odpadlá jeptiška, kterou Luther r. 1525 za manželku pojal. — [4]) *R*: superydentu. — [5]) *R*: portré. — [6]) Jan Oecolampadius (Heussgen), původně katolický kněz, odpadl a stal se stoupencem Lutherovým. Působil pak většinou v Basileji, kdež i zemřel r. 1531. — [7]) Abraham Skultet, Fridricha Falckého kalvínský dvorní kazatel, za jehož vedení vypleněn a zneuctěn chrám sv. Víta r. 1619. — [8]) Martin Michalec, biskup Jednoty bratrské, zemřel r. 1547 v Prostějově. — [9]) Petr Valdus z Lyonu, zakladatel sekty Valdenských, žil ke konci stol. 12. — [10]) *R*: obrátě.

že se o to mnoho hádati nebudou, poněvadž to sami dobře vědí a je, ty čistotníky, taky znají.

(h) Ovšem na začátku církve i ženatí brali se k ouřadu kněžskému, což potom církev z hodných a podstatných příčin, majíc[1]) k tomu právo, zrušila a též podle Písma a rady sv. Pavla — kdo čteš jedno, čti také druhé, — a tolikéž příkladem apoštolů a jiných starých svatých učitelů. Vímť já ještě, jak Havel Žalanský v své knížce o ctnosti andělské stav manželský chválí, o panickém pak mnoho v péru nechal; přece však větší ještě nad Jana Křtitele nepovstal, dle řeči samého Pána, a on Jan panic byl. Nu, proč pak se ten svatý Jan taky neoženil?

[420] Jáhnové pak jací mají býti, čti verš 8. v kapitole 3. k Timotheovi v první epištole a podle toho podívej se na ty nynější helvetské aneb evangelické, ba ani nevím jaké víry jáhny a rovnej jejich živobytí s tím, co sv. Pavel poroučí. Karban, kovář ze Zvěřínka, Jilmus, ovčák z Velenky, Kopecký, tesař z Býchor, Vopálka, chalupník z Peček,[2]) ti jsou u nich tak vzácní jáhnové, že by za ně hned krk dali, ba svatému Štěpánu aneb Vavřinci větší by počestnosti neučinili jako jim činí. Ti ale jáhnové .....[3]) ze vsi do vsi, z domu do domu chodí, všudy [jedí] a do sebe lejí co do sudu, že od [jedení] oči červené až mají a kdyby ještě víc [vyjísti] mohli, rádi by jim dali. Nu, toť jsou kazatelové a slova Páně poslové! Hle, jak ty hovadné lidi ctí, ježto jsou plni chyb, a svaté ctíti nechtějí, kteří již chybiti nemohou.

Naproti verši 38. bylo by mnoho o jejich [vlastním neřestném životě] psáti.....[4]) Nebozí čistotníci, hned by se anjelskou čistotou chlubiti chtěli — a nedávno, k tomu ještě v svatý čas postní, herrnhutskou víru míti chtěli.....[5]) To by byli právě se svou čistotou do čerta trefili, avšak přece taky říci směli, že je k tomu Duch svatý vede! V též epištole první k Timotheovi, v kapitole 4. verš 3. a 4. proti nám vedou, ač falešně a nepravdivě, první pak a druhý verš v též kapitole sami na sebe vidouce, nechtí tomu rozuměti.[6]) Snadný jest těch čtyř veršů výklad, ale já krátkosti držeti se musím.

[421] (i—k) Již se nemohl ten skladatel lépe[7]) nad papežem pomstíti anebo neuměl, že tak hovadsky a právě hňupsky ho tu jmenuje, což by i se všemi svými superintendenty dokázati nemohl. Svého pak Jana v verši

---

[1]) *R*: maje. — [2]) Jakub Vopálka, ze starousedlého rodu pečeckého, ujal chalupu čís. 13. (starého číslování) po otci Janovi r. 1755. Předek jejich, Martin Vopálka, koupil chalupu tu na stavení zlepšenou s 15 kopami záhonů rolí za 91 kopu míšenských od Tomáše Kostránka r. 1696 a v rodě jejich se udržela více jak století. (H.) — [3]) Nadávkové přirovnání vynecháno i další některé výrazy v [ ] zmírněny. — [4]) Vynecháno poukazování na Luthera a jeho slova. — [5]) Vynecháno bezpodstatné tvrzení, že ve víře té dovolena nemravnost, ba prý i veřejná. — [6]) Čtyři ty verše, v nichž předpovídá sv. Pavel budoucí bludy, zní: (1) „Duch pak zjevně praví, že v posledních časích odstoupí někteří od víry, poslouchajíce duchů bludných a učení ďábelských, (2) mluvících v pokrytství lež a majících svědomí své [jako zločinci] znamenané; (3) zbraňujících se ženiti [a vdávati], přikazujících zdržovati se od pokrmů, ježto Bůh stvořil k vděčnému užívání věřícím a těm, kteříž poznali pravdu. (4) Nebo všeliké stvoření Boží jest dobré a nic nemá býti zamítáno, což se s díků činěním přijímá.“ — [7]) *R*: lepší.

15. v též písni mistrem nazývá, ježto Kristus řekl k apoštolům, aby sebe mistry nenazývali, že on sám jejich mistr jest. (Tak někdy sprostý sedlák samému Husovi papeže hanícímu a proklínajícímu ústa zavázal, že na to i se svým mistrovstvím odpověditi nemohl, a byl by ho do většího těsna vehnal, kdyby pán téhož sedláka do toho byl nevkročil. (Viz léto 1413 u Hájka.)[1]) A vždyť pak ti milí naši novonábožníčkové praví, že nemáme žádného odsuzovati, že samému Pánu Bohu soud patří, — a tu je přece Duch Boží vede, aby papeže odsuzovali, ďáblem proklatým, šelmou, lotrem nazývali a se všemi kněžími do pekla posílali? Co pak Pánu Bohu nic nenechají, aby on sám odsoudil, a jemu do práva lezou? Proč pak se tak unáhlují, že se tu sami za soudce vystavují, a co pak, kdyby měli příčiny vypravovati, proč anebo jaké kožichy ďábel kněžími[2]) vycpává, tuť by jim to ani jejich Jan Dloubal[3]) na ruku dáti nemohl; kterýžto Dloubal tak mnoho v Písmě hloubal, že chtěl i knězem i celé Prahy světským vladařem býti, mnohokrát na staroměstském rathouze radu sadil, konšelům rozkazoval, koho mají stíti, oběsiti, do žaláře uvrci, vypověditi, vymrskati atd., poroučel, příčina byl mnohých nevinných lidí smrti, přeukrutných mordů, z vlasti vyhnání, vdov a sirotků učinění a ochuzení a jiných přelítostivých žalostí, což pro nic jiného se [422] neďálo, než jen že se tak panu Janovi Dloubalovi líbilo. Přece však ta šelma v takové vážnosti u lidí obecních byla, že ho otcem, taky i svatým nazývali, až posledně, když se již všem jak konšelům tak měšťanům s ním stýskalo a museli všichni v jeho lásce živi býti a bez něho nic nesměli učiniti, dali ho taky stíti. Ale což jest to jedna hlava jeho za tolik hlav, které on ze světa shladil! Nu, jestli pak ho taky k tomu Duch Boží vedl, aby takové mordy tropil? A což Prokop Holý, Havel Bzdina,[4]) Martin Loquis,[5]) Bedřich,[6]) Jan Rokycan, Havel Cahera[7]) a jiní té roty kněží? Tak zákon Páně pokorně kázali a lid místo plnění přikázání Božích k mordům nabízeli, že mnoho množství, ba na sta lidí nevinných katolických a kněží nábožných skrze ně o život přišlo, že jejich nevinná krev posavad z hrobu se kouří, to jest pamět přežalostná zůstává. Ale pan Růžička v „Korunce svých — vinných — mučedlníků" ani o tom zmínky nečiní; jestli pak kde katolíci něco učinili, když se svému přeukrutnému pronásledování[8]) opřeli a Pán Bůh jim vítězství propůjčil, toť Růžička nad meč ostřejším pérem vede a přelítostně vypisuje. Ale musíme Hájkovi věřiti, který uprostřed nich živ jsa psal a jeho kroniku stavové podobojí i evange-

---

[1]) List 370. Je to však smyšlenka. — [2]) *R*: s kněžími. — [3]) Myslí Jana Želivského a jeho působnost od roku 1419 do 1422, kdy byl dne 9. března sťat. Vavák mluví o něm ovšem ve smyslu kroniky Hájkovy. — [4]) Správně Jan Hvězda z Vicemilic, příjmím Bzdinka, hejtman táboritský, zemřel r. 1425, byv při obléhání Vožice smrtelně raněn. — [5]) Martin Houska, zvaný Loquis, kněz táboritský, od Táboritů však pro bludy pronásledovaný, až na naléhání Žižkovo od Pražanů v Roudnici r. 1421 se soudruhem Prokopem upálený. — [6]) Bedřich ze Strážnice, kněz a hejtman táboritský, života pestrého, držel posléze dlouhou dobu město a panství Kolín, zemřel r. 1459. — [7]) Havel Cahera, administrátor konsistoře podobojí, přívrženec luteránů, pak zase pronásledovatel, muž nechvalné pověsti, vypovězen konečně ze země, po roce 1530 zemřel v cizině. — [8]) *R*: přenásledování.

ličtí pilně prohlíželi, prve než do tisku vešla; kdyby byl něco lživého psal, byli by mu to vyhodili aneb ho i trestali, ač tak musil ještě mnoho zatajiti, nesměv [1]) to pro ně ven vydati.[2])

[423] Písmem svatým nechci zde jestost papeže tvrditi, neb to sami vidí, a nechtí tomu rozuměti; nebo z Písma svatého s nimi se hádati jest jako slepému kvítí na louce ukazovati a před svině perle metati. Jenom to přidám, že my katolíci tak máme míti ústa zavázaná a nemáme nic dokonce říci o Husovi, Lutherovi, Kalvínovi atd., ježto oni od Krista aneb od Petra svou sukcessí[3]) nevedou, ježto jejich živobytí dobře víme a jejich učedlníků mravy právě nyní vidíme; všecko dokázat můžeme, a přece mlčet musíme? Naproti pak oni plnou tlamou papeže a všecko kněžstvo naše proklínají, tupí, v ošklivost a posměch uvozují a ďáblu poroučejí. Inu, když je Duch Boží k tomu vede, — to je pěkný Duch Boží! Nás pak vede k lásce, pokoře, poníženosti, tichosti, mírnosti, k trpělivosti a dlouhočekání; protož držme my se našeho svatého evangelium a jeho svaté pravdy a trpělivi jsouce, nestýskejme si na to, je toho taky potřeba, abychom protivníky měli. „Ctnost vadne bez protivníka," pohan Seneka napsal. Pakli co víc trpěti a snášeti musíme a budeme, nebude to bez viny. Který otec právě děti miluje a pro ně mnoho chová, ten nejspíš často metlou je švihá, aby je mohl učinit hodné toho svého dědictví a drží je v ustavičné bázni, nedávaje jim volnosti.[4]) Však tito všichni odpadlíci nejsou než oni nezbední a nezvední synové, jižto z domu otcovského utekli a za to sami taky odplatu vezmou.

[424] (l) Proč pak raděj neřeknou nějakému králi, aby svou manželku zabil? Aspoň by to člověku řekli, — a tu chtějí k samému Bohu volati, aby svou jedinou choti, církev katolickou, kterou sám ustanovil, přemohl a zahladil a jim k mordu pomáhal. Což pak nečetli u sv. Pavla, v čem a jak se máme posilňovati a k čemu nabízeti a v čem se rozhojňovati? K mordům ne!

(m) Kdybychom nyní pod obojí přijímati začali, tak bychom k vůli kantorovi jednomu, Petrovi Drážďanskému, ještě rozenému Sasu a Němci, — ježto na Němce ze začátku písně skladatel zle naříká a proti nim nás Čechy zdvihá, — a k vůli Jakobellovi, Žižkovi, Rokycanovi, Lutherovi atd. přijímali a ne k vůli Kristu Pánu, ba ani ne k vůli Janovi Husovi; nebo Kristus Pán to nepřikázal a Jan Hus to taky neučil, abychom všichni pod obojí přijímali. Kristus ovšem na památku smrti své přikázal to činiti apoštolům a po nich jiným kněžím pořádným a těm, jenžto řekl: „To čiňte na mou památku" a „Pijte z toho všichni", těm také řekl: „Jdouce po všem světě kažte evangelium všemu stvoření", těm také řekl: „Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim", těm také řekl: „Kdo vás slyší, mne slyší", těm také přislíbil Ducha svatého, ty také rozeslal do celého světa, těm také vnukal, aby všickni stejně a jedno učili, těm také dal moc zázraky činiti a těch učení a rozhlašování Duchem svatým řídil a řídí až posavad a říditi bude až do [425] skonání světa. A to oni také s pomocí

---

[1]) *R*: nesměvše. — [2]) Opravu mylného tohoto názoru Vavákova o kronice Hájkově viz napřed v předmluvě vydavatelově. — [3]) T. j. posloupnost, následnictví. — [4]) *R*: nedadouc jim folku.

*

jeho svatou všecko činili, — viz, co praví: „A Pán jim pomáhal“ [1]) atd. Nám pak všem obecním lidem poručil, tělo a krev, svou svatou bytnost a jestost přijímati, a to my hodně a spravedlivě pod jednou způsobou chleba přijímáme, jakož to i sám v Emausu podával. Oni jen o chlebě a víně křičí, my pak živé tělo Kristové, které ani rozdělováno, ani bez krve živo býti nemůže, požíváme. Tak také Jan Hus věřil i učil a o přijímání pod obojí žádné zmí[n]ky zde v Čechách neučinil,[2]) ačkoliv ho všichni podobojisté za patriarchu mají, zle falešně; měli by raděj prohlídnouti a nečiníce Janovi křivdy, raděj toho Sasa, Němce, kantora, totiž Petra Drážďanského za patriarchu spravedlivým způsobem vyvoliti, anebo jestli Jana Husu milují, tak zas tohoto Sasa měli by slušně proklínati a jeho přijímání se nedržeti, protože on tím [3]) svým přijímáním Janovi Husovi k smrti pomohl a právě hlavní [?] příčina jeho upálení byl. K dokázání toho pomůže nám sám Havel Žalanský, slavný někdy podobojí pražský farář, kterýž život Husa i Jeronyma sepsal,[4]) jakož i jiní podobojí historikové, Kuthenus, Veleslavína, Petr Kodicill atd. Já jen něco maličko z nich zde položím, ostatně nechť oni sobě nynější obojetníci přečtou, když nyní takové knihy svobodně užívati mohou; ale vím, že jich, blázníčkové, ani ještě neviděli.

Poslyš, milý katolíku,
začátek toho povyku:[5])

[426] I. Z těch národů, jižto nás Čechy sužují, — tak jak skladatel hned ze začátku písně zpívá, — totiž Němci, dva <přinesli z Anglie do Prahy bludy Viklefovy>.[6]) II. Těch bludných Němečků a neužitečných psanců přichytil se Jan Hus, jsa mistrem v učení pražském a <kazatelem v kapli betlemské.> V té kapli bývala kazatelna kamenná, na které Jan Hus kázával; tu kazatelnu všichni podobojisté, pikharti i luteráni přes 200 let s největší uctivostí líbávali [7]) ... ... Tu mají zas oko na krku svém, které na nás pro čest svatých ostatků neb obrazů házejí. Ale oni prý tu kazatelnu pro slovo Boží na ní mluvené líbávali. Inu, když má tak být, může se pro to každá kazatelna líbati; teď právě, nechtějí-li naše, tak aspoň své líbati mohou, mají jich zhusta, totiž kamna, pece, lavice, v chlévích stirky,[8]) žlaby, otep slámy, — to jsou všecko místa, na kterých slovo Boží bývá nyní mluvené a kázané. Co víc ještě venku jest: V Přední Lhotě slouha v díži kázal! Ta díž někdy bude u veliké vážnosti. [427] III. Nyní přijdem do divného labyrintu, — snad ani ten v Amsterdamě tlačený, od Jana Komenia smyšlený, [9]) (v němžto on pyšně chtěl svůj

---

[1]) Mar. 16, 20. — [2]) Jsa již ve vězení v Kostnici, sepsal Hus r. 1414 pojednání, že i laikům jest přijímání pod obojí způsobou dovoleno a prospěšno. — [3]) *R*: s tím. — [4]) *R*: „Spisové o mučedlnících českých“ v 6 dílech, vyd. v Praze, 1619. — [5]) Že by další výklad, čerpaný hlavně z Hájkovy kroniky, příliš oprav potřeboval, zkracuji jej svými větami v < >, ponechávaje jen postup myšlenek Vavákových a pak poznámky o poměrech současných. — [6]) Dle Hájka, list 363. — [7]) Vypuštěna další věta, obsahující klep, že prý i Husovy kalhoty tam uctivě byly přechovávány. — [8]) T. j. putny či džbery. *R*: v chlívích. — [9]) Krása a cena slavné knihy Komenského „Labyrint světa a ráj srdce“, zůstala Vavákovi nepochopitelnou, jak vidno z příkrého a nespravedlivého úsudku dalšího.

vtip světu ukázati, jakož pak jej[1]) všechen, co ho kde měl, do něho, co hnůj z chléva vykydal), takový nebude. Pozoruj dobře, čtenáři; nikda mi to tak na mysl nepřipadlo jako nyní, protož se o to s tebou upřímně sdělím. Jan Hus maje svou dobrou, starou českou, katolickou víru, přichytil se víry německé, od Němců do Čech přinesené a to léta 1404, ač pak ze začátku jen tajně (tak jako tito naši) toho hleděl; nyní pak roku 1408 neohlédaje se na to, že od Němců základ spasení (dle svého vlastního prohlášení) dostal a na cestu nebeskou trefil, povstal proti <nadvládě jejich na universitě> — a Němci jsouce tří hlasů zbaveni odešli z Prahy, již tu z dalekých krajin a zemí německých na učení byvše, na sta tisíce outrat do roka učinili a českou zem bohatili, zvlášť Prahu.... ... Čím Praha bohatla a kvetla, to Jan vypověděl a čím potom ochuzena, vypálena a rozbořena byla, to do ní založil, ba právě do prachu rozkřesal a svíčku do koudele vstrčil. Teď popatř, jak se ta koudel [v]zňala:

[428] IV. Když Jan Hus skrze své bludy do Konštancí na sněm volán jsa odjel, <v Praze zatím na popud Petra Drážďanského[2]) jal se hájiti přijímání pod obojí způsobou Jakoubek ze Stříbra.> I ozvali se proti tomu hned mistři a doktoři jiní a <Jakoubka usvědčili z bludu>. Ale že k tomu ohni zase Čech jeden slámy přidal, totiž Zikmund Řepanský, kaplan od sv. Martina,[3]) již prve od mudrování Písem na rozumu zmatený,.... ... začalo to hned silně hořeti.

[429] Jakobellus pak, Němec z Míšně,[4])
boje se, že by nemoh' chodit pyšně
a že, kdyby on sám zbouřil Prahu,
snad by mu proto strhli hlavu,

navedl toho zblázněného Čecha Zikmunda, aby on první tak podával, a to on také učinil v témž kostele sv. Martina a to bylo první pod obojí přijímání. ... ... A tak k tomu milému přijímání hned se lid houfně valil, — kdo ví, jestli tak naši k zápisu letos běželi? — bez vší přípravy neb zpovědi, jak kdo se vynacházel. ... ... Toho se pak nedočteš u Žalanského neb Jakeše neb Růžičky neb Kodicilla, ale musíš to hledat u našeho starého Hájka, kterýž o půl druhého sta let dřív psal než tito čtyři. Že pak pravdu psal, [?] z toho poznáš, že mu to páni stavové podobojí, když jeho kroniku prohlíželi, nevyhodili. — Nu, milý katolíku, to přijímání podle Víta Jakeše bylo taky obzvláštní dílo Ducha svatého a ten Zikmund Řepanský byl muž plný Ducha svatého, to Jakeš roku 1620 psal. Ale poslyš, co zas Hájek o něm a to v roku 1541[5]) do své kroniky

[1]) *R*: ho... chliva. — [2]) Vavák to popisuje dále podrobně dle Hájka. — [3]) Zde jsou zprávy Vavákovy, vlastně Hájkovy, úplně popleteny a nesprávny. Farářem u sv. Martina byl tehdy Jan z Hradce, mladý mistr, jenž v kostele svém začal r. 1414 podávati lidu večeři Páně pod obojí způsobou. Zikmund Řepanský, vladyka, byl asi od r. 1418 prvním v Čechách veřejným hlasatelem pikhartství, popírajícího hlavně přítomnost Kristovu ve svátosti oltářní (jako Martin Loquis), později však vrátil se zpět k učení kališnickému. — [4]) Později po straně opraveno: „Jacobellus byl Čech, ze Stříbra města rodilý, které se v latině Misa jmenuje". (Pochybný výklad jeho původu převzal Vavák z Hájka, list 370 a 371.) — [5]) *R*: 1540.

napsal,[1]) totiž že on roku 1417 docela se zbláznil a běhaje s nahým mečem po Praze, dvě báby zabil, mnoho [430] jiných lidí poranil a zbil, pak mocně chycen, svázán a ukován a mezi blázny do vězení dán, kdež ustavičně founěl a bouřil, až den 16. tam v žaláři umřel a protož ani nebyl v kostele, ale na zahradě pohřben. — Nu, právě nyní taky na zahrady pohřbívají; bodejť neznalý liščí ocas, byť mezi kolika jinými byl! Tak taky i mistr jeho Jakobellus roku 1429 ... ... na zahradě pohřben, ačkoliv od samých obojistů.[2])

Nu, již jsi srozuměl, jací byli, již přijímání pod obojí založili? Ale co pak Jan Hus nebyl toho příčina? Ba právě že nebyl; on jsa v ten čas v Konštancí v vězení, jak se mu to v uši dostalo, hned srozuměl na čí krk ten provaz spadne a protož řekl: „Již vidím, že ta jejich všetečnost mne o mé hrdlo připraví“,[3]) což se i stalo; neboť Jan ač to klubko neuvil, ale niti přísti začal.

Ale když ten Jan Hus přijímání pod obojí nezačal, taky-li pak scestně o přítomnosti těla a krve Páně smýšlel? Ba taky ne; nebo když mu tam v vězení jeden z Prahy řekl, chtěje tím provaz se svého krku na Husův kejhák hoditi: „Mistře, však's ty jednou řekl, že v té svátosti není pravé tělo Kristovo, ale jen pouhý chléb“, Jan mu odpověděl: „Mlč, pokrytče, chléb jest u pekaře.“[4])

Ale proč pak jest asi upálen? To můžeš onde i onde čísti, já pro obšírnost do toho dáti se nemohu. Snad tě už mrzí čísti, [431] vyrazíme se nějakou pantomií[5]) a tím dokážeme tomu milému skladateli, když nás tak lituje, že jsme od cizozemců sužováni, pokudž tomu tak jest, jaká a která jest toho příčina. Jest taky napsáno, že čím kdo hřeší, tím také trestán bývá:

Litera N majíc[6]) sobě zamilovanou literu Z,[7]) vandrovala s ní a přišla do litery P, kteráž byla spojena s literou Č, a napadla tam jinou literu N spojenou s literou D. Litera Č oblíbila sobě literu N s literou Z a tu literu N s literou D z litery P vyhnala. Protož zůstala ta litera N s literou Z při liteře Č a sedí jí na krku, rovně jako žába oblíbila sobě jednou ježka a nyní od něho[8]) utíkajíc klne ho, když k ní chce lehnouti. Toť máš pantomii na vzdor té pařížské, kdežto nějaký[9]) Kuba tyto litery dohromady smísil: L, M, C V, P, ale k posměchu; tato pak není, nýbrž k naučení. Chceš vědět tu pařížskou?: Litera L rozďála oheň, litera M přinášela dříví, litera C V mečem ten oheň rozmetávala a litera P ta prý na ten oheň olej lila. — Když oni smějí, proč my ne?

---

[1]) List 373. Zde právě příklad nepravd Hájkových. Jan z Hradce i Zikmund Řepanský byli i po tomto roce živi. — [2]) Dle Hájka, list 405. — Další částku nechávám pro doklad Vavákova smýšlení o Husovi. — [3]) Dle Hájka, list 371. — [4]) Hájek, list 372; avšak on to uvádí podle Pogia o Jeronymovi, nikoliv o Husovi. — [5]) Snad jméno takové hříčky tehdejší, či jen zkomolenina ze slova pantomima t. j. hra (divadelní). *R*: „s nějakou“ a původně psáno „pantophie“. — [6]) *R*: maje. — [7]) Výklad asi tento: N = Němci, Z = zahraniční? (ač tu Vavák jistě jiné slovo myslil, či snad Z = C (cizozemci?), P = Praha, Č = Čechy, D = domácí. — [8]) *R*: něj. — [9]) *R*: „truc ty pařížské, kdežto niakeý“ atd. Odkud by byla, nevím. Výklad snad tento: L = Luther, M = Melanchthon, C. V. císař Karel V., P = papež. (?)

Když jsme my se Němců a jejich německé víry chytili, slušno, abychom taky něco od nich cítili. Ale není na těchto Angličanech[1]) a Sasících dosti, ještě jiné Němečky máme, jejichžto se víry chytáme: Luther s Melanchthonem, Kalvín s Oekolampadiem, tiť jsou ani slova českého neznali, a my chceme znáti jejich smysly,[2]) — jacíž jsme pak to blázni!

[432] Crcha a Strachota,[3]) slavní slovanského národu našeho biskupové, tiť jsou našim milým českým předkům hned l. P. 874[4]) světlem pravé Kristové víry zasvítili a svaté evangelium i jiná Písma svatá, která také Jeronym svatý, Slovák rozený, z řeči syrské a židovské na slovansko a potom na latinsko přeložil,[5]) [s]sebou sem přinesli. A tu také mezi Čechy trvalo to Písmo svaté, vždy ale psané, — málo ovšem kdo čísti je[6]) mohl, krom kněží a velicí páni, — až do vynalezení kunstu impressorského.[7]) Pomysli, zdaliž tenkrát sedláci bibli čtli, zvlášť pastuchové, poněvadž kdo ji míti chtěl, musel ji dát písařům přepisovati, což velmi mnoho stálo.[8]) Někteří ale biskupové pražští pro chudé kněží a králové čeští pro chudé světské panstvo dávali na svůj náklad bibli přepisovati, nejvíce pak Karel IV. Až léta Páně 1440 impressí se vynašla a to opět od Slováka aneb Čecha, Jana Fausta z Hor Kuten,[9]) tak jakž Kodicill to jistí, a to v městě německém Mohuči. Nedlouho ale Čechové bez toho užitečného umění byli, nýbrž ze všech nejprv z Mohuče se to vypůjčili a na Horách Kutných[10]) ku památce vlastence svého impressí vyzdvihli, potom v Praze Nato nejprvnější bible v Praze jest tištěna léta Páně 1488, pak v Hoře Kutné léta 1489. Ostatních mnoho biblí tisků najdeš v předmluvě na bibli hallskou, na jejímžto nyní čtení všecko spasení záležet nechají, třeba ani jeden dobrý skutek neučinili.

[433] Ale sluší nám při tom pozorovat tyto dvě hlavní věci: Předně: Když Pán Bůh chtěl slovanský národ v lůnu církve své zahrnutý míti a světlem pravé víry je osvítiti, neposlal k nim Němce jakožto ty, kteří ani za mnoho let, ba mnozí až do smrti ten slavný a krásný jazyk slovanský aneb český naučiti se nemohou, a hned jaksi divně Bůh jej[11]) před Němci skryl, jakž to posavad vidíme, odkudž i předkové naši od němoty Němci[12]) je nazvali; — tak prve u nás Čechů, kdo němý byl, říkali mu němec, slepému slepec, chromému chromec atd.; protož tito když do Čech trousiti se začínali a slova českého žádným způsobem vysloviti nemohli, říkali jim Čechové Němci, to jest němí.

Když ta víra svatá nepřetrženě v svatém pokoji a pořádku od roku 894 až do roku 1404, totiž 510 let[13]) zde v Čechách trvala, na mnoho množství tisíc nábožných a svatých duší zplodila, vychovala a k Bohu přivedla. Všichni zajisté lidé Pána Boha znali, jemu sloužili, pobožné a

[1]) *R*: Engličanech. — [2]) *R*: smysle. — [3]) *R*: T. j. sv. Cyrill a Methoděj. — [4]) T. j. rok (pravděpodobně) pokřtění Bořivojova. Vavák píše zde mylně podle Hájka rok 894. — [5]) Psáno dle starých mylných domněnek. Sv. Jeronym nebyl Slovan, aniž ovšem přeložil Písmo svaté do slovanštiny. — [6]) *R*: ho. — [7]) T. j. umění tiskařského. — [8]) *R*: koštovalo. — [9]) Opět omyl. Viz již zde str. 43., pozn. 7. — [10]) *R*: Kuttnách. — [11]) *R*: ho. — [12]) *R*: Němcami. — [13]) Vavák počítá tak od křtu Bořivojova až do přinesení knih Viklefových do Čech podle chybných letopočtů Hájkových. Viz pozn. 4.

svaté životy vedli, — najdeš to u Hájka, — ano i zázraky na potvrzení té dobré víry mnozí činili. Tu ďáblové nepřejíce a závidíce[1]) nám toho daru Božího, proměnily se v anděly světlosti a přišli[2]) k nám z anglické to jest anjelské země a ještě s cizím tím německým, vždy u všech Čechů ohyzdným jazykem a chtěli nám víru jakousi jinou, německou zvěstovati po tolika stech letech. Nu, byli-li jsou pak ti blázni od Boha posláni aneb potřebovali-li jsme toho my, [434] aby nám je sem ďábel byl přines[l]? Ó, budiž Bohu žel, že ten Jan Hus, tak přece na slovo vzatý člověk, toho se chytil a jiné k tomu svedl! Co nedělá pýcha! Byltě Lucifer vtipnější, a taky hoří. Protož není divu, že Husu spálili.

Za druhé: Tak málo Písma svatého bylo, že je[3]) jen kněží a velicí páni čtli. Ve vesnicích lidé ani ho, chuďátka, jakživi neviděli, a přece proto dobrou víru zachovali, dobře živi byli a do nebe se dostávali. Když pak oni ti naši bludařové, těch bláznů Němců následovníci, chtěli tolik zákonů, kolik je klasů v poli, natisknouti, aby prý se tím[4]) sprostému lidu posloužilo, — nu, posloužili jim tak, až už každý měsíc jinou víru mají, mnozí dokonce k žádné znáti se nechtí, mnozí již taky duši smrtelnou býti praví, že prý je to u Ekklesiastika, a mnozí Boha bytí zapírají. Máť Ekklesiastikus napsáno,[5]) že jest stejné zahynutí člověka jako hovada a stejná že jest obojího povaha, ale čti, co při konci té kapitoly[6]) praví, totiž že Bůh všecko přivede na soud. Tak hle oni vedle samé litery Písmu chtějí rozuměti a pravému smyslu Písma svatého nic, rovně jako onino dva učedlníci v Emausu; protož jim také Pán bláznů a zpozdilých nadal a teprva jim sám pravý smysl vyložil tak, že ho poznali.

Ze všeho toho vyrozuměl jsi, že bludná víra od Němců do Čech se dostala a zajisté Čechové nejprv chytili se německé pýchy a potom německé bludné víry. Když tu tak skladatel naříká na konec, totiž že nás Němci nyní sužují, proč pak taky nenaříká na začátek, ježto jej[7]) jejich bludní předkové založili?

[435] (m) V verši 45. divně skladatel handluje a Pánu Bohu se rouhá, jakož pak tak všickni kacíři ve svých knihách opovážlivě a bezbožně psáti se osmělují, Boha na pomoc proti nám volají. Pozoruj, čtenáři, co tu míní, totiž pro přijímání pod jednou že česká země snáší ouzkosti a od kněží a mnichů že jest sužována. To hned potvrzuje veršem 46.,

(n) jakož i veršem 47., kdež lid pozdvihuje a k vyhnání kněžstva i k prolití krve vzbuzuje. To je pěkný zákoník, jak ho zákon Páně a Duch Boží k lásce a pokoře vede! Ó, zlostná a bezbožná, převrácená mysl! Hle, jak tu sprostý lid může býti snadně sveden a to sice předně proti samému Bohu, jeho drahé církvi, svatým svátostem, proti jeho pravé službě a služebníkům, proti všem chvalitebným obyčejům a řádům křesťanským, proti pánu země, proti drahému v zemi pokoji, proti právu

---

[1]) *R*: nepřejíc a závidíc. — [2]) *R*: přijdouce... z englicke. — [3]) *R*: ho. — [4]) *R*: prey se s tím. — [5]) Je to 19. verš v 3. kap., avšak ve knize Ekklesiastes (Kazatel) a nikoliv ve knize Ekklesiastikus (Sirach). — [6]) Totiž při konci té knihy (Ekklesiastes, v kap. 12. verš 14. — [7]) *R*: jenžto ho.

a všemu dobrému křesťanskému svědomí, ano proti všem všudy lidem, proti pohlaví ženskému a nevinným dítkám, proti čistotě a všem jiným křesťanským ctnostem a proti všemu na zemi, v vodách i v povětří živému stvoření! Není-li pak to ta prach-babylonská šelma, opilá krví svatých a mučedlníkův Ježíšových (Zjev. 17, v. 6.), poněvadž popouzí, míní a chce krev prolévati a neví proč. Zákon to nikde neporoučí, vůle Boží v tom není. Považ, čtenáři, k jakému oni konci a cíli Písmo svaté čtou a vede-li je Duch svatý. [436] Ale nediv se tomu, milý čtenáři, však víš, že Lucifer, první odbojník, první rebelant a první kacíř, na nebi vojnu zdvihal a proti Bohu scestně smýšlel; takyť ti, již jsou z jeho cechu na zemi, jináč nikdy nesmýšleli a smýšleti nebudou. Právě přestupníci

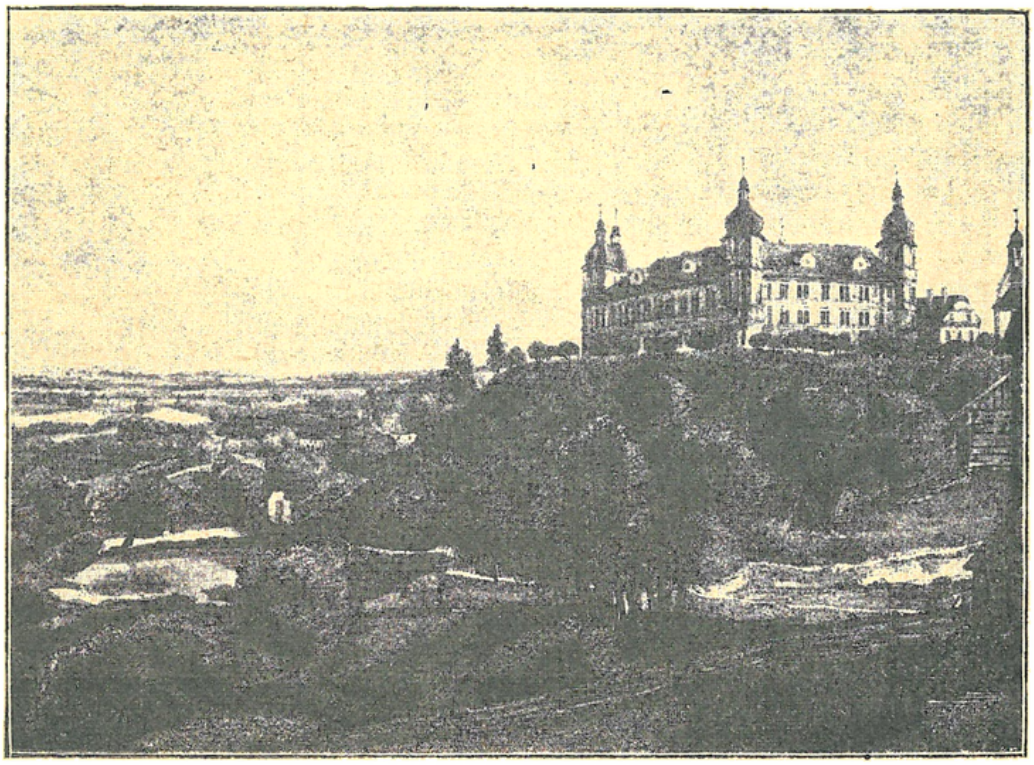

Černý Kostelec.

ze zlého v horší upadají i sami bloudíce i jiné v blud uvozujíce. Čti jen Hájka od léta 1414 až do léta 1520, tam spatříš, co jsou těchto našich bláznů předkové, staří kacířští kněží, páchali a kterak slovo Boží kázali: Místo slova Božího lid k mordům, válkám a různicím vzbuzovali, tak jako tento jejich a ďábelský potomek v této písni i jiné vzbuzuje i sám v verši 49. k tomu se strojí, jakož i v verši 50.

(o) Ale nesedlo mu to. Tuším, že již dávno i s tím svým mečem pošel aneb snad od něho zahynul, mniši pak až posavade v Čechách jsou a ještě budou. Nevím, proč pak ti mniši a kláštery tak všecky ty kacíře mrzí, že všichni proti nim vždycky psali a posavad píší, mluví a na ně zlořečí; vždyť pak jim ti mniši nic jakživi neublížili, aniž jim ti blázni bludničtí nic jakživi nedali! Vždyť pak, mezkové, nyní praví, že se všecko děje z vůle Boží a že oni taky od víry naší z vůle Boží

odpadli! Nu, jaká to hovadnost a právě pošetilá převrácenost! Ti, kteří Boha chválí, jemu pravou poctu a službu vykonávají, za pána země a všechen lid se modlí, nemají býti z vůle Boží, nýbrž z vůle ďáblovy a mají býti šelmy a psi a plemeno ještěrčí, — ti pak, kteří z domu otcovského utekli, matce zlořečí, Bohu se rouhají, svaté jeho [437] tupí, krev lidskou vylévati a všecky mravy a dobré křesťanské řády a ctnosti zkaziti usilují a se chystají, ti mají býti z vůle Boží, ti to mají všecko z vnuknutí Ducha svatého činiti a mají za dobré a šlechetné lidi držáni býti. Ó zlost! Ó, budiž to daleko od nás vzdáleno a chraniž nás, Hospodine, abychom měli míti losu a dílu s nimi!

(p) Verš 51. Ačkoliv nechce jména svého pověditi, ale tím samým můžeme mu sami, tak jak podle své práce zasluhuje, jméno dáti. Kdyby byl dobré dílo Bohu i lidem mile a užitečně dělal, byl by ovšem jména svého nezatajil, jakž to všichni kacíři dobře vypremovat[1]) umějí, když něco, co žádnému neutrhá, píší. Známť já ty lišky. Ale, milý čtenáři, víš dobře, když se někoho živého a před našima očima stojícího ptáme: „Jak tobě říkají?“ aneb „Odkud jsi?“, jestliže nám své jméno aneb místo jmenovat nechce, co o něm pravíme? I to, že jest nejistý a zlého svědomí a zrovna šelma. Kdo se nestydí za práci, nemá se taky stydět za jméno a pakli se bojí jméno pověditi, neměl tak oslovskou a smrtí vinnou práci konati. Kdybys četl kacířské knihy, které papeže, císaře, kněžstvo a celou církev katolickou tupí, v takových se nikda autora neb skladatele nedobereš; ale které jsou drobet mravnější, tamť v takových teprva se naučíš titule a ouřady čísti, tam spatříš, čím ten predikant a jak dlouho v jakých povinnostech byl a při tom [438] také celý jeho život i portré neb vyobrazení, tuť máš slávy a chvály živého a hříšného predikanta až nazbyt. Ale o svatém nějakém již s Bohem v nebi přebývajícím nesmíš ani ceknout, o čem teď doleji něco víc vysvětlím.

52. verš a poslední přečti. Já pravím, že je tak ta píseň v Uhřích dělaná, jako jest „Rozmlouvání ovčáckého pacholka s knězem“ v Příbrami tištěné (viz Clavis lib. haeret. fol. 201[2]) aneb v Praze. Poněvadž skladatel nepověděl jméno, jakž by pověděl místo? Zloděj nikda nepoví, kde zůstává; však česká země taky nikda bez šelem nebyla. K takovému šelmovství, jako ta píseň jest, ledakohos dosti jest; není v ní žádného umění a vtipu. Katolíci by se za tak hovadskou píseň styděli, kdyby naproti kacířstvu ji dělat měli, ba já sám.

Ten pak jistý posel
byl i s skladatelem[3]) osel;
jestli znal Písmo svaté,
neměl roznášet utrhání proklaté
a kteří ji na posměch katolíků zpívají,
zákon Boží zapírají
a nejsou žádní zákoníci,
ale zlořečení psanci a bezbožníci.

---

[1]) T. j. vyjádřiti. — [2]) Viz Jungm. V, 729. V Praze tištěna ta kniha, nikoli v Příbrami. — [3]) *R*: s kladatelem.

Slušelo by, aby ta píseň k císařské Milosti a jinam, kde patří, dodána byla, tak aby se z ní těch nováčků pokora a vnuknutí Ducha svatého a plnění zákona poznati mohlo, zvláště pak k nám všem katolíkům láska.

NB. Milý čtenáři, byl jsem já v oumyslu na každý verš té písně odpověď dáti, což bych snadno velmi učiniti mohl, ale nemám času k psaní a myslím, že je na to dost jiných, kteří jsou to povinni dělati. Za druhé, nezdá se mi s takovým šelmovstvím mnoho zaneprazdňovati. Podle příležitosti a nahodilosti, pokudž živ [439] budu, dále v tomto spisu víc takových kontroversií neb odporů přisadím, můžeš to porozdílně hledati. Již se jinam obraťme.

Svatost papežská, Pius, toho jména VI., jenž dne 22. března do Vídně přijeti, zase odtud dne 22. dubna do Mnichova,[1]) hlavního bavorského města, odjeti ráčil. Tato neslýchaná a nevídaná věc potřebuje ovšem obšírnějšího vypsání a hodná jest věčné památky, ale já myslím, že to všecko a celé diarium[2]) té jeho ve Vídni přítomnosti vytištěno bude; protož bude-li to na čtvrtce,[3]) tak to do tohoto spisu přisadím, pakli to bude na osmerce, tehdy to přepíši. Sice z rozličných psaní a tištěných novin mohl bych nějaký traktát učiniti, ale čekám na to vytištěné.

Při konci dubna a na začátku máje obilí platilo: Pšenice 3½ zlatého 2 i 3 i 4 groše, žito 3 zl. 15 kr, též 18, ječmen 2 zl. 15 kr., oves 1 zl. 48, též 51 kr., sena 1 centnýř 1 zl. 30 kr., slámy 1 mandel 1 zl. 30 kr., proso 3 zl. 24 kr., vikev 3 zl. 30 kr.

Přes celý duben ustavičné zimy, větry, mrazy trvaly, dobytek velmi churavý a mizerný byl, píce nebylo; zde za dva měsíce 21 kusů hovězího dobytka padlo; sice pro kůži každý ho zapíchl, nedav mu zcípnouti[4]). Místem lidé střechy otrhávali, došky na řezanku řezajíce. [440] Mezitím obilí na polích přece pěkněji než loni se ukazovalo, zvlášť žita a ječmeny, pšenice ne tak. Okolo 16. máje každému obilí o 1 groš neb o 2 připlatilo a na ten den dopoledne teplo, odpoledne pak zima s deštěm ostrá trvala.

Dne 12. máje, v neděli Exaudi atd., poslední po Veliké noci, v městě nejstarožitnějším, Kouřimě, v kostele farním sv. Štěpána jubilací aneb padesátletní obnovu svého velebného kněžství držel důstojně velebný v Kristu otec, pan Tomáš Skřivánek, tamní děkan a kanovník titulární v Praze na Vyšehradě.[5]) On jest narozen v Litomyšli roku 1705, na kněžstvo posvěcen a na den sv. Josefa primicii sloužil roku 1732, do Kouřima za kaplana se dostal roku 1736 a děkanem tam učiněn r. 1740,[6]) Jeho kazatel byl jeden z Vyšehradu kanovník, František Kyba,[7])

---

[1]) *R*: Mynichu. — [2]) T. j. denník. — [3]) *R*: in quarto ... na VIIIro. — [4]) *R*: zapích nedada mu scípnouti. — [5]) Za kanovníka vyšehradského zvolen 25. února 1770. (Ruffer: Historia Vyšehradská, str. 372.) — [6]) Dle děkan. archivu kouřimského stal se děkanem 24. února 1739. — [7]) František Kyba, děkan volyňský, zvolen za sídelního kanovníka na Vyšehradě roku 1777. (Ruffer, str. 45.)

paranymphus pak sázavský od sv. Prokopa prelát [1]) pod infulí, diakonem děkan českobrodský,[2]) subdiakonem děkan zásmucký,[3]) všech při oltáři kněží bylo 22. Tentýž pan děkan dne 8. máje ve Škramníce na den Božího Vstoupení velkou mši a ceremonie při památce Božího vstoupení držel.[4]) (Léta 1787 dne 7. září ne tak nemocí jako mdlobou věku přemožen umřel, maje věku svého 84 [5]) léta; knězem byl 56 let, děkanem v Kouřimě 48 let, arcibiskupským vikářem 28 let, vyšehradským kanovníkem 30 let.)

[441] Na den vlastence našeho, sv. Jana Nepomuckého, množství Slezáků, Lužičanů, Sasů, Bavorů, Rakušanů, Moravanů i Štýrů [6]) v Praze na pouti se vynacházelo, kdež pobožnost svou konali. Ale zdejší novověrce bylo viděti, že husy vozili a orali, neb oni prý toho Janka světiti nebudou, ale Jana Husa, to prý je jejich zástupce a patron.

Zajisté, zajisté stýská se s tím lidem živu býti. Takové a mnohé nekřesťanské a nelidské věci je od nich viděti a slyšeti, že byť by jeden pořád seděl a psal, nemohl by všeho vypsati, — a tak špatně se to přetrhuje a nic dokonce netresce. Hodně mnozí předešlých let na Václava IV., [7]) císaře římského a krále českého, sočili a ve svých kronikách, spisích i kázáních jeho lenost divně malovali, až i to jméno Lenivý mu zůstalo, že prý ty neřády, které se v Čechách po Janovi Husovi začínaly, nepřetrhoval. Nu, nechť nyní prohlídnou a tehdejší časy a stav toho krále k nynějším časům rovnají a učiní rozsudek, proč se to nyní nepřetrhuje. Tehdejší monarcha Václav větším dílem v arestu seděl, nynější pak náš monarcha, Josef II., po celé Evropě u všech králů u veliké slávě, cti a vážnosti jest. Z tehdejšího ani poddaným strach nešel, z nynějšího i králům strach jde. Tehdejší vojska žádného nechoval, nynější pak nade všecky císaře nejvíc ho má. Za času tehdejšího kněží a páni stavové bludů se chytali, kteří přece něco víc podle osob svých zbouřiti a rozmnožiti mohli, nyní pak se toho chytají jen lidé sprostí, sedláci, pastuši, ovčáci atd. a chasa, kteří na jediné císařské slovo hned by oněměli, ohluchli a dřevění zůstali. [442] Jistě, jistě, kdyby tolik vojska v zemi neleželo, již by ten lid dávno vytrhl a mnohem hůře než za času Žižky by páchal, a dost veřejně sami se v tom prohlašují a co budou katolíkům dělat, se chystají, — však se tomu přece nic neříká. „Bůh smiluj se nad námi a požehnej nám, osvěť obličej svůj na nás a smiluj se nad námi.“ (Žalm 66, v. 1.) „Oni pak ať nadarmo hledají bezživobytí našeho, vejdou do nižších stran země, vydáni budou v moc meče, částky lišek budou.“ (Žalm 62, v. 9.)

Od půl máje obilí zas připlatilo; oves již chtěli za 2 zl. za 6 kr., ano místem byl za 2 zl. 15 kr.

18. máje, v sobotu před slavností Ducha svatého, dostali jsme opět do vesnic patenty, které však helveti — ač

[1]) Opatem — posledním — v klášteře sázavském byl tehdy Leander Kramář, od r. 1763 až do r. 1785, kdy klášter zrušen. — [2]) Josef Schreiber. — [3]) Josef Lorenz. — [4]) Další věta v závorkách je později připsána. Opakuje se i ve 2. knize „Paměti“. — [5]) *R*: 82. — [6]) *R*: Štagru. — [7]) *R*: VI.

jestli je tak jmenovati mám, nebo nyní v máji jakožto od vánoc v pátém měsíci také o páté víře začínají mluviti, totiž že prý přece jen není přes husitskou víru, — opět jináč, tak jako ty první, sobě vykládají a že na jejich lepší ten patent zní, roztrušují a ním se těší. Hle, jak pak mají Písmu svatému rozuměti, když ani patentu nerozumějí! Ten pak patent, že velikou výmluvnost má, jakž obyčejně všecky takové jsou, pro snadnější vyrozumění sprostých o něco kratčeji [1]) zde přepíši; ta pak tři punkta, literami A, B, C znamenaná, na nichž se oni mýlí a tak hloupě a hovadsky jim rozumějí, slovo od slov položím. Mám za to, že ta tři punkta, poněvadž jsou tak znamenaná, ještě dále v jiných patentích připomínána budou.

[443] Circulare do všech krajů. Ačkoliv Jeho císařská královská Majestátnost, náš nejmilostivější dědičný zemokníže a pán, skrze ono roku minulého 1781 dne 13. října hlavní prohlášení z strany zde trpenu býti mohoucích protestantských náboženství dosti jasně a patrně k vyrozumění dáti jest ráčila, jak by se v tom pokračovati mělo, nicméně přes to všecko až dosavad jak ze zanešených zpráv, tak také z samých nekatolíků prohlášení vyrozuměno bylo, že mnozí z toho od víry katolické odpadlého lidu to nejvyšší zemoknížecí nařízení jak sami pro sebe docela zpátečně vykládali, i také jiným omylné výklady přednášeli, při tom pak dokonce ještě toto opovážlivé roztrušování řečí činiti se osmělili, totižto:

A. že Jeho císařské Majestátnosti jednostejně jest, když poddaní buďto k panujícímu katolickému, aneb jinému v zemi trpěnému náboženství se prohlásí, anobrž že jejich odpad od víry katolické jemu nejvýš k zalíbení přichází; B. že ti, kteří se k takovému odpadu od katolické víry prohlašují, skrze to všelikých předností a časného zisku sebe součastné učiniti mohou; C. že to samé prohlášení nekatolíkem býti již dosti jest a že není potřeba k některému jinému v zemi trpěnému náboženství se přiznati.

Tu a takovou zprávu o takových ošemetnostech nemohla Jeho císařská Majestátnost jináč nežli s tím nejspravedlivějším nezalíbením (nelibkou) přijmouti. [444] Jakož ale Jeho císařské Majestátnosti přísežně a v nejzáleženější [2]) starosti pozůstane pravé zachování onoho jediné samospasitedlného náboženství katolického, kteréhožto vznik a rozšíření skrze lidu vyučování a pravé přesvědčení nejjistěj dosáhnuté býti může, tak tehdy také jeho nejvyšší zemootcovské přání vždycky dozajista tam schylovati bude, aby bez rozdílu jeho poddaní tomu svatému náboženství, jehožto vznik Jeho Majestátnosti vždy na srdci leží, z samovolného přesvědčení oddáni a té nejjistější cesty svého spasení oučastni býti mohli.

Daleko však vzdáleno buď, oněch v zemi trpěných [3]) k srovnání někdy nějaké nucení vynaložiti mimo užitečné vyjadřování, dobré vyučování a pravý příklad. Jeho zmíněná nejvyšší Majestátnost

---

[1]) *R*: krátčej... ty pak. — [2]) Orig.: angelegenste Sorgfalt. — [3]) *R*: oných ... trpících.

z pouhé bližního lásky a z toho jeho již prve vyjádřeného spasitedlného vzhledu sebe nejmilostivěj nakloniti ráčila a za dobře srovnanlivé býti jest uznala, také těm poddaným, kteří skrze uznalost a přesvědčení až dosavad k církvi svaté se přivtěliti nechtějí a kteří tím více k protestantskému, v těchto zemích tolerirovanému (trpěnému) náboženství se přihlašují, dále onu[1]) toleranci *) a exercitium **) dle toho ustanoveného, již prve prošlého vyhlášení svoliti. Protož tehdy pan krajský hejtman onu[2]) tak násobní a opáčenou nejvyšší oumyslovůli[3]) bez prodlení v jemu náležejícím kraji společným vrchnostem a obyvatelům [445] prostředkem tisknutých cirkulářů prohlásiti nechá, též zvlášť jednomu každému.

Dobře se vyjádřiti má, že vesměs oni odpadlci, kteří by se osmělili své domácí obyvatele, čeládku neb poddané buďto skrze protivné vykládá í oněch[4]) tolerančních pravidel, aneb skrz nepravé neb falešné předobrazování, anebo snad skrze pohrůžky a skutečné jednání k jednomu neb druhému v zemi trpěnému náboženství vábiti, aneb jenom také onu[5]) povolenou toleranci nesrovnávajícně a bludně vykládati a jiným přednášeti, že sobě tudy nevyhnutedlně nejvyšší císařskou nemilost přitáhnouti mohou, též dle okolostojičnosti nezměnitedlně na nejostřeji[6]) potrestáni budou,[7]) tím více než onen tak násobný, nerozvážlivý neb zlostný a svévolný lid sebe téměř toho samého škodlivého svědomí přinucením, kterého oni sami pro svou osobu se štítí a proti kterému skrze ta toleranční generalia ***) ujištěni bývají, proti jiným vinni se dávají a skrze to sebe proti zemoknížecím nařízením i a nejvýš ztraceni činí.

Ex consilio gubernii v Praze, dne 21. dubna,[8]) 1782 roku. Karel Egon kníže z Fürstenbergu. Karel Lederer.

[445] Tento patent aneb cirkulář na poručení císařské od zemského gubernium vydaný k velké chuti odpadlcům nešel a protož konejšili se tím,[9]) že prý není od císaře pána vydaný, než toliko od kněží a od pánů, že v něm není psáno: „My Josef“ a dole že taky není podepsaný. Nu, považ každý těch lidí zavilé šelmovství: Tomuto nechti rozuměti, že by byl od císaře, a před vánoci rovně taky jen takový cirkulář od gubernium byl, jakož se zde celistvý nachází, a ani na ně nezněl, nýbrž na cizozemce, a přece tak kvapně a chvátavě se ho drželi a že císař pán chce mít a poroučí, aby věřil kdo co chce, plnou hubou ve dne v noci hlásali. Nyní chtějí míti „My Josef“, a před vánoci houdli, že toho není třeba, že je dost na tom, když jen guberno na jeho místě něco do země pošle.

Rychtář chválovský u Labe, Dobiáš[10]) řečený, ten skrz to

*) Trpění. — **) Cvičení neb pozorování. — ***) Trpěného náboženství pravidla.

[1]) *R*: dalejí onnou. — [2]) *R*: onou. — [3]) Orig.: Willensmeinung. — [4]) *R*: Onnych. — [5]) *R*: onnou... nesrovnávajičně. — [6]) *R*: nejostřec. . svyvolný. — [7]) U Jaksche (V. str. 91) dále text nejde. — [8]) Ve Vídni dvorní dekret ze 17. dubna 1782. — [9]) *R*: tentyrovali se s tím. — [10]) Václav Dobiáš, sedlák ve Vel Chválovicích čís. 15 (staré), držel při gruntě 21 strych a 1 věrtel rolí. Statek ujal po otci Matějovi. (H.)

obzvláště k svému přišel, nebo opovážil se mluviti, že těch patentů dal pan vrchní v Hoře Kutné natisknouti a tak je sám svou mocí do vesnic rozdával. Nu, považ každý hovadský smysl toho mezka! Dva katolíci, kteří v té vsi toliko jsou, ti to dne 3. června při řízení panu vrchnímu ohlásili před jeho očima a protož ten blázen byl za to hned z rychtářství složen a do šatlavy poslán a na místo něho Jiří Poupa,[1]) katolík, který prve před tím bláznem taky mnoho let rychtářem byl, zas ním učiněn. Ten prv jmenovaný hlupák tak mnoho rozuměti chtěl, že před vánoci až do Nové Vsi na Kostelecko psal, aby se taky zbouřili a od víry odpadli, že zde na Poděbradště již všichni vzhůru jsou, a to jeho psaní náš[2]) jemnostpán vrchní dostal. [447] Žádný zajisté ještě patent neprošel, aby ho jináč lidé nepřevracovali, — ale což divného, poněvadž i Písmo svaté převracují

Zadní díl a sice nejspodnější kus toho cirkuláře, dobře pozoruj, čtenáři, jak se mně zdá, může na dvi vyložen býti, totiž předkem na ty, jižto se mezi odpadlci něco víc zdají a jiné sprostější brzo k této, brzo k jiné víře vábí a jináč, než ten toleranční patent ukazuje, vykládají. Druh[é], může se to taky i na nás katolíky rozuměti a vyložiti, totiž na ty, jižto by mezi takovými odpadlci nějaké nepříkladnosti a protimyslnosti činili. Zatím může každý dle své vůle výklad tomu dáti.

Na den slavný Seslání Ducha svatého studeno bylo a byl den 19. máje; na o v pondělí, 20. téhož, mráz byl a studeněji než včera; sucho také začínalo býti. Studené větry také vály až do konce máje.

30. téhož svátek byl Božího Těla. Na ten den mnozí z odpadlců orali a jiné práce vykonávali, zde ale jen toliko domácí tiché práce konali. Rozprávku pak divnou, rouhavou a právě nekřesťanskou a ďábelskou mezi sebou pískali, kterou žádný rozený lutrián, kalvín a jakékoliv sekty člověk neřekne, totiž že prý[3]) [je ta slavnost ustanovena ke cti jednoho dítěte, jež prý „bylo na čtyři čtvrtě rozťato a na čtyřech stranách města Říma po rynku rozvěšeno“, otec pak jeho, papež, i matka byli prý upáleni!] [448] Nu, považ každý, kdo jen trochu rozum máš, jaká jest to hovadská smyšlenka, a přece ti bídní lidé tomu nejináč než jako zákonu věří! Učení zajisté lutriáni, kalvíni i jiní odporníci naši mají a čtou životy všech papežův, vědí všecko, co který byl a jak živ byl a jak umřel, mají také posavad své vyslance a špehouny v Římě, vědí všecko, co se tam děje, přece však od nich takové hany o papežích neuslyšíš, — a naši rozenci, naše nezdárné děti mají tak mluviti! Ale vede prý je k tomu Duch Boží!

---

[1]) Jiří Poupa, syn Matěje, držel chalupu čís. 1 (starého číslov.), při níž bylo rolí 8 strychů a 3 věrtele. (H.) — [2]) Původně psáno: skrz nás. — [3]) Nebylo lze dále (7 řádek) věrně otisknouti pro přílišnou urážlivost obsahu i podání pomluvy té, kterou Vavák sám omlouvá slovy: „Odpusť, že tak nevážně to píši, jak oni nevážně to mluví.“

Máj, pátý měsíc od vánoc již dobíhá a s ním taky snad pátá víra konec vezme, totiž husitská, kterou sice veřejně neprohlašovali, ale tajně,[1]) nebo v patentu stojí, že se nemá žádný k jiné víře přihlašovati a ji držeti, jen k těm třem, ježto dovolené jsou, totiž řecká, lutriánská a kalvínská, lutriánské ale oni říkají evangelická a kalvínské helvetská. Ačkoliv již všichni při svých exameních k té helvetské se přihlásili, nicméně nemají při ní žádné stálosti, přece praví, že proč pak se husitská nedovoluje, že by tu nejradši měli. Ale svůj veřejný hlas nesmějí o ní pustiti. Knihy zajisté všecky, které mají, jsou vydání Jednoty bratrské, vůbec pikhartů, a víru mají helvetskou. To jsou zmatky!

Toho měsíce povolení přišlo,[2]) aby ti odpadlci, jak staří tak mladí, po své smrti na naše hřbitovy kladeni byli a zaplativše povinný plat faráři a kantorovi, sami třebas aby si pochovávali, žádných pak bouřek aby netropili.

Při konci máje obilí platilo: Pšenice 3 zl. 14 grošů, žito 3 zl. 5 i 6 grošů, ječmen 2 zl. 5 grošů, oves 2 zl. 5 grošů, žitné slámy mandel 2 zl. centnýř sena 1 zl. 10 grošů.

[449] Junius neb červen, šestý měsíc od Nového léta, quartus pak neb čtvrtý od 1. března počítá se. S nastáním toho měsíce šestého nebylo třeba dlouho čekat na šestou víru, nebo již hned v posledních dnech májových se pučila a teď v prvních dnech červnových už rozkvétá, krom že zřídka kde, ne pak všudy. Rovně jako ona bylina smrtelná napellus neb šalomounek málokde roste a jestli se kde vytýčí, hned se vykořeňuje a zahlazuje, protože samým toliko voněním život lidský maří a smrt uvodí, — tak tato arianská, která božství Kristovo zapírá, právě smrtelná jest a u všech jiných sektářů prokletá víra. A bylo by od ní mnoho duší pomřelo, chci říci nakazilo se, kdyby byl nějaký doktor, právě když již již růsti počala, remedium[3]) proti ní neposlal. Ačkoliv pak ten doktor nevěda nic o té arianské víře neposlal zrovna[4]) proti ní lékařství, ale to, co poslal, aspoň je zadrželo při předešlém užívání, že mnozí jen skrze to poselství zůstali ještě při helvetské, jiní pak při evangelické víře. Ale co pak jest to za novinu? Slyš tehdy, jest se čemu zasmáti:

Od půl máje běhouni jejich jakés knížky malé tištěné roznášeli a draze velmi, totiž za 8 krejcarů prodávali; těm pak dali jméno „Knížky biskupa hradeckého". Tu bylo radosti, nejináč než jako by nebe otevřené viděli, tu bylo scházení, běhání, posílání, radostného čtení, rukama plácání, ba mnozí snad až plakali a celé noci nespali, že knížku samého biskupa hradeckého mají. My katolíci nejprv jsme nic nevěděli, jaké to

---

[1]) *R*: tejně. — [2]) Myslí se tu asi dvorní dekret z 13. (gub. z 29.) března 1782. (Viz Jaksch V, 561.) — [3]) T. j. lék. — [4]) *R*: just.

jubileum slaví, až jsme se [450] vždy té zžírající kobylky (mající na křídlech slova) dobrali a tu milou knížku biskupa hradeckého (tak jak hlas šel) taky spatřili.

Nejprv se podiviti musím mnohým katolíkům, kteří tu knížku prve než já viděli a rovně tak rozvážlivě čtli, že taky oni, že jest biskupa hradeckého vydání, pravili. Byl jsem ji žádostiv viděti žádnému nic nevěřiv,[1]) až jsem jí dne 2. června též dosáhl. A protož ji zde věrně a upřímně slovo od slova přesadím, aby mnohý sprostý katolík drobet lépe naučil se faleš kacířskou poznávati a nedal se ledajakémus a každému větru nahýbati. Zajisté ta knížka ty bludné naše bratry v jejich bludu více utvrdila a mnohé katolíky rozviklala, že po přečtení té

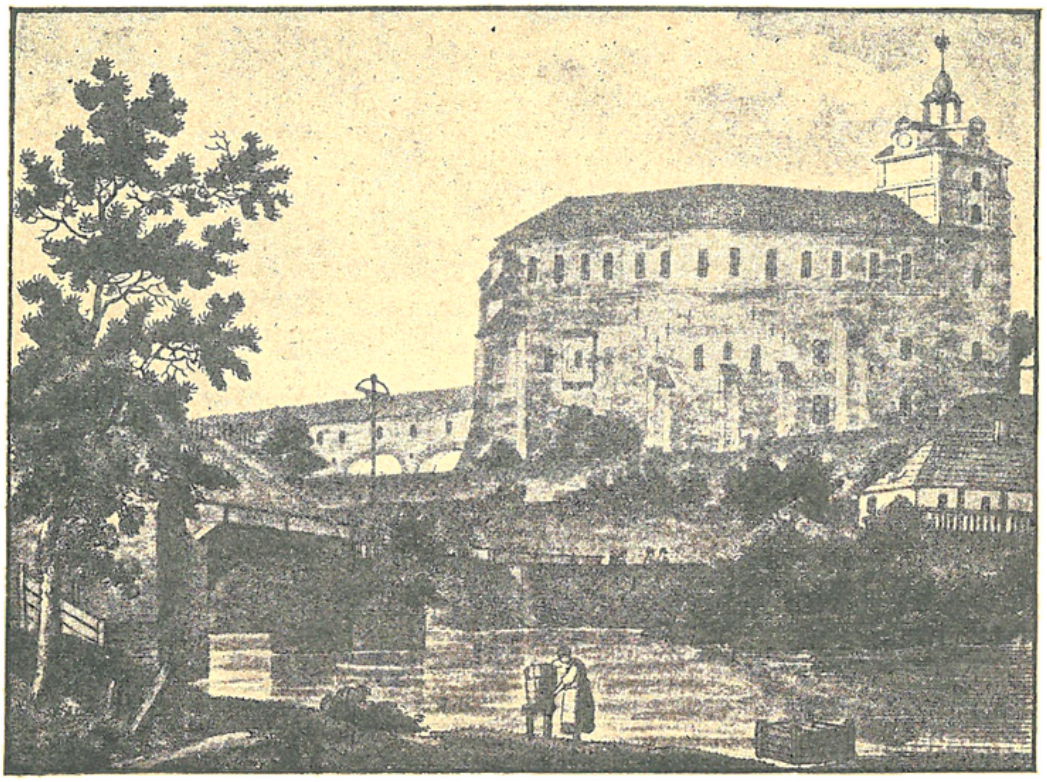

Brandýs nad Labem.

knížky začali se odpadlců chytati, ježto se té knížce lehoučce může odepříti a faleš v ní poznati. Nu, pozorujž ji, — umínil jsem si něco času k přesazení jí i také k nějaké odpovědi na ni, ač zkrátka, odhodlati. Titul knížky:

(a) [2]) „K důstojně velebnému biskupu králohradeckému, podle vydání jeho (b) cirkulárního spisu na duchovenstvo osady jeho. (c) Od ji-

---

[1]) *R*: nevěřivše. -- [2]) Písmena zde a dále ve spisku číslice v ( ) poukazují na jednotlivé body následující k tomu odpovědi Vavákovy. Přikův spisek otiskuji podle tištěného originálu (z knihovny zem. musea, č. 68 f 397) a odchylky Vavákovy uvádím dole jako rukopisné čtení (*R*). Vavák má zde svůj rukopis uspořádaný tak, že dělí stránku na dva sloupce a k textu Přikovy knížky na prvním sloupci opsanému přidává

stého, ne římského katolického, Čecha, (d) Bohuslava Přika. (e) V Praze Vytištěno u Anton. Hladkého v Karolíně 1782."

Odpověď: (a) Tu již hned z titulu viděti jest, že jí biskup hradecký nevydal, ale kdosi jiný na jeho hned v únoru vydané (b) pastorale neb farářům svým podanou instrukcí[1]) se ozval, jednak mu lichotě, jednak mu děkuje.[2]) (c) Rád by se katolíkem jmenoval, ale Řím mu smrdí, protož praví „ne římského".[3]) (d) O jméno nic není. [451] U nás jeden volák utek[4]) z panství svého, jméno si přesadil, aby tak snadno poznán nebyl.

Kdo na ulice cedule metá,
nikda své vlastní jméno nedá.

(e) Jest tak tištěna v Praze v Karolíně, jako to „O rozmlouvání ovčáckého pacholka s knězem" jest tištěno v Příbrami. [?] Rovně tak lehko bylo mu dáti na knížku pražskou impressí, jako to jméno Bohuslava Přika. Nicméně přece se s netrefou potkal; nebo v Praze v Karolíně impressor ne Antonín Hladký, nýbrž Josef Gröbl se jmenuje. Jáť jsem ji hned od pohledu a tisku[5]) poznal, že není v Praze, nýbrž v Žitavě tištěna. [?][6]) Čtěme již její předmluvu:

Předmluva: List tento, aneb jakkoli takový spis se jmenuje, byl vydavateli od jakéhos přítele z Čech odeslán. (a) Ten, byť i také z žádné důležité příčiny, nejméně aspoň skrze upřímnou, dobře mínící citedlnost, jakož i skrze mnohá veřejná prohlášení, ježto ne jednomu každému rovná býti mohou, zdál se mu vždy toho zasluhovati, i snad přede všemi jinými (b), aby veřejně všem známý byl. A jak ostatně dosti vysvětleno býti může, (c) že původce téhož nebyl muž z obecného toliko lidu sprostného,[7]) tak i podobně věděti se má, že způsob psaní jeho nebyl docela to,[8]) čehož se z vytištěného listu tohoto nadíti můžeme. (d) Protož chtěl vydavatel tomuto malému spisu a nejvíce z této strany na pomoc přijíti (e) a jakés dokonalé vzezření mu dáti, aby jakžtakž se ctí[9]) do lektur hlavních měst i s jinými přičten býti mohl. [452] Domnívali jsme se proto dříve to omluviti, poněvadž víme, že jsou lidé, kteří rádi vykládají a kteří nejmenší komma, jakožto svého tak nazvaného autografu, jak říkáme, na čele nemá. (f) — Ve Vídni, dne 20. dubna 1782. Vydavatel.

Odpověď na tu předmluvu. Milý, dobrý, věrný katolíku, pozoruj literu (a) a vidíš, že ten list aneb jakž se praví „knížka biskupa hra-

---

hned příslušné části svojí odpovědi do sloupce vedlejšího. Tak je tomu až do str. [473]. Ježto ve vydání tomto nebylo dobře možno tentýž způsob zachovati, otiskuji poznámkovým petitem (s hvězdičkou na začátku) jednotlivé odstavce z originálu a za každým kladu petitem proloženým příslušnou část z odpovědi Vavákovy, kterou on sám jmenuje „Prostá toliko na to odpověď". Viz str. [455]. — [1]) „Cirkularní spis pana z Háje, biskupa Kralohradeckého na duchovenstvo osady se strany tolerancí". Přeložil V. Kramerius. [Jungm. VI, 1097 a.] — [2]) *R*: jednak mu flatirujíc, jednak mu děkujíc. — [3]) Vavák dělí a chápe slova v titulu „od jistého ne římského katolického Čecha (v originále vůbec nerozdělená) takto: „od jistého — ne římského — katolického Čecha". Dle smyslu brožury dlužno však děliti: „od jistého — ne římského katolického — Čecha". — [4]) *R*: uteka. — [5]) *R*: truku. — [6]) Původně vyšla německy ve Vídni téhož roku pod názvem: „An den hochwürdigsten Bischof in Königgrätz auf Veranlassung seines Cirkularschreibens an die Geistlichkeit seiner Diöces". Český překlad opatřil rovněž Václ. Kramerius (viz Jungm. VI, 1097 b), o čemž ovšem Vavák nevěděl, jak patrno z odpovědi jeho. — [7]) *R*: sprosteho. — [8]) *R*: docela jen to čeho. — [9]) *R*: se čtením.

deckého" byl od kohos v Čechách napsán a jinému komusi odeslán (ať již[1]) tak ale s ním mluvím) a ten jiný (ne ve Vídni, jakž dole pod předmluvou praví, ale nejspíš v Žitavě aneb tu někde v Čechách) oblíbil si to drobet poopraviti, lepší křtalt tomu dáti a vytisknouti. Nemysli, že takoví Kubové v Čechách nejsou; dost je to na nějakého ovčáka, že stvořiv[2]) to do Žitavy do tisku odeslal, tamť všecko vytisknou, nic se tam neprohlíží.[3])

(b) Tak se mu zdál ten list pěkný, že jej[4]) tu vyhlašuje za hodný před všemi jinými vytištění, — mně se zdá, že by se jdoucím na stranu[5]) nejspíš hodil. Až čísti budeš, spatříš, co v něm bude pěkného a se zákonem [se] srovnávajícího.

(c) Nevysvětluje dosti, toliko navrhuje a násadu vystrkuje, celé kopí pak ještě za sebou nechává, které však již již zostřené jest, jak se k tomu sám zná,

(d) když nejprv pochváliv a vyvýšiv[6]) autora ihned praví, že nebyl oumysl jeho a způsob jen to, co v tomto spisu vidíme, psáti; [453] ba právě že nebyl, však tomu rozumíme, že ještě mnoho za lubem, jak říkáme, zůstalo. Při tom vynímá autora z lidí obecních, jako by tento spis nevím jak učený a vtipný byl. Jestliže jejich obecní lidé ani s takového nic býti nemohou a pořád zákon a množství tak vychválených knih čtou, tak museji být právě mezkové, jakož je to vidět; skokem chce mít vydavatel autora učeného, v jeho pak prácl žádné učenosti není. Jáť toho autora nemám za jiného, než že jest někde v hradeckém biskupství ovčákem a psal o té vydané od biskupa instrukci nějakému svému miláčkovi do Žitavy a poslal mu rovně i tu instrukci — a ten v Žitavě jsa[7]) přece od ovčáka na rozumu i vtipu rozdílnější, zamyslil si a sepsal tento spis, mysle ním obchodovat[8]) v duších jako v čepicích aneb v plátně.

(e) A tak chtěl vydavatel tomu spisu z té strany, totiž pro zbouření lidu, pro zošklivení katolické víry na pomoc přijíti, i také proto, že mu jinší šaty dal a jej okřtaltoval. Protož kdyby jej[9]) učený autor nějaký psal, jakž tu praví, nebylo by potřeba pomoci, ale byla ona, tuším, divná rohože spletena, jakž zas sám praví, že mu jakés dokonalé vzezření chtěl dáti, aby prý se jakž tak se čtením[10]) do hlavních měst hoditi mohl. Hle, i tu lekturu, to jest čtení, tomu spisu opraviti musil, aby se to poctivěji čísti mohlo.

(f) Ale přece to ještě taky domníval se omluviti, [454] prý pro vykladače; sám zde prvním vykladačem jsa před všemi jinými myslil, že tudy všem jiným vykládání ukrátí a vezme, když sám napřed vyloží. Ba právě nyní jest mnoho vykladačů; pominuv[11]) sedláky, řemeslníky atd., i ty pastuchy, voláky a skotáky do toho cechu počísti musím, a ti všichni jsou z roty pana autora i vydavatele knížky této. Však ale divím se, že Písmo svaté tak směle a tužně vykládají a této knížce pak bez výkladu

---

[1]) *R*: atíž. — [2]) *R*: niakyho... stvořivše. — [3]) *R*: necensuryruje — [4]) *R*: ho. — [5]) *R*: na sekrit. — [6]) *R*: pochválic a vyvyšic. — [7]) *R* jsouce. — [8]) *R*: myslyce s nim handlovat. — [9]) *R*: ho. — [10]) Omyl Vavákův v přepise. V orig. jest „se ctí". Viz str. 90. pozn. 9. — [11]) *R*: pominouc.

rozumějí, ježto kdyby ji drobet považiti a vyložiti chtěli, nic by v ní nenašli, čeho by poctivý rozum chopiti se mohl. Katolických vykladačů nemá se co báti, poněvadž se v spisu chlubí, že jsou kontroversie zapovězené, Šturmové pak a Lintrové[1]) a Šeřerové[2]) již dávno hnijí anebo snad teď nemocni jsou, že nemohou psáti. Vímť já, že si taky někdy Jednota bratrská na Šturma stýskala, kterak proň nic na světlo ani vydati nemůže, čeho by on nezošklivil a nezkazil, ježto sám rozum navrhne, kdyby bylo něco pravého a s zákonem [se] srovnávajícího, žeť by to byl zošklivíti a zkaziti nemohl.

Ku konci pozoruj chytrost vydavatele, jak to vymlouvá, že tu není jméno autografa neb počátečníka; chce nás tak za hovadné míti, abychom tou hloupou předmluvou jako opojeni jsouce již tomu nerozuměli. Kdo spravedlivě píše a troufá si na to, co píše, odpovědít, ten se nemá tajit. Tak někdy pikharti bez jména psávali, ale Šturm vždy jim na to s doložením svého jména i místa směle odpověděl.

[455] Ve Vídni prý je datyrováno, ale nevím v které, leda bych mimo rakouskou a franckou[3]) Vídeň třetí Vídeň ze Žitavy udělal, ale toť zas celý svět nepřijme. Nu, což je dělat, musímeť tak jak je psáno čísti a při tom tomu chytrému bláznovství rozuměti. Den 20. dubna a rok 1782, to jediné pravé býti může.

Začátek spisu aneb knížky:

*Veliký, nejmilejší císař (1) krajinám svým i královstvím svobody nikdy dosti vykoupené v náboženství udělil. (2) Toť bylo zajisté z nebe poselství tolik tisícům ubohých poddaných, kterýmžto ani jednak povoleno nebylo, aby Bohu svému sloužili, jak od svědomí svého k tomu zavázáni byli a jak přesvědčení jejich je k tomu vedlo, (3) kteréž bylo dokonalý užitek jejich vychování, dětinských let jejich a což více, i let dospělého věku jejich. (4) Tito ubozí poddaní — také jsem i já z nich jeden byl — byli každému jen v nenávisti a ošklivosti. (5) [456] Kdekoli bytu pro polehčení svého usouženého života hledali, tam odtud nemilostivě vyháněni byli. Neměli dokonce žádného pro sebe ani pro děti své bezpečného místa. (6) Nepomyslilo se na to, žeť by[4]) i oni lidé, žeť by tvorové Boží, jako všickni jiní, žeť by také, dím, lidé takoví byli, kteří by [VI.][5]) rovněž odvolání ku právům a pomoc knížecí [měli], též stejných práv přirozenosti, jako každý člověk, požívali, aby bez utiskání a trestání živi byli na zemi, (7) [457] která nejen pro některé, jak každému zdravý rozum říci musí, ale pro všecky učiněna jest a která dosti místa pro všecky až dosavad má. (8) Nepovážilo se, že by podobná svědomí utiskání bázeň v plnění povinností podle stavu i konečně zoufalství způsobiti měla, skrze co nejen obci neužitečni, ale i dokonce škodlivi bývají. (9)

[455] Prostá toliko na to odpověď:

1) Pozoruj, katolický čtenáři, kdyby knížka v Praze tlačena byla, stálo by: Jeho císařská královská Majestátnost. [?]

[1]) Linteo Petr, jinak Litoměřický z Pilsenburka, posléze děkan vyšehradský, sepsal několik knih českých. Od luzy pražské na Vyšehrad vtrhnuvši r. 1611 zbit, zemřel r. 1613. — [2]) Scherer Jiří z řádu Tov. Jež., slavný kazatel německý a spisovatel četných knih, hlavně proti protestantismu obranných, z nichž některé záhy i do češtiny přeloženy, působil nejvíce v Rakousích, hlavně v Linci; zemřel r. 1605. — [3]) Vienne v jihovýchodní Francii. — [4]) *R*: žet byt (i dále tak). — [5]) Vloženými v [ ] římskými číslicemi označuji stránky knížky Přikovy.

2) Neudělil tak svobody, aby věřil kdo co chce, ani nepřikázal od katolické víry odstupovati, toliko že chce v zemích svých té trojí víry, řecké, evangelické a kalvínské, všeliké příchozící lidi trpěti.

3) Jestli s nebe to poselství přišlo, mělo by být zázraky stvrzené a nadpřirozené. Jedno každé svědomí Bohu slouží, ale každé svědomí Boha a službu jeho nezná. Staří pohanští Řekové [1]) Bohu sloužili, chrám mu vystavěli a že ho neznali, řekli: „Neznámému Bohu". Píše to též Žalanský. Ta služba jestli spravedlivá a Bohu milá jest, měl ji Bůh již dávno světu poslati. Ovšem byli zavázáni Bohu sloužiti, poněvadž mu to na křtu [456] slíbili a protož je taky svědomí jejich až posavad přesvědčuje a k tomu vede, že zle učinili, když od té víry, kterou jim Bůh sám dal, odpadli a přesvědčovati je bude taky v hodinu soudu.

4) Ba právě užitečně a spasitedlně hned od dětinství svědomí jejich vírou pravou osvíceno jsouc [2]) k dobrému živobytí je vedlo, a nyní na nich nic zbožného není viděti. Protož hádati můžeme, která víra lepší jest.

5) Marnotratný syn, když z domu otcovského utekl, mláto s vepři jedl.[3]) Protiviti se církvi jest protiviti se Bohu. Který syn matce zlořečí, vždy ji dřív sám do nenávisti vezme, než matka syna vzala. Matka jestli potom syna odsoudí aneb na něj zanevře, máť sobě od syna dané příčiny, pro které slušně to činí. Poběhlík, marnotratník málo, zoufalec pak nic lásky hodni nejsou, — kdo chce, nechť vyloží. Ale proto přece žádného neodsuzujeme, neb sám každý svůj soud sobě píše.

6) Zde o posledních tulácích mluví, již před několika lety sem tam se toulali a své tuláctví jménem víry zastírali,[4]) ale o prvních mlčí, proč jsou léta 1622 a 1624 z Čech šli.[5]) Jestliže žádného místa a kdekoliv neměli, což pak ani v Žitavě? Ba arci že ne; dost zle. Zde ale mohli místo mít, kdyby byli chtěli a z něho neutíkali, v Žitavě pak je [6]) chtěli mít a nedávali jim ho, ale měli je tam za lidi mizerné a otroky a nedali jim, neřku-li místa, ani té cti, což jsem [457] i já sám tam v Žitavě spatřil a mohl bych některé z našeho panství jmenovati, jižto zde grunty nechali a tam v bídě a posměchu živi byli. Jestli pak přece — ať tak s nimi mluvím — místa nikde neměli, pokudž měli pravou a spravedlivou víru, mohli se z toho radovati, ne pak rmoutiti, toť by jim k větší slávě pomohlo.

7) Mohli práv a všelikých svobod užívati, kdyby jen byli sami nepřestoupili a podle svých hlav nečinili a tak trestání na sebe i na nás potomky katolické uvedli. Zde by sice bylo šířiny potřeba, já pak úžiny držeti se musím.

8) Taky na zahradách bodláčí roste, dost tam majíc [7]) místa, a přece je zahradníci ven vyhazují a tam ho netrpí, dusí prý jinou užitečnější bylinu a trávu.

9) Svědomí utiskané jestli jest kde jaké, tak musí býti převrácené a zlomyslné i zločinné. Dobré svědomí zajisté ani od naší víry a církve, ani od práva a od žádného utiskané není, nýbrž velebeno a ctěno bývá.

---

[1]) *R* omylem: „Římané". Viz Skutk. apoštol. 17, 23. — [2]) *R*: jsa. — [3]) *R*: se sviňma žrával. — [4]) *R*: premovali. — [5]) Kdo nechtěli přestoupiti ke katol. víře, byli v těch letech po bitvě na Bílé hoře císařem vypovězeni ze země. — [6]) *R*: ho. — [7]) *R*: maje... předse ho.

Zoufalství ovšem jest znamení převráceného svědomí a srdce; kdo dobré a utišené svědomí má, ten zoufati nebude.

*Dobrý, moudrý Josef toho utiskání je sprostil. Svědomí jejich jest od takového proti vší přirozenosti nucení osvobozeno. (10) — [458] Nechtěl jsem svým starým očím víry dáti, než jsem ten vysoce vážený dekret o trpení četl, ten dekret, který nejen my, ale i naši nejpozdnější vnukové jako památku nejslavnější moudrosti našeho nejmilejšího [1]) císaře a otcovské lásky jeho k lidu ctíti a jemu se diviti budou. (11)

[458] 10) Ovšem sprostil a svobodu k navrácení se do vlasti udělil a jiné mnohé milosti propůjčil, což ovšem kdyby tak podle toho tolerancpatentu všecko šlo a oni sem přišedše [2]) tak jak sluší živi byli, nic by to ani císařské Milosti, ani nám všem katolíkům neškodilo. Ale pohříchu vidíme, že ti, kteří zde svobodně živi býti a náboženství své provozovati a snad těmto našim odtržencům ještě příkladem svým svítiti by mohli, ti, pravím, až posavad sem nejdou, zdejší pak blázni, jichžto se ten patent nic netýče, odpadují a toho, co neznají, se chytají a chytili. Za tu pak milost přece tak vděčni se ukazují, že všecky katolíky zmordovati chtějí a tak v tom slově „všecky" i císaře pána zasahují.

11) Když tak moudré řízení a otcovskou lásku císařské Milosti poznávají, jakož v pravdě tak jest, měli by za lásku láskou se odměňovati a jak dle toho prvního toleranc neb o trpění vydaného patentu, tak dle jiných později vydaných poslušnost zachovati a vyhlášené katolické panující víře pokoj a čest dávati a to uznati, že nejsou v zemi představeni a na základ neb grunt pravého náboženství vyhlášeni, nýbrž jen toliko z veliké císařské lásky trpěni, což tím více jim k srdci jíti a poníženost a pokoru v nich vštípiti má, čím víc oni takovými nejsou, na které císař pán myslil, totiž na cizozemce a odběhlíky, ne pak na tyto odpadlíky.

*[459] Bylo tehdáž krásné a veselé jitro, když jsem jej četl. Mezi mnohým [VII] rozjímáním vstal jsem. Hleděl jsem na slunce, ano krásně svítilo. (12) Tak jsem k srdci k sobě pravil, což i nyní každého jitra hlasitě v modlitbě své opakuji: Ó by to slunce ještě mnohokrát vycházelo a šťastně našemu přemilému Josefovi svítilo! [460] Ó by on jen mnohá prodloužilá léta požehnání hojného požívaje živ byl, nebo on jest ten, který země své šťastnými učiní. Měl jsem nějaké zdání o šťastném dni. — A tu soused můj vchází do dveří, nesa ten dekret. Četli jsme ho — slzavýma očima četli jsme. Svolali jsme manželek i dětí svých, pak jsme všickni [3]) radostí plakali, tak že říci nemohu, jak mně tu okolo srdce bylo. Ó ten předobrý, přemilostivý císař, řkouce vzdychali jsme — slzy mne polévají i nyní, když o tom píši Bůh ho zachovej! Bůh mu požehnej! — více mluviti nemohu. — (13)

[459] 12) Kdybys, čtenáři, více kacířských knih četl, tam bys často napadl sluncem sobě přisvědčovati, však ale ani v tom dobré srovnalosti nemají. Ovšem jest u nás ten starodávní zvyk, víc však všetečný než hřešitedlný, že když něco veselého a radostného vidíme, jako ku příkladu nějaký vjezd [4]) krále do země neb do Prahy, neb nějaká pout, procesí, svatba, a jestli jest při tom pěkný čas, říkáme: „I to samé nebe nám nápomocno bylo aneb sloužilo, měli jsme pěkný čas." Zase když při našem nějakém

---

[1]) *R*: nejmilostivějšího. — [2]) *R*: propučil... přijda. — [3]) *R*: dítek ... všichni. — [4]) *R*: ainzug nebo vjezd.

zármutku neb žalosti nebe jest zamračené, říkáme: „I to nebe se s námi rmoutilo“ Ale poslyš o tom protivníky naše. Tento autor praví, že mu k jeho radosti slunce jasně svítilo, jako by mu přisvědčovalo, Růžička pak v „Korunce mučedlníků“ píše, že při oné staroměstské popravě, kdyžto všichni husiti a evangelíci největší žalost měli, taky slunce jasně svítilo a co víc, ještě prý duha jasná nad Prahou se ukázala, — na duze sedící a svět soudící maluje se nejvyšší Soudce; kdo chceš, vylož. Nu tehdy, jestli tomuto slunce jasně svítilo k radosti, mělotě ani při té popravě nesvítit a celá obloha měla zamračena být k jejich žalosti a tím víc, [460] čím oni víc praví, že ta poprava nespravedlivá byla a že ne pro rebelii, nýbrž pro víru se stala. Jestli se pro víru a to pro spravedlivou víru ta poprava stala, tak dokonce mělo se celé nebe rmoutiti a zamračeno, jako by to nerado vidělo, býti, ono pak zatím jasné bylo a svět osvěcovalo. Neméně žalostná jim byla, totiž protivníkům, bitva na Bílé hoře léta 1620 dne 8. listopadu, avšak čteme, že taky tehdáž jasně slunce svítilo. Z toho poznáváme, že se tento autor z strany té důležitosti dobře se staršími neporadil.

Jestli pak to za nějakou reguli aneb za nějaké obzvláštní myslopatření býti má, pozorujme, co o tom katolická strana říci může. Hájek píše na léto 1126 a též léto 1260,[1]) kterak tehdy dobrým katolickým Čechům v boji jasně slunce svítilo a právě i nebe nápomocno bylo, když i sv. patronové se jim ukázali. A zase léta 1619, když se katolíci z onoho hrozného rabování od kalvínů kostela sv. Víta rmoutili, taky se i nebe rmoutilo, když strašlivě se zamračilo, povětří ukrutné vydalo a tak ty bezbožné kalvíny samo nebe, když katolíci nemohli, z toho kostela hrůzou vyhnalo. (Pešina, Beckovský. [?][2])

[461] 13) Pozoruj, milý, dobrý a upřímný katolíku, jak tu lahodně mluví, jak tu jako na udici podvodně lapá. Budiž Pánu Bohu věčná z toho chvála, již dávno vesele našemu od Boha danému nejmilostivějšímu císaři slunce svítí, již ho Pán Bůh velikého před celým světem učinil, nepřátely jeho jiné utišil, jiné zahnal, jiné naklonil, jméno jeho až do nejzadnějších světa krajin rozhlásil, u jiných hrůzu, u jiných lásku z něho a k němu způsobil, vysoké i korunované světa hlavy k němu přitáhl, do všech poddaných jeho upřímnost, lásku a poslušnost vštípil, vojsko udatné učinil, oslavil a rozmnožil, panování jeho i bez vytažení meče zveličil a rozšířil, koruny království s největším potěšením, svolením a zalíbením pánů stavův a všech poddaných k nohám jeho položil. A to všecko učinil, když ještě o evangelících a helvetích ani cítit nebylo, nic oni mu svou modlitbou k tomu nepomohli. Ale co víc: Když ti nováčkové s svými spisy na něj nabíhajíce, snad z jeho paláce vyvésti ho chtíce, mysl jeho císařskou a velebnost monarchitskou bouřili, Bůh ho skrze náměstka svého Pia VI., což se ještě nikdy žádnému [462] císaři nestalo, v jeho císařském sídelním městě Vídni navštívil, potěšil, oslavil a mysl jeho utišil. To byl šťastný den, tu bylo slzavých více očí, tu bylo otců,

---

[1]) R. 1126 u Chlumce zvítězil Soběslav I. nad císařem Lotharem a r. 1260 u Kressenbrunnu Přemysl Otakar II. nad Uhry. — [2]) V Pešinově Phosphorus septicornis, radius VI, Beckovský do té doby nesahá.

manželek a dítek i pláče a tu bylo Boží zachování i požehnání a hude, máme naději, na budoucí stále časy. Ale ti blázniť jsou se tuším za to nemodlili, nýbrž jim to co trn v oku bylo, poněvadž pravili, že babylonská šelma do Vídně přijela, ba i Antikrist že za svou již mrtvou... přijel a tím slavné paměti císařovnu rozumějí. Bodejť něco po svém dědečkovi, Janovi Rokycanovi, nezdědili, kterýž taky v Praze kázával, že jsou dvě šelmy na světě, papež jedna a císař druhá. Viz Hájka.[1])

Pozoruj každý slávu a čest císaře našeho pána, kterou[2]) ho Bůh poctil, prve než se ty ještěrky z břicha matky své vykousaly a prve než za něho otčenáš vyříkaly. Protož rozuměti, žeť on jejich chlubných modliteb tak dalece nepotřebuje a že bez nich ho Pán Bůh oslavil a zachoval a ještě zachová a oslaví. My pak katolíci — Bůh rač nás posavad slyšeti! — jsme se za něho modlili hned dříve než se narodil a co posavad každodenně mimo všechen obecní lid jen v klášteřích za něj modliteb se koná! Nostež je svatí andělové v zlatých báních před trůn Nejvyššího!

*[462] Pak jsme jej[3]) dočtli, tomu jsem tak rád byl, že srdce ve mně poskakovalo. Soused můj na mne v divné povaze pohlédl, když ten spis zas dohromady skládal i s potřásáním hlavy pravil: (14) [VIII] Toť by byla zajisté dobrá věc pro nás i naše milé děti, ale bojím se, bojím, neboť to náramně popudí katolíky, zvláště jich kněží. Ti kysele na nás hleděti budou, [463] a kdož ví, jestli tím víc nás nenáviděti nebudou. (15.)

[463] 14) Pozoruj, milý katolíku, jak ten autor aneb vydavatel řeč svou divně vede. Takový jest obyčej dávní všech kacířů, tak oni sprostému lidu umějí z černého bílé dělati. Zdalíž ta řeč prach-ničemná není?

15) Katoličtí kněží nic by neřekli, třeba sem na tisíce rozených nekatolíků přišlo; byla by naděje, že by z nich byli za čas katolíci, poněvadž, díka Bohu, i v těch zemích, kde jsou panující, napořád ke katolické víře přistupují; z odpadlíků ale kněží naši rmoutí se a modlí se za ně, aby je Bůh osvítil.

*Pro radost srdce svého ani jsem tehdáž na to nepomyslil. Ale teď jsem toho nepokoje zakusil. A v pravdě bylo se čeho obávati, neb se v brzce okázalo, že ne všickni katolíci na to se snesli, aby ustanovením císaře svého se řídili. (16) Slyšeli jsme veřejně bublati a mnozí duchovní stěžovali sobě na zlé časy, o zkáze pravé víry mluvíce, škodlivé Antikristovo příští předpovídali. — (17)

16) Považ zlostný podvod toho autora; zdaliž pak císař pán ustanovil, abychom všichni od víry naší odpadli, zdaliž je to v tom toleranc patentu? Vidíš, milý katolíku, jak se sprostí lidé na tom snadně mohou svésti. Dřív než tento spis na světle byl, už takovou pískali, ale zacpává jim huby tento v máji vydaný patent, ano vyznání víry samého císaře pána, které vůbec rozeslal.

17) Jestliže apoštol Jan v epištole 2. verš 7.[4]) hned brzo po Páně umučení říci mohl, že mnozí antikristové jsou, — což pro nic jiného nenapsal, než že mnozí jináč smýšleli a učili než církev Boží, — proč by pak to naši kněží a my všichni říci nemohli? Nebo tito netoliko jináč

[1]) List 410. — [2]) *R*: s kterou. — [3]) Orig. i *R*: ho. — [4]) *R* omylem: v. 18.

Jaksi na novo učí, ale Pánu Kristu se rouhají, zvlášť u velebné svátosti. Nu, nejsou-li pak to Antikristové?

NB. Nyní řeč k biskupu králohradeckému obrací. Čti pozorně!

*[464] Nicméně když jsme se čehož nejhoršího obávati počali, vyšli Oni na jevo, důstojně velebný biskupe, a tuť v nařízení jistém dali příklad své moudrosti, že jsme se bez příčiny báli, i dokázali, že katolická církev v svém lůnu muže má takové, kteří skutečnou hodnost svého ouřadu apoštolského znají a plní, kteří neutiskují, nýbrž o lásce a pokoře káží, [IX] [18], kteří věrní pastýřové svých ovcí jsou a kteří toho zasluhují, aby ode všech [lidí] milováni a ctěni byli. (19)

[464] 18) Předně pozoruj, že tu knížku biskup hradecký nevydal, jak se na tom ti babylonští převedenci snášejí. Z toho je vidět, jaký rozum mají a jak podstatně patentům aneb Písmu svatému rozuměti mohou, když ani tomuto již nejsprostějšímu konceptu a psaní rozuměti nemohou. Jak jsem již prv dotekl, vydal ten biskup hradecký jisté nařízení do svého biskupství, které také zde bych položiti mohl, kdybych dosti času k psaní měl. Rozuměl dobře, že strhaný rybník v čas přívalu a největšího návalu [1]) vody dobře spravovati není, ale až bouřka pomine a povětří se utiší. Protož poručil farářům svým, aby příkladem Krista Pána k těm odpadlcům laskavě a přívětivě se chovali, jakž to sám autor zde navrhuje. Hle, nás naši pastýři — neb my zde již od pražského arcibiskupa taky instrukci takovou máme, — k lásce, pokoji, pokoře a snášelivosti vedou a to příkladem Krista Pána. Nevím, čího příkladu oni odpadlci následují, snad prvního rebelanta, když nenávist, rozbroj, pýchu a zpouru veřejně ukazují.

19) Má prý církev naše také ty, kteří praví a věrní pastýřové svých ovcí jsou. Těmi slovy obmývá [2]) a tu špínu zrovna na sebe leje, — může si každý pomyslit, což já pro krátkost času psáti nemohu.

*[465] Musím bez pochlebenství ze srdce o tom říci: jestli ustanovení našeho velebného císaře všech srdce pohnulo, že i nařízení jejich, důstojně velebný biskupe, společné radosti i pocty ode všech duší dobrých podobně zasluhuje. (20) Oni vyučují pravému náboženství křesťanskému. Oni káží pravý smysl evangelium. Oni kráč[ej]í po upřímé cestě apoštolů; což srdci lidskému tím potěšitedlnější býti má, poněvadž jich málo jest, kteří to činí i kteří by to byli činívali. (21)

[465] 20) Ne ustanovení, nýbrž dovolení jest toliko císařské Milosti. To ovšem jestli všech srdce pohnulo, k odpadení od víry přece žádného nenutilo. Kdo dřív převráceného svědomí byl, ten odpadl a to dovolení za ustanovení si přičetl, tak hloupý byl. Jestliže nařízení biskupovo pocty ode všech duší dobrých zasluhuje, protož ti dobré duše nejsou, kteří biskupy i papeže a všecky duchovní nanejvýš proklínají. Krom tohoto drobet ušetřují,[3]) že prý je taky jejich víry a on prý bude jejich patriarchou, — ale tuším, že k hlasu toho Prokopa brzy ty straky umlknou. [4])

21) Jestli učí pravé náboženství, proč od něho odpadují? Jestli káže pravý smysl evangelium, proč sobě z Hallu jiné nositi dávají? Jestli po cestě apoštolů kráčí, proč oni jiných cest hledají a ještě takových, o kterých nic nevědí, kam vedou? Dost posavad takových pastýřů všudy

---

[1]) *R*: qvaltu. — [2]) *R*: S těmi slovy laviruje neb obmejvá. — [3]) T. j. biskupa Haye. — [4]) Úsloví vzaté snad z některé bajky.

bylo a jest, ale oni žádného nikdež poslouchat nechtěli; každý jim byl protivný, každý kostel daleko, Pán Bůh příliš vysoko, zpověď nehodná, lítost nepotřebná. Po pastýřích helvetských touží, a tu jim autor povídá, že církev katolická má muže takové. Jedinou knížku kacířskou jsem ještě nečetl, aby v ní vždy někde autor proti sobě nemluvil.

*Jak pěkně a jak otcovsky to kněžím svým předkládají: [Rozuměj, čtenáři, to jest z té instrukcí vzato:] „Že základ evangelického učení jest láska a prominutí, čehož Božský [466] zákonodárce příkladů dal bez počtu — on, ježto svůj celý život, jak dlouho na světě bydlel, s nesčíslnými dobrodiními skonal, ztraceného syna, veřejnou hříšnici, ženu v cizolo[ž]stvu postiženou, Židy i Řeky právě otcovsky chránil, jehož každý krok, [X] každé slovo, každý čin a celý život byla přesvatá památka lásky, trpělivosti, tichosti a prominutí!" (22)

[466] 22) Hle, jak tu chválí biskupa, že on učí tomu, co Spasitel nás učil, činil a přikázal, jaké příklady nám zanechal. Ale, můj Pane, jak pak mnoho máš těch svých nových následovníků?

Ústy ovšem začali, celé noci nespali,
však srdcem jináč myslili, teď již i hlasy stišili.
Kdo Boha chce ctíti a s bližním vojnu míti,
tenť nemůže pravý ctitel býti.

Praví tu, že Kristův „každý krok, každé slovo, každý čin a celý život" atd., u těch pak novotníků všecko jest to podivně naopak a krom toho i samý pohled hrozný jest. Ale my katolíci kdybychom lásku, trpělivost, tichost a prominutí všeho jejich rouhání, posměchu, ukrutnosti při sobě měli, jakž tu autor navrhuje, a oni aby po nás šlapali, podávky do nás vráželi a ven ze země nás hnali, to by bylo dobře, to by zákon Páně vyplnili, jakož to hned tuto v 23. rozdělení autor navrhuje:

*Jak důvodně a moudře vyjadřují učení křesťanského náboženství, když k následovníkům jeho praví[1]): že se všemi oudy jejich ovčince, bez ohledu na náboženství, ku kterému se prohlašují, v lásce bez pokrytství a v vůli dobré, snášelivě a upřímně v pokoji živi býti, žádnému nic protimyslného nečiniti a všecky vespolek jednostejnou láskou objímati mají. (23)

23) Jestliže nám cpe,[2]) abychom se bez ohledu na náboženství s nimi srovnávali, ježto jsme přední a panující a jejich otcové, proč pak oni jakožto synové a od nás utečenci dřív to nezačínají? Syn k otci dřív se obrátiti má.

*[467] Můj dobrotivý Otče nebeský! pomyslil jsem si: Kdyby všecky děti tvé, kdyby aspoň moudří, vyšší a představení všech církví, kdyby aspoň všickni katoličtí biskupové tak smýšleli (24), nebylo by zajisté nikdy žádných krvavých svateb, žádných husitských vojen, žádných právních dotazování strany víry, nebylo by nic toho ani i nynějšího času! (25) — Jak pokojně a upřímně byli by lidé živi mezi sebou, kdyby lidsky jednali a Boha svého za [XI] ochránce barbarských právě nátisků tak nesmyslně a bohaprázdně nepotřebovali. (26)

[467] 24) Milý autore, nemohltě toho tvůj arciotec Hus aneb Luther — nevím, kterého jsi cechu — dokázati a k tomu přivésti, aby s nimi celý svět oslepl; takyť ty nejsi tak zázračný Ferrerius,[3]) aby k tobě všichni biskupové své zření míti a tvé bláznové převrácenosti[4]) násle-

---

[1]) Orig.: pravějí. — [2]) *R*: cpá. — [3]) Sv. Vincenc Ferrerský. — [4]) *R*: tvé bláznové stremata.

dovati měli. Chceš-li, ohledej; jestli máš víru pravou, budeš mít s nebe pomoc.

Toto 25.) rozvržení nemohu ani bez velikého pohnutí čísti, s jakým svědomím a s jakou hroznou opovážlivostí mohl to zde ten protivník napsati. Jestli to směle psal, tak to nikda nečetl; pakli to četl, nevím, jak to psáti mohl. Čili myslel, že my zde v Čechách už žádnou knihu nemáme? Kdo pak tehdy byl všech těch krvavých svateb, ba lázní, husitských vojen, právních dotazování, žalostivého kvílení, ze země vyhnání, kostelů, měst, zámků zboření, vypálení, země celé zpuštění příčina? Ti, ti a oni sami husitové, pikhartové, luteránové a jiní od víry naší odpadlíci! Ale já to zde vypsati nemohu pro velikou toho šířinu.

26) Ba právě barbarským způsobem Žižka, Prokop Holý, Rokycan, Dloubal, Fridrich, Thurn [1]) katolíky utiskovali, [468] tak že kdyby obzvláštní Boží ochrany a pomoci nebylo, mohli katolíci od tolika nepřátel již docela potřeni a zkaženi býti. Z toho znáti, že víra katolická jest Boží a že jest s ní po všecky dny až do skonání světa její zakladatel, kteréhož my vždycky máme živého, jiní pak všickni sektáři mají své zakladatele mrtvé. Při tom každý pomysli, že i v lásce a svornosti jest potřeba Boží ochrany, ano tu nejvíc ten nejprvnější sektář pokouší, kde vidí stav nevinnosti, rovně jako Adama. Byli apoštolové v lásce a milování, a přece ochranu a pomoc Mistra svého potřebovali. Vidíš, čtenáři, jak ten blázník mluví, že prý bychom Boha svého za ochránce nepotřebovali.

*[468] Oni kontroverse neb rozepře na kázání zapověděli, za to jim všickni moudří z celého srdce děkují. (27) Bylo ovšem trpko takových kázání poslouchati. Jak mnoho jsem jich slyšel a četl, v nichž tak málo rozumu lidského, ale mnoho hanění a nesmyslného hadrkování se nalézalo, že jsem si uši zacpati musil, jestli jsem z toho znemocněti nechtěl. (28)

27) To by všichni nekatolíci nejradši měli, aby kontroversie, to jest naproti nim jednání nebylo a to proto, že jak katolík jaký, zvláště kněz, ba i dost sprostý ústa proti nim otevře, hned je poráží, přemáhá a jejich učení zničemňuje. Protož také hned

28) sám se přiznává, jak mu bylo trpko taková kázání poslouchati. Ale taková kázání nejsou než hlas pastýře, kterýž je k obrácení zůve, jejich bloudění jim vysvětluje a do ovčince pravého stáda Kristového vede.

*Obyčejné knih prohlížení zapověděli. To zajisté mnohému faráři milé nebude, poněvadž skrz braní knih zamezovalo se aspoň to, že žádný osadník nebyl moudřejší než farář jeho. (29) [469] U nás, buď Bohu chvála! vždy dovoleno bylo něco dobrého čísti; a soudím, že by každému užitečné bylo z knih se učiti, když z obecních kázání nemnoho naučiti se kdo může. To povolení moci čísti podle mého domnění katolické kněží, zvlášť venkovské, k tomu aspoň přinutí, aby více věděli, jestli napotom samým stolicím v kostelích nebudou chtíti kázati. (30)

[469] 29) Na tento kus odpověď téměř směšnou, ale pravdivou přinucen jsem dáti a pravím: Když jest nyní mnoho knih, taky jest mnoho bláznů.

[1]) Jindřich Matěj hrabě Thurn, jeden z náčelníků vzpoury nekatolických stavů českých proti cís. Ferdinandovi II. a vůdce vojska Fridricha Falckého.

Nynější svět nejvíc knihami se chlubí,
pobožnost pak a mravy nejvíc v sobě hubí.

Dokud pastýř byl pastýřem a ovce byla ovcí, bylotě ovšem dosti málo knih, avšak přece více pobožnosti, mravů a bázně bylo viděti nežli nyní s tolika knihami. Jestliže ty knihy mají osadníky tak cvičiti, až by nad faráře moudřejší byli, nu, proč pak až posavad na žádném tom odpadenci nic zbožného a moudrého nevidíme?

Mnoho knih míti
a zle živu býti,
jest na těžší soud jíti.

30) To dobré, které vždy dovoleno bylo u všech evangelíků, reformírtů a u Jednoty, tak jak se tu autor chlubí, čísti, taky to vždycky u katolíků dovoleno bylo a jest. Jako pak muž poctivý, maje svou manželku, nesluší mu s jinou cizí se obírati, tak my katolíci pro velikou velebnost a slávu církve Boží a našj a pro jejího Ženicha nechceme se s ledajakými smyšlenkami [zpronevěřilými], to jest s kacířskými knihami obírati a jim věřiti vědouce, že nejsou než sladké ďáblovo lákání, jako v ráji bylo. Cokoliv pak dobrého kacíři píší, to od nás a z našich knih berou, [470] tak jakž to očitě vidíme, když jakou knihu jejich mravnou a zbožnou čteme; hned poznáme, z kterého lesa dřívím to stavení se stavělo a z jakého lomu to kamení jest, totižto ze starých katolických učitelů. Při takových knihách mají obyčejně velmi dlouhé předmluvy, autorů jejich životy i portré neb vyobrazení, ano i k většímu čtenáře pohnutí a žádostivějšímu čtení i pohrůžky a strachy v předmluvách dělají. Tak zajisté nyní jedna knížka jde, „Praxis pietatis neb cvičení v pobožnosti", roku 1754, ba i 1782 [1]) tištěná; předmluva na tu knížku nabízí čtenáře, aby prý pospíchal ji přečísti, prve než by ho smrt zachvátila, aby prý prve než umře, pravého života křesťanského nabýti a dobře umříti mohl. Hle, jak se tu Jan Komenius, její autor, tím stavením chlubí! Ale když do ní pohledíme, najdeme, že již to tito znamenitější mistři, Augustin, Jan Zlatoústý, Tertullian, V.[2]) Beda, Tomáš Kempenský a Bonaventura dávno před ním vystavěli, to jest ve svých knihách psali.

*[XII] Povolili také, aby všickni s náboženstvím spříznění i na krchově se pohřbívati směli. Dle svého[3]) sprostného zdání nemohl jsem v pravdě pochopiti, proč by to býti mělo, aby Bůh, ježto lidem všeho pokolení mezi sebou i živu býti [470] i obcovati dopouští, nad tím obzvláštní nelibost míti měl, když zemřelí pospolu na jednom místě leží. — Zdá se mi, že se mnoho na světě děje, čehož, když to bíledně považíme, i ti nejmoudřejší při konci sotva vždy pravou příčinu dáti mohou. Myslím, že z začátku toho byla největší příčina jakés pouhé vymyšlení; co se v obyčej uvedlo, konečně nesmyslnost aneb bláznovství za právo to ustanovilo. (31)

31) Cos divného, že jest autorovi i všem již odpadencům tak milo a příjemno na hřbitovích se pohřbívati, ani nedávno křičeli, že o to nestojí a že jest všudy [471] zem Páně a sami dobrovolně ani ty malé dítky, ano poručeno bylo na hřbitovy je klásti, tam položiti nechtěli, nýbrž

---

[1]) „1781." Jungm. V, 1372. c. — [2]) T. j. Venerabilis, Beda Ctihodný. — [3]) *R:* meho sprosteho.

na zahradách je kladli, ba i v cestách atd. Což jsou se z toho už nyní prospali? Ba právě prospali; nebo když se mohli již z paterého náboženství prospati a vždy jináč a jináč věřiti a učiti, takyť z toho.

Jestliže Bůh má zalíbení na svornosti i taky nad tím, když mrtví pospolu leží, proč oni roztržky tropí, proč od staré svaté jednoty odpadají, proč sami, že jest všudy stejný pohřeb, vyvolávají? A jestliže to nyní společné s námi katolíky pohřbívání rádi mají, ať se upamatují, že se tím[1]) proti svému patriarchovi, Janovi Husovi, nemálo prohřeší; nebo on učil, že může každý kde chce ležeti, že na hřbitovy[2]) kladení jest k užitku kněžím. Jestliže to bláznovství za právo ustanovilo, tak on Hus první ten blázen jest, kterýž to společné kladení vyzdvihl, (sic dříve Viklef).

*Co se mi tak srdečně v zřízení jejich líbí, jest to, že oni, důstojně velebný biskupe! svým pánům podkrajným vikářům zvláštní zřetel míti na klášterníky,[3]) [471] kteříž z kláštera svého za příčinou žebrání aneb z jiné příčiny domy světských navštěvují, lidu o víře a o rozepřech v náboženství bez rozmyslu mluví, jehožto lehké víry skrz vzdychání aneb pověrečné [XIII] pobožnůstky na zlou stránku užívají, poručili. (32) Z toho jsem nikdy žádného zisku nehledal, o jiném zle míniti. Ale jak mnoho jsem za dnů života svého zkusil a shledal, tak vím, že pravé křesťanské náboženství nejvíce pravého ducha, evangelické čistoty, své hodnosti [své prvopočáteční vážnosti jediné][4]) skrz mnichy ztratila. Neumělost, předsudkové, hloupá pověra venkovského lidu katolického ve věcech víry se týkajících naprosto jest dílo jejich. [472] Snad jsem trpce a mnoho řekl; však nic jiného nedím, než co oči mé vídaly a co uši mé tolikrát slyšely. (33)

32) Opět na mnichy doráží, opět je bez viny soudí, že v lidech nepokoj a lehkou víru působí, o těch pak mlčí, kteří svým touláním, přeluzováním a knih bludných dodáváním tolik tisíc duší na zlou stranu odvrátili a netoliko lehkou víru v nich, ale dokonce žádnou způsobili. Že ti sprostí lidé, chuďátka, ani nyní nevědí, na čem bezpečně státi mají, to je zbouření lidu, nepokoj země, trápení ducha, nelibka Bohu.

[472] 33) Z toho, milý katolíku, můžeš poznati, jak naši protivníci mnichy rádi mají a jak jim mnoho přejí, an sice z té mnichovské zahrady jejich svatý strom, totiž Martin Luther pochází, nebo on co v sobě dobrého měl, to od mnichů vzal a se naučil. Naši mniši ještě žádného z víry pravé nesvedli, ani proti Bohu nic neučí, že tak svobodně proti nim zde mluví, tudy lid proti nim bouře a je v lehkost i v zkázu uvozuje.[5]) My pak katolíci když něco proti těm pastuchům, skotákům a sv..., co knihy roznášejí, řeknem, tu hned kopí nasazují a nemajíce na proklínání a pohrůžkách dosti, i texty Písma svatého proti nám vyhazují. Nu, již ti [pasáci], kteří neumějí než dobře píti a tabák kouřiti, jsou jim milejší než učení, nábožní a dobře se svou nábožností ubezpečení mniši.

Jestliže někdy na mnichu neb jakémkoliv katolickém knězi něco zcestného a nenáležitého viděl, zdaliž pro to všichni trpěti mají a zdaliž také predikanti jejich bez poklísku jsou? Pro jednoho Jidáše ostatní apoštolé všichni dobři zůstali. Kdybychom my v Sasích, v Slezích a jinde

[1]) *R*: že s tím. — [2]) *R*: krchovy. — [3]) *R*: klášterníky poručili, kteří. — [4]) Slova v [] u Vaváka vynechána. — [5]) *R*: bouříce . . . uvodíce. —

mezi evangelíky a reformirty byli, snad bychom na těch stromích více housenek než u nás nalezli. Smávali se někdy v Praze obojisté, lutriáni a pikharti mnichům, když je po [473] páru vně z klášterů choditi viděli, že by sám jeden nejistý byl a víry neměl; mnozí dokonce[1]) posměšně říkávali, kdyby prý jednoho ďábel vzal, aby druhý o tom zprávu dáti mohl. I stalo se, že kněz Martin Rodoch, ženatý kaplan týnský podobojí, [provinil se i byl uvězněn],[2]) pak z Prahy vypovědín a ostatním kněžím nařídil magistrát aby budoucně taky po páru chodili. Píše to též jeden podobojista, Simeon Partlicius, v svém Calendario oeconomico na rok 1532 .....

Co uši jeho tolikrát slyšely, není než jasná pravda katolické víry a snad něco vysvětlování kacířských bludů, což ovšem ho jako kacíře mrzelo. Ale považ, milý katolíku, co pak od jejich mnišků mám říci, od těch tuláků, kteří po těch odpadlících sem chodíce, je víc a víc svozují, knihy jim donášejí, v bludu utvrzují a za posly slova Páně se vydávají a u těch nebohých lidí u veliké vážnosti jsou; co, pravím, od těch uslyšíme a uvidíme? Ti předně větším dílem jsou pastuši a takoví nevypitvaní chlapi, neučení hloupí skotáci a tvrdí junci, že z nich žádný ani svůj vlastní život dobře vésti neumí a nevede, o nichžto náš každý pastýř duchovní říci s Jobem může: „Nyní pak posmívají se mi mladší v letech, jejichžto otcův neměl jsem za [474] hodné přičísti k psům stáda mého.“[3]) Kamkoliv který přijde, nic jiného nemluví, jen samé utrhání a pomlouvání kněží a katolíků i všech křesťanských řádů, popuzuje k válce a předpovídá všech katolíků vyhnání a shlazení, jim pak utěšený a svobodný život. Mezi tím pije a leje do sebe, až se co ... ožere, pak začne Kupidovým práškem kouřiti[4]) a o tělesné svobodě daleko jináč, než nyní skrz patenty prohlášena jest, špráchati a tudy k smilstvu a cizoložstvu chuti dodávati. Bylo by o tom mnoho psáti, kde a jak se co stalo; přece však jeden, tento týden dne 9. června stalý příběh položím: Ve vsi Chlebích šenkýř tamní v šenkovně kázal a jiné odpadence, jichžto se mnoho sešlo, vyučoval. V tom přišla děv[eč]ka z jiného gruntu se džbánem pro pivo jakožto do hospody. On šenkýř a na ten čas učitel, nechav[5]) čtení [jal se proti ní přítomné popouzeti] a oni se k tomu hned ostře chovali. To rychtář tamní a s ním někteří, již při tom byli, v Poděbradech pravili a pan sirotčí potom veřejně všem lidem v kanceláři to oznámil. Takových mnoho kusů bych já napsati mohl, ale pro hanebnost a porušení mladých a pro krátkost času k psaní pomíjím.

*Nechci více psáti. Tyto některé myšlínky jsou užitek několik hodin (34), které jsem naschvál k tomu odhodlal, abych v pokoji své domácí samotnosti citedlnostem svého srdce pohnutého povolil. (35) Není sice můj obyčej, mnoho psáti, (36) skúro[6]) tak málo, jak málo takových příkladů vznešené lásky k bližnímu a ctnosti biskupské vidíme. (Item 36.) Chtěl jsem si pak tyto citedlnosti jak náleží živě způsobiti, neboť jsem jimi své srdce dokonale [XIV] potěšil. Život můj od té chvíle dvojnásobně veselejší bude, poněvadž jsem těch dnů dočkal, v kterýchžto nábožen-

---

[1]) *R*: koor. — [2]) *R*: Zmírněno a poslední věta vynechána. — [3]) Job 30, 1. — [4]) T. j. nečistě mluviti. — [5]) *R*: „nechaje“. Další věta slovy v [] zmírněna — [6]) *R*: skoro.

ství zase obecní závazek lásky a svornosti býti počíná; (37) [473] a poněvadž v vlasti své vidím pastýře duší, který tak myslí i tak [1]) učí, jako někdy apoštolé, ti dokonalí muži, jejichžto stezky na zemi skůro v zapomenutí přišly. (38.) Konec spisu aneb té knížky.

34) Škoda mnoho hodin s daremnou a neužitečnou prací stráviti! I ty jsou litování hodné, které autor k tomuto spisu

35) naschvál odhodlal, neb s tím spisem nic jiného nemínil, než bludníky a odpadlce utvrditi a mnohé dobré katolíky rozviklati, nejsa k tomu ani povolán, ani nucen, a při tom povolil myšlenkám svého převráceného srdce jako počátečníci jeho, Hus, Luther atd. a jiní.

[475] 36) Každý moudrý může pomysliti, k čemu tyto poslední řeči jsou a jaký vtip neb vzdělání [s] sebou mají. Bude nám taky své obyčeje ten ne milý autor povídati! Však to víme, že se každý kacířský spisovatel brzy nelibkou v psaní vymlouvá, brzy velikým počtem sepsaných knih chlubí. Jestliže tak málo píše, jak málo lásky k bližnímu a ctnosti biskupské viděti jest, — čímž na nás hází a od nás mocně lásku míti chce, an sám se svými ještě jí ani jedné jiskřičky katolíkům neukázal, — poněvadž u svých dokonce nic lásky nevidí, neměl tehdy nic psáti. Ať již tehdy dřív u svých lásku vzdělává a zahřívá, kterážto že nikdy u nich ani u jejich předků není a nebyla, stvrzuje to ono staré přísloví, že ten, kdo se s námi katolíky u víře nesrovnává, jest studeného žaludka. A jakouž pak medle jejich předkové, staří odpadlíci, Žižkovští drábi, ke katolíkům lásku měli, když jsou jich mnoho množství tisíc beze vší příčiny ukrutně zmordovali? A ačkoliv oni se pochloubali, že tak musejí zákon Boží naplniti, nevím však, bylo-li je to při posledním oučtování od nich přijato.

Ještě něco z strany spisování knih: Máš vědět, sprostý, upřímný katolíku, že kacířští spisovatelé převeliké množství knih sepsali a spisují dosavad, však všecky s malou prací a krátce, a to ne bez chytrosti: S malou prací proto, že je berou z jiných starých, pohanských, katolických i rozličných kacířských autorů, a krátce proto, aby sprostý lid tím dříve celou knížku přečísti a ji tím snáze v paměti snášeti mohl, jakož i teď učení rádi krátké knihy čtou. Tak zajisté [476] největší počet kacířských knih jest na 8. (osmero), na 12ro, na 18ro i na 24. dílu archu; taková mnohá kniha v tak malých deštičkách svázaná má v sobě zase třebas tři i čtyry rozdílné knihy svázané, tak kratičké, že by mnohou na jednom archu papíru aneb na dvou přepsal. Ale předmluvy mají velmi obšírné, lahodné, právě kramář své zboží chválící. Najdeš v nich také lechtající přípisy, v nich oulisné lichocení [2]) rozličným pánům, paním, mládencům i pannám. Mnohé knížky takové nejsou proto dělané, aby z nich něco dobrého vypadlo, aby se nimi chvála Boží množila a nepravost bořila, ale aby se autor této paní měštce, rychtářce aneb primasce, nějaké mladé panně neb nějakému možnému a vzácnému ouředlníku zalíbil a jeho mysl polektal.[3]) [477] V rejstříku kacířských knih

[1]) *R:* myslejí a tak. — [2]) *R*: šmajchlování ... s nimi. — [3]) Obšírné předmluvy bývaly tehdy všeobecně oblíbeny. Podává dále doklady o množství spisů: Jiří Tesák sepsal 28 knih, a nevydaly by prý dohromady ani tolik, co jediná kniha kroniky Hájkovy. Havel Žalanský sepsal 36 knih a není prý v nich tolik slov, co v Mathiolovském herbáři. Sixt

jest jich položeno přes 2000; v těch všech knihách je ovšem mnoho břesku, ale málo vlny, — tak naši staří říkávali o mizerných, nemocných a prašivých ovcích, že mají mnoho břesku t. j. bečení, ale málo vlny. Ale taky-li pak Jan Hus jaké knihy psal? Osmnácte kusů mu jich přičítají jeho následovníci, ač sice Šturem píše, že některé jiní udělali a je pod jeho jménem tlačiti dali; jeho pravé knihy kdyby nynější odpadlci a jeho velebníci čtli, měli by na sebe instruktora i trestatele, neb jejich mravy s jeho učením nic se nesrovnávají. Martina Luthera jedenácte knih na česko jest přeloženo. Ty všecky jsou na 8 [osmerce] a na 12 [dvanácterce], sotva mají tolik slov, co Šererova postilla.

Tak hle, v naší církvi pravé katolické tolik práce, tolik slavných a Duchem svatým osvícených a svatých mužů a otcův vidíme, jejich převeliké množství knih bez velikého podivení čísti nemůžeme, jejich učení a psaní, že pravé jest, i zázraky Bůh stvrdil. A ti poběhlíci, svémyslníci, svéhlavci vlezli jim do jejich práce, do jejích slavně vypracované vinice a zahrady, naseli drobného černého semena koukole, drobných ničemných a nikdy na světě potřebných knih, bez kterých svět až do svého skonání šťastně státi a Bohu sloužiti mohl. Něco ovšem z našich slavných autorů a svatých spisovatelů vybrali a ostatek ze svých převrácených smyslů přidali, chytré obmysly, sentencie[1]) a titule těm špatným knížečkám [478] dávajíce, k tomu krátkost a příjemná sprostá vesnická slova tomu sprostému lidu v těch knížkách předhazují, aby tím snáze lid Boží vyvolený podvésti mohli. Praví, že se nemá věřit nic, co není v Písmě svatém psáno, — nu tehdy, k čemu pak je tolik tisíc jiných od nich vydaných knížek? Milý čtenáři, není to než samé bláznovství, trápení ducha, převrácení rozumu a zatemnění pravého slova Božího. Nám sice do Čech posílají sem z Hallu, z Žitavy, z Berlína[2]), z Drážďan veliké množství biblí, zákonů, žalmů a v předmluvách pěkně mysl lidskou lektají, ale sami doma ani si toho nevšimnou; mají oni politické, dvořské a šprýmovné, veselé i Diany efeské[3]) knihy, též noviny, arithmetiku, alchymii, anatomii a jiné světa tohoto špásy, v těch leží, v tom se cvičí. Naši odpadlíci myslí, že jsou tam lidé svatí, plní Ducha Páně podle těch knih, které sem posýlají; ač i v těch samou faleš a podvod vidět jest, nebo jest v nich ten nejmizernější papír, běžná vazba, skopová kůže, a přece tak draze beze všeho svědomí je prodávají, nebo zákon na osmerce malá knížka 2 zlaté stojí.[4]) Pakli tam lacinější jsou, tak tehdy ti slova Božího poslové, jižto jim je donášejí, tak přece bratrsky s těmi odpadlíky zacházejí, že davše[5]) tam 15 krejcarů za knížku, zde 2 zlaté žádati smí.

37) To dvojnásobné života veselí bude, jak se mně zdá, to, že 1. katolíci budou, jak on troufá, hynouti a jeho rota se množiti, 2. že on ve své vlasti snad, totiž v Čechách, bude moci bydliti. Že závazek

---

Palma Modličanský sepsal knih 19, Samuel Martinius 27, Vít Jakeš 21, Jiří Dikastus 26, [477] Zachariáš Bruncvík 19, Václav Gleich, tohoto věku v Slezích zůstávající, 16. Čísla tato (i co dále nahoře o počtu Husových a Lutherových knih píše) nejsou přesná. — [1]) T. j. průpovědi. — [2]) *R*: z Perlyna. — [3]) *R*: Efejzke. — [4]) *R*: koštuje. — [5]) *R*: ješto ... dadouc.

lásky a svornosti v náboženství [479] býti počíná, to se právě s netrefou potkal, nebo místo lásky jest nenávist, místo svornosti roztržka, místo pokoje rozbroj a toho prve nebylo, dokud jsme zde jednu víru naši katolickou měli. Hle, nyní vidíme, co působí jednota a co roztržitost víry! A ten autor se z toho těší, ježto se všichni dobří, poctiví a zbožní lidé z toho rmoutí. Kdyby ten autor měl pravou víru, měl by také pravou lásku a bázeň, tou láskou a bázní veden jsa netěšil by se z toho, když by viděl, že z toho Pán Bůh žádné cti a chvály nemá, nýbrž velice urážen bývá. Co víc: Jestliže Bůh, jak oni praví, je od víry katolické odvrátil, tak by taky do nich lásku a bázeň vlil; tu jestliže vlil, proč jí u nich vidět není, proč jí nemají? Jestli jí nemají, jest znamení, že jí do nich nevlil a když nevlil, je znamení, že pravou víru nemají a že Bůh není původem jejich

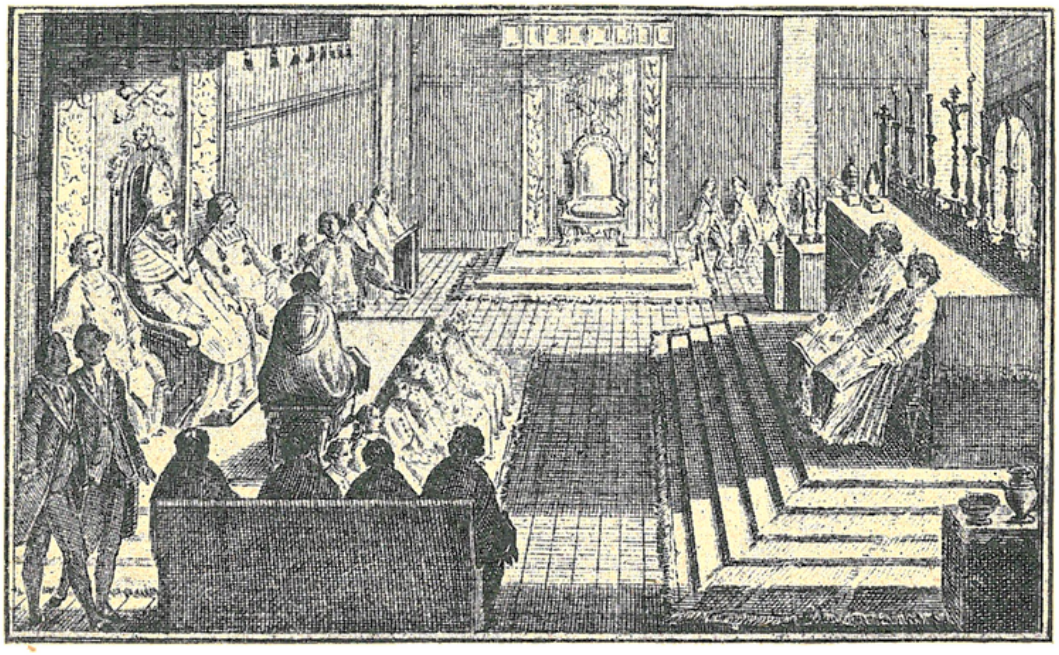

Pius VI. ve Vídni: Slavné bohoslužby u sv. Štěpána, 31. března 1782.

odpadení. Ale odpadení jejich jest z nich, jako se židy mnohokrát se stalo, kteří se zákonem říditi, Mojžíše a jiné proroky poslouchati nechtěli, míru hříchů svých doplnili, — nechal je Pán Bůh v jejich zlostech choditi a se utopiti. Tak jest i nyní. Kdyby tato víra jejich pravá byla, byl povinen Pán Bůh již dávno a sice hned po svém umučení ji zjeviti, On ale zjevil jinou a sice tu, od které oni nyní odpadli.

38) Pozoruj, čtenáři katolický: Jestliže tím míní toho biskupa a jiné naše katolické pastýře, že učí jako někdy apoštolé, tak není žádná příčina k odpadení od naší víry. A jestliže apoštolské stezky v zapomenutí přišly, tak tehdy [480] jak by tito po jejich šlapějích choditi mohli? (Pozoruj, prosím, jak tu rohoži divně doplétá, jak pěkné oko, co by se zaň držeti mohlo, jí přidělává.) Pakli tím míní pastýře své roty, kteřížto teď tak silně zem českou, jako někdy satan svět, obcházejí a království ne Boží, ale Satanovo rozmnožují, to též je do jeho paty trn; nebo oni — ti učitelové — nekáží a neučí jako apoštolové, ne-

vedou k lásce a svornosti a k pobožnosti, poslušnosti, k trpělivosti a dlouhočekání, ale všecko naopak, což by bylo dlouho psáti a taky to všecko vidíme, že tomu žádný z nich odepříti nemůže.

Zavření této odpovědi. Milý katolický čtenáři! Tuto odpověď dělal jsem schválně pro všecky dobré katolíky, abych aspoň z částky zlost a podvod a pýchu kacířskou z této jedné knížky jejich, kterou jsem tu celou slovo od slova přesadil a která nyní zhusta se nachází, očím a srdci tvému představil, abys snad čta[1]) jiné nějaké kacířské knížky, z nich se nenakazil, ale zdravě je uvažoval a bludy v nich bedlivě pozoroval. Jestliže nějaké chyby v smyslu neb v psaní najdeš, strp mně, neb jsem sprostý, neučený sedlák a neznám než jediný, ten náš milý mateřský český jazyk, ačkoliv u mnohých nezvedenců sprostý, hloupý a a mizerný, ale před Bohem zvelebený, oslavený i korunovaný, ano taky zde na zemi a sice v Praze jeden z nich 389 let[2]) neporušený. Jak jsem tu knížku shledal, tak jsem na ni zas odpovídal, totiž bez Písma svatého, politickým způsobem a naším vesnickým sprostým řečovodem aneb zvukem.

---

[481] Dříve než jsem tento přednešený traktát dohotovil, přišla mně do rukou knížka, jak se mně zdá, pravé vydání biskupa hradeckého. Titul má tento: „Hlas pastýře k rozplašenému stádu ovčince Kristového.“ Vytištěna v Litomyšli u Václava Turečka, léta 1782, má 8 listů.[3]) Ta knížka má v sobě právě slaďoučký hlas pastýře, všecka z Písma svatého vybraná a jedno každé lidské srdce pronikající. Ale u těch odpadenců není v žádné vážnosti, ba ani jí čísti nechtějí.

Dne 1. června ty knížky kacířské, k biskupu hradeckému psané, kdežto zde ta přepsaná jest, skrz krajské kurrendy přišly k zapovězení. Tu teprv se vidělo, jestli je biskup vydal aneb kdo jiný.

2. června, v neděli 2. po sv. Duchu, ve vsi Křečhoři deset chasníků, služebních pacholků, rozvažujíce takou psotu a živobytí svých odpadených hospodářů i sami sebe, sebravše[4]) se šli do Kolína do zámku a tam se ohlásili, že chtějí zas katolíci

---

[1]) *R*: čtouce. — [2]) T. j. jazyk sv. Jana Nepom. *R* omylem: 399 let. — [3]) „S dobrouznáním císař. král. cenzury.“ (Výtisk v knihovně zemského Musea pod sign. 69. G. 347.) Autor (není to však dle všeho biskup Hay) na konci podpisuje se toliko: „Spasení vašeho pečlivý ordinarius neb nařízený farář“ a v úvodu dí: „Obávaje se pak, abych s přítomností mé osoby vás beztoho, jak slyším, proti mně rozhorlené k větší jakési hořkosti nepopudil, však přece při tom božskému povolání mému před očima Páně zadosti učinil: s tímto listem mým k dobrému svědomitému povážení (pokud jednou ještě pro spasení vaše slyšeti mne chcete) vám představuji.“ Dokazuje pak pravost víry katolické, vyvrací námitky, vytýká nedostatečnost kazatelů nekatolických, oráčů a řemeslníků, a ukazuje, že tolerančním patentem jejich víra jest jen trpěna, nikoliv za dobrou od císaře uznána, jakož jsou dvor. dekretem z 2. ledna 1782 veřejně bloudícími bratry nazváni, i vybízí je k návratu, vše mírnými a vlídnými slovy. — [4]) *R*: sbera se.

býti a toho bláznovství se spustiti. Tamní pan direktor poslal je do kostela k zpovědi s tím doložením, aby mu cedulky zpovědní přinesli, což oni rádi učinili a přinesli takové a on [1]) jejich zapsání zničemnil.

5. téhož zde v Milčicích první funus helvetský byl, a sice dítěte maličkého z čís. 11. Matěje Hotovce, souseda.[2]) Při tom funuse bylo vidět, že již odpadlci od schůzek ulevují, nebo naši na dvě míle na funusy jinam běhali, sami pak špatnou odměnu za to dostali, nebo sem přespolních nepřišlo jen asi 20 osob, ačkoliv posel dva dni a dvě noci po nich běhal, ale málo svedl.

[482] Až do 14. června každý den ráno zima ostrá, potom pak parna a sucho veliké začínalo býti, některý den i mrazy šedivé byly 14. června deštíček žádoucí přišel, ale jen místy toliko a u žádné vsi na všecka pole nepršelo. Odpadlci opovážili se mluviti, že proto neprš', že jsme všichni od katolické víry neodpadli. Když pak tento déšť přišel, chlubili se, že prý oni ho vyprosili. Nu, pozoruj každý, jaké jest to hovadství. Když jsme pak my ke kříži na modlení za deštíček chodili a a nemajíce[3]) nyní kříž ve vsi, musili jsme k tomu za ves choditi, oni se nám jen toliko smáli a že „s nedvědy chodíme," pravili.

Po tom deštíčku zase mnohem prudčejší sucho uhodilo, hrachy, ječmeny a ovsy místy na výhořích uschly a zbělely, žita také, mající půl zrna, běleti začala, dle čehož obilí připlácelo, zvláště žitu, ječmenu a ovsu. Okolo sv. Víta platilo: Pšenice 3 zl. 30 i 36 kr., žito 3 zl. 45 kr., ječmen 2 zl. 30 i 36 kr., oves 2 zl. 30 i 45 kr., proso 3 zl., hrách 5 zl. 30 kr., též 6 zl., nové seno 1 centnýř 1 zl., slámy žitné mandel přes 2 zl.

Dne 19. a 20. června tak studené rosy a jako šedivé mrazy byly, že tráva pod nohama šustěla a se lámala.

[483] V ten čas dověděli jsme se z říšských novin, [4]) že papež Pius VI. z bavorského hlavního města Mnichova [5]) do Augšpurku, hlavního říšského města, přijel a tam velmi radostně a na ten nejskvostnější způsob přijat i ctěn byl. Mimo vystrojení překrásných bran do města a v městě, [6]) jakož celého města illuminirování aneb ohnivým dílem okrášlení každé pohlaví zvlášť, obzvláště ozdobené v pořádku šlo, po nich 30 párů predikantů lutriánských neb konfessionistů, [7]) potom senatus neb magistrát augšpurský s drahými nebesy, [8]) která nad papežem

---

[1]) *R*: a přinesvše takové, on atd. — [2]) Byla to Kateřina Hotovcová, stará 27 dní, pohřbená na hřbitově skramnickém. Náboženství: reformata. (Dle matriky skramnické.) — [3]) *R*: nemaje. — [4]) Úředním listem ve Vídni vydávaným bylo „Wiener Diarium", od r. 1780 pod názvem „Wiener Zeitung", jež dosud vychází. V říši vycházel od r. 1766 list „Montätige Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts-Zeitung"; rovněž augšpurské a jiné noviny byly rozšířeny. Nebylo mi lze kontrolovati správnost záznamu Vavákova (v pražských novinách, v knížce Rulíkově i ve správě úřední papežské není o tom podrobněji psáno), jen že uvítání bylo skvělé. — [5]) *R*: Minichu. — [6]) *R*: do: a v městě. [7]) *R*: konfessyanistu. — [8]) *R*: nebesami, ktere.

nesl. Nejvyšší superintendent v latinském jazyku ozdobně papeže přivítal a za políbení nohou požádal, též jednu epištolu neb řeč Jana Chrysostoma neb Zlatoústého, jeho vlastní rukou [?] psanou v řeckém jazyku, papeži daroval. On pak papež jemu ne nohy, ale ruce, jakož i jiným všem predikantům, světským pak pánům nohy políbiti dovolil. (Pozoruj, čtenáři, zdaliž se naši evangelíci neb reformirti s oněmi [1]) srovnávají; naši papeže jináč než šelmou nejmenují.) Tam také v Augšpurku množství učených, slavných i sprostých lutriánů, kalvínů atd. k pravé katolické víře se obrátilo.

Na den sv. Jana Křtitele Narození žito chtěli již za 4 zl., ječmen za 3 zl.; toho dvojího nejméně jest. [484] 27. června okolo 5 hodin deštíček přišel, pak větší v noci, nato 28. téhož zase a v noci před sv. Petrem a Pavlem nejvíce a hojně namoklo; buď z toho Pánu Bohu věčná čest a chvála! Na začátku Juli neb července obilí opět dražší začínalo býti: Pšenice 4 zl. 6 kr. i 12 kr., žito 4 zl., ječmen 3 zl., hrách 6 zl., proso 3 zl. 30 kr., oves 2 zl. 30 kr.

Dne 2. července odpadlíci, chtíce se opět ne tak Bohu jako světu zalíbiti, davše sobě dříve vědět, tento den jakožto bývalý svátek Navštívení Marie Panny světili, však ne pro nějakou pobožnost aneb aby Pannu Marii ctili, ale aby nám katolíkům nějaký truc aneb vzdor učinili, protože my nyní ten svátek v týž den nesvětíme, nýbrž až v příští neděli. Ale, milý katolický čtenáři, přece s tím katolické víry a církve ustanovení zachovali; žádný z nich zajisté neví, jak se ten svátek začal. Poslyš:

Jan, toho jména II., arcibiskup pražský v počtu třetí, [2]) z rodu slavného p. pánův z Jenštejna, jehožto vlast, zámek Jenštejn, blíž Brandýsa nad Labem pustý stojí, ten byl veliký ctitel Boží a milovník Panny Marie navštěvující Alžbětu. Protož z té lásky k tomu řízením Božím působenému skutku a jsa [3]) on pro svou hojnou duchovní práci u papeže Bonifáce IX. velice vážený, léta 1390 vyžádal on od téhož papeže, aby se v Čechách toliko ten svátek dne 2. července světil.[4]) Když pak týž arcibiskup potom léta 1396 [5]) [485] ouřad se sebe složil a do Říma odjel, tam zase vyžádal, aby ten svátek v celém křesťanstvu světiti se mohl, a tam v Římě taky léta 1400 dne 17. června umřel. Máš to u Beckovského v „Poselkyni" na listu 618., kap. 52.

Nyní tehdy ti naši milí přeučení mudráci chtějíce se blátu vyhnouti, do louže upadli, to jest, nechtěli spolu s námi svátek

[1]) *R*: s onnýma. — [2]) Od r. 1379—1396. — [3]) *R*: souce. — [4]) Svátek ten již od stol. 13. v různých krajinách a zvláště též (působením sv. Bonaventury) v řádech františkánských byl znám. V Čechách zavedl jej Jan z Jenštýna již r. 1383. a na obranu jeho i zvláštní spis složil. Pro celou církev slavení svátku toho ustanoviti chystal se papež Urban VI., zvláště na vyprošení na přímluvu blah. Bohorodičky pokoje v církvi, jež tehdy rozkolem papežů avignonských velice trpěla. Urban VI. však prostřed prací přípravných zemřel a vlastní prohlášení svátku toho pro celou církev vykonal jeho nástupce, Bonifác IX., roku 1390. — [5]) Viz poznámku předcházející.

ten nesvětiti, protože před několika lety papež svěcení jeho zrušil, protož na vzdor světili jej, [1]) a to svěcení taky papež léta 1390 ustanovil. Rovně jako jiní predikanti nechtějí celou mši říkati, že prý je to papežské smyšlení, protož říkají Kyrie eleison, epištolu, evangelium, praefaci a Agnus — a to všecko jest také od papežův do pořádku uvedeno a ustanoveno. Praví také, že nikde v Písmě psáno není, aby taková roucha, ornáty, alby atd. při mši nařízené byly, sami pak v komžích bílých svou oběť konají, což jsem i já sám v Slíšti (v Slezsku) viděl. a taky ani o komžích v Písmě psáno není.

Před tím dnem, dne 1. července, v pondělí po neděli šesté po sv. Duchu, přivezli jsme sem do vsi Milčic kamení štukové ze skály, jež mezi Vyšerovici a Nehvizdy leží, přichystané a na ostro toliko otesané, z něhož statua kříže Krista Páně se stavěti bude na tom místě, kde předešle zvonička dřevěná stála, o níž loňského roku v tomto spise obšírně. [2]) Že pak kříž již na čisto připravený s figurou Krista Páně v hnojníkovém voze se přivezl, protož naši odpadlci posměšně pravili, že jsme si Pána Boha v hnojníku přivezli.

[486] Tolikéž dne 2. července, v úterý, mračna okolo poledne strašlivá vyvstala a počnouc od Hradištka na díle u těchto vesnic krupobití ze sebe spustila, u Zvěřínka, Hořátve, Chválovic, Pískové a Přední Lhoty, u Poděbrad, Zboží a Odřepes, též u Wolfsberku, [3]) Vaškohrbu a Heřmanic. Ty sypky neb kroupy neobyčejné byly, nebo některé hranaté jako kusy ledu, jiné jako kotvice aneb hvězdy několik růžků a paprslků od sebe vydávaly, některé pak rozličné figury, jako monstrancí, krucifixy, křížky aneb srdíčka a maličká děťátka předočňovaly. Okolo Vaškohrbu nejtouž potlouklo. 3. července u nás zas drobet vláha spadla a toho dne jeda[4]) já přes Zásmuky k sv. Anně [5]) a odtud přes Janovici Uhlířskou do Sázavy k sv. Prokopu, spatřil jsem tam mnohem větší sucho než u nás, neb tam od jara teprv před Petrem Pavlem tu noc první déšť dostali. Ječmeny a ovsy maličké velmi a řídké jsou tam, že se nebudou moci ani sekati, místem v jarním setí země se černají.

4. července, na den divotvorce našeho, milého sv. Prokopa, v klášteře sázavském, tam kde ten náš vlastenec opatem býval i šťastně skonal, nic znáti nebylo, aby kdo z Božích pravých ctitelů ubyl, ano více horlivosti a větší počet horlivých všudy na slavnostech viděti jest. Tam sice v tu stranu ti zálesští horští lidé, již prv za hloupé a blázny držáni bývali, přece nyní tolik rozumu měli, že žádný od víry neodpad[l], zdejším pak chytrým a moudrým mudrcům jejich rozum novou víru předložil.

[487] V těchto dnech, jakožto v nastalém sedmém měsíci od Nového léta, hned také sedmá proměna v nové víře násle-

[1]) *R*: na truc světili ho. — [2]) Viz str. 9. a 11. — [3]) *R*: Wolwfsberku. — [4]) *R*: jedouce. — [5]) Fara Sudějov s poutním kostelem sv. Anny.

dovala. Nevyšel jsem ani z domu a žádného se na to neptal, samo mně to do uší přišlo; sám jeden z toho cechu neposlední, nevěda, abych já to co šetřil, mně to oveřejnil, kromě že již nic nového vymyslit sobě nemohli, protož aspoň zase k evangelické víře, ku které se po vánocích přihlašovali, zase nyní se přiznávají, že prý z té helvetské víry žádných českých knih k dostání není a pastorové helvetští v českém jazyku též že nikde nejsou a že to nikda v Čechách ještě nebylo a že proti tomu i ty žitavské knihy jednají. Protož mnozí z nich pravili: „Čertať jsme si to spískali, že jsme se k té helvetské víře přiznali;“ jiní zas: „Čert-tě nám to posvítil, že jsme si to s tou helvetskou vírou začali; teď se nám jen každý směje a ani o ní nic v berlínských [1]) ani v žitavských knihách není.“

Nu, milý katolíku, již sobě sami teď sotně odpovídají, že jim to čert posvítil, což žádný z katolíků jim v oči říci nesmí, — sršně z hnízda by vyrojil. Hle, jaká to divná opět glossa: [2]) V měsíci máji je k té helvetské víře Duch svatý osvítil, v měsíci pak červnu a červenci již jim to čert posvítil. Pozoruj to, milý katolíku, a byť jiného neměl, v tom samém máš dost příkladu; může-li pak Duch svatý a ten nepřítel ďábel oba spolu jednu a tuž víru učiti a do lidí vnukati? Nu, pomysli, kdyby je byl Duch Boží do té víry vedl, snad by v ní byli stálejší, nebo Duch Boží je Duch pravdy a ta pravda by je v té víře držela. Ale tuším, když v naší katolické, v nížto se zrodili, nebyli stálí, aniž v které jiné stálí budou.

[488] Dne 6. července, v sobotu, při řízení ohlášeno, aby lidé tomu již po cestách i v zahradách vysázenému stromoví všelikou potřebnou a k zrostu i zachování náležitou službu činili; kdo by pak se opovážil takové hubiti, rušiti neb všelijak raniti aneb ukrásti a odnésti, ten hned při prvním dopadení má být na tři léta do špinhausu dodán. Při tom též opět všichni uherští olejkáři, kteří oleje z Uher z města Varalína [3]) (ana je třebas někde udělá nějaká [4]) Mandelína) po Čechách roznášejíce draze prodávají, domův hnáni a posíláni býti mají. [5]) Těch hostí takyť, myslím, žádný mnoho litovati nebude.

Za ledajakás . . . nosili peněz zhojna
a když přišli z Čech domů, jen se vysmáli tomu.

V tomto měsíci ve vsi Hradištku při Labi jistý chalupník, Skřivánek příjmím, [6]) již se jako oveřejnil, službu svátostní

---

[1]) *R*: v perlýnskejch ... nejní. — [2]) Chybně Vavákem pochopené slovo řecké, značící vlastně: jazyk, řeč, výklad, poznámka. — [3]) T. j. z Varadína. — [4]) *R*: an... ňiaká. — [5]) Nařízení z 24. května 1782. (Roth, I. 240.) — [6]) *R*: „přijmin“. Rod Skřivánků vyskytuje se v Hradištku teprve od polovice 18. věku. Do doby vypravování vyskytují se dva chalupníci Skřivánkové: Matěj z čísla 14. (starého číslování) ujal chalupu po Tomáši Peřinovi se $16^3/_4$ strychu; Jiří ujal chalupu č. 18. po Matěji Pacinovi s $21^1/_4$ strychem. (H.) Týž Jiří byl dle sadských matrik vyznání helv., jest tedy asi ten, o němž Vavák píše. Žena jeho slula Alžběta. V září

helvetskou lidem svého cechu vykonávati, tak že k němu jako k nějakému knězi i přespolní chodili a od něho kus buchty a víno jakožto večeři Páně přijímali. Chlap ten od své mladosti ledajakéhos a s jinými lidmi nesrovnávajícího [se] života byl; nyní přece tak daleko prospěl, až o něm jeho cech vyhlašuje, že nad všecky kněze učenější jest a protož ho mají u veliké vážnosti; na funusích on napřed zpívá a zdá se jim, že by ten funus dokonalý nebyl, na kterém on není. Protož podle toho ty u Opočna, Přelouče, Pardubic a jinde funusy za nic snad nestojí, poněvadž on na nich nebývá. Z té veliké chvály jal on se jiným za pastora a učitele představiti, ač pak proti konfessí augšpurské, nebo tam v 14. artikuli stojí, že nemá žádný učiti, leč řádně zvolený. To též stojí i v konfessí helvetské v artikuli 16.

[489] Okolo půl července pšenice měla 4 zl., žito 4 zl. 15 kr., ječmen 3 zl. 15 i 18 i 20 kr., oves 2 zl. 30 i 36 kr.

12. a 13. července v našem vůkolí dle starodávného přísloví, že svatá Marketa zavádí žence, tak se stalo a v ty dni začaly se žně, žita s ječmeny stejně. Buď Pánu Bohu chvála věčná!

Mezitím odpadlci veřejně nechali se slyšet, že již ne více helveti, ale evangelíci jsou a mnozí pro to jméno helvet hněvali se a bouřili, ježto jim před šesti nedělemi[1]) velmi milostné a příjemné bylo a nedali si jináč mluviti než helveti. Nu, považ každý tu jejich stálost u víře! Pro Boha, s jakým svědomím a s jakou hroznou opovážlivo-všetečností někdo jen drobet moudrý mohl by se k nim přidati? Však ty proměny jen mohly by mnohým srdcem pohnouti a jej zas k víře staré katolické obrátiti, neřku-li někoho od ní odvrátiti a odpadnouti.

Nediv se tomu, milý katolíku; všichni kacíři vždycky tak bývali, čteme to v jejich knihách. Sám Luther, Kalvín, Oecolampadius, Cvinglius, Melanchthon a jiní atd. své knihy všecky stejně nepsali, nýbrž mnoho najdeme, že co v jedné knize velebili a k věření představili, to zas v jiné složili, zničemnili a za nepravé vyhlásili. Ano i ta augšpurská konfessí mnohokrát jest proměněna, tolikéž i helvetská; nebo tu tak, jak ji Jan Kalvín sepsal, jeho učedlníci dlouho nenechali, ale styděvše se za ni předělali ji, pravíce, že jsou v ní mnohé věci hrubé,[2]) neslušné i nehodné, v Písmě gruntu nemající a že by mnohým učenějším byla jen k posměchu.

[490] Ač pak dříve po svém odpadnutí o zpovědi a vyznání hříchů slyšet nechtěli, že prý to Kristus Pán neustanovil a že zpovídati se není potřebí, nyní pak jako by se ze sna protrhli, zas o zpovědi začínají hlaholiti. Snad, jak se mně zdá, když tak stále zákon čtou, — ač již i z toho čtení mnoho ulevují, — na mnoha místech v něm napadli o vyznání hříchů

1782 narodil se jim syn František, náboženství udáno při něm opět: vyznání helv. Úmrtí Jiřího Skřivánka zaznamenáno jest v rejstříku zemřelých v Hradištku roku 1784. — [1]) *R*: neděly. — [2]) *R*: grob.

a tak svědomí vlastní je snad dohání, aby se zpovídali a hříchy své vyznávali.

Ale poslyš o zpovědnících:[1]) V Kostomlátkách při Labi jeden jest,[2]) ten lidi zpovídá, ano i svou ženu před smrtí vyslýchal, pravě[3]) k ní, když ona dlouho se mu vyznávati nechtěla: „Milá ženo, víš, že v Písmě svatém psáno stojí: ‚Vyznávejte se jedni druhým z hříchů svých'; protož podle toho, když tu Písmo žádného kněze nejmenuje, může se každý každému svobodně vyznávati, protož i ty mně, máš-li co na svém svědomí, můžeš se svobodně a podle Písma svatého vyznati." Nu tehdy žena tak Písmem vyučena jsoucí zpovídala se svému mužovi a když pověděla, co chtěla, vzdechla. I řekl jí muž: „Máš snad ještě nějaký hřích? Pověz jej, milá ženo, aby ses[4]) ukázala čistá před obličejem Božím." Odpověděla: „Ba mám, ale nevím, mám-li ti jej[5]) povědít." Řekl on: „Proč bys nepověděla, však já nyní nejsem jako tvůj muž, ale jako zpovědník." I řekla tehdy ona: „Ba, milý muži, ... já jsem se ti zpronevěřila." I tu hned potrhl se muž a s hurtem řekl: „I[6]) ....., kdybys neměla duši již na jazyku, to bych tě střískal a pryč vyhnal." [491] Tato věc lživá není, všudy od všech lidí veřejně se mluví. Já sice, co za dokonalou pravdu a jistotu nevyzvím a neuznám, to taky psáti nechci a vystříhám se.[7])

Ale opět zde pěknou srovnalost ve zpovědi vidíme. Tento příjmím Horák v Kostomlátkách zpověď drží, v Hradištku pak Skřivánek, téhož stáda vůdce, zase o ní slyšet nechce a praví, že zpověď jest bláznovství. Pravda zajisté jest, že ti lidé, ač se stále učí, bibli mocně napamět[8]) uměti chtějí, však se vším tím ustavičně se mění; co mnohý včera mluvil a kázal, dnes to zavrhuje, co dnes chválí, zejtra tupiti bude, co zejtra vyvolí, pozejtří zavrhne.

Mnozí opět pozdravení katolické začínají dávati, a dříve o něm slyšet nechtěli, pravíce,[9]) že se tak jméno Boží nadarmo bere. Sami pak říkali: „Dej Bůh štěstí!" a v tom taky Boha jmenovali a právě nadarmo, nebo žádají bližnímu štěstí, skrz které on dle Písma snadno padnouti, ano i Boha zapříti může, skrz naše pozdravení pak chválí se Bůh a Spasitel náš tohoto času a odpovídáme, aby se chválil „až na věky, amen". Mnozí také do kostela choditi, ačkoliv bez své platnosti, mnozí oulisné jakési řeči a posuňky vésti, mnozí naše některé řády a obyčeje církevní schvalovati začínají, ježto tomu dříve nic rozuměti nechtěli. Ty a takové způsoby a posuňky jsou samá marnost a dílo prvního sektáře, co s nebe spadl. Jan Hus v Konštanci v vězení taky tak dělal.

---

[1]) *R*: zpovědlníkách. — [2]) Jmenoval se (jak Vavák dále uvádí) Horák a byl to pravděpodobně Frant. Horák z čís. 23. Manželka jeho však, Kateřina rodem Štěpánová, zemřela až 19. července 1792 a byla od helv. pastora pochována. Alžběta Horáková, 4 měsíce stará, z téhož čísla 23., tedy asi dcera jejich, zemřela 1. června 1785 a byla též od helv. pastora pohřbena. — [3]) *R*: pravíc. — [4]) *R*: ňaký ... ho ... aby si se. — [5]) *R*: ho. — [6]) Hrubosti vypuštěny. — [7]) Později doloženo: „NB. Jest vše pravda." Od koho se to však lidé dověděli? — [8]) *R*: na zpamět. — [9]) *R*: pravíc.

[492] Dne 17. července výpis korendy [1]) od krajského ouřadu ze zámku poděbradského po všech vesnicích rozeslán byl v tato slova:

„Dle sem od slavného gubernium pod datum 6. tohoto měsíce dokročeného poručení, hospodářští představení tamním dle množství pozůstávajícím akatolíkům*) oznámí, aby ty jim dle patentu povolené pastory hned představili a z strany vystavění domu modlitby, co zapotřebí jest, před sebe vzali. Nato všecko mínění akatolíků se vyšetří a sem odešle. Dáno v král. ouřadě krajském v Bydžově, dne 12. Juli 1782. František Sádlo z Vražic."

NB. K tomu přisazené poručení ouřadno-hospodářské neb zámecké:

„Přítomné poručení rychtářové veřejně a zřetedlně oznámí, nato pak mínění nekatolíků dle jejich snešení z jedné každé obce dva pro-

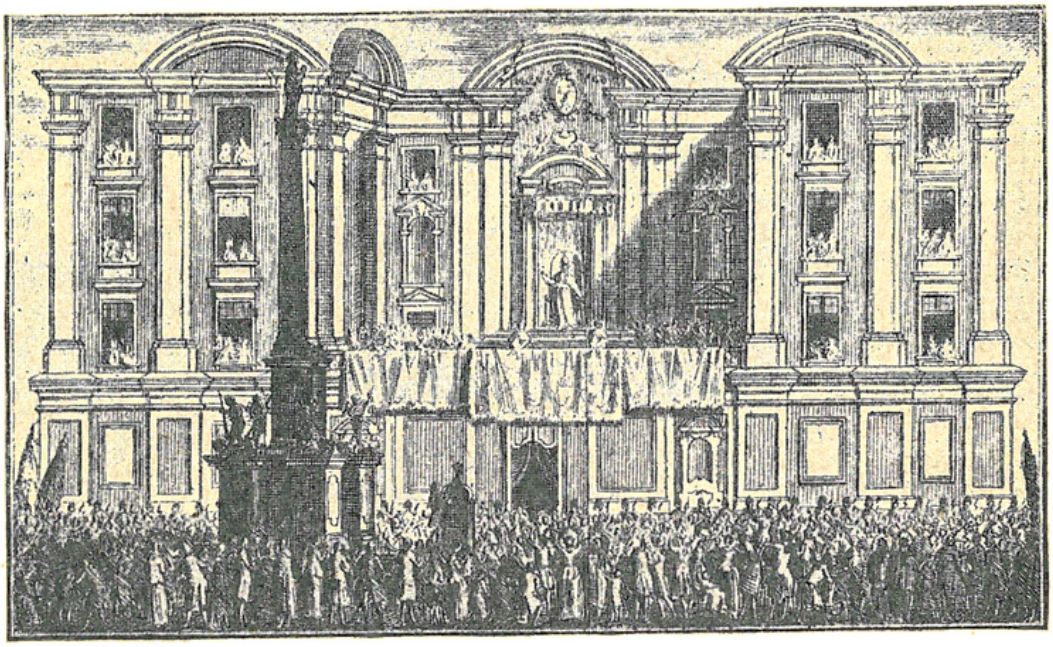

Pius VI. ve Vídni, 31. března 1782 uděluje plnomocné odpustky.

zřetedlní mužové nekatoličtí ve 8 hodin v pátek, 19. Juli, do Poděbrad přijdou a své mínění jménem ostatních vyjeví. Tuto korendu jeden každý rychtář s konšely podpíše. Dáno v cís. zámku poděbradském, dne 16. Juli 1782. Jan Jos. Baierweck, vrchní ředitel."

[493] Toto oznámení odpadlci radostně slyšeli a také do zámku určitého dne valně se sešli. Že pak již dříve hospodářští ouřadové popsání všech odpadlců i od nich žádané pastory do krajského ouřadu a odtud na guberno a i na nejvyšší místo odeslali [2]) a z toho porozumělo se, že tolik lidu tak bez všeho

*) NB. Slovo akatolík jest latinské [vlastně řecké], na česko nekatolík slove.

[1]) T. j. kurenda — oběžník. — [2]) *R* přerušená vazba: odesláno bylo.

cvičení hovadský život vede, protož tato otázka jim nyní předložena a na ni odpověď uložena byla: Zdaliž pastora představeného míti a jej sami živností zaopatřiti hodlají a zdaliž modlodům na svůj náklad, tak jak v toleranc-patentu zní, vystavěti chtějí? Načež oni všichni odpověděli (aspoň v tom se srovnávajíce, kde o peníze běží), že pastora sami živiti a dům modlení vystavěti v stavu nejsou, nýbrž Jejich císařskou Milost nejponíženěji [1]) žádají, aby jim jak dům modlení, tak i pastora na svůj náklad milostivě zaopatřiti ráčil. A to se zas zpátkem ku krajskému ouřadu odeslalo. Jak to dále vypadne, čas ukáže. Já myslím, že z obojího nebude nic. Z naší vsi Milčic k té odpovědi [2]) z prostředku jiných vysláni byli Matěj Brtek, č. 14, a Pavel Novák, čís. 20.

Dne 16. července, v úterý, okolo pěti hodin s poledne vichřice strašlivá strhla se od západu a v náhle spolu s deštěm přišedši,[3]) onde i onde mnoho stavení, stodol, v lesích dříví prorazila i rozmetala.

[494] Toho měsíce dne 4., na den vlastence a divotvorce našeho, Prokopa svatého, tak jakž jistou zprávu mám, rozloučili se se svou královskou Valdickou pouští [4]) velební otcové kartusiáni, kteří sice hned měsíce dubna reducirováni jsou. Řád ten kartusiánský založil svatý Bruno, Francouz, [5]) roku Páně 1084 Nosili oděv bílý s velikou kuklí, život o samotě vedli, že ani sami [s] sebou, jen v jistou hodinu a čas, nemluvili, ženského pohlaví i viděti vzdalovali se, práci ruční také každý, maje svou zahrádku, vykonávati musil; maso jednou v 7 letech jedli. Z toho, že tak o samotě bydlili a lidského obcování a cvičení bližních nehleděli, dala se jim příčina, že málo světu platni jsou a že z nich jak církev Boží, tak bližní malý užitek béře, protož složeni jsou. Ale aby to přece taky bez utrhání již nyní obyčejného neprošlo, protož svět skrze své náhončí korendu rozeslal, že tam u nich na sudy peněz nalezeno a do císařského fisku odvezeno bylo a tak prý pro to že zasloužili toto. To ale jest pouhý klam. [6])

---

[1]) *R*: nejponiženějc. — [2]) *R*: rešpondací. — [3]) *R*: přešedvši. — [4]) Ve vsi Valdicích u Jičína. Z kláštera až dosud je trestnice (Kartousy). Dekret zrušovací byl jim dodán prostřednictvím biskupa královéhradeckého dne 29. června. Dle klášterních zápisů zaznamenávají noviny (Prager Oberpostamtszeitung z 13. července 1782) podivuhodnou shodu okolností, že totiž uplynulo 200 let právě téhož dne od uvedení kartusiánů do onoho kláštera. A dále: Dokud nebyl dům zcela zařízen, žili mniši při nedaleké faře Radimi a když tam jeden z jejich kněží zemřel, byl na hřbitově radimském pochován. A v den zrušení kláštera zemřel jeden frater a pohřben byl (ježto už zrušenému klášteru nepříslušelo právo vlastního hřbitova) rovněž na hřbitově onom. — [5]) Pocházel z Kolína nad Rýnem. — [6]) Dle vyhlášky v „Prager Oberpostamtszeitung" v červnu 1782 byla ve dnech 26.—28. června licitace na majetek kláštera toho, při níž ke koupi nabízeno za hotové asi 400 věder vína, prázdné sudy, sušené ovoce, oranžerie, dobře zařízená klášterní lékárna s příslušnými knihami, různé kovové náčiní, obrazy, domácí nářadí, několik vozů

Řád tento před časy míval v Čechách tři pouště, první v Praze na Malé Straně[1]) — čti o tom Hájka, fol. 375. — zbořena léta 1419, druhou v Poděbradech, tu kde nyní zámek, třetí u Litomyšle Keř Panny Marie sloul;[2]) ty obě pouště léta 1420 od Žižkovských zbořené a kněží zmordováni byli, v Poděbradech statky jejich osobil sobě Jiří z Kunštátu a v místě kláštera zámek vystavěl. Nynější Valdickou poušť u Jičína založil i nadal onen slavný hrdina, kníže z Fridlandu a Valdštejna, [495] kterou obzvláště zamilovanou měl i hrob sobě tam učinil, kdež i po svém v Chebu zamordování léta 1634 pohřben.[3]) Císař Ferdinand III. tuto poušť zvelebil, za královskou vyzdvihl a jináč všelijak oslavil.

V tyto dny veřejně mluvilo se, kterak tak ve Vídni v obydlí neb paláci císařském, na dveřích Jeho Milosti pokoje napsáno křídou se našlo takto: „Josep Hus Secundus", to jest: „Josef Hus Druhý", a hned to na katolíky hádáno bylo, ač pak horlivější praví, že to některá láska nekatolíkův na stopu katolickou udělala, aby císařskou Milost proti katolíkům pozdvihla. Považ, čtenáři, co se to děje, nic však na to nedbej a od víry katolické neodstupuj!

Kde bázně není a pobožnosti,
všecko se mění a s všetečností.

Co se nyní tajně[4]) a na cizí stopu dělá, to se bude brzo veřejně viděti. Kdo zruší víru a slib Bohu, kterak jej císaři neb komu jinému držeti bude? Zdá mi se,[5]) že ta kvočna*) z těch vajec, na kterých již od vánoc sedí, nějaká kuřata vyvede.

Pán Bůh nedej jim vzniku
a zlámej jejich píku.

NB. Máš vědět, čtenáři, že jest to již taky starodávní zvyk, hned u starých pohanských Římanů i Řeků, že v císařských, královských, knížecích palácích a jiných soudných místech všeliké cedule a nápisy časem se nacházejí, které někdy radné, někdy trestatedlné, posměšné, utrhačné atd., někdy i pravdivé bývají. Jako když léta 1762 tabák židovi se propachtoval [496] a tudy v Čechách a Moravě velmi se zdražil, totiž kuřlavého jeden lot za 1 krejcar a šňupavého 1 lot za 2 kr., což až posavad již 20 let trvá. Žid ten, Lebl Henich jménem, z Prahy po-

---

*) NB. Kvočna — kacíři.

s koňským postrojem a něco zbraně. Dle zprávy Pelzlovy (viz Prášek: Panování Josefa II., I., str. 395. a 407.) našlo se v klášterní pokladně skutečně 70.000 zl. a mimo to převor — osmdesátiletý — sobě i bratřím na zapopatření tajně značný obnos rozdělil, začež, když se to prozradilo, byl odsouzen k nucenému pobytu v jistém klášteře kapucínském, kde r. 1785 zemřel. — [1]) Vlastně na Smíchově, založený s krásným chrámem Panny Marie r. 1341 od krále Jana Lucemburského. — [2]) Klášter ten byl r. 1736 od Vojtěcha ze Šternberka, biskupa litomyšlského, založen a r. 1421 od husitů vypálen. — [3]) Mrtvola převezena do Valdic až r. 1636. — [4]) *R*: teyně... kterak ho. — [5]) *R*: Zdámis.

cházející, aby mu žádný přes meze do království jiný tabák nositi nemohl, nýbrž všecken skrz jeho obchod[1]) aby šel, vyzdvihl a dostal konfirmací na veliké množství abssaurů neb ibereitrů[2]) — za starodávna takoví pochopi slouli — ti co dělají, netřeba psáti, jest to viděti. Stalo se ale roku 1770, když granatýři od regmentu Václav Wallis[3]) ve Vídni byli a z nich někteří v hradě aneb paláci[4]) císařském stráž drželi, nalezena tam byla jednoho dne cedule v tento smysl: Umřel v Čechách jeden abssaur aneb iverajter nad tabákem a přišed[5]) k nebi, potloukl na dveře. Svatý Petr jakožto klíčník pootevřev[6]) dveře a pohleděv naň ptá se ho, kdo by byl a odkud, jemuž on odpověděl: „Já jsem z Čech jeden iverajter nad tabákem.“ I zakroutiv hlavou svatý Petr řekl: „Nevím, abys ty Čech byl, počkej zde, až zavolám svatého Václava, jestli on tě pozná jakožto král a zástupce svých Čechův.“ I přišel hned sv. Václav a ptá se ho též, odkud a kdo jest, jemuž on zas tak odpověděl: „Já (prý) jsem jeden český iberajtr nad tabákem.“ I řekl svatý Václav: „Ó, ó, ty jsi nějaká veliká šelma, takoví bezbožní lidé nikda ještě v Čechách nebývali,“ a obrátiv[7]) se k sv. Petru řekl: „Dobře's učinil, Petře, že's ho sem nepustil, však není Čech, ale šelma; chtěl sem pod tím mým jménem vjíti, ale ať jde raděj do horoucího pekla, neb co mně tu koliv o svém životu a povolání mluvil, ani lásky Boha, ani bližního nic se netýče, ale samá marnost a ďábelství.“ — Tu ceduli granatýři až sem do Milčic potom roku 1772 přinesli.

Rovně taky i v pražském zámku
najdeš časem takou známku.

Prve bývala rulle[8]) tabáku kuřlavého za 1 zl. 30 kr. a 45 kr., nyní přijde na 5 zl. 30 kr. Šňupavý v štanglích velkých i malých lacino se prodával a třeného dva loty za 1 kr., kuřlavého 1 loket[9]) za 3 kr. a za $2^1/_2$ kr., dosti i u překupníků ve vsích bývalo.

[497] Dne 22. července, v pondělí, v Jičíně na trhu obilí platilo nové: Pšenice 0, žito 3 zl. 30 kr., ječmen 0; staré: Pšenice 3 zl. 30 kr., žito 3 zl. 36 kr., ječmen 3 zl., oves starý 2 zl. 45 kr. V našem vůkolí žito nové, téměř syrové, bylo za 3 zl.

Minulý týden, od 15. až do 20. července, chladné dni a noci byly žito špatně schlo, syrové zrno do stodol jsme vozili. Ale tento týden, od 21. až do 27. téhož, taková převeliká a na nejvyšším stupni parna uhodila, že jak lidé tak dobytek zemdlívali; obilí také najednou uzrálo a téměř uschlo, že prve než se ječmeny posekaly, již i pšenice suché

---

[1]) *R*: handl. — [2]) Nechávám obě jména, jak si je lid upravil (absaur, iberajter, iverajter) z německých slov Aufseher — dozorce, Überreiter — jízdní četník. Od konce 17. stol. zadáváno (pronajímáno) právo k dovozu, později i k výrobě tabáku určitým osobám. Od roku pak 1784 patentem z 8. května zaveden dosavadní způsob, jímž vyhradil si stát zisk z tabákové výroby sám. — [3]) Viz v 1. části str. 32. — [4]) *R*: v purku aneb palastu. — [5]) *R*: přijda. — [6]) *R*: pootevra. — [7]) *R*: obrátě. — [8]) T. j. rolla, závitek. — [9]) Byl svinutý na způsob provazu a skládaný do kotoučů, z nichž se po částech řezal (jak až dosud některé druhy tabáku v podobné úpravě se vyrábějí).

byly. Sucho také bylo, že jsme orati nemohli. Trávy na lukách a občinách od horkosti uschly a zbělely. K otavám špatná jest naděje.

Den Jakuba svatého, apoštola Božího, odpadlci opět na vzdor katolíkům zasvětili, ale nebyli v tom svorni, nebo někteří řekli, jakož i zdejší Novák, že zasvěcení toho svátku nikde v Písmě se nenachází a protož že on dělati bude, jakož dělal; milejší mu byly mandele než svatý Jakub. Že pak pěkný čas byl, mrzelo to některé jiné, že světí, protož odpoledne taky zapřáhli. Který pak má katolického čeledína neb děvku, taková čeládka hned ráno dělati musila — a tak jsou divně toho sv. Jakuba oslavovali.

[498] Aby pak někdo věděti mohl, proč oni ty některé svátky zasvěcují, jest toto hlavní, že v hallské a žitavské bibli a v některých postillách Jednoty bratrské tyto svátky znamenané a na ně epištoly a evangelia — však podle starého našeho církevního vydání — vysazené mají a tak i v tom pořádku epištol a evangelií na neděle a svátky nás katolíky až posavad následují. Nebo staří odpadlci a zakladatelové nových sekt a věr [1]) nemohli lépe do svých postill položiti, než jak církev římská od začátku položila a nařídila, krom že v některých postillách přidali „na den upálení mistra Jana Husi" a položili epištolu z knihy Moudrosti, kap. 3.[2]) od verše 1. do verše 8., evangelium pak z Matouše, kap. 23. od verše 34. do verše 39. Lutriáni také den Martina Luthera 30. října světí a k němu i Filipa Melanchthona přidávají. Nesměl by před nimi proti tomu svátku ani ceknouti, — ježto oni svátky sv. Vojtěcha, Václava, Prokopa, Jana Nep. svobodně tupí a jim utrhují.

Že pak svátek svaté Maří Magdaleny taky mnozí z nich světili a jej schvalovali, to též proto činili, že ve svých zákoních a postillách na ten den evangelium mají.

V konfessí augšpurské v artikuli 21.[3]) stojí, „že památky lidí svatých mohou lidem předkládány a ku paměti přivozovány bývati," ale svatí že se nemají za pomoc a přímluvu vzývati. Tito pak noví augustánové [4]) netoliko toho obého nečiní, ale i svatým Božím utrhují, jim se rouhají a bezbožně o nich mluví.

[499] V tyto dni skrz veřejné tištěné noviny dověděli jsme se, kterak kníže a kurfiršt saský, též král pruský a jiná knížata říšská svobodu v náboženství ve svých zemích udělili a protož ku katolickému náboženství a víře houfně lid zapisovat se tam dává a k ní přistupuje, od které předkové jejich před 200 lety byli odpadli. A tak co u nás z té samospasitedlné víry lidu odpadlo, tam to zase stonásobně nahraženo jest. [5])

[1]) *R*: vír... lepeji. — [2]) Vynechané číslo kapitoly v textu doplněno dle rejstříku v české bibli z r. 1596. — [3]) „O poctě svatých". — [4]) Podle latinského jména města Augšpurku (Augusta Vindelicorum), odkud konfesse augšpurská má svoje jméno. — [5]) Spíše to byli katolíci, kteří v protestantských zemích (jako dříve u nás nekatolíci) nesměli veřejně víru svou vyznávati a nyní dosáhše svobody, k vlastní své víře se přihlašovali.

To také věz, čtenáři, že ta helvetská krajina, k jejíhožto jména konfessí naši tak všetečně a bláznivě přistoupili a to jméno na sebe vzali, jest větším dílem katolická, nebo má v sobě 13 kantonů [1]) aneb jak u nás říkáme krajů; z těch 7 jest celých katolických, dva jsou smíšeny, kdež jedni i druzí, totiž katolíci i kalvíni jsou, a tři jsou, kde samí kalvíni bydlejí, ač pak i tam mezi nimi onde i onde katolíci zůstávají.

Zde též položím počet všech odpadlců na zdejším poděbradském panství, který tohoto měsíce teprva dokonale zavřen, přepsán a do Vídně odeslán jest:

husitů [2])	mužských 362,	ženských 484,	všech 846
evangelíků [3])	„ 19,	„ 31,	„ 50
helvetů [4])	„ 852,	„ 638,	„ 1490
		suma	2386;

z nich již po komisi a vyznání svém odstoupilo a obrátilo se 36 osob, tak zůstává 2350 osob.

[50.] V prvních dnech srpna obilí platilo: Pšenice 3 zl. 36 kr., žito 2 zl. 24 kr., ječmen 2 zl. 15 kr., oves 3 zl. 20 kr.

6. téhož, den Proměnění Pána Krista, helveti opět sobě zasvětili a to proto, že my ho nyní nesvětíme, sice kdybychom my jej [5]) světili, oni by pracovali. Ač pak v tom svěcení přece nás katolíky následují, nebo ten svátek ač Řekové od starodávna světívali, v naší pak římské církvi léta 1457 [6]) papež Kalixt III. jej zasvětil, kdyžto roku 1456 nejhlavnější katolíků zhoubce a krve křesťanské žíznivec, Turek, od Bělehradu řeckého byl odehnán a vítězství nad ním slavné tu obdrženo. Více o tom čti Beckovského na rok 1440. [7])

Okolo půl srpna pšenice měla 3 zl., 21 a 24 kr., žito 2 zl. 42 kr., ječmen 2 zl. 6 i 9 kr., oves 2 zl. 15 kr., hrách nový 4 zl. 30 kr. Sucho veliké bylo, že jsme nemohli podvůrky dělati, zelí a řepy až do bíla uschly.

---

[1]) *R*: „12 contonu.“ Dle Zedlerova „Univ. Lexikonu“ (díl 36. z r. 1743) bylo katolických kantonů 8, evangelických 4 a smíšené 2. — [2]) Dle dvor. dekretu z 26. března (gub. z 9. dubna) 1782, ježto se ukázalo mezi zapsanými více pod jménem husitů, nežli vlastních protestantů, a ježto husité nerůzní se ve věrouce od katolíků tolik co protestanté, a je tudíž naděje, že obezřetným duchovním správcům podaří se časem úplně je zase k církvi katolické obrátiti, — rozhodl se císař, aby byli oni husité spolu s protestanty účastni výhod všeobecného zákona tolerančního (pod záštitou jména luteránů). — [3]) *R*: T. j. augšpurské konfesse. — [4]) *R*: T. j. reformovaných. — [5]) *R*: ho. — [6]) Následující data Vavákova jsou zcela chybná; píšeť: „léta 1440 papež Evgenius jej zasvětil, kdyžto na ten den a toho roku nejhlavnější“ atd. Vítězství u Bělehradu nad Turky dobyl Jan Hunyady za horlivého spolupůsobení mnicha blah. Jana Kapistrana až roku 1456 a na památku toho svátek Proměnění Páně, dříve již známý, na celou církev jej rozšířiv ustanovil papež Kalixt III. r. 1457. Za rok nato, právě v den svátku toho (6. srpna 1458) týž papež zemřel. — [7]) Rok Vavákem chybně udán, viz poznámku předcházející. V „Poselkyni“ vypravuje Beckovský o vítězství tom (nikoliv o svátku) na str. 843—845.

V den 15. srpna svátek starožitný Nanebevzetí nejblahoslavenější Panny Marie odpadlci nesvětili a to proto, že my jej [1]) světíme, ač pak ve svých biblích a postillách evangelium na ten den mají i za svátek se tam klade i také všichni staří podobojisté, pikharti a lutriánci zde v Čechách jej světívali. Ale tito naši nynější přeučenci daleko jináč tomu rozumějí.

[501] V tento měsíc tištěné avertissement aneb návěští z Prahy vyšlo, [2]) že totiž rozličné knihy k evangelickému náboženství patřící v Praze se tlačí a tam lacino k dostání jsou. Příčina toho jest, aby již víc peněz do Sas a Žitavy za ně se neodnášelo. Ale již jest pozdě, již na tisíce zlatých za ně jest odtud odnešeno a všecky odpadlců stoly nimi naplněné, aniž sobě budou těch pražských knih co všímati, lépe jim cizí voní.

Tolikéž tento měsíc v Praze z některých klášterů duchovní panny vyvedené a v světském oděvu do jiných obydlí usazené a tam až do smrti svou živností, totiž 20 kr. na den opatřené jsou.[3]) Dne 8. srpna františkánky [4]) od svaté Anežky vyvedli; při jejich vyvádění množství lidu stojícího od pláče moudřejší zdržet se nemohli, ale světáci se smáli. Jiné jeptišky svého čekají. Voršilinky, že mladé panny cvičí, a alžbětinky, že nemocné opatrují, ostati mají, což jak dál vypadne, čas ukáže.

21. téhož výtah z jedenácti patentů po vesnicích šel, který každý rychtář do schválně k tomu připravené knihy vpisovati a v obci časem čísti má, což já též přepsal jsem.

[502] 23. srpna ve vsi Skrchlebích za Nymburkem jednoho helveta odpadlce a mezi jinými předního učitele a rouhače hrom zabil a na něm šaty všecky spálil. Ale málo koho se to chytilo, aby se byl z toho obrátil. [5])

Před dvěma sty a desíti lety, totiž léta 1572, v též vesnici jednoho zlolajce [6]) také hrom zabil. Ten v stodole obilí mlátě bezbožně klel, že dlouho oběd nedávají a naposledy řekl, aby do té stodoly hrom udeřil, což se ihned z malého mráčku stalo a sice do něho uhodil a jej zabil, tu stodolu zapálil, kteráž shořela a s ní jiné dva statky. Vzato z Paprockého na rok 1572.

Na den sv. Augustina, 28. srpna, zde v Miličicích vzat jest zvon z lomenice gruntu numera 16., kdež visel 1 rok a 14 dní a pověšen jest na tu novou již docela vyhotovenou zděnou, hned naproti stojící zvoničku; skrze mne Frant. Vaváka a Josefa Hotovce, bývalého souseda v čís. 1., pověšen jest.

---

[1]) *R*: ho. — [2]) Dvorní dekret z 22. června (gubern. z 13. července) 1782. Přidán byl k němu seznam protestantských knih, jichž vydání bylo zde dovoleno. (Jaksch I, 379.) — [3]) Přiřčen jim roční důchod po 150 až 200 zl. a mimo to jednou pro vždy na zařízení se 70—100 zl. — [4]) T. j. klarisky. Opouštěly klášter od 8. do 12. srpna (dle „Pr. Postztg." z 10. srpna 1782). — [5]) V matrikách nymburských, kam toho času Skrchleby přifařeny byly, není mezi evangelíky, v té době tam zemřelými, žádný uveden bleskem zabitý. — [6]) zlolajíce... mlátic.

Téhož dne na večer postaven jest kříž kamenný blíž té zvoničky, na rozcestí v tom místě, kdež vždy od starodávna mnoho set let kříž dřevěný stával; pak roku 1749 otcové naši zvoničku dřevěnou s krucifixem tu postavili, o čemž loňského roku v tomto spisu šíře vypsáno.[1])

[503] Náklad na tu zvoničku[2]): Za kámen u Kounic a Chotutic 7 zl. 42 kr., za vápno z Práchovic 11 zl. 11 kr., za cihly v Radimi 2 zl. 32 kr., zedníkům od díla zdí 29 zl. 29 kr., od sčištění[3]) týmž zedníkům 31 zl. 40 kr., tesařovi od díla střechy 7 zl., přidavačům 18 zl. 57 kr., za šindel 3 zl. 49 kr., za šindelové hřebíky 1 zl., za laťové[4]) hřebíky 18 kr., za železo na kříž a jinam 4 zl. 33 kr., od rozličné práce kováři 3 zl. 8 kr., za báň plechovou klempíři nymburskému 8 zl., za dveře truhláři 1 zl. 30 kr., zedníkům po dvakrát dodělného při zdvihání báně a kříže na zvoničku 50 kr, za maso a pivo 1 zl. 55 kr., za barvu a olej na střechu 56 kr. — suma 134 zl. 30 kr. Forování se nepočítá. Item 100 cihel radimský pan direktor nám daroval; 200 cihel vzalo se ze starého sklepa, jenž v návsi býval.

Item na kříž: Mistru kamenickému, jenž byl z Malých Nehvizdek 22 zl. 10 kr., zedníkovi od dělání gruntu 1 zl., za vápno a vejce na sádru[5]) 15 kr., při zdvihání dětem na památku 34 kr., za pivo, jež se dalo pomocníkům, 1 zl. 6 kr., při posvěcení velebnému panu faráři odměna[6]) 2 zl., pp. kaplanům, vlastním bratřím,[7]) po 3 sedmnáctnících 1 zl. 42 kr., kostelníkům 34 kr., kantorovi 34 kr., korouhví nošcům 34 kr., kříže nošci 7 kr., 4 ministrantům 28 kr., hrobníkovi 17 kr. — suma 31 zl. 21 kr. Forování se též nepočítá, ani potřeby k lešení, to jsme sami půjčovali.

[504] Suma obojího nákladu na zvoničku i na kříž vynáší krom forování a dříví na lešení 165 zl. 51 kr. To všecko z peněz obecních platilo se, nebyly však pohromadě, ale Václav Vozáb, soused v čís. 3., ten čas obecní, ten své peníze vydával, když obecní nestačovaly a takové teprva budoucně od obce zas dostávati bude.

NB. Ta 4 okna ve zvoničce prázdná, římsami[8]) otočená, zůstávají k malování obrazů a sice I. nad radlicí, kterouž jsem já sám i s tím nápisem vytesal, tu má býti obraz orajícího sedláka, jak vyoral obrázek staroboleslavský; II. naproti kříži, tu má býti obraz našich domácích rodičů, Vojtěcha a Prokopa, těch velikých českých patronů; v III. do návse k západu obráceném, tu má býti obraz sv. Gotharda a Linharta, osení a dobytka patronům; v IV. na polední stranu má býti obraz sv. Floriana neb Vavřince a Isidora; tito poslední dva taky na zvonu figurováni jsou, stavení a práce polní patronové. — Potomci, pamatujte: Ve víře samospasitedlné katolické stálí

---

[1]) Viz str. 9. — [2]) V rukopise psáno ve dvou sloupcích pro zl. a kr. — [3]) *R*: pucování. — [4]) *R*: latový. — [5]) *R*: kyps. — [6]) *R*: Discret. — [7]) T. j. Václavu a Josefu Šimkovi. Viz dále str. [505]. — [8]) *R*: křimsami.

a v náboženství jejím horliví buďte, žádným postranním rotám a svůdcům, těm falešným prorokům, svésti se nedejte a za nás se taky časem pomodlete! Staň se!

[505] Na začátku září obilí platilo: Pšenice 3 zl. 15 kr., žito 2 zl. 42 i 45 kr., ječmen 2 zl. 6 kr. i 9 kr., oves 2 zl. 15 i 18 i 21 kr., proso 2 zl. 45 i 48 kr.

8. den září, svátek Narození Panny Marie, jasný a teplý byl, odpadlíci pak předpovídali hned ve žni, že na ten den sníh spadne, což když se stane, že s nimi dobře, s katolíky pak zle bude, sníh ten jim k rozmnožení a k radosti, katolíkům pak k zahlazení a žalosti že bude znamení.

Na ten den odpoledne zde v Milčicích kříž kamenný posvěcen jest skrz velebného otce a pastýře našeho, p. Jakuba Hynka Zelenku, faráře škramnického, jehož dva assistenti byli vlastní bratři, totiž dvojí cti hodný otec, p. Václav Šimek, kaplan škramnický, a [Josef] [1]) Šimek, kaplan turnovský, bratr jeho, oba z města Bělé rození. Procesí když sem ze Škramníka přišlo, kolem po vsi jsme šli až k tomu kříži novému. Lidu množství bylo z okolních vesnic, všichni horlivě zpívali, ale odpadlíci navzdor [2]) tomu, byvše sraženi u Brtka čís. 15., [506] tam navzdor nám tolikéž zpívajíce a okna otevřená majíce hrozně křičeli i přes celý čas svěcení toho kříže, tím nějaký začátek sváru učiniti chtíce; ale my trpělivě to snášejíce, nechali jsme je při tom.

Sucho vždy tento měsíc trvalo, orat a sít se nemohlo; do měkkot mnozí přece seli, ale nic nevycházelo.

14. září, v sobotu, oheň v Kostelní Lhotě skrze neopatrné sušení lnu vzešel a dva statky, Burše a Šafránka, [3]) strávil.

19. téhož [4]) v Praze duchovní panny neb jeptišky všech řádů a sice benediktinky od sv. Jiří (kterýžto klášter v Čechách nej-

---

[1]) Jméno křestní doplněno z archivu konsist., dle něhož Josef Šimek vysvěcen byl na kněze v Praze, 9. června 1781 a dne 29. ledna 1782 poslána mu jurisdikce za kaplana do Turnova (kdež v pamětní knize děkanské uveden není). Katalog kleru pak z roku 1784 uvádí ho již jako kaplana ve Štolmíři. — [2]) *R*: na truc. — [3]) Bureš Jakob měl statek čís. 30. (staré) se 46 strychy polí, jejž převzal po Tomáši Šofralovi. Jan Šafránek měl živnost čís. 31. (staré), nově založenou o 23 korcích polí, od statku čís. 30. odstoupených. (H). — [4]) Benediktinky od sv. Jiří opustily klášter svůj a rozešly se již dne 19. a 20. srpna, nikoliv září. Z dominikánek odešly některé rovněž již v srpnu (dne 20.), ostatní pak, jakož i karmelitky od sv. Josefa, zůstaly v řeholních svých domech, až by byl pro ně vyprázdněn bývalý cisterc. klášter v Pohledu (Frauenthalu). Do něho pak odebraly se karmelitky v pondělí, dne 23. září. „Ty jsou tedy jediné," píše se v novinách, „jež se rozhodly opět ke způsobu života klášterního. Neporušené tělo své první převoříše v Praze, blahoslavené Elekty, odeslaly již na nositkách před tím dříve; táž zůstane, jako dosud, za skleněnou skříní veřejně vystavena a dle pověsti má býti jednou s poslední jeptiškou, jež z toho kláštera zemře, znovu pohřbena." (Prager Oberpostamtszeitung z 24. srpna a z 1. října 1782.) V Pohledu však kar-

starší jest, léta 973 [1]) od blahoslavené Milady, sestry Boleslava II., knížete českého, vystavěný a od té kněžny také každá toho kláštera abatyše kněžna se jmenovala a královnu českou spolu s arcibiskupem pražským korunovati mohla; nynější poslední toho starožitného kláštera panna kněžna abatyše Marie Teresie z rodu Harnachovského [2]) byla), dominikánky od sv. Anny,[3]) karmelitánky od sv. Josefa [4]) a tyto poslední měly jednu svého řádu pannu neporušenou, Elekta jménem, která roku 1663 [5]) umřela; ta na sesli sedící v schránce své za sklem v kostele bývala, nyní do panenského kláštera Frauenthalu,[6]) kamžto ty panny se pouchýlily[7]) a kterýž pro všecky panny až do jejich vymření zanechaný jest,[8]) přenešená; 21. září v Českém Brodě přes noc v kostele ji měly.

[507] Den sv Václava odpadlíci opět nesvětili, ač pak ho ve své „Korunce mučedlníků" též za mučedlníka svého mají.

Okolo toho času obilí platilo: Pšenice 3 zl. 30 kr. i 36 kr., žito 2 zl. 51 i 54 kr., též pěkné za 3 zl., ječmen 2 zl. 9 kr., oves 2 zl. 15 kr., hrách 5 zl. 30 kr., proso 2 zl. 51 kr.

Při tom času výrostek nějaký ze vsi Chválovic od Labe, chalupníka jednoho, Jana Miláčka,[9]) syn nezvedný a nezdárný, utek [10]) od katolického otce svého, mezi odpadlci se zdržoval a čta u nich knihy, jal se jim slovo Boží kázati Nu, považ každý toho lidu hroznou nesmyslnost! Chodil on po vesnicích, kde posvícení bylo, rovně jako Jan Hus [?] (jakž Hájek píše) a tam buď v hospodě neb kde jinde dal se do kázání, ač pak žádný nemysli, že co zbožného kázal, toliko řády posvátné [11]) naší církve a kněžstvo, mši svatou atd. a všecky katolíky haněl a tupil a na zatracení odsuzoval, to sice vděčnější jest jim slyšeti než slovo Boží. Sbíhali se k němu lidé jako omámení, poslouchali a přisvědčovali mu velmi pilně a pravili, že má jistě dar Ducha svatého a že to neví žádný kněz, co on ví. Cos divného: Mnozí staří lidé a sousedi jeho bláznovstvím se sytili, do svých domů

---

melitky nevymřely. Leopold II. daroval jim r. 1792 klášter kdysi barnabitský na Hradčanech a dovolil jim novicky přijímati. I vrátily se sestry hned do Prahy do nového sídla, v němž dosud se řád jejich drží. — [1]) *R:* 970. — [2]) *R:* omylem: „abatiše Teresie z rodu Trautmansdorfskeho byla." Dne 3. února 1782 byla bez překážky od arcibiskupa s vládním povolením installována, a měsíc nato dvorním dekretem z 8. (gub. ze 16.) března klášter spolu s jinými šesti řeholemi ženskými ke zrušení ustanoven (a dalším dekretem z 20. března 1782 skutečně zrušen). Právo spolukorunovati české královny přeneseno současně na kněžnu abatyši ústavu šlechtičen na Hradčanech. — [3]) Anenský klášter na Starém městě pražském. Viz str. 121. pozn. 4. — [4]) Na Malé Straně. Klášter dostaly po nich Anglické panny, jež dosud tam sídlí. — [5]) Rok doplněn. Marie Elekta byla první jejich představenou v Praze, v letech 1660—1663. — [6]) T. j. Pohled u Německého Brodu, kdež byl cisterc. klášter ženský v lednu 1782 zrušen a ustanoven pro jeptišky z jiných některých řeholí, které by i po svém zrušení chtěly žíti pospolu. — [7]) *R*: pouchejlily. — [8]) Viz str. 121. pozn. 4. — [9]) Měl chalupu čís. 9. (staré), při níž bylo 24 korce rolí. (H.) — [10]) *R*: uteka... a čtouce. — [11]) posvátní

ho brali, k [jídlu] a pití ho nutili až do [přesycení] [1]) a co jen chtěl, mu dali. [508] Z jiných okolních vesnic tam, kde on na posvícení byl, houfně lidé šli, ne k přátelům na posvícení, ale aby toho blázna slyšeli; do světnice ani vejít se nemohli, ale okolo oken stáli jej poslouchajíce. Žádný nesměl nejméně jej zhaněti od katolické strany. Odsud z Milčic taky do Hořátve za ním běželi, za svatého téměř a Ducha Páně plného jej vyhlašovali. Když to již několik neděl trvalo a pan vrchní se toho dověděl, dal ho z Gliksu[2]) k sobě přivésti a nechav ho na obecním díle týden dělati a přikázav [3]) mu, aby toho přestal, pustil ho zase. On se ale tak polepšil jako řemen v uhlí; chodí opět a je mnohem nyní vzácnější a milejší, proto prý, že již vystál mučedlnickou korunu a že byl hoden pro jméno Boží trpěti. Ale přece taky čert toho svého Miláčka — tak on příjmí má — prozradil, a to sice v Pískové Lhotě dne 9. listopadu ukázalo se, co v něm dávno vězí a jakým krojem jde. Toho dne u večer před nedělí bezbožník ten jda po návsi, ženu jednu mladou, Václava [?] Němečka manželku, napadl ..... [4]) Ta ač taky helvetská jest, jala se silně křičeti, až to v jednom stavení uslyšeli a k ní běželi, což ten zlosyn vida utekl. Nu, tu jsou svému kazateli, jemužto [509] před malou chvílí, když kázal, mnoho cti a chvály i svatosti přivlastňovali, zase z . . . šelem nadávali. Nyní se z toho všichni hanbí a rádi by to, kdyby možné bylo, zapřeli. Myť víme, co o takových kazatelích i posluchačích již dávno sv. Pavel napsal: Řím 1, od v. 21. až do verše 32.; Efes. 4, od v. 17. do v. 19.; I. k Timoth. kap. 1., od v. 5. až do verše 8.; II. k Thessal. kap. 3., v. 11.; k Titovi kap. 1., v. 10., 11., 12., též v kap. 3., v 10., 11., a sv. Petr v psaní druhém kap. 2., v. 1., 2., 3.

V prvních dnech října obilí dražší začínalo býti: Pšenice 3 zl. 30 kr., žito 3 zl., ječmen 2 zl. 15 kr. i 18 i 21 kr., oves 2 zl. 20 i 24 kr., proso 3 zl. 6 kr., hrách 6 zl. Řepa a zelí též drahé bylo, nebo skrz to sucho málo kde se co urodilo, za 6 i za 8 zl. řepy mohl do fasuňku pobrati.

Náš zámek poděbradský vždy s chlumeckými trhy taxu držíce, dne 5. října začali obilí na povinnosti robotní od lidí přijímati a to rovnou míru za tuto cenu: Pšenice 3 zl. 30 kr., žito 3 zl., ječmen 2 zl. 18 kr., oves 2 zl. 6 kr.. hrách 6 zl., čočka 7 zl.

[510] Dne 12. října, v sobotu, důstojný v Kristu otec, pan Erazim Diviš Krieger, biskup a jenerální vikář pražský, z Nymburka do Sadské na jenerální visitaci přijeti a takovou v neděli, 13. téhož, držeti tam ráčil. Mezi jinými katolickými rychtáři a konšely, mezi nimiž i já byl jsem, dali se při vyslýchání na-

---

[1]) Hrubší výrazy v originále zde v [ ] zmírněny. — [2]) Glückzu (z čehož nyní Klipec) u Velimě, vesnice z býv. panského dvora založená. — [3]) *R*: přikazavše. — [4]) Několik slov vynecháno. V Písk. Lhotě byli tehdy dva sousedi Němečkové: Jakub v star. čísle 30. s 33 strychy a Jan v st č. 32. se 49½ strychu (H.)

*

lézti i dva odpadlíci z Vrbové Lhoty, totižto Servus a Pivokonský.[1]) Nechal je po vyslechnutí našem biskup samy dva u sebe a obracel je k staré víře dav[2]) jim též knížky, jež „Katolická konfessí“ slove, oni ale tak zatvrzelí byli a jsou, že tím vším pohrdli.

Toho času „Katolická konfessí“ — nejprv hned v roce 1609 v jazyku českém vytištěná — k obnovení a přetlačení přišla,[3]) jiných také mnoho knih o náboženství jednajících na světlo vydáno jest, z nichžto některé hned před 200, před 150 a před 100 lety tištěné byly. Ó by se to dřív a sice jen před desíti lety bylo stalo a lid aby byl drobet cvičenější a v náboženství dobrém katolickém povědomější, snad by tolik odpadlců nebylo.

Těchto časů každý měsíc výtahy z patentův a rozličných poručení psané do vesnic přisílané byly a musili jsme knihy vázané v každé vsi zaopatřiti a takové patenty do nich vpisovati, což i zde u mne se zachovává. Proto také zde mnoho nařízení psáti pomíjím.

[571] Od půl října obilí ceny přibylo: Pšenice 3 zl. 45 kr. i taky 4 zl., žito 3 zl. 9 i 12 kr. i 15 kr., ječmen 2 zl. 24 kr., oves 2 zl. 15 kr., proso 3 zl. 6 kr, hrách 6 zl., seno 1 zl. 30 kr.

V těch dnech dva regimenty těžkých rejtharů neb karmanýrů, z nich první saského prince Alberta, druhý pak, knížete Toscani[4]) jméno mají, odtud vyzdviženy a do Moravy poslány jsou v příčině drahého obroku.[5]) První regiment

---

[1]) Karel Servus držel chalupu číslo 5. (staré) se 16 korci polí po otci Jakubovi. František Pivoňkovský, chalupník při čísle 27. (starém) s 35 korci, převzal živnost tu po Adamovi Jeřábkovi. (H). — [2]) *R*: davše. — [3]) „Konfessí katolická, totiž: Vyznání pravé víry křesťanské všeobecné“ atd. od Jakuba Hořčického z Tepence, jinak Sinapiusa. V Praze, r. 1609, po druhé 1677 a r. 1782 nákladem Dědictví sv. Václava po třetí. [Jungm. IV, 1384.] — [4]) *R*: „Toškány“. Po Althannovi (viz v 1. části str. 102.) stal se r. 1770 majitelem karabin. pluku čís. 2. František, arcivévoda Toskánský, pozdější císař František II. Pluk ten byl r. 1798 proměněn v kyrysnický pluk čís. 1. (majitelé císařové: František II., Ferdinand V. a František Josef I.) roku pak 1867 změněn v český dragounský pluk čís. 1., jenž má od r. 1888 trvalé jméno: „Císař František.“ Rovněž karabinický pluk č. 2. Alberta vévody Saského prodělal podobné změny, byv v týchž letech proměněn ve pluk kyrysnický čís. 3. a dragounský (dolnorakouský) čís. 3., jejichž majiteli zůstali členové královského rodu saského. Nyní nese jméno: „Albert král saský.“ — [5]) Viz o tom Prager Oberpostamtsztg. z 15. a 19. října 1782. Z téže příčiny rovněž přeloženy dragounské pluky Waldeck a Coburg z kraje žateckého a klatovského, kde byla obzvláštní nouze o píci, do Brandýsa a husarský pluk Wurmserův z Čech na Moravu a dále do Uher. Dle týchž novin (z 5. listopadu 1782) loučili se na Poděbradsku s prvním plukem karabiníků neradi. Vojáci prý od svého usídlení tam, po poslední pruské vojně, nedopustili se nikdy žádného přehmatu vůči obyvatelstvu, nikdy na ně žalob nebylo, naopak, byli všude rádi viděni. Dokládá se: „Proč je nechali odejíti? My jim chceme rádi seno po 1 zlatém dávati, ačkoliv sotva lze ho centnýř za tolar dostati.“

Albert, měl své ležení v Poděbradech, Chlumci, Tejnici, Pardubicích, Bohdanči, Sezemicích; druhý regiment, Toscani, v Nymburce, Čelakovicích, v Lysé, Brandýse, Staré [1]) Boleslavi, Kostelci nad Labem a Mělníce. Po jejich odmaršírování ovsu a senu spadlo, tak že oves již byl za 2 zl. 6 kr. i za 2 zl., též za 1 zl. 54 kr, seno 1 zl. 15, 12, 9 kr. i taky za 1 zl.

Na začátku listopadu všechno obilí laciněj se prodávalo, jedno že zaseto bylo, druhé že pro zlé cesty formani nejeli, nebo časté deště přicházely a vždy vlhlo. Žito mělo 2 zl. 48 kr., ječmen 2 zl. 6 a 9 kr., oves 1 zl. 51 kr., pšenice 3 zl. 30 kr., proso 2 zl. 54 kr., hrách 6 zl., seno 1 zl., někde víc, někde méně.

[512] Dne 7. listopadu sníh napad[l], ale zas do 8. téhož sešel. V noci na 20. den listopadu sníh hojně padal a též ten celý den, tolikéž i 21. i také 22., až ho téměř na půl lokte napadlo i závěje veliké vítr vzdělal; 24. a 25. zas padal. Dověděl jsem se pak, že okolo Jičína, Mladé Boleslavě a dál k horám málo velmi, jen asi na 1 nebo 2 prsty ztloušti sněhu jest. Cesty velmi zlé začínaly býti, protože pod sněhem bláto a měkká zem byla; formani přestali pro obilí jeti, tak že zas spadlo o groš nebo o dva. Ale nedlouho to trvalo, v posledních dnech listopadových zas připlatilo, žito mělo 3 zl., ječmen 2 zl. 15 kr.

3. listopadu v Staré Boleslavi jistý Jirmus,[2]) odpadlec u svých mnoho vážený a za vůdce i kazatele držený, do nemoci pad [3]) a vida, že se smrt blíží, katolického kněze povolav, s náležitým oželením z hříchův svých se vyznal a na ně rozhřešení dostal a po katolicku umřel Odpadlíci ale o něm i jeho přátelé řeč postavili, že rozumu pozbyl a protož z fantasie že to učinil.

20. listopadu jistý Franc Hadač,[4]) chlap okolo 50 let starý, neženatý, ze vsi Chleb, jehožto v té vsi za kazače mají, ten veza pivo z Poděbrad, ženě jedné, [513] 70 let staré, po jistém Kantůrkovi [5]) z Poděbrad vdově, na cestě ji potkav, násilí učinil, která přišedši[6]) domů s naříkáním to vypravovala a on nato do arestu vzat.

---

[1]) *R*: Starem. — [2]) *R*: „18. listopadu ... Jilmus." V matrice staroboleslavské z let 1770—1784 jest latinsky zapsáno, že 3. listopadu 1782 zemřel Girmus Matěj, chalupník písecký, jenž, když již dříve třikrát učiniv vyznání víry, pokaždé zas odpadl, toho roku znovu odpadl, ale před smrtí svou přece opět se obrátiv, jako katolík zemřel; byl druhdy nejzatvrzelejši a přemnohé dílem svedl, dílem v haeresi utvrdil. Zemřel na Písku u St. Boleslavě, v stáří 65 let, zaopatřen byv od P. Matěje Kostky, kaplana, a pohřben na farním hřbitově od P. Ignáce Alis, nedělního kazatele a kooperatora starobole lavského. — [3]) *R*: padna. — [4]) Frant. Hadač byl syn hostinského Václava Hadače (z č. 9.), člověka dluhy zatíženého. (H). — [5]) Frant. Kantůrek, tkadlec, pocházející z Přelouče, zemřel r. 1759. Kateřina, dcera měšťana poděbradského, Matěje Müllera, byla jeho druhou manželkou; zemřela r. 1797 u vysokém věku 96 let. (H) — [6]) *R*: přijda.

V tentýž měsíc odpadlíci svůj povinný desátek odváděti nechtěli, až zemské poručení přišlo, že k tomu byli až bitím donucováni a vysvětlilo se jim, že ne k osobě, ale ke gruntu takový patří a že farář tím, že oni od víry a správy duchovní jeho odpadli, svou živnost tratiti nemůže.

V začátku prosince sníh vždy trval a při tom mrzlo zvolna, časy tiché byly.

Při tom hlas povstal, že onen nejouhlavnější krve křesťanské žíznivec a zhoubce Turek proti našemu nejmilostivějšímu císaři vojnu vyhlásil a již i po hranicích štráfuje.[1])

Obilí se platilo v Praze rovná míra: Pšenice 3 zl. 8 grošů, též $3^1/_2$ zl. i taky $3^3/_4$ zl., žito 3 zl. 6 kr., ječmen 2 zl. 24 kr., oves 2 zl., hrách 6 zl., čočka 7 zl. Zde vrchovatá míra tak jako tam rovná.

[514] První adventní týden v městečku Lysé 15 měšťanů odpadlců k víře staré, pravé zas se obrátili. V žádným zajisté městečku tolik lidu neodpadlo jako v Lysé.[2])

7. prosince, v sobotu, při řízení v zámku poděbradském dle nařízení krajského ouřadu onen Hadač násilník 25 ran karabáčem dostal a té ženě 6 zl. dáti musil; sami odpadlíci pravili, že to málo jest. Ten pak Miláček za to, co v Pískové Lhotě učiniti chtěl,[3]) dostal 20. Též jistý krejčí, že prot církvi katolické a papeži i všem řádům církevním bezbožně mluvil, dostal 10 a zdejší soused, Matěj Hotovec z čís. 11., pro neodvedení ještě loňského desátku také 10. Někteří odpadlíci z toho trochu se ustydli,[4]) jiní pak pravili, že jsou nevinně biti. Z toho pomysliti, jaké jsou lidské soudy. Miláček poručení dostal hned k otci do Chválovic jíti, jenž katolík jest, ale on místo Chválovic šel do Křečkova a tam zas v neděli plácal — oni praví kázal, — čehož dověděv se pan vrchní, poslal tam v noci a zase ho do Poděbrad přivésti kázal, kamž matka jeho proň přišla a domův ho dovedla.

---

[1]) T. j. loupí. V novinách té doby prohlašují se zprávy ty dosud za bezpodstatné. Spíše se připouštěla možnost nové války Turecka s Ruskem. — [2]) V děkan. pamětní knize v Lysé zaznamenáno (latinsky, fol. 16.), že toleranční patent čten na radnici dne 1. února 1782 (dle pamět. knihy evang. ref. sboru tamního však toleranční patent „zde pak v městě a na vrchnořiditelském kanceláři o vánočních svátcích 1781 prohlášen jest"), po němž přemnozí (plurimi) Lysští ke konfe si helvetské se přiznali. V „Pamětech města Lysé nad Labem" od Fr. Otruby psáno na str. 147., že po přečtení patentu přihlásilo se 45 osob obojího pohlaví k vyznání reformovanému, v krátkém pak čase vzrostl počet jejich na 162 osoby. V paschalní konsignaci (v děkan. archivu) za rok 1782 napočítáno v celé osadě 146 akatolíků a 3389 katolíků, roku 1783 162 akatolíků a těchto v dalších nato letech 179, 180, 192, 189, 183, 237, až roku 1790 229 akatolíků. Horlivým působením Václava Krolmusa (v matrice se psal: Grolmus), známého vlastence českého a spisovatele, jenž byl od r. 1818 v Lysé kaplanem, hojně evangelíků vrátilo se do církve katolické. — [3]) Viz str. 122. — [4]) *R*: ustejdli.

[515] V tento měsíc církevní i řeholní kněží a všichni katolíci mnoho potupy, rozličných hanění a proklínání od těch nových nábožníkův snésti musili — není mně zde možná všeho vypsati, — což proto se dálo, že ten povinný desátek dáti musili a tak, jak se vždy hodlali, jim nesedlo; neb oni pevně sebe zavazovali a utvrzovali, že žádný desátek nedají,[1]) protože již z toho Babylona (totiž z naší církve katolické římské) vyšli a ty babylonské šelmy (totiž kněží) že jim neslouží, protož že by jim jej[2]) darmo dali.

Za druhé, stalo se dne 16. listopadu: Přivezli sobě novovesští odpadlíci kalvínského predikanta z Žehušic,[3]) kamžto on již dříve z Uher přijel. Tam v Nové Vsi u Kolína v jedné stodole kázal a jim též večeři Páně, — ač jestli tak říci mám, poněvadž oni v té večeři přítomnost Kristovu nevěří, — podával. Běželi tam celý týden lidé jako omámení s divnou pohnutkou i na vozích jeli na 2 i 3 míle vzdáli a když domův přišli, přisvědčovali a pochvalovali sobě, že jim Bůh dal tu milost dočkati a dojíti, že mohli slovo Boží slyšeti a večeři Páně přijímati. A tu co by se byli měli na naše staré katolické, tak čisté, nábožné a svátostné řády a pobožnosti rozpomenouti, oni jali se ještě víc svou matku, církev katolickou, která je zplodila, haněti, tupiti a kněžstvo nanejvýš plísniti, proklínati a na zatracení [516] odsuzovati. Z toho jsme si mohli hned pomysliti, jak jsou se z poslouchání toho slova Božího napravili a ozbožněli a jak v nich ta večeře Páně oučinek lásky a pravých křesťanských ctností způsobila.

---

[1]) *R:* nedadí. — [2]) *R*: ho. — [3]) Má býti správně ze Zdechovic, t. j. z panství zdechovického (mezi Přeloučí a Týncem nad Labem), jež patřilo tehdy knížeti Paarovi a kdež byli dva kazatelé, oba z prvních do Čech z Uher přišlých a oba slovensky mluvíci: V Trnavce byl Jan Cžonka, augšpurského vyznání, jenž přišel tam v polovici listopadu 1782, a v sousedních Chvaleticích Joel Jessenius, helv. vyznání, jenž tam byl již od polovice října 1782 a měl dovolení navštíviti všechny sbory helv. vyznání, jež se kde nejdříve ustavily. Jessenius, jak se zdá, to byl, o jehož příchodu do Nové Vsi Vavák vypravuje. Ovšem, ta okolnost (nehledě ke způsobu přisluhování večeří Páně), že nosil křížek, že ve Chlebích, jak Vavák dále na str. [580] píše, i posty, znamení kříže, ba i modlitbu růžence (ač-li to pravda, co Vavák jen z doslechu se dověděl !) doporučoval, svědčila by spíše již na kazatele augšpurského. Avšak naproti tomu i o kazatelích později přišlých, vyznání nesporně helvetského, vypravovali sami jejich průvodčí z Velimě, že cestou smekali před kříži, ba i před sochami svatých — viz str. [603]. Ježto pak se mimo to dále na str. [579] píše, že onen „kalvínský“ (t. j. helvetského či reform. vyznání) kazatel ze Zdechovic, jenž byl v Nové Vsi, Milčicích atd., přišel také do Lysé 5. (správně 4.) února 1783, a dle současné úřední zprávy — viz o tom dále při str. [579] — tehdy skutečně přišel do Lysé kázat Joel Jessenius z Chvaletic, dlužno snad přece souditi, že on je ten kazatel, o němž Vavák zde i dále několikrát píše, — jinak bylo by nutno za to míti, že zprávy pověsti a dle ní Vavákem na jednu osobu shrnuté týkají se vlastně na různých místech osob dvou, tu Jessenia, jinde Cžonky. Jessenius působil ve Chvaleticích do r. 1785. Za něho hned r. 1782 byl tam vystavěn evang. chrám.

Odtud na třech vozích tam byli a to v takovou slotu a padání sněhu, že světa znáti nebylo. Prv jim bylo za těžko čtvrt hodiny a v nejpěknější čas do kostela jíti, tam pak i přes noc neliknovali si býti, 21. a 22. listopadu.

Ale mnohým ten predikant tuze nechutnal, protože Slovák byl a nemohli mu dobře rozuměti, i taky proto, že je k ctnostem, mravům, k lásce a svornosti napomínal, a nejvíc proto, že na svém krku křížek nosil, o kterýžto křížek někteří mu při mlouvali, ale on jim dal na to slušnou odpověď.

Přijímání jejich bylo skývky maličké chleba z celého pecna nakrájené i také obzvláštní k tomu kroužky jako piškoty upečené a víno z koflíku. Někteří dříve než přijímali, dobře se v hospodě kořalkou a rosolí zpili, výskali a zpívali i taky bl . . .; tam odtud domů mnozí ti . . .[1]) s výskáním a dost neslušných písní zpíváním se vracovali.

[517] Dne 18 prosince do vsi Limuze na panství škvoreckém ten kazatel požádán jsa přijel a tam u souseda Bláhy kvartýr i sbor držel.

19. téhož musili jsme dáti do zámku na vědomost, zdaliž ti koně, kteří se z jara při držané konškripcí zapsali, posavad na místě a zdrávi jsou, aneb jsou-li prodáni a kam; item jestli je víc zrostných koní ve vsi a zdaliž jsou na prodej.

Vojáci, kteří na nevyměřený čas domů po vojně v roce 1780 propuštěni byli, ti k regimentům jíti a tam se přihlásiti musili. Z našeho panství z druhé strany[2]) do Mladé Boleslavě dne 17. a z této strany do Kolína dne 23. tohoto měsíce šli, ale zas se domův vrátili.

O vojně s Turkem ze všech stran slyšeti.

V tyto dni a sice od 19. prosince větry a plíšky silné a vlhké časy se začaly, sníh téměř všechen se ztratil. Štědrý den silně větrný a pošmourný i vlhký.

V ten čas do zámku obilí brali: Pšenici 3 zl. 15 kr., žito 2 zl. 45 kr., ječmen 2 zl. 15 kr., rovná míra. [518] Zde vrchovatá míra byla: Pšenice 3 zl. 24 kr., žito 3 zl., ječmen 2 zl. 24 kr., oves 1 zl. 48 kr., proso 3 zl., hrách 6 zl. 15 kr., čočka 7 zl. V Praze před vánoci spadlo o 3 i o 4 groše.

20. prosince onen Slovák a kalvínský predikant ze vsi Limuze do vsi Kšel přijeti a tam kázati měl, ale černokostelecký řiditel, urozený pan Antonín Wolf, toho mu dovoliti nechtěl

Za jistou pravdu vůbec se rozpráví, že v té vsi Limuzi k podávání večeře Páně, jakž oni jmenují, několik pecnů svého chleba na maličké částečky aneb skýlky soused Bláha rozkrájeti nechal, při kterémžto přijímání jedna babička bezzubá skýlku s tvrdou kůrkou dostavši, takovou zkousati a pozříti[3]) nemohla, protož ji do kapsy, aby na-

---

[1]) Hrubé slovo vynecháno. — [2]) T. j. podle Labe děleno. — [3]) *R.* pohříti.

zmar[1]) nepřišla, schovala. Nato domů když šla[2]) a koza její proti ní běžela mektající bába nevzpomenuvši na to, co do kapsy dala a majíc tam dle obyčeje i jiné kůrky, hned své kozičce jednu a sice tu z Limuz podala. Potom upamatovavši se, hned ostatní kůrky z kapsy vytahala a pohříchu viděla, že jí tu kůrku z Limuz dala; protož jala se hned naříkati a na sebe jiným žalovati, co učinila. I dostala radu, [519] aby zase zpátkem k učiteli do Limuz šla a jemu to oznámila, což ona taky ochotně učinila a jemu to žalostně vypravovala. On ale ji hned nemeškal potěšiti a řekl: „Keď snědla koza, nesnědla's ty."

To ještě taky sluší věděti, že velikou sumu peněz ten predikant onde i onde dostal, neb mu mnozí přistupujíce

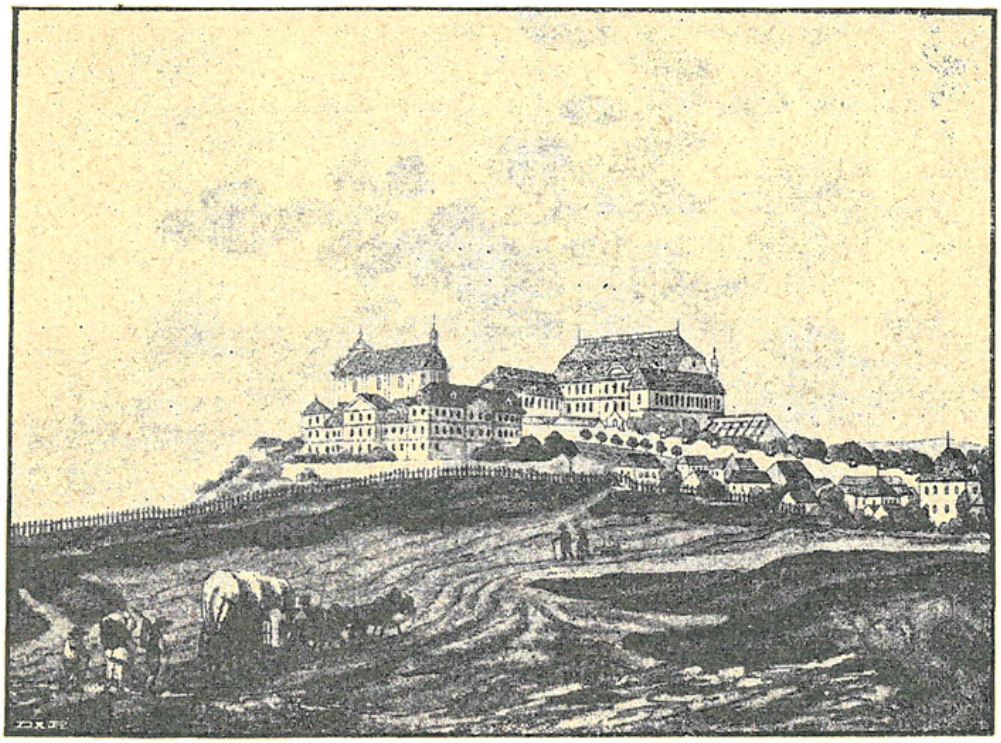

Lysá.

k přijímání po tvrdém zlatém, po dvou dvacítníkách, po jednom atd., nejchudší pak po 10 a po 7 krejcařích dávali. Neb to jest u kalvínů, evangelíků a pikhartů obyčej, že přistupujíce lidé k večeři, peníze za to dávati musejí, berouce[3]) sobě za obranu slova svatého Pavla: „Kdo oltáři slouží, živ buď od oltáře." [4])

Kolínští řezníci svědčí o něm, že tudy skrz Kolín v minutou [v] 1779. roce vojnu voly k armádě honil, chasníci pak, jakž obyčej bývá,

[1]) *R*: na zmáru. — [2]) Následující vazba a tvary přechodníkové jsou tak zle povedeny, jako celá ta povídačka o bezzubé babičce, a zvláště o lehkovážné odpovědi, v ústa pastorova kladené, byť ji Vavák slyšel za pravdivou stvrzovati. V rukopise psáno: „Nato domu jdouce, koza její ... běžela mektajíce, bába nevzpomenouc na to ... a maje tam ... podala. Potom upamatujíce se" atd. — [3]) *R*: berouc. — [4]) I. Kor. 9, 13.

smyslili o něm, že kdysi valacha řezal a že jest nunvář, tak k posměchu mluvíce.[1]) Hněvajíť se o to velmi odpadlíci, ale což jest to naproti těm hanám, které oni našemu svěcenému a pravému duchovenstvu dávají. Neslyšel jsem ještě žádného katolíka, aby tomu Slováku šelem nadal aneb ho zatracoval, jako helveti našim kněžím zpívají. Já sice ani všemu nevěřím, ani všeho neměřím.

[520] Den nasseho SpasIteLe Narozeňl bIL possMaVrnI, neWeseLI a bLatLIWI. — Na Den sWateho Sstěpána V WeCžer DesstlLo, aLe tVheg Mráz bIL z rána. Na den sv. Jana Evang., též na den Mlaďátek tolikéž 29. prosince, v neděli, ustavičné větry s deštěm a sněhem smíšené vály jak ve dne tak v noci.

Tolikéž v den sv. Jana množství mladého lidu do Poděbrad jen skrz cedulky povoláno bylo, z nichžto kdo se na vojnu šikoval, ten zas v sobotu, 28. prosince, z této strany Labe do Kolína, z druhé pak strany do Mladé Boleslavě jíti musil a tam byl k regimentu připsaný; odtud zas zpátkem do domů přišli.

NB. Nyní od jarní konškripcí naše panství na dví s kontonem[2]) rozděleno jest, totiž tato strana zámostská[3]) k regimentu Wallis do Kolína, druhá pak městská k regimentu Brinken[4]) do Mladé Boleslavě.[5]) Cedulka toliko do vsi k rychtáři se pošle o toho, koho míti chtějí, a on po přečtení sám jíti musí.

[521] Dne 30. a 31. prosince sněhová prášenice byla, sněhu napadlo na tři coule a poněvadž bláto a voda dole byla, z toho zlé cesty opět se začaly, že nebylo lze kam vyjeti. Formani jeti přestali a cena v obilí o 2 groše spadla.

Ku konci toho roku přidám některé pamětihodné věci v něm stalé, které dříve na svém místě napsané nejsou:

Při konci listopadu na panství pardubském a jinde onino odpadlíci, kteří ariánské sekty, ano i židovské slepoty se přichytili, do arestu sebráni a tam drženi jsou. Děti malé pod 10 let, ty k budoucímu držení gruntů zanechány a rychtářům i kmotrům k správě a cvičení katolickému odevzdány jsou.

Ku konci října patent přišel,[6]) mocí kterého zdvihají se a ruší všecky a všelijaké manželské smlouvy, závazky a sliby v jakýchkoliv příčinách krom krevnosti, tak že když jedna

---

[5]) Byla to ovšem lež; byliť oni první evang. kazatelé, do Čech přišedší, na svých bohosloveckých učilištích v Uhrách řádně vzdělaní muži. Sprostá nadávka „nunvářů" byla asi šíře známa (viz Dobiášův Časopis histor., I., 242.) a měla snad původ v nechvalné pověsti některých příchozích z Uher, na př. podomních obchodníků a pod. — [2]) Zde ve významu odvod, též ubytování. (Srovnej franc.: cantonnement.) — [3]) T. j. za mostem poděbradským přes Labe. *K*: zá Mostka. — [4]) Jakob Fridrich svob. pán Brinken (*K*: Princk) stal se po Marschallovi (viz část I. str. 32.) majitelem pěšího pluku českého č. 18., jenž měl tehdy za doplňovací okres Mladoboleslavsko, kdež byl též až do r. 1790. ubytován. — [5]) *K*: do Mladeho Boleslavi. — [6]) Patent z 30. srpna (gub. z 18. září) 1782.

strana druhou nechá, beze všeho soudu a outrat zůstane; byť i třeba obtěžkání v tom versirovalo, z toho nic.

[523] Ono císařské nařízení v září,[1]) aby každý hospodář ze své roční ourody dvanáctý díl žita, desátý díl ječmene a ovsa a osmý díl sena ve forotu zanechal, nyní v prosinci doloženo a rozepsáno, co každý hospodář dle svého vlastního podání, co sklidil, z toho na ty díly nechati má. Dle čehož vypadlo na zdejší ves Milčice žita 95 měřic 12 mázlíků, ječmena 136 měř. 7 mázl., sena 31 centnýř 40 liber.

---

[523] Krátké vypsání oné přítomnosti Svatosti papežské, Pia VI., v městě Vídni.

Až posud jsem očekával, zdaliž ta jízda našeho nejvyššího církevního pastýře, Pia toho jména Šestého, v jazyku českém vytištěna bude a na světlo přijde, ale nic až posavad nevychází. Protož maje něco takového z novin tištěných toho času jdoucích na česko přeloženo, pro budoucí památku o to, co mám, zde se upřímně s budoucími katolickými Čechy, zvláště s vámi, mé dítky, sdělím.

Navržení: Cokoliv nyní psáti budu o té papežské přítomnosti v Vídni, to vše jest přeloženo z říšských novin.[2]) Nepovědomý čtenář má věděti, že říšské noviny z rukou protestantů pocházejí [?] a oni do nich časem nestydí se proti katolické církvi a víře ledacos nalepiti a zaškrábnouti, — tak tím nemohouce zabiti, aspoň raniti usilují. Protož i zde něco jest tak napsané, že by se nad tím horlivý katolík pohnouti, protestant ale posmívati mohl. Písma protivnická jsou jako had, protož sluší je s opatrností čísti.

[524] Když Jeho Milost císařská vyrozuměti ráčil, že by nejvyšší řiditel církve svaté, papež Pius toho jména Šestý, na cestu se z Říma vydati a do Vídně přijeti chtíti ráčil, poslal mu tam do Říma psaní v měsíci lednu, datyrované v Vídni, roku 1782, v latinském jazyku, jehož jest tento výtah:[3])

„Nejsvětější Otče! Když tehdy Jejich Svatost v tom oumyslu trvají sem přijeti, mohu ubezpečiti, že s takovou venerací[4]) a počestností přijatý budou, která by Jejich vysoké cti a vážnosti hodně příslušela. Pokudž pak takového oumyslu býti má příčina předsevzetí těch věcí, které u Nich ještě nerozeznané, u mne ale skutečně zavřené jsou, zlomiti, tehdy jest zbytečné. Já se řídím v svých[5]) ustanoveních dle základu rozumu, slušnosti, lásky bližního a náboženství. Dříve nežli co v skutek uvodím, radu držím s moudrými, vážnými a osvícenými osobami, kteří v věcech předsevzatých dobře zkušeni jsou. Já ubezpečuji Jejich Svatost, že jsem pravý a apoštolský

---

[1]) *R*: in Septembri. — [2]) Srovn. str. 107. pozn. 4. — [3]) Ponechávám překlad listin, ze zámku asi od někoho Vavákovi diktovaný či psaný, v původní chatrné češtině, velice podobné oné češtině patentů na zámku překládaných. — [4]) T. j. úctou. — [5]) *R*: v mejch.

katolík, plný k Nim a k Jejich svaté Stolici vážnosti a poslušnosti a Jejich požehnání žádám. Josef."

[525] Dne 22. března, v pátek před nedělí Květnou, ten den šťastný byl, v němžto Jeho Svatost papežská, Pius VI., do Vídně přijeti ráčil. Náš nejmilostivější císař pán s velikým počtem slavných a vyvýšených osob a s obzvláště vystrojenou gardou[1]) vyjel proti němu na jednu míli. Při spatření sebe císař pán z vozu sešed[2]) poklonu mu učinil, papež pak za ruku ho vzav, zdvihl ho a davše sobě políbení, podle sebe ho posadil a tak do města a hradu[3]) vjeli. Jaké tam bylo bran i domů vystrojení, vojska nejkrásnějšího z obou a ze všech stran postavení, paradirování, z kusů kolem okolo města i z malé zbraně radostné střílení, musiky rozličné proslýchání, v šatstvu při všech stavích skvostnosti, hradu[4]) císařského vystrojení, celého města illuminýrování neb osvícení, — to vše ne tak se dá vymluviti, jako může oko spatřiti a ucho slyšeti. Protož my, kteří jsme to neviděli, s pomyšlením toliko spokojeni buďme.

Nápis,[5]) jenž v novinách v latině a v němčině se spatřuje:

Dvě slunce svítějí [!] nám na obloze zemské,
totiž hlava říše a hlava církve římské;
Evropa se diví, že se spolu spojily,
to, co se děje nyní, prv lidé nevěřili.

[526] Taky já nejzadnější
přidám k tomu veršík nejsprostější:

Dne DWaCáteho DrVheho bržezna
Pla a Iozeffa spoLV CýrkeW sezná.

V outerý po Květné neděli, 26. března, udělila Svatost papežská všem řeholním vrchním, to jest jenerálům a převorům, opatům atd. audienci a políbení nohy; 27. téhož dělali zase pp. jenerálové vojenští a jiné od vysokého stavu a ouřadu osoby své služby.

28. téhož, v Zelený čtvrtek, Jeho Svatost v hradě[6]) v dvorské komorní kapli tichou mši sloužiti ráčil, při kteréžto císař pán a arcikníže Maximilián[7]) jakož i některá knížata a arcibiskupové a biskupové přítomni byli a z rukou papežských velebnou oltářní svátost pod jednou způsobou s velikým náboženstvím přijímali. Po té vykonané mši šel Jeho Svatost se vším tím shromážděním uprostřed cís. král. komorníků a truksasů a po stranách panská garda stála, přes chodbu[8]) do dvorského kostela k augustiniánům, kdežto v oratorium neb modlitebnici při službách Božích, které papežský nuncius neb legát držel,[9]) přítomen byl. Potom sešed dolů do kostela, na tu připravený trůn se posadil, nato po vykonané modlitbě oblek[10]) duchovní oděv, nesl sám nejsvětější svá-

---

[1]) *R*: kardon. — [2]) *R*: „sejda... vezma zvihl." Viz obrázek na str. 65. — [3]) *R*: purku. — [4]) *R*: purku. — [5]) *R*: Rithma. — [6]) *R*: v purku. — [7]) Mladší bratr císaře Josefa II., velmistr řádu německých rytířů atd. — [8]) *R*: přes kong neb chodbu. — [9]) Arcibiskup Josef Garampi. — [10]) *R*: sejda ... oblekna.

tost oltářní do sakristie neb stánku k tomu připraveného[1]) při doprovázení Jejich Eminencí pánů kardinálů Migazzi,[2]) Batthyani[3]) a Herzana.[4]) Načež zas jda[5]) do oratorium, tam duchovní oděv složil [527] a shromážděným tu vysokým dámám neb paním ruku políbiti připustil a odtud do hradu se navrátil.

Po malé chvíli přišel do audienc-pokoje, kdežto již přítomných bylo 12 starců od Jeho Milosti císařské přichystaných k mytí noh. Tu posadil[6]) se na zřízený trůn [a] pan nuncius evangelium zpíval a jiné k tomu náležející verše, jemuž dvorská musika odpovídala. Nato složil svatý Otec pluviál a těm 12 starcům na seslích sedícím nohy mýti a rouchou okolo sebe opásanou vytírati ráčil, což když vykonal, odšel zas do svého pokoje a ti starci zase do zrcadelního pokoje, hned podle toho, za připravený tam stůl se posadili, kamžto zase hned Otec svatý přišel a bera[7]) jídla od truksasů, těm starcům sám na stůl předkládal, čemuž Jeho císařská Majestátnost s arciknížetem Maximiliánem v tajnosti se dívali. Po obědě Otec svatý každého starce jedním zlatým a jedním[8]) stříbrným velikým penízem obdaroval. Císař pán pak každého z nich dobrým mundurem aneb ošacením, tolikéž 12 dukáty obdařil, NB. každému 12 dukátů.

Jmenovali se ti starci:[9]) Matěj Garhamer, 93 léta starý, Josef Henig 92, Matěj Majer 86, Leopold Šmíd 86, Ondřej Burkhard 86, Josef Grüber 82, Jiří Miller 82, Ondřej Mourek 82, Jan Jiří Fink 82, Ludvík Nebel 81, Jan Wisner 77, Mates Grimes 77. Suma jejich let: 1006 let.

[528] U Veliký pátek Otec svatý v augustiniánském kostele při držaných ceremoniích se vynacházel, které pan nuncius vykonával. O[d]poledne od 2 hodin až do pěti odevzdal se do více kostelů hrob Boží navštíviti, což se stalo s předcházením císařských i papežských livreí[10]) služebníků, komorníků, truksasů a dvořenínů a ochranou společné cís. král. tělesné stráže,[11]) též k tomu stačitedlného vojska od infanterie i kavalerie a to pro nesmírné množství lidu, který tu i z dalekých krajin na divadle byl. Cesta byla následovní: Z císařského hradu[12]) 1. do vlašské kaple, [?] odtud 2. do kláštera k PP. minoritům, dále 3. do farního...[13]) kostela, 4. do kostela vojenské kanceláře,[14]) 5. k sv. Petru, 6. farního sv.

---

[1]) *R*: připravenému. — [2]) *R*: Kardinál Krištof Migazzi (*R*: Migaci), arcibiskup vídeňský, věrný obhájce práv církevních, jemuž bylo mnoho protivenství zakusiti. — [3]) Kardinál Josef Batthyani (*R*: Padiani), kníže arcibiskup ostřihomský a primas uherský. — [4]) Kardinál František hrabě z Herzanu a Harrasu, císařský vyslanec v Římě, horlivý zastánce novot proticírkevních, povaha nechvalná. — [5]) *R*: jdouce ... do purku. — [6]) *R*: posadivše se ... trůn, pan nuntius ... — [7]) *R*: berouce. — [8]) *R*: s jedním. — [9]) Nenašed jmen jejich v novinách, píši je podle Vaváka. — [10]) *R*: liverijí. — [11]) *R*: leibgardy. — [12]) *R*: Purku ... vlaské. — [13]) V rukopise napsal zde Vavák, neporozuměv překladu, pouze zkomolené jméno: „Stinu". Dle polohy místa a u srovnání s ostatními zastávkami byla třetí ona návštěva asi v klášterním kostele u Škotů. V pražských novinách i v úřední zprávě papežské mluví se o návštěvě pěti (ne šesti) chrámů, jež však nejsou vyjmenovány. — [14]) *R*: „do Krigs Cancelii kostela." Je to farní kostel „u devíti kůrů andělských" při bývalé kolleji jesuitské, kdež od r. 1776 (až dosud) umístěno říšské minister-

Michala kostela a odtud zase zpátkem do hradu.[1]) Okolo něho a s ním chodili arcikníže Maximilián, vídeňský pan kardinál a arcibiskup Migazzi, pan kardinál Batthyani a někteří arcibiskupové a biskupové. Kříž drahý napřed se nesl. Cesta všudy prkny[2]) položena byla a ačkoliv převeliké zástupy lidu všudy stálo, přece skrze ono dobře sšikované a postavené vojsko dobrý a pěkný pořádek zachován byl. V té chůzi Otec svatý požehnání na vše strany uděloval.

Dne 31. března, na slavný velikonoční hod Boží, sám v hlavním sv. Štěpána kostele velkou mši papežským řádem sloužil[3]) s posluhováním biskupův, při které taky dle starodávního obyčeje císař pán evangelium zpíval, [529] což od Karla V. žádnému císaři nedostalo se učiniti. Za dávních časů ale některým se toho dostalo, jako Jindřich, Fridrich, Karel IV., Zikmund atd.

V tentýž den udělené byly od Svatosti papežské plnomocné odpustky[4]) všem věrným katolickým křesťanům s prohlášením jistého řádu zachovávání a za všeobecnou církev katolickou, též za Jeho Svatost papežskou a za Jeho Milost císařskou modliteb vykonání.

Já k tomu přidám: Odpustky plnomocné jsou prominutí a shlazení všech pokut časných, které člověk za hříchy své, byť ony odpuštěné byly, buďto zde, aneb na onom světě očekává. Nebo jiná jest vina hříchu[5]) a jiná jest pokuta hříchu. Vina hříchu odpouští se při zpovědi a vyznání jeho, pokuta ale zůstává, kterouž skrze uložené pokání, obzvláštní kajícnost, těla trýznění, posty, almužny a jiné dobré skutky člověk odsloužiti a tak za hřích dosti učiniti má. Když se pak trefí, že někdy odpustky se dosahují, protož nimi se ta pokuta odpouští, jako by to byl činil a to z ohledu té nábožnosti neb dobrého oučinku, který vykonal, aby těch odpustkův dosíci mohl. Udělují se pak od papeže jakožto hlavy církve viditelné, a to z pokladu církevního, jenž záleží v neskončených zásluhách našeho Spasitele, též jeho důstojné Matky, Marie Panny, a všech jiných Božích sva-

stvo vojenské. Z balkonu téhož kostela udělil papež Pius VI. o Božím hodě velikonočním po slavné mši svaté v kathedrále sv. Štěpána lidu, v počtu na 50.000 na náměstí před kostelem shromážděnému, požehnání s plnomocnými odpustky, jak se o tom dále vypravuje. Viz obrázek na str 113. — [1]) *R*: purgu. — [2]) *R*: prknami. — [3]) Celý její řád v současných novinách se vypisuje. Po epištole a evangeliu (při slavné mši papežově latinsky i řecky zpívaných) papež „se posadil a v infuli na hlavě jednu a vysokou slavnost toho dne zmíněnou jadrnou latinskou řeč držel, ve které on shromáždění dílem k radosti nad vzkříšením našeho Spasitele i k pozdvižení srdce k Němu, dílem k lítosti a želení našich provinění, též k duchovnímu povstání z hrobu hříchů s vroucnou horlivostí a s svou v světě známou a sobě vlastní vroucností napomínal Tiché užasnutí při tom panovalo a slze ve všech očích se třepetaly". (Vzato z „Pražských Českých Novin" z 27. dubna 1782.) Obrázek na str. 105. představuje právě papeže na trůně řečnícího. Po stranách trůnu vedle papeže sedí kardinálové Batthyani a Herzan jakožto assistující jáhnové; maličko před papežem v pluviále oblečený kardinál Migazzi, jakožto assistující kněz; naproti trůnu na nejvyšším stupni oltáře sedí nuntius Garampi a světící biskup hrabě Artz, jakožto mešní jáhen a podjáhen (zpívající evangelium a epištolu latinsky). — [4]) Viz při pozn. 14. str. 133. a obr. na str. 113. — [5]) *R* lze čísti zde (a dále hned dvakrát) též jako: hřícha.

tých, tak že ta pokuta z ohledu a milého Bohu zasloužení výš psaného se tu člověku skrze ty odpustky odpouští. To buď pro sprosté, jako jsem sám.

[530] Mezi jinými mnohými arcibiskupy, biskupy, preláty a slavnými lidmi, kteří se tam z celého západního dílu Evropy sjeli, byl tam taky náš starý táta, Antonín, II. toho jména arcibiskup pražský, a s obzvláštní náchylností dovoleno a připuštěno měl s Otcem svatým mluviti a ruku mu políbiti a tak ještě jednou do své smrti papeže uhlídati a s ním se shledati; nebo on z mládí svého a sice po svém prvním posvěcení roku 1726 celý rok v Římě byl a tam v německých školách ouřad professora s velikou pochvalou zastal i také druhé posvěcení kněžské tam od papeže Beneše XIII. dostal.[1]) Předek jeho pak, Antonín, toho jména I. arcibiskup pražský,[2]) Moravan rozený, ten taky roku 1562 na onom svatosvatém sněmu tridentském v témž městě Tridentu celý rok byl a domů šťastně se vrátil roku 1563.

Mnozí myslili i tvrditi chtěli, že žádný papež do jiných zemí nikda nepřišel, ale omylně; ve Vídni této německé ovšem žádný papež nikdy nebyl, ale v jiných městech byli.[3]) Léta Páně 754 Štěpán III., rozený Říman, v příčině nátisků, které mu Aistulf, král langobardský, činil, k Pipinovi, králi franckému, odjel.[4]) Léta Páně 7[illegible]9[5]) sv Lev III., Říman, ke Karlovi Velikému do města Paderbornu i do ležení polního přišel a s ním věci církve se týkající řídil.[6]) [531] Léta P. 1052 sv. Lev aneb Leo IX., na sněmu v městě Wormsu na poručení císaře Jindřicha III. zvolený,

---

[1]) Viz napřed str. 5.—6. — [2]) To jest Antonín Brus z Mohelnice, 1561 - 1580 arcibiskup pražský. — [3]) Následující výčet papežů, do německých zemí cestovavších, psán je dle článku v novinách r. 1782. — [4]) *R* omylem: „Astolf, král longobarsky činil, do Pipina, města [!] franckého odjel.“ V novinách bylo: „zu Pipin nach Frankreich.“ — [5]) *R* omylem: Léta P. 810 ... do logru. — [6]) Další zápis o Lvu IX. je úplně zmatený. Vavák píše: „L. P. 1036 [!] sv. Lev aneb Lev VIII. [!] na sněmu v městě Varmu [!] na poručení císaře sv. Jindřicha II. [!] zvolený, ten též do německých zemí k spokojení mnohých bouří, které Hillebrand [!] s Normandskými tropil, se vydal a je spokojil.“ Byl to však Lev IX., papežem stal se přičiněním Jindřicha III. a cestu, kterou Vavák (podle novin) myslil, konal r. 1052, ač již nedlouho před tím jako papež rovněž do zemí německých cestoval. Další pak omyl o Hildebrandovi (jejž jsem větou v [ ] nahoře upravil) vznikl z naprostého neporozumění německému textu, jenž zní v „Prager Oberpostamtszeitung“ z 26. března 1782 (kdež to tištěno podle „Wiener Diarium“) takto: „Im Jahre 1052 reiste ein anderer Leo, eben derjenige, welcher bey dem Reichstage zu Worms auf Befehl des Kaisers gewählt worden, nach Deutschland um Beystand gegen die Normänner von dem [t. j. od cís. Jindřicha III.] zu erbitten, dessen Sohn [t. j. Jindřich IV.] gegen die ungemässigten Ansprüche des herrschsüchtigen Hildebrands [t. j. potomního papeže Řehoře VII.] und seiner Nachfolger einst nirgend Beystand finden sollte.“ Vidno z toho zároveň, že Vavák nečerpal těchto zpráv z tehdejších „Pražských českých novin“, kdež jest o tom v čísle z 13. dubna správně psáno, ač stručněji než v novinách německých, t. j. ona protipapežská glossa (které Vavák neporozuměl) je tam vynechána, jako vůbec tehdejší noviny české (z německých překládané) vynechávaly všeliké narážky proticírkevní, kterými německé noviny pražské (a tím spíše vídeňské a mimorakouské), plně josefinismu oddané, oplývaly.

ten též do německých zemí [přišel žádat za posilu proti Normanům]. Léta 1056[1]) papež Viktor II. vyjed[2]) z Říma do Němec, rozepři velikou mezi císařem Jindřichem III. a říší zrušil. Byl rozený Šváb. Léta 1417 - 1418 Martin V.,[3]) rozený Říman, byl osobně sám na sněmu v Konstanci, městě švábském, kdežto onen Jan Hus, rozsevač bludů, upálen byl roku 1415.[4]) Od té doby žádný papež v zemích německých nebyl.

Jednání mezi Svatostí papežskou a Milostí císařskou žádné posavad venku není. Slyšeti jest, že Svatost papežská na vůli nechává mocnářům země některé řády duchovních řehol zrušiti, zvláště ty, ježto k veřejnému dobrému platné nejsou, a ty užitky na jinší země potřebnosti obrátiti. Item v rozličných příbězích,[5]) kde dispensace potřebí jest, takovou ne již více z Říma od papeže, ale od domácího arbibiskupa neb biskupa že se udělovati bude, což dále čas ukáže.

[532] Řeč jeho papežské Svatosti, Pia VI., mluvená v veřejném konsistorium neb shromáždění, které držel ve Vídni na císařském dvoře, dne 19. dubna léta 1782, na nejvyšší císařské poručení vytištěná v Praze a všudy po zemi v tisku rozdávaná v zámcích:[6])

„Prve než jednání tohoto konsistorium zavřeme, toho, co by všem známo býti mělo, zde mlčením nepomineme. Neb velmi příjemné a radostné nám bylo na císařskou Milost, které jsme sobě vždy vysoce vážili, v přítomnosti patřiti a samému císaři svou obzvláštní lásku ukázati. Častěji jsme s ním dle svého ouřadu mluvili a jak jeho převeliké vlídnosti,[7]) s kterou nás na svém císařském obydlí velmi uctivě přijal a každodenně co nejslavněji choval, tak jeho obzvláštní bohabojnosti, jeho výbornému vtipu a jeho nevypravitelné ve všelikém jednání pilnosti se podiviti přinuceni jsme byli. Rovně tak veliké bylo to potěšení, které naše otcovské srdce posilnilo, když jsme shledali, že pobožnost a náboženství netoliko v tomto slavném hlavním městě, ale i při veškerém lidu císařských zemí, který se nám na cestě sem konané ukázal, neporušeně se zachovává. [533] Protož nikdy nepřestaneme je jak schvalovati, tak mu skrze svou ustavičnou modlitbu nápomocni býti, ano co nejsnažeji všemohoucího Boha prosíme, aby, který žádného neopouští, kdo k Němu dostati se usiluje, ten lid v jejich svatém předsevzetí upevnil a hojnou svého svatého požehnání rosou naplnil.“ NB. Tato řeč v latině od papeže mluvena byla.

Dne 22. dubna papež z Vídně do Bavor vyjel. Vyprovázel ho sám císař pán s arciknížetem Maximiliánem uprostřed mnohých knížat, biskupů atd. s obzvláštním triumfem v jednu míli země, kdežto do jednoho kostela papež vešed[8]) tam požehnání dal a nato před kostelem s císařem se políbili a rozešli. Na tom místě dal císař pán slavný pamětní sloup postaviti.[9])

---

[1]) *R* omylem: „1042“. Ještě za přítomnosti papežovy císař zemřel a byl od papeže pochován. — [2]) *R*: vyjeda. — [3]) *R* omylem: Letha 1418. Martin III. atd. — [4]) *R* omylem: 1414. — [5]) *R*: příběhach. — [6]) Viz „Pražské České Noviny“, čís. 18. ze dne 4. máje 1782, (překlad u Vaváka jest však odlišný). — [7]) *R*: vhlydnosti. — [8]) *R*: „vejda“. Byl to kostel augustiniánů v Mariabrunn. — [9]) Pamětní deska z bleděmodrého mramoru zasazena byla nad hlavním vchodem kostelním s nápisem zlatými

Cyrkulář strany wsseobecného Vwedenj křestanské Tolerance w Králowstwj Cžeském pod Dátum 30. Dne Měsyce Rzjgna Roku 1781.

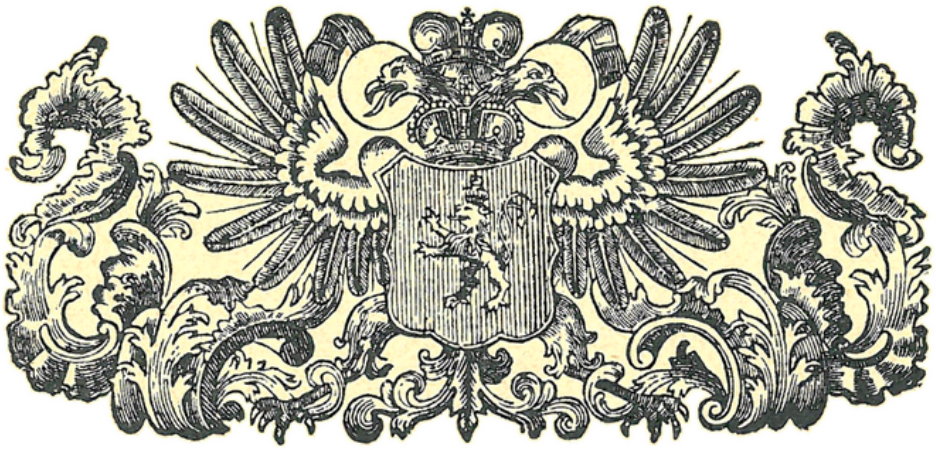

Gegj Cýsařsko-Králowská Aposstolská Milost, nasse neymilostiwěgssj dědičo-zemské Knjže a Pán, Pán, přeswědčený z gedné Strany z Sskodliwosti wsseho Přinucenj Swědomj, a z druhé Strany toho powážliwého Vžitku, genž pro Náboženstwj a pro Země z oprawdiwé křestanské Tolerance powstáwá, dlé neywýšssjho pod Dátum 13 a receptum 26. Dne Měsyce Rzjgna Roku plinugjcýho prosslého Resskryptu se neymilostiwěgi pohnuta wynalezla, Přjbuzným Augustanského a Helwetského Náboženstwj, gako y také newgednocenýmu řeckýmu Národu prywátnj s gegim Náboženstwjm se srownáwagjcý Prowozowánj wssudy podowoliti, bez Ohledu, zdaliž takowé kdy obyčegno, a vwedeno, neb nevwedeno bylo.

Gedině katolickému Náboženstwj má Přednost weřegného nabožného Prowozowánj pozůstati, obogjmu protestanskému Náboženstwj ale tak, gako giž vwedenému newzgednocenému řeckému we wssech Mjstech, kdyby se to wedlé Počtu Lidu dole znamenaného, a dlé Fakultátůw Obywatelůw dělati dalo, a Nekatolicssti by giž w Držení weřegného nábožného Prowozowánj postaweni nebyli, prywátnj Exercycyum prowozowati dowoleno býti. Obwzlásstě ale dowoluge nadopáčena Gegj Cýsařsko-Králowská Aposstolská Milost

Předně: Nekatolickým Poddaným, kdežto se 100 Familiych wynacházý, krásně žeby oni w Mjstě Domu k Modlenj, neb duchownjho Otce swého Přjbytku neměli, nýbrž někteřj z nich y na něko-

Odtud papež do Bavor do města Mnichova když jel,[1]) dal mu kníže bavorský, hned jak do jeho země vjel, ze samých lidí špalír z obou stran cesty dělati až do Mnichova,[2]) na slovutnějších pak místech vojska stála. Z Mnichova[3]) potom jel do Augšpurku a odtud zpátkem jinou cestou šťastně do Říma se navrátil.[4])

[534] [Následuje „Vypsání všech papežův, již Piusové slouli, kteréž jsem z katalogu římského vytáhl".[5]) U každého podává kratičký životopis. O Piovi II. připomíná, že byl „rozený z rodu pikkolomského, z kteréhožto rodu léta 1636 Octavius Piccolomini, jenerál vojska císařského, dostal od císaře Ferdinanda III. zámek a panství náchodské zde v Čechách. Pius tento jsa legátem papežským, za krále Jiřího několikrát v Čechách byl, v Praze, Benešově i Táboře se zdržoval i také Ladislavovi, neapolskému králi, kroniku o zemi české sepsal, kterou Daniel Adam z Veleslavína roku 1585[6]) z latiny do češtiny přenesl a vytiskl, jižto jsem já také četl". [535] O Piovi IV. dí, že „léta 1564 dovolil všem Čechům a Moravanům svátost Těla Božího pod obojí způsobou chleba a vína přijímati, těm toliko, kteří již tak prve přijímali od dovolení sněmu basilejského. Zapovědíno při tom i od všech pánů stavů přijato, aby žádné jiné náboženství v Čechách a Moravě nebylo, jen toliko to dvoje, pod jednou a pod obojí způsobou, a všichni zároveň katolíci aby se jmenovali. Item aby věřili, že pod způsobou chleba jest celý Kristus s tělem i krví a pod způsobou vína tolikéž. Nicméně přece tu blaženou jednotu Valdenští neb pikharti a s nimi lutriáni tejně i zjevně roztrhávali a kde koho mohli, na svou stranu převraceli".] [536] To, čeho jsem se dověděti mohl, jsem zde napsal. Žádný jistě toho na trh nevede, čeho doma nemá; kdyby tu někdo více o tom věděti chtě[7]) nenalezl, ať pomyslí, že ve vsi a pod doškovou neb slaměnou střechou se psalo; pod šindelnou snad víc a pod kůrkovou nejvíc nalezne, protož tam může jíti.

A poněvadž nyní mravy, smysly i slova jaksi divně se předělávají, hoblují a vylíčují, skutky ale nic, protož kdyby se někomu zdálo, že jsem tu něco hloupě v smyslu i slovích psal aneb že jsem papeže

---

literami německým a latinským tohoto znění: „Pius VI., římský papež, a Josef II., římský císař, s arcivévodou Maximiliánem, po vykonané modlitbě před tímto omilostněným chrámem s nejněžnějšími objetími a za pláče všech přítomných navzájem se rozloučili dne 22. dubna v r. 1782. (Prager Oberpostamtszeitung z 9. listopadu 1782.) — [1]) *R*: Minychu jeda dal mu atd. — [2]) Mynichu. — [3]) Minýchu. — [4]) V Římě vydána téhož roku o celé cestě té úřední zpráva (rytinami vyzdobená) „Acta a Sanctissimo Patre et Domino nostro Pio Divina Providentia Papa Sexto Causa itineris Sui Vindobonensis Anno MDCCLXXXII. Obsahuje řeči papežovy (jednak kázání, jednak proslovy a zprávy) a vzadu přidán podrobný denník jeho cesty od papežského caeremonáře, Josefa Dini. O událostech v Augšpurku je poznámka na str. 48., že byly vylíčeny obšírně v popisu německém, jejž vytiskl v Augšpurku Jan Mich. Spaeth a do italštiny přeložil „Canonicus Simon Dasera, Augustanus". Popis cesty té s Balzerovou podobiznou Pia VI. česky vydal později také J. Rulík, r. 1803. v Praze, pod titulem: „Pia Šestého, Římského Papeže Cesta z Říma do Vídně" atd. (Viz Jungm. VI, 1046. d.) — [5]) Zkrátil jsem stať tu (ponechav jen vzpomínky z českých dějin), ježto nemajíc sama žádného významu, vyžadovala by opět hojně oprav a dop'ňků. — [6]) *R*: 1578. (Tohoto roku vydal Kalendář historický.) — [7]) *R*: chtice.

Otcem svatým[1]) jmenoval, takového do starých knih a slovárny předků našich odsílám, ano i psaní a řeči starých císařů a králů (i taky nekatolických, jako Jiří Poděbradský byl,) ať přečte a ohledá; tehdy sám najde a dosvědčí, že ti, kteří někdy papeže Otcem svatým jmenovali a jeho poslouchali a ním[2]) se řídili, taky i sami svati jsou. Nu, jestli jsou v tom bloudili a Bohu čest tím ujímali, snad by je byl Bůh zavrhl, nebe jim nedal a zázraky je neoslavil. Naproti tomu ať nahlídne do nekatolických knih, tam teprv uzří množství svatých otců a Božích mužův napsáno, ani nejsou než přísaho-rušci, smilníci, tělo-milci a pravé církve Boží protivníci a hanci.

---

[537] Vypsání některých jmen a titulův našich protivníkův,

jak oni své sborní správce, řiditele a jiné mezi sebou povýšenější lidi titulují, zvelebují a oslavují a až do nebe povyšují, ježto však v knihách svých píší, že žádný na světě není a býti nemůže svatý, spravedlivý a blahoslavený a dobrý a skutkové dobří že nic před Bohem zasloužiti nemohou a žádný že nemůže přikázání Boží zachovati a vyplniti, ano i sv. Jan Křtitel hříšník že byl i také Kristus Pán po své smrti muky pekelné že trpěl, — na kterážto punkta snadnička jest odpověď a není potřeba dlouho jí hledati; v těch samých jejich knihách a artikulích se najde, neb kde něco tupí a haní, hned zas sami proti sobě to vychvalují a Písmem to potvrzují a tak vždycky se od nás katolíkův utrhujíce a provaz ten docela přetrhnouti chtíce, v nejhlavnějších punktech a odpořích přece s námi na témž provazu — chci říci smyslu — zůstávají a nikam co ryba na suché zemi nemohou.

Čti někdo rozumně a moudře a bedlivě konfessí bratrskou, item katechismus jejich, též soud a svědectví o té konfessí, a tu spatříš divné pletky a právě divně spletenou rohoži, že se podivíš i zasměješ, [538] ba taky časem ustrneš nad takovým divným kroucením a převracováním Písma. Dej ale dobrý pozor: Když začneš který artikul čísti neb v katechismuse odpověď, prve než přečteš, hned tam též zas odpověď, právě katolickou najdeš, že ní[3]) toho samého autora a všecky jeho přidrželce zahanbiti můžeš. Dám toho jen tento jediný příklad: V konfessí bratrské v artikulu 7. o dobrých skutcích (fol. 48)[4]) praví: „Skutkové dobří nemají proto býti činěni, aby skrze ně lidé svého ospravedlnění, spasení neb hříchův odpuštění docházeti měli.“ Na to v listu 52. zas praví: „Skutkové dobří u víře činění líbí se Bohu a mají svou odplatu hojnou v tomto i v budoucím životě.“[5]) Jak je tu k jednomu i druhému Písma přivozování, ne-

---

[1]) Po straně dodatečně připsáno, novou ořízkou však přetrženo: „Svatý, ano nejsvětější dle nejvyššího ouřadu Krista a svatý ..... Otec nejvyšší duchovní na zemi věřících, viditedlný, jakožto náměstek Kristů[v], pečlivý o život duší.“ — [2]) *R*: s nim. — [3]) *R*: s ní. — [4]) Citováno dle Elsnerova vydání berlínské o z r. 1748., jehož jsem nemohl dosíci. Po ruce mám vyd. z r. 1607. a otisky nejnovější. — [5]) V katechismu bratrském z r. 1608 vykládá se o dobrých skutcích, že Bůh „podle nich — ne však za ně — věčnou slávu darovati zaslibuje“.

bude ti potřeba nic v bibli hledati. A v katechismusu o večeři Páně jedna odpověď ze začátku praví, že věřící od služebníků věrných ústy svými přijímají chléb pravý k službě této vzatý, tolikéž i víno pravé do kalicha vlité, kterýžto chléb a víno přirození svého neproměňuje, aniž se s tělem a krví Páně nespojuje, — ku konci pak odpovídá, že se tu pravé tělo, na smrt za nás vydané, a pravá krev, za mnohé štědře vylitá, přijímá. Takové směsice v celém katechismusu i konfessí najdeš.

[539] Jan Theofil Elsner při novém vydání aneb přetištění konfessí bratrské, léta 1748 v Berlíně tištěné, takto ji svému bratru připsal — čti bedlivě: „Důstojně velebným, vysoce učeným a váženým, dvojí cti hodným i v církvi Boží dobře zasloužilým a slavným mužům Božím, — Pánu, panu Jakubovi Elsnerovi, slavnému doktorovi Písma svatého, akademie zdejší královské, jakož též i zdejšího directorium církevního etc. oudovi znamenitému, církve zdejší parochiálné učiteli výmluvnému, drahému a věrnému, inšpektorovi zdejší církve české bratrské vysoce váženému, upřímnému; jako též i pánu, panu Janovi Alexandrovi Kassiusovi, Jednoty české bratrské v Polště i Prusích polských seniorovi slavnému a věrnému, církve polské v Lešně polském učiteli výmluvnému, horlivému i příkladnému, — slavným mučedlníků Kristových českých potomkům.“ Ostatní ještě dlouhé přídavky upouštím, neb jest jich mnoho.

[540] V listu 129. při skonání konfessí najdeš: „Soud a svědectví některých pobožných a vysoce učených mnžův o této konfessí.“ Nejprve se klade předmluva doktora Martina Luthera, potom psaní jeho takto (fol. 132.): „Ctihodnému muži v Kristu, panu Benešovi Bavoryňskému etc. i jiným bratřím Valdenským v Čechách, v Kristu nejmilejším.“ K témuž Benešovi druhé psaní, fol. 133. Item fol. 134.: „Ctihodnému v Kristu bratru, Janovi Augustovi, slova Božího kazateli mezi bratřími v Litomyšli mému milému.“ NB. V té předmluvě a v těch psaních Luther učení a víru valdenskou neb pikhartskou velice schvaluje a ji radí. Ale nu, jestli ta dobrá a spasitelná jest, kamž pak jeho víra se poděje, ježto ji také za pravou a spasitedlnou vyhlásil, an se s touto bratrskou v ničemž nesrovnává, jen toliko v hanění papeže a katolické církve? —

Byl pak Beneš Bavoryňský správce sboru pikhartského v Mladé Boleslavi[1]) a Jan Augusta správce takového sboru v Litomyšli okolo let 1535 a 1542.[2]) Jan Augusta byl nejprve tkadlec[3]) a potom za správce zvolen jest.

[541] Jest tam také svědectví Filipa Melanchthona (fol. 133.), Martina Bucera, Fabricia Kapitona (fol. 135.), Volfganga Muškula[4]) (fol. 136.);

---

[1]) Byl v řadě druhým biskupem bratrským, zemřel v Ml. Boleslavi r. 1535. — [2]) Léta nepřesná. V Jednotě byl od r. 1530. Stal se biskupem bratrským se sídlem v Litomyšli, od r. 1548 vězněn po 16 let, více pro politické než pro náboženské příčiny; r. 1553 z vrchní správy od Bratří sesazen, po svém propuštění z vězení žil v Ml. Boleslavi, kde zemřel r. 1572. Byl života velice činného, ač v ledačems samým Bratřím nemilý. — [3]) Byl původně po otci řemesla kloboučnického. — [4]) Všichni byli svého času přední mezi protestantskými theology a spisovateli. Martin Bucer (Butzer), odpadlý mnich, byl později farářem ve Strasburce, zemřel v Anglii r. 1551. Jeho spisy zvláště byly u Jednoty bratrské v ob-

tito všichni byli Lutherové sekty. V listu pak 137. jest podvodná velmi předmluva nějakého (prý) pana Pavla Vergeria, biskupa justinopolitanského ve Vlaších a legáta papežského,[1]) kterou učinil na konfessí bratrskou, když prý ji v Tubingu tlačiti dal.[2]) Snad bys tomu, milý čtenáři, uvěřil, ale pozoruj: Město Justinopolis ve Vlaších není žádné, ale v zemi řecké,[3]) neb i řecké jméno nese. Biskup odtud mohl po světě jezditi i tu konfessí chváliti, ale nemohl legátem papežským býti, — neb jedni Řekové jsou, jižto se taky od církve římské odtrhli a proti ní bojují, — aniž by řecký biskup do Němec poslán býti mohl, zvlášť jiné víry; ano, čteme jinde, když Bratří, též i také lutriáni své konfessí do Konštantinopole Jeremiášovi patriarchovi poslali, co se mu o nich zdá, on je zavrhl a proklel. Takových soudců, jižto se za biskupy vydávali, již mnoho jezdilo; v Praze i jinde mnoho peněz dostavše a ty bludné sekty chválivše, pryč zase odjeli. Hájek tři takové pokládá: Jeden z nich v Hoře Kutné byv[4]) umřel i pohřben, po nemnohých pak letech jeho hrob když byl otevřen, tělo jeho tam se nenašlo. Kam se podělo, kdož ví. Od takového také jednoho Petr Michalec[5]) svěcení přijal a ten nejvzácnější u pikhartů kněz byl.

[542] Ještě jedno svědectví děkana v kolejí wittemberské pokládají v listu 139., roku 1573 dané, a tak těmito svědectvími tu svou milou konfessí zvelebují, okrašlují a uhlazují,[6]) aby tak spíše sprostý člověk ten jed přijíti a ním[7]) se otráviti mohl.

Ale milý dobrý katolíku aneb i rozviklanče i svedenče, pilně rozuměj a přemýšlej všecky ty řeči a ta svědectví a přirovnej to k starým předešlým časům a považ, zdaliž pak pravá církev a víra neb konfessí Kristova potřebovala, aneb potřebuje těch pyšných a svémyslných lidí svědectví a soud? Jestli potřebuje, měli oni se hned zároveň s apoštoly naroditi a jim svědčiti. Jestliže toho apoštolé aneb brzo po nich církev

---

libě. Wolfgang Fabricius Capito (Koepfel), jsa proboštem ve Štrasburce, přestoupil k protestantismu, kde byl vždy mírnějšího směru. Zemřel r. 1541. On i Bucer byli velikými přáteli Jednoty. Wolfgang Musculus (Mäusslin), po různých pobytech byl posléze řadu let professorem bohosloví v Bernu, kdež r. 1563 zemřel. — [1]) Petr Pavel Vergerius, zprvu právník, po smrti své manželky vstoupil do služeb papežských a byl vyslán do Německa; stal se pak knězem i biskupem (koperským a modružským), začal psáti proti protestantům, později však sám k nim odpadl a veřejně vystoupil četnými ostrými spisy proti katolické církvi a proti papeži. Působil i v Polště, s Bratřími byl ve styku. Zemřel v Tubinkách r. 1569. — [2]) Vergerius vydal latinskou konfessi bratrskou v Tubinkách r. 1558., přetištěnou podle vydání wittemberského z r. 1538. — [3]) Justinopolis = Edessa v Malé Asii. — [4]) *R*: „byvše." Byl to Filip de Novavilla, biskup Sidonský, do Čech povolaný od podobojích; nedlouho však u nich lásce se těše, usadil se v Kutné Hoře, kde roku 1507 zemřel. Před ním v Kutné Hoře rovněž žil a r. 1493 umřel jiný biskup podobojích, Augustin Sanktuarienský. — [5]) Myslí se tu bratr Michal (Starý), původně kněz katolický, jenž r. 1467 zvolen za biskupa v Jednotě, dal se vysvětiti ve Vídni od Štěpána, biskupa valdenskeho, a pak vzdav se své hodnosti, aby prý „na sobě nic římského neměl", dal se od Bratří jejich řádem vysvětiti znovu. Vavák nazývaje ho Michalcem, plete si jej snad s Martinem (nikoliv Petrem) Michalcem, biskupem bratrským a spisovatelem ze století XVI. — [6]) *R*: uhlažují. — [7]) *R*: s ním.

pravá nepotřebovala, tak až posavad toho nepotřebuje, neb ona má základ Kristův a apoštolský a nikda nemůže blouditi, anobrž kdo chtěl něco v ní jinačiti a dle své hlavy mudrovati, obražen byl od slávy a odpadl od ní a zůstal vězet v svých bludech a bláznovém myšlení — a toť na všech kacířích vidíme.

Já ještě toto přidám: Léta 1507, když nejprv pikharté neb bratří valdenští svou konfessí vydali,[1]) položili v ní 7 svátostí a ty že jsou od Krista ustanovené, Písmem potvrzují. [543] Nato léta 1527 v svém dekretu v Boleslavi tištěném v jednom místě praví, že jest jich 8 a v jiném místě, že jsou tři toliko. Opět v katechismuse tehdáž tištěném praví, že jsou dvě. Léta 1574 vydali konfessí daleko od první rozdílnější a proti té konfessí psal doktor Václav Šturm téhož roku.[2]) Shledalo se potom, že pojednou mnoho rozdílných exemplářů té své konfessí vytiskli, aby se tak brzy tu, brzy tam hájiti a před vinami zastávati mohli, jednak tuto, jednak onu konfessí ukazujíce. Od té doby, kdo ví, kolikrát jest předělána. V každé pak té konfessí stojí psáno, že jest podle vydání starých předkův přetlačena, a není to pravda; v každé jest něco poopraveno, jiné zrušeno, jiné znova vystaveno.

Milý čtenáři, tato poslední konfessí[3]) má ještě zavírku, kdež praví, že jest přes 200 let neporušeně držena a za druhé rozličnými spisy tak znamenitých, velikých a pobožných mužů Božích schválena (totiž těch, které's prve četl) a protož kdo by koliv jí nedržel a od ní odstoupil, že od samého slova Božího odstupuje, a kdo by prý ji haněl, odsuzoval a za bludnou držel, ten prý přetěžce proti lásce křesťanské by hřešil a tomuto [544] prý výbornému učení i vyznavatelům jeho velikou křivdu by činil, ano prý i předkům v zemi pokoje by nedal. Nu, považ, jak to uličují, jak to bílí, jak ten smrdutý, plný neřádu a hnisu[4]) hrob barví a okrašlují! Ale pomysli, že praví přes dvě stě let toliko, jak pak před těmi dvěma sty, když ještě ani této konfessí nebylo, ani jejích[5]) chvalitebníkův, ani vyznavatelův, — co jsou pak tenkrát lidé věřiti a čeho držeti se měli, aby k spasení přišli? Hle, jak každý sprostý jen samým rozumem, bez Písma může se k těm svůdcům snadně opříti, je i jejich daremné učení zavrci a přemoci!

V též knížce, léta 1748 v Berlíně tlačené, po konfessí a katechismusu najdeš ještě napomenutí aneb řeč Jana Amosa Komenského, toho sice, jenž také „Praxis pietatis" vydal[6]) a jiných ještě [více] knih.[7]) Ta řeč není než oko divně a sladce spletené, na němž vězící aby se lépe držeti, jinší pak tím snáze na ně[8]) chytati se mohli. Ano v té řeči tak divná jest směsice jak z katolických, tak lutherských, kalvínských, husitských, ba kdo ví jakých knih, že sprostý člověk snadno by se mohl

---

[1]) Již před tím vydali Bratří konfessi králi Vladislavovi. Další data má Vavák vypsána patrně nikoliv z uváděných knih, nýbrž ze spisů Šturmových, jak i sám dále to naznačuje. — [2]) Šturmovy spisy vycházely až v letech 1582—1590. — [3]) T. j. z r. 1748. — [4]) *R*: hnizu. — [5]) *R*: dvoumi ... ani její. — [6]) Praxis pietatis, t. j.: O cvičení se v pobožnosti pravé" atd. Vyd. poprvé v Lešně, 1690. Roku 1782 vydána též v Berlíně. — [7]) *R*: jiných ještě 5 kněh. — [8]) *R*: lepeji ... snázeji na něj.

chytiti a uváznouti. Tam najdeš chválu nějakého Lasitského[1]) a z knih jeho výbor, že bys tu samou svatost býti myslil, ano není než samé bláznovství a pyšný lidský blud.

[545—550] Vypsání a srovnání artikulův konfessí aneb vyznání víry katolické, augšpurské, helvetské a pikhartské neb bratrské, o čem který artikul jedná a kolik jest jich v počtu.

I. Konfessí katolická má artikulů 37.[2]) Jedná a učí v artikulu: 1. O víře pravé křesťanské a co jest víra a o pravém vyznání 12 článků. 2. O naději pravé člověka křesťanského. 3. O lásce pravé křesťanské. 4. O pravé křesťanské spravedlnosti a co k ní přináleží, a [o] poznání hříchův. 5. Co dobrého povinen jest křesťan vykonávati. 6. O církvi svaté římské, o moci její a o Písmě svatém. 7. O víře Písem svatých a moci jejich a že vykládána býti mají. 8. O vrchnosti duchovní a hlavě církve, má-li na zemi býti čili ne. 9. O konciliích a sněmích duchovních a mají-li v čas držáni býti. 10. O odpustcích a klíčích Kristových. 11. O klatbách neb vyobcování z církve. 12. O chrámích aneb kostelích hmotných. 13. O oběti mše svaté. 14. O svátostech církve a co jest svátost a od koho jsou ustanovené. 15. O první svátosti křtu svatého a jeho pořádcích. 16. O druhé svátosti biřmování svatého. 17. O třetí svátosti těla a krve Pána Krista. 18. O přijímání pod jednou způsobou. 19. O poklonè Kristu u velebné svátosti oltářní. 20. O čtvrté svátosti pokání a zpovědi. 21. O páté svátosti posledního pomazání nemocných. 22. O ouřadu kněžském, šesté svátosti. 23. O stavu manželském, sedmé svátosti. 24. O ustanoveních lidských. 25. O životu klášterském neb mnišském. 26. O hodinkách církevních sedmero času. 27. O ceremoniích, poklonách a řádech křesťanských v církvi svaté užívaných. 28. O procesích a jejich podstatě. 29. O uctění svatých a mohou-li se za nás přimlouvati. 30. O uctění svatých ostatků neb relikvií. 31. O znamení kříže Páně a obřadech[3]) posvátných 32. O rouše mešním[4]) při službě Boží. 33. O vodě svěcené a proč jest. 34. O popeli svěceném a proč. 35. O obecném posvěcování jiných věcí a proč. 36. O očistci. 37. O řádech mše svaté. Tolik artikulův neb článků, totiž 37, má konfessí katolická, samospasitedlná.

II. Konfessí augšpurská má artikulů 28.[5]) Jedná a učí v artikulu: 1. O jednotě podstaty božské. 2. O hříchu prvopočátečním. 3. O vtělení

---

[1]) Jan Lasicki, polský dějepisec, ctitel Jednoty bratrské, napsal její dějiny, z nichž část vydal r. 1649 Komenský. Zemřel r 1603. — [2]) Uvádí je, myslím, podle Hořčického „Konfessí katolické", kterou znal. (Viz str. 48. a 124.) V původním vydání r. 1609, jehož to iko mohl jsem použiti, jest jenom pořádek několika článků jiný a v artikuli 19. jedná se o přijímání malých dítek. — [3]) *R*: obřazích. — [4]) miessnem. — [5]) Opsány jsou věrně z knížky „Confessio Augustana. Neb Vyznání Augsburgské, jak nás'edovníkům, tak protivníkům jeho, v známost na česko uvedené." V Praze u Frant. Aug. Höchenbergra. (Z knihovny Strahovské s'gn. A. M. XVII. 6. U Jungmanna a ve slovníku Douchově není.) Autor není udán, rovněž letopočet chybí, ale vyšla knížka ta brzy po tolerančním patentu, jak z předmluvy zřejmo. Je to vydání s rozborem ze strany katolické a

Syna Božího. 4. O ospravedlnění člověka. 5 O posluhovatelích evangelium. 6. O dobrých skutcích. 7. O církvi. 8. O posluhování svátostí. 9. O křtu. 10. O večeři Páně. 11. O zpovědi. 12. O pokání. 13. O užívání svátostí. 14. O řádu církevním. 15. O církevních ceremoniích. 16. O věcech světsko-mravných neb policii. 17. O soudu Božím. 18. O svobodnosti vůle lidské. 19. O původu neb příčině hřícha. 20. O víře a dobrých skutcích. 21. O uctění svatých. Tolik článků, totiž 21, bylo císaři Karlovi V. na sněmu v městě Augšpurku podáno. Luther jich udělal 17, které Filip Melanchthon lepší výmluvností okrášlil a 4 ještě k nim přidal léta 1530. Potom podepsali ji Hanuš, kurfiršt saský, Jiří, markrabě [1]) brandenburský, Arnošt, vůdce lüneburský, Filip, lankrabě z Hessu, Oldřich, kníže z Anhaltu, a rada města Norimberku. [2]) Pak za 10 let, totiž do roku 1540 byla tak od téhož Melanchthona divně předělána a přeopravována, že se s těžkem která s prvním originálem trefiti mohla. Nato v roce 1552 v městě Pasově volenci a knížata říšská podali opět témuž Karlovi sedm artikulů, které v městě Šmalkaldu v Thuringu [3]) složili a k té konfessí augšpurské připojili, a ty se jmenují články šmalkaldské [4]) a jest jich v počtu sedm: 1. O přijímání po obojí způsobou. 2. O manželstvu kněží. 3. O mši. 4. O zpovědi. 5. O vybírání pokrmů a postoupných pořádcích. 6. O řeholních slibech. 7. O moci církevní. Tento jest druhý díl konfessí augšpurské v sedmi článcích.

III. Konfessí helvetská má artikulů 27. [5]) Jedná a učí v artikulu: 1. O Písmě svatém a slovu Božím. 2. O výkladech [6]) Písma, jaké býti mají. 3. O otcích starých a následování jich. 4. O ustanoveních lidských. 5. O cíli Písma a jeho vlastnostech. 6. O Bohu v trojici jediném. 7. O stavu člověka před pádem hřícha. 8. O hříchu prvopočátečním a oučinku jeho. 9. O svobodné vůli člověka. 10. O napravení pádu člověka. 11. O Kristu a co skrze Krista. 12. O milosti, která se z evangelium ohlašovati má. 13. O víře a moci víry. 14. O církvi, co jest. 15. O službě slova neb služebnících církve. 16. O moci církve a klíčích. 17. O volení služebníků církevních. 18. O hlavě a nejvyšším pastýři církve. 19. O ouřadech služebníků církevních. 20. O moci a oučinlivosti svátostí. 21. O křtu a oučinkách jeho. 22. O večeři Páně. 23. O shromažďování věřících. 24. O kacířích a oddělencích. 25. O prostředkách a kázni. 26. O vrchnosti světské a moci její. 27. O manželství a že ho každý užiti má a může. Tolik, totižto 27 artikulův má konfessí helvetská, jinak reformirtská, kteráž jest také od času původa svého, Kalvína, již několikráte předělána.

---

s historií konfesse augšpurské, podle níž asi i Vavák svoje dějepisná data o této konfessi psal. Vydání S. Mart. z Dražova z roku 1630, jež Vavák také znal (viz str. 42. čís. 51.), rovněž vydání v Drážďanech z r. 1782 uvádějí články ty namnoze jinými slovy. — [1]) *R*: marghrabě ... landkrabě. — [2]) Nombergu. — [3]) T. j. v Duryňsku. — [4]) *R*: šmalchaldické. — [5]) Odkud tyto Vavák vzal, nevím, ježto konfesse ta vydávána až od r. 1783 a r. 1782 ještě jí české tištěné neměli, jak Vavák dále sám poznamenává. Snad byla v kontroversní některé knížce katolické, snad ji měl odněkud přeloženou. — [6]) *R*: vejkladích.

IV. Konfessí bratrská má artikulů 20.[1]) Jedná a učí v artikulu: 1. O Písmích svatých. 2. O katechismusu neb cvičení. 3. O jednotě božské a trojici svaté. 4. O známosti sebe samého. 5. O pokání, jaké ono býti má. 6. O Pánu Kristu a ospravedlnění skrze víru v něho. 7. O dobrých skutcích a životu křesťanském. 8. O církvi svaté, řádu a kázni v ní a o Antikristu. 9. O služebnících církve. 10. O slovu Božím, zvlášť o druhé částce jeho, totiž o svatém evangelium. 11. O klíčích Kristových. 12. O svátostech vůbec. 13. O křtu svatém. 14. O večeři Páně. 15. O ustanoveních lidských, řádích církve a o svobodě křesťanské. 16. O vrchnosti neb moci světa. 17. O svatých a poctě jejich. 18. O postech a zdaliž posty zachovávány býti mají. 19. O stavu svobodném a též i o manželském. 20. O času milosti a o budoucích věcech. Tolik, totižto 20 artikulův aneb článků má konfessí bratrská, kteří také před časy Jednota bratrská se jmenovali, vůbec ale pikharti slouli. Nynější helveti aneb zdejší odpadlci k této konfessí se hlásí, která sice od pravé helvetské konfessí velmi rozdílná jest, ale oni praví, že tato jest ta helvetská, ježto jí však nikda ještě neviděli a není posavad v jazyku českém tištěna. Kolikrát pak tato bratrská konfessí již jest předělávána, opravována a vyličována, to jim hned před 200 lety do očí dokázal doktor Václav Šturm ve svých knihách. Nyní obzvláště v Berlíně[2]) léta 1748 tak jest vylíčena a Písmem ozdobena, že by nejeden sprostý katolík ní[3]) snadno sveden býti mohl.

[550] Upřímná zpráva dobrému katolickému Čechovi tato se ode mne činí, že ty troje konfessí neb vyznání víry augšpurské, helvetské a pikhartské neb valdenské aneb vůbec bratrské — neb jsem je bedlivě a rozvážlivě přečetl, — nic jiného nejsou nežli samé rocení proti naší staré katolické církvi. Helvetská se zdá býti o něco chytřejší nežli augšpurská, bratrská pak je Písmem oslazena a vylíčena tak jako udice na ryby aneb skříně na ptáky. Všecky jsou zchytralé a pravého Písma smyslu prázdné.

[551] Aby pak mnohý nepovědomý upřímný katolík snáze těm bludným Bratřím z strany té konfessí mohl odpověditi, napíši zde mnohonácteré vydání té milé bratrské konfessí, což jsem právě nyní na jisto dosáhl.[4])

Konfessí neb vyznání víry Bratří valdenských neb boleslavských, vůbec pikhartův.

Dokud tito Valdenští v lesích a horách se kryli a nazí chodili, jmenovali se Adamité[5]) neb Adamníci a neměli žádných Písem. Potom když byli odevšad hnáni a každému dobrému plzko bylo s nimi jednati, drobet toho hovadství poulevili a v šatech začali choditi a tak mezi lidi

---

[1]) Ty uvádí asi jistě z Elsnerova vydání z r. 1748. Ve vydání z r. 1607, jež mi bylo po ruce, jsou v tomtéž pořádku a s několika jen menšími změnami slovními. — [2]) *R*: obzlaštně v Perlyně. — [3]) *R*: s ní. — [4]) Z předmluvy ke konfessi bratrské či ze spisů Šturmových. — [5]) K dosavadnímu mylnému zaměňování Bratří českých se sektou pikhartů či Valdenských klade Vavák nový omyl o původu Bratří z Adamitů, sekty to docela od Jednoty odlišné. Celý ten zmatek jest ovšem zase zaviněn hlavně kronikou Hájkovou.

do vesnic, pak i do měst se míchati a své bludy tajně[1]) rozsívati. Žižka, onen obojistů a husitů vůdce, na ně co na ďábly nevřel a kde kterého dostati mohl, hned za živa spáliti ho dal, což u Hájka často najdeš. Potom aby vždy aspoň u podobojistů a Sirotků i Táborů obstáti mohli, chytili se Husova učení, za svého patriarchu jej vyhlašujíce. Dle toho stalo se potom za krále Jiřího Poděbradského, že Jan Rokycan, všech bludníků ochránce,[2]) u téhož krále vyžádal jim, aby mohli míti svobodný sbor aneb raději peleš ve vsi Kunvaldě za Žamberkem. Tam oni potom první svůj sněm drželi a také dál odtud se množili, až se i do Litomyšle dostali, kdež i impressí založili.

[552] Léta Páně 1504 v městě Litomyšli nejprve svou konfessí vytlačili. Viděvše pak, že jest příliš plzká a každému poctivému protivná, poopravili ji 2.) léta 1507, ale i ta mnoho poctivosti v sobě neměla. 3.) Protož opět poopravili ji a vytlačiti dali léta 1524. 4.) Opět zkorrigována a králi Ferdinandovi podána léta 1535. 5.) Zas poopravena a v nově vytištěna léta 1536. 6.) Zas opět slovem Božím utvrzena a znova vytištěna léta 1538.[3]) 7.) Item znovu přehlédnuta a opravena léta 1574. 8.) Znovu zas přehlédnuta a opravena léta 1607. 9.) Též opět na nejjistší způsob spravena léta 1614. [?] 10.) Zas napravena a vytištěna v Berlíně léta 1748. 11.) Ještě jedna jest, kterou opravili a císaři Maximiliánovi v Vídni podali roku Páně 1564.[4]) Tu máš, milý čtenáři, jedenáctero vydání bratrské neb valdenské neb pikhartské konfessí, a v každé praví, že jest znovu zas pilně přehlédnuta, opravena neb zkorrigována. Ale pomysli, což dobrého, Bohu milého a lidem příjemného a spasitedlného jest, že to není třeba opravovati, nýbrž vždycky svou stálost má. I těch pohanských mudrců knihy, které ctnostné jsou, neměníme, ale vždy v své celosti zůstávají. Tyto všecky konfessí v Praze v Karolíně[5]) v tamní knihárně najdeš a jak proti sobě rozdílně učí, s podivením spatříš. Nu, jak pak jim budem věřiti?

---

[553] Krátké vysvětlení všeho toho,
co se z strany víry v tomto našem království Českém přihodilo.

Všem upřímno-věrným Čechům, mým v Kristu a v Jeho katolické samospasitedlné církvi a víře milým potomkům k vědomosti.

„Mámť pak to za spravedlivé, dokudž jsem v tomto stánku, abych vás probuzoval napomínáním.“ (II. Petr. kap. I. v. 13.)

Zkušenost nás učí, že ne tak v rozvažování přítomných věcí potopeni jsme, abychom taky minulých věcí vědomost míti nežádali. Ano mnohým z věcí přítomných rozvažování tím více minulé chutnají, čím více žádostivi, ano povinni jsou kořen a původ neb základ přítomných

---

[1]) *R*: tejně. — [2]) K Bratřím byl nestálý, ba i odpůrcem jejich. — [3]) Vydání latinské. — [4]) Mimo vydání zde uvedená a na různých místech tištěná byla Bratrská konfesse ještě vícekráte přetiskována v jazyku českém, latinském, německém i polském. — [5]) Myslí snad spíše bývalou jesuitskou knihovnu v Klementinu, v níž byl.

věcí šetřiti a věděti. Z té příčiny i já pozoruje[1]) tento přítomný věk tak divnou vichřicí zachvácený a zvláště tento 1782. rok od mnohých u veliké neustavičnosti a nesmyslnosti strávený, troufám, že po některém roce, když mladí (kteří tomu nyní nic nerozumějí) dorostou, budou se ptáti, jak tyto nynější, nám přítomné věci, se začaly, jaký kořen a základ měly, a takové ptaní bude, buďto že tyto věci zůstanou, buďto že vyhynou. K snadnějšímu pak všeho toho pochopení na otázky a odpovědi svou[2]) řeč rozdělím, neb za to mám, že sprostákům, jako jsem sám, snáze jest tak nějakému čtení rozuměti a zajisté [554] již dávno jak mudrcové pohanští, tak slavní a svatí učitelové křesťanští své knihy tak psávali; ano i kacíři a protivníci naši ten způsob zachovávají a nejvíce svých knížek na otázky a odpovědi sepsaných mají — a což více, i všecka lidská jednání, soudy, řízení atd. atd. skrz otázky a odpovědi se konají. A nyní právě tak jest

otázek a odpovědí zhusta,
div, že nebolejí ústa.

Nejprv okolo vánoc bible k tomu musila sloužiti. Ta zajisté měla mnoho těch, kteří ji až naskrz celou zpytovali a samých otázek a odpovědí z ní nadělavše,[3]) ve dne i v noci se tázali a odpovídali a tak všecku svou péči k tomu přiloživše, víru jakous novou (ba kolik) si založili, ale k té víře nepřipojili ctnost, k ctnosti pak umění, k umění zdrželivost, k zdrželivosti pak trpělivost, k trpělivosti pak pobožnost, k pobožnosti pak milování bratrstva, k milování pak bratrstva lásku. (II. Petr. 1,5—7.)[4]) Nebo při kom nejsou tyto věci, slepýť jest. (Tamtéž verš 9.[5])

Protož umínil jsem co nejkratčeji, však hlavně a podstatně i pravdivě tyto věci letošního roku stalé i s nimi jejich potřebné okolostojičnosti pro budoucí památku vypsati a to sice neutrálním způsobem,[6]) tak jak samo v sobě jest, co pochopiti mohu. Co pak mezi to starého přimíchám, to z knih jak katolických tak protivnických vyberu i tím snad některému nedbalému vlastenci žádost a chut k čtení starých knih vzbudím. Ale nejraději bych každého ve víře katolické utvrdil a spatřil. [555] „Nemámť větší milosti nad tu, než abych slyšel, že synové moji chodí v*) pravdě.“ (Jan 3, v. 4.) „Neboť poodešli někteří lidé bezbožní, kteří dávno zapsáni jsou k tomuto**) soudu, kteří milost Boha našeho přenášejí v chlípnost a samého Panovníka a Pána našeho, Ježíše Krista, zapírají.“ (Jud. 1, v. 4.)***)

---

*) Katolické. **) Božímu. ***) Kdo církví pohrdá, ten Kristem pohrdá, viz: „Kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá.“ Kdo církev zapírá, Krista zapírá. (Sv. Jeronym, Tertullianus.) Kdo církev neposlouchá, má být jako pohan. Pohané pak Krista zapírají a jej nectí. Není[7]) příjemná a milá Bohu služba a chvála, není-li spojena s pravou vírou. Pravá víra pak jest v pravé církvi a pravá církev jest římská, všeobecná, to jest katolická. Tuž jedinou Kristus založil a ji posavad řídí, jí Ducha svatého dal, a brány pekelné nepřemohouť jí.

[1]) *R*: pozorujíce. — [2]) *R*. mou. — [3]) *R*: nadělajíce ... přiložíce. — [4]) *R*: omylem: I. Petr. 1. — [5]) *R*: Ibidem v. 9. — [6]) *R*: zbusobem. — [7]) *R*: nejní ... nejní-li.

Ezechiel v XLVII. kapitole:[1]) „Všeliká duše živá,*) kteráž se hýbe, kamžkoliv přijde potok,**) živa bude: i budou ryby mnohé dosti. Mnohé tvářnosti budou ryby jeho.***) Ale na březích jeho a v loužích[2]) nebudou uzdraveny,†) neb do slanic oddány budou.“††)

[556] První krátké rozmlouvání o obnovení aneb začátku rozličných věr a sekt v české zemi, vlasti naší.

1. Syn: Otče milý, divím se tomu častokráte, odkud to pochází a proč to jest, že tolikeré náboženství zde v vlasti naší spatřuji a slýchám, že před několika lety nebylo než samotné katolické. Jak a kterak se to začalo, rád bych věděl.

Otec: Můj milý synu, těším se z toho, že jsi již tomu taky srozuměl a tu divnou míšenici seznal. Protož tobě rád všecko oznámím, jen si to dobře pamatuj a k prospěchu své duše obrať.

Začátek jest takový: Náš nejmilostivější monarcha, Josef toho jména II., když po šťastné smrti své (svaté paměti)[3]) paní p. mateře, Marie Teresie, plného panování dosáhl, všelijak a upřímně se o to staral, aby země a království svá (spravedlivým však způsobem) zveličil, rozmnožil, ale i taky co možného zvelebil, zlepšil a jináč skrz rozličná polehčení, handle, obchody obohatil, jakož pak všelijaká, zvlášť sprostého sedlského lidu polehčení hned s potěšením (zaplať Pán Bůh!) jsme seznali. Mezi jinším i tomu chtěl, že, poněvadž převeliké sumy peněz každoročně z jeho zemí do cizích krajin za rozličná materialia jako kůže, sukna, cajky, příze, [557] plátna, hedbáví a jiné všeliké hned nevyjmenovatedlné věci se odváží a takové věci i u nás mohly by se dělati, ale řemeslníci k tomu scházejí, protož, aby sem takové řemeslníky dostati a všeliká taková nám nepovědomá díla založiti mohl, vydal roku 1781 dne 30. října patent, kterýž jmenuje se toleranc-patent aneb trpící, kterýmž věděti dává, že chce ve svých dědičných zemích trojího náboženství lid (jenž by sem přišel a zde se osaditi chtěl) trpěti, totiž řeckého, augšpurského a helvetského vyznání. Jest při tom i regule, jak se ve svém náboženství chovati, k čemu a jak potřebni býti, katolická pak víra za samou panující a nejpřednější že zůstává. Kterýžto patent že jsem hned tehdáž v tomto spisu přepsal, již ho zde opakovati nechci, tam se podívej do roku 1781 v prosinci.[4])

2. Syn: Proč pak to císař pán učinil a dovolil?

Otec: Což ještě nerozumíš? Máš vědět, že pro samé náboženství nechtěli se k nám cizozemci táhnouti, protož tudy se jim dovolilo jejich víru i zde užívati, aby se aspoň proto sem vydali. Naděje byla, kdyby sem přišli a naše katolické náboženství veřejně spatřili, za několik let byli by z nich samí katolíci.

[558] 3. Syn: Co pak prve žádný nekatolík v Čechách býti nemohl?

---

*) V pravé víře v Boha milující duše. **) Církev pravá, nechť cokoliv snáší. ***) Po všem světě všichni národové. †) Krom církve pravé, v rozličných sektách není spasení. ††) Do zlořečenství nebo zavržení.

[1]) Verš 9—11. — [2]) *R*: na břehách ... v loužech. — [3]) Později nad tím oprava: slavné. — [4]) *R*: in Decembri.

Otec: Ovšem že ne, krom handlovní a přes svět pracující lidé. Ostatně žádný nikde za obyvatele, tím méně za měšťana přijat býti aneb veřejně své náboženství provozovati nemohl a nesměl, a to pevné nařízení a ustanovení spatříš v zřízení zemském Ferdinanda II.

4. Syn: Já od těch nekatolických lidí slyším, že ten toleranc-patent byl od císaře pána vydaný, aby věřil, co kdo chce, že se to každému dovoluje.

Otec: Synu milý, dobře to vím, neb jsou tak hned po přečtení jeho mluviti začali, ale jest to jejich první (velikého trestu hodná) lež. Toť bylo první jejich osidlo, nímžto sobě krk zakroutili; slyš, jak se stalo:

Léta Páně MDCCLXXXII. dne 7. prosince, v sobotu před 2. nedělí adventní, zde v poděbradském zámku tento patent nejprv prohlášen jest a to německým jazykem, pravím: toleranc-patent. Po přečtení ho německy zas jej pan sirotčí, Vojtěch Jan Márle, maje v češtinu přepsaný též česky pověděl. Že pak v jiných krajích dříve již se prohlásil, zdejší poddaní nedověrci sotva se ho dočkali. Ale [559] poslyš, jak mu rozuměli. Hned zajisté, jak domů přišli, mnozí rychtářové z toho cechu lidem doma pravili, že je už svobodná víra tady, že císař pán dovoluje každému, aby věřil, co chce. Z toho hned mnozí dříve malověrní a rozviklaní a takřka nehodní katolíci dokona od pravé víry odstupovati a podle již dávno mezi sebou roztroušených bludných knížek sami sobě víru zakládati začali.

5. Syn: Jak tomu rozuměti mám, že dřív malověrní aneb nedověrcové byli, poněvadž veliká zápověď vždycky byla, takové knížky čísti a z nich se vyučovati; ano císař Josef taky, když sám panovati začal, přísný mandát proti tomu vydal léta 1775 dne 25. září[1]) a zas jiný ještě přísnější léta 1782 v únoru,[2]) ano i takové knížky po vší zemi hledati dal a zkaziti nechal.

Otec: Ovšem, všecko to, co pravíš, bylo, ale jako jest vždycky zápověď krásti, a přece jsou zloději, smilniti, a přece jsou cizoložníci, zle říditi, a přece jsou partikáři, nespravedlivě souditi, a přece jsou nepraví soudcové, tak také to, ač vždycky zapovídáno bylo, přece to lidé drželi, rovně jako za starodávna židé dost jak Božím zákonem, tak tresty vázáni byli, a přece od své pravé víry k modlářství odstupovali.

[560] 6. Syn: Otče milý, odkud pak to pocházelo, že již od dávna lidé takové knížky měli a z nich se učili?

Otec: Od těch starodávních nepravých věr a sekt, které někdy v Čechách byly.

7. Syn: Co pak taky někdy zde v Čechách nějaké jiné víry byly mimo katolickou?

Otec: Ovšem, že byly kolikeré a ty za Ferdinanda II. svaté paměti svou zkázu zde v Čechách vzaly po onom[3]) vítězství na Bílé hoře

---

[1]) Myslí se tu asi dvorní dekret z 12. srpna (gub. 7. září) 1775. — [2]) *R*: „in Februari." Myslí se tu snad gubern. nařízení z 1. února 1782 o prohlídce a zabavování knih, modliteb a písní, roznášených různými kramáři a pod. (Jaksch I, 385.) — [3]) *R*: onem.

léta 1620, kteréž tam Ferdinand nad zbouřenými stavy českými obdržel dne 8. listopadu. Co's pak to ještě nikdy nečetl?

Syn: Četl jsem snad, ale nepamatuji to a nevím ani, kde bych to hledati měl.

Otec: Medle kde's to četl?

Syn: Zdá se mi, že v jakési malé knížce, jmenuje se „Persekucí".

Otec: Ach, milý synu, to jsi četl prach-bezbožnou a lživou pikhartskou knížku, která tak ošemetná a podvodná jest, že nezasluhuje, aby na ni slunce svítilo. Taky, kdo ji psal, ani svého jména nepoložil, neb kdyby to dokazovati měl, co do ní napsal, nevěděl by, kam uhoditi. Lépe se, synu, pamatuj, říkají té knížce také „Korunka mučedlníků", protože větším dílem při ní přikládá se Růžičkovo sepsání „Jak se páni stavové na smrt odsouzení k té smrti připravovali."

Syn: Tak ano, otče, „Korunku" jsem četl.

[561] Otec: Synu milý, tak jak je tobě tvá duše mila, tak v nenávisti měj tu knížku; co jsi v ní četl, z paměti vyraz a více v ní do smrti své nečítej, neb jest veliké ďáblovo osidlo, do něhož se sprostí katolíci zaplétají a nevědouce [1]) sobě jak pomoci (chci říci: skrze čtení jiných knih ošemetné lži její poznati), víru k ní přikládají a do bludů upadají. Já tobě časem svým všecku její faleš ukáži. Nyní, když chceš vědět o začátku a obnovení těchto sekt, tehdy tobě věrně a upřímně povím jakožto ten, jenž všecko dobře pamatuji a okolo mne a při mně na zdejším poděbradském panství nejvíc (ať tak dím) lidu od víry samospasitedlné odpadlo.

8. Syn: Jaké pak prve zde v Čechách sekty byly a jak se jmenovaly aneb začaly?

Otec: První byla viklefitská, od nějakého Jana Viklefa v zemi anglické [2]) založená a léta 1404 [3]) skrze dva mládence, již do Prahy na učení přišli, nejprv tam do Prahy přinešená. (Viz Hájka v kronice jeho na r. 1404 a Beckovského na listu 625.) Těch bludů přichytil se Jan Hus, kněz a kazatel v kapli Betlem řečené, kteráž jest v Praze až dodnes. [4]) Nato jsa z Prahy vyhnán chodil po vsech a městečkách, sprosté lidi (rovně jako nyní) svozoval, církev římskou [562] tupil a své bludy velebil, až množství lidu toho sprostého od víry pravé odpadlo a ti se od toho Husa husiti jmenovali. Potom ten Hus na valní [5]) duchovní sněm

---

[1]) *R*: nevědouc. — [2]) *R*: Englicke. — [3]) Již několik let před tím byly bludy Viklefovy v Praze známy. Vavák zde co do obsahu opakuje o vzniku sekt totéž, co již dříve jinde a zvláště v rozboru písně protikatolické probral (viz str. 67.—83.), opět ovšem na základě zpráv Hájkových, leckde zmatených, přemrštěných i nepravých. Avšak byť tento líčený rozhovor mezi otcem a synem nemohl sloužiti ke spolehlivému poučení čtenářstva o projednávaných otázkách z dějin našich náboženských, v tom jest poučný a zajímavý (a proto se i s chybnými leckde názory svými otiskuje), jak Vavák dějiny ty chápal, v sobě takřka zažil a jak jich používal. Hodno ovšem pojednání toto otištění i pro své vzhledem k osobě a době Vavákově jistě pěkné podání slohové. — [4]) Roku 1785 byla zavřena a roku 1786 zbořena. — [5]) T. j. valný, všeobecný.

do Konštancí volán a tam pro své bludy upálen byl léta 1415[1]) dne 6. července.

9. Syn: Jak tomu rozuměti mám, když někde čtu neb slyším: husité, podobojisté, Táboři, Čeští[2]) bratří, Valdenští, pikharti, — a ti všichni téhož Husu za svatého muže mají, jej velebí, a ve víře spolu se nesrovnávají? Ano i lutriáni a kalvíni taky ho ve svých knihách chválí.

Otec: Co's pak již tolik sektářských knih četl, že to tak jmenovati umíš?

Syn: Četl jsem některé a přichází mi to k podivení a nemohu si to sám vyložiti.

Otec: Synu milý, rád jsem tomu, že's to pozoroval, nemálo na tom záleží. Protož slyš o husitích; předkem ale tě napomínám, žádnému jinému, kdyby tobě o tom jináč mluvil, ani knížce nějaké nevěř; neb jsem já skrz mnoho let velmi bedlivě v rozličných jak v katolických, tak sektářských knihách a kronikách, v starých i nových to vyhledával, abych na grunt přijíti a jak divné míšenice v náboženství neposlušní lidé dělali, právě vyzvěděti mohl. V sektářských knížkách zřídka kde pravda se spatří.

[563] 10. [Syn:] Otče milý, já jen vždycky od tebe slyším, že v sektářských knížkách samé lži jsou. Vždyť pak myslil bych, že veřejná lež nesměla by se tisknouti a veřejně mezi lidi do celého světa roznášeti? Aniž mnozí vážní muži, kteří se jich drží, nevěřili by jim; poznali by snad podle moudrosti a rozšafnosti své ty lži a podvody a hodili by tím.

Otec: Synu, zdaliž nevíš, že hned za času apoštolů Šimon čarodějník i lži mluvil i zázraky činiti chtěl a našel mnohé dosti moudré, že se ho přidrželi? Apoštolové to mluvili, co viděli a slyšeli, Šimon pak již jináče mluvil a řeči jejich převracel. Církev naše nás učí, že pravá víra jest dar Boží, kterýžto dar ne pýchou, nýbrž pokorou dosahuje se, tak že kdo jej[3]) již má a pýchy se přidrží, potracuje jej a zůstává nedověrným aneb docela nevěrným. S takovým výkladem na tisíce lidu jak za času Husa a Luthera, tak i nyní zavedlo se, neb mnozí řekli: „Když tento, když onen tak moudrý a učený toho se drží, proč bych já se toho taky nedržel?“ Co pak bys, milý synu, řekl, kdyby i nyní tak jako někdy se stalo, že by i kněží i páni těch bludů se chytali, zdaliž bys [564] aspoň proto taky od víry odpadl? Odstup to!, nebo i ti a takoví — čehož, Bože, nedej! — kdyby od víry naší odpadali, dříve cestu k tomu skrz jiné hříchy, pýchu, smilstvo a nekajícnost, by sobě přistrojili a tak potom z zatvrzelého svědomí a srdce návodem Lucišovým pohrdli by tím darem Božím, totiž vírou, a vešli by na cesty bludné všech svých zlých žádostí.

Tak, milý synu, vždycky pilen buď ten dar Boží a to světlo, víru katolickou, zachovati a pros Boha, aby vždy více v tobě je[4]) rozhojňoval a proti všelikému pokušení a mámení tebe posilňoval; nebo praví sv. Pavel: „Jako synové světla choďte.“ (Efes. v 5., v. 8.) Vidíš, milý synu,

---

[1]) *R*: 1414. — [2]) *R*: Česky. — [3]) *R*: ho... potracuje ho. — [4]) *R*: ho.

jestli kdo chodí v tom světle pravé víry a jako syn světla — a „ovoce světla jest ve vší dobrotě a spravedlnosti a pravdě“ (tamž v. 9.), — tak tehdy nepřidrží se ničeho toho, co by ho do bludu temnosti uvedlo. A ještě dále přidává sv. Pavel v verši 11.: „A nemějte sdílnosti s skutky neužitečnými temnosti!“ Hle tehdy, jestliže má kdo s takovými skutky temnosti sdílnost, buď on kdo buď, třebas dost učený, dost moudrý, dost vážný, již on není docela syn světla; pakli vždy dále a chtivě temnosti, totiž hříchu a bludu se přidrží, světlo pravé víry pomalu v něm hasne, až začne o něčem pochybovati, až odstupovati, až odstoupí. To si pamatuj!

[565] 11. [Syn:] Nu, otče, již bych rád slyšel rozdíl těch rozličných jmen předešlých nekatolíkův.

Otec: Slyš tehdy; krátce sice, ale gruntovně všecko ti vyjevím. Husité jméno sobě dali od Jana Husi po jeho upálení, ti totižto, kteří se těch bludů, které on kázal a učil, přidrželi. K nim potom přimísili se také ti, již pod obojí přijímati chtěli, kteréžto přijímání kdy a jak se v Praze začalo, již v tomto spisu napřed položeno jest.[1]) A tak ouhrnkem všichni na výkladu toho jednoho člověka, Jana Husi, a druhého, Zikmunda Řepanského a Jakobella neústupně stáli, až dostavše[2]) potom Jana Žižku za vůdce, mocně, násilně a krvavě všecken lid k tomu přijímání pod obojí a jiným bludům nutili a kdo s nimi věřiti nechtěl, každého ukrutně zamordovali. Čti Hájka a uzříš, kterak od města k městu, od zámku k zámku, od kláštera k klášteru, ode vsi ke vsi jako zuřiví tygrové běhali, každého katolíka bili, tloukli, nelítostivě mordovali a za vděk sobě pochutnávali, když kdo hroznější, ukrutnější a žalostivější smrt a trápení na koho, zvlášť na kněze vymyslil. Kdo pak se k nim, aby smrti ušel, přidal, ten otce svého, matku neb koho jiného v domě svém měl, jenžto[3]) by spolu [566] s ním odpadnouti nechtěl, ihned zamordovati musil. Měšťané, kteří pro zachování města a živobytí svého sektu jejich přijali, ti hned své katolické kněžstvo sami zmordovati, klášter, byl-li[4]) v městě, sami vypáliti a rozbořiti museli. Kde pak jsou ty bludy přijíti nechtěli, věc k víře nepodobnou, k pomyšlení hroznou, k vymluvení těžkou činili: Ani pohlaví, ani věku, ani stavu, ba i těm malým dítkám ani těhotným ženám neodpouštějíce, všecko napořád jako ukrutností opojení mordovali, životy matek rozřezávali a plod z nich vynímajíce, před očima ještě živých matek rozsekávali. Mnohé povýšenější katolíky hřebíky ke zdím, k sloupům přibíjeli, nepoctivě věšeli, s kamenem uvázaným na krk topili aneb mnoho pospolu svázaných na most uvedli a prvního do vody vstrčivše, aby všecky jiné za sebou táhl, s posměchem se dívali. Jiné se střech, žlabů, věží a oken dolů metali a dole na oštipy a sudlice je berouce do povětří je vyzdvihovali a zas na dláždění padnouti nechali; jiné z oken za nohu třebas atd. pověsivše, do nich co do terče šipkami střileli; jiné do smolních sudů, do otepí slámy, zvlášť kněze, zabednili, svázali a tak upálili; jiné na břiše rozříznuvše,[5]) [567] střeva z něho vytrhli a tak živého trápiti se nechali; jiným obě ruce, jiným jednu neb

---

[1]) *R*: Viz str. 77. — [2]) *R*: dostanouce. — [3]) *R*: ješto. — [4]) *R*: byly je. — [5]) *R*: rozřiznouce.

obě nohy, uši, nosy, rty neb pysky od úst utínali, uřezávali; jiné pod pivovarský kotel, jiné do kotla metali. Místy mnoho katolíkův do stodol vehnavše stodoly zapálili, radost obzvláštní z toho majíce. Pohlaví ženské mladší, zvlášť klášterní panny, k bezbožné chlípnosti své užívali násilí jim činíce, — tak že nebozí katolíci za milost sobě pokládali, kdo mohl sťat aneb skrz srdce proražen a tak nakrátce usmrcen býti. Mnohý otec s matkou pro Boha je prosili, aby dříve dítky jejich pobili, aby tak ostanouce po nich děti žlvy, pro strach smrti od víry neodpadly. A prosba žádná u nich nic neprospěla. Takovou hroznou ďábelskou vichřicí země česká tehdáž zachvácena byla. Mnoho tisíc tisícův věrných katolíků českých tenkrát pro tu samou víru naši katolickou padlo a pečetí mučedlnictví

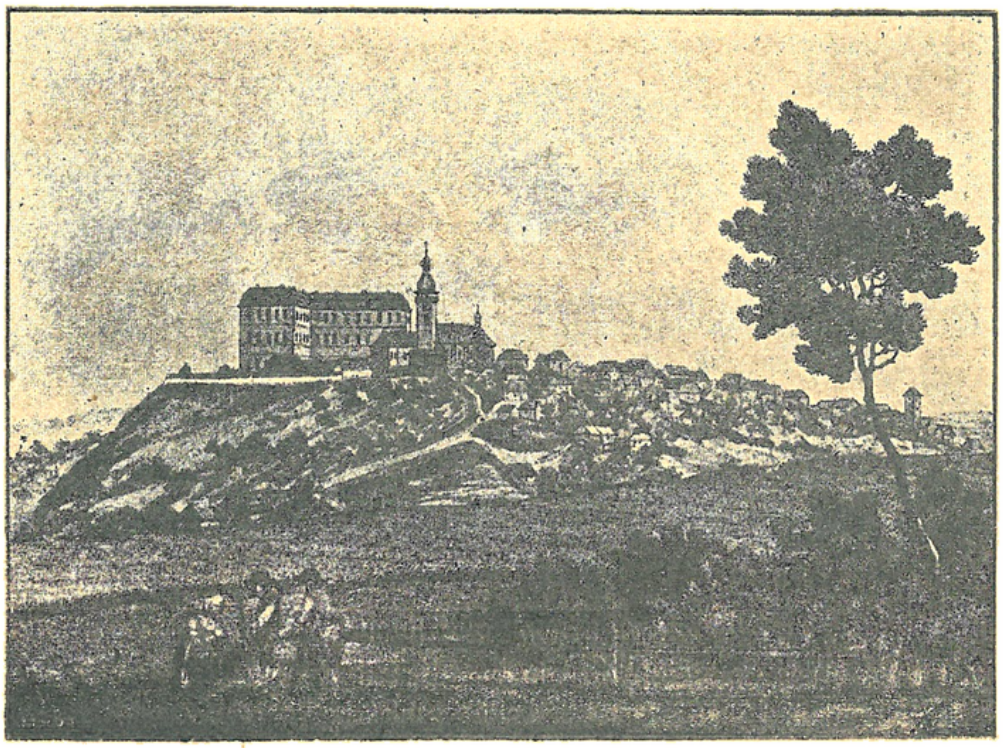

Benátky.

svého ji potvrdilo. Není možná žádným způsobem všeho vysloviti. A tenť jest začátek husitské víry. Hádej, synu, zdaliž jest ten začátek dobrý, chvalitebný, spasitedlný a z Boha pocházející?

[568] 12. Syn: Jak pak a kde přece katolíci obstáli, poněvadž dokonce nezahynuli?

Otec: Někteří páni stavové se svými poddanými a některá města tak stálí byli, že se nedali ničím odstrašiti a ačkoliv, když se koliv dohromady sebrali a s těmi kacíři vojenským během se potkali, nejprv mnohokrát byli přemoženi a hanebně i ukrutně zmordováni a rozehnáni, přece však nechtěli od své starobylné a spasitelné víry římské odstoupiti, nýbrž trpělivě očekávali na Boží smilování. Mnoho strachu, ouzkostí, bídy, nouze, hladu, žízně, outěku, zimy, nahoty a jiných neřestí pokusili, o zboží, statky, zdraví, manželky o dítky, děti o rodiče atd. přišli, —

a všecko to Bohu poroučeli a přece od víry odpadnouti nechtěli. Nu, milý synu, ti byli synové světla, ti měli víru živou, víru v Boha, která je s Bohem sjednocovala. Co hádáš, kdo takovou víru vždycky má, taky-li od víry odpadne? I nikoliv, nebo při takové víře vždycky jest láska a „láska všecko snáší, všeho se naděje.“[1])

Ach, nešťastní těch dobrých předkův potomkové, které jsme teď nedávno viděli, bez strachu, bez bití a mordu, bez rozkazu i vůle pána země, toliko na řeč dost mizerného chlapa, pastuchy, tuláka od té staré víry tak nesmyslně (ó žel!) odpadnouti! Bůh je naprav!

Rok Páně 1783.

[569] Na noWIJ rok ráno possMaVrno, o poLeDnáCh lasno a k WeČžerV kaLno. U večer před Novým létem a v noci sníh hojně padal, ale přede dnem zas jej[2]) vítr sfoukal. Cesty byly zlé, ani na vozy, ani na sáně se nešikovaly, pod sněhem bylo bláto. Dne 4. ledna u večer pršelo a při tom dole mrzlo, 5. téhož celý téměř den pršelo, tolikéž 6., na den sv. Tří Králův, 7. téhož již nebylo sněhu téměř k spatření. Povodně veliké přišly a cesty mnohem horší se začaly.

Obilí v Praze po Novém létě platilo: Pšenice 3 zl. 9 grošů, žito 3 zl., ječmen 2 zl. 7 i 8 i 9 grošů, oves 2 zl., hrách 5 zl., čočka 5 zl. 10 grošů, proso 3 zl. 5 grošů zde. Zde v ten čas žádné téměř obilí se neprodávalo, nebo formani pro zlé cesty jeti nemohli, ale přece, kdo kupoval, musil tak platit zde vrchovatou míru jako v Praze rovnou.

[570] Okolo sv. Tří[3]) Králů silnější mnohem na vojnu lidu odvádění bylo v celé zemi, ale každý byv[4]) u vykázaného regimentu přijat, zas domů šel s tím doložením, až se pro něho zkáže.

Odpadlci z toho se těšili pravíce, že ta vojna bude jim k dobrému, nebo prý skrze ni všecka katolická víra zahyne, oni ale že zrostou, jejich víra sama že opanuje a po celé zemi že se rozloží. Ale nic nevíme, která, nebo evangelíci praví, že evangelická, helveti, že helvetská, Bratří pak valdenští, jižto zhusta nyní proskakují, praví, že bratrská neb pikhartská. Bože, nedávej dědictví svého v zahynutí!

Nediv se tomu, milý dobrý katolíku! Když někdy ta sekta valdenská v Čechách bývala, jejich sborníci neb správcové taky všelikými smyšlenkami a proroctvími lidi děsili a trápili. Najdeš to u Hájka, fol. 377. Jednoho času prorokovali, všecka česká města že se propadnou, jenom pět měst že ostane a to ta, v nichžto ta sekta nejvíc rozmnožena byla.[5])

Praví oni, že se nemá ničemu věřiti, jen to, co je v Písmě psáno, ale nastojte, mnoho mimo Písmo k věření představují a tak divně mu-

---

[1]) I. Kor. 13, 7. — [2]) *R*: ho. — [3]) *R*: třech. — [4]) *R*: byvše ... skáže. — [5]) Hájek to proroctví přikládá kněžím táborským, a to o městech Plzni, Žatci, Lounech, Slaném a Klatovech.

drují, že toho není možná bez velikého pohnutí slyšeti. Ale všecko to jejich předkové taky činili. Kdo chceš věděti, jen čti Hájka od léta 1420 až do léta 1500. U Paprockého též něco spatříš. [571] Léta 1526 jeden pražský měšťan jménem Tomáš, sekty novokřtěnské, která také s pikharty spolčena byla, tak dalece v Písmě mudroval a vykládal, až z toho bratra svého Linharta sťal a mluvil, že Bohu milou věc učinil a tak jako Abraham Izáka, že ho Pánu Bohu obětoval. Stalo se prv psaného roku dne 8. února. Píše to sám podobojista jeden, Simeon Partlicius, v svém Calendario oeconomico.

Sluší také pošetřiti, zdaliž jejichž základy, regule a obyčeje, na čem sobě tak mnoho záležeti nechají, jsou v Písmě a podle Písma konané.

Kde jest v Písmě psáno,

aby se od kohokoliv bez rozdílu slovo Boží čtlo, vykládalo a kázalo v stodolách, na hůrách a leckdes jinde?

Aby v noci víc než ve dne lid se scházel a tam víc hanění, tupení a zatracování papeže, kněžstva, řádů dobrých církevních a všech katolíků aby bylo než chvály Boží?

Aby se věrní od víry pravé svozovali, — k pohanům pak a nevěřícím žádný kacíř nikdy ani přičichati,[1]) tím méně Krista kázati chce?

Aby pravý chléb a pravé víno podobu toliko těla Páně, ne pak pravého Krista při večeři Páně se přijímalo?

Aby na pohřby takové množství lidu se scházelo a takovým hlaholem se zpívalo a při tom však pomoc mrtvým [572] se odpírala a za ně modlitby se nekonaly?

Kde jest to psáno,

že žádné očišťování duší na onom světě není, které[2]) v nedokonalém pokání ze světa odešly?

Že žádný nemá hříchy své vyznávati a litovati?

Že skutkové dobří nemají činěni býti a žádných odplat že nenesou?

Že sama víra člověka ospravedlňuje a spasena činí?

Že každý den a vždycky má se maso jísti a žádný půst nemá se držeti?

Že do kostela není třeba choditi pro modlení a obět tam na památku Páně smrti činěná že jest komedie a bláznovství?

Že kněží mají se ženiti?

Že svatých nemáme za přímluvce a orodovníky žádati a že oni našich hlasů neslyší?

Že papež jest Antikrist a babylonská šelma, syn zatracení?

Že jsou jen dvě svátosti toliko?

Že čísti a zpívati má se každý učiti, byť jiného nic dobrého nečinil a neuměl? NB. Na zpěvu obzvláště nejvíc svou službu Boží záležet nechají i taky na svatbách při každém jídle na stůl nešeném zpívají. A to jest

---

[1]) *R*: přičuchati. — [2]) *R*: kteří.

vše starých pikhartů [573] dědictví; tiť jsou taky právě všude hlaholili a spasení své na tom záležet nechali, že o tom těch časů a sice léta 1593 kněz Petr Litoměřický[1]) napsal takto: „Jestliže pikharté pro ten svůj sborní hlahol a třeskuté zpívání (na kterémžto všecka jich pobožnost záleží) svatí jsou a budou: tak taky mnoho býkův a jiných nerozumných hovad svatých bude, a to tím světějších, čím se méně[2]) svým přirozeným bečením Bohu rouhají, jako svým bludným pikharti.“ (O znameních církve, 228.)

Kde jest to psáno,

že jest všudy zem Páně a že může tělo křesťana na každém místě ležeti a pohřbeno býti, tak jak jsou loni měsíce ledna mluvili, když se na naše hřbitovy pohřbívati nesměli?

Kde jest to psáno,

že se na hřbitovích křesťané a s nimi všichni od víry pravé odpadlíci pohřbívati mají, — poněvadž nyní s velikou radostí na ty hřbitovy se kladou a tím u větším počtu scházejí a hlaholí? Nebo prve pravili, že o hřbitovy[3]) nestojí, že jest všudy zem Páně, a nyní s takovou radostí na ně jdou. Za druhé, když praví, že všichni katolíci do pekla jdou, tak tehdy mezi zatracence se kladou.

Kde jest to psáno,

že víra katolická je zatracena a že zahyne a zahynouti musí?

Že pikhartská neb bratrská víra jest pravá a má v sobě život věčný?

[574] Milý dobrý čtenáři, kdekoliv jsi, jen pak s dobrým povážením přehledávej ty nekatolické knihy, rozum tvůj sám ti navrhne a vyučí, že chybné a bludné jsou a že pravý smysl Písma nemají a zhusta samy proti sobě mluví. A když něco uzříš nejvíc Písmem opremované, omalované a hned takměř ukované, popros svatého Ducha, jehožto světlo všecky temnosti rozráží, za osvícení, a přečti tu věc, na níž by ses[4]) pozastavoval, několikráte; potom se chop toho, co od našich katolických učitelů slycháš a což oni nám taky s pokládáním duší svých za nás vykládají, aneb co jsi v některých katolických knihách četl, a tak zřídě[5]) svou mysl a pamět, hned bludy poznáš. Ano, v té samé knížce brzo pro sebe odpověď najdeš a uzříš, že ten autor[6]) sám proti sobě mluví. — Zkušenému věř!

Okolo 20. ledna radostně slyšeti se dalo, že již z té vojny s Turkem nebude nic a pokoj s ním že jest učiněn, ale s králem pruským že by opět vojna býti měla.

---

[1]) Dodatečně připsáno: „podobojista, farář v Zásadí.“ Petra Litoměřického, podobojího či více luteránského faráře v Zásadí na předměstí litoměřickém (jenž vydal r. 1541 a 1544 v Praze Odpověď na spis Jana Augusty o závazcích křesťanských atd.), spletl si tu Vavák s Petrem Linteo Litoměřickým, katolíkem (o němž viz zde str. 92.), jenž r. 1593 v Litomyšli vydal spis „Jistá a patrná církve sv. znamení“, z něhož Vavák hořejší citát uvádí. — [2]) *R*: meněji. — [3]) *R*: o krchovy nestojeji. — [4]) *R*: by si se. — [5]) *R*: zřidice. — [6]) *R* přepsáno: athor.

Toho času zhusta onde i onde zjevovali se noví opět věrcové, z týchž prvních odpadlíků, helvetů aneb Bratří pocházející. Obecně jim ariáni říkají, jináč deistové[1]) slují. A ačkoliv to jméno ariáni sami sobě dávají i od jiného lidu tak jmenováni jsou, [575] však nicméně z oné staré ariánské sekty, jež někdy v řecké a egyptské zemi byla a od nějakého Aria, alexandrinského kněze, pocházela, ani za mák nemají, nýbrž daleko od ní vzdáleni jsou. Já jsem sám loňského roku v červnu, když se zjevovati počali, myslil, že by nějaký oharek té ariánské sekty mezi nimi byl, ale nyní najisto jináč se shledává; nebo oni nevěří nic jiného, jen to, že Bůh jediný jakožto základ všech viditedlných věcí jest, to (prý) že rozum sám poznává; ostatně všecky zákony, Starý i Nový, že jest pouhá smyšlenka a lidské vazby a že tomu nemá se věřiti. Nu, pohleďme, jak jsou se z té loňské ještěrky divné mladé opět vykousaly! Ó přepodivná chumelenice světa tohoto, lákání ďábla a žádost těla! Hle, ta ničemná a všemu stvoření napořád protivná tma chce pak záři a blesk slunce nebeského, evangelium svatého, zastříti a proti němu boj vésti. Ach, ohyzdo a víc než slepoto!

Mnozí z rozumnějších helvetů slyšíce a vidíce to, nejsou tomu hrubě vděčni, když znají, že to ne od katolíků, ale od nich samých pochází; a protož se z toho kormoutí, na ně tuze hřeší a všecko zlé jim vinšují. Snad se bojí, že ten provaz, který sami soukati začali, jim taky krk zadusí. Bože, je všecky naprav!

[576] Jan Hus, když v vězení v Konštanci seděl a dověděl se, že v Praze přijímají pod obojí a jiné všeliké bouřky a neřády se začínají, věda o sobě, že toho jako prvním původem jest, protož řekl: „Již vidím, že ta jejich opovážlivost mne o mé hrdlo připraví," což se i stalo.[2]) Tak rovně tito.

V epištole sv. Pavla k Židům, kapit. 10.: Verš 35. „Neztracujtež doufanlivosti své, kteráž má velikou odplatu." 38. „Spravedlivý pak můj z víry živ jest; pakli se odtrhne, nebude se líbiti duši mé." 39. „My*) pak nejsme synové odtržení k zahynutí, ale víry k nabytí**) duše.

Okolo půl ledna vždy stále časy vlhké a povodně víc než 20 dní trvaly; na Labi voda jedna z největších byla, že o něco málo onu v roce 1761 nedosahovala. Osení ale vždy pěkně vyhlíželo. Obilí suté platilo o 1 neb 2 groše levněji než při Novém létě.

25. ledna prohlášeno helvetům, pokudž evangelické pastory chtějí, že jsou dva v Praze na pohotově, ale oni nechtěli evangelické,[3]) nýbrž helvetské.

Při tom žádnému víc dopuštěno není, aby od víry kato-

---

*) Katolíci. **) Spasení.

[1]) *R*: diistové. — [2]) Viz str. 78. — [3]) T. j. augšpurského vyznání.

lické odpadnouti a do jiné jakékoliv zapsati dáti se chtěl,[1]) ani k vůli manželství, ač sice dosti skrytých a nezapsaných se nachází.

[577] Toho též dne, t. j. 25. ledna, prohlášeno vůbec, že v městečku Žiželicích na panství chlumeckém držena bude licitací aneb prodaj gruntů tamních deistův neb ariánův v den 13. února.[2]) Tam zajisté všichni téměř měšťánkové od pravé katolické víry nejprv k evangelické, pak k helvetské a naposled k té hovadské odpadli. Jak dále s nimi bude, čas nám ukáže.

Při konci ledna vždy takové vlhké časy trvaly. Voda na Labi velká přes dvě neděle trvala, cesty zlé byly a škody na osení od vody onde i onde se vzdělaly.

Obilí platilo: Pšenice 3 zl. 7 i 8 grošů, žito 3 zl., ječmen 2 zl. 4 i 5 grošů, hrách 5 zl. 10 grošů, proso 3 zl. 3 groše, oves 2 zl. 1 i 2 groše, seno 1 centnýř 1 zl. 5, 6 i 8 grošů, 1 mandel žitné dlouhé slámy 1 zl. 15 kr., ječné 45, 48 kr. i 1 zl.

Toho měsíce vydanými vůbec patenty všem vůbec řeholníkům, jižto almužny sbírávali a po zemi chodili, ta almužna zapovězena jest, jen toliko františkánům, kapucínům a milosrdným dovolena.[3]) [578] Prosívávali pak zde od starodávna almužnu tito: Minoriti od sv. Jakuba, hyberni od sv. Ambrože, pauláni od sv. Salvatora, trinitáři od sv. Trojice z Prahy, dominikáni od blah. Panny Marie z Nymburka. Mimo ty svrchu psané ještě kapucíni od sv. Maří z Brodu Českého a františkáni ze Zásmuk a tito poslední zůstávají. Ač sice zásmučtí nemají do naší vsi Milčic žebrotu vyměřenou, ale taky časem navštěvují.

Toho též měsíce nejvýš zapovězeno jest obilí ze země ven vyvážeti.

Ode dne 1 února vyzdvižena jsou všecka malá privátní mýta neb cla,[4]) která se v městečkách a vesnicích onde i onde nacházela, a toliko na císařských dělaných silnicích a přívozích, též na mostech hlavních zůstávají, s čímž taky jedna psota pryč.

Při těch clech[5]) i ten trakařník
musil dát krejcar neb troník.

---

[1]) Dvorní dekret z 15. (gubern. z 18.) prosince 1782. Kdo se přece od 1. ledna 1783 k odpadu přihlásili, musili súčastniti se napřed šestinedělního cvičení u svého faráře, dle dekretu z 21. února (gub. 5. března) 1783. — [2]) Deisti (dle dvor. nařízení z 12. (gub. 30.) října 1782 a dalších) neměli býti nikterak trpěni, ale, neobrátili-li by se, majetek jejich v dražbě prodán, čistý výtěžek jim ponechán a oni měli býti přesídleni do Sedmihradska, že prý mají s tamější sektou ariánů více podobnosti. — [3]) Gubern. výnos z 30. října 1782 na základě dvor. dekretu z 13. (gub. z 21.) září 1782. — [4]) Dvor. dekret z 2. (gub. z 9.) listopadu 1782. — [5]) *R*: clách.

[579] Dne 5. února onen helvetský neb raděj kalvínský predikant ze Zdechovic opět do městečka Lysé přijev [1]) tam u ševce jednoho, příjmím Kaplana,[2]) kázal v stodole a podával jim jejich večeři, ale, nevím proč, již tak za ním odpadlíci neběželi.

1. téhož opět na kanceláři při řízení ohlášeno, že Jeho Milost císařská 14 evangelických predikantů pohotově má a v oumyslu jest do Čech poslati; pokudž odpadlíci je vzíti a živiti chtějí, aby se v tom prohlásili a odpověď dali ve 14 dnech.[3]) Uchovej Bůh těch čtrnácti pomocníkův!

Pro ustavičné vlhkosti a deštíky dne 6., 7. a 8. února voda na Labe opět přišla.

8. téhož kurenda [4]) krajská v zámku přečtena jest, že poněvadž odpadlíci z těch evangelických predikantů žádného nechtí, protož na svůj náklad že mohou helvetského sobě vyvoliti a takového do Uher na examen poslati, zdaliž k tomu dosti schopný jest, tak jakž loni skrz patent ohlášeno. Kde pak jest katolický kantor neb školní mistr, tu aby oni své děti též do té školy mezi katolické posílali.

[580] Dne 23. února, v neděli Sexagesima, přivezli sobě odpadlíci do vsi Chleb na zdejší panství onoho kalvínského pastora ze Zdechovic, jemuž již obecně lidé nunvář říkají — právě-li či neprávě, to nevím.[5]) Tam v pondělí, v den Matěje svatého, kázati začal u souseda Jana Šandery [6]) v stodole. Sběh lidu k němu sice byl, ale ti, již u něho v Nové Vsi před vánoci byli, větším dílem doma zůstali. Peněz také, drůbeže,[7]) masa uzeného, vajec tak mu nanesli, že s tím nevěděl co dělati.

Všech posluchačů jeho nejvíc to mrzí, že jim káže, aby

---

[1]) *R*: „přijeda". V protokole městské rady v Lysé z let 1783—1786 zapsáno o tom: „Dne 4. února 1783 bylo první kázání helvetského náboženství, odbývané ve stodole Josefa Kaplana, pekaře, skrze praedikanta Joel Jessenius, kterého učitele zdejší helveté z Chvaltic u Poděbrad na několik dní vyžádali. Toho náboženství bylo v počtu i s okolními 121 rodin mimo jiné, kteří sem nepatří." (Z pamět. knihy evang. ref. sboru v Lysé. Srov. na str. 121. pozn. 2.) — [2]) Rod Kaplanů byl (a je dosud) v Lysé velice rozšířený. Matriky v roce 1783 vykazují 7 rodin katolických toho jména, většinou řemeslníků, a 4 rodiny evangelické, mezi nimiž Kašpara Kaplana, obuvníka ve st. čísle 271., a Josefa Kaplana, pekaře (krupaře) v čís. 94. U toho a nikoliv u Kaplana obuvníka konal Jessenius první bohoslužby. (Viz poznámku předcházející.) Dle knihy o změnách vyznání vrátily se rodiny Kaplanů v letech 1805—1823 většinou zase do církve katolické. Mikuláš Kaplan ref. vyzn., řezník z čís. 49., jehož jméno je v oněch 4 evang. rodinách zahrnuto, konvertoval v prosinci 1822 u věku 70. let, jako vdovec, a o něm poznamenáno ve zmíněné knize, že byl dříve horlivým helvetem a mnohé k odpadu k vyznání tomu svedl. (Z děkan. archivu v Lysé.) — [3]) Další věta později připsána. — [4]) *R*: „8. dito correnda." — [5]) Viz str. 130. — [6]) Jan Šandera hospodařil od r. 1771 na gruntě č. 12.; roku 1774 Vavák měřil tam pole (viz v části I. str. 38.). Statek převzal později Jan Brzák z Budiměřic. — [7]) *R*: drubeře.

církev katolickou a žádného katolíka netupili, kříži, obrazům se neposmívali, na růžencích že dobře jest se modliti, kříž dělati, posty zachovávati atd.[1]) A protož skrze to již jim hrubě nechutná a praví, když by to činili, že by jim to nic platno nebylo, že od víry katolické odpadli, že by byli jako katolíci.

Dne 26. února, v středu, voda opět nenadále na Labe přišla a převáželi opět z Poděbrad až do Kluku. Dokonal ten měsíc únor s velikými větry, sněžnou prášenicí a veskrz zimy neb deště.

[581] Den 1. března, v sobotu, pěkný tichý i jasný byl a toho dne teprva prohlášen jest u nás patent čelední,[2]) an v Kouřimště hned po samých vánocích prošel. Dán jest tištěný do každé vsi a má 67 punktů neb artikulů. Pokudž podle něho se pokračovati bude a každý na to zřetel ponese, naděje jest, že by zas do starodávní poslušnosti a spravedlnosti ta tak nyní rozpustilá, bezbožná a zlořečená čeládka přijíti měla.

Při konci února a začátku března obilí platilo: Pšenice 3 zl. 24 kr., žito 3 zl., ječmen 2 zl. 24 i 30 kr., oves 2 zl. 12 kr., hrách 6 zl., čočka 7 zl., vikev 3 zl. 30, sena cent. 1 zl. 24, 1 mandel slámy 1 zl. 12, ječné 1 zl., rozuměj, zde okolo Poděbrad a míra vrchovatá. Jak kde na trzích bylo, nevím, neb tam žádný pro zlé cesty nejel.

2. března, v neděli masopustní, ráno sněžná prášenice, mráz, 3. téhož, v pondělí, jasno okolo poledne a při tom zima, v outerý, 4. téhož, zima a pošmourno.

Dovolení masa v postě jísti bylo takové, že každý, kdo je[3]) jísti chce, nepotřebuje se hlásit u faráře a tak bez toho že může v neděli, pondělí, v outerý a čtvrtek maso jísti a za to nějaké milosrdné skutky činiti.

[582] Dne 8. března prohlášíno opět, aby se odpadlci na funusy v tak hojném počtu nescházeli, nebo mnoho onde i onde různic i rvanic při těch pohřbích se stalo, — není zajisté možná všeho vypsati.

Toho též dne začali lidé orbu a jarní setí.

Dne 10. téhož, v pondělí po neděli Invocavit, na outerý v noci okolo 12. hodiny ve vsi Chotouni v kapli divotvorce našeho, sv. Prokopa, světlo se ukázalo, nejprv v sakristii,[4]) potom i v kapli. Florián Sixta první to spatřiv, vzbudil rychtáře, France Sixtu, bratra svého, a oba jdouce vzbudili více lidu i kantora, kterýž s klíči když přiběhl,[5]) jak do dveří vkročili, všecko světlo zmizelo. Prohlíželi pilně, zda by tam zloděj neb kdo atd. byl, a nic nenašli i všecky věci nehnuté spatřili. Soudy o tom mnohé jsou. Já smýšlím, že se snad toho dne sv. Prokop narodil.

---

[1]) Viz str. 127. pozn. 3. — [2]) „Ordnung für das Landgesind in Böhmen, Mähren und Schlesien; vom 30ten Tag des Monats September 1782." Wien, gedruckt bey Johann Thomas Edlen von Trattnern. — [3]) *R*: ho. — [4]) *R*: v zákříšti ... spatřivše. — [5]) *R*: s klýčemi přiběhna jak atd.

V prvních dnech března skrz tištěné noviny dověděli jsme se, kterak království siciliánské a díl Kalabrie skrz zemětřesení, kteréž se v Kalabrii začalo a přes moře do Sicilie skočilo, na 176 mil délky zkaženo jest. Hlavní město Messina v Sicilii dokonce zasypáno a pohlceno, toliko klášter kapucínský na skále nad městem stojící se čtyřmi domky státi zůstal a s ním z celého města 40 lidu toliko.[1]) Všech měst, městeček a hlavních sídel 326 i s lidmi zahynulo a to se [583] stalo dne 5. února na 6. den v noci po 9. hodině a trvalo to i dne 6. a 7. téhož. A téhož dne 6. února byvše my všichni sousedi v lese Kersku na pískových vrších naproti Chrástu pro

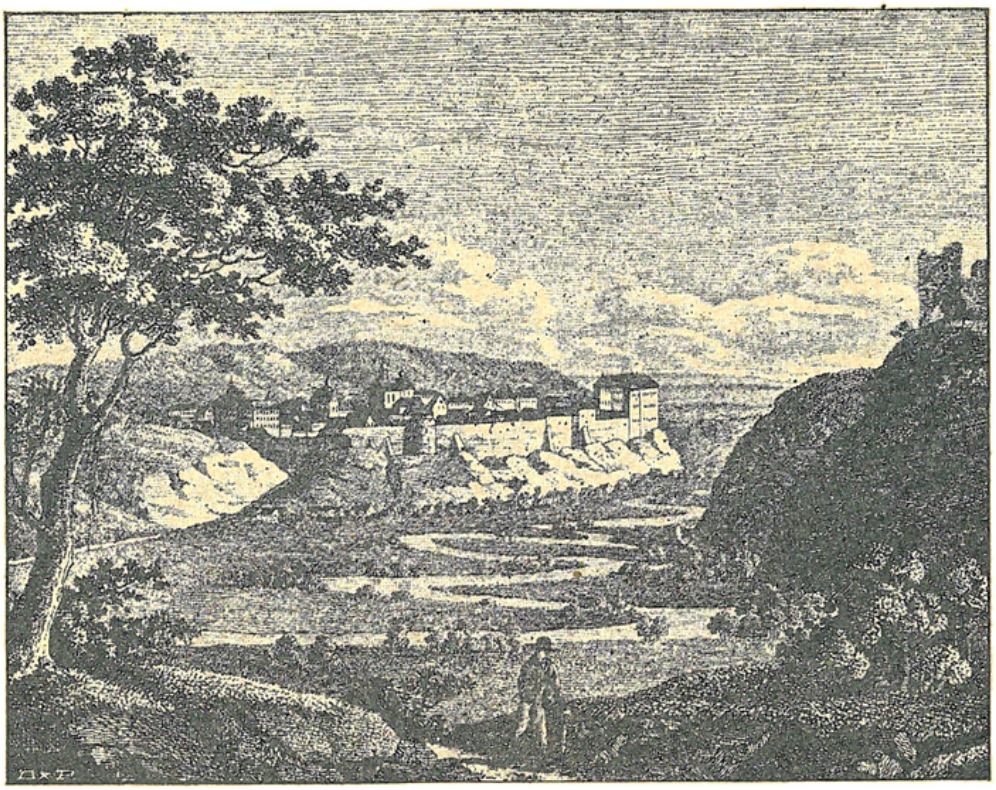

Mladá Boleslav.

dříví, slyšeli jsme hrozné bouchání a hlučení právě v tu stranu, kudy Sicilie leží, odtud z Milčic přes Kouřim hledě.

Při té smutné novině jedna zas veselejší, zvlášť pro všecky věrné vasaly,[2]) z Vídně přišla, kterak tam k našemu monarchickému dvoru legát[3]) od krále mouřenínského z Afriky z království Maroko přijel (což opět ve Vídni nevídáno) a tam

[1]) Dle pozdějších zpráv (viz v novinách pražských) bylo zabitých celkem asi 2000, ostatní se zachránili. Kalabrie byla nejvíce zpustošena. — [2]) T. j. poddané. — [3]) Vyslanec Ali Halam Melac. O cestě jeho, kterou konal s četným průvodem, noviny hojné zprávy podávaly. Z Maroka do Vídně urazil celkem 468 mil cesty. Na podívanou sbíhalo se prý k němu lidu tolik jako za návštěvy Pia VI.

krále svého věci jedná, které ještě venku nejsou. Dne 14. března se rozstonal spolu s kuchařem svým k velikému zármutku monarchy našeho, což stalo se z proměnění povětří; ale 18. téhož zas povstal, kuchař pak umřel.

Okolo sv. Josefa obilí cena spadla: Žito bylo 2 zl. 54 kr., pšenice 3 zl. 15 i 18 kr., ječmen 2 zl. 18 i 15 kr., oves 1 zl. 54 kr., hrách 5 zl. i taky 4 zl. 40 kr. a 50 kr., sena centnýř za 1 zl.

24. března onino deistové neb ariáni, již z Pardubska do Banátu vedeni a zas zpátkem pro zimu domů obráceni byli, nyní tohoto dne opět dřív do zámku povoláni byvše a v charvatské šaty oblečeni jsouce a hlavy oholené majíce, tam vedeni jsou; děti jejich pod 10 let zde zůstaly.

NB. Kdež je Růžička, aby je do své „Korunky" za mučedlníky zapsal? [584] Ale měl jsem snad říci do „Persekucí", [1]) tak řečené knížky, aby vepsáni byli a tu snad Růžička nedělal, ale jen k ní nápomocen byl. Kdo tu „Persekucí" dělal, nehlásil svého jména; bál se jistě, že byť na to přišlo, aby to dokazovati měl, neodvolal by těch lží, které do ní vepsal. Že pak Růžičkova „Korunka" obyčejně při té „Persekucí" vždy v jednom traktu svázaná se nachází, z toho pošlo, že vůbec celá knížka „Korunka" se jmenuje. Já smýšlím, že Jan Komenský ten sak upletl, neb řeč v ní zchytralá známého ho činí. Proto pak pravím, aby tam tito ariáni vepsáni byli, že on tam psal všecky, buď oni jakékoliv sekty a od kohokoliv zhubeni byvše, třeba mnozí pro své zlé činy mnohokrát smrti zasloužili (jako Jan z Želiva), za milé Boží mučedlníky. Kdo tu „Persekucí" chce čísti, radím, aby nejprve Hájkovu, Paprockého, Pešinovu a Beckovského II. díl české kroniky přečetl, item „Nevinná krev," knížku tak řečenou a „Zemi dobrou" a některé jiné postranní historie jako pražskou, plzeňskou, horokutenskou, sedleckou, bechyňskou, klatovskou atd. [2]) Když tak pravdami těmito bude poněkud zpraven, snáze těm lžím a zchytralým šibřinkám vyrozumí, nimižto [3]) „Persekucí" vysázena jest.

[585] Přes celý měsíc březen ostré zimy, veliké větry, někdy mrazy trvaly; ve všem setí neměli jsme jediný den tichý a k setí pohodlný. Tolikéž i duben tak začal, na jehož začátku obilí platilo: Pšenice 3 zl. 15 kr., žito zas 3 zl., ječmen 2 zl. 12 a 18 kr., oves 1 zl. 45 kr., hrách 5 zl., proso 3 zl., seno 1 zl.

Dne 2. dubna pan krajský hejtman z Bydžova do Poděbrad na komisi přijel z takové příčiny:

---

[1]) „Historia o těžkých protivenstvích církve české hned od počátku jejího na víru křesťanskou obrácení, v létu Páně 894 až do léta 1632..." Vydána od Jana Am. Komenského poprvé roku 1655 v Lešně, pak ještě vícekrát s různými přídavky (i také se spiskem Růžičkovým „Koruna neuvadlá mučedlníků Božích českých"). Původně psána a vydána latinsky pod názvem „Historia persecutionum", odkudž zkrácené její jméno: „Persekucí". — [2]) V seznamu četby Vavákovy (str. 40.—48.) většinou se nalézají. Kutnohorskou kronikou myslí nejspíše častěji zmiňovaný spis od Kořínka, sedleckou od Kapihorského (Jungm. V, 396., kterou později Vavák výslovně cituje), klatovskou od Hammerschmieda (Jungm. V, 329.), plzeňskou a bechyňskou (Jungm. V, 1188?) nazývá asi některé historické kázání či vypravování o zázracích a pod. — [3]) *R*: s nimižto.

Umřel pastucha nějaký ve vsi Kluku, Jindrák řečený. [1]) Toho když k pohřbu [2]) k malému kostelu Panny Marie u mostu veliké množství lidu provodilo, z města Poděbrad ženy sběhše [3]) se, dveře hřbitovní zastoupily a těm bludným bratřím tam vejíti a toho rouhače pohřbíti nedaly řkouce, že on není hoden, aby tu ležel mezi těmi, které vždy proklínával a těmi dveřmi měl být nešen, kterými živý jsa nikda nechodil; ale chtějí-li ho pohřbíti, aby v tom koutě hřbitova, kde hrob vyházený jest, plaňkový plot vybořili a tudy jej tam dali. Dověděv [4]) se toho pan vrchní, poslal tam pana listovního s rozkazem, aby ženy nic nezačínaly a to tělo pohřbíti nechaly, čehož hned protivníci chopivše se, máry vzali ze zvonice a tam nésti ho chtěli. Ale ženy jim máry bráti [586] nedaly a [5]) obojí tak tahajíce se o ně, roztrhali je. Protož oni na hole v rukou [6]) čtyři z nich tu truhlu vzavše, k hrobu ji donesli a ostatní nemohouce se tam pro ženy probrati, vně za plaňky stáli, šťastnou cestu mu hrozným hlaholem vinšujíce. (Zde jest pomysliti, jaké hole měli, že na dvou takovou tíž unésti mohli, a každý téměř mužský takovou zaopatřen byl, neb oni vždycky jen na pranice a mordy myslí.)

Když k této komisi některé měšťanky zavolané byly, šly do zámku opět všecky, až jich bylo na 200. Tázány byvše, [7]) proč toho slouhu nechtěly dáti na hřbitov vnésti, jedna z nich, paní Anna Peková, [8]) dala tuto odpověď: „Milostivý pane, ten hřbitov [9]) je náš městský, od našich předkův k tomu kostelíku přikoupený a v zámku zaplacený; my vesnické lidi katolické na něj z lásky přijímáme, ale jakž jsme pak toho šelmu tam přijíti měli, který jakživ rouhač a tupič všech křesťanských řádů a katolických lidí ouhlavní nepřítel byl a do téhož kostela nikda nechodil? V nemoci své sám mluvil, že on u té .... ležet nechce (tak Pannu Marii jmenuje); [10]) katolíka žádného jináč nejmenoval nežli šelmou a zatracencem, kněžstvo naše vždy hrozně proklínal a tupil. A tak pro to samé, poněvadž on podle patentu [587] aspoň se nedržel a živ nebyl a vždy mu všecko prošlo, tehdy proč bychom i my, majíce velikou příčinu, z meze nevystoupily? Nechť to kdo chce pováží a nechť nás kdo chce trestá; pokudž jsme trestu zasloužily, dáváme se volny, ale proč on dřív trestán nebyl?“

Tyto a těm podobné řeči i od jiných žen slyše [11]) pan krajský hejtman, dal je sepsati s tím doložením, že to ke gu-

---

[1]) Jan Jindrák, obyvatel v Kluku, dříve pastýř v Polabci, zemřel 10. února 1783 ve stáří 46 let. (H.) — [2]) *R*: „pohřebu“ a dále: „pohřebiti“. — [3]) *R*: zběhvše. — [4]) *R*: dověděvše — [5]) *R*: nedajice, oboji atd. — [6]) *R*: na hole v rukouch mající, čtyři... truhlu vzemvše... ostatní nemoha. — [7]) *R*: Tázáni byvši. — [8]) Celé jméno cizí rukou později do mezery Vavákem ponechané vepsáno. Pekové byli rozšířený rod poděbradský. (H.) — [9]) *R*: krchov — [10]) *R*: jmenujice. — [11]) *R*: slyšice.

bernium pošle a odtud rozsudek že následovati bude, poněvadž tam odpadlíci žalobu zadali. Jak to dále vypadne, čas ukáže.

4. dubna, byl pátek před nedělí Smrtnou, první teplý a jasný den byl v tomto roce.

Veřejné skrz patent poručení přišlo, [1]) aby, když v té vsi, v nížto žádný duchovní pastýř se nevynachází a tam někdo umře, písemné svědectví od rychtáře tamního se vzalo a k faráři doneslo, bez kteréhožto osvědčení nemá farář žádného pohřbíti. [2]) Příčina toho jest, že v boleslavském kraji odpadlíci psa sdplého do truhly umrlčí davše, ke kostelu ho přivezli a faráři mluvili, [3]) že ten nebožtík po katolicku umřel, protož aby si ho pochoval, což on taky ochotně učinil; ale potom vyšlo to na jevo a pes zas vyhozen.

[588] V tomto měsíci a sice dne 1., 2. a 3. dubna panství radimské s naší vsí mezující, v kraji kouřimském ležící, od jenerála Josefa hraběte Kinského ze Vchynic [4]) a Tetova dědicům knížete z Liechtenšteinu [5]) prodané jsoucí, do rukou řiditelům Liechtenšteinským odevzdáno a ku Kostelci Černému přivtěleno jest.

Okolo půl dubna obilí cena více spadla: Pšenice místem 3 zl. 6 i 9 kr., taky 12 i 15 kr., žito 3 zl. i taky bez groše i bez dvou; ječmen 2 zl., též místem bez groše i bez 2, oves 1 zl. 45 i 40 kr., hrách 5 zl., proso 3 zl. atd.

Dne 18. dubna byl Veliký pátek a pršelo téměř celý den pomalu a ta vlažička byla velmi vděčná, neb sucho začínalo býti a od těch velkých předešlých větrů jak ječného zrní, tak kořínků ozimního osení mnoho navrchu vyfoukáno leželo.

Před tím v středu Sazometnou, 16. dubna, ze vsi Wolfsberku, jež v nově na vrchu Vaškohrbu vystavěna jest, pět nedověrců, jimž vůbec ariáni říkají, do Poděbrad přivedeno a od pana vrchního hned na městské právo zadaných, od něho též šatlavním arestem stižených jest.

[589] V Bílou sobotu, 19. dubna, byl pěkný čas a teplo. DWaCátlho DVbna na Den Wskržlsseňl Pána Krlsta plěknl a gasnl Cžas blL. V pondělí pršelo, v outerý pak hrubě chladno bylo.

V tentýž outerní den sešlo se opět veliké množství lidu toho odpadlého do vsi Žher na pohřeb tamní jedné odpadlice, jménem Doroty, manželky zedníka jakéhos, Michala Procházky jménem. [6]) Ta za svého živa říkávala: „Kdybych (prý) věděla,

---

[1]) Gubern. nařízení z 31. prosince 1782. — [2]) *R*: pohřebiti. — [3]) *R*: mluvic ... neboštik. — [4]) Viz str. 22. pozn. 1. *R*: Khynskyho z Khynic ... dědičum. — [5]) Panství koupil Alois Josef kníže Liechtenštein. — [6]) V matrice skramnické jest o tom úmrtní zápis (latinský): „21. dubna 1783 † Dorota, manželka Michala Pokorného [!], zedníka. Místo úmrtní: Žhery, čís 15. Náboženství: reformované. Věk: 32 roky. Pochovávající: 0.“ Ve jméně Pokorný je tu patrná mýlka; jednak jméno to se té doby ve Žheřích nevyskýtá, jednak by pak úmrtí Doroty Procházkové vůbec

že jen ještě jednu katolickou žílu v sobě mám, dala bych ji ze sebe vyřezati, abych nic neměla.“ [1]) Před smrtí svou v nemoci mluvila, aby ji do Škramníka na to mrchoviště mezi ta prasata nepochovávali (to jest na kostelní hřbitov!), ale doma při chaloupce na zahrádku. To když se taky pojednou mezi katolíky rozneslo, sešli se též, an žádný nepobízel, divně jaksi z několika vesnic do Škramníka všichni s tím oumyslem, že když ta odpadlkyně směla hřbitov mrchovištěm nazvati a nedala se tam pohřbívati, protož aby taky na něm neležela. Když pak v Žherách [590] mnoho taky katolíků bylo se sešlo a tam slyšeti se nechali, že to tělo na to posvěcené místo pohřbíti nedají, poněvadž je [2]) mrchovištěm a těla na něm katolická prasaty nazvala, za odpověď slyšeti musili: „Leda (prý) vám je [3]) čert posvětil.“ Z čehož katolíci víc pohnuti jsouce, utvrdili se v oumyslu svém, že ji tam pohřbíti nedají; [4]) protož až do večera v obou těch vesnicích, v Škramníku i Žherách, dotrvali. Vidouce to odpadlíci, z dílu se rozešli.

Nato ráno ve středu, na den vlastence a orodovníka našeho, sv. Vojtěcha, vzavše odpadlíci to tělo, nesli je [5]) k hřbitovu. Tu již šest rychtářů, kteří v noci od řiditele černokosteleckého tam odesláni byli, čekalo s tím poručením, aby to tělo čtyři toliko lidé na hřbitov vnesli a dva nejbližší s nimi, ostatní aby vně zůstali a katolíci aby též pokoj jim dali. Oni ale odpadlíci na tom přestati nechtěli. Protož katolíci, jejichžto houf v samém ženském pohlaví a několik chasníků pozůstával, vzavše [6]) to na pozor opět se opřeli a když tak vejíti nechtějí, tak že dokonce žádnému vejíti nedají. Rychtářové dost ty ženy krotili i pan farář k nim vešel a je k tomu oboje nakloňoval rozšafnou velmi řečí, ale nebylo platno nic; odpadlíci nechtěli pustiti od svého hlaholu, myslíce, [7]) kdyby jí snad při tom hrobě nezpívali, že by se [591] do nebe ani nedostala, a katolíci nechtěli pustit od svého odporu, myslíce, kdyby je tam všecky pustili, že by prohranou měli. Dali se též slyšet, jestliže zastání míti nebudou, napořád že od víry odpadnou. Pan farář, muž jistě nábožný a pastýř horlivý, vážný stařec, [8]) aby z toho nějaká pranice nevzešla, brzo tu, brzo onde, jak mohl, krotil,

---

v matrice zapsáno nebylo. Nad to krátce před tím zapsáno jest, že 20. března 1783 zemřel ve Žheřich č. 7. Jakub, syn Michala Procházky, zedníka, náboženství reformovaného, ve věku 3 let a pochován byl od Václava Šimka, kaplana. — [1]) V zápiscích reform. kazatele Jana Végha (vyd. od J. Szalatnaye, v Praze r. 1882) něco podobného se vypravuje: Jednomu k přestupu se hlásícímu, jehož jména se však nedočítáme, řekl kněz: „Příteli! Nepřenáhlete se. Snad že se ve vás aspoň ještě jedna žíla s katolickou krví nalézá.“ Odpověď: „Kdybych věděl, že tomu tak jest, tu bych před vašima očima, pane, žílu tu z těla mého vytrhl a pro řízl.“ (Str. 35.) — [2]) *R*: ho. — [3]) *R*: ho. — [4]) *R*: pohřebiti nedadí. — [5]) *R*: vzemvše . . . ho. — [6]) *R*: vezmouc . . . nedadí. — [7]) *R*: myslyc . . . myslyc. — [8]) Jakub Hynek Zelenka. *R*: starec.

prosil, napomínal, až když viděl, že na ten čas nic neprospěje, řekl odpadlíkům, aby prozatím to tělo raděj ještě domův vzali a obojí strana na mocnější poručení očekávali. Hrobník třikrát na poručení nepřátel hrob vyházel a tolikrát zas katolíci jej [1]) zaházeli, načež když sobě již naříkal, oni katolíci sebravše od sebe jeden zlatý mu dali, aby darmo nepracoval, od protivné pak strany již prve taky zaplaceno měl.

Po odjití odpadlíků s tou mrtvinou
odešli taky katolíci s tišinou,

ale odpadlíci přece ještě se dali slyšet: „My jsme (prý) věděli, že nepochováme, my jsme šli jen tak na zkoušku, [2]) ale teď se podíváme, pochováme-li tam nebo ne.“

Nato ve čtvrtek, v den sv. Jiří, černokostelecký řiditel, urozený pan Antonín Wolf, sám na Škramník přijel a jeda skrz Žhery řekl tam odpadlíkům, aby to tělo ku pohřbu nesli, což oni hned ochotně učinili; ale když přišli [3]) ke kostelu, opět ženy sběhše se dveře [592] zastoupily a žádným způsobem, ani na poručení pana vrchního, ani na odstrkování rychtářův nic nedbavše, pustiti je tam nechtěly. Když pak pan farář i pan vrchní jim předstírali, že jest to jejich přílišná a nepotřebná horlivost víry a žádný podstatný článek, tělo že jest jako tělo, jedno jako druhé, a že taky proti císařským patentům činí, odpověděly: „Když jest nám nepotřebna ta horlivost, tak jim není dokonce potřebna; poněvadž se od nás odloučili živých, proč chtějí mezi mrtvými býti a dřív to místo mrchovištěm nazývají? A jestliže my přestupujem patenty, oni je dřív přestoupili a posavad přestupují. Ať oni jsou dřív trestáni pro přestupování, my taky rády trest podnikneme.“

Když tehdy nijakž pan vrchní k tomu pohřbu přivésti nemohl, řekl odpadlcům, aby zas zpátkem tělo domův nesli a na krajské poručení očekávali. A tak se stalo. Domů pak přišedše [4]) nechali se slyšet: „Až (prý) zejtra papeženci k tomu svému Prokopu odejdou, kamžto oni půjdou, aby je čert nevzal, tehdy my pochováme. *) Ale katolíci hned se toho dověděli a protož taky větší protimyslnosti nabyli a valně se na procesí sešli. [593] Že pak zlá cesta od včerejšího celodenního deště a zima byla, nešlo se do Chotouně, nýbrž jen po trávních cestách do polí a brzce jsme se navrátili a po službě Boží mnoho tam katolíků, zvláště žen zůstalo. Protož odpadlíci ten den doma zůstali a sem tam po vesnicích pro lidi své roty, aby v sobotu přišli, zkázali.

---

*) Na den sv. Marka od starodávna vede se procesí do Chotouně, kaple sv. Prokopa a tam jest mše svatá.

[1]) *R*: ho. — [2]) *R*: na probu. — [3]) *R*: ale přijda... zběhvše se. — [4]) *R*: přijdouce.

V sobotu odpadlců sešlo se do Žher přes 400, ale katolíků přes 500 do Škramníka. Protož onino netroufajíce sobě donésti, doma zůstali a zatím jinou kuli, totiž vojáky míti žádali, až i od slavného gubernium pomoc takovou dostali; nebo k vyplnění císařského patentu sem tam na takové funusy vojáci se posílají, aby v lidech pokoj a svornost zachována byla.

V neděli tehdy po polednách, když bylo mnoho lidu domů k obědu odešlo, nenadále vojáci, totiž dvě kompagnie mušketýrů z Brodu Českého a 13 dragounů [1]) z Prahy přišlo. Lidé v tu chvíli teprva se sbíhati začínali. Přece ale něco žen a mladé chasy na hřbitově bylo a ti když nechtěli [2]) vojáky na hřbitov pustiti, oni tam skrz faru vešli a když začali [3]) je bíti, lidé jak dveřmi tak přes zdi skákajíce utíkali. Ti pak dragouni zase přicházející a ze všech stran po houfích sem běžící lidi rozháněli a honili, palaši [4]) na plosko je bijíce, tak že tu [594] čtyři palaše o lidi přerazili. Mnozí také jak z katolíků, tak z odpadlíků, jestli něco prořekli, lehat museli a od kaprálů biti byli, mezi jinými Koštýř z Chotouně, [5]) odpadlík; ten vysmívaje se, že katolíci prohráli a potlačeni jsou, hned tu lehnouti a náležitých 10 ran vydržeti musil.

Mezitím před i za truhlou vojáci šli a [6]) ve 6 osobách toliko to mrtvé tělo mrtví věrníci vnesli a zakopali v tom rohu při samé zdi, vejdouc na hřbitov od Hořan, na pravé straně u samých dveří.

Komendant toho lidu byl hrabě Pachta, hejtman z Brodu Českého; [7]) též od krajského ouřadu komisař, Pulpán [8]) řečený, a černokostelecký řiditel.

Nařízeno tu jest, kdyby se kdo z odpadlíků opovážil katolíkům co vysmívati, aby hned rychtáři opovězený, na kancelář dodaný a tu citlivě trestaný byl.

Při té tragedii smutně tu bylo dívati se na ženy, kterak lítostně plakaly a jako by křivdu velikou trpěly, k Bohu volaly,

---

[1]) *R* (i dále): dragon. — [2]) *R*: a tí nechtice vojaky. — [3]) *R*: a začnouc je bíti. — [4]) *R*: palašemi. — [5]) V matrikách v Sadské (kamž ještě té doby byla Chotouň přifařena) uvádějí se dva Koštířové z Chotouně: R. 1767 ženil se Matěj Koštíř s Alžbětou Dvořákovou z Chotouně a roku 1780 Kašpar Koštíř s Ludmilou Pobudovou ze Semic. Více tam toho jména osob nepřichází. V skramnických pak matrikách zaneseno jest narození v Chotouni dítěte Anny dne 6. května 1809, dcery Matěje Koštíře (Koschtirz), výměnkáře, poddaného do Poděbrad, nekatolíka, a Rosalie rodem Krupkové, katoličky. Ježto tento Matěj Koštíř byl té doby již výměnkářem, tedy starším mužem a byl nekatolík, možno souditi, že to ten, o němž Vavák píše a jehož (první) sňatek zanesen jest v sadské matrice oddaných. — [6]) *R*: vojáci jdouce ve atd. — [7]) Byl to František Jan Josef hrabě Pachta, tehdy hejtman pěšího pluku hraběte Michaela Wallise (nyní čís. 11.), později (1793—1796) velitel téhož pluku. — [8]) Jan Pulpann (tak je v kalendářním seznamu psán) byl roku 1781 třetím přespočetním komisařem při kouřimském úřadě krajském.

že z toho hrabě Pachta, hejtman, sám taky slzel a ty ženy pěkným katolickým způsobem těšil.

Že se tak mnoho katolického lidu ten poslední den na hřbitov nesešlo, obzvláště moudřejší všichni doma zůstali, příčina byl ctihodný kněz P. Václav Šimek, kaplan škramnický, kterýž v tuž neděli Provodní na ta slova „Pokoj vám!“ velmi pohnutedlné kázání učinil a tak v mnohých [1]) srdcích pokojnější mysl způsobil. [2])

---

[1]) *R*: v nohých. — [2]) O pokutě, uložené celé farní osadě za vojenskou pomoc při tomto pohřbu, viz ještě dále na str. [616. a 617.]. Ježto vypravovaný právě případ sloužívá za jeden z hlavních dokladů o protivenstvích při pohřbech evangelíků z doby toleranč. patentu, nebude nezajímavo pro srovnání otisknouti zde o témž pohřbu zprávu ze strany nekatolické. Ve spise „Památka roku slavnostního 1863“, vydaném v Praze 1864 od několika evang. duchovních správců českých, píše se ve článku „Zuřivost katolického lidu při pohřbích evangelíků“ (str. 213.—216.; neudáno, ze kterého pramene) takto: „Zvláštního poznamenání hodna jest ještě následující událost stavší se na Škramníku, v církvi Kšelské. V Žeřích, blíže Škramníku, zemřela na týden před velikonočními svátky [Bylo to po nich!] r. 1782 [Bylo to o rok později!] Michalu Procházkovi, zedníku, jeho manželka Dorota, kterou v úterý před svátky [Bylo to v úterý po svátcích!] v Škramníku pochovati chtěli. Když s mrtvým tělem k hřbitovu přišli, viděli tu lidu katolického několik tisíc [?] nashromážděného, jenž lidu evangelickému, hroze mu kamenováním, s mrtvolou na hřbitov vstoupiti zabraňoval, tak že s ní vrátiti se musel. Dne následujícího vrchní Černokostelecký vzav s sebou pět [?] rychtářů na svědectví, chtěl užiti svého vlivu, aby tělo pochováno bylo. Avšak jak mile s ním šli, všude na poplach zvonili, [?] v Škramníku, Žeřích, Chotouni, Milčicích, Hořanech, Chrašťanech. I sešlo se v rychlosti lidu množství, kteří jakoby posedlí, pochovati nedali, tak že všickni s mrtvým tělem opět utéci museli. Když ve čtvrtek opět to skusiti chtěli, ne lépe pochodili. Nebo těch osm dní [Celá ta událost ani tak dlouho netrvala!] ve vůkolí lid skoro nic nedělal, než ve dne v noci na hřbitově a okolo v četném počtu líhal a jak na zvony uhodili, hned pohromadě byli, jak sedláci, mužové i ženy, tak pacholci a děvky a kde kdo byl, s klacky a žerděmi, tak že v staveních málo kdo zůstal. [?] Když tak u domácích úřadů rady a pomoci žádné nebylo, čtyři z příbuzných zesnulé vybídli se v sobotu do Prahy k generálu Wurmserovi, a všecko mu vypravovali. Ten nejprve hořce jim domlouval, proč prý hned k němu nepřišli, potom kázal jim, aby domů šli, že zítra ve dvanáct hodin, to jest na Boží hod [Bylo to na 1. neděli po velikonocích. Dle této zprávy celé to bouření, zvonění, přenocování atd. bylo by i na Zelený čtvrtek a Velký pátek!] mrtvola pochována bude. I nařídil hned, aby do rána bylo 30 karabiníků [Byli to dragouni. Karabinici r. 1782 odešli na Moravu pro zdejší drahotu píce.] v Českém Brodě, hrabě Pachta, velitel téhož města, aby mimo tyto s dvěma setninami byl v 11 hod. v Žeřích, Ruf, hejtman a velitel v Kouřimě, aby též s dvěma setninami ke Škramníku přišel, [?] kterýžto však přišel jenom k silnici, anť ho dále potřebí nebylo. Když hrabě Pachta s karabiníky a dvěma setninami k Zerům byl přišel, započalo na všech stranách zvonění na poplach. Pachta tomu se usmívaje vešel s dvěma důstojníky do domku, chtěv vidět mrtvé tělo, kteréž vzdor teplu ku podivu zachováno bylo. Ale muž zesnulé strachem se chvěl a mrtvému zcela se podobal. Kázav tělo vynésti rozestavil vojsko své do čtvera šiku, napřed, po stranách a v zadu, rakev pak s mrtvolou vzal do prostředku. Než však k hřbitovu přišli, zběhlo se lidu z blízka i z daleka asi k 9000, [Počet jistě přemrštěný!] mezi nimi prý přes 40 kněží [Kde by se jich z okolí tolik vzalo, zvláště o Bo-

[595] V první den máje měsíce, na den sv. apoštolů Filipa a Jakuba, po hodině s poledne šťastně v Pánu usnul po dlouhé nemoci důstojně velebný otec, pan Hynek Augustin Svoboda, děkan poděbradský, vicarius a probošt infulirovaný v Schlangenmundu [1]) v Uhřích, a dne 3. máje, na den Nalezení sv. Kříže, ve svém poděbradském kostele, jenž jest Povýšení sv. Kříže, při velkém oltáři in cornu epistolae [2]) pohřben jest. Průvod jeho držel důstojně velebný otec, pan Antonín Veselý, děkan inf. lirovaný z Vyšehradu.

žím hodě, jak tato zpráva dí, kdy vázáni byli službami Božími?], důstojníků množství [Myšleni tím slovem asi „oficíři" zámečtí, ale i u těch a tím spíše u vojenských to množství a z takové vzdálenosti velmi pochybno!], z Černého Kostelce, Komorního Hrádku, ze Zásmuk, ze Svojšic, z Kolína, z Poděbrad, z Radimi, z Kounic, z Nymburka, z Českého Brodu a od jinud více, [!] tak že to okolo Škramníka vypadalo, jako když pluk vojska po těch kopcích leží. Karabinící na dvě strany se rozdělivše na lid šavlemi udeřili a jej rozháněli. Tak ku hřbitovu se dostali. Zde však je lid propustiti nechtěl, zatarasiv kvadrami vrata. Lidu bylo plno na hřbitově. Hrabě hrozil, že použije patron, napomínal je opětně, avšak nadarmo. Tuť konečně dostali se jeho karabinici skrz faru na hřbitov, a lid úprkem přes hřbitovní zdě se hrnoucí a po hlavách dolů padající rozehnali. Nyní teprv mrtvé tělo pochovali. Na to hledě domácí rychtář Škramnický, pravil: „Teď toho muže do toho domku zatlučeme a zapálíme." [?] Hrabě opodál stojící, uslyšav takovou surovost, potrestal jej, že na jeho útraty zanechal potom 14 mužů na hřbitově a 14 v Žeřích k ochraně ubohého onoho člověka. Zbývalo ještě vyprázdniti kostel, kostnici a zvonici, kamž lidu, jenž se zdi hřbitovní dolů neskočil, se bylo zavřelo v kostele 150, v kostnici 85, na zvonici 45. [Zde opět určitost takových podrobností jistě jest podezřelá.] Když lid nejprve na vyzvání neotvíral, dvéře násilně se vypáčily. Z lidu v něm shromážděného první vzat jest domácí kantor, přes hrob položen a podělen skrze dva desátníky 26 ranami, za kterýmžto prý jednoho za druhým vyváděli a podobně vypláceli. [Nemyslitelno, že by to při takovém množství lidu a za takového rozechvění tak lehce šlo!] Týmž způsobem i kostnice a věž, z kteréžto poslední se byli opovážili i kamením na vojsko házeti, vyprázdněny jsou. Kde pak ještě nějaká hromada lidu stála, karabinici je rozehnali. Útrat, které vesnice na této vzpouře se zúčastnivší spolu s farářem Škramnickým platiti musely, bylo přes 500 zl. [Přemrštěný počet. Viz, co píše Vavák na uvedeném místě. To by bylo musilo na Milčice mnohem více případnouti!] Těch pak 28 karabiníků, kteří se na zvláštní útraty Škramnického rychtáře na hřbitově a v Žeřích chovali, [Aspoň o vojácích na hřbitově byl by se Vavák zmínil!] nebylo dříve vzato, pokud katolíci nepodali prý upsání [?], že tomu Mich. Procházkovi nikdy více škoditi nebudou, nýbrž jej mezi sebou považovati za křesťana a bližního svého." — Až potud jde svědectví ze strany evangelické. Jistě hned patrno, že v nejedné věci tu upřílišeno, a to asi proto, že zpráva tato, jak soudím z ní samé, zapsána byla až v letech pozdějších, a to nikoli z úst svědků očitých, nýbrž podle vypravování, na němž jsou očividny stopy působení fantasie lidové, jejíž vliv roste v přímém poměru s odlehlostí místa i času toho kterého příběhu. Lze snad tudíž právem tvrditi, že v čem obě zprávy se neshodují, jest míti Vavákovo podání za věrohodnější. Tak i prof. Prášek (v „Panování císaře Josefa II.", část I., str. 277.), jenž vypravování Vavákovo znal, nicméně však líčí onu událost zcela dle „Památky roku slavnostního 1863", na konec přece též dokládá v poznámce: „Údaje tyto sluší ale opraviti pamětmi Vavákovými." — [1]) *R*: Slankenmundu. — [2]) T. j. na straně epištolní.

Toto již byl v počtu třetí infulirovaný děkan v Poděbradech. [1]) Příčina jeho smrti byla veliký zármutek, kterýž měl nad takovým množstvím ve své osadě odpadlých duší.

Toho času zimní zelená žita velmi obřídlá a špičatá se ukázala. Dřív se to suchu přičítalo, ale když u Veliký pátek a zas na den sv. Jiří pršelo a vláhy dost spadlo, vidělo se, že po tom dešti ještě více se ztratila, zvlášť ouhorová a ranně setá. Ano i ječmeny zelené po tom dešti sešpičatěly a přižloutlou barvu dostaly.

[596] Měsíce máje cena v obilí všudy téměř o 2 groše přiskočila; okolo půl máje pšenice 3 zl. 15 kr., žito 3 zl., ječmen 2 zl. atd.

Téhož měsíce nejvyšší mistr všech odpadlíků, jenžto však do nejnižších míst cestu jim ukazuje, opět jim vnukl, aby se katolíci jmenovali. Tuť opět máme cos divného slyšeti. Považ každý chytrost ďábelskou, jaká šelma jest: Aby ti zavedení a oslepení lidé více se v své nedověře zatvrzovali a jiné ještě rozviklané sprostáky snáze svodili, navrhuje jim, aby se jmenovali katolíci Tuť jest opět divných odporů a hádek i mezi tou nejsprostější chasou a malými chlapci jak na pastvách při dobytku, tak jinde. Což abych drobet srozumitedlněji předočniti mohl, tuto výtah takových hádek položím a sice tak sprostě, jak mezi sprostým sedlským se mluví lidem: [2])

1. Odpadlec, uslyšev [3]) sebe jmenovat helvetem, praví: My nejsme žádní helveti, my jsme katolíci.

Katolík odpovídá: Tak jste zatracené šelmy a synové ďábla a zaslepenci.

2. Odpadlec: Proč? Kterak to dokázati můžeš?

Katolík: Nejsnadněji se to dokáže, neb jsi ty a s tebou všichni jiní nedávno tak katolíky jmenoval a tvrdil; protož [597] nyní, když jste katolíci, tak jste takoví, jak jste všem katolíkům vinšovali.

3. Odpadlec: Vy nejste praví katolíci, vy jste papeženci; vy věříte to, co vám papež poroučí a ne co. Kristus, ale my držíme tu starou apoštolskou víru a pravou katolickou, od papežů nezfalšovanou.

Katolík: Kde jste pak ji vzali, poněvadž před loňským rokem ještě nebyla a již nyní za tak starou ji pokládáte?

4. Odpadlec: My tu víru držíme, která hned po apoštolích byla, ale že jsme dřív nesměli veřejně ji vyznávati, až nyní z vůle císaře pána.

Katolík: Císař pán tři víry trpěti chce, totiž řeckou a o té vy nic nevíte, evangelickou a tu jste vy již loni měli, helvetskou a k té jste se před komissí přiznali, ale konfessí helvetské jakživi jste neviděli, nyní pak pikhartskou za nejpravější pokládáte. Dokud jste evangelíci byli,

---

[1]) Viz v I. části, str. 78. — [2]) Hned však od začátku líčené rozprávky jest patrno z jejího obsahu i formy, že katolík s odpadlíkem rokující jest Vavák sám. — [3]) *R:* uslyšice.

pravili jste, že jest ta pravá, potom o helvetské jste to hlásali, teď zas o pikhartské a zas někteří z vás všecky tyto zavrhujíce, ariánské se chytáte. Nu, kterak pak vás Duch svatý řídí (jak se chlubíte), když skoro každý měsíc jináč věříte a přece až na apoštoly se odvoláváte?

5. Odpadlík: Praví Písmo: „Zkušujte duchů, jsou-li z Boha,“ [1]) protož my toto i ono zkušujem[e].

Katolík: Když jste chtěli zkoušeti a zavrhovati, neměli jste se k tomu hlásiti, přiznávati a zapisovati. Nyní zkusili jste konfessí augšpurskou a dávali jste za její pravdu své životy, [598] a teď pravíte, že jest téměř jako katolická, katolickou pak víru ďábelskou a Antikristův svod nazýváte; jestliže ta s ní se srovnává, tak jste vy z ďábla podle vašich vlastních řečí.

6. Odpadlec: My jsme nyní poznali osvícením Ducha svatého pravdu v konfessí helvetské aneb Jednoty bratrské, která dřív byla skryta a od Antikrista rozehnána; teď nám Bůh dal pravou cestu, pro tu chceme životy své[2]) ztratiti.

Katolík: Medle pověz mi, jak daleko jest rozšířena?

7. Odpadlec: V Polsku, v Slezsku, v Sasku, v Prusích, Pomřích [3]) a teď v Čechách i Moravě.

Katolík: Dobře si to pamatuj a ještě mi pověz, když jste se k víře helvetské přiznali, taky-li jste tu konfessí čtli?

8. Odpadlec: Ovšem, a ta jest právě Písmem Božím utvrzena.

Katolík: Kde pak jest tištěna?

Odpadlík: V Berlíně a za starodávna i v Praze.

Katolík: To lžeš, že jest helvetská, ta ještě v českém jazyku nikdy k vytištění nepřišla; ale řekni, že jest pikhartská, nebo tato vaše má artikulů 20, a helvetská 27 a žádný artikul helvetský s vašimi se nesrovnává. Z toho jest viděti zjevnou vaši faleš a podvod, nímžto i císaře pána podvésti chcete, nebo máte jméno helvetské, a víru pikhartskou, která od císaře pána dovolena a trpěna není.

Za druhé: Jestliže jest pravá a apoštolská, neměla by být jen v těch zemích, které jmenuješ, ale musila by být po celém světě a musila by se v Jerusalemě začíti, nebo tak řekl Zakladatel víry k apoštolům: „Budete mi svědkové v Jerusalemě i ve všem Judstvu i v Samaří a až do posledních končin země.“ (Skut. 1, v. 8.) Protož jestli vaše víra není ve [599] všech končinách světa, tak nemůže být ani pravá, ani apoštolská. A jestli vaše víra vede k spasení, tak v celém světě všichni lidé, kteří o vaší víře ještě ani neslyšeli, musili by přijít k zatracení. I toť není dílo Ducha sv., jak vy se chlubíte. Bůh všecky chce spasiti a všudy a všem nechal svou pravou víru rozhlásiti, nebo řekl: „Učte všecky národy,“ nejen Čechy, Poláky a Slezáky, ale všecky. Protož jestli vaše víra jest pravá, tehdy zle činíte, že pohany a neznabohy neučíte a jim vůli Boží nezvěstujete, an vás ještě k tomu, jakž vy pravíte, Duch svatý osvěcuje. A takž brzy, jako vaše víra není po celém světě, nemůže taky slouti katolická, to jest všeobecná, poněvadž jen v nějakých koutech světa se zdržuje.

---

[1]) I. Jan. 4, 1. — [2]) *R:* naše. — [3]) T. j. Pomořanech.

Jestli dřív byla skryta, toť opět býti nemůže Jestliže ji Bůh skryl, tak by byl vinen sám lidského zahynutí (což smýšleti jest hrozné rouhání), a jestli jste vy ji skryli neb vaši předkové, tak budou oni vinni tím zahynutím, že Boha neposlechli, že hřivnu zakopali, svíci pod kbelec vstrčili, město na hoře vystavěné skryli[1]) a všecky národy neučili. Nu tehdy, s jakým svědomím můžete sobě to slavné katolické jméno přivlastňovati?

9. Odpadlec: My to čteme v našich knížkách.

Katolík: Jak pak tomu můžete věřiti, ani jste nedávno houdli, že se tak od kata jmenuje katolická, protože jest katem dohnaná; což jste se již z toho prospali?

10. Odpadlec: Inu, dokud člověk není lépe[2]) poučený, ledacos [600] řekne.

Katolík: A tak jste loni dobře poučeni nebyli, a pravili jste, že vás Duch svatý vede. Koho Duch svatý vede, ten jest taky i bez učení a knih čtení dobře smýšlející. Nicméně vede vás ovšem Duch svatý a hned narodit se vás nechal v víře pravé, ale vy mu odpíráte a jej zarmucujete. Častokrát ve vašich knihách psáno se nachází toto: „Písmem svatým lépe poučeni byvše . . .", aneb: „Slovem Božím poučeni byvše." To taky i obojisté na sněmu pražském léta 1421, 7. července,[3]) zapsali takto: „Smyslili jsme, že i nemluvňátkům podávati se má večeře Páně; než potom slovem Božím poučeni byvše, že ti, již hodů těch užívati chtějí, mají se nejprve zkusiti, a malé dítky k tomu zkušování nestatečné jsou, tehdy jsme to zanechali." Právě vaše knížky skrze sladké řeči a pochlebné svodí srdce nevinných. (K Řím., poslední.)[4])

11. Odpadlec: Však je pravda, že byli páni stavové pro víru od kata stínáni.

Katolík: Lžeš, že pro víru. Což jsi v „Persekucí" nečetl, že jim bylo před popravou přečteno 132 punkta jejich provinění a že jen dva z nich byli pikharti a že ten žádný artikul nebyl pro víru a že z nich jeden, totiž Černín, byl katolík, a že taky sám kat, jenž je stínal, a Růžička farář, jenž je vyprovázel, byli podobojí? Proč tehdy ti a žádný jiný v celé zemi stínáni nebyli?

Za druhé: Hned před tou popravou, ba dávno před Janem Augustou, Husem, Lutherem, Petrem Valdenským, vaším patriarchou, naše víra jmenovala se katolická, to jest všeobecná, hned za času Pavla svatého v zemi řecké jest tak řeckým jazykem nazvána. — N. B. Prosím vás, mé děti, pamatujte si to.

---

[1]) Jsou to rčení vzatá z podobenství Kristových. *R:* gbelec. — [2]) *R:* lepši. — [3]) Myslí se tu jednání kněžstva v Praze té doby, podle usnesení sněmu čáslavského, kdež uzavřeno většinou hlasů trvati na čtyřech artikulích pražských (mezi nimi o svobodném přijímání pod obojí způsobou). Přijímání dítek začalo se několik let před tím hlavně z návodu Jakoubkova. — [4]) K Řím. 16, 18.

[601] Dne 12. máje odpadlec jeden, příjmím [1]) Veselý, ze vsi Kel aneb Siegfeldu do arestu vzat z příčiny, že jednu čtrnáctiletou holčici porušil... [2])

V ten čas ze vsi Velimě Matěj Holan, [3]) Vít Hůla [4]) a s nimi syn Karbulův [5]) s vozem pro pastora do Vídně se vy-

---

[1]) *R:* „příjmín . . . Keel . . . Sikfeldu." Byl to asi nějaký podruh nebo čeledín. Mezi familiantníky kelskými jméno to nepřichází. — [2]) Vynecháno několik dalších slov téhož smyslu. — [3]) Holanové jsou starožitným rodem na Poděbradsku. Ve Velimi přicházejí již od r. 1659. Výše uvedený Matěj Holan (*R:* Hollan) pochází z větve sendražické. Otec jeho, Vojtěch Holan, ujal r. 1713 chalupu ve Velimi od Judity Moravcové směnou za svůj statek v Sendražicích. Chalupu tuto postoupil, když sestaral, r. 1746 synovi Matějovi. Matěj však vyměnil ji r. 1761 za jinou větší chalupu o 8 kopách, rovněž ve Velimi, s Janem Kadeřávkem, která nese dnes č. p. 38. Při této směně si všecky svršky ponechal. R. 1777 odevzdal svou chalupu zeti Jakubovi Novákovi s manželkou Annou a sám usadil se na familii č. 7. v Baierwecku, z rozděleného dvora velimského. Starý Matěj Holan zemřel počátkem r. 1807, načež dědil po něm familii vnuk Václav Novák. Druhá, starší dcera Matěje Holana byla provdána do Milčic za Jakuba Brtka. Po vydání tolerančního patentu přistoupil celý rod k víře evangelické. (H.) — [4]) Vít Hůla (*R:* Hulla) seděl ve Velimi na statku čís. 18. staré (37. n.). Ke statku náležely od starodávna 2 lány rolí po 72 korcích. Po válce třicítileté koupil r. 1656 statek, opuštěný po nebožtíkovi Janu Valáškovi, Jiří Holan, katolík podezřelý z jinověrství. Postoupil jej r. 1665 zeti svému, Bartoloměji Kovanskému, za 900 kop míš. R. 1685 ujal statek Matěj Černý a když r. 1722 zemřel, měl dostati statek nejmladší syn, Matěj. Jelikož byl ještě nedostatečný a mlád, povolil hejtman panství poděbradského rozdělení gruntu. Nejstarší syn, Václav, dostal 8 kop záhonů rolí na založení nového statku (č. 19. staré) a ztenčený statek původní obdržel mladší jeho bratr, Jiří Černý (čís. 18. staré), třetí pak bratr, Jan, dán na učení řemeslu kovářskému. Jiří Černý statek svůj vyměnil po pěti letech (1727) s Tomášem Hůlou. Ten zemřel r. 1731, načež hospodařila vdova sama plných 12 let a když ji stihl pád dobytka, byla nucena pro sešlost svou postoupiti statek r. 1743 jedinému synovi, Václavu Hůlovi, za odhadní cenu 862 kop. Roku 1745 statek vyhořel. Václav Hůla nedožil se dlouhého věku; zemřelť r. 1751, zanechav vdovu a tři nezletilé dítky, z nichž nejstarší, Václav, teprve 7 let byl stár. Vdova znovu se provdala za Jana Škopka, který však nechtěl jinak na statku hospodařiti, leč bude-li mu postoupen na dědično. Aby mohly býti daně a kontribuce vybývány, bylo jeho žádosti povoleno a statek mu prošacován za 996 kop míš. Když však nejmladší syn, Vít Hůla, dospěl, ucházel se r. 1765 při úřadech o své dědické právo a byl vyslyšen. Shledalo se totiž, že byl statek Janu Škopkovi připsán omylem a poněvadž se Vítu Hůlovi stala křivda, bylo Škopkovi nařízeno, by mu statek odstoupil za odhad 1109 kop. Vít Hůla dobře hospodařil a přikoupil po rozdělení cís. dvora velimského ještě část polí neb familii č. 3. v Baierwecku, k níž bylo rolí a luk panských 36 měr a 15 mázlů, ale stavení postavil až později. R. 1789 postoupil chalupu synovi, Janu Hůlovi, a manželce jeho Anně. Po nich převzal chalupu tu neznámého času Jan Škopek. Velimský statek čís. 18. vyměnil Vít Hůla r. 1795 s nevlastním bratrem, Janem Škopkem, za statek v Nové Vsi čís. 1. za odhad 1293 kop. Ve Velimi byl Vít Hůla po vydání tolerančního patentu předákem akatolíků. V Nové Vsi se další jeho stopa ztrácí. (Zmínku o něm viz též napřed na str. 44.) Velimský statek čís. 18. ujal 1802 po otci syn Václav Škopek za 4000 zl. r. Tehdy se počítalo ke statku 154 měr a $6^1/_2$ mázlů rolí a 6 měr a 6 mázlů luk. (H.) — [5]) Jméno Karbula ve Velimi úředně nepřichází, týká se však určitě rodu Karbusického, ve

dali a přijedše tam, nevědouce nic, že je na cestě potkali, zas zpátkem jedouce za nimi, ani tři byli, v Štokravě [1]) je dohonili. Pastorové pak psaní druhé z cesty do Velimě poslali, aby se pro ně jelo, ana tu již fůra pryč byla. Protož to divných myšlení domácím nadělalo.

Těchto dnů ke dni 16. máje převeliké množství lidu do Prahy na pout šlo, [2]) netoliko Čechů a Moravanů, ale i Slezáků, Lužičanů, Sasů, Bavořanů i Rakušanů, což i já, byv ten den v Praze, jsem spatřil. Tam také

v kostele hlavním na hrob sv. Jana
slavná nová obět jest dána,
jeden obzvláštního díla
veliký, ze samého stříbra

pasířským dílem dělaný obraz sv. Jana Nep., kterýž kurfiršt saský skrze legáta svého tam poslal [3]) z příčiny, že kurfirštovna saská sedm dní k porodu pracovavší a již od doktorů opuštěná k Pánu Bohu skrze přímluvu sv. Jana Nep. se o pomoc utekla a dostavši obrázek papírový (takový, jakýž je tento stříbrný), s ním usnula a v tom bez bolesti zdravé děťátko porodila i sama zdráva hned se vynacházela. (Odpadlíci, můžete tam jíti a té kurfirštovně bláznů nadati, jakož zde mluvíte.)

[602] Na ten den Jana svatého v kostele hlavním slavné kázání jazykem českým učinil Josef Kvíz, starší kanovník.

Velimi dost rozšířeného, kterému vulgo Karbula přezdívali. Svědčí o tom zápis z r. 1815, kde Matěj Karbusický slouží jako voják pod jménem Matěj Karbula u pěšího pluku čís. 18., tehdy dle majitele Reuss-Greitz (dříve Marschall a Brinken) zvaného. Matěj Karbusický přiženil se k Rosalii, dceři sedláka Matěje Vaváka z Bobnic, jenž koupil r. 1753 ve Velimi dvoulánový statek č. 42. od Matěje Turinského. Když Vavák r. 1759 zemřel, vdala se vdova po něm znova za Jiřího Fukse a oba se zavázali hospodařiti na velimském statku až do vzrostu nejmladšího syna a dědice, Matěje Vaváka. Když pak on v mládeneckém věku nezletilý zemřel, byl odevzdán statek r. 1772 nejmladší dceři Vavákově, Rosalii, provdané za Matěje Karbusického. R. 1792 bylo pro syna Jana Karbusického postoupeno od statku 58 měřic rolí na založení nového gruntu čís. 32. Pro churavost byl Jan Karbusický nucen postoupiti grunt čís. 32. nezletilému synovi Matějovi, na vojně sloužícímu (t. j onomu Matějovi Karbulovi) a do návratu jeho z vojny spravoval zatím statek ten kurátor, rychtář V. Skopek. Statek ten potomci dodnes drží. Karbusický byl tudíž s rychtářem milčickým, Frant Vavákem, spřízněn a hořejší zpráva z roku 1783 týká se pravděpodobně Jana Karbusického, který r. 1792 oddělený statek po otci ujal. (H.) Dle těchto dat budiž opravena a doplněna v I. části na str. 16. pozn. 5. — [1]) Štokerava, na sever nedaleko od Vídně. — [2]) Noviny („Prager Oberpostamtszeitung" z 20. května 1783) též mluví o neobyčejně silném počtu poutníků a poukazují zároveň — ovšem chybně — na čtyrstoletou toho dne památku mučenické smrti sv. Jana Nep. — [3]) Přivezl ji do Prahy saský ministr hrabě Marcolini. (Dle týchž novin.) Princezna narodila se 21. června 1782 a odpoledne hned pokřtěna a pojmenována Maria, Augusta, Nepomucena atd. („Pražské české noviny" ze 6. července 1782.) O příčině daru kurfiřtova není v obojích novinách těch ničeho.

Slavnou mši sv. zpíval sám plný dnův pastýř náš, arcibiskup pražský, na kteréžto i já byl jsem a potom též s týmž kanovníkem Kvízem jsem obědval.

20. máje v městečku Žiželicích mlynář Jakub Miška,[1]) z hořejšího mlýna od Peček Blatních rozený, onoho rozhlášeného Prokopa Mišky, starého bludaře, syn, tvrdý též katolíků odporník, byv[2]) těžkou nemocí přepaden (krev ústy se mu vylévala), když žena jeho o knězi slyšeti ani nechtěla, on sám pro něho[3]) si došel a přived ho do mlýna, všech bludů se odřekl a je proklel, zkroušeně se vyzpovídal a svátosti velebné přijal i taky funus, jaký býti má, 50 zl. na něj odkázav, sobě poručil. Ženu svou i jiné odpadlíky vroucně napomínal, aby se obrátili, a když ženy jeho bratr, již s ním po dvě léta bydlící, jeho odrážel a bludy mu schvaloval, on pro biřice poslav,[4]) jej z domu vyhnati kázal a nato šťastně v Pánu usnul výš psaného dne.

V tyto dni odpadlíci divné rady, scházení ve dne i v noci, poslů sem tam posílání, k peněžité pomoci upisování, slibování v příčině pastorů mezi sebou měli, tak že jako z mysli[5]) vytržení mnozí se vynacházeli.[6])

[603] 24. máje, v pondělí po neděli Křížové,[7]) Velimští tři pastory přivezli.[8]) Odtud dva Brtkové bratří a s nimi Čermák na voze tam jeli je spatřiti, též mnoho jiných od všelikad tam odpadlíků přiběhlo a hned na přijíždějící do vsi s radostí velikou se dívali. Ale když viděli, že oni pastorové před křížem u kostela stojícím počestnost (sejmutím klobouku) učinili a když i potom slyšeli od přívozníků, že tak všudy i před statuí Jana Nep. smekali, hned na ně mnozí zanevřeli. Mnozí zas pravili: „To nic nedělá, ta uctivost víru neruší," načež může se odpověditi: Když neruší, proč vy to nečiníte?

Na cestě těm pastorům oni sousedé, již proti nim jeli, nové černého cajku pláště způsobili, aby vždy drobet k našim katolickým kněžím podobni byli, aby zas tak v uherských župicích oděným nunvářů snad nadáváno nebylo, jako tomu prv-

---

[1]) Viz str. 12. pozn. 4. Bližších zpráv z far. archivu v Žiželicích nebylo lze nabýti, ježto tamní matriky počínají až rokem 1798. Všecko starší zničeno ohněm, jenž tehdy v Žiželicích zle řádil. Rovněž z té příčiny o deistech není tam žádných pamětí. — [2]) *R*: byvši . . . vylejvala. — [3]) *R*: proňho . . . a přiveda . . . odřek . . . odkázavši. — [4]) *R*: poslavši . . . štiásně. — [5]) *R*: mysle. — [6]) Velimští spolu s okolními obcemi (ve jménu 270 rodin evangelických) psali již v lednu do Uher o duchovního správce reform. vyzn., slibujíce mu ročně dávati na penězích 300 zl. a k tomu 20 měřic žita, 20 pšenice, 7 ječmene, 3 hrachu, 3 prosa a 1 měřici čočky. Mezi devíti podepsanými osadami jsou také Milčice. („Památka roku 1863", str. 176. a 177.) — [7]) Zde u Vaváka omyl. Den 24. května byla sobota před onou nedělí. Avšak dle zápisků Veghových přijeli pastoři do Velimě v neděli, dne 25. května. — [8]) Dle Veghových zápisků (str. 16.) jeli na velimském čtyrspřežním povoze se Štěpánem Szeremleyem, pro Velim určeným, ještě čtyři jeho soudruzi. Štěpán Szeremley zůstal ve Velimi do listopadu 1785, kdy se přestěhoval do Krabšic.

nímu, kterýž po uhersku chodil. Kabáty pak také černé hned doma anebo ve Vídni oni sami sobě zjednali.[1]) Rovněž dověděli se od svých žádostníků, jak sem přijeti mají, aby posměchu ušli a aby oni je dle těch šatů aspoň velebiti mohli, jakož i velebí, říkajíce jim „velebný pane otče".

[604] Násilník onen ze Siegfeldu[2]) do Bydžova k arestirování odeslán 14. máje.

Při konci máje obilí platilo, zde vrchovatá míra: Pšenice 3 zl. 12 kr., žito 2 zl. 48 kr., ječmen 1 zl. 51 kr., oves 1 zl. 48 kr., proso 3 zl. 30 kr., hrách 5 zl., čočka 6 zl., sena 1 centnýř 1 zl. Na začátku června začalo o něco málo připláceti, zvlášť žitu a ječmenu, jakž následuje: Žito 2 zl. 54 kr., ječmen 2 zl. 6 kr., též zouplna 2 zl.

Mezitím v posledních májových a v prvních červnových dnech přívalové deště přišly, až i povodně z toho povstaly; luka i pole onde i onde, zvlášť u nás se zatopila, tolikéž na obcích pastvy. Vláhy ač dosti bylo, však ječmeny nikam od země nešly, řídké a špičaté ustavičně se nacházely, na dolíkách sežloutly a mnohem horší byly než loni v čas velikého sucha.

Okolo 15. června (svátek byl ten den nejsvětější Trojice) pšenice dostala 3 zl. 15 kr., žito 3 zl., ječmen 2 zl. bez 2 grošů. 16. téhož déšť silný opět spadl, též 21. téhož a hned 22. voda od Kostelce opět přišla a luka i pole zatopila.

[605] Pastor onen když v Velimi u souseda Huly v stodole ten odpadlý lid vyučovati, k ctnostem a mravům nabízeti, též všeliké tupení a proklínání katolíkův zapovídati začal, Křečhořští a Novovesští hned od něho také odpadli a pomlouvajíce jej, na kázání jeho choditi se odřekli.

Podobně i v Velimi mnohé, již o něj tuze stáli, brzo chut přešla, zvláště ty, již ariánstvím již také tuchnou. Ano i zdejší Milčičtí nejprv tam s velikým chvátáním a radostí běhali i na vozích jeli, ale za 14 dní ochvátli; nebo dnes, v druhou neděli po letnicích, tři toliko osoby tam se vynacházely. Kdo by byl dnes dvě neděle řekl, že je to tak brzo přejde, byl by pro to slovo utéci snad musil. Ať žádný nemyslí, že snad každý den tam chodí; naši tam nebyli jen třikrát a dnes po čtvrté, totiž 22 června. A ačkoliv on tam každý den ve 4 hodiny vyučuje a výklady čítá, kdež jich plná stodola ze začátku bývala, nyní již prázdno mívá, že nemá ani koho učiti. Toť je brzo dost

Dnes týden, na den nejsvětější Trojice Boží, zapovídal jim, aby ve čtvrtek jakožto v slavný katolický svátek[3]) od práce se zdrželi a katolíkům pohoršení nedávali, což vždy někteří učinili a nejezdíce[4]) na pole doma jen pracovali, ale jiní na vzdor[5]) i hnoje vozili i orali. Jeden z Přední Lhoty, Kreml,[6])

---

[1]) Ve Vídni, jak Vegh vypravuje (str. 15.). — [2]) Viz str. 173. — [3]) T. j. Božího Těla. — [4]) *R*: nejezdic. — [5]) *R*: na truc. — [6]) V Přední Lhotě byli té doby dva Kremlové, Václav v čís. 6. a Jan v čís. 10., oba nově založení chalupníci, a to Janova živnost povstala z rozděleného statku čís. 26. a Václavova ze statku č. 7. (H.)

skrz Poděbrady, právě když procesí šlo, dříví vezl, kdež i staven a v sobotu 12 ran dostal.

[606] Od krajského i řiditelského ouřadu k tomu velimskému pastorovi jsou přiznamenáni odpadlci z těchto vesnic: Z Velimě, Baierwecku, Siegfeldu, Pňova, Glückzu, Osečka, Předhradí,[1]) Sokolče, Vrbové Lhoty, z Peček a Milčic. Ale v tu chvíli, když to 14. června, v sobotu, při řízení jemnostpán vrchní ohlašoval, hned plnomocník odpadlců pečeckých, Dobiáš chalupník,[2]) jménem svých všech za to žádal, aby ne k Velimi, nýbrž k Hořátvi připsáni byli, a to proto, že jim již tento velimský nechutná. Myslí snad, že ten, co do Hořátve

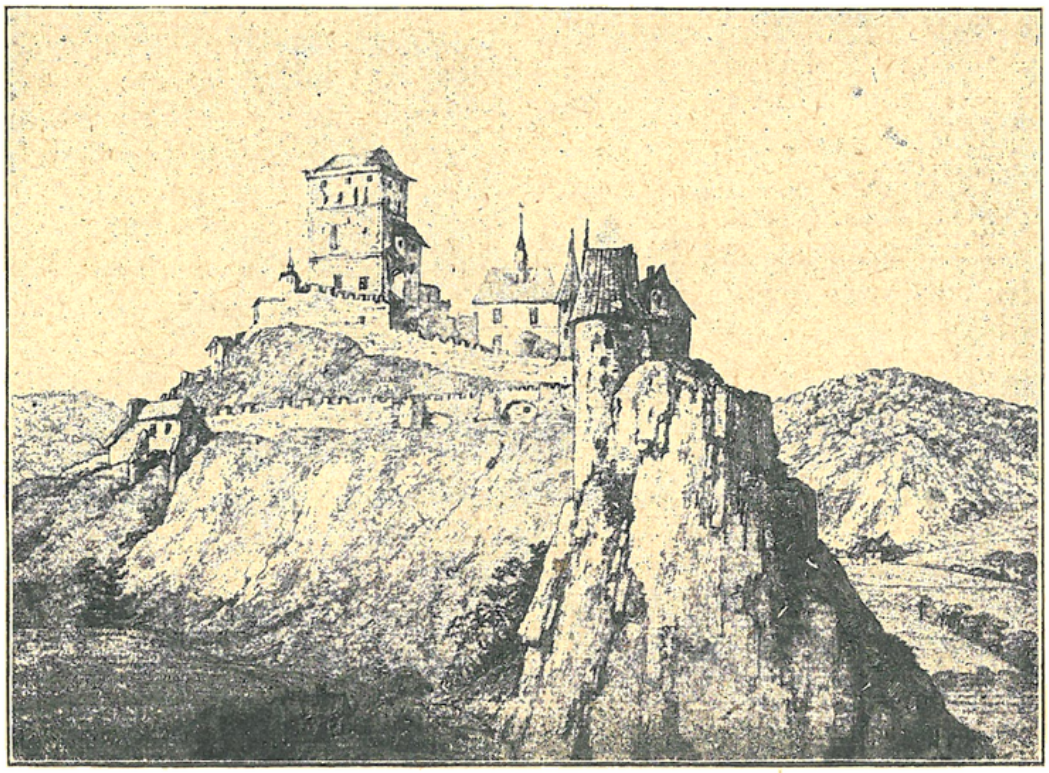

Karlštein od severozápadu.

přijíti má, bude o něco levnější. Byl pak i s svou žádostí odmrštěn.

Od 17. června až do dneška, t. j. 22. téhož, každý den smutné požáry (jak říkáme) jako nějaká mlha pod oblohou i při zemi se spatřovaly. Slunce každý den ráno, když vycházelo, i večer, když zacházeti mělo, hned okolo šesti a sedmi hodin tak červené a smutné se ukazovalo a při tom žádných paprslků od sebe nepouštělo, že jak dlouho kdo chtěl, mohl se naň dívati. Z toho znáti, jak husté ty mlhy jsou; málokdy přijde malá chvilka, co by na půl míle aspoň viděti bylo. Mračna také de-

[1]) *R*: Bagerweku, Sikfeldu, Gligcu, Vosečka, Před-hrádí — [2]) Václav Dobiáš, syn Pavla, držel v Pečkách živnost čís. st. 44. s 12 korci. (H.)

šťová když jdou, není jich vidět pro ty mlhy, až prší a se blýská a hřmí. Žádný také dešť a mrak není, ježto by z něho nebylo veliké hromobití. Na vše strany slyšet o hromových ranách a ohních, že to žádný nikdy nepamatuje.

[607] 29. června, v neděli 3. po sv. Duchu, pastor velimský sem do Milčic spolu se svým bratrem, pastorem ze Sán,[1]) přijel do gruntu Jakuba Brtka, čís. 15. Tuť všichni odpadlíci obého pohlaví s dětmi i čeládkou s radostí k němu běželi, jej vítali a ruce mu líbali, „velebný pane otče" mu říkajíce. Když pak se jedna chůva s dítětem katolická mezi ně přimísila, tu ven vystrčili, on ale je okřikoval, aby to nečinili a napomínal je k lásce, svornosti a k milování katolíkův.

Mezitím skvostně velmi tu byl chován a ctěn, nebo kamkoliv přijede, všudy hody takměř pro něj strojí. On taky již dostal několik párů čistých košil, peřin a jiných k životu potřebných materií. Nepřestávají mu stále dodávati, tak že tu právě zlatý svět má a není v stavu ani peněz utratiti, ani těch věcí, jichžto mu nanosí, spotřebovati. Našim pak kněžím pravým a pravé církve služebníkům když z povinnosti ten roční desátek dáti měli, co se jich naproklínali, haněli a tupili a že jim to darmo dávají a aby je i s tím všichni všudy atd. vzali, mluvili a mluví.

Když loňského roku kanovník Kvíz sem do Milčic přijel a přátelé jeho i jiní katolíci k němu přicházeli, co tu přehanebných posměchů bylo, bylo by dlouho psáti. Ale když jejich pastor přijel a oni daleko jináč k němu se sbíhali, [608] myť jsme museli mlčeti; i ta chasa již naučila se mlčenlivosti a trpělivosti, neb oni vždycky císařem hrozí, jak kdo slovo proti nim řekne, hned na císaře pána se odvolávají a že to bude vědět, pohrůžky činí.

Jistě, jistě, vůbec pravím, což dokázati mohu, že ačkoliv z daru Božího svatý pokoj, hojnost chleba, v obilí ne drahota, ne láce jest, každý stav dobře obstáti a chutně živ býti může, však přece tesklivo jest s těmi lidmi živu býti. Zatím: Čím větší trpělivost, tím větší radost, čím ostřejší boj, tím skvělejší koruna, čím pichlavější a drsnatější cesta, tím hojnější odplata. Posilni a utvrď nás Pán Bůh!

Mezitím v tomto měsíci přišel patent, který tištěný do vesnic se rozdával, v Praze ale hned dne 14. máje provolán byl,[2]) mocí kteréhož císařská Milost dává věděti, že odpadnutí od víry katolické samospasitedlné a připsání se k trpěným v zemi vírám, totiž k augšpurské, helvetské a řecké, jen do

---

[1]) Samuel Szeremley. V Sánech byl od r. 1783 do konce r. 1786, pak odešel do Kšel. *R*: Saan. — [2]) Myslí se tu dvorní dekret z 23. (od gubernia z 30.) dubna 1783. Viz „Prager Oberpostamtszeitung" ze 17. května 1783. První o téže věci nařízení bylo z 15. (gub. 18.) prosince 1782 (viz str. 158. pozn. 1.).

dne 1. ledna r. 1783 platilo; od toho pak dne již více žádný k odpadnutí a zapsání připuštěn býti nemá a kdo by přece odpadnouti chtěl a pokrytým toliko katolíkem byl, ten aby na šest neděl duchovním pastýřům odevzdán byl a v tom čase jestli by se nepoznal, aby teprva [609] takovým (však do další resolucí) zůstal.

To jak se rozhlásilo, mnoho lidu opět do zámku k zapsání šlo a že od víry katolické odstupují, se prohlásilo, až na zdejším poděbradském panství za tři neděle 317 osob zapsat se v nově dalo. Mezi jinými i zde v Milčicích Tomáš Stehlík z dobrého katolického a zde zastaralého rodu v čís. 17. takto k tomu přišel. Hádej každý, jestli Duchem svatým k tomu veden byl.

Byl on mládenec 23 let starý a tolik taky let otčima, Jana Bašteckého, z Bobnic dobrého rodu rozeného, měl.[1]) Týž otčim v roce 1777 vystavěv sobě při velimském dvoře familii, tomuto již dorostlému pastorkovi jakožto pravému dědicovi grunt letos odevzdal. K vůli jeho podivné matce, která ze Škrchleb pochází, po dvě léta nevěsty tomu ženichovi sem tam hledané byly, ale každé něco scházelo (co, rozumět: peníze), až jednu v Poboři, jednu v Rašovicích, jednu v Počernicích nechal, necítiv v těch šachtách mnoho rudy. To vidouce ti, již bohatou vírou se chlubí, začali toho ženicha i matku jeho chlácholiti a peněz mnoho připovídati, jestliže sobě dceru po Matěj[i] Čermákovi v Pečkách za manželku vezme. Matka jeho uslyševši[2]) to, hned k tomu svolila a syna tam vypravila, což obzvláště zdejší podruh jeden, Václav Čermák, tuhý od-

---

[1]) Příslušné zápisy z matrik skramnických, jež se hodí při tomto případě zároveň za ukázku tehdejšího vedení všech tří druhů matrik, zní takto: 1. O narození Tomáše Stehlíka: „24. Augusti 1759 (narozeno a) dle řádu církve svaté římsko-katolické při chrámu Páně skramnickém pokřtěno jest dítě jménem Tomáš, otce Jana Stehlíka, matky Anny, souseda. Levans (kmotr): Tomáš Vavák, řezník z Tatec. Testes (svědkové): Matěj Brtek a Dorota, manželka Jana (Vrány), rychtáře, oba z Milčic. Baptizavit (křtil): Jacob Ign. Zelenka, curatus loci." 2. O úmrtí Jana Stehlíka: „18. Junii (1759) v Pánu zesnul a 20. téhož dle řádu církve svaté římsko-katolické při chrámu Páně skramnickém pohřben jest Jan Stehlík, byv skrze mne, faráře Jakuba Ign. Zelenku, 12. (června) všemi potřebnými svátostmi i Benedictione papali (t. j. papežským požehnáním, s nímž spojeny plnomocné odpustky, jež se dosud nemocným po posledním pomazání uděluje) zaopatřený, v stáří okolo 38 let. Pochoval Jac. J. Zelenka, curatus." 3. O oddavkách vdovy Stehlíkovy s Janem Bašteckým: „Po vyjití tří ohlášek dle ustanovení a nařízení sv. Tridentského sněmu, z nichž první stala se 6. Januarii (1760): na den sv. Tří králů, druhá 13. Januarii: první neděli po sv. Třech králích, třetí 20. Januarii: druhou neděli po sv. Třech králích, v stavu sv. manželstva jsou potvrzeny osoby tyto 21. Januarii: Poctivý mládenec Jan, vlastní syn Jana Bašteckého ze vsi Bobnic, s poctivou vdovou, pozůstalou po nebožt. Janovi Stehlík ze vsi Milčic, u přítomnosti svědkův Jana . . . [nečitelno], a Lidmily, dcery Matěje Vaváka, obou z Milčic. Copulavit Jacob J. Zelenka, curatus loci." — [2]) *R:* uslyšice.

padlík, vedl a satan k tomu náležitě dopomáhal. Matka nevěsty nebyla toho nevděčna, ale hned peníze, dobytek a jiné k hospodářství [610] potřebnosti připovídala, jináč ale že dceru s tím vším nedostane, leč od katolické víry odpadne. Mládenec ten pokračuje [1]) podle své matky, která po dosáhnutí zboží slepě toužila, a od těch odpadlců jsa ustavičně lektaný a šálený, i se svou matkou dali se hnouti a k vůli penězům od víry odpadli. Tuť se naplnilo, co Pavel k Timotheovi v kap. 6. verši 9. napsal, totiž: „Nebo kteří chtějí zbohatnouti, upadají v pokušení a v osidlo ďáblovo a žádosti mnohé neužitečné i škodlivé, kteréž pohřižují lidi v zahynutí a zatraceni.“ A verš 10. zní: „Kořen zajisté všech zlých věcí jest žádost peněz, kterýchž někteří žádajíce, pobloudili od víry a uvedli se v bolesti mnohé.“

Radamáš při tom dobře se choval a skrz Čermáka zdejšího nepřestával to oslazovati i jiní odpadlci hned začali navštěvovati, zvlášť ženy, tak až tu matku i syna i otčima Baštěckého dokonce svedli a víru katolickou jim zošklivili. Ale dobrotivý a litostivý Bůh, který nežádá žádného zahynutí, napomínal, shovíval a překážky činil, aby se to nestalo, ale nebylo platno nic. Slyšeli netoliko dnes hlas jeho, jakž praví: „Dnes uslyšíte-li hlas jeho, nechtějte zatvrzovati srdcí svých,“ [2]) slyšeli oni pastýře našeho, dobrého šedivého starce, faráře škramnického, který několikrát je navštíviv, prosil, že naše pravá, ta pak bludná víra jest, dokazoval, ale tak se jich to chytilo jako onoho mládence, kterýž měl všecko prodati. [3]) Milejšíť jim byly peníze jako onomu. Neméně i já [611] každé sejití se s Baštěckým, otčimem, napomínal jsem ho a věda, že v bibli povědom jest, dokazoval jsem mu Písmem pravost víry naší, on pak vždy dělaje se katolíkem, zapíral svou vrtkavost. Jednak nedbal, jednak nesměl tomu se protiviti, nebo tu svou ženu i syna jejího vždy poslouchati musil, a protož jsem rovně tak pořídil jako Kec u Jankova.

Dovedtě ho přeci orátor temnosti, Čermák, do milých Peček na námluvy, kdež opět příčina se poskytla k zrušení toho oumyslu; nebo když dělali [4]) svatební smlouvu, vykázala matka nevěsty, vdova Čermačka pečecká, svému nastávajícímu ženichovi neb zeti peníze a to sice 500 zl., ale jak: Tři sta prý jsou v Brandýse u vdovy Vorlíčkové a 200 v Kolíně u tamního jednoho kováře, taky příjmím Čermáka, kteréžto peníze rovně tak jisty jsou, jako by je z Dunaje hráběmi vyhrabal.

Podtrh'tě se trošku zpátkem ženich i jeho mamička, ale Radamáš jinou uplet[l] rohoži, která by to zakryla; hned nastrůjce jeho, Čermák zdejší, a jiní atd. mluvili takto: „Milá paní kmotra, milý Tomášku, nedělejte si z toho nic; ona Čer-

---

[1]) *R*: pokračujice ... souce. — [2]) Žalm 94, 8. — [3]) Viz u sv. Matouše v kapit. 19. — [4]) *R*: dělajice svadební.

mačka nesmí vám dát do smlouvy hotové peníze napsat, protože po smrti svého muže, když se jí statek a nábytek inventýroval, všecky je popřela, nebo by je byli vzali do sirotčí kasy a tam odtud jsou potom těžké k vymáhání Jak ona má hotové peníze taky a ty vás neminou, jen to udělejte; nikde jinde, abyste [612] šli kraj světa, k takovému štěstí nepřijdete; vy ani nevíte, co dostanete."

Jdouce pak po těch námluvách do zámku pro zadávající cedulku, nedostali jí, nýbrž toto slyšeli, že nyní od 1 ledna roku přítomného 1783 dle patentu a taky k vůli manželství žádný již od víry katolické odstoupiti nemůže, nýbrž, chce-li katolíkem zůstat, dle regule toleranc-patentu to že obdrží. [1]) Tu bylo nedej mu tam! Přišli domů bez cedulky, Čermačka hned nechává se slyšet, že mu dceru jako katolíkovi nedá, že jí do Babylona nezadá; zde zas mamička s synáčkem pláčí pro peníze, že je nedostanou, ačkoliv jsou hotovi víru a Krista, ať tak dím, pro ně zapříti, však ale, že to nejde, naříkají a kvílí.

Ale osvícený rozum jejich takto se vyrazil a regule patentální tak dobře pochopil, že ne sobě tu vinu a přestupování patentů přičítali, ale na velebného pana faráře škramnického a na mne to smekli, my prý dva že to kazíme a tomu dobrému, nevinnému dítěti jak království Božího, tak toho manželstva že nepřejeme. Ach, tu bylo naříkání, pomsty od Boha na nás volání a proklínání a tak při tom hned taky znamení spasitedlného odpadu a přidržení se dobré a cvičné, tiché a pokorné víry!

Milý čtenáři, když na to pomyslím a dobře těch lidí odpad povážím, hrůza mne obchází. Kde jsi, Jene Stehlíku, otče vlastní toho ženicha! Ach, kdybys ty živ byl a někdo [613] tobě z těch odřezanců řekl, že tobě peníze na voze, ano i všecko království Boží veze, což bys ty ho hnal! Pravdu píši a pravím: Kdyby ten Stehlík živ byl, že žádný tento kacíř, odpadlík, tím méně svůdce ani do domu k němu by nesměl. Milý ty synu, kterak se někdy před otcem svým nebeským i zemským okážeš?

Ostatně potom od masopustu až přes letnice tak dlouho a všelijakým způsobem — buď právě, neb neprávě — to vedli, v Poděbradech mnohokrát ano i u slavného gubernium byli, až přece Radamáš dovoleno měl svou na vrch vyvésti. Synáček k zapsání odpadu svého připuštěn a k šestinedělnímu cvičení dle patentu odkázán a nato dne 2. července [2]) svatba při-

[1]) T. j. povolení ke smíšenému manželství. — [2]) V matrice oddaných (lit. F str. 3.) v Dobřichově o tom latinsky zapsáno, že dne 1. (nikoli 2.) července 1783 od P. Antonína Šembery, kaplana v Dobřichově, oddáni: Stehlík Tomáš, rolník z Milčic, mládenec; nevěsta panna Anna, dcera po zemřelém Matěji Čermákovi, rolníku z Peček čís. 30. Svědkové byli Václav Čermák, a Matěj Brtek, sousedé z Milčic. Náboženství uvedeno nekatolické.

strojena a nevěsta sem do domu Stehlíkovského přivezena a ohavnost na místě (někdy) svatém postavena. Nevěsta, pravím, přivezena; o penězích, jestli taky přivezené jsou, nevím. Čas ukáže. Tuším: 00.

Pane Bože, ty dobře víš, jak se to stalo — buď to tobě poručeno. Nu, již tu každý souditi může, jestli to Duch svatý vedl a k odpadnutí od víry vnuknutí dal. Pokudž kdo řekne, že ano, tak nejsou pravdivé ty dva verše svrchu psané, k Timoth. kap. 6. v. 9. a 10. „Ach, dokavadž žádati budete těch věcí, které vám jsou škodlivé?“ (Přísl. 1. kap.)[1]) „Kdo miluje zboží, nevezme užitku z něho.“ (Kazat. v kap. [5. v. 9.])[2]) „Každý, kdož přestupuje a nezůstává v učení Kristovu, Boha nemá.“ (Jan, II. kap. 1.)[3])

[614] Při konci června cena v obilí se umenšila: Pšenice 3 zl. 6 kr., taky 3 zl. bez 2 grošů, žito 3 zl. bez 4 a bez 5 grošů, ječmen 2 zl. bez 2, bez 3 i bez 4 grošů, oves 1 zl. 5 i 6 grošů.

Rovně v těchto dnech pastorové kalvínští, jeden do Chleb; jeden do Libice a jeden do Hořátve a jeden do Velenic dosazeni. Jména jejich tato jsou: V Velimi Štěpán Szeremley,[4]) v Chlebích Jan Turocy, v Hořátvi Ladislav Baka,[5]) v Libici Mojžíš Tardy, v Velenicích Štěpán Berety.[6]) Jsou všichni rození Uhři, latinsky, uhersky a slovansky[7]) mluví, česky nic, protož jim taky mnozí zdejší odpadlíci málo aneb nic rozumějí. Vyučují v stodolách čtoucím toliko způsobem; při užívání Večeře dají[8]) každému kousek chleba do ruky a on sám dá si jej do úst; nato někdo z nich podává koflík s vínem, z něhož do vůle každý se napije.

Libičtí odpadlci osmělili se žádati o jeden kostel, a sice farní, jenž uprostřed někdejšího rynku leží a pod titulem Zvěstování andělského Panně Marii od hraběte Slavníka, otce sv. Vojtěcha, vystavěn jest, [?] nyní pak po ohni krásně obnoven a ozdoben.[9]) Druhý tamž kostel jest svatého Jiří, který týž Slavník také vystavěl a svatý Vojtěch léta 972[10]) jej posvětil, jakož pak léta 1753 dvanáct věnců na zdi malovaných a dávno již (snad od kacířů někdejších) zabílených tam divně nalezeno jest.[11])

[615] 1. a 2. července požáry a tmy nebyly, z čehož každý veselejší byl. 4. téhož, na den podivného rodiče a patrona na-

---

[1]) Dle verše 22. — [2]) Doplněno. — [3]) Verš 9. — [4]) Ten tam byl ovšem již dříve. Viz str 175. pozn. 8. *R*: Semerlaj. — [5]) Původně psáno: Paten. — [6]) *R*: Pereti. — [7]) T. j. slovensky. Někteří však znali jenom uhersky (vedle latiny) i vidno z toho, jakou píli je to stálo, aby se mohli co nejdříve se svými svěřenci dorozuměti. — [8]) *R*: dadí ... dá si ho. — [9]) Viz v I. části str. 90. — [10]) *R*: 972—981 dlel sv. Vojtěch na škole v Děvíně a až r. 982 byl zvolen za biskupa a r. 983 posvěcen. — [11]) O dějinách a pověstech libických viz v II. knize „Paměti“ obšírněji.

šeho, sv. Prokopa, bouřka v těch mlhách přišla a[1]) z ní hrom ve vsi Lstiboři do chalupy Hrázského[2]) udeřil, od čehož týž Hrázský — hospoda — a Dorota Vaváková, po mém bratru, Jiřím Vavákovi, vdova, vyhořeli.

V tyto dni veřejně z Prahy (kamžto všecky vrchnosti poznamenání od hroma zabitých lidí daly) prohlášeno jest, že již od jara až do posledního června[3]) 416 osob v celé zemi od toho Božího posla zachváceno jest. V samém kouřimském kraji, jenž nejmenší jest, 50 osob zabitých se počítá. Ohňů hromových onde i onde zhusta se stalo.

Okolo sv. Markety žně se začaly. Ouroda jest méně než prostřední. Žita malá a trávná, ječmeny řídké a malé a tohoto obého nejméně, místem dva, tři mandele po korci sotva se dostaly. Pšenice drobet řásnější i na mandele výnosnější. K podivení pak ovsy, hrachy, vikve a čočky zrostly; stébla aneb sláma hrachová až přes 3 lokte dlouhá všudy téměř se spatřovala i lusků drahně bylo. Mnozí staří vyznali, že takové hrachy, čočky a viky jakživi neviděli.

V den Jakuba sv., apoštola, v Praze nové obilí následovně platilo: Pšenice 2 zl. 30 kr., žito 2 zl. 12, 15 a 18 kr., ječmen 1 zl. 30 kr., oves 1 zl. 15 kr.

[616] 14. července, po sv. Markytě ten den, mlhy a tmy drobet řidší začaly býti, že přece na chvíli aspoň míli anebo dvě viděti bylo, a dne posledního července žádné nebyly; nato 1. srpna zas byly, 9. téhož nic. Bouřky taky od sv. Markyty tak zhusta nešly, až 7. srpna. Obilí jak náleží suché domův jsme dostávali. Časy teplé byly a bouřky bez přívalu odcházely.

V prvních srpnových dnech obilí nové na vrchovato následovně v zdejším vůkolí šlo: Pšenice 3 zl., žito 2 zl. 30 kr. i také 24 kr., ječmen 1 zl. 30 kr., oves 1 zl., hrách 4 zl. i taky 3 zl. 30 kr. atd.; sena 1 centnýř v Praze 1 zl. 12 kr.

7. srpna v Kovanicích domácí pan baron Lariš,[4]) rozený Slezák, pán velmi dobrotivý a laskavý, k poddaným milostivý, na věčnost odešel. On letošního roku v červnu svůj kovanický dvůr na familie taky rozdělil a robotu pustil.

Kdo umřel, budou věděti
poddaní a jej želeti.

On dříve taky třem svým poddaným po kusu polí ode dvora dal, které jsem já jim odměřoval.

Toho měsíce na vojanské outraty při onom[5]) funuse škramnickém[6]) všecky kollatorní vesnice 18 zl. složiti musily, z nichž na naši ves vypadlo 3 zl. 36 kr. [617] Ty peníze jak katolíci,

---

[1]) *R:* přišedši z ní atd. — [2]) V matrikách lstibořských z té doby jméno to se nevyskytuje. — [3]) *R:* do Ultima Juni. — [4]) Jan Nep. svobodný pán Larisch, majitel panství Kovanice (z jediné té vsi pozůstávající) a panství Ludwigsdorf v Kladsku. Panství kovanické zdědila po něm jeho sestra, Anna svob. paní Larischová. — [5]) *R:* onem. — [6]) Viz str. 168. pozn. 1.

tak odpadlci bez rozdílu dáti musili, ale odpadlci přece z toho radost měli a že vyhranou mají, se chlubili. Pro zachování svornosti katolíci mlčet musili.

Těmi a takovými věcmi odpadlíci se těší, kojí a že jejich víra dobrá jest, vespolek se potvrzují; nebo praví oni, kdyby prý naše víra dobrá nebyla, císař pán by jí nepovolil a nás tak nehájil.

Mlhy a tmy tohoto měsíce přestávaly býti, některý den byly a některý den nebyly; dle toho hned svět veselejší býti se zdál. Předpovídání o tom vesměs bylo, že přijde na podzim mor a nemoci, jakož pak hned tohoto měsíce srpna nemoci rozličné, zvlášť zimnice třetidenní i čtvrtodenní[1]) tak zhusta lidi porážely, že v mnohém stavení 4, 5, 6 i víc lidu zimnici mělo. Mnozí po zimnicích zas horké nemoci dostávali, ale nebyly ty nemoci smrtedlné.

Pavel Stránský[2]) v své kronice píše, že léta 1441 od sv. Prokopa až do sv. Markety mlhy a dýmové byli a slunce červené, krvavé se ukazovalo, a z toho nic že nenásledovalo. Kronika pak rakouská [?] praví, že tam v Rakousích léta 1641 takové mlhy byly a po nich mor strašlivý že nastal. Pán Bůh buď s námi!

[618] Dne 28. srpna všecko vojsko v zemi ležící ku Praze do polního ležení (každý regiment na své již známé místo) vtrhlo a v hospodě hloupětínské dle předešlého způsobu císařská Milost býti má. Veřejná zápověď přišla, aby do téhož ležení[3]) žádný pod jakýmkoliv zámyslem nejezdil a nechodil; věci k potravě tam potřebné v jistých místech před ležením prodávané býti mají a má trvati 10 dní toliko.

V těchto posledních srpnových dnech veřejně skrz patenty zápověď přišla, aby odpadlíci při pohřbích na katolickém hřbitově své písně nezpívali, ale zticha toliko tělo zakopali.[4])

Tolikéž ti, již v nově od víry katolické odpadli, nemají žádným způsobem k nekatolickému náboženství přistupovati a pastor nemá je připouštěti; ani byť na smrt stonal, nemá ho navštěvovati, dokud oni své šestinedělní katolické cvičení neodbudou.[5]) Žádnému zajisté nechce se na to cvičení jíti, tak

---

[1]) *R*: 3ti i 4to denní. — [2]) Pavel Stránský, rektor, později městský písař v Litoměřicích, Český bratr a přivrženec Bedřicha Falckého, vypovězen byv r. 1627 z Čech, usadil se posléze v Toruni, kdež r. 1657 zemřel. Napsal stručné dějiny a popis Čech, „Respublica Bohemiae", jež několikráte vydány. Vavák přebírá zprávu z něho dle všeho z citátu v jiné knize uvedeného. — [3]) *R*: logru . . . místách před ležením. — [4]) Dvorní dekret ze 14. (guber. z 23.) července 1783, jakožto doplněk ke dvor. dekretu z 30. června (gub. z 19. července) téhož roku. Tatáž záležitost byla předmětem ještě více jiných dvor. a gubern. nařízení z toho a následujícího roku. [5]) *R*: „neodbydou". Myslí se tu dvorní dekret z 3. (gub. z 16.) července 1783. Zápověď ona odůvodněna v dekretu samém tím, že prý „stále ještě zbývá naděje, že možno lidi od katolické víry odpadnouti zamýšlející o lepším poučiti a je v samospasitelném náboženství udržeti".

mají srdce zatvrzelé a neústupné ke všemu dobrému a spasitedlnému napomínání a protož hřích proti Duchu svatému.

Tolikéž nařízení přišlo, aby se zas dalo poznamenání z letošní sklizené ourody, dvanáctý díl žita, desátý díl ovsa a osmý díl sena.

Otavy když se sekaly, víc než sena výnos daly.

[619] Dne 4. září císař pán přes Plaňany a Brod Český do ležení vojenského přijeti a v hospodě hloupětínské dle již zvyklého obyčeje kvartýr obrati ráčil.

12. téhož ležení to vyzdviženo (15 dní toliko trvalo) a každý regiment zase na své předešlé místo se navrátil. Císař pán do Prahy se odebral a tam v zámku residirovati ráčí.

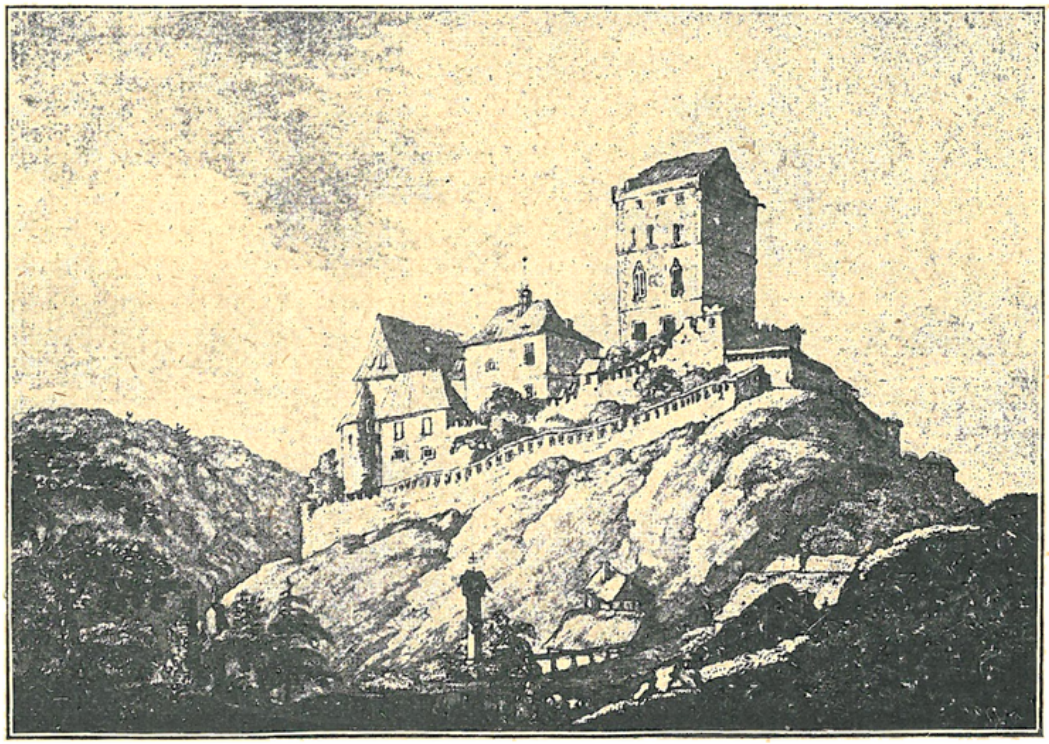

Karlštein od východní strany.

Přijav[1]) pak on dne 5. září v Hloupětíně supliku od pastora velimského, — oč byla, nepovědomo, — takovou hned přečetl a hned taky spálil.[2])

---

[1]) *R*: přijav ... hned přečta a hned spálil. — [2]) Vavákova zpráva je mylna. Z usnesení prvního sjezdu duchovních reform. vyznání v Semtěši r. 1783 vysláni byli Josef Szalay z Lysé a Jan Vegh z Libiše jako deputace k císaři, jednak aby mu poděkovali za udělení tolerance, jednak aby přednesli své prosby a stížnosti. Císař je přijal dne 5. září v hloupětínském sídle svém velmi přívětivě a podaný od nich pamětní spis slíbil vyšetřiti. Odpověď dostali až dvorním dekretem ze dne 17. listopadu (od gub. 9. prosince) 1783, dle něhož povoleno jim míti superintendenta, voliti si vlastní učitele a zřizovati hřbitovy na svůj náklad, ve příčině pak přednesených stížností byli většinou odmrštěni. (Viz Veghovy

Rovně též na supliku od odpadlíků přijatou hned 7. září odpověď vyšla a do zámku poděbradského 18. téhož od krajského ouřadu přinesena byla, kterouž jsem já, byv [1]) tam, hned taky četl a takto zní: Že žádost všech odpadlců z panství poděbradského, v nížto o kostely katolické, o zbavení dávání desátku katolickým farářům, vyplácení jim štoly [2]) a voziti je do [vesnic] a z vesnic, zcela jest zavržena a oni všichni netoliko i s tou svou žádostí odmrštěni, ale i taky k vykonávání všeho toho ostře přidržováni býti a tak podle nejprv vydaného toleranc-patentu chovati se mají.

[620] Tu teprv dověděli jsme se, že odpadlci zdejší, t. j. poděbradští, o kostely žádali a sice pňovský, jenž jest založení Narození Panny Marie, vaškobrhský sv. Petra a Pavla, vyklecký sv. Vavřince, jenž jest rozbořen a do vsi Chleb před třemi lety přenešen, [3]) kůr sám toliko jako kapla nějaká pro památku tam v poli stojí a při tom hřbitov.

V prvních dnech září obilí platilo: Pšenice 2 zl. 54 kr, žito 2 zl. 30 kr., ječmen 2 zl., oves 1 zl., hrách 4 zl., seno centnýř 36 kr. a 39 kr. To podivení hodné jest, že letošní ouroda i v mandelích i v sýpce o mnoho menší jest nežli loňského 1782. roku, a přece taky o mnoho laciněji obilí jest nežli loni. Všecko u Pána Boha.

Dne 24. září, v středu, kníže mladý Liechtenštein [4]) na Ra-

zápisky a v Dobiášově Časopise histor. roč. I. str. 244 a další.) Co se týče druhé „supliky od odpadlíků" císařem přijaté, velimští evangelíci žádali tehdy, aby jim byl předán katolický kostel velimský (tehdáž filiální k Poděbradům). Žádost podal — jak psáno v „Památce roku slavn. 1863", str. 176. a 177. — „jménem všech pěti církví na Poděbradsku Matěj Kubíček, soused sokolečský, samému císaři pánu v Plaňanech. Ale zamítnuta jest jako druhá podaná v Praze. Pročež jim nic jiného nepozůstávalo, než započíti stavbu nového chrámu, k jakéž povolení obdrželi dne 30. červ. 1783. Dosáhli však přece pomoci 402 zl. od císaře, jakožto majitele panství poděbradského, vyslavše k němu s žádostí Víta Hůlu, kurátora, jenž o tom s císařem v Hloupětíně v hospodě osobně mluvil." Dle odpovědi ze zámku vidno, že žádali tehdy evangelíci o více než jen o předání kostela velimského a že zpráva v citované knížce (i v „Památníku reform. církve" z r. 1881, str. 51.) není zcela přesná. Snad je tu záměna ve vyřízení různých spisů prosebných z téhož času i místa. — [1]) *R*: byvše. — [2]) *R*: stoly ... do- a z vesnic. — [3]) Viz v I. části str 142.—144. — [4]) Alois Josef kníže Liechtenštein, (*R*: Lichtenštajn) syn majorátního pána Františka Josefa Liechtenšteina a Marie Leopoldiny, rodem hraběnky Šternberkové, nejstarší to dcery Františka Filipa hraběte Šternberka, narodil se r. 1759. V mladém věku vstoupil do služby vojenské a súčastnil se války o dědictví bavorské. Po smrti pak otce svého (r. 1781) nastoupiv dědictví, věnoval se správě rozsáhlých statků svých, které velice zvelebil, zvláště lesy. I do Ameriky poslal hledat stromoví, jemuž by se v našem podnebí dařilo. V hospodářství i průmyslu pilně si hleděl pokroku, umění rovněž byl příznivcem. Byl povahy šlechetné, dobrotivý k poddaným, že od nich, zemřev v mužném věku 24. března 1805, upřímně byl oplakáván. R. 1783 dne 16. listopadu oženil se s Karolinou hrab. Manderscheid-Blankenheimovou (o jejichž zasnoubení Vavák dále píše), manželství však bylo bezdětné a dědicem statků stal se po jeho smrti mladší bratr jeho, Jan Josef kníže Liechtenštein, (žil 1760—1836), proslavený rakouský vojevůdce a hrdina ve válkách francouzských.

dim nejprv přijel ze Zásmuk a s ním tito vysoce vzácní[1]) páni hosti: hrabě Filip z Šternberka[2]) na Zásmukách, ten, jenž drahně let u vysokých mocnářů legátem býval, pán již plný dnův; Karel Egon kníže z Fürstenberku,[3]) bývalý nejvyšší purkrabě pražský, zeť Filipa z Šternberku; hrabě Vincenc[4]) Valdštein [621] na Bělé, druhý zeť Filipa z Šternberka, spolu se svou paní; dva synové Šternberkovi, Křišťan a Filip;[5]) hrabě Condecur [?] z říše.[6]) Kníže pak Liechtenštein jest vnuk téhož Filipa z Šternberka podle přeslice, nebo jeho p. paní mateř jest též dcera Filipova.

25. září hon na polní zvěř drželi v bažantnici v Loučku mezi Radimí a Milčici, kdež i já byv,[7]) mezi Šternberkem a Fürstenberkem jsem chodil a to s potěšením spatřil, že když tomu slavnému a podle rodu i dnův starému pánu p. hraběti Šternberkovi flinta podána byla, on nad ní a potom i na sobě znamení sv. kříže učinil.

Já to mám za milost Boží,
nechť to jak chce kdo vyloží,
že ten hrabě Šternberk slavný
měl své dcery tak provdaný [!]:

1. Liechtenšteinovi,[8]) 2. Fürstenberkovi,[9]) knížatům, 3. Valdšteinovi hraběti,[10]) z nejslavnějších českých rodův p. pánům.

Po tom honu zas na Zásmuky odjeli a tam smlouvy do

---

[1]) *R*: vzátctní. — [2]) František Filip hrabě Šternberk, pán na Zásmukách a Častolovicích atd., věnovav se dráze diplomatické, byl posléze od r. 1748 vyslancem ve Varšavě a v Drážďanech, kterýžto úřad tehdy, zvláště za války sedmileté, byl nemalé důležitosti. Zemřel r. 1786. Měl 2 syny a 4 dcery, z nichž nejmladší, Karolina, provdaná za Jana Bohumíra hraběte Lützowa, zemřela již r. 1771. — [3]) *R*: „Firštenbergku." Karel Egon kníže Fürstenberg, od r. 1771 do 1781 nejvyšší purkrabí český, (zemřel r. 1787) měl za choť druhou dceru Frant. Filipa hraběte Šternberka, Marii Josefu. — [4]) *R*: omylem: „Křišťan". Vincenc hrabě Valdštein (žil r. 1731—1797), majitel panství Mnichova Hradiště atd., měl za choť třetí dceru Frant. Filipa hrab. Šternberka, Žofii. — [5]) Frant. Filip Šternberk měl dva syny, staršího Filipa Kristiána a mladšího Tomáše Gundakara. Tento jest asi tím „hrabětem Condecurem z říše", jak jej Vavák nazývá, rozděliv rovněž omylem jméno staršího syna, Filipa Kristiána, v osoby dvě, v Křišťana a Filipa. Filip Kristián Šternberk (1732—1811) oženil se r. 1762 s Augustou hraběnkou Manderscheid-Blankenheimovou; zdědiv s ní Manderscheidská panství na Rýně, vystoupil ze státní služby a věnoval se správě statků těch, jež mu později za válek francouzských, připadnuvše s levým břehem Rýna podle ujednání míru lunévillského roku 1801 Francii, vyměněny byly za jiné. Tomáš Gundakar Šternberk vstoupil rovněž do státní služby, byl dlouhá léta říšským dvorním radou a posléze nejvyšším dvorním štolbou. Sloužil pod čtyřmi panovníky, od Marie Teresie až do Františka II., a byl několikráte čestnými poselstvími pověřen. Tak z rozkazu císaře Josefa II. vyprovázel Pia VI. na zpáteční jeho cestě z Vídně jako čestný průvodčí až na hranice rakouské. Zemřel r. 1802 svoboden. — [6]) Viz poznámku předcházející. — [7]) *R*: byvši. — [8]) Viz ve 4. pozn. na str. 186. — [9]) Viz pozn. 3. — [10]) Viz pozn. 4. O čtvrté dceři viz pozn. 2.

manželstva knížete z Liechtenšteinu s pannou slečnou z rodu Manderscheid-Blankenheimského z říše (jejížto sestru již prve Křišťan z Šternberka má)[1]) vykonané byly.

[622] Při konci září obilí téměř pořád stejně platilo. Časy teplé a tvrdé byly. Lidé čekajíce na vláhu, mnozí dlouho dost obilí zimní nesili a větším dílem žita žádná do sv. Václava seta nebyla. Na začátku října dva deštíkové spadli, ač ne velcí,[2]) a tu nejhlavnější setba se začala.

Obilí platilo: Pšenice 2 zl. 18 grošů, žito 2 zl. 15 grošů i taky 2 zl. 10 a 12 grošů, ječmen 1 zl. 16 grošů, oves 1 zl., hrách 2 zl. 15 grošů, čočka 2 zl. 18 grošů, seno 1 cent. 12 grošů. Tato cena přes celý měsíc říjen trvala.

Trvaly také ustavičně teplé a jasné dni, bez mlh a dešťů, že již sotva orati se mohlo. V posledních října dnech po třikrát mráz malý udeřil a po něm vždy pěkný čas.

Toho měsíce nařízeno bylo, aby jedenkaždý poddaný své obilí k potřebě ve svém mlýně na svém panství mlel a kdyby se opovážil na cizím panství mlíti, má o své obilí, jež tam dovezl, přijíti.

Item děti z levého boku, vůbec p . . ., mají do všech ouřadů a povinností připouštěni býti [623] dle uznání osoby, vtipu a učenosti i jiných mravův.[3])

Rovněž toho měsíce října dne 15., jenž středa byla, povoláni byli[4]) z každé vsi rychtář s konšelem do zámku poděbradského na kancelář řiditelský [a] tam u přítomnosti Jeho Milosti pana krajského hejtmana, Františka Sádlo z Vražného,[5]) též jeho adjunkta neb pomocníka, item jemnostpána administrátora všech panství císařských, [Josefa Karla] Schmidta,[6]) pak celého domácího oficírskůru přečten jest vůbec kontrakt aneb úmluva aneb nařízení budoucně odváděnu a placenu býti majících našich povinností dle toho nového systemu neb nálezu[7]) a podle nového vyměření a sklasování polí.

Ta úmluva trvá již také na předešlá léta, totiž od roku 1777, tak že kdo víc platil za robotu než nyní vyměřeno má, bude mít napřed, a kdo nedoplácel a nyní na něho[8]) víc zní, bude doplácet.

---

[1]) Viz str. 187. pozn. 5. a str. 186. pozn. 4. — [2]) *R*: né velké. — [3]) Cirkulář (apellač. soudu) z 29. července 1783. — [4]) *R*: byvše ... řiditelský tam atd. — [5]) *R*: z Vračic. — [6]) Křestní jména doplněna. Josef Karel Schmidt (*R*: Šmíd), v Čechách kolem r. 1720 narozený, výborný znatel a zvelebovatel polního hospodářství a chovu dobytka, v letech, kdy na císařských a nadačních, pak i soukromých panstvích zaváděno zrušení roboty a rozdělení panských pozemků, přidělen byl ke tvůrci systemu toho, dvor. radovi Raabovi, za společníka. Nato jmenován byl vrchním ředitelem komorního panství brandýského, pak admistrátorem cís. statků oddělení pardubického. Před tím i později též i v jiných zemích působil. Za horlivou činnost svoji vyznamenán hodností c. k. guberniálního rady a r. 1794 povýšen do stavu šlechtického s přídomkem „šlechtic ze Zaběrova". Neznámo, kdy zemřel. (Wurzbach, 30, 280.) — [7]) T. j. podle systemu Raabova. Viz v I. části rok 1776 a další. — [8]) *R*: naňho.

Knihy také v nově vzdělané a pěkně svázané (jimž urbury říkáme) z Vídně na to přivezené jsou, kdež každý, jak starý kontribuent, tak nový familiantník svou usedlost a klasifikací i dle toho vypadající výplaty napsané má i také z toho výtahy do svých rukou ve třech knížkách na osmerce [1]) dostane, z nichž 1. knížka má v sobě jazykem českým i německým výtah toho kontraktu a ustanovení, což ve 12 artikulích neb článkách vyměřeno jest a při tom [624] jestost svých gruntů podle měřických tabul spořádané a sklasované, tak jak v roce 1777 vyměřeno bylo; 2. knížka má v sobě povinnost kontribučenskou neb danětní dle těch vypadajících klasů a zrn; 3. knížka má v sobě povinnost robotní reluice neb odměny dle týchž klassí. — Pán Bůh pomoz na budoucí časy.

K utvrzení všeho toho každý rychtář s konšelem na místě všech ostatních poddaných musil se do téhož originál-kontraktu, jenž jest pěkně svázaná kniha, vlastnoručně podepsati. Mnozí neochotně se k tomu měli pravíce, že nevědí, nač se budou podpisovat, poněvadž světlost klasifikací se neoznámila, co by kdo z kterého klasu platiti měl; jakož pak rychtář z Siegfeldu, příjmím Rychetský, [2]) pozadu od svých potrhován jsa, aby se nepodpisoval, což když on (víc své sousedy než pány poslouchaje) učiniti se sporoval, hned rychtářství zbaven a konšel jeho tu stojící k podpisu nabádán i také hned rychtářem jmenován.

Aby pak to tím dříve vyhotovené a z těch velkých nových knih do malých knížek vepsané bylo a aby každý již raději věděl, co platiti má, uvolili jsme na tři písaře něco platiti potud, dokud to skoncováno nebude Má vypadnout na každého v panství souseda 3 nebo 4 krejcary.

[625] Když pak se v tom kontraktu čtlo, že císařská Milost jednomu každému poddanému dle předešlého platu ještě 4 krejcary z každé měřice [3]) robotního platu odpouští a v průřezu [4]) z jedné každé měřice toliko 17 kr. platu že žádá, mnohými to pohnulo a k ochotnému podepsání naklonilo; neb sobě každý pomyslil, že o mnoho méně platiti bude, poněvadž až posavad každý starý kontribuent 21 kr. z jedné měřice za robotu platil.

Já sám pomysliti jsem nemohl a neuměl, jestli to jest „léčka“ anebo „smečka“. (Tato starodávní slova takto se rozumějí — což proto vyložím, že již nyní málo v užívání jsou: Léčka jest na něco lícení neb osidlo, co by někdo rád chtěl chyti i; smečka jest lyčenná [5]) neb březová houžev a tolikéž osidlo, na němž by někdo viseti aneb jináč uškrcen a o život

---

[1]) *R*: in 8ro. — [2]) Robotaboliční kontrakt ze 6. října 1783, o němž svrchu řeč, podepsán jest ze Siegfeldu od Martina Kratochvíle z čís. 7., rychtáře, a od Jana Rychetského, konšela. (H.) — [3]) *R*: měřictce. — [4]) *R*: v prořízu; (vlastně omylem psáno: pročízu). — [5]) T. j. z lýka.

připraven býti mohl. Za starodávna na smečku, to jest na houžev, věšívali.)

Z té takové náklonnosti někteří rychtářové, zvláště velimský Vokřál,[1]) pňovský Němeček, kostelnolhotský Douděra, chlebský Krejčík, hradištský Vácha,[2]) pobízeli mne, abych za to nějaké poděkování učinil a jménem všech ostatních poddaných všeho toho vděčnost veřejně pronesl. K čemuž já také ochotným se ukázal a maličko na to pomysliv, krátce jsem to vyřkl takto:

[626] DIJko-ržeCž sLaWne koMIssIJ Weržegňle VCžlňlěná dne 15. října.

„Vysoce slavná cís. král. komissí! Vyrozuměli jsme z toho nám dnes od Jejich císařské Milosti, pána nás všech nejmilostivějšího, Josefa toho jména II., podaného a přečteného kontraktu, že Jejich císařská Milost jak skrz to vyměření rolí vrch vší spravedlnosti ráčila vyhledati, tak nyní snesitedlný a právě otcovský plat nám z toho vysaditi, což my nehodní vazalové a poddaní v nejhlubší poníženosti přijímáme a za to radostně děkujeme a Jejich Milosti císařské upřímným srdcem vinšujíce od všemohoucího Pána Boha žádáme stálost dlouhého zdraví, prospěch ve všech dobrých předsevzetích, rozšíření panování jeho až na daleké končiny světa, šťastné z tohoto světa vykročení a potom korunu slávy života věčného.

Jim též, vysoce slavná cís. král. komissí, všichni zde shromáždění páni a ouřadové, s ponížeností děkujeme a jim zdraví od Pána Boha žádáme."

[627] Tato řeč od všech těch pánův s obzvláštním vděkem byla přijata a taky ode mne skrz pana sirotčího písemně žádána, kterouž napsati a jim dáti jsem musil, nevěda proč. Až při konci října viděl jsem, že již jest veřejně v novinách pražských jak českým, tak německým jazykem vytištěna a k tomu přidáno jest v němčině takto:[3])

---

[1]) Viz o něm v I. části, str. 16, pozn. 5. — [2]) Jan Němeček měl ve Pňově čís. (staré) 6. s $28^3/_4$ korci, Jiří Douděra v Kostel. Lhotě v čís. 10., Jan Krejčík měl ve Chlebích čís. 2. s 131 korcem a Václav Vácha, chalupník v Hradištku, čís. 3. s $8^3/_4$ korce. (H.) — [3]) Viz „Prager Oberpostamtszeitung" z 1. listopadu 1783, str. 690. a 691. Celá zpráva zní: „Z cís. král. komorního panství Poděbrady píše se dne 20. t. m.: Patnáctého byl pro zdejší poddané slavnostní den. Bylo uzavřeno závěrečné řízení dělby pozemků. Zúmyslně byl zvolen tento den [t. j. svátek sv. Teresie] ke vděčné vzpomínce na ono veliké dobrodiní, jež zvěčnělá Teresie již v roce 1775 počala zrušením roboty a dělením pozemků. Dostavili se k tomu bydžovský král. pan krajský hejtman, baron Sádlo z Vražného, pan hrabě Cavriani, krajský adjunkt, pan krajský sekretář a pan komorní administrátor ze Schmidů s veškerým hospodářským úřednictvem poděbradským. Napřed se shromáždili všichni poddaní v kostele a s patrnou radostí obcovali oběti mše svaté. Nato byly za obvyklých obřadů přečteny kontrakty. Na konci úkonu předstoupil milčický rychtář, František Vavák, a měl v českém jazyku následující malou řeč děkovací k veleslavné c. k. komisi. (Nemůžeme nepřipojiti zároveň tuto řeč jak v původním znění, tak v překladě.)" Následují pak bezprostředně za sebou česká promluva Vavákova, německý překlad a po něm závěrečný odstavec „Wir bewundern" atd., jak to Vavák v textu nahoře podává.

„Wir bewundern hier den körnigten Redner, der, weit entfernt von aller feinen Erziehung, sein Herz mit so viel Bidersinn aufzuschliessen weis. In seinem Gesichte las man zugleich das Vergnügen seines Herzens und alle Unterthanen nahmen freudigen Antheil an dem Vortrage ihres Redners. Eine Folge des guten Benehmens und der guten Behandlung, mit we'cher die Beamten gegen die Unterthanen zu verfahren pflegen und hiedurch bey jedem Vorfalle die bereitwilligsten Beobachter der Gesetze an ihnen finden."

Na česko: [1])

„My obdivujem zde toho jadrného řečníka, který daleko vzdálený od všeho subtilného vychování své srdce tak mnohou citelností vyjeviti umí. V jeho obličeji se znamenala spolu spokojenost jeho srdce a všichni poddaní brali radostný podíl na tom přednešení svého [2]) řečníka. Jest následek dobrého srozumění a dobrého zacházení, s kterým ouředlníci [628] k poddaným se chovají a skrze to v každé případnosti nejhotovější plnitele přikázání na nich nalézají."

Okolo 20. října v Praze takto obilí se prodávalo: Pšenice 2 zl. 54, žito 2 zl. 42, ječmen 1 zl. 39 kr., oves 1 zl. 6, hrách 3 zl. K srozumění zůstává, že jak v Praze rovná míra, tak zde vršitá šla.

Toho měsíce pod datum 5. října skrz veřejné patenty nařízení prošlo, [3]) aby všichni nekatolíci, nechť oni jakékoliv sekty jsou, kde by koliv katolického kněze s velebnou svátostí jdoucího spatřili, s odkrytou hlavou a s počestností tak dlouho státi zůstali aneb se někde skryli, až ten duchovní zajde, a aby panujícímu katolickému náboženství všudy a ve všem všelikou úctu veřejně prokazovali a skrz potupování zpouru a nenávist katolíkův na sebe nedráždili.

Item na procesích dovolených nemají se statue neb obrazy Panny Marie atd. veřejně nositi. [4]) Všechna procesí odkudkoliv do Mariacell vedená mají přestati a nemají tam víc vedena býti. Též fundace někde na vedení procesí učiněné mají na školy obrácené býti. [5])

[629] Item jistá daň, cathedratica řečená, kterouž farářové z kazatelnic platili, nyní docela vyzdvižena jest. [6])

Na den Všech svatých ráno byl tuhý mráz
a potom celý den pěkný, veselý čas.

7. a 8. listopadu sníh padal, v noci na 9. den, na neděli, a v tuž taky neděli vítr silný víl, až z toho závěje veliké při staveních vzdělané byly a sice závěje největšího způsobu, že se místem střechy lámaly, tolikéž ploty a stromy.

---

[1]) Následující český překlad, pro nějž Vavák ponechal místo, zapsán je dodatečně cizí rukou. — [2]) *R*: jejicho. — [3]) Dvorní dekret z 9. (gub. ze 17.) září 1783. — [4]) Dvor. dekret z 28. srpna (gub. z 12. září) 1783. — [5]) Dvor. dekret z 30. srpna (gub. z 12. září) 1783. Srovnej v první části „Paměti" str. 33., pozn. 4. — [6]) Dvor. dekret ze 16. července (gub. z 19. září) 1783.

Na den svatého Martina
dost sněhu a velká zima.

Okolo půl listopadu sníh z polí sešel a lidé zas začali orati, místem i seli, kde dřív pro sucho a nyní pro sníh síti nemohli. Já sám dne 21. listopadu, na den Obětování Panny Marie, 4 strychy žita za Kvizovy jsem rozsil a nato do rána hned tuhý mráz uhodil, že již víc orati se nemohlo. Silnější ještě mráz 23. téhož a vždy dále zima a mrazy na sucho a tak orání konec.

[630] Jak listopad dokonal, tak prosinec začal s ostrými mrazy bez sněhu a při začátku prosince obilí mělo cenu: Pšenice 2 zl. 57 kr., taky 3 zl., žito 2 zl. 36 i taky 2 zl. 30 kr., ječmen 1 zl. 45 kr. i 48 kr., taky 1 zl. 42 kr., oves 1 zl., hrách 3 zl., čočka 3 zl. 15 kr.

V tomto čase Tomáš Stehlík, mladý letošní soused i taky letošní odpadlík,[1]) maje hned měsíce července poručeno na cvičení choditi, on teprva nyní to před sebe vzal a vždy po západu slunce do Škramníka šel aneb když slunce zajíti mělo a pobyv tam chvilku, zase domů odšel a tak ke všemu dobrému a spasitedlnému napomínání srdce zatvrzelé a neústupné maje, spíš svou ženu a zdejší odpadlce, mizerné a hloupé lidi, poslouchaje a obrátiti se nechtěje, tak zadost (jak se mu zdá) císařskému nařízení učinil.

6. Decembris aneb prosince, v sobotu, ohlášeno, že když tak pro množství chodících žebráků taky nemalé schodky kontribuenti mají, aby aspoň každá ves a město své vlastní domácí žebráky živila a ti aby nikam ze vsi do vsi nepřecházeli a lidu netrápili, což ovšem chutně sice přijato, ale nehrubě drženo. V pravdě žebráků pravých i nepravých takové množství chodí, že se s nimi stýště.[2])

[631] Takové domácí žebráky dávali jsme na zámku do schvální k tomu knihy zapisovati a slíbili jsme každá ves své živiti. Odtud z Milčic byli tito: 1. Matěj Beránek, 2. Jan Hrubý, 3. Jiří Borecký, 4. Lidmila Vratilová, stará děvečka, 5. Kateřina Kocourková, vdova, 6. Matěj Michálek, zádušlivý pacholek, odpadlec; krom toho posledního ostatní výš psaní všichni katolíci. Těm všem nařízeno, aby v outerý a v sobotu celou ves obešli a to každého týhodne; pakli by v outerý byl svátek, tehdy ve středu a byl-li by svátek v sobotu, tehdy v pátek aby chodili.

Před svátky vánočními obilí cena nic se nezvýšila, nýbrž ještě o něco laciněji bylo.

Hod Narození Páně i den sv. Štěpána jasny oba byly s tuhými mrazy. V den Jana svatého, apoštola, sníh padati začal a padal i v den Mlaďátek, v neděli, s silným větrem. V pondělí nato silný udeřil mráz a sice nadobyčejný a tolikéž v outerý.

---

[1]) Viz str. 179. — [2]) *R*: stejsče.

A toho dne pohřeb měl Matěj Michálek,[1]) hanebný padouch, rouhač bezbožný; v čís. 17. v chlívě bídně umřel, ku kterémuž nemocnému k potvrzení slepoty [632] jeho i také dnes k vyzdvižení mrtvého těla jeho přivezli ti, již ho svedli, pastora velimského, Štěpána Szeremleye,[2]) kterýžto podle patentu nikdy to neměl učiniti a jej v nemoci aneb i po smrti navštěvovati, protože on týž padouch nebyl ještě posavad veřejně k svému pádu zapsaný a při komissí vyslýchaný, ani k šestinedělnímu[3]) cvičení poslaný. A tak pastor ten proti císařskému patentu to učiniti se osmělil.

On také dřív dvě děti odtud bez dovolení pana faráře škramnického okřtil a teprva po okřtění hlásiti je nechal, a

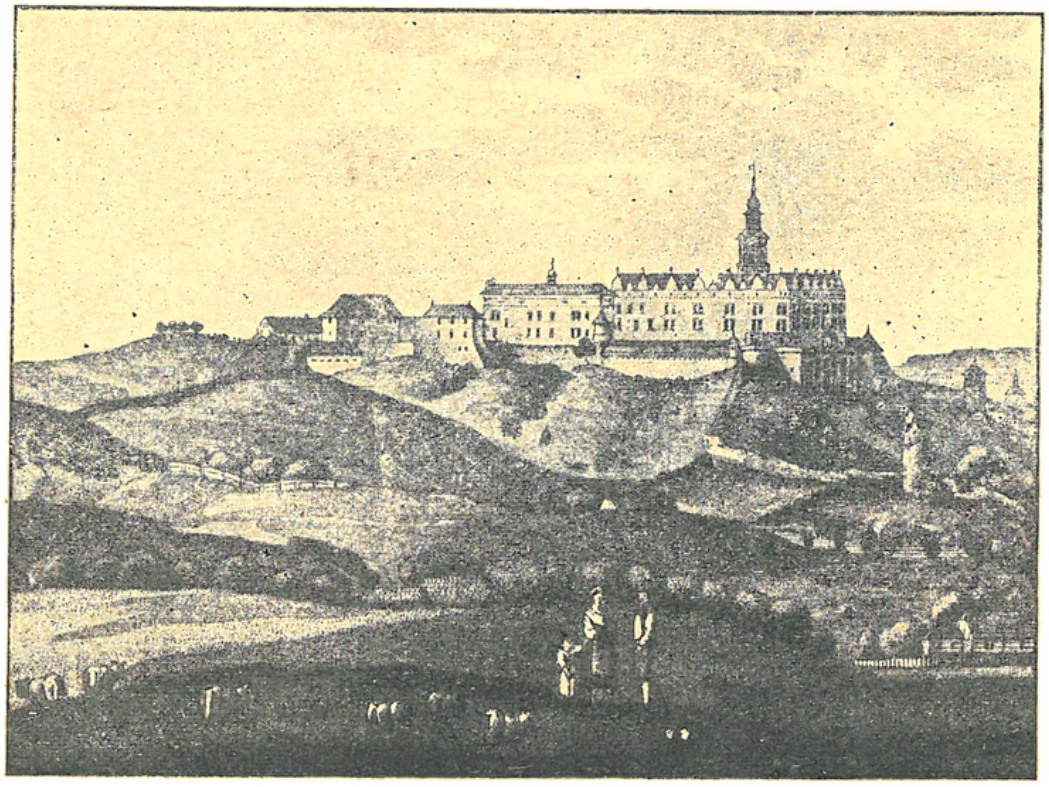

Náchod.

sice 1. Pavla Nováka Pavel, dne 12. srpna narozený a 6. září teprv hlášený, když již jiných 9[4]) dětí v matrice vepsáno bylo; 2. Brtka Matěje syn Matěj, dne 2. prosince narozený a 6. téhož hlášený.[5]) Snad někomu všecko sluší, což jinému nesluší.

[1]) Dle matriky skramnické Matěj Michálek, pacholek z Milčic čís. 18., umřel 29. prosince 1783, ve věku 38 let, pochován na hřbitově skramnickém; pochovávající: Ø, náboženství: reformatae fidei dum inscriptus erat. — [2]) *R*: Seremlaý. — [3]) *R*: k 6.to nedělnímu. — [4]) Správně osm. Pavel Novák byl z Milčic č. 20. Kmotrem při tom křtu byl Matěj Brtek. — [5]) 6. prosince byl křtěn. Kmotr: Václav Čermák. Mimo tyto dvě děti křtil Szeremley ještě jiné dvě z Milčic, a to Dorotu Hotovcovou, 17. září 1783 narozenou a 18. září pokřtěnou, a Dorotu Brtkovou, dceru Jakuba Brtka, 26. února 1784 narozenou, jejíž zápis jest v matrice až mezi dětmi v dubnu 1784 křtěnými.

Věděti se má, že každý pastor jen těm odpadlcům sloužiti má, kteří v roce 1782 veřejně zapsat se dali a u komissí byvše nic se nenapravili a neobrátili, však tak, že má na křest, kopulací a funus od toho faráře vždy dovolení míti, v jehožto osadě ti, jimžto slouží, obývají. [633] Těm pak, kteří se letos pravé víry spustili, dokud šestinedělní cvičení neodbudou,[1]) nemá dokonce ničím pastor sloužiti, ani je do sboru neb do stodol přijímati, ani je v nemoci navštěvovati; viz na to patent vydaný v Praze, dne 30. dubna[2]) 1783. roku.

Nyní vidíme, zdaliž se pastorové podle patentu chovají. Tyto tři kusy jen v zdejší jediné vsi pastor přerušil, což jinde atd.

Ve středu, dne posledního prosince a poslední den v roce, takový mráz uhodil, jakýž nebyl od pěti let, až studnice dosti hluboké zamrzly a ve všech napořád komorách své dílo učinil; v chlívích dobytky omrzlé byly.

Toho dne v Praze slavný pohřeb měl vznešený a na slovo vzatý jenerál, polní zbrojmistr[3]) a komendant Prahy i celých Čech, Siskowics,[4]) rozený Uher, jednoho též uherského pěšího regimentu od roku 1762 jenerál.[5]) Byl on zrozený kalvín, ale roku 1779 víru katolickou přijal a letos dne 28. prosince, v neděli,[6]) pobožně po katolicku svátostmi zaopatřený[7]) [634] v domě Kolovratském hned pod kajetány[8]) na Malé Straně umřel. Kšaft dříve, kam co z jeho mohovitosti dáti se má, učinil, mezi jinším mimo co vojákům a žebrákům rozdati poručil, na samý funus neb pohřeb (tak jak jsem zpraven) 15.000 zl. odkázal, kterýžto funus takto veden byl:

V pondělí a v outerý, ty dva dni, byl on v domě a kvartýru svém veřejně k divadlu nechaný, že každý, kdo chtěl, volně naň podívati se mohl. Též po ty dva dni hlavní kostel sv. Víta se strojil, kdežto dokonce každý oltář, co jich tam jest, černým suknem zastřený byl a na každém 6 jednoliberních svic stálo, na hlavním oltáři ale a na svícních kolem po kostele dvouliberní svíce se spatřovaly. Veskrz celý kostel

---

[1]) *R*: neodbydou. — [2]) Dvorní dekret z 23. dubna. Návštěvu hlášených akatolíků v době jejich cvičení zapovídá výslovně dvor. dekret z 3. (gub. ze 16.) července 1783. — [3]) *R*: feld ceik-meister. — [4]) Josef svob. pán (později hrabě) Siskowics (*R*: Šiškovicz, v novinách: Sieskowics, u Wurzbacha: Siskovich) Viz i str. 11. — [5]) T. j. majitel (37. uherského pěš. pluku). — [6]) *R*: omylem: „dne 27 Decembris v sobothu". Viz oznámení v „Prager Oberpostamtszeitung" z 30. prosince r. 1783, kde se též chválí veliká lidumilnost, laskavost a dobročinnost nebožtíkova. — [7]) Dle matriky u sv. Víta v Praze zaopatřil jej polní superior, Michael Gramer, jenž i kondukt vedl. — [8]) To jest bývalý klášter theatinů, řádu to založeného od sv. Kajetána. Klášter ten byl 20. února 1783 zrušen. Zavřený spolu kostel jejich byl opět od r. 1786 otevřen, administrátorem spravován, až r. 1869 odevzdán redemptoristům spolu s bývalým klášterem theatinským, jejž jim toho roku císařovna Marie Anna zakoupila.

černým suknem přioděný byl tak, že zdí vidět nebylo, krom klenutí. Na každé té svíci erb jeho malovaný a připatý byl.

Mrtvé jeho tělo bylo takto přistrojené: Hlava nafrizírovaná, pudrovaná, klobouk pod peřím dobrým zlatem premovaný; šaty, kamizola a kabát, širokými zlatými portami lemované, okolo pasu drahá zlatá pinta neb šarše, draze premovaný pás, u něhož [1]) šavle se zlatou strojí neb rukovětí. Boty voskované s stříbrnými [635] ostruhami.

Ve středu ráno funus takto byl veden: [2]) 1. Napřed šlo

---

[1]) *R*: porty ... u nějž. — [2]) Ježto následující vypsání, jež Vavák asi jen podle doslechu zaznamenal, není zcela správné, podávám zde popis pohřbu věrně dle „Pražských českých novin" číslo 2., ze dne 10. ledna 1784 (překlad to z „Prager Oberpostamtszeitung" číslo 1., z 3. ledna 1784): „Hned o osmi hodinách ráno vojenstvo na sobě vykázaná místa se postavilo. V devět hodin průvod se začal, který 1) pán nejvyšší zástupník [Obristlieutenant] Meszaros s dvouma jízdnýma půlkama [t. j. s 2 eskadronami] od Wurmserských husarů otevřel. 2) Jel bezprostředně na to pán polního vůdce zástupník [Feldmarschalllieutenant] hrabě z Klayrfayt [Claifait] místo polního zbrojnosty. 3) Vedle něj pan veřejný strážník [Generalmajor] Brechainwile jako temnosta to jest brygadýr. 4) Následovala granadýrská půlka, to jest batalion od Schwarcbach. 5) Vezlo se šest děl s těmi k nim nařízenými dělo-střelci, jenž 6) od Michal-Waliské polní půlky zastřena byla. Pak následoval 7) smutkový kůň od dvou jízdníků to jest raytknechtů vedený s dvouma jinýma jízdníkama, kteří vlečení nesli, kteří všichni černě odění byli. 8) Domovní ouředlníci neb oficírové a stejnooděvní, to jest liberajní sloužící Jeho Excelencí. 9) Duchovenstvo s polním vrchním neb superiorem panem Krámer, který spolu s dvouma polníma duchovníma mrtvé tělo doprovázel. 10) Vůz s mrtvým tělem, při kterým dvanáct vrchních zástupníků totiž oberlieutenantů přikrývací roucho od přikrovu drželi, dvanáct granadyrů, jenž rakev na vůz zdvihli a ji zas dolu sňali [Orig.: zsniali], čtyryadvacet granadýrských desátníků s fakulema, jeden vojenský ouředlník, jeden desátník to jest korporal, a čtyrmecítma sprostých pro ozdobu. 11) V brnění oblečený muž. 12) Vysoké veřejnictvo to jest generálstvo a při tom najíti se dající [und sich einfindende] kavalírové. 13) Páni nejvyšší neb štobovní ouředlníci neb oficírové [Staabsoffiziers]. 14) Generál komando. 15) Ouředlníci neb oficírové a 16) vojenské komisařstvo, vojenská kancelář, vojenská kassa, tak nazvaný Verpflegsamt neb obstarajičný ouřad, a oekonomie neb hospodářství. 17) Za tím následovala zase polní půlka od Kalenberka [Callenberg] a 18) šest děl s tím k tomu přidělenym dělostřelckým mužstvem, které od polní půlky František Kynský zastřené bylo. 19) Na to jel veřejný polního vůdce zástupník [Feldmarschalllieutenant] hrabě z Hohenfeldu, celý ten průvod zavřely dvě jízdné půlky Wurmserských husarů. Když v tom pořádku až k zdejšímu hlavnímu kostelu svatého Víta na královském hradu Pražském se přišlo, tu vysoce důstojný pan děkan John s ostatními pány kanovníky to od pana polního vrchního neb superiora Kramer doprovázené mrtvé tělo přijal, a jej do kostela doprovodil, kdežto hudební Zdrávas Královno se zpívalo a mrtvé tělo v kapli svatého Zikmunda do sklípku se spustilo. Mezi tím děla na tak nazvané městské hradby Marie Spomocnice se zavezla, z kterýchžto jako i od těch čtyř půlek vojska obyčejné Salve neb pozdravení se vystřelilo." — Jednoduchý, avšak úhledný náhrobek (desku na zdi za nynějším oltářem v kapli sv. Zikmunda, s obšírným latinským nápisem, jenž počíná slovy „Memoriae Josephi Comitis a Siskowics ex Magnatibus Hung.", vypisuje pak životní dráhu a činnost i vyznamenání zesnulého) dala zříditi vdova, jak z konce nápisu vysvítá: „Žil roků 64

6 batalionů vojska pěšího, po nich husaři od Wurmserova[1]) regimentu. 2. Potom žáci a cantores se svými muzickými nástroji. 3. Množství kaplanů a řeholníků v komžích. 4. Kříž veliký stříbrný, florem přikrytý. 5. Kapitola hlavního kostela, všichni kanovníci v černých pluviálích a infulích. 6. Biskup Krieger.[2]) 7. Tělo mrtvé na marách od 6 nadporučíků;[3]) máry byly černým aksamitem, draze premovaným přikryté, na nich navrchu krucifix, též helm neb železná čepice se pštrosovým peřím, kyrys, šavle,[4]) kopí a jeho erby připaté se spatřovaly. 8. Kůň jeho životní od dvou jízdných sluhů[5]) vedený, celý až k zemi černým suknem oděný, kteréžto sukno pozadu za koněm ještě dva nesli, aby se příliš po zemi neplíhlo. 9. Jezdec na koni po starodávnu všecken v železné zbroji zavřený, jen oči vidět mu bylo, s velikým mečem špicí dolů obráceným jel, tím Bellonu[6]) a vojanské činy nebožtíka představující. Ostruhy jeho byly s dlouhými stopkami,[7]) že hvězdička na čtvrt lokte od nohy stála.*) 10. Po stranách vedle mar samých štábní oficíři[8]) fakule nesli, flory přes sebe majíce; podle těch šli granatýři [636] a podle nich husaři jeli. 11. Několik kusů s artillerií[9]) vezeno bylo. 12. Magistrát malostranský s fakulemi a po nich jinší všelikého stavu a věku lidé, ne příliš v velkém množství pro třeštící ukrutnou zimu, kteráž toho dne byla; nebo ze všeho toho vojska a lidu i kněžstva nebyl jeden, co by se byl zimou netřásl, ano mnoho vojenského lidu oznobilo se, že do špitálu hned dáni býti musili, zvláště husarů.

Když ke kostelu hlavnímu přinesen byl, varta u dveří stojící žádnému tam nedala vejíti, jen těm průvod vedoucím. Nato pohřben byl v kapli sv. Zikmunda, kteráž jest na levo u samých hlavních dveří. Při pohřbu jeho třikrát všecko vojsko vystřelilo i z kusů za Prašným mostem. Nato po pohřbu biskup Krieger requiem zpíval pod infulí a u všech oltářů mše čtené byly, k čemuž lid všechen do kostela puštěn byl.

Tento funus jednoho aspoň slavného pána proto jsem zde drobet obšírněji napsal, aby mnohý sprosták (jako jsem já) taky věděl, jak se takoví páni pohřbívají.

[637] Toho roku v zámku starožitném Přerově ona od svatého Vojtěcha pocházející almužna aneb dluh, kterýž za

---

jiným více než sobě. Hrdinovi občanům stejně jako vojákům drahému, křesťanského člověka povinnosti výborně plnivšímu, choti svému nejmilejšímu Barbora svob. pani z Harruckern, truchlící dala postaviti." — [1]) *R*: Wormse. — [2]) Kapitula svatovítská s děkanem Johnem (nikoliv biskupem Kriegerem) čekala na pohřební průvod u kostela svatovítského. (Viz str. 195. pozn. 2.). — [3]) *R*: ober lejtenantu ... axamitem. — [4]) *R*: šaule. — [5]) *R*: dvouch rayknechtu vedený. — [6]) T. j. Válku či bohyni války. — [7]) *R*: šťopkami ... šťopku. — [8]) *R*: štobs officíři. — [9]) *R*: s Alteleriji.

*) Takovou ostruhu, jež 8 coulů dlouhou šťopku měla, našel jsem na poli roku 1782.

jeho zde zbití a kukly stržení léta 972 [1]) se tu každoročně na den nejsvětější Trojice Boží platil, a sice cokoliv sem žebráků přišlo — 300, 400, 500 i více někdy se jich sběhlo, — ti, pravím, všichni zde masem, chlebem nasyceni, pivem napojeni i penízem grošem obdařeni bývali. Letos přestala a v každosobotní peněžitou almužnu pro poddané toliko žebráky jest proměněna.

Pro jakou příčinu by to od nejvyššího místa přišlo, nevím, to ale říci mohu, že rozličné dobré a pobožné věci, od našich předků založené, bývají časem všelikými světskými nenáležitostmi anebo proměněné, anebo ve zlé obrácené (jak se před několika lety se zpíváním lístků na Květnou neděli stalo).[2]) Tak taky zde: Sjeli se na ten den do Přerova páni a dobrý díl té almužny snědli a vypili sami.

Páni hodovali —
a žebráci hubovali;
páni vydání napsali —
a žebráci málo dostali.
A tak se snad sv. Vojtěch rozhněval
a té almužně jinší způsob udělal.

NB. K tomu přerovskému zámku zdejší ves Milčice patřívala a roku 1547 k Poděbradům připadla. [3])

---

[1]) Chybný (dle Hájka) letopočet. Viz str. 182. pozn. 10. V kronice Hájkově (list 87.) zapsána jest pověst ona takto: „I přihodilo se toho času, že Slavník, hrabě libický, a Střežislava, manželka jeho, požádali jsou biskupa, syna svého, aby přišel k nim do Libice, kterýž vzav na se dlouhou sukni a velikou kuklu, bosýma nohama šel lesem do lesa, až přišel k otci svému a k svým bratřím a tu druhého dne posvětil kostela, kterýž málo před tím Slavník byl rozkázal jeho ponuknutím postaviti. A při tom posvěcení on Slavník učinil biskupu a jiným synům svým veliké hodování. Čtvrtého pak dne biskup dav otci a mateři i bratřím požehnání, odšel tajně, obávaje se pohanův a uchýliv se od cesty, skrze husté lesy se obrátil a náhodou přišel až k jedné vsi, kteráž slula Zelenka [t. j. nynější Velenka], v níž obývali pohané, kteříž uhledavše jej, všickni jednak vyběhli proti němu a polapivše jej, ptali se jeho, kdo by byl a odkud neb kam by šel? Kterýž řekl: „Člověk vám podobný jsem, z Libice města jdu do Prahy.“ A oni za kuklu jím trhajíce, vedli jej až do Přerova, neb tu jeden muž v tom dvoře bydlil znamenitý, jménem Brodislav z rodu Tunakova, kterýž vida jej mnohé na něm činil otázky. Ale muž pokojný nechtěl jemu mnoho odpovídati, kterýž znamenav, že jest křesťan, povolav svých služebníkův, kázal jim kuklu s něho svléci a jemu dobře přibíti a propustiti, kterýž když byl propuštěn odšel. A obrátiv se zase ke dvoru Brodislavovu řekl: „Tu jest mi má kukla vzata a mému hřbetu bez příčiny dluh zaplacen. Dajž Pán Bůh, aby každý, kdož ten dvůr držeti bude, vždycky byl dlužen a toho dluhu nikda nezaplatil.“ — [2]) Viz v 1. části str. 110. — [3]) Stránka [638.] prázdná. Na str. [639.—640.] následuje „Popsání všech pastorův lutriánských i kalvínských, v Čechách a Moravě se vynacházejících“. Vypisuje pouze jejich jména (ne přesně) a působiště, u některých udává rok příchodu a toliko u Markoviče, kazatele augšp. vyzn. v Praze, přidává poznámku: „který již všeliké rohože plésti začal“. Protože seznam tento jinak ničeho nového nepodává, vynechávám jej. Obsahuje tatáž jména a většinou v tomtéž pořádku, jak je uvádí „Historický kalendář na ... rok 1784 ... pro lid církví

českých obnovených". V Praze u Höchenbergra. Knížku tu Vavák znal, jak z druhé knihy Pamětí patrno. Na str. [641.] zapsal pochvalnou vzpomínku na Vaváka horlivý ctitel jeho a čtenář většiny jeho „Pamětí", Karel Vichera, loučný na panských lukách v Střebestovicích: „Toto snesšenI přeCžeteL oD sLoWa po W PanV zesnuLeM FrantIsskoWI WaWakoWI — W CIsařskICh kraLoWskICh LVkaCh bLIž V StřzebestoWItC W Den třInaCtI prosIneC Carel WIC[h]era, LaVtCžnI. Bych i já do tohoto paměti hodného spisu cosi pamětlivého zaznamenal, jest, že v roku výš psaného, to jest 1825, dne 18. prosince ještě květiny tak jako v létě kvetly a nezmrzly a lidé mnozí bosi chodili, neb mně samotnému dne... toho měsíce nádeníci na nových lukách ouředním nák[la]dem struhu vydělávali a celý den ve vodě bosí vydrželi. K. Vichera." A jiný ctitel Vavákův, Josef Kryšpín, měšťan v Poděbradech, vzdává rovněž čest a chválu původci „Pamětí", jejichž první knihu četl v době od září 1889 do února 1890. — Budiž mi ještě dovoleno připojiti zde i nejnovější zápis a vážený úsudek pana univ. prof. dr. Josefa Kalouska, zaznamenaný na knihařské vložce na začátku knihy a připomenutý již v úvodě k první části „Pamětí": „Tento první díl Pamětí Františka Vaváka Milčického měl jsem u sebe na krátký čas vypůjčený v měsíci lednu 1902 Že vazba jeho byla již zchátralá, tak že kniha začínala se rozpadávati, dal jsem ji novou vazbou opatřiti, při čemž však listy nemohly se nově ořezati, ježto již při dřívější vazbě byly až příliš ořezány. Kniha byla stránkována jen do str. 140; mezi stranami 88 a 89 jest omyl. Stránkování od 141 do 645 přidal jsem já; strany 141—148 pomátl knihař při nynější vazbě. — Vavák na straně 280 [viz v první části str. 148.] projevil obavu, že snad pilnost a práce jeho, kterouž vynakládal na zaznamenávání svých pamětí, po něm v žádném užívání a vážnosti nebude. Já však novou vazbou této knihy chtěl jsem osvědčiti, že si jí vážím, i k tomu přispěti, aby dochována byla v celosti, až jednou bohdá bude vydána tiskem, jakž toho aspoň větší část jejího obsahu zasluhuje. V Praze, 18. ledna 1902. Dr. Josef Kalousek, professor české historie na universitě Pražské." — Ježto pak bylo několik stránek v rukopise, zvláště v původní paginaci Vavákově vynecháno, jiné pak zase týmž číslem dvakráte počítány, očísloval jsem stránky celé knihy znovu tak, že výše číslic odpovídá nynějšímu skutečnému počtu stránek, kolik se jich v knize nalézá, t. j. 642, nepočítaje v to přední a zadní list staré obálky papírové, jež ani dříve nebyla do počtu stránek pojata Kde jsou stránky v rukopise přeloženy či kde něco chybí, uvedl jsem na příslušných místech v poznámkách. (Viz v první části str. 5. pozn. 2., str. 77. pozn. 4., str. 112. pozn. 2. a ve druhé části str. 27. pozn. 5. a str. 33. pozn. 1.)

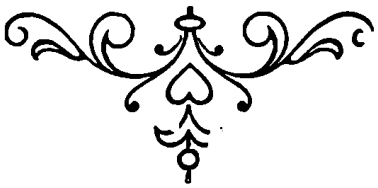

OPRAVY A DOPLŇKY.

Ke str. 8., řádek 17. shora: Dle Beckovského (Poselkyně, I., str. 776.) abytyše od sv. Jiří „vedle starobylé zvyklosti povinna jest každého roku na den sv. Víta [u Vaváka: na den sv. Jana Kř.] nový chléb z nového obilí králi českému obětovati.“

Str. 27., řádek 8. shora, místo ledna čti: listopadu.

Str. 35., v poznámkách 2. řádek shora, místo Gavriani čti: Cavriani.

Str. 36., řádek 23. shora, místo strážce čti: pomocník.

Ke str. 50., odstavec 3. a 4.: O tomtéž pozdravu srovnej str. 72. pozn. 3. v II. ročníku Dobiášova „Časopisu historického“.

Ke str. 53., řádek 14. shora: Sestřenicí kanovníka Kvíze (sestrou Václava Kvíze v Milčicích č. 3. — viz str. 35.) rozumí se Kateřina, provdaná za Martina Žerta, hospodařícího tehdy na Cermákovském gruntě č. 12. (Viz str. 55. a 65.) Vavák ji jmenuje zde podle statku Čermačkou. Patřilť statek ten od dávna rodu Čermákovu, posledně pak Matěji Čermákovi (viz v 1. části str. 136.), jenž však od r. 1780 hospodařil v Bobnicích na gruntě Václava Holana, čís. 14. staré (nyní 1.), oženiv se s vdovou po něm, Kateřinou (viz v části 1. str. 137.). Když pak dcera po Václ. Holanovi r. 1794 statek sama ujala, převzal otčim její, Matěj Čermák, zase původní statek svůj v Milčicích č. 12., na němž mezi tím Martin Žert jako soused se uvádí. (NB. Matěj Čermák, o němž na str. 12. ve 2. části se mluví, rovněž z Milčic rodilý a v Bobnicích grunt č. 23. (nyní č. 15.) držící, jest osoba jiná.)

Str. 53., v poznámkách 7. řádek shora: Dle Rufferovy Historie Vyšehradské přešel Maršálek r. 1798 z Dobřichova na sídelní kanonikát na Vyšehradě, roku 1803 dne 30. srpna zvolen děkanem, povýšen do stavu rytířského a 20 dubna 1807 zemřel.

Táž str. 53., v poznámkách 10. řádek shora, místo 1787 čti: 1786.

Str. 72., řádek 29. a str 73. řádek 14. shora: Jilmus správně se jmenoval Jirmus a v matrikách psán Girmus (v sadské matrice s připsaným písmenem J pod G). Celému asi tomu rodu bylo říkáno lidově Jilmus. (Viz na str. 125. i o jiném Jilmusovi recte Girmusovi, z Písku u St. Boleslavě.) Jilmus z Velenky, ovčák, o němž se Vavák zmiňuje, byl pravděpodobně Girmus Václav, opilio (t. j. ovčák) ve Velence čís. 14., jak zanesen jest s manželkou Barborou v sadské matrice při narození dcery jejich, Rosarie Girmusové, 29. září 1776. V Bříství, kamž byla od roku 1784 Velenka přifařena, nalézají se v matrice o několik let později zápisy z téhož čísla 14. ve Velence, a to r. 1787 narození Jana a 1789 narození Anny, obou dětí Františka Girmusa (snad syna zmíněného ovčáka, Václava Girmusa,) a manželky Josefy, a u nich udáno již nábo-

ženství protestantské. (Jiný Girmus, Jan Dominik, roku 1793 narozený syn Václava Girmusa a Doroty, rodem Hájkovy, zapsán jest jako katolík.)

Str. 73., řádek 14. shora: Karban, kovář ze Zvěřínka, je týž, o němž v první i druhé části častěji je zmínka. Před tím bydlil v Hořátvi.

Str. 78., poznámka 7.: Litery Z a D v „pantomii" mohly by se snad vyložiti jednodušeji jako zlí a dobří (Němci)?

Str. 115., poslední řádek textu: Žid Lebl Henich jest, myslím, Vavákem omylem za osobu držená firma Löbl-Hönig, jež měla tehdy monopol tabákový v Čechách najatý. Začátkem roku 1784 vzat byl z rozkazu císařova tabák do vlastní správy státní a do čtyrčlenného vrchního ředitelstva správy té přibráni i „dva bratranci, Israel Löbl a Aron Mojžíš Hönig, pražští velkoobchodníci a hlavní účastníci na prošlém právě nájmu". („Prager Oberpostamtszeitung" ze 6. ledna 1784.)

Str. 124., v poznámkách řádek 2. shora, místo Pivoňkovský čti: Pivokoňský.

Str. 127., v poznámkách řádek 4. zdola, místo pověsti čti: pověstí — a v posledním řádku místo 1782 čti: 1783.

Str. 128., řádek 18. shora: V rejstříku zpovědním z r. 1770 zapsán sice „Václav Bláha" s celou rodinou, avšak „Bláha" nebylo pravé jméno rodiny té, nýbrž „Hladík". V matrikách té doby jméno Bláha v Limuzích se vůbec nevyskytá, v jiných však osadách přifařených ano. Za to v knížce o tuklatských osadnících z kacířství podezřelých a rozhřešených („Consignatio de haeresi suspectorum et ab haeresi absolutorum territorianorum Tuklatensium") roku 1770 ze vsi Limuz nachází se tento záznam (latinsky): „Václav Hladík či Bláha mladší pro ponechanou knihu „špaliček" a její čtení a ukrytí do kacířstva padnuv, jakožto opravdu kající rozhřešen jest 6. listopadu 1770 mnou, farářem místním P. (t. j. Pečeným). Přísežný revers dal." Bylo totiž několik Hladíků toho času v Limuzích, ano i Václavů Hladíků a jednomu rodu říkali „Bláha". Starý Bláha (Václav Hladík), který r. 1770 ještě hospodařil se synem Jakubem od r. 1767 ženatým, a s Václavem svobodným, byl r. 1782 již mrtev. Václav Bláha recte Hladík mladší oženil se r. 1777, ale ten měl jen barák č. 8. v Limuzích; z toho lze souditi, že Bláha, o kterém Vavák píše, jest starší jeho bratr, soused Jakub Bláha recte Hladík, který dostal po otci statek č. 4. neb 7., ale byl rozdílným od tehdejšího rychtáře, jenž se rovněž jmenoval Jakub Hladík, ale byl upřímným katolíkem. (Z far. archivu v Tuklatech sdělil dp. Josef Řeháček.)

Str. 126., řádek 22. shora, místo prot čti: proti.

Str. 129., řádek 2. shora, místo mektající čti: mektajíc, bába atd.

(V první části ještě na str. 32., v poznámkách 4. řádek shora, místo 1779 čti: 1799.)

SEZNAM VYOBRAZENÍ.

V ČÁSTI I.

1. (V předmluvě str. V.) *Frant. Jan Vavák.* Reprodukce (ve čtvrtině původní velikosti) obrazu olejovými barvami na plátně provedeného, jenž jest majetkem p. Josefa Vaváka v Milčicích. Původ obrazu je tento: Karel Vichera, panský loučný ve Střebestovicích u Sadské (dosud jméno statku: „Vichera z luk"), upřímný ctitel Vavákův a horlivý čtenář jeho „Paměti", — viz jeho chvalořečné verše a poznámky na konci první knihy i dalších — k oslavě zlaté svatby Vavákovy věnoval mu spolu s přáním i podobiznu jeho (poprsí), zcela neumělý to a prostý obrázek vodovými barvami na papíře malovaný, kde Vavák zobrazen v zeleném kabátě, jaký tehdy sedláci na Poděbradsku nosívali, s pamětním penízem císaře Josefa II. na prsou, drže v pravé ruce knihu, v levé pak právo rychtářské. Podle této kresbičky zhotovil r. 1878 na žádost p. Josefa Vaváka malíř p. Frant. Krátký, v Sadské druhdy řadu let bydlivší, otec p. F. Krátkého, zakladatele a majitele závodu fotochemigrafického v Kolíně, zmíněný svrchu obraz na plátně, ovšem též zcela jednoduchý, řídě se při tom vedle předlohy Vicherovy též udáním p. Josefa Vaváka, že otec jeho, jehož p. Krátký dobře znal, opět otci svému velice byl podoben. (Tato data, dosud asi málo povědomá, p. F. Krátký a p. Josef Vavák sami laskavě mi sdělili.) Není tudíž na našem obrázku věrná podoba Vavákova; ta se bohužel, nakolik dosavad známo, nezachovala, ač vyjmeme-li malou silhouetu na soudobé úhledné mědirytině Döblerově z roku 1816, věnované památce Vavákově (viz ve „Světozoru" z r. 1892, str. 541, při článku Al. Jiráskově a v „Českém Lidu" roč. VI., str. 119.), předpokládáme-li ovšem prozatím, že původce této silhouety kreslil Vaváka dle skutečnosti. Faksimile rytiny Döblerovy i Vicherův obrázek budou ovšem rovněž otištěny s podrobnějším výkladem při dalších dílech „Pamětí" vedle jiných ještě památek na osobu Vavákovu. Zobrazení Vicherovo-Krátkého vniklo zatím nejvíce ve známost a stalo se již jaksi tradiční podobkou Vavákovou, proto jeho snímek položen zde na začátek tištěných „Pamětí". Kreslilť dle něho křídou, opět jej částečně upraviv, obraz slavného rychtáře milčického A. Senft a tento obraz tištěn jest (v rozměru 35 × 47 cm tisku) u L. Koppe na Smíchově a vydán r. 1892 nákladem p. Leopolda Doležala, řídícího učitele v Charvatcích, jakožto 1. číslo I. serie životopisných obrazů českých, určených především za učebné pomůcky pro české školy, v nichž nejedné jest vyvěšen či ve sbírkách se uchovává. Nejnověji pak týž obraz Senftův, značně zmenšený, reprodukován byl roku 1906 v I. díle (str. 315) „Poděbradska",

krásné to publikace učitelstva okresu poděbradského, uskutečněné hlavně prací pp. F. J. Čečetky a J. Hellicha.

Snímek vlastnoručního podpisu Vavákova pod obrázkem naším vzat jest z titulního listu V. knihy „Pamětí", psané v době, kdy již mohl se Vavák honositi neobyčejným tehdy pro sedláka vyznamenáním — měšťanstvím král. města Plzně, o kteréžto poctě ve III. knize „Pamětí" dočteme se více.

2. (Str. 1.) *Záhlaví s českým ivem* uprostřed. Vzato z 1. stránky III. části od Jana Jindř. Ramhoffského v Praze r. 1743 vydaného (s velikými obrazy Dietzlerovými) popisu korunovace Marie Teresie na království české, pod titulem: „Drey Beschreibungen, Erstens: Des königlichen Einzugs, welchen . . . Maria Theresia . . . in Dero königliche drey Prager-Städte gehalten; Andertens: Der Erb-Huldigung, . . . Drittens: . . . Königlich-Böhmischen Crönung; . . ." Obrázek náš jest asi ve $^2/_3$ původní velikosti.

3. (Str. 9.) *Císařovna Marie Teresie.* Otisk asi v polovici původní velikosti soudobé kresby a rytiny Jana E. Nilsona. (Zapůjčeno ze sbírek Umělecko-průmyslového musea v Praze.)

4. (Str. 17.) *Poděbradský zámek.* Vzato (jako ještě následujících vyobrazení našich více) asi v polovici původní velikosti ze sbírky ručně kolorovaných leptů: „Abbildungen sämmtlicher alten und neuen Schlösser in Böhmen," vydávané v Praze na začátku stol. XIX. nákladem F. K. Wolfa. Podpis: „Podiebrad. — F. Čzepelka del. 1804. — W. Berger sc. — Prag bey F. K. Wolf 1807." (Ze sbírek kláštera strahovského.)

5. (Str. 35.) *Kostel sv. Gotharda v Hořicích.* Z německé knihy nějaké, mně neznámé. O $^1/_5$ pův. velikosti zde zmenšeno. Podpis: „Sct. Gotthardskirche bei Horžicz Bidschower Kreises 1818. Ansicht von Nord-Ost. — H. Seykora del. — J. Berka sc." (Půjčeno od vdp Frant Hrubíka, k. a ceremonáře v Praze.)

6. (Str. 43.) *Císař Josef II.* V původní velikosti. Podpis: „Josephus II. Romanorum Imperator Semper Augustus. Pater Patriae. — I. Balzer sc." (Ze Strahova.) Jan Balzer zemřel r. 1799. (Viz ve 2. části str. 71. pozn. 4.)

7. (Str. 53.) *Kounice.* (Velikost a vydání viz napřed při č. 4.) Podpis: „Kaunicz. — A. Pucherna del. 1803 et sculp. 1804. — Prag bey F. K. Wolf 1804." (Ze sbírek Musea král. Českého.)

8. (Str. 69.) *Zámek v Radimi.* Podpis: „Radim. — A. Pucherna del. 1803. et sculpsit 1805. — Prag bey F. K. Wolf 1805." (Viz při č. 4.) (Ze Strahova.)

9. (Str. 81.) Primitivní, ale tuším jediné z té doby (z konce XVIII století a z XIX. stol. až do let padesátých) vyobrazení Sadské hory s památným kostelem sv. Apolináře; vzato jest (v $^5/_9$ původní velikosti) z rukopisného kancionálu, vlastně rorátních zpěvů, jež pro literátský kůr v Sadské ozdobně přepsal a vkusnými iniciálkami ozdobil „Jan Tadeus Plaček, rodilý ze vsi Píst, školní učitel ve vsi Hradištku, maje věku svého 48 let", roku 1808. Celostránková, jednoduše kolorovaná kresba Plačkova tvoří první stránku titulního listu. Popis její lze snadno pře-

čísti z obrázku samého. O celém rukopise bude bohdá v letošním ročníku „Českého Lidu“ zpráva podrobnější. (Zapůjčeno mi z literát. kůru děkanského kostela v Sadské.)

10 (Str. 89.) *Královské Hradčany.* Výňatek (asi o $^1/_3$ zmenšený) z velikého obrazu („Joan. Josephus Dietzler delin. — Mart. Tyroff sculpt. direx. Norimbergae“) při zmíněném již popisu české korunovace Marie Teresie r. 1743 (viz při čís. 2). Pohled jest kreslen od kostela sv. Mikuláše na Malé Straně.

11. (Str. 107.) *Hradec Králové.* Vzato (asi v $^1/_2$ původní velikosti) z Krameriusova „Čechoslava“ z r. 1820, kde k článku „Vypsání české země“ přikládány byly celostránkové rytiny českých panovníků, měst a hradů. Podpis: „Králové Hradec, král. kragské věnné město“ — bez udání kresliče a rytce. (Z knihovny Musea král. Českého.)

12. (Str. 113.) *Pruský král Fridrich II.* (Asi o $^1/_2$ zmenšeno.) Podpis: „Fridericus II. — Ant. Graff pinx. — J. F. Bause sculpsit Lipsiae 1787.“ (Z Musea král. Českého.)

13. (Str. 129.) *Hlavní oltář u sv. Víta o svatojánské slavnosti r. 1779.* (Asi v $^1/_3$ původní velikosti.) Příloha k popisu, vydanému 1779 pod názvem „Memoria insignis triumphi“ etc., o němž viz v 1. části „Pamětí“ str. 123. pozn. 5. (Z knihovny kapitulní.)

14. (Str. 137.) *Arcibiskup Přichovský.* V původní velikosti. Podpis: „I. Adam sc.“ (Ze Strahova.) Jakob Adam, kreslič a mědirytec rodem z Vídně, zemřel r. 1811.

V ČÁSTI II.

1. (V předmluvě str. V.) *Ukázka Vavákova rukopisu* v I. knize „Pamětí“ z roku 1782, stránka [397.], v tisku zde str. 62., ve $^2/_3$ původní velikosti.

2. (Str. 9.) *Nový Bydžov.* Podpis: „Neu-Bidschow, Königl. Kreisstadt. Nowý Bidžow, Král. kragské město“, bez autorova jména. Zmenšeno o necelou polovinu. Z první třetiny XIX. století. (Půjčeno od vdp. Frant. Hrubíka.)

3. (Str. 13.) *„Pražské České Noviny“*, úvodní stránka 1. čísla z roku 1782 (asi o $^1/_5$ zmenšená). (Ze Strahova.)

4. (Str. 32.) *Biskup Jan Leopold Hay.* V původní velikosti originálu. Podpis: „A. Leicher sc. — Johann Leopold von Hay, Bischof von Königgratz, geb. im J. 1735, gest. im J. 1794. Bey seinem Grabe trauern Religion und Staat und Menschheit und jeder Freund der Tugend.“ Nahoře pak nad obrázkem nadepsán ještě citát anglický: „The clearest Head and the sincerest Heart. Garth.“ (Česky: Hlava nejosvícenější a srdce nejupřímnější.) Ondřej Leicher, akademický mědirytec ve Vídni, zemřel r. 1828. (Ze Strahova.)

5. (Str. 41.) *Litoměřice.* Podpis: „Die k. Kreisstadt Leitmeritz. Král. krag. město Litoměřice. — Morstadt del.“ Úprava i doba podobně jako u čís. 2. (Ze Strahova.)

6. (Str. 57.) *Český Brod.* Podpis: „Český Brod, královské město v Kauřimsku“, bez udání autora. Úprava jako u čís. 2. (Ze Strahova.)

7. (Str. 65.) *Setkání se císaře Josefa II. s Piem VI. na cestě do Vídně.* Titulní kresba (o $^1/_3$ zmenšená) z úřední zprávy římské o této cestě. (Titul viz na str. 138. pozn. 4.) Podpis: „Angeletti inv. — Bombelli sculp. 1780." (Z kapit. archivu.)

8. (Str. 81.) *Černý Kostelec.* Podpis: „Schwarz-Kostelecz. — A. Pucherna del. 1802 et sculpsit 1804. — Prag, bey F. K. Wolf 1804." (Srov. č. 4. v části první.) (Ze Strahova.)

9. (Str. 89.) *Brandýs nad Labem.* Podpis: „Brandeis. — W. Berger del et sc. 1800. — Prag, bey F. K. Wolf 1804." (Srov. v části 1. čís. 4.) (Ze Strahova.)

10. (Str. 105.) *Pius VI. ve Vídni: Slavné bohoslužby u sv. Štěpána, 31. března 1782.* Podpis: „Wan-Denel S. Ken inv. — Bombelli S. Romae." Z knihy a ve velikosti jako při čís. 7.

11. (Str. 113.) *Pius VI. ve Vídni 31. března 1782 uděluje plnomocne odpustky.* Podpis: „Barbarra inv. — Bombelli S. Romae." Ostatní jak při čís. 7.

12. (Str. 129.) *Lysá.* Podpis: „Lissa. — F. Com. Sweerts del. 1795. — W. Berger sc. — Prag bey F. K. Wolf 1807." Ostatní viz při čís. 4. v části 1. (Ze Strahova.)

13. (Str. 137.) *Toleranční patent.* První stránka (ve $^3/_5$ původní velikosti) úředního textu českého z pražského gubernia. Snad zůstalo toto vydání dosud méně povšimnuto, ježto i v nejnovějších dílech českých (Prášek: „Panování cís. Josefa II.," část I., str. 205.—209., Denis-Vančura: „Čechy po Bílé Hoře", díl I., str. 549. pozn. 1.) citován jest pouze otisk českého překladu vydaného v Brně, dne 27. října 1781, uveřejněný v „Hlasech ze Siona" z r. 1831, str. 154.—155., jenž s českým guberniálním textem úplně se srovnává až na některé zkomoleniny a pravopis ještě horší, což snad lidovými přepisy onoho moravského textu způsobeno. (Zapůjčeno od p. Jana Hellicha v Poděbradech.)

14. (Str. 153.) *Benátky.* Podpis: „Benatek. — F. Cžepelka del. 1804. — W. Berger sculp. — Prag bey F. K. Wolf 1807." Ostatní viz při č. 4. v části 1. (Ze Strahova.)

15. (Str. 161.) *Mladá Boleslav.* Podpis: „Die königl. Kreisstadt Jungbunzlau. Král. kragské město Mladá Boleslav. — Casp. Horst gest." Velikost a vročení viz dle čís. 2. (Z Musea král. Českého.)

16. (Str. 177.) *Karlštein od severozápadu.* V $^1/_2$ původní velikosti. Podpis: „Schloss Karlstein bey Prag. — Nach der Natur gezeichnet und geetzt von A. Baltzer." (Ze Strahova.) Antonín Balzer, syn uvedeného již Jana Balzera, zemřel v Praze r. 1807.

17. (Str. 185.) *Karlštein od východní strany.* V $^1/_2$ původní velikosti. Podpis: „Prospekt des berühmten Schlosses Carlstein, drey Meilen von Prag, von der Morgen-Seite anzusehen. — Anton Balzer ft." (Ze Strahova.)

18. (Str. 193.) *Náchod.* Podpis: „Nachod. — Joh. Venuto del. — W. Berger sc. 1805. — Prag bey F. K. Wolf 1805." Ostatní dle čís. 4. v části 1. (Ze Strahova.)

REJSTŘÍK JMENNÝ.

SESTAVIL

ANT. DOLENSKÝ.

Hvězdička za číslem stránky značí druhý díl.

Abdul Hamed, sultán 46.
Adamité 145.*
Aeskulapovi hadi v erbu poděbrad. proboštů 78.
Ahrenberg, pěší pluk 11, 12, 32, 35, 137.
z Aichelburga Ferd., krajský komisař 86.
Aistulf, král langobardský 135.
Albert Saský, pluk karabin. 102, 128, 124;* císař 47.*
Alis Ignác, kooperator staroboleslavský 125.*
Althann, pluk karabin. 102, 124.*
Ambroš Josef Ondřej, vrchní v Brandýse 28.
Amerika, stromoví pro naše podnebí 186.*
Amsterodam, tisk. 41,* 42.*
z Andlau Josef, pěší pluk 59.
Andrlík Václav, podruh v Sadské 77.
Andrlík Vojtěch, purkmistr v Nymburce 140.
Anežka, hrab. Přichovská, voršilka 6.*
Antoni Jindřich, děkan českobrodský 25.
Apeles český, viz: Škréta 37.*
Aquilinus Hradecký Pavel 45.*
z Arenbergů, Karel Raimund, 11. Viz Ahrenberg.
Arndt Jan 40.*
Arnošt, z Pardubic, 70;* - vůdce lüneburský 144.*
Artz, světící biskup 143.*
Asie Malá, biskupství Edesské 141.*
Assyrie, pustá biskupství 24.*
Augšpurk, drahé obilí 19; příchozí Luteráni 15;* výroba soch a obrazů 71,* 72;* kázání 48;* návštěva papeže 107-8;* konfesse 117;* sněm 144.*
Augusta Jan, v Litomyšli 140;* o závazcích křesťansk. 156.*
Augustin sv. 100;* řebřík duchovní 47.*
Aulich Odilo v Broumově 80.
Axlar Pavel 46.*
Babiny, pole u Milčic 22.*
Bacílek Václ, rychtář z Odřepes 12.
Bachrachová Anna, židovka z Poděbrad 26.
Baierweck Jan Josef. ředitel panství 38-9, 142; jízda do Vídně 83, 146, rekviem za císařovnu 1;* kurrenda 113;* — vesnice 86; usídlení Holana 173;* poslušenství velímského pastora 177; viz i Poděbrady: vrchní.
Baka Ladislav, pastor v Hořátvi 27,* 182.*
Balbín Bohuslav 46.*
Balzer Jan, mědiryjec 71;* podobizna Pia VI. 138.
Baranyay z Bodarfalva, husar. pluk 82.
Barner Jan 45,* 46.*
Bartošovice 64.
Basilej 72.*
Baštecký Jan, soused v Milčicích 16; louku dostal 85; otčim Stehlíkův 179.*
Batthyani Josef, kardinál 133—4.*
Bavory 13; drahota 19, 28; část k Rakousku 95.
Beckovský J., Kronika 21, 8,* 39,* 44*, 46,* 63,* 95,* 108,* 118,* 150,* 162;* Studnice vod 47.*
Bečvárky 90.
Beda Venerabilis 100.*
Bedřich II., od českých akatolíků za pomoc žádán 44; u Kolína r. 1757. 55; spor o knížectví Slezské 97.
Bedřich Falcký 72;* utiskuje katolíky 99;* Pavel Stránský 184.*
Bedřich ze Strážnice 74.*
Bechyně; kraj 64.
Bělá, Jednota bratrská 63;* rodiště J. Šimka 121; panství Valdšteina 187.*
Bělehrad, vítězství nad Turky 118.
Benátky, bible 44.*
Benedikt XIII. Oratio 121; světil Přichovského 6,* 135; — XIV. breve 29.
Benediktinky u sv. Jiří 121.*
Beneš Bavoryňský, správce sboru v Ml. Boleslavi 140.*

Benešov, krupobití 8;* legát papežský 138.*
Beránek Matěj, žebrák z Milčic 192.*
Berety Štěpán, pastor kalvínský ve Velenicích 182.*
Berlín, nekatolíci 42, 49;* podpora nekatolíků 49; zajatci 108; tisk. 42,* 44,* 104,* 140,* 145,* 146,* 171.*
Berounsko, ceny obilí 31.
Bersabe, cesta Jakoba 42.*
Bethely, cesta Jakoba 42.*
Biřička, polnosti 14
Bláha, soused v Limuzi 128.*
Blatná, děkan Tvrdý 78.
Blažek Petr, direktor v Čern. Kostelci 65.
Blažím, (Ploscha) farář John 5.*
z Blümegen Jindřich Kajetán 54.
z Blumenberka Václav 48.*
Bobnice, úroda 131; sektáři 44; robotní patent 70; zeměměřiči 79; svoboda náboženská 12;* příspěvek na kostel v Chlebích 143; dcera Vaváka Matěje 174;* grunt Bašteckého 179.*
Bohdanec, dragouni 80; posádka 125.*
Boleslav II., kníže Ukrutný 8;* 122.*
Boleslav Ml., soupis lidu 7; ceny obilí 22, 25; rodné město Sommra 33; dějiny 110; Jednota bratrská 63-4;* mnoho sněhu 125;* vojsko jde ke plukům 128,* 130;* Augustův pobyt 140;* tisk. 142.* — Stará 77; děkan Klupp 77; hrob sv. Václava 34;* podivná znamení 37;* posádka 125;* odpadlík Jirmus 125.*
Boleslavsko 6.*
Bonifác IX. 108.*
Bor, les 3, 16, 34.*
Borecký, vyhořel 25,* — Jiří, žebrák z Milčic 192.*
Borovský F. A. 65.
Borový Kl. 118.
Bořek z Miletínka 21; — Jos., praelat 120.
Bořivoj 70.*
Bossuet Jak. B. 65.*
Božan Jan Josef 45.*
Brandýs nad Labem, komise z Vídně 3, 60, 77; Janovský J. J. 26, 27; rodiště J. Keglera 62; vrchní 14; úřad polesného 38; za bouře selské 48, 50; koňské stáje 72; velitelství pluku Wurmser 82; magacín válečný 100-1; nekatolíci 61;* návštěva Josefa II. 96; okolí 108;* posádka 125;* vdova Vorlíčková 180;* panství 188.*
Brez u Mantue 39.
Briccius Hynek, pojezdný 38; — Mich. Hroznata, vrchní; cesta do Prahy 26; spor o patronát sadské kapličky 133; umírá 29-30; — Briccová Terez., manželka vrchního zemřela 29.
Brikcí z Cinperka, zvonař 36.*
Brinken, pluk 130.*
Brinner Fr., pojezdný 38.
Brod Čes., administrátor Čípa 37; jarmark 40; přípravy k válce 99; pouť 117; požár 136; ceny obilí 4;* myslivost 22;* popis památek 35;* kanovník Kvíz 65;* Elekta 122;* návštěva Jos. II. 135;* kostel sv. Maří 158;* hejtman Pachta 167-8;* sběh lidu k pohřbu Dor. Procházkové 169;* cesta císaře 185.* — Německý, okolí 122.*
Brodislav z rodu Tunatova vyslýchá sv. Vojtěcha 197.*
Broumov, selská bouře 63; robota 80; buřiči 84; vpád vojska 99; ústup pruský 103; trh 112.
Bruncvík Zachariáš, spisy 104.*
Bruno sv., zakladatel kartusiánů 114.*
Brtek Jakub, soused v Milčicích, louka 85; dostane koně 128; svatba Holanova 137;* konfiskace knih 3;* odpadá od víry 29,* 34;* křtiny syna 50;* proti svěcení kříže 121;* manželka 173;* jízda za pastorem 175.* návštěva pastora velimského 178;* — Matěj, soused v Milčicích 11; číslo domu 16; prodává pšenici podloudně 18; nekatoličtí synové 44; paleta platů 74; louka 85; svěcení zvoničky r. 1749. 10;* odpadá od víry 29,* 34;* vyslanec nekatolíků 114;* svědek křtu Stehlíkova 179;* svědek svatby Stehlíkovy 181;* syn 193;* Brtková Dorota 193;*
Brzák Jan z Budiměřic 159.*
Břeh, tisk. 42.*
Březnice 38.
Bříství, farář Wiesinger 39; Vavákův útěk 49.
Bucer Martin, farář ve Strasburce 140.*
Budějovice, jízda vrchního 26; biskupství 53;* vojsko 94.*
Budyně, poštovní cesta 101; purkrabí 79, 108; dovoz dříví 139.
Buchholzer Abrah. 92.
Bundschuh, písař 71.
Bunting Henrych 40.*
Bureš Jakob v Kost. Lhotě vyhořel 121.*
Burkhardt Jan, pojezdný

38; — Ondřej, stařec 133.
Bydžov Nový, soupis lidu 7; odvodní okres 11; krajský hejtman 12; transport zajatých 18, 22; cesta ke Královému Dvoru 21; žádost za obilí 32; arest 44; dovoz buřičů 54, 64; cíl buřičů 57; prohlášení robotního patentu 70; krajský ouřad 74, 80, 82; odvádění koní 95; císař v Hlušicích 96; koní dávání 128; koně 131; cesta Vaváka 132; vězení nekatolíků 13;* trestání pytláků 21;* trestanci 22;* komise proti odpadlíkům 35;* šatlava 38;* kurenda 113;* cesta hejtmana 162;* násilník Veselý 176;* — Starý 131.
Bychory, nekatolíci 73.*
Bylany, buřiči 54-5; kostel, 25, 69;* za selské bouře 48; krupobití 8.*
Bürgermeister Jan v Sadské 133.
Bystřice (v Kladsku), dobyta 104.
Bzdina Havel 74.*
Cahera Havel 74.*
Callenberg, pohřeb Siskowicze 195.*
Capito (Koepfel) Wolfgang Fabricius, probošt ve Strasburce 140—1.*
Cavriani Václav, hrabě 35;* čtení kontraktu robotaboličního 190.*
Celna, mlýn 87.
Cerhenice, vybity 49; za bouře selské 48; panství 18,* 93.*
Cerhenští 18.*
Claifait, pohřeb Granera 195.*
Clanner z Engelshofen Jan Bapt., polesný 38, 105, 127, 142; svěcení kostela v Chlebích 142.
z Clary Karel, vrchní mincmistr 58, 71.
Clary z Aldringen, Leopold, nejvyš. proviantmistr 103.
Coburg, pluk 124.*
z Cochem Martin 45.*
Crammer Karel, obroční 28.
Ctěnice, okres brandýsský 72.
Cviger viz Zwiker.
Cvingli 111.*
Cyrill, sv. 79.*
Czehuber Tomáš Řehoř, děkan v Nymburce 142, 12.*
Cžonka Jan, kazatel v Trnavce 117.*
Čáslav, kraj 64; magacín válečný 100; mokro 3.*
Čáslavky 63.
Častolovice, panství hr. Šternberka 187.
Čech Václav, agitátor nekatolíků v Hořátvi 42, 45.
Čechy, nekatolíci prosí v Prusku za pomoc 57; drahota 19; missie 62; mrazy 73; generální vikář 77; vojsko 93, 89, 96, 145; víra 92; návštěva císaře 25, 26, 45, 79, 135, 11;* vojenský kommandant 11;* myslivost 20;* biskupství 24;* zvony 36;* lidová četba 41;* nekatolíci 49,* 50,* 59;* píseň nekatolíků 67-9;* víra 70;* 146;* rozšíření víry 79;* náboženské nepořádky 84;* spis biskupa hradeckého 90—1;* šíření nekatolíků 104;* nový svátek mariánský zaveden 108;* navracování se k víře katolické 110;* tabák 115;* abssauři 116;* nedostatek píce 124;* kazatelé 127,* 130;* náboženství pod obojí 138;* Valdenští 140,* 154;* útisky nekatolíků 148-150;* evangeličtí predikanté 159;* Jednota bratrská 171;* Stránský P. vypovězen 184.*
Čejka Jan, ponocný 23-4; — sedlák ze Sán 22.*
Čelakovice, sklad válečný 102; posádka 125.*
Čeněk z Vartemberka 21.
Čermák Jan 15, 110, 136, 138; vyhořel 80. — Jan, purkrabí 38; zemřel 110; děti jeho 110, 138; — Matěj, soused z Bylan, uvězněn 54; puštěn 55; — Matěj z Milčic 136, mrtev 12-4;* grunt 25;* jízda za pastorem 175;* dcera 179-81.* — Matěj, konšel v Milčicích 10;* — Matěj z Peček 2;* dcery pohřeb 52;* — Václav, podruh z Milčic 137; odpadl od víry 29,* 34;* výslech 59;* pomahá sňatku z tehlíkově 179-80; svědek svatby Stehlíkovy 181;* kmotr Brtka Matěje 193;* — jakýsi kovář v Kolíně 180.* — Čermáková Anna, dcera purkrabího 138.
Čermákovský grunt v Milčicích 25.*
Černavka, potok 85.
Černý Jan, Knížka lékařská 47;* — Matěj ujímá se statku 173.*
Červenka Fr., důchodní 38, 93, 102, — Benedikt 47.*
Černokostelecko 10.*
Černokostelečtí 14.
Černý Josef 52; oběšen 72.
Čihák Tomáš, špitálník 143.
Čiňoves, robotní patent 70; fara 53.*
Čípa Václav, kanovník 37.
Čížek Tomáš Nepomuk, děkan v Sadské 42, 61, 87, 133; paměti 45.

Čurda Frant., kožešník v Poděbradech 141.
Dánsko, cesta Josefa II. 145.
Dašice 10.*
Defours, hrabě Josef, panství 63, 72.
Dietrichštein K. Frant. X. 108; panství 79.
Dikastus Miřkovský Jiří 40,* 42,* 104.*
Diabač J. B., bibliothekář strahovský 33.
Dloubal Jan (Jan Želivský) 74*, 99.*
Dlouhoveský Jan Hynek, svět. biskup 24,* 47;* 48.*
Dobiáš Václav, rychtář, chvalovský 86.* — soused z Peček 177.*
Dobřenice, kostel vyolt 56.
Dobřenský Václav 40.*
Dobřichov, nekatol pohřeb 52;* fara 53;* zápis svatby Stehlíka 181.*
Dobřichovští 4.*
Domažlice, 19, 28.
Domek, bažantnice 21.*
Dominik sv., život 47.*
Doležal Matěj 15, 33; louka 85; grunt 25;* — Václav, soused z Kostelní Lhoty 18.
Doubrava Vojtěch, hejtman v Kouniciích 48.
Doudera Jiří, rychtář 33,* 190.*
Drahe, dvůr 84, 140.
Drážďany, zajatci 108; nekatolíci 3,* 15;* tiskárna 44,* 104,* 144;* vyslanec Sternberg 187.*
Drážďanský Petr, kantor německý, spory náboženské 5-7.*
z Dražova Samuel Martinius 42;* konfessí 144.*
Dreihausen 63.
Dub Český, buřiči 56.
Dubá, sklad válečný 102.
Dubeneckovské grunty 25.*
Dublín 68.
Duchet Josef 17.*
Dušníky, sklad válečný 104.
Dvorský Frant. X., puškař 127. v Poděbradech 127.
Dvořák Josef, syn statkáře z Roztok 52; oběšen 72; — Dvořáková Alžběta, manželka Matěje Kostíře 167.*
Dvůr Králové 21; vojsko uherské 71; sklad válečný 112.
Dymokursko za selské bouře 50.
Dymokurští, bouří proti robotě 47; za selské bouře 49.
Edelbert Nymburský 45.*
Edessa, biskupství 141.*
Egypt, biskupství 24;* putování Haranta z Polžic 45.*
Elekta bl. Maria, 121-2.*
Eliáš Fr. v Libici 54.
Elsner Jan Theofil, konfessí 140.*
Erben K. J. 65.
Eugenius, papež 118.
Eusebius 45,* 60,* 48.*
Evropa 3;* cesty Josefa II. 145.
de Evisi, hrabě 24.
Ezop 39.*
Fabricius Hugo 132, 47.*
Faust Jan, knihtisk. 43,* 79.*
Ferdinand I. 71, 45;* konfessí 146.* — II. 45; vítězství bělohorské 149; — III. 74; zvelebuje Valdice 115;* obdaruje Piccolominiho 138.* — V. 124.*
Fererius sv. Vincenc 46.*
Figulus F. 17.*
Filip landkr. z Hessu 144.*
Fink Jan Jiří, stařec 133.*
Firlink František 40
Flavius Josef 44.*
z Frattner J. T. 160.*
Frankfurt, říšský sněm 98.
František císař I. 45, 19-21;* sázení stromů 109; František II., císař 124;* František Josef I., císař 124;* František Toskánský, arcivévoda 95.
Fridland, fara 76; dobyt 104; trh 112.
Fuks Jiří, manželka 174.*
Fürstenberg Karel Egon, purkrabí 49, 51-2, 58, 17,* 31,* 86,* v Radimi 187.*
Gabriel Jan 62, 144.
Garhamer Matěj, stařec 133.*
Gavriani viz Cavriani.
Gemmingen z Hornbergu a Treschklingen Zikmund, jeho pluk 137.
z Gillerů Maximilian, nadlesní 38, 142.
Glatz Matěj, faktor 134.
Gleych Václav, modlitby 41,* 38,* 42,* 104.*
Gothard, sv., kostel v Hořicích 20-21, 28.
Götz, generál 74, 179.*
Gröbl Jan Josef, knihkupec 120, 131, 90.*
Gramer Michal, pošní superior, pohřeb Siskowicze 194-5.*
Grim Ondřej Bartoloměj, ředitel panství 26, 32; ředitel panství v Kolíně 38-9;* mrtev 104.
Grimes Mates, stařec 133.*
Groh Jan Nep., jesuita, styky s Vavákem 62, 115, 134,* 4,* 18,* 33,* 43;* Život Ježíše 45.*
Grüber Jos., stařec 133.*
Gwaza Štěpán 41.*
Habelschwert 104.
Hadač Frant., uvězněn 125-6;* — Václav, hostinský 125.*
Hájek Matěj, farář ve Vinoři 37;* — z Libočan Václav, Kronika 21, 89, 8,* 19,* 31,* 39,* 45,* 63,* 70,* 74,* 77,* 79,* 81,* 96,* 115,* 141,* 145,* 146,* 150,* 152, 155,* 162.*
Hager Josef, malíř 123.
Halík Václav, farář v Bříství 39.
Haile n. S. 42,* 44,* 104.*

Hamburk, dovoz sukna 1.*
Hammeršmíd Flor. 46;* kronika klatovská 162.*
Hanuš, kurfiřt sask. 144 *
Harant z Polžic Krištof 45 *
Harrach, kardinál 71.
Havli, inženýr 140.
Havlík z Varvažova Bartoloměj 41.*
z Haye Leopold, biskup, Cirkulární spis 90;* nařízení 97,* Hlas pastýře 106.*
Heilmann Fr., kázání 48.*
Henig Josef, stařec 133.*
Herites Antonín, ředitel školy v Poděbradech 82; Václav Vojt., kanovník 120.
Herrnhut 49.*
z Herzanu a Harrasu Frant. kardinál 133-4.*
Heřmanice, krupobití 109.*
z Hessen princ, zajat 104.
Hibernové 45.
Hickisch de Lauro, Ferdinand, gubern. sekretář 52.
Hildebrand, nepokoje nábož. 135.*
Hladký Ant., tiskař 90.*
Hloupětín, návštěva císaře 89; 184,* 185,* 186;* lečení vojska 11,* 184.*
Hluboš, obraz sv. Antonína 29.*
Hlušice, byt císaře 96.
Hoffman Filip, lesní v Střebestovicích 21;* — malíř 123.
z Hohenlohe Filip Arnošt 139.
z Hohern viz Raab.
Höchenberger Fr. Aug., knihtiskař v Praze 5,* 143.*
Holan Jiří, agitátor nekatolíků v Bobnicích, 42; uvězněn 44, 54, 61; puštěn 70; zemřel 12-4.* — Matěj, jízda pro pastora 173;* rod 173.* — Rovenský Václav Karel 45;* — Václav 137.
Holand, cesta Josefa II. 145; dovoz obilí 138.
Holešovice 11.*
Holfeld Jan Krištof, purkrabí 72.
Holiče, bažantnice 21.*
Holštýn, dovoz obilí 138.
Hora Bílá 69;* vypovídání po bitvě 93;* bitva 95,* 149;* — Kutná 140; mokro 3;* tiskárna 32,* 43;* zvonař 35-6;* rodiště J. Fausta 70;* vrchní 86;* smrt Filipa de Novavilla biskupa 141;* — Hora Veselá 86; — Hora Vlčí, ves 87.
Horák Josef Jan, kanovník 120. — František, zpovídá nekatolíky 112;* — Horáková Alžběta, pohřeb 112.*
Horinová Kateř. v Kluku 34 *
Horník Karel Podivín, far. ve Skramníku 10.*
Hořany, selské bouře, 48-9; 25;* oprava cest před válkou 99; zvonění na poplach 168.*
Hořanští 99.
Hořátev 61; sektáři 45; vzbouření selské 48; odpadání od víry 27;* krupobití 109;* kázání 123;* úřad pastora 177;* pastor kalvínský 182.*
Hořčický z Tepence Jakub, spisy 48,* 143.*
Hořice, zázračná voda 20, 21, 28, 61.
Hostinné, sklad válečný 104, 111.
Hotovec Jiří v Pečkách vyhořel 80: — Josef, popis chalup 15; nedostatek obilí 19; darované obilí 33; louka 85; zbaven gruntu 88; přenáší zvon 119; — Karel, manželka Johanna 93-4; Matěj, soused v Milčicích, r. 1749. zvonu svěcení 10;* — Matěj, mladší, odpadá od víry 34-5;* — Václav, v Milčicích popis chalup 15; darované obilí 33; louka 85; manželka Kateřina 93; svědek 137; pes mu zastřelen 21;* pohřeb dítěte 107;* trestán 126;* — Hotovcová Anna v Milčicích 15; — Kateřina, pohřeb 107;* 193.*
Houdek, soused 21.*
Houska Martin, upálen 74.*
z Hoyer Jan Pavel, rada, urbár. komisse 58-9.
z Hradce Jan, farář u sv. Martina 78-8.*
Hradčany 71; ústav šlechtičen 122.*
Hradec Jindř., sucho 76; kaplan 76; soupis lidu 7; — Králové, ceny obilí 11, 22, 99, 4;* 21; buřiči 51-2, 60; cíl buřičů 57; císař návštěvou 97; šance 106, 131; sklad vojenský 112; biskup. 6;* 90,* 97;* tiskárna 45.*
Hrádek Komorní, sběh k pohřbu Procházkové 169.*
Hradešín, farář Horník 10;* farář Vorel 39.
Hradiště Mnichovo, panství Valdšteina 187.*
Hradištko 3, 19, 19;* kostelík 37; robotní patent 70; dovoz dříví 139, 141; přijímání helvetské 110;* zpověď nekatolíků 112;* 112;* chalupa V. Váchy 190.*
Hrázský, vyhořel 183.*
Hrubý Jan, žebrák z Milčic 192;* — z Jelení Řehoř 44.*
z Hrušova Apolena 132.
Hůla Vít 44;* jízda pro pastora 173;* suplika k císaři 186.*
Hunyadi Jan 118.*
Hus 39,* 41,* 49,* 67-9,* 70,* 72,* 73,* 74,* 75,* 76,* 77,* 78,* 79,* 103,* 104,* 117,* 136,* 146,* 150,* 151,* 157.*

Hvězda z Vicemilic Jan 74.*
Chanovský 39.*
Cheb 28; 115;* husaři 8.
Chládek Antoň, měšťan v Sadské 87; — Josef, 144.
Chleby 131; dvůr 140-1; kostel 142, 145; odpor proti platu 17;* řádění odpadlíků 66,* 102,* 125,* 127,* 159,* 182;* žádost o kostel 186;* chalupa J. Krejčíka 190.*
Chlumec, nekatolíci 39; útok buřičů 50; cíl vzbouřenců 55-6; buřiči 60; koňské stáje 72; Götz 74; dragouni 80; panství 86; 95;* posádka 125.*
Chlumecký, fišmistr 38.
Chlumečtí, bouří proti robotě 47; za selské bouře 49.
Chmela Jan, 144.
Chomutov 99; Sasové v městě 105; konšelé 108.
Choťánky, loupení v mlýně 12.
Chotek z Chotkova, Jan Nep. 72.
Chotouň, luka 6; sousedé 13; list od královské gubernii 51; processí 75; rozdílení luk 86; měření polí 99; inkvisice knih 2-3;* myslivost 22;* židé 25;* kaple 56,* 160,* 166;* rod Koštířů 167;* zvonění na poplach 168.*
Chotutice 120.*
Chrást 161.*
Chrášťany 168.*
Chrčice 22.*
Chrudim 27; jízda kanovníka Kvíze 35;* nekatolíci 61.*
Chvalovice 18; selské vzbouření 48; Dobiáš 86; Poupa 93—4; nekatolíci 26,* 122;* krupobití 109;* Miláček 126;* Jessenius 127,* 159.*
Chvalovský rouhá se 38—9;* puštěn z vězení 66.*
Chvatliny Dolní 44.*
Chvojka Matěj, selský císař 54, 64.
Ignác z Loyoly 36.
Innocenc XIII. 118.
Ipoldt Karel, obroční 6, 28, 38.
Italie, vojsko 96.
Jakeš Vít, farář 3,* 77,* 107;* Apologia calicis 40.*
Jakob, patriarcha 42.*
Jakobellus 75,* 77—8,* 152.*
Jakoubek ze Stříbra 77,* 172.*
Jaksch 60, 19.*
Jan od Čápův 43.*
Jan z Jenštejna, arcibiskup 108;* — z Nepomuku 57, 117—26; 174.*
Jankov 74, 179.
Janovice Uhlířské 109.
Janovský Jan Jiří 26.
Jaroměř, okolí 63; vojsko 97; nekatolíci 99; poloha vojska 99; okolí 101; sklad válečný 102, 104.
Javůrek Fr., rychtář 50.
Jelení u Vysokého Mýta 54.
Jenštejn, zámek 108.*
Jeremiáš 141.*
Jeronym, sv. 76.*
Jerusalem 91, 41;* 44.*
Jessenius Joel, kazatel 127.*
Jesuité, zrušení řádu 36.
Jezírko, luka 6.
Jičín, trh 16, 128, 130; ceny obilí 13, 15, 16, 34, 22; okolí 62; 114* 123,* arest 44; vězení 54; cíl buřičů 57; sídlo císaře 101; kronika 46.*
Jilmus, ovčák 73.
Jindrák Jan v Kluku 163.*
Jindřich III. 135, 136; — IV. 185.*
Jirásek Jan 84, 79.
Jireček 42.*
Jirmus Matěj 125.
Jiroušek Jiří, rychtář 52, 54; vrací se z Bydžova 61; Václav 18.
Jírů Václav, rychtář rašovický 143.
Jiří, Poděbradský 115,* 138,* 146;* — markrabě brandeburský 144.*
John Jan Nep. 120, 5;* kázání 7,* 195—6.*
Johnová Kateřina 134.
Josef, missionář 144; — II., patent o odvádění rekrut 6; káže dovážeti uherské obilí 13; v Praze 25, 45, 79; podobn. s Chvojkou 55; zruší kolleje 71; zrušuje kláštery 78; přípravy k válce 96; zrušení řádů 122, 139; zruší kapli u Nového mlýna 132; hledá místo pro pevnost 135; cesty 145; řád myslivosti 19;* panování 84,* 94,* 131,* 148,* 149,* 187; kontrakt robotaboliční 190.*
Juno 42.*
Justinopolis (Edesa), biskupství 141.*
Kabátník Martin 41.*
Kačíny, louky u Milčic 6.
Kadaveros Jan Kouřimský 41.*
Kadeřávek Jan 173.*
Kaiser Jan Ondřej, biskup 76, 78.
Kalabrie, zemětřes. 161.*
Kalixt III. 118.*
Kalvín Jan 72.* 75,* 79,* 111.*
Kamerarius Joachim 45.*
Kampian, Hostides 49.*
Kantůrek Fr., z Poděbrad 125.*
Kapihorský, Kronika sedlecká 162.*
Kapistran Jan 118.*
Kaplan Josef v Lysé 139.*
Karban Frant., kovář v Hořátvi, agitátor nekatolíků 42; uvězněn 44, 54, 61; puštěn z vězení 66;* jáhen helvetský 73.*
Karbula, opatrovník ve Velimi (též Karbu-

sický) 16; syn jede pro pastora 173—4;* — Matěj, život 174.*
Karel IV. 97, 147, 148. 6,* 19,* 62,* 97,* 119,* 134,* 147—8;* — V. 134,* 144;* — Veliký 135.*
Karchesius Martin 40.*
Karion Jan, Kronika 40.*
Kassius J. Alex. senior Jednoty v Lešně 140.*
Kateřina z Bory 72.*
Kavanství, polnosti 6; voda velká 14; přípravy k válce 99.
Kayser Jan Ondřej, biskup 28.
Kegelius Filip 3,* 42.*
Kegler Jos., missionář 62.
Kely, dvůr 86.
Kempenský Tom., spisy 47,* 100.*
Kersko, les u Sadské 3, 33, 1,* 4,* 14,* 139,* 161;* paseka 23.*
Kheul Karel 106.
Khevenhüller-Metsch Fr. Ant., cís. komisse 2.
Kinský ze Vchynic a Tetova Fr. Jos. hrabě 71, 86, 106; myslivost 22;* Radim 164;* pohřeb Siskowicze 195.*
Kladsko 57; hrabství 97; ústup pruský 103; pevnost 104; panství Ludwigsdorf 183.*
Klanner viz Clanner.
Klášterský Jiří, odpadá od víry 34;* výslech 56.*
Klatovy 19; vojsko 94; proroctví 154.*
Klauserová Žofie Johanna 134.
Klecany 76.
Klement XI. 118; — XIII. 53; — XIV. 29; zrušení řádu Jesuitského 35; potvrzuje arcibratrstvo 42.
Klementinum 71.
Klenovský z Klenového a Janovic 77.
Kleych 3.*
Klučov 18, 19; krupobití 8; návštěva Josefa II. 135.
Kluky 3; robota 47-8; povodeň 139, 160; rodina Zelinkova 33; rodina J. Zelinky 34;* Jednota bratrská 64;* pohřeb 163.*
Klipec 123.*
z Kociánů Joannes 2, 31.
Kocín z Kocinetu Jan 45.*
Kocourková Kateřina z Milčic 192.*
Kočvara Jan, listovní 38.
Kodicil z Tulechova Petr kronika 40,* 43,* 76,* 77,* 79.*
Kolín, odvod vojska 12; úroda řepy 24; dovoz obilí 32; sklad obilí 33; úřad pojezdného 38; vrchnosten. úřad 39; komisse 46; za selsk. bouře 49; vražda 55; okolí 64, 127;* smrt tambora 70; Pražská brána 74; silnice 74—5; bitva 82; důchodní 91; poprava 95; magacín válečný 100; obilí z Uher 112; bitva 137; odvod koní 146; bitva 11;* myslivost 22;* nekatolíci 74,* 106,* 129,* 169;* vojsko 128,* 130;* kovář Čermák 180;* — nad Rýnem 114;* — Starý, farář Vavák 37; pohřeb 52; nekatolíci 61.*
Kollej Karlova 91.
Koloděje 21.*
Komenský Jan A., Labyrint 41;* — 76,* 100,* 142,* 143,* 162*.
Koniáš Antonín 62; 47.*
Konstantin Veliký 45.*
Konstantinopol, 145; cesta z Vídně 46;* konfesse 141.*
Kopecký Ján, mistr tesařský 140; 73.*
Kopisty, ves 141.
Kopp Jan 45.*
Kořínek, Kutnohorská kronika 162.*
Kostelec Černý, bouře selská 64-5; patent o robotě 68; okolí 146; stavitel Smutný 133; rekviem za císařovnu 148; sídlo Smiřického 36;* bouře 86;* panství 164;* nekatolíci 169;* povodeň 176;* — n. Labem, koňské stáje 72; sklad válečný 102; posádka 125.*
Kostelecko 54.
Kostka Mat., kaplan 125.*
Kostnice 76,* 77,* 157.*
Kostomlaty, farář 33.
Kostomlátky, J. Vostrý 2;* nekatolíci 111.*
Kostránek Tomáš 73.*
Koštýř z Chotouně 167.*
Košťál Dominik, kazatel 4,* 29.*
Korutansko 38.
Kořínek Jan 3;* paměti 43.*
Kounice za bouře selské 48—9; rychtář 50; vrchní 54; kámen stavební 120;* sběh lidu k pohřbu Procházkové 169.*
Kouřim 3; soupis lidu 7; Janovský zatčen 27; posádka 32; okolí 51, 62, 100, 164;* robota 68; sklad vojenský 104, 112; ceny obilí 4;* myslivost 22;* Prušáci 26;* kaplan Valter 27;* děkan Skřivánek 83,* 84;* patent čelední 160;* zemětřesení 161;* hromem zabití 183.*
Koutský Josef, farář 53.*
Kovanice, vzbouření selské 48; buřiči 52; odpadání od víry 27;* baron Larisch 183.*
Kovanský Bartoloměj, přejímá statek 173.*
Kožíšek, výslech 56.*
Král Matěj, loučný z Milčic 2.*
Krabšice 175.*
Kramář Leander, opat sázavský 84.*
Kramerius V. 90.*
Kraňsko 28.

Kratochvíl, vrchní v Náchodě 63; — Martin, rychtář ze Siegfeldu 189.*
Kratochvíle Jan, vůbec Kubeš v Chotouni 23—4.*
Kratonohy 55; kostel vybit 56; panství 86.
Krebs Ignác 120.
Krejčík Jan, rychtář 140, 143-4, 190.
Kreml Václav a Jan, v Přední Lhotě 176.*
Kressenbrunn 95.*
Krieger Erasmus Dionysius 120, 24;* biskup 123;* pohřeb Siskowicze 196.*
Krolmus Václav 126.*
Krška David, farář 37.*
Krupková Rosalie, 167.*
Krůty, prvofarář 37.
Kryšpín Josef v Poděbradech 198.*
Kryzula Vít 93-4.
Křečhoř, nekatolíci 106,* 176.*
Křečkov, Miláček 126.*
Křenovice, lokalita 45.
Křinec 32; 17-8.*
Křišťan 47.*
Křížky u Prahy 31.*
Kšely, za selské bouře 48; nekatolíci 128,* 168,* 178.*
Kubeš 25.*
Kubíček Matěj, 186.*
Kubka Václav 33.*
Kuks 71.*
Kulka Dominik, mrtev 4;* Tomáš, děkan 142.
Kunvald, Jednota bratrská 63,* 146.*
z Kurlandu Petr, vévoda 63.
Kuře Pavel, farář 130.
Kuthen ze Sprimsberka Martin, kronika 41;* 46,* 76.*
Kvapil Karel 36, 44.*
Kvíz Jan Jos., kanovník 120, 5;* kázání 7;* 174—5,* příbuzenstvo 126, 26;* vyslýchá odpadlíky 35,* 53—4,* 64,* 178;* — Jiří, odpadá od víry 27;* — Matěj, otec a syn v Milčicích 126; vyhořel 25;* 5;* 10;* Matiáš z Chvalovic, odpadá od víry 27;* 5;* — Václav v Milčicích 137; odpadá od víry 34—5;* — Kateřina 15, 19, 23, 33, 126.
Kyba Frant., 837.
Labe, mosty 25; most u Nymburka 64; města kol 72; velká voda 74, 157,* 160;* okolí 93—4, 6; dovoz dříví 139 141; plavení dříví 2;* plavení dříví 23; v okolí žně 8;* duha 19.*
Ladví 31.*
Lahna 98.
Landškroun, buřiči 84.
Larisch Jan Nep. 183.*
Lasicki Jan 143*.
Laudon, generál 101.
Lateran 119.
Lauterbeck Jiří 41.*
Lebl — Henich 115.*
Lederer Karel 86*.
Leibek Jakub, žid v Pečkách 25.*
Lešno, tiskárna 41,* 140,* 142.*
Lev J., farář ve Skramníku 35;* — III. papež 135;* — IX. 135.*
Lewenklai Jan, 46.*
Levinský Vojtěch, 47.*
Leypoldt Jan, listovní 38-9.
Lhota Kostelní, podání spisu o zrušení pastvy 5; měření půdy 6; sousedé 13, 18, 19; nemoci 33; pytlačení 21;* pohřeb nekatol. 33;* pohřeb 52;* Jednota bratrská 64;* oheň 121;* Douděra 190;* — Písková, sousedé 13; nemoci 33; desertéři 95; Miláček 123;* krupobití 109;* — Přední, robota 47—8; dovoz dříví 139; škola 34;* Jednota bratrská 64;* krupobití 109;* Kreml 176—7;* — Vrbová, sousedé 13, 20; inkvisice knih 2; pohřeb 52;* Jednota bratrská 64;* odpadlíci 124;* pastor 177;* — Lhoty 16, 62; řepy 24.
Libčany 55; kostel vybit 56.
Libeň 8;* poprava 51
Liberec, vojsko 97; trh 112.
Líbeznice, farář 100.
Libice, prohlídka lesa 3; loupení v mlýně 12; okolí 46, 54; robotní patent 70; kostel vyhořel 90; pastor 182; Slavníkovci 197.*
z Liechtenšteina, panství 37; panství 52, 72, 146, 148, 164,* 186-7.*
Limuz, 128—9.*
Linhart 155*.
Linteus Petr 47.*
Lipany 64; bitva 69.*
Lipsko 108, 15;* sukno 1.*
Lipský, návrší 64.
Litiš, sídlo císaře 101.
Litoměřice 55, 76; návštěva císaře 96, 101; vojsko 97; dovoz dříví 139; okolí 141; pevnost 145; stavba pevnosti 1;* Pavel Stránský 184.*
Litoměřický Petr, farář v Zásadí 156.*
Litomyšl, odvodní okres 59; vyhoř. 69; tiskár. 44, 106,* 156;* nekat. 61;* Jednota bratrská 63—4, 140*, 106**; nábož komisař 65;* kartusiáné 115.*
Lomnický Šimon, Kupidova střela 41,* 48*.
Longolius Mich. 40.*
Lonský, vyhořel 26.*
Loquis Martin 74.*
Lorenz Jos., děkan 84.*
Losy z Losymthalu Adam Filip 72.
Lothar, císař 95*.
Loučenka, luka 85.
Loučky 22,* 187.*
Louka, mokrá 14;* prostřední, dnešní Čej-

kovna 6; Satalic. 85-6; Slouhová 6; zadní u Milčic 6.
Louny 154.*
Loužek 18.
Lovosice, bitva s Prusy 82
Lstiboř, za selské bouře 48, 49; fara 131; rychtářství 146; krupobití 8;* kostel 69.* požár 183.*
Ludvík 94, — XV. 46.
Ludwigsdorf v Kladsku 183.*
Lustberg 86.
Luther 21, 75, 39,* 41,* 70,* 73,* 75,* 79,* 100,* 104,* 111,* 117,* 140,* 141,* 151,* 172,* vyobrazení 72.*
Lützov, Jan Bohumír, hrabě 187.
Lužice 28, patent o pouti 53; vojsko 96.
Lysá, koňské stáje 72; císař 101; krupobití 8;* klášter 37;* panství Šporkovo 71;* posádka 125;* nekatolíci 126,* 127,* 159.*
Magdeburk 182.*
Majer Matěj 133.*
Málek, podruh 18, 26.
Manderscheid, Gust. Jan Mauritius, arcibiskup 100; — Blankenheimová Karolina, hraběnka 186;* její sestra 188.*
Mantua 10.*
Mareš Pavel 52.*
Maria Cell, procesí 33; 191.*
„Maria Svatoňovská" 64.
Marie Teresie, drahota 19; korunování 45;* patent proti buřičům 53-4; odpouští šuldensteier 73; mír Těšínský 131; smrt 147; 148,* zvonění a rekviem 1;. Cerhenice 18;* řád myslivosti 19;* abatyše 122;* zrušení roboty 190.*
Marcolini 174.*
Mardetschläger Franz. 53.*
Markovič, kazatel 197.*
Markytán, podruh 18.
Mariabrunn 136.*
Mariacell viz Maria Cell.
Marle Vojtěch Jan, sirotčí 114, 142, 7.*
Maroko 161.*
Maršálek Josef Narcis, kanovník 53.*
Marschallovský pluk 32, 35.
Martin V. 136.*
Martínek, soused 33.*
Martínková Alžběta 33;* — Kateřina 33.*
Matěj od Bílého Lva 43.*
Materna z Květnice Václav 132.
Matthioli, Herbář 45,* 103.*
Maximilian I., myslivost 20,* 45;* — II. 136; arcikníže 132,* 134.*
Mayer 44,* 47.*
Mayerhoffer Jan Nep., farář 33.
Meder Hynek, děkan 82, 142.
Meklenburk, dovoz obilí 138.
Melac, Ali Halam 161.*
Melanchton Filip, 79,* 111,* 117,* 140,* 144*.
Melantrich Jan, Modlitby 42,* Pláč otců 42;* bible 44.*
Mělník, koňské stáje 72; missie 145; nekatolíci 61;* posádka 125.*
Messina 161.*
Městec Králové, posádka 11, 132.
Město Nové, nekatolíci 39; sektáři 42.
Meszaros 194.*
Methodéj, sv. 79.*
Mezkář 54 viz Mrskář.
Michal (Starý) bratr 141.*
Michalec Martin, biskup 72,* 141;* kněz 141.*
Michálek Matěj z Milčic 192,* 193.*
Michalovic Jan, kanovník 53-4.*
Migazzi Krištof, kardinál 133—4.*
Mikovec B. F. 65.
Mikulovský Florian 118.
Miláček Jan 122,* 126.*
Milčice, cesta do Sadské 1; podání spisu o zrušení pastvy 5; sousedé 13; popis lidu 15, 93;* kovárna obecní 15; užívání zázračné vody 20; nemoci dobytka 22; úkazy podivné 23 31; ponocný 23—4; dovoz obilí 33; mor dobytčí 34; granatýři 38; arcibratrstvo nejsvětější svátosti oltářní 41; sektáři 45; vzbouření selské 48; list od král. gubernii 51; robota 54; paleta 74; protest proti správě cesty 74; podíl na správě cesty 75; sucho 76; c. k. komisse 78; rodiště Hotovcovo 80; luka 85; zatopená luka 86; měření polí 99; útulek před vojskem 100; kvartýr vojenský 102; povinnost ku Hradci 107; rodiště Kvízovo 126; sousedé 128; klassifikace polí 130; svatba 136; rodiště Prokopa Vaváka 138; komisař 144; rodiště Jiřího Vaváka 146; podpora pohořelým 147; rekviem za císařovnu 1;* inkvisice knih 2-3;* procesí za déšť 4;* příbuz. Kvízovo 5;* zvonička 9,* 119;* kříž kamenný 121;* myslivost 22;* žid 25;* rodina Kvízů 26;* odpadání od víry 29,* 34,* 179;* věnování nábož. obrazů 37;* nekatolický křest 50;* vyslýchání odpadlců 53;* rodiště Pokorného 56;* kanovník Kvíz 65;* vojenský kvartýr 66;* pohřeb helvetský 107;* stavba kříže 109;* granatýři 116;* kázání Miláčkovo 123;* kazatel 127;* zásoby obilí 131;* františkáni 158;* doslech o zemětřesení

161;* zvonění na poplach 168;* pastor 175,* 176,* 177,* 178;* Stehlík Tomáš 179,* 181;* hon 187;* nekatolíci 193;* Přerov 197.*
Milčín, krupobití 8.*
Miletín 21.
Miller Jan 42;* — Jiří 133.*
Mimoň, sklad válečný 102.
Minerva 42.*
Minide Matěj, kronikář 90.
Miran Josef 51; oběšen 72.
Mirla 3;* — Mirlová, vdova, vyhořela 80.
Misericordia, neděle 2.
Miška Prokop, mlynář 42, 44, 61; uvězněn 54; rodina 12;* zmizel 39;* — Jakub, konvertita 175.*
Miškovský J. 135.
z Mitrovic Václav 47.*
Mlýny Nové, drancování 12.
Močidla 6.
Mohuč, vynalezení tisku 43, 79.*
Mochov, stavební kámen 145.
Mollinari Antonín Godefried 78.
Morava 28, 115,* 138;* sucho 76; vojsko 96, 124;* nekatolíci 50.*
Mornay Filip 42.*
Morzin Josef Xaver, hr. 17.*
Moskva, cesta Josefa II. 145.
Most, Sasové v městě 105; vpád pruský 106; 5.*
Mostek, luka 6.
Mosty kamenné 1.
Motěšický Kašpar, Modlitby 3,* 38,* 42.*
Mourek Ondřej 133.*
Mráz Václav, krejčí v Milčicích 11.
Mrskář Jan 54.
Mundus Gabriel, kaprál 95.
Muratorius Ludvík 48.*
Muskulus (Mäusslin) Wolfgang 140—1.*
Mustafa III. 46.
Müller, zeměměřič 99. zámečník 107; měšťan poděbradský 125.*
Mülner Antonín 55.
Münster, Kosmografia 27.
Mýto Vysoké 54; vyhořelo 46.
Náchod, direktor 63; buřiči 84; vpád vojska 99; sklad válečný 104; trh 112.
Náchodský N., Sancta curiositas 46.*
Najmajr Fr., Miserere aneb kázání 48.*
Nasavsko-Hesensko 98.
Nebel Ludvík, stařec 133.*
Neděliště, sídlo císaře 99.
Nedoma Tomáš 33.*
Nehvizdky, abnormální dítě 91; stavební kámen 109.*
Nehvizdy Malé 120.*
Nechanice 55.
Nejedlý Václav, rychtář 34.*
Němeček, citace 79; — Jan, dragoun 32; — Jan, rychtář pňovský 190;* — Václav, missionarius 45; — manželka Václ. 123.*
Netolický Jiří, kanovník 48.*
Netřebice, agitátor k odpadlictví 53.*
Neujahrsdorf 27.*
Nizozemí, vojsko 96.
Norbert sv. 71.
Norimberk, ceny obilí 19; patent o víře 15;* bible 44;* lutheráné 71,* 144.*
Nosislavský Vlaverin, 48.*
Novák Frant., hrnčíř 115; — Jakub 173;* — Pavel, odpadá od víry 29;* 34,* 193;* vyslánec nekatol. 114;* nesvětí svátků 117; Petr, rychtář z Odřepes 12.
Novotný Jan, ovčák 87; — Václav, odpadá od víry 27.*
Nymburk, granatýři 32; most 64, 139-40; koňské stáje 72; velká voda 74; husaři 82, 84; kázání 85; počasí 90; pochod vojska 98; sklad válečný 100, 102-3; pobyt Vavákův 101; futráž 110, 112; svatba Holana 137; jarmark 138; okolí 142; kazatel 4;* rebelie 17;* Prušáci 26;* pohřeb 34,* 169;* Ťuček 46;* visitace 123;* posádka 125;* návštěva Josefa II 135;* kostel Panny Marie II. 158.*
Nyvelt Antonín 63-4; David, historie 63-4, 46.*
Obícka, luka 6, 14.
Obora, Černá u Poříčan 14.
Oekolampadius J. 72,* 79,* 111.*
Odřepsy, loupení v mlýn. 12; krupobití 109.*
Ohrádce, pole 2.
Oldřich, kníže z Anhaltu 144.*
Olomouc, návštěva císaře 45; tiskárna 44,* 47,* 49.*
na Opalinku 27.*
Opočnice, robotní patent 70; rychtář 74; oheň 146-7.
Opočno, nekatolíci 39, 61;* sektáři 42; pohřby odpadlíků 111.*
Opolany 66.*
Oppelt z Werthenfeldu; Hynek Bedřich 64.
Osečko 3, 177.*
Ostrovy, pozemky u Milčic 1.
Oškobrh viz Vaškohrb.
Otruba Fr., Paměti Lysé 126.*
Ounětice, hrobka 126.
Ouřeňoves, farář 37; rekviem za císařovnu 148; pytlačení 22.*
Ústí n. L., tábor vo-

jenský 96; nad Orlicí, rodiště V. Čípa 37.
Ouvaly, farář Jakeš 40.*
Paar, kníže, panství zdechovické 127.*
Pacina Matěj, chalupník v Hradištku 110.*
Paderborn, papež v městě 135.*
Pachta Josef 58, 167-8.*
Palma Modličanský Sixt, spisy 104.*
Paprocký Bart., spisy 36, 39,* 44,* 63,* 119,* 155,* 162;* Nová kratochvíle 42.*
Pardubice, komise 2 3, 79; Scotti 26-7; správce Schwarz 38; nekatolíci 39, 42,* 61,* 53;* bouře proti robotě 47; za selské bouře 49; koňské stáje 72; karmanýři 128; děkanství 53;* nábož. komisař 65;* pohřby nekatolíků 111;* posádka 125;* odvod ariánů 161.*
Paroubek F. A. 61; — Jiří, farář 45, 76, 100; žalmy 47;* — O. G 57, 72, 100; — Václav, řezník 74.
Partlicius Šimon, Calendarium 75, 88, 42;* 45,* 102,* 155.*
Pasov 19 144.
Pátek, ves 38.*
Pečky, výdej obilí 11; cukrovar 44; mlýn 54; bratři Skřivánkové 62; požár 80; měření polí 99; inkvisice knih 2;* myslivost 22;* žid 25;* Jednota bratrská 64;* nekatolíci 175,* 177,* 179 až 81;* — Hrabanovy 64.
Peduzzi Josef, direktor 14.
Pech Karel, písař 91, 111, Antonín 91, 93.
Peková Anna z Poděbrad 163.*
Pelcl Mart. citace spisů, 47,* 115.*
Peřina Tomáš, chalupník v Hradištku 110.*
Pešina Tomáš, spisy 39,* 63,* 162,* Předchůdce, 47-8; Phosphorus 95.*
Petrarcha Fr., citace spisů 44;* 62.*
Petřek z Polkovic Benjamin 92.
Piccolomini Kristina 63; — Octavius, jenerál 138; — Pompejus 63.
Pinkas Jan, soused v Milčicích 1; prodej statku 93; — Jan, soused v Sadské 100; — Václav; svěcení zvoničky 10.*
Pipin, král francký 135.*
Pirna, tisk. 42.*
Písek, bída 19; voda z Hořic 28.
na Písku u St. Boleslavě 125.*
Pius II. 46;* z rodu Picolomini 138;* — VI. 120, 51;* ve Vídni 83,* 95,* 131-6,* 138,* 187;* návštěva Augšpurku 107.*
Pivokoňský Frant, rychtář v Libici 12, 124;* — Karel, chalupník v Libici 12.
Plachý Fr., konšel 143.
Plaňany, loupení mlýna 16; vražda 55; cesta arcibiskupa 66;* císař 185,* 186.*
Plinovic z Skocova Adam 3.*
Plintovec Adam 42.*
Plzeň, voda z Hořic 28; tiskárna 43;* proroctví 154.*
Pňov 16, nekatolíci 177,* 186;* chalupa Němečka 190.*
Poboř 179.*
Pobudová Ludmila 167.*
Počátky, sucho 76.
Počernice, Stehlík 179.*
Podbaba u Libně 8.*
Podmok, Jan Slechta 60; robotní patent 70.
Podolákovský grunt 25.*
Pogius 78.*
Pohled, sídlo zrušených řádů 121-22.
Pokorný Karel 56;* — Michal, manželka 164.*
Polabec (Podlabce) rychtář 12; cvičení vojska 35; vzbouření selské 48; Jiří Zelinka 33;* pastýř Jindrák 163.*
Pole Vítězné 86, viz Siegfeld.
Poličany, Brtek přijde o koně 128.
Pollio Lukáš 40-1.*
Polsko, cesta Josefa II. 145; bratří 141,* 171.*
Poděbrady, c. k komisse 2, 31, 46, 60, 77; nedostatek obilí 10-11; kvartýr vojáků 11; vrchní 12, 138; úřad krajský 15; dovoz obilí 16-17; soud 19; pivovar 26; 28; granatýři 32; posádka 35,* 124-5; ředitel panství 38; vrchnostenský úřad 39, 44; obsazeny od vzbouřenců 47-8; vybity 49; přípravy proti buřičům 50-1; vojenská varta 52; robota 54; transport buřičů 59, 63; missie 62; zbůjníci 64; koňské stáje 72; dragouni 80; moždíře 86; dub památný 89; děkan 90, 94, 7;* desertéři 95; přípravy k válce 99; sklad válečný 102; zámečník Müller 107; purkrabí 110; jaro 111; úřad panský 127; kaple 132; cukrovar 133; úřad písaře 137; povodeň 139, 160;* most 140; rekviem za císařovnu 1;* žně 8;* trestání pytláků 21;* hlášení odpadlíků 29,* 31;* odpadání od víry 34;* komisse proti odpadlíkům 35,* 53;* šatlava 38,* 66;* smrt Šeborové 39;* pozdravení odpadlců 50;* nekatolíci 61, 163,* 169,* 181;* nábož. komisař 65;* bouře náboženská 86;*

výslech šenkýř. chlebského 102;* krupobití 109;* výpis kurendy 113;* kartusiáné 115;* počet nekatolíků 118;* trh na obilí 123;* Hádač 125;* trestání provinilců 126;* lid volán k regimentům 130;* okolí 159;* komise krajského hejtmana 162;* ariáné z Wolfsberku 164;* poddaný Koštíř 167;* smrt děkana Svobody 170;* rod Holanův 173; odpověď na supliku odpadlíků 186;* příslušnost Milčic 197;* Kryšpín 198.*
Podlaha Ant., citace spisů 6;* 35.*
Porostliny, les 16.
Poříčany, velká voda 13-4; měření polí 86; krupobití 8;* kostel 69;* návštěva Josefa II. 135.*
Poselák, pytlák 22.*
Postřižín, Josef Safář, 72.
Poupa Jiří, dědictví 94; rychtář chvalovský 86; — Václav, tchán Vavákův 1; číslo domu 16; nemoci dobytka 34; louka 85; umřel 93; odevzdání gruntu 96; rychtářem 131; mladší obecní 10;* — Johanna 83.
Praha, soupis lidu 7; tržní ceny 7; popis domů 8; dovoz obilí 10, 30; nedostatek potrav 13; vzdálenost od Hořic 21; mor 22, 24; ceny obilí 22, 25, 63, 99, 4,* 14,* 30,* 126, 154,* 183,* 191;* cena řepy 24; nouze o chléb 25; návštěva císaře 26, 135; 11; vězení 27; nemoci 28; procesí 34; cesta Baierwecka 39; tisk 40, 92, 43.* 44,* 48,* 82,* 90, 146,* 165,* 168,* 171;* polní ležení 45; cíl vzbouřenců 47; selské bouře 49; urburiální komisse 50, 58-9; poprava 51; dovoz buřičů 54-5; pronásledování kněží 57; pouť sv. Jana 57, 121, 174;* transport zbůjníků 64; vězení 70; vojsko 71; brány 72; povětrnost 73; silnice 74; evang. knihy 75; obležena 76; minorité 78; tábor vojenský 79-80; 89, 11,* 184,* 185;* bitva s Prusy 82; husaři 84; vzory dříví 87; odvádění koní 95; přípravy k válce 98; sklad válečný 100; zajatci váleční 101; kvartýr vojenský 102; karmanýři 105; vandrovní 115; odpustky 120; koupě koní 139; missie do Milčic 144; smutek za císařovnu 1;* Jakeš vypovězen 3;* kostel sv. Jiljí 4;* arcib. knihtiskař 5;* arcibiskup 6,* 66;* jubilace arcibiskupa 7;* nový chléb 8;* koupě zvonu do Milčic 9;* studie Vaváka Floriána 10;* vězení nekatol. 13;* náboženství 15;* procesí Božího těla 19;* myslivost 22;* silnice 23;* biskupství 24;* rodiště Valtrovo 27;* okolí 31;* 40;* komisse proti odpadlíkům 35;* vydávání knih 42; poprava buřičů 52; týnská fara 53;* podpora odpadlíků 53;* jízda kanovníka Kvíze 64;* sídlo Balzera 71;* nekatolíci 74,* 141,* 172,* 186;* bludy Viklefovy 76;* učení Husovo 77;* Tvrdý Fr. 78;* první tištěná bible 79;* kanovník Skřivánek 83;* cirkulace 86;* poprava staroměst. 95;* kázání Rokycana 96;* jazyk sv. Jana 106;* tisk nekatol. knih 119;* svěcení 121;* legát papež. 138;* Klementinum, knih. 146* sekta viklifitská 150;* přijímání pod obojí 152,* 157; evageličtí pastorové 157;* kostel sv. Jakuba 158;* kostel sv. Ambrože 158;* kostel sv. Salvatora 158;* kostel sv. Trojice 158;* generál Wurmser 168;* hromem zabití 183;* kajetáné 194;* svatý Vojtěch 197.*
Prachatice 28
Prachovice, vápno na zvoničku 120.*
Prášek Justín, Panování cís. Josefa II. 33;* 115,* 169.*
Procházka Ant., felčar 33; — Václav, chirurg 33; — Michal, zedník 164—8.*
Prokop sv., život 148, 47;* — Holý, utiskuje kněze 74;* utiskuje katolíky 99.*
Prosek 31.*
Prostějov, tiskárna 47;* Martin Michalec 72.*
Prušová Joh., tiskárna 36.
Předhradí, loupení obilí 16; kostel 45, 46; pastor 177.*
Předletice, okres brandýsský 72.
Přelouč sklad obilní 94; missie 145; fara 53; pohřby nekatol. 111;* okolí 127.*
Přerov, vybit 48-9; almužna svatovojtěšská 196-7.*
Přezletice, sedlák Miran 51.
Příbram, tisk. 82.*
z Přichovic, arcibiskup 42, 119; rekviem za císařovnu 148; jubilace 5;* cesta do Vídně 66;* ve Vídni 135.*
Přík Bohuslav, spis. 89-90.*

Ptáček Ondřej, zvonař 36.*
z Puchova Jan a Zikm. 27.
Pulpann Jan, komisař 167.*
Puntigán Josef 144.
Pytlík Jan, bible 43.
Raab Fr. Ant., jeho system 46, 111, 78-9; zpráva o chlebském kostelu 142; robotaboliční patent 188.*
Račín Theatinský Karel 45.*
Radim, za selské bouře 48; vybita 49; zámek 22; fara 114;* robota 141;* prodána knížeti Lichtenšteinu 164;* sběh lidu k pohřbu Procházkové 169;* návštěva kn. Lichtenšteina 186-7.*
na Radlici občina u Chleb 140.
Radovesnice, robotní patent 70; zeměměřiči 79.
Radt Gundisalvus dominikán v Praze 4.*
Rakousy, voda od sv. Gotharda 28; dovoz obilí 30; tovaryš Mülner 55; vojsko 96; myslivost 20.*
Rašovice, klasování polí 131; Stehlík hledá nevěstu 179.*
Rataje, bouře selská 64; rekviem za císařovnu 148; krupobití 8.*
Ratěnice, Kryzula Vít 93.
Rautenstrauch Štěpán, opat 80.
Rezek Ant., citace spisů 65, 44.*
Ridl Mik., překlad kázání 40.*
Rodoch Martin, kaplan týnský 102.*
Rokycana J., učení 72;* 74-5;* kázání 96;* utiskuje katolíky 99;* přímluvce za Bratry u Jiřího 146.*
Ronov, inženýr Havli 140; odpor proti větším platům 17.*
Roth, Gesetze 27.*
Roudnice, upálení Houskovo 74;* — ves, Chvojka 55, 64.
Roudník, luka 6.
Roudný Tomáš, mlynář 94, kaple u Nového mlýna 132.
Rozacius, Korunka mučedníků 41,* 74,* 77,* 95,* 149,* 161.*
Roztoky, Josef Dvořák oběšen 52, 72.
Rožďalovice, počasí 90.
Rtyně, původ A. Nyvelta 63, 64.
Ruda, podruh uvězněn 18, 26.
Rudolf II. zřízení zemská 45;* poselství 46.*
Ruffer, Historia Vyšehradská 83.*
Rulík, citace 6;* o návštěvě papežově 107;* cesta Pia VI. 138.*
Rumburk, přádelny 110.
Rvačovský Leander, Masopustník 42.*
Rybička Ant. 36.*
Rybník Zadní u Milčic 6, 14.
Rychetský Jan, rychtář ze Siegfeldu 189.*
Rýn, panství Manderscheidská 187.
Řehoř VII. viz Hildebrand 135.*
Řekové, svoboda náboženská 26.*
Řepanský Zikmund. hlasatel pikhartství 77-8,* 152.*
Říčany, kaplan 10.*
Řím, bulla o zrušení řádu jesuitského 36; nekatolíků smýšlení 49; svěcení Přichovského 5-6;* jízda Jana z Jenšteina 108;* odjezd Pia II. 131;* cesta Viktora II. 136.*
Sádlo z Vražného Fr., hejtman v Bydžově 32; nařízení 51; kurenda 113;* čtení nařízení 188,* 190.*
Sadská, cesta do Milčic 1; nedostatek obilí 11; kvartýr vojáků 11, 102; výdej obilí 11; pole k Milčicům 14; drahota 19; granatýři 32; kaplička 37, 61; nekatolíci 42; sektáři 45; vzbouření selské 48, 50; buřiči 52; T. Čížek 61; třicátek 74; sebevražda 77; statua sv Goharda 87; shromaždiště před nepřítelem 100; hospoda u Zvolských 100; karmanýři 105; čarodějník 115; fara 133; návštěva Josefa II. 135; missie 144; procesí za deště 4;* střílení psů 21;* kanovník Kvíz 35;* visitace 123;* matriční zápis Koštířů 167.*
Saint-Ignon Josef, dragounský pluk 101.
Samek, palič 25.*
Santilioni Fr., děkan 39.
Sány, pastor 178;* patent o pouti 13; dovoz obilí 138; biskupství 24;* svoboda náboženská 26;* nekatolíci 40,* 42;* Herrnhuti 49;* Jednota bratrská 171.*
Sázava, krupobití 8;* sucha 109.*
Scotti, Karel Hynek, sirotčí 26; náhrada 74.
Seddeler Jos. Pavel, kanovník 78-79.
Sedmihradsko, vojsko 96; ariané 158.*
Seibt, Kniha modlitební 48.*
Selmice u Labské Týnice 33.*
Semice, vybita 48; Pobudova Ludmila 167;* rychtář 12; silnice z Hradištka 139.
Servus Karel, chalupník z Vrbové Lhoty odpadá od víry 124.*
Severyn, bible 43.*
Sezemice, farář Koutský 53;* posádka 125.*
Schäfelhofer Matěj, důchodní 38; mrtey 110.

Scheppl Jiří, justiciár v Poděbradech 138; — Schepplová Maria Anna 138.
Schlangenmund v titulu proboštů Poděbr. 78, 134, 168.*
Schmidt, inspektor 17.*
Schreiber Josef, děkan českobrodský, 25, 84.*
Schreitter z Schreittenthalu Jan Vilém, staví kapličku 133
Schönfeld Fr. Expedit, exjesuita 123.
Schust Matiáš, odpadlík 27.
Schwarz Heřman, sirotčí 38-9.
Schweiberer Matouš, biskup mrtev 24.*
Sicilie, zemětřesení 161.*
Siegfeld, ves 86; hospoda 25;* odpadlík Veselý 173;* násilník Veselý 176;* poslušenství velímského pastora 177;* rychtář Rychetský 189.*
Sikloš na Dráve 78.
Sion, klášter 71.
Sirach, Ekklesiastikus 38,* 42.*
Siskovich Josef sv. pán, cvičení vojska 11;* pohřeb 193.*
Sixta Florian 160;* Frant. 160.*
Skalice, vpád vojska 99.
Skramniky viz. kramník.
Skrchleby, hrom zabijí odpadlce 119;* matka Stehlíkova 179.*
Skřivánek František, syn Jiřího 111;* — Jiří, chalupník v Hradištku 110-1;* zpovídá nekatolíky 112;* — Kašpar a Josef 62; — Matěj, chalupník v Hradištku 110;* — Tomáš, děkan kouřimský 25, 78; jubilace svěcení 83;* — Václ., farář vyšerovický 131.
Skultetus Abraham 72.*
Skuteč, úraz J. Groha 62; vyslýchání odpadlce 53.*
Slabina Matěj, odpadá od víry 29,* 34.*
Slabý Jakub, ve spojení se židem 25.*
Slané, proroctví 154.*
Slankenmund viz Schlangenmund.
Slavík Fr. A. 44.
Slavník, otec sv. Vojtěcha staví kostel 182.*
Slezsko, 97; patent o pouti 13; voda z Hořic 28; odpadlíci 57; vojsko 96; r. 1778, 97-8; kostely 70;* spisovatelé 104;* Jednota bratrská 171.*
Sloupno, kněz Odilo Aulich 80.
Slovensko, odpadlíci 27.*
Smiedt Josef Karel, čtení nařízení 188,* 190.*
Smíchov, kartusiáné 115.*
Smiřický ze Smiřic Jaroslav 36;* — Smiřická z Hazmberku Kateřina 36.*
Smrkovice, správa panství 38.
Smrkovský, vyhořel 80; — Tomáš, ponocným 147.
Smutný Jan, stavitel 133.
Soběslav I vítězí u Chlumce 95.*
Sobotka 6.*
Sokoleč, panské obilí 16; robotní patent 70; Jiřík Klášterský 56;* poslušenství velímsk. pastora 177.*
Solnář Ant., missie 62, 142.
Sommer Jan, kaplan 33
Souček Fr., šafář 16.
Srbce, ovčinec 53;* špýchar 12.
Stehlík Jan, umírá 179;* syn Tomáš 181;* Tomáš 10;* odpadá od víry 179-81;* svatba 181;* cvičení v náboženství 192.*
Stěnice, panství 72.
Strahov, praemonstráté 71.
Straněnský Daniel, Jádro všech modliteb 41;* — Jan, Postilla 42.*
Stránský Pavel, Respublica Bohemiae 184.*
Střebestovice viz Třebestovice.
Střeboule viz Třebovle.
Střezislava, manželka Slavníka 197.*
Stříbro 77.*
Styka viz Štika.
Stypacius Mikuláš 45.*
Sudějov, fara 109.*
Svátek J., citace spisů 44, 45, 49, 51, 55, 72, 47.*
Svatoňovice, Panna Maria 64.
Svatoš Václav, majitel statku v Sadské, manželka 100.
Svoboda Jos. Hynek Aug., děkan poděbradský 78, 90, 134, zlatá svatba Táborského 2;* mrtev 168;* poddaný černokostelecký vyhořel 80.
Svojšice, sběh k pohřbu Procházkové 169.*
Svojšín, rodiště Příchovského 5.*
Sylvius Eneáš 46.*
Szalatnay J., zápisky Végha 165.*
Szalay Josef, pastor z Lysé u císaře 185.*
Szegedin 11.*
Szeremlay Samuel, pastor v Kšelích 178;* — Štěpán, pastor kalvínský ve Velimi, 175,* 182;* navštěvuje Michálka 193.*
Šafář Josef, oběšen 72.
Šafránek Jan, uvězněn 18; vyhořel 121.*
Šandera Jan, soused v Chlebích, měření polí 38; kázání pastora v stodole 159.*
Šeborová Anna, pohřeb 39.*
Šembera Antonín, kaplan v Dobřichově 181.*
Šenfeld, kompagnie v Černém Kostelci 95.
Šerer Jiří, Postilla 45,* 104.*

Šimek Josef, kaplan světí kříž 120-1;* — Václav, světí kříž 120-1; pohřbívá Matěje Procházku 165;* kázání 168.*
Skopek Jan, manželka 173;* — Václav, kurátor statku Karbusického 174*.
Skořepa, pytlák 22.*
Škramník, mše na poděkování 23; kaplan Čípa 37; Boží hrob 38; kaplan nový 39; procesí 75, 121;* visitace 78; hřbitov 138; varhany 140; fara 10;* zvony 35;* křest nekatol. 50;* kostel 58;* mše Schreibra 84;* bouřlivý pohřeb nekatoličky 165-9;* jízda černokosteleckého řiditele 166.*
Škréta Karel, český Apeles 37.*
Škvorec, rekviem za císařovnu 148; helvet. kazatel 128.*
Šmalkald v Thuringu 144.*
Šmíd Leopold, stařec 133.*
Šlechta Jan, 9;* přenášení zvonu 9;* — Václ., číslo domu 15; synové 60; louka 85. svěcení zvoničky 10;* ve spolku ze židem 25;* — švec 115.
Šnůrková 64.*
ze Šporku Jan Rudolf 119.
Šrajter z Šrajtenthalu 133.
Štefek Tobiáš z Koloděj 42.*
Štěpán, biskup valdenský 141;* — Štěpán III. papež 135.*
Štěpánová Kateřina, umírá 112.*
ze Šternberka Filip, Cerhenice 18;* v Radimi 187;* Gundakar Tomáš 187;* Křišťan 188;* Šternberková Marie Leopoldina hraběnka 186;* — Vojtěch 115;* rodina 187.*
Šteyer Matěj, Postilla 45.*
Štika Ferd. Gracián, důchodní 6, 38-9.
Štokerava, pastor pro Velim 174.*
Štolmíř, fara 117.
Štros Mojžíš, žid 25.*
Šturm Václav, polemiky náboženské 19,* 39,* 40,* 46,* 63,* 64,* 104 * 142,* 145.*
Štyrsko, vojsko 96; myslivost 20.*
Sustr Karel, mlynář střebestovský 14.
Švarc, písař 24.
Švédové 74.
Švédsko, cesta Josefa II. 145.
Svenda 77.
Tábor, cesta císaře 26; přijímání 31;* legát papežský 138;* vojsko 94.
Táborský Frant., zlatá svatba 2.*
Taisinger von Tillenburg 10.*
Tanner Matěj 47.*
Tardy Mojžíš, pastor kalvínský v Libici 182.*
Tatce, radimský příkop 15; selské bouře 49; správa cesty 99; procesí za déšť 4;* oheň 25;* mlynář 58;* řezník Vavák 179.*
Tejnice, posádka 125.*
Teplice, ves 63.
Terezín, přípravy k stavbě 139; stavba 1.*
Tesák Jiří, spisy 103.*
Teslík Jan, rychtář 74.
Těšín, mír 131; konsistoř 16;* tisk. 42.*
Thaddaea Přichovská, voršilka 6.*
z Thurnu Jindř. Matěj, utiskuje katolíky 99.*
Thürheim Fr. Ludvík 23.
Tiberiad 24.*
Točenice Matěj 31.*
Tomáš, měšťan pražský 155.*
Toskánský vévoda 124.*
Toušeň, za selské bouře 50.
Trautmann Sam. 43.*
Trautmansdorfský rod 122.*
Třebestovice, ves u Sadské 1, 14, 20, 85; útul. před vojskem 100; sena 130; Jednota bratrská 64*; loučný Vichera 198.*
Trenčín, tisk. 44.*
Trnavka, kazatel Čžonka 127.*
Trouba, luka 6.
Trutnov, děkan 78; vojsko 97; sklad vojenský 112.
Třánovský Jiří, spisy 42.*
Třebovle u Kouřimě 62; požár 63.
Na Třmeně, pozemku u Milčic 6.
Tubinky, konfesse 141.*
Tuček Řehoř, spisy 46.*
Tuklaty, farář Jakeš 40.*
Tuma Jakub, farář 130.
Turecko, koně 97.
Tureček Václav, tiskař 106.*
Turinský Matěj, prodej statku 174.*
Turnov, kaplan 121;* trh 112; vojsko 97.
Turnovský Jindř. 46.*
Turocy Jan, pastor kalvínský v Chlebích 182.*
Tvrdý František Xav., vikář pražský 78, 85.
Týnice Labská, tkadlec Václav Zelinka 33; okolí 127.*
Uberin, náboženská polemika 40.*
Uhry, doplnění vojska 12; vývoz obilí 30; sucho 76; transport vojska 95; vojsko 96; konsistoř 16;* píseň 69;* olejkáři 110;* píce pro vojsko 124;* kazatelé 127,* 130;* examen predikantů 159.*
Ulik Jan, kameník 87
Urban VI. 108.*
Ústí, vpád vojska 99.

Václav sv. 148; život 47; v nebi 116;* — Václav IV., nepokoje za jeho vlády 57, 118; — Lenivý 84.*
Vácha, pekař 18; - Václav, chalupník hradištský 190.*
Valášek Jan, statek 173.*
Valdeck, pluk 124.*
Valdenští 145.*
Valdice, kartusiáné 114,*
Waldštein, arcibiskup 44,* 47;* — Albrecht, smrt 46;* zakládá Valdice 115;* hrabě Vincenc 187.*
Valdus z Lyonu Petr 72.*
Wallis Fr. Václav 32; Michael Jan Ign., pluk 30, 32, 35, 56, 70, 95, 116, 130,* 194;* Patrik Olivier 68, 70.
Valter Fr., farář 27.*
Varadín, olejkáři 190.*
Varšava, vyslanec Šternberk 187.*
Vaškohrb, lov sluk 46, 86; ves Wolfsberg 86-7, 164;* krupobití 109;* kostel sv. Petra a Pavla 186,*
Vavák Florián bratr spisovatele 10;* — František, pole 14, číslo domu 15; o Scottim 26-7, smrt 30; dostane obilí 33; půjčuje knihy 36; pečuje o Boží hrob 38; o Raabovi 46; písně 57: píše o missionářích 62; sbor písní 64; Otčenáš sedláků 65; o robotním patentu 68; protest proti správě cesty 74; třicátek 74; milostivé léto 75; mapa panství 79; louka 85; děti jeho 93, 138, 62;* manželka 93-4; prodává koně 95; majetnost 130; rychtářem 131; při založení kostela v Chlebích 143; jubilace arcibiskupa 6;* zvonička 9*; proti strouze u Poříčan 14;* mylný výklad tolerančního patentu 15;* o Rebelii v Křínsku 17;* grunt 25;* překlad dekretu z r. 1782. 30;* o pohřbu nekatolickém 33;* popisuje zvony 35;* popis kostela skramnického 37;* přečtené knihy 39—43.* 162;* obrana víry 60;* o Jednotě bratrské 64;* o nekatolících 68;* víra v Čechách 70;* mylný názor z Hájka 75;* opisuje Hájka 77;* smýšlení o Husovi 78;* o rozšíření víry 79;* urážlivě píše o sekt. 87;* o Přikově spisu 89,* 106;* o Skřivánkovi 110;* o svěcení svátků 118;* přenáší zvon 119;* o příchodu helvet. kazatelů 127;* popis návštěvy papeže 135;* o Michalcovi 141;* o konfessích 142,* 144;* mylný názor o původu Českých bratrů 145,* 150;* spis Petra litoměřického 156;* svědectví o pohřbu Procházkové 169;* rokování s odpadlíkem 170;* omyl v datování 175;* o Stránském 184.* mylná zpráva o suplice pastora velímského 185;* děkuje za roootaboliční patent 190;* o pohřbu Siskowicse 195; kalendář na r. 1784 198;* — Jan 30, 80; hrob jeho 138; kostel v Chlebích 143; konšelem 10,* — Jan Karel, farář 37; — Jiří, vdova 31; rychtářem 55, 136, 146; věnování nábož. obrazů 37;* vdova Dorota 183;* — Jiří, rychtář Istibořský, umřel 10;* — Josef, syn Františka 143; — Matěj, pixmajstr 10;* — Matěj Šebestián, rodina 10,* 174;* — Tomáš, kmotr Stehlíkův 179;* — Prokop, pohřben 138; — Vaváková Barbora, manželka Františka 83, 93; — Dorota, ve Lstiboři vyhořela 183;* — Kateřina, číslo domu 16; — Lidmila, vdova po Jiřím Vaváku milčickém 31.
Vavruška Karel 16.
Végh Jan, zápisky 165,* 175,* 176;* u císaře 185.*
Weinrich Karel 133.
Veleliby 12.*
Velenice, zeměměřiči 79; tchán Kvízův 35;* pastor 182.*
Velenka, krádež pšenice 19; přifařena ke Bříství 39; vybita 48; krupobití 8;* paseka 23;* nekatolíci 73;* sv. Vojtěch 197.*
Veleslavín, Spisy 69, 89, 40—1,* 42,* 44,* 45,* 47,* 63,* 76,* 138.*
Velim, špýchar 12—3; rychtář Vokřál 16; útok na vozy s obilím 18; vzbouření 48; okolí 86; Vít Hůla 44;* nekatolíci 127,* 173,* 175,* 176,* 177;* statek Vaváka M. 174;* kostel 186.*
Veltrusy, panství 72.
Vergerius Petr Pavel, biskup 141.*
Verneřice 76.
Wernstadt 76.
Veselí, Heřman Schwarz 38.
Veselý Antonín, děkan vyšehradský 168;* — — Martin, dcera 33;* — odpadlec ze vsi Kel 173.*
Ves Nová, úroda řepy 24; vražda 55; missionáři 44;* výzva k bouři 86;* nekatolíci 127,* 159,* 176;* statek Skopkův 173.*
Vestec 143, vybit 48.
Wetzlar, sněm 98.

Veverka Jos. 54; — Veverková Dorota 54.
Vídeň, cesta Bricciova 30; komisse 31; granatýři 32; příjezd Baierwecka 39, 83, 146; uvěznění Mišky nařízeno 44; patenty proti buřičům 52, 54, 59; robotní patent 68; nařízení zeměměřičům 80; přípravy k válce 98; výbuch prachu 128; návrat Josefa II. 145; smrt císařovny 147—8; patenty 17;* bažantnice 21;* dvorský kazatel 45;* návštěva papeže 51,* 66,* 83,* 131-6,* 187;* spis biskupa hradeckého 90;* počet nekatolíků na Poděbradsku 118;* biskup Štěpán 141;* vyslanec z Maroka 161;* cesta pastora do Velimi 174,* 176;* urbury 189.*
Wiede, polní zbrojmistr 49.
Wiesinger Onufrius, kaplan 39, 117, 131.
Vichera Karel, loučný 197.*
Viklef J., učení 70,* 150.*
Viktor II., papež 136.*
Wildt Václav, sirotčí 6, 103.
Vincenc, sv. Ferrerský 98.*
Wisner Jan, stařec 133.*
Vítězov viz Siegfeld 86.
Vitice 64.
Vladislav II. 71;* 142.*
z Vlkanova 21.
Vlkava, purkrabí 110.
Vodňanský Nathanael 47.*
Vodolka 76.
na Vohrádce, pole 14.
Vojtěch sv. 148; 182.*
Vokřál Vojtěch, rychtář velimský 16; 190.*
Woldřich Ferd. Ign., rektor 121.
Wolf Ant., vrchní 146; proti kazatelům 128;* na kramníku 166.* — Jakub Prokop Jan Nep., děkan poděbradský 62, 78; — Mart. 65.*
Wolfenbüttel, regiment 94.
Wolfram Jan, písař kolínského panství 110, 137.
Wolfsberg, ves 87.; krupobití 109;* ariáné 164.*
Wondráček Jos. Ant. 144.
Vopálka Jakub, chalupník z Peček 3;* 73.* — Martin, koupil chalupu 73.*
Vorel Jan, farář na Hradešíně 39; děkanem 34;* sňatek Klášterského 56.*
Vorlíček Václav, písař 47; — Václav, odpadlík z Chvalovic 27;* — Vorlíčková, vdova 180.*
Worms 135.*
Vosečko 16.
Vosenice 133.
Vostrý Jan 2.*
Vozáb Jakub, soused v Milčicích 11; číslo domu 15; nemoci dobytka 34; stodola vyvrácena 37. starší obecní 10;* – Václav, proti strouze u Poříčan 14—5; dědictví 94; rychtářem 131; svatba Holanova 137; odvezení varhan 140; grunt 25;* platy na zvoničku 120.*
Vožice 74.*
Vrána Jan, rychtář 10;* vyhořel 25—6;* čeleď 35.* — Václav, číslo domu 15; pole 14; dostane obilí 33; dostane koně 131; — Vránová Dorota 179.*
Vrátil Jakub z Milčic 12; — Jan, voják 12; — Vrátilová Lidmila, žebračka 192.*
Vratislav, město 70.*
Vrba Antonín, nymburský 47.*
z Wunšvic Matěj 118.
Wurmser Dagobert Zikmund, pluk 82,* 104; 168;* 195.*
Vykleky, ves 142; kostel sv. Vavřince 186.*
Würzburg 19.
Vyšehrad, kostel 25; kapitola 37, 53;* kanovník Skřivánek 83.*
Vyšerovice, farář 39; 131; stavební kámen 145; 109.*
Xenofen, Cyropaedia 46.*
Zaboškrty, pozemky 6.
Zálabský, pytlák 22.*
Zásadí, farář 156.*
Zásmuky, selská bouře 64; ceny obilí 4;* sucha 109;* františkáné 158;* sběh k pohřbu Procházkové 169;* jízda hr. Liechtenšteina 187.*
Zatočil Jan 46.*
Zbirov, 31, 38.
Zboží 109.*
Zbraslav 138.
Zdechovice, nekatolíci 53,* 127,* 139.*
Zelenka Hynek Jakub, farář 117; hlášení odpadlíků 29;* úprava kostela 37;* světí kříž 121;* proti nekatolíkům 165,* 179.*
Zelinka Jan, tkadlec v Kluku 34;* — Václav, manželka 33;* — rodina 33.*
Zemánková 91.
Zemlín 137.
Zemun 4.*
Ziffreind Ambrož, kazatel 4.*
Zikmund sv., hrob 7;* — Zikmund, císař 47.*
Znojmo 4.*
Zumberk 53.*
Zweibrücken-Birkenfeld Karel Fridrich a Karel August 80; pluk 80, 95.
Zvěřínek, rychtář 12, 19, 33 - 4;* vzbouření selské 48; pytlačení 21;* nekatolíci 73;* krupobití 190.*
Zwiker Jan 135.
Zvolský Jan, primas 100,

Žák, podruh 18, 26.
Žalanský Havel, spisy 42,* 76—7,* 103.*
Žamberk, Jednota bratrská 63—4,* 146.*
Žatec, sídlo pluku 106; proroctví 154.*
Žebrák 53.*
Žehušice 127.*
Železná, vdova vyhořela 80.
Želivský Jan 74,* 162.*
Žert Martin, louka 85; odpadá od víry 29,* 34—5;* výslech 55;* — Žertová Kateřina, výslech 55;* posměch z visitace 65.*
Žhery 23, 58;* pohřeb odpadlice Doroty Procházkové 164—9.*
Žitava, podpora nekatolíků 49; směnárník 101; auditor 39;* tisk. 3,* 41,* 42,* 44,* 90—1,* 104,* 119.*
Žiželice, kompagnie 11; dražba gruntů deistův 158; mlynář Jakub Miška 175.*
Žižka 21, 74—5,* 84,* 99;* v písni 67.*
Žofie, královna 118; 19.*